https://TheVirtualLibrary.org

ILIAS

Laatinut

Homeros

Suomentanut Otto Manninen

Suomennostyö on saanut avustusta
“Suomalaisen Kirjallisuuden Edistämisrahaston”
varoista.

PROFESSORI O. E. TUDEERILLE,

suomennoksen tarkastajalle ja siihen liittyvien selitysten laatijalle, hänen uupumattoman alttiista harrastuksestaan sen parhaaksi, kaikesta hänen asiantuntemuksensa sille antamasta tuesta ja ohjauksesta julkilausuu syvimmän kiitollisuutensa

suomentaja.

SISÄLLYS:

I. Rutto. Akhilleun viha.
II. Agamemnonin uni. Väen koettelu. Laivojen luettelo.
III. Valat. Tähystely muurilta. Pariin ja Menelaon kaksintaistelu.
IV. Valat rikotaan. Agamemnonin tarkastuskäynti.
V. Diomedeen urotyöt.
VI. Hektorin ja Andromakhen kohtaus.
VII. Hektorin ja Aiaan kaksintaistelu. Ruumiiden kokoaminen.
VIII. Keskeytyvä taistelu.
IX. Lähetystöt Akhilleun luona. Sovinnonpyynnöt.
X. Dolonin seikkailu.
XI. Agamemnonin urotyöt.
XII. Taistelu leirin muurista.
XIII. Taistelu laivojen ääressä.
XIV. Heren viekkaus.
XV. Takaisinajo laivoilta.
XVI. Patrokleia.
XVII. Menelaon urotyöt.
XVIII. Aseiden taonta.
XIX. Sovinto.
XX. Jumalien taistelu.
XXI. Taistelu virran partaalla.
XXII. Hektorin surma.
XXIII. Kilpakisat Patroklon kunniaksi.
XXIV. Hektorin lunastaminen.
Liite 1. Iliaan selityksiä.
Liite 2. Nimi- ja asialuettelo.
Liite 3. Alku- ja loppukoristeina olevat kuvat.

ENSIMMÄINEN LAULU

RUTTO. AKHILLEUN VIHA.

Laulaos, oi runotar, viha Peleun poian Akhilleun
turmiokas, mi akhaijeja löi lukemattomin tuskin,
monta mi Hadeen luo väkivoipaa sielua syöksi
sankarien, heist’ itsestään teki koirien riistan,
lintujen eineen — Zeun sepä täyttihe neuvo ja päätös,
kerta kun ensistään sopurikkoon Atreun poika,
miesten valtias, riitautui sekä aimo Akhilleus.

Noin kuka kuolematon vihakiistaan kiihteli heidät?
Leton poika ja Zeun. Näet närkästyin kuninkaaseen
laittoi leiriin hän ruton hirveän, löi kato kansaa,
Khryses-pappia herjannut kun ol’ Atreun poika.
Tullut akhaijein näät oli laivain luo merinopsain
tyttären noutaakseen kera lunnahien luvutonten
Khryses; sauvalleen asetettuna lehvät Apollon
kultaiselle, hän pyysi akhaijien kaikkien eessä,
itsepä Atreun poikien muist’ yli, kansojen päitten:

“Atreun poiat ynnä te muut varusääret akhaijit!
Kaataa kaupungin Priamolt’ ikivallat Olympon
teidän suokoot, onnekkaan kotitiennekin olla.

Vaan anon armaan lapseni pois monin lunnahin: älkää
poikaa Zeun uhitelko, Apolloa noutavanuolta.”

Pattoa kammoten tuohon akhaijit kaikki jo suostui,
suomaan kunnian hälle ja saamaan loistavat lunnaat;
yksipä suostunut ei, Agamemnon, Atreun poika,
vaan hänet herjaten laittoi pois, sanan ankaran lausui:

“Laivain kaarevien lähivaiheill’, äijä, sä ällös
tielleni astuko, viipyen nyt tai saapuen vasta,
taikk’ ei auttava lie sua sauva ja lehvät Apollon!
Mutta et lastasi saa; kotimailtaan kaukana ennen
vanheta Argos-maassa mun kattoni alla hän ehtii
puuhaten kangaspuilla ja öin kupehellani uinuin.
Vaan mene, mielt’ älä ärsytä mun, ett’ ehjänä pääset!”

Uhkaa peljästyin jopa kuuli ja totteli vanhus,
pois meren pauhukkaan äärt’ astui ääneti loitos,
turvakseen palavasti jo Foibos Apolloa huusi,
Leton poikaa, tuot’ emon saamaa suortuvasorjan:

“Foibos hohtavajousi, sa kaitsija, valtias vahva,

jonk’ ikisuojass’ on Tenedos, pyhä Killa ja Khrysa!
Smintheus! Milloinkaan pyhätöksesi jos minä suojan
pystytin mieluisan tai uhkeit’ uhrina poltin
reisiä härkien, vuohten, niin tämä toivoni täytä:
nuolesi käännä akhaijeihin nämä kyynelet kostain!”

Näin rukoellen huusi, ja Foibos Apollo sen kuuli,
julmistuin tuli oitis Olympon korkeudesta,
jous oli harteillaan sekä ummiskantinen viini.
Helskyi nuolet siin’, olat heilui, askelin vinhoin
riensi hän vimmoissaan, kuin yö hän synkkänä kulki.
Kauas laivoilt’ istui hän sekä laski jo nuolen;
joikui jous hopeainen, senp’ oli kaamea raiku.
Muuleja ensin kaasi ja nopsia koiria, noista
itse jo ihmisihin pian käymään kärkevät nuolet
käänsi, ja kuolinnuotiot siell’ yhä leimusi taajaan.

Päiviä yhdeksän noin lenteli nuolia leiriin;

53

kymmenes koitti, ja koolle jo kutsui kansan Akhilleus;
hällepä mieleen sen näet Here toi helo-olka
surren nähdessään väkisurmaa suurta akhaijein.
Mutta kun saapunut kaikk’ oli kansa ja kertynyt yhteen,
nousi ja lausui noin uros askelnopsa Akhilleus:

“Atreun poika, jo arvelen, pois hätä häätävi meidät
taas kotirantoja päin, ken surman välttävä lienee,
näin kun kilvan akhaijeja lyö sota, ruhtovi rutto.
Siispä nyt ennusmies tai pappi jo tai unitarkka
tietäjä syyn sanokoon — Zeun luotapa myös unet saapuu — miksikä
närkästyi näin meihin Foibos Apollo;
lyötykö lie lupauksia tai satauhreja laimin?
Ehkäpä vuonia ois valioita ja vuohia uhrit
ottava tuoksukkaat sekä pois ruton torjuva meistä.”

Virkki ja jälleen istuutui. Puhumaanpa nyt astui
Thestorin poika jo, tuo paras lintujenkatsoja, Kalkhas,
tietäjä ollehien, olevaisten kuin tulevainkin,
rantaan Ilionin joka johtanut laivat akhaijein
Foibos Apollon tenhoamin oli tietäjävoimin;
näin hyväneuvoisesti hän haastoi heille ja lausui:

“Ilmoittaa, oi Zeun ani-suosima, käsket, Akhilleus,
miksikä suuttunut meihin Apollo on noutavanuoli.
Niinpä mä siis puhun; vaan mua kuule ja suosiomielin
vanno suojelevas, sana olkoon tai käsi tarpeen,
sillä, ma luulen, on suuttuva mies suurvalta, jok’ ohjaa
kansoja Argos-maan, jota kuulevat kaikki akhaijit.
Valtias vahvemp’ on, vihan mieheen kääntäen halpaan;

jos näet hillitseekin hän sinä päivänä kiukun,
kaunaa hän sydänall’ yhä kantaa, kostoa hautoo,
kunnes kostaa voi. Sano siis, avun saanko ma sulta!”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Huoleti julki jo tuo jumalneuvot, jotka sa tiedät.
Kautta Apollon, Zeun pojan armaan, näät, jota palvoin
danaolaisten tietää suot jumalneuvoja, Kalkhas,

87

ei, niin kauan kuin elon ilmoja silmäni nähnee,
luon’ ole laivain laitavien sitä danaolaista,
ken käsin koskeva ois sua, olkoon vaikk’ Agamemnon,
tuo, jok’ on mahtavin ollakseen nyt akhaijien kaikkein.”

Siitäpä rohkaistui sekä lausui tietäjä kuulu:
“Ei lupauksien, ei satauhrien vuoksi hän vainoo,
vaan papin tähden, jonk’ Agamemnon herjasi kieltäin
tyttären hältä ja myös hyvät lunnaat hyljäten; siksi
tuskaa toi sekä tuo yhä kauasampuja meille.
Raskast’ ennen meist’ ei turmion kättä hän käännä,
kuin tytär ilman lunnait’ on isän luo sulosilmä
jälleen viety ja myös pyhät saanut suostutusuhrit
haltia Khrysan. Niin viha ankara ehkäpä viihtyy.”

Virkki ja jälleen istuutui. Puhumaanpa nyt astui
sankari, kansain pää, Agamemnon, Atreun poika,
tuimana; mielen synkenneen viha kuohuva täytti,
silmät liekkejä tuiskivat kuin tuli leimuavainen.
Kohta hän Kalkhaaseen tuhoentein loi ne ja lausui:

“Tietäjä turmahinen, hyvän enteen kelle sä tiesit?
Ennustaa, mitä vain pahint’ on, sepä sulle on mieleen.
Milloin suotuisan sanan lausuit taikkapa täytit?
Nytkin akhaijien kuullen tuot jumalneuvona julki
kauasampujan näin muka murhett’ antavan siksi,
että mä hylkäsin nuo jalot Khryseen tyttären lunnaat,
paljoa mieluisempi kun on näet itse hän mulle.
Enpä Klytaimnestraan, en ruhtinatar-aviooni
häntä ma vaihettais; näet halvemp’ ei ole hällä
varsi ja muu sulomuoto ja mieli ja askaretaito.
Vaan hänet silti ma annan pois, kun niin paras lienee.
Turvaan ennemmin kuin turmaan kansani saatan.
Kunnialahja te vain heti tuokaa, etten akhaijein
joukoss’ ainoa ois osapuutto; se ei olis oikein.
Näättehän kaikki, mi nyt osa viedään verraton multa.”
Vastasi näin jumalainen Akhilleus, joutuvajalka:

121

“Valtias Atreun poika, sa ahneist’ ahnehin, mistä

sulle akhaijit tois uromielet kunnialahjan?
Eip’ isot yhteisriistat nuo ole tiettyjä meille.
Kaupungeista mi ryöstettiin, jako tehty jo siit’ on;
ei sovi kansan taas sitä yhteen koota ja kantaa.
Vaan jumalalle sa neito nyt suo, ja me korvaelemme
kolmin, neljin verroin sen, jos meidän, akhaijein,
Zeus lujalinnaisen suo Troian vallata koskaan.”

Hällepä vastaan taas Agamemnon valtias lausui:
“Noin älä teeskele, uljas mies, jumalaimo Akhilleus!
Et mua pettäne kuitenkaan, et kiehtone kielin.
Vai minun soisit siis, oman saatuas kunnialahjan,
istuvan ilman, luovuttaa hänet luotani käsket?
Niin no, jos suo uromielet akhaijit kunnialahjan
mieleni myötäisen, täys että on korvaus mulla!
Mutta jos eivät suostu ja suo, tulen itse ja vien sen,
ehkäpä sun osas tai myös Aiaan taikka Odysseun
vien minä pois; mutt’ ei ilomiellä se lie, kenen luo käyn.
Vaan meill’ aikaa toistekin on tätä harkita vielä.
Nyt ylös, syöskää veen pyhän aaltoon laiva jo tumma,
riittävä soutajakunta te kootkaa, myös satauhri
laivaan saatelkaa, tytär Khryseen kukkeakulma
itsekin tuokaa; päällysmies uros mielevä olkoon,
Idomeneus tai Aias tai jumalainen Odysseus
tai sinä, Peleun poika, sa miesten kaikkien kauhein,
kauasampujan jotta jo suostutat, tuot pyhät palveet.”

Kulmia tuimistain noin vastasi nopsa Akhilleus:
“Voi sua, voiton pyytelijää, häpyheittoa herjaa!
Kuinka akhaijeist’ ainoakaan sanas saattavi kuulla,
kulkea retkilläs tahi taistoon astua tuimaan?
Iliolaisten vuoks sotikuulujen tänne en tullut
taistelemaan; mikä mull’ ois syy vihatakseni heitä?
Eip’ ole lehmiä multa he, ei hepolaumoja vieneet,
Fthian, miestenruokkijan, ei mehumailt’ ole koskaan
155
viljoja turmelleet; väli suuripa on näet, paljon
vuoria varjokkaita ja myös meren ärjyvät aavat;
vaan sua, julkea, seurattiin, sinä ett’ ilon saisit,
koirannaama, ja myös Menelaos, kosto kun koituu
Ilionille. Mut et sinä taltu, et taukoa lainkaan,
vaan jopa uhkaat mult’ oman kunnialahjani ottaa,
vaivall’ ansaitun, jonk’ antoi poiat akhaijein.
Saalist’ en toki saa tasan kanssasi, konsa akhaijit
valtaa kansavan kaupungin maall’ iliolaisten;
suurimman sotamelskeen mun käsivarteni kyllä
kestää saa; vaan viimein kun jakoaika on saaliin,

sullapa pääosa on; vähän, rakkaan rahtuni saatan
laivoihin ma, kun laannut on ottelo voimia viepä.
Vaan nyt Fthiaan lähdenkin minä keulavin laivoin;
laatuisamp’ olo on kotimaillani; täällä ma koota
riistaa, rikkautt’ aio en, kunnianpolkija, sulle.”

Miesten valtias näin Agamemnon vastasi jälleen:
“Karkaa vain, kun niin halu käskee, en sua kärtä
luokseni jäämään; sillä on muitakin myötäni mulla
arvon suovia, vaan hyvinsäätäjä Zeus yli kaikkein.
Niin, jumalaisist’ oot vihatuimpani valtiahista;
ainapa mielees on viha, riita ja riehuva taisto.
Suuri jos on väki sulla, sen kai jumal’ on joku suonut.
Maahasi matkaa vain kera laivojes, kumppanieskin,
myrmidoneitasi hallita saat, sinust’ en minä piittaa
enkä sun pelkää suutuntaas, vaan näin sua uhkaan:
Khryseen tyttären multa kun vaatii Foibos Apollo,
hänt’ oman laivani viemään pois, omat kumppanit laitan,
vaan minä Briseun tyttären sult’ otan kukkeakulman
itse sun kattosi alt’, oman lahjasi, ett’ älyäisit,
ken ylivaltias on, sekä muutkin peljäten karttais
verraks aikoa mulle ja mieltäni uhmata julki.”

Lausui näin. Vihan tunsi jo tuiman Peleun poika,
rinnan karvaisen kävi aatos toisa ja toisa:
189
viiltävä miekkako vyöltä jo temmata, muut pakosalle
karkoittaa heti kaikki ja kaataa Atreun poika
vai viha hillitä vielä ja malttaa kiihkeä mieli.
Näin sydämessä kun mietti ja mielessään, väkimiekkaa
vyöltä jo kiskaltain, tuli korkeudesta Athene;
laittoi airuenaan hänet Here näät helo-olka,
suosien, suojaten kumpaakin samall’ armaudella;
taa tuli, tarttui kellerviin kiharoihin Akhilleun,
tälle hän näyttihe vain, muist’ yhdenkään näkemättä.
Kääntyi hämmästyin nyt Akhilleus tuntien kohta
Pallas Athenen, leimuavan näki silmien loiston.
Näin sanat siivekkäät jopa lausui sankari hälle:

“Taas, tytär aigiinkantaja-Zeun, sinä miks olet tullut?
Vai näkemään ylimielt’ Agamemnonin, Atreun poian?
Vaan minä sen sanon sulle, ja täyttyvä myös se on totta:
röyhkeydestään hält’ äkin mennyt herja on henki.”

Hällepä vastasi näin taas päilyväsilmä Athene:
“Vimmaas viihtelemään tulin, jos mua kuulisit; laittoi
taivaast’ airuenaan minut Here näät helo-olka,
suosien, suojaten kumpaakin samall’ armaudella.

Niinp’ aseriita sa nyt jätä pois, älä käy käsin miekkaan,
vaan häpeänsä jo haastaos suin, kuten hälle se koituu.
Sillä ma sen sanon sulle, ja täyttyvä myös se on totta:
kolmea, neljää runsaammat tuo röyhkeä vielä
laittaa lahjat; vaan sinä kuule ja tottele meitä.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Kuuleminen minun on, jumalattaret korkeat, teitä,
kuinka jos viiltääkin viha mieltäni; niinpä on parhain.
Nöyrä jos on jumaloille, he myös ain’ auttaen kuulee.”

Virkki, ja jänterikäs käsi kahvaan jäi hopeaiseen;
huotraan survaltain väkimiekan nouti Athenen
mieltä jo mies. Vaan itse Athenepa kiiti Olympoon,
linnaan aigiinkantaja-Zeun, jumalaisehen joukkoon.

Mutta Akhilleus taas uhitellen Atreun poikaa
223
virkkoi näin vihalausein, ei sydän lauhtunut hältä:

“Juopunut, koira sa silmiltäs, sydämeltäsi kauris!
Sonnustautua kamppailuun kera miesten et koskaan,
käydä et väijyksiin valiointen kanssa akhaijein
tohtinut, et; sepä ois sinust’ ollutkin sula surma.
Toisempaa toki leiriss’ on avarassa akhaijein
silt’ osa riistää, ken sanan virkkaa vain sua vastaan!
Valtias kansan syöjä, jos et epäkelpoja johtais,
solvaus viimeinen tämä sult’ ois, Atreun poika!
Vaan minä sen sanon sulle ja vahvan myös valan vannon
valtikan kautta nyt tään, jonk’ ei ota lehteä, oksaa
varsi sen koommin kuin jäi vuoristoon emärunko,
ei tee silmuja, sill’ ylt’ympäri leikkasi lehvät
vaski ja kuoren; vaan käsin kantaa poiat akhaijein
nyt sitä, kansan tuomarit, joill’ ikisääntöjä Zeun on
valvoa, vaalia virka; ja näin vala vahva se kuuluu:
kerran Akhilleut’ aattelevat polot poiat akhaijein
kaivaten kaikki, et silloin voi, miten tuskaeletkin,
torjua, kun moni sortuu, jonk’ on kaatanut kalmaan
Hektor, miesten surma, ja sun sydänjuurtasi kaivaa,
että akhaijien parhaimman panit arvoa vaille.”

Uhkasi noin uros aimo ja maahan valtikan heitti
kullanvälkkyvä-nastaisen, taas itse jo istui.
Vimmaan jäi Agamemnon. Vaan jopa joutuen Nestor,
sointuvasuu Pylos-maan puhetaituri, nous, sulokieli,
jolt’ yli huulten vuos sanat mettäkin mieluhisemmat.
Kaksi jo kuolollisten ol’ ihmisien ikäsarjaa
vaipunut, jotk’ oli hän Pylos-maan pyhän heimoa nähnyt
syntyvän, kasvavan, nyt suku kaittavanaan oli kolmas.

Näin hyväneuvoisesti hän haastoi heille ja lausui:

“Voi, suru suuripa totta jo koituu maalle Akhaian;
riemuitsee Priamos sekä myös Priamon pojat totta,
iliolaiset muutkin saa ilon kukkurapäisen
nyt tämän kuullessaan, vihakiistaan kuinka te käytte,
neuvojat oivimmat te akhaijein, ottelijatkin.
Vaan mua kuulkaa; nuoremp’ on mua kumpikin teistä.
Sill’ olen aimompain minä miesten seurana ollut
kuin kera teidän; ainapa sai toki neuvoni arvon.
Nähnyt en moisia muit’ ole sitten enkäpä nähne,
kuin oli Peirithoos tai kuin Dryas, urhojen päämies,
Kaineus, Eksadios, Polyfemos, mies jumalainen,
Theseus, Aigeun aaluva, myös, kuva kuolematonten.
Vahvimmat oli miehiä maan asujoita he varmaan,
vahvimmat oli, vahvimpain kera ottelivatkin,
vuorten hirmut nuo perisurmaan sortivat julmaan.
Heill’ olin kumppalinaan toki, kaukaa matkasin, kauas
jäi Pylos; itse he näät kera kutsuivat minut sieltä;
myös tasarinnan taistelin — ei sitä taistoa kestäis
maan asujoitten ihmisien nykypolvea kenkään.
Vaan toki neuvoa noutivat mun, sanan ottivat varteen.
Niin tekin kuunnelkaa; paras kuulla on näät hyvä neuvo.
Hält’ älä naista sä vie, jos valtakin ois; jätä rauhaan,
mink’ osalahjaks antoivat pojat hälle akhaijein.
Korkeint’ ällös valtiahist’ uhitelko sa myöskään,
poika sa Peleun, eip’ ole valtikankantajat hälle
vertoja muut, mit’ on milloinkaan Zeus nostanut valtaan.
Vaikk’ isovoimainen, jumalattaren kantama lietkin,
hän toki suuremp’ on, useampia hän näet käskee.
Malttuos, Atreun poika, ma sult’ anon itse ja pyydän,
viihtyä suo vihan tuon, sovi kanssa Akhilleun; suur’ on
turva akhaijein kaikkien hän sodan turmia vastaan.”

Hällepä vastaten näin Agamemnon valtias lausui:
“Haastoit, vanhus, kaikin päin osuvasti ja oikein.
Vaan tuo mies ylipää tääll’ aikoo kaikkien olla,
kaikkia hallita, vallita muit’, ihan kaikkia johtaa
käskyillään, joit’ ei, minä luulen, tottele kenkään.
Josp’ ikivallat suoneet lie sotakuntoa hälle,
siltikö sallivat myös suin julkein herjoja heittää?”

Vaan puhevuoroon aimo Akhilleus tuimana puuttui:
“Kehno ja kunnoton totta jo ois nimi oikea mulle,
jos minä kaikkeen suostuisin, mitä vain sinä vaadit.
Muille sa säätelemään mene moisia, vaan älä mulle

käskyjäs anna, en liioin lie minä kuuleva niitä.
Seikan sen minä vain sanon sulle, ja paina se mielees:
kättäni en tytön vuoks sua vastaan nosta ma kuunaan,
en sua enkäpä muita, kun antajat annetun vie taas.
Vaan mitä saatua muuta on luona mun laivani tumman,
siitä et rahtuakaan sinä vastoin mieltäni riistä.
Tai koe, kun halu lie; nämä muutkin julki sen nähköötː
kohtapa vierii sun punahurmees peistäni pitkin.”

Noin vihalausein kiistelivät sekä nousivat viimein,
lakkauttain kokouksen akhaijein laivojen luona.
Haaksien hankavien tykö nyt majahansa Akhilleus
lähti, Menoition poika ja kumppanit myös kera muutkin.
Lainehikollepa koht’ Agamemnon laski jo laivan,
soutamahan valikoi kakskymment’ urhoa, Khryseen
tyttären kukkeakulman toi, kera myös satauhrin
laivaan saatti, ja johdon sai monineuvo Odysseus.

Nousivat laivaan, kulkivat pois, latu aallokas allaan.
Vaan Agamemnon käski nyt puhdistautua kansan.
Puhdistautuivat, meren aaltoon heittivät saastan,
partaall’ uhrasivat ikivellovan veen satauhrit
vuohia, härkiäkin valioita, Apolloa palvoin.
Tuoksupa taivaaseen kera sauhun kiirien nousi.

Tää oli leiriss’ askare. Mutt’ ei viel’ Agamemnon
viihtynyt vimmastaan, joll’ urhoa uhkasi ensin,
vaan sanan Talthybiolle ja Eurybateelle hän virkkoi,
jotk’ oli airuet hällä ja ahkerat palvelijansa:

“Peleun poian luo nyt, Akhilleun, airuet, käykää,
menkää noutamahan tytär Briseun kukkeakulma.
Mutta jos neitt’ ei antane, niin tulen itse ja noudan
kanss’ useampain; hälle se kolkommaksipa koituu.”

Laittoi heidät, virkkaen näin, sanan ankaran lausui.
Viert’ ikivellovan veen halutonna nyt airuet astui,
päätyen myrmidonein majaleirin luo sekä laivain.
Sankarin siell’ liki tummaa purtt’ ovell’ istuvan yksin
keksivät; ei tulo tuo ilahuttanut mieltä Akhilleun.
Päämiest’ aimoa arkaillen siin’ airuet seisoi,
vait oli kumpikin mies, ei virkkaa tohtinut tointaan.
Mutta hän mielessään heti aikeen arvaten lausui:

“Terve, te aituet, viestit Zeun sekä ihmisienkin!
Tulkaa vain; tätä ette te tehneet, vaan Agamemnon,
hän, joka Briseun tyttären vuoks on laittanut teidät.
Siis, jumalainen Patroklos, käy, noutaos nainen

näitten valtaan. Vaan näkijöinä he itse nyt olkoot
auvoisain jumalain sekä kansojen, maan-asujoitten,
eessä ja valtiahan tylymielen, jos mua kerran
tarvis torjumahan pois muista on turmio tuima…
Raivoo totta jo mielessään hän turmahisessa,
ei ole järkeä ees-, ei taapäin katsoa, jotta
turva akhaijeill’ ois, liki laivoja ottelevilla.”

Virkki, ja kuullen kumppaniaan majasuojihin astui
Patroklos, hakijoille jo Briseun tyttären nouti
kukkeakulman. Taas kävi luo he akhaijien laivain.
Lähtöpä naist’ ei nuort’ ilahuttanut. Mutta Akhilleus
itkuun puhjeten istuutui meren vaahtisen ääreen,
kaihtaen kumppanejaan, meren siintoon katseli tummaan,
näin, kädet kurkottain rukoukseen, huus emoansa:

“Oi emo, koska ma niin lyhykäisen sain elon arvan,
kunnian kuulun Olympon Zeus jylykorkea mulle
ois toki suova; mut ei hän rahtuakaan sitä suo nyt.
Näät mua kansain pää Agamemnon, Atreun poika,
herjasi, kunnialahjani vei, sen rosvosi itse.”

Virkkoi kyynelin viljoin; tuonp’ emo korkea kuuli
luon’ isän vanhan istuissaan meren aaltojen alla,
joutuen vaahtoavan meren aalloist’ usvana nousi,

359

ääreen istuutui pojan itkevän, poskea, olkaa
sormillaan silitellen näin sanan laati ja lausui:

“Miksikä itket, lapsi? Mi noin mure mieltäsi murtaa?
Kerto’os, mult’ älä peitä, sen että jo kumpikin tietäis.”

Vastasi huokaisten uros askelnopsa Akhilleus:
“Kaikk’, emo, tiedäthän. Miks suotta sa kertoa käsket?
Thebe vallattiin, pyhä kaupunk’ Eetionin,
retkellämme ja sielt’ isot saaliit tänne me tuotiin.
Niistä akhaijit soi osan oikean kullekin. Päältä
Khryseen tyttären sai Agamemnon kukkeakulman.
Kohta akhaijein nyt varusäärten valkamaleiriin
tyttären noutaakseen tuli, toi lukemattomat lunnaat
Khryses laivojen luo, pyhä kauasampujan pappi;
saapui, sauvalleen asetettuna lehvät Apollon
kultaiselle, ja pyysi akhaijien kaikkien eessä,
itsepä Atreun poikien muist’ yli, kansojen päitten.
Pattoa kammoten tuohon akhaijit kaikki jo suostui,
suomaan kunnian hälle ja saamaan loistavat lunnaat;
yksipä suostunut ei, Agamemnon, Atreun poika,
vaan hänet herjaten laittoi pois, sanan ankaran lausui.
Suuttuen pois meni vanhus. Apollopa huutoa ankeen

suostui kuuntelemaan, ylen näät oli tää rakas hälle;
käänsi akhaijeja päin pahat ampumat, kaateli kansaa
laumoittain; ylt’ympäri nuo jumal-ampujan nuolet
leiriä laajaa lensi akhaijein. Vaan jopa julki
kauasampujan toi jumalneuvot tietäjä tarkka.
Ensimmäisenä ehdotin nyt sovitusta ma suomaan;
siitäpä vimmastui Agamemnon, karkasi pystyyn,
lausuen uhkauksen, joka tässä on täyttynyt juuri.
Nopsin laivoin naista akhaijit säihkyväsilmät
saattavat Khrysaan, saava on heiltä sen haltia palveet;
vaan mult’ ottivat juur’, ulos uksest’ airuet veivät
Briseun tyttären, jonk’ omaks antoi mulle akhaijit.
Mutta jos mahtanet, niin pidä puolta sa urhean poikas;
393
mennös Olympoon, Zeun ano turvaa, jos hänen mieltään
milloinkaan sanall’ ehk’ ilahuttanut liet tahi työllä — sill’
isän linnoill’ ennen sun useasti ma kuulin
kertovan ansionas, miten Zeun jylypilvisen autoit
surkean turmion alta, sa ainoa kuolematonten,
kun hänet kahlita mieli Olympon muut asujaimet,
Here ynnä Poseidon myös sekä Pallas Athene.
Vaan, jumal-auttajatar, avuks ennätit, irrotit kahleet,
tuon satakouran Olympoon hait, jok’ on luon’ ikivaltain
Briareos nimiään, mut kielell’ ihmisienpä
Aigaion — oman taatonkin väkivoittaja, hänpä
rinnall’ istui Zeun, Kronossynnyn, mahtajariemuin.
Peljästyi ikiauvokkaat, jäi Zeus sitomatta.
Siitä nyt muistuta, istuos luo, käsin polvia kiedo,
ehkäpä auttava oisi hän urhoja Troian, akhaijit
sortava laivoilleen meren ääreen, lyöminä miekan,
kaikill’ ett’ yliherrastaan ilo oikea oisi,
kansain pää tuta sais Agamemnon, Atreun poika,
työnsä, akhaijein parhaan kun pani arvoa vaille.”

Hällepä vastasi näin Thetis uhkuvin kyynelin jälleen:
“Voi mua, lapseni, miks sinut kannoinkaan, emo koito!
Josp’ olo laivojen luon’ edes itkuton, herjaton sull’ ois,
kosk’ elon arpa on vain lyhyt sull’, ei suur’ ikä suotu!
Varhain vaipuva, onneton myös olet nyt yli muitten.
Koitoon kohtalohon siks synnyit taattosi linnaan.
Vaan sanas saattaen itse ma käyn lumiharja-Olympoon
Zeun, salamoitsijan, luo, kukaties hän pyyntöni kuulee.
Siis liki laivoja jää, vihamieltä akhaijeja kohtaan
kantaen leppymätönt’, ole kaukana kamppaelusta.
Ääreen Okeanon, tykö aithiopein ani-oivain
juhlaan näät meni eilen Zeus sekä muut ikivallat;
saapuvat taas kotihinsa, kun kahdestoista on päivä.

Käyn yli vaskisen kynnyksen tykö Zeun minä silloin,
eikä hän kieltävä lie, mitä pyydän polvia kietoin.”

Virkkain näin meni taas, hänet jätti, ja niin uros yksin
jäi vihan valtaan naisen vuoks somavyön, joka vietiin
pois hänen suomattaan, väkivalloin. Mutta Odysseus
Khrysaan ehti jo, matkassaan pyhän toi satauhrin.
Vaan syväpohjaisen kun pääsivät valkaman suojaan,
käärivät purjeen, sen alas laivaan laskivat tummaan,
kaasivat maston haarukkaan harusköysiä päästäin,
soutivat airoillaan liki maata ja ankkuripaadet
heittivät joutuisaan sekä rantaan kytkivät laivan,
maihin, tyrskyävään meren ääreen, nousivat itse
kauasampujan palveet nuo kera noutaen; nousi
myös tytär Khryseen purren puult’, ulapallisen uijan.
Tuosta jo alttarin luo hänet vei monineuvo Odysseus,
tyttären taatolleen palautti ja näin sanan lausui:

“Khryses, kansain pää minut laittoi, suur’ Agamemnon,
tyttäres tuomaan, myös pyhän uhraamaan satauhrin,
danaolaisiin jotta jo leppyis korkea Foibos,
joille hän vaivaa, vaikerrust’ ylen tuonut on tuimaa.”

Virkki ja tyttären vei isän kainalohon: iloll’ otti
hän hänet vastaan. Mutta jo ääreen alttarin sorjan
muut pyhän uhrin toi jumalalle ja piirinä seisoi.
Niin kädet huuhtoivat, pivon ottivat ohria täyteen.
Vaan kädet nostaen palvoi noin palavasti jo Khryses:

“Foibos hohtavajousi, sa kaitsija, valtias vahva,
jonk’ ikisuojass’ on Tenedos, pyhä Killa ja Khrysa!
Kuulit muulloinkin sinä mun rukoukseni aina,
arvoon myös minut autit, akhaijeja löit kovin kohluin,
niinpä sä nytkin taas mua kuule ja toivoni täytä:
danaolaisist’ ottaos pois nyt turmio tuima!”

Noin sanat hartaat huusi, ja Foibos Apollo ne kuuli.
Vaan rukoeltu kun noin sekä myös ripoteltu ol’ ohrat,
päit’ ylös taivuttain jopa iskivät, nylkivät teuraat,
reidet ratkoivat sekä käärivät ympäri rasvaa
kahteen kertaan, viiltelivät lihaviiluja päälle.

Hiilistöllä ne poltti ja kaas yli viiniä tummaa
vanhus, poikaset auttoivat viiskärkisin haaruin.
Vaan kun ol’ uhrin polttanehet, sydämyksiä syöneet,
leikkelivät lihan muun he ja vartaisiin pujotellen
taiten paistoivat, palat vartailt’ ottivat taasen.
Vaan kun ol’ askare tehty jo tuo sekä atria valmis,

söivät, eik’ osa uupunut, jos mitä vain teki mieli.

Mutta kun kyllältään oli ruokaa saatu ja juomaa,
poikaset kaatoivat sekomaljat viiniä täyteen,
kullekin tarjosivat, päält’ uhrasivat pikareista.
Virsin Apolloa suostuttain noin viettivät päivän,
kauniin paiaanin kajahuttivat poiat akhaijein
kiittäen Turvaajaa; hän kuuli ja siit’ ilon tunsi.

Vaan alas mentyä auringon, hämyn tultua tumman
rantaan yöksi he laskeutui luo kytketyn laivan.
Mutta kun huomensynty jo nous rusosorminen Eos,
laivoin laskivat kohti akhaijein leiriä laajaa;
tuulen myötäisen soi noutavanuoli Apollo.
Nostivat maston taas, levähyttivät valkean purjeen.
Tuuli sen pullistutti, ja riemuisaa kohinaansa
pauhaten kuohuvat aallot soi kokan kiitävän alla.
Laivapa laskettain yli aaltojen matkasi tietään.
Mutta kun laajaan taas oli leiriin tultu akhaijein,
laivan tumman maalle he kiskoi, hietikon pitkän
pengermälle, ja löi lujat pönkät laitojen alle;
vaan majasuojuksiinsa ja laivoilleen meni miehet.

Vaan vihamielin jäi jumalainen Peleun poika,
askelnopsa Akhilleus, luo merenlaskija-laivain,
jalkaans’ astunut ei kokoukseen sankarikuuluun,
ei sodan melskeeseen, vaan jäytelevin polomielin
poiss’ oli, kaipasi näät sotahuutoja, taistoa taajaa.

Mutta kun kahdestoista jo huomenkoi tuli maille,
silloin kaikk’ ikivallat Olympoon matkasi, eeltä
Zeus kävi, seurasi muut. Thetis ei pojan pyyntöä rakkaan
495
pois unohuttanut, vaan kera koin meren aaltojen alta
kohta Olympoon nousi jo, piiriin aukean taivaan.
Kaitsevasilmän Zeun näki syrjäss’ istuvan muista,
korkein kukkula istuinnaan monihuipun Olympon.
Lankesi jalkoihin, vasemmallaan polvia kietoi,
vaan käden oikean nosti hän leukaa, poskea kohti,
näin rukouksin suostuttain Kronossyntyä suurta:

“Zeus isä, jos teon tein, sanan lausuin, sulle mi konsaan
kelpasi luon’ ikivaltain, niin tämä toivoni täytä:
poikani arvoon auta, jok’ ennen muit’ ylen varhain
vaipuva on; nyt hänt’ Agamemnon, valtias miesten,
polkee, vienyt on pois osalahjan, ryöstänyt itse.
Vaan hänet auta, Olympon Zeus, hyvinsäätäjä, arvoon,
iliolaisten sortaa suo nyt akhaijeja, kunnes
saanut on kunnian kukkurapään minun poikani heiltä.”

Pyyntöön vastannut ei pilvennostaja Zeus, vaan
kauan vaiti hän istui. Mutt’ yhä polvia kietoin
hiipiytyi Thetis aivan luo, yhä pyysi ja virkkoi:

“Myöntymys pettämätön suo päätäsi nyökäten tai myös
kiellä se — pelkopa ei sua estäne — jotta jo näänkin,
kuink’ ala-arvoisin minä kaikist’ oon jumaloista.”

Vastasi pilviennostaja Zeus, tukaloituen tuiki:
“Turmia totta jo teet, kera Heren kun minut riitaan
saatat, härnäämään hänet häijyin taas mua moittein.
Aina hän ilmankin mua kesken kuolematonten
soimaa, taistoss’ auttavan mun muka miehiä Troian.
Vaan sinä jälleen nyt mene pois, ett’ ei sua Here
huomaa; itsepä huolehdin tämän täyttymisestä.
Niinpä jo myös, jott’ uskoisit, minä päälläni nyökkään;
sill’ ikivaltojen näät se on kesken merkkini suurin
suostumisen; peräyttämätön sekä pettämätönpä,
täysin täyttyvä on sana, jonka ma nyökäten säädän.”

Virkki ja kulmia Zeus sysitummia nyökkäsi, silloin
suortuvat taivahiset alas vyöryi, valtiasotsaa
529
kaartaen kuolematonta, ja järkkyi suuri Olympos.

Noin piti neuvoa nuo sekä erkani taas. Thetis astui
rientäen koiheleästä Olympost’ aaltojen alhoon,
Zeus kotilinnalleen; salin istuimilt’ ikivallat
taattoa vastaan nousivat kaikk’, ei tohtinut kenkään
vartoa paikallaan, joka ainoa vastahan joutui.
Hallitusistuimelle hän istui. Vaan vakoellut
kaikk’ oli Here, kun salaneuvoa Zeun piti kanssa
noin Thetis, aavojen äijän tuon tytär kuuleajalka.
Kohta jo soimasi hän vihasuin Kronossyntyä suurta:

“Ken jumaloista jo taas kera sun piti neuvoa, viekas?
Ainapa mielees on, mua karttaen, kiertäen kaukaa,
hautoa hankkeitas salapäätöksiksi, et koskaan
suosiomielin voi sinä ilmoittaa, mitä aiot!”

Hällepä vastasi näin isä ihmisien, jumalainkin:
“Here, ällös mun joka aivoitustani tietää
toivoko; ei hevin käyne se, vaikk’ ole puoliso vaankin!
Mutta mi kohtuus on sinun kuulla, sit’ ei tuta kenkään
joukost’ ihmisien, jumalainkaan saa sua ennen.
Vaan jumaloilta mit’ on salass’ yksin mieleni päättää,
aina ja kaikkia niit’ älä turhaan tutki ja urki!”

Here, valtiatar vakasilmä, nyt vastasi hälle:
“Hirveä Zeus, Kronossynty, mi nyt sana suustasi lähti?

Eip’ ole tutkia sult’, ei urkkia mun tapa muutoin,
häiriötönnä sa saat, mitä mielinet, harkita, päättää;
vaan kovin pelkään nyt, sua ett’ oli pettelemässä
vain Thetis, aavojen äijän tuon tytär kuuleajalka.
Aamun koissa hän näät tykös saapui, polvia kietoi,
nyökkäsit myös, sanan vahvan soit, varon, ett’ on Akhilleus
kunnian saava ja laivain luo moni sortuva surmaan.”

Pilviennostaja Zeus näin vastasi hälle ja lausui:
“Kumma sun luontosi on, varot, väijyt, en vältä mä silmääs.
Vaan se on turhaa sittenkin, sinä kaukenemaan vain
saat yhä mieleni; sulle se kolkommaksipa koituu.

563

Entä jos onkin niin, sepä on minun tahtoni silloin.
Istu ja vaikene siis sekä mielees käskyni kätke,
tai sua suojata kaikk’ ei voi ikivallat Olympon,
torjumatonta ma kun kurituksees kättäni käytän.”

Kuuli ja säikkyi valtiatar, vakasilmä jo Here,
vaieten istui, lannistaa koki kuohua mielen.
Synkkeni taivahiset, salivieraat Zeun, ilo sammui.
Vaan koki noin hyvitellä Hefaistos, taituri kuulu,
jott’ ilomiell’ emo armas ois, helo-olka jo Here:

“Turmia totta jo tuo se ja kiusaa sietämätöntä,
kuolollisten vuoksi jos käytte te kumpikin kiistaan,
noin melun nostattain jumal-joukoss’; eip’ ilahuttaa
voi jalo atria meitä, kun saa tora joutava vallan.
Siks sua, äiti, ma neuvon, vaikk’ olet mielevä itse:
mielt’ isän armaan, Zeun, hyvitellös, jott’ ylitaatto
ei toru taas, meilt’ ei riko atriariemua tyyten.
Vaikk’ alas iskeä jos salamoitsija mielisi meidät
istuimilta Olympon — on mahtaja hän moniverta.
Vaan koe häntä sa lauhduttaa, sana lempeä lausu,
kohtapa meille jo suopea taas on taatto Olympon.”

Virkki ja nopsana nousi ja astui luo emon armaan,
tarjoten maljan toi parikorvan, haasteli hälle:

“Kärsiös, äiti, ja malta jo mieli, jos haikea liekin,
ettei silmäni nää näkis sun, emo, kantaja kallis,
iskuja saavan; en silloin vois, miten oisikin surku,
auttaa; vaikea vastustaa näet Zeus on Olympon.
Kerrankin, kun puoltaa koin sua, hän mua jalkaan
tarttui, kynnykselt’ alas viskasi valtahiselta.
Noin alas kuukuilin koko päivän; ol’ ilta jo mailla,
Lemnos-saaren maalle kun maiskahdin vähin hengin.
Turvaan korjasivat minut siell’ urot sintialaiset.”

Haasteli noin; hymysuin helo-olka jo kuuli sen Here,
poialtaan hymysuin hän maljan tarjotun otti.
Mutta jo muillekin tää, käden oikean puolt’ yhä käyden,
toi sekomaljast’ ammentain sulonektarin hurmaa.
Naurupa sammumaton seass’ alkoi autuahitten,
konsa Hefaistos noin ylt’ympäri puuhasi, puhkui.

Päivän kaiken juhlivat noin sen laskuhun asti,
eik’ osa kesken uupunut, jos mitä vain teki mieli,
soiton soinnut ei ikisorjan, lyömät Apollon,
vuoroonlaulavien runotarten ei suloääni.
Mutta kun loistavan auringon valo mailta jo vaipui,
koht’ asumukselleen kukin asteli nukkua aikoin,
kunne Hefaistos siell’ oli linnat laatinut heille
loistokkaat, isomainehinen ikitaituri tarkka.
Vuoteelleenpa Olympon Zeus salamoitsija lähti,
kussa hän öisin nukkui ain’, unen aikana armaan;
siihen valtiatar kera vaipui, korkea Here.

TOINEN LAULU

AGAMEMNONIN UNI. VÄEN KOETTELU. LAIVOJEN LUETTELO.

Nukkui taivahiset sekä valjakonhaltiat urhot
yön yli, yksin Zeus sulon uupunut ei unen valtaan,
aatteli aattelemistaan vain, miten saisi Akhilleus
kunnian, vaan tuho löis monet luona akhaijien laivain.
Viisaimmaksipa mielessään toki päätteli vihdoin,
ett' Uni pettävä luo Agamemnonin, Atreun poian,
lähtisi, viitaten siivekkäät sanat sille jo virkkoi:

"Käy, Uni pettävä, luoksi akhaijein laivojen nopsain,
hiipiös ääreen siell' Agamemnonin, Atreun poian,
kaikk' ihan tarkalleen puhu, kuin sanat sulle nyt annan.
Käskeös suoria kamppailuun hiuskaunot akhaijit
joutuin kaikki; jo kaatava hän katulaajan on Troian;
eivät kauemmin nyt siit' ikivallat Olympon
riitele, yht' ovat mieltä; jo heidät kaikki on Here
kääntänyt puolelleen, tuho eessä on iliolaisten."

Virkki, ja käskyn kuullen koht' Uni kiiti akhaijein
nopsien laivain luo, Agamemnonin, Atreun poian,
hiipi jo ääreen, kuss' uron unten ambrosiaisten

helmass' uinuvan keksi ja Nestorin, Neleun poian,
hahmoss' ilmestyi pääpohjiin, tuon, jota suosi
kansanvanhinten valioimpana suur' Agamemnon;
näin hänen hahmossaan jumalainen siin' Uni virkkoi:

"Nouse jo, Atreun poika sa, valjakonsuistajan aimon!
Nukkua ei yli yön sovi miehen johtavan, joll' on
kansat kaittavanaan sekä paljon tointa ja huolta.
Siis heti nyt mua kuule, ma airut Zeun olen ylhän,
kaukaakin joka suosijanas sua suojaten katsoo.
Sun hiuskaunot akhaijit Zeus heti suoria taistoon
käskee kaikki; jo liet katulaajan kaatava Troian,
eivät kauemmin nyt siit' ikivallat Olympon
riitele, yht' ovat mieltä; jo heidät kaikki on Here
kääntänyt puolelleen, tuho eessä on iliolaisten,
säätämä Zeun. Tämä nyt pane mielees, että sit' ei vie
unho, kun sult' uni pois, poven virkistyttäjä, häipyy."

Virkkaen näin meni taas, hänet jätti, ja jäi uros yksin,
mieless' aivoitus, joka ei toki täyttyvä ollut.
Valtaavansa hän Troian näät sinä päivänä luuli,

tiennyt mieletön ei, mikä Zeun oli neuvo ja hanke.
Tuskaa, voihkett’ aikoi näät tuta vielä hän antaa
iliolaisten, akhaijeinkin taas ankarin taistoin.
Valveutui uros, viel’ oli kuulevinaan jumaläänen,
istumahan heti nous, ihotakkiin suorihe sorjaan,
uuteen, pehmoiseen sekä vaipan valtavan otti,
jalkoihin jalohohtoisiin sirot anturat pauloi,
miekan, huolitetun hopeoill’, olan ympäri vyötti,
valtikan taattoisen, ikiaikaisenpa jo koppoi,
noin sopavälkkyjen riensi akhaijein valkamaleiriin.

Vaan jumalainen Eos Olympoon ehti jo ylhään,
ilmoittain valon Zeulle ja muillekin taivahisille.
Airuet kansain pää pani selkeä-ääniset silloin
mieskokoukseen kutsumahan hiuskaunot akhaijit.
Airuet käskyn vei, väki yhteen kiirehin kertyi.

Neuvojen pohdintaan nyt ensin päälliköt ylväät
pyysi hän luo Pylos-maan jalon kaitsijan Nestorin laivan.
Heidät kutsuen koolle hän alkoi mielevin aikein:

“Ambrosiaisess’ yöss’ uni, kuulkaa, ystävät, mulle
ilmestyi jumal-entehinen; näkö, hahmo ja kasvu
sill’ oli kaikin päin jumalaisen Nestorin lainen.
Astahtain pääpohjiin näin uni haasteli mulle:
‘Nouse jo, Atreun poika sa, valjakonsuistajan aimon!
Nukkua ei yli yön sovi miehen johtavan, joll’ on
kansat kaittavanaan sekä paljon tointa ja huolta.
Siis heti nyt mua kuule, ma airut Zeun olen ylhän,
kaukaakin joka suosijanas sua suojaten katsoo.
Sun hiuskaunot akhaijit Zeus heti suoria taistoon
käskee kaikki; jo liet katulaajan kaatava Troian;
eivät kauemmin nyt siit’ ikivallat Olympon
riitele, yht’ ovat mieltä; jo heidät kaikki on Here
kääntänyt puolelleen, tuho eessä on iliolaisten,
säätämä Zeun. Tämä nyt pane mielees.’ Noin uni virkkoi
entäen pois. Jopa valveuduin sulo-uinaelusta.
Saatava meidän akhaijit siis tamineihin on taiston.
Mun paras ensin heitä on kuitenkin koetella,
käskeä karkkoamaan moniteljoin täältä jo laivoin;
kohdastanne te taas kokekaa kukin hillitä heitä.”

Lausuen noin taas istuutui. Puhumaanpa nyt astui
Nestor, hietavan tuo Pylos-maan sukuvaltias suuri;
näin hyväneuvoisesti hän haastoi heille ja lausui:

“Ystävät, ylhät akhaijein päät sekä päälliköt aimot,
jos kuka muista akhaijeist’ ois unen kertonut moisen,

luulla sen vois lumeheksi ja kaikin päin sitä karttaa;
vaan nyt sen näki mies ylin, suurin akhaijien kesken,
saatava meidän akhaijit siis tamineihin on taiston.”

Virkki ja neuvostosta hän ensimmäisenä lähti;
valtikankantajat muut heti kansain kaitsijan myötä
nousivat, seurasivat. Sotikansapa virtasi koolle,

niinkuin purkautuu kimalaisia kiehuvat parvet
kallion halkeamasta ja ain’ yhä uusia seuraa,
kimpuittain heti käy kevätkukkia kohti ne lentoon,
joukot parvehtii, mikä tuonne ja taas mikä tänne;
niin monet laivoiltaan, majasuojistaan sotalaumat
järjestyi syväkaartehiseen meren valkamarantaan
joukoittain kokoukseen; vaan Huhu liekkinä liehtoi
joutua heihin, airut Zeun, ja he koht’ oli koolla.

Kuohunnass’ oli kaikki, ja maan povi huokasi alla,
konsa he istuutui, kohu suur’ oli. Vaan asetella
airutt’ yhdeksän koki hiljenemään hälyn, että
korkeasyntyjen vois sanat kuulla he valtiahitten.
Vain väkiseltäpä istuutui väki nyt rivikuntiin,
hälventyi häly. Vaan Agamemnon valtias nousi,
kantaen valtikkaansa, Hefaiston taiturityötä.
Zeus oli tuon, Kronossynty, Hefaistolt’ antimen saanut,
Zeultapa taas sen sai jumal-airut, tappaja Argon,
Hermes-valtiahalt’ uveuljas sankari Pelops,
Pelops-taatolt’ Atreus sen peri, kaitsija kansain,
Atreus kuollessaan omaks soi satalauma-Thyesteen,
mutta Thyestes jätti sen taas Agamemnonin kantaa,
kaikkea Argos-maata ja saaria valliten monta.
Tuo nojanansa hän lausui noin nyt akhaijien kuullen:

“Ystävät kaikk’, urot Argos-maan, asekumppanit Areen!
Zeus ylivaltainen minut raskaall’ löi lumehella,
armoton, vaikk’ ikivahvan soi sanan, että en ennen
korkean Troian sorruntaa kotimailleni matkais.
Vaan nyt pauloikin pahaneuvoisesti ja käskee
häätyä pois häpeällä jo melkeän mieshukan jälkeen.
Niinpä on sallima kai isovallan Zeun, joka kaannut
harjat on kaupungin monen maill’ avarilla ja viel’ on
vastakin kaatava, sill’ ylin hällä on valta ja voima.
Polvien jälkeistemmekin jää häpeäksi se totta,
kansa akhaijein ett’ yhä turhaan, niin iso, aimo,

kamppailee, katopuolin vain kahakoitsevi täällä
miesluvun pienemmän kera, eikä jo loppua kuulu.
Sillä jos mieli akhaijein ois sekä iliolaisten

liittoon käydä ja kumpainkin luku laskea tarkoin,
yksittäin joka mies väki Troian, vaan me akhaijit
kymmeniköittäin taas kävisimme, ja kymmenen kunkin
juomanlaskijamiehenä ain’ olis iliolainen,
juomanlaskijataan moni uupuis kymmeniköistä.
Niin monin verroin suuremp’ on luku, luulen, akhaijein
miehiä Ilioniss’ asujoita; mut näill’ apunansa
kaupungin monen kansaa, miest’ on mittavapeistä,
jotk’ yhä vastustaa väkevästi ja toivoni torjuu,
että ma Ilionin talokauniin kaatava oisin.
Mennyt on yhdeksän Zeun suuren vuotta jo meiltä,
purtten puut lahot on jo, ja möyhtyy laivojen köydet;
vaan kotonammepa kai ikävissään kaukana istuu
puolisot, lapset pienoiset; mut työ, jota varten
tultu on tänne, se viel’ yhä tuiki on täyttymätönnä.
Neuvoni kuulkaa siis sekä seuratkaa sitä kaikki:
karkotkaamme jo laivoin pois sulo-syntymämaahan,
emmehän Troiaa voi katulaajaa vallata koskaan.”

Virkkoi noin, sydämetpä ja rinnat nosti se riehuun
joukon kaiken, jolleka tuo pito neuvon ol’ outo.
Liikuntaan väki joutui kuin meren aukean aallot
aavall’ Ikarian, jota kuohuttaa itäkaakko,
pilvist’ iskeytyin sen pintaan, Zeus-isän luota.
Tai kuin läntinen käy kesäviljaan korkeavarteen,
tuimana lennähtää tohinalla, ja tähkäset nuojuu,
niin väenpaljous liikkui tuo, ja he laivoja kohti
kaikk’ ilohuudoin ryntäsivät; pöly pilvinä nousi
jalkojen alta, ja toinen toist’ yhä kiihteli kilvan
laivat tempaamaan telapuilt’ alas veen pyhän aaltoon;
luotiin koht’ urat auki ja kiskaistiin sivupönkät
irti, ja kaikui korkeuteen kotikaipaushuudot.

Täyttynyt kohtalon suomatt’ ois kotimatka akhaijein,
ellei Here nyt oisi Athenea näin puhutellut:

“Voi, tytär aigiinkantaja-Zeun, väkiverraton, katso!
Pois kotihinsako karkkoavat, sulo-syntymämaahan,
kaikki akhaijit siis, meren aavoja selkiä mennen?
Voittajasaaliiks siis Priamonko ja iliolaisten
argotar jää Helene, joka niin monen syössyt akhaijin
surmaan Troian luona on, kaukana syntymämailta?
Niinpä akhaijien luo sopavälkkyjen käy heti, heidät
suullasi maltuta nyt joka mies sulavalla; äl’ anna
laivoja lainehikolle sa kaarevakeuloja työntää.”

Noin nimes. Empinyt eipä Athene päilyväsilmä,

oitis Olympon korkeudest’ alas myrskynä riensi,
kohta akhaijien laivain luo merinopsien saapui,
keksi Odysseun siell’, uron mielevän, Zeun älyverran,
seisovan hiljaa; laivaans’ ei lujalaitahan, tummaan
koskenut, sill’ ylen närkästyi sydän aimo ja mieli.
Virkkoi astuen luo nyt päilyväsilmä Athene:

“Laerteen jalo poika, Odysseus, mies monineuvo,
pois kotihinneko karkkoamaan, sulo-syntymämaahan,
käytte, kun laivoihin moniteljoihin väki ryntää?
Voittajasaaliiks siis Priamonko ja iliolaisten
argotar jää Helene, joka niin monen syössyt akhaijin
surmaan Troian luona on, kaukana syntymämailta?
Niinpä nyt oitis siis mene, riennä akhaijien keskeen,
suullasi maltuta nyt joka mies sulavalla; äl’ anna
laivoja lainehikolle sa kaarevakeuloja työntää!”

Kuuli ja äänestään jumalattaren tunsi Odysseus,
viskaten viitan juoksi ja joutui; korjasi maasta
mies Ithaken sen, Eurybates, uron saattaja-airut.
Itsepä riensi hän luo Agamemnonin, Atreun poian,
hält’ ikiaikaisen esitaattojen valtikan otti,
luo sopavälkkyjen riensi akhaijein valkamaleiriin.

Jos tuli vastaan valtias ken tai muu jalosynty,
188
hilliten rientoa tuon sanat viisaat kohta hän virkkoi:

“Voi, mik’ on mieles? Et säikkyä saa kuin pelkuri rahvas,
siispä nyt istuos itse ja muitten istua käske!
Vielä et tarkoin tiedä, mit’ aikoo Atreun poika,
nyt koetellut akhaijeja lie, pian voi kuritella.
Kaikkipa kuulleet ei mitä neuvostossa hän virkkoi.
Kunp’ ei suuttuis nyt ja akhaijeja vain paha vartois!
Näät väkituumainen suursynty on valtias; arvon
Zeulta hän sai, ylen armas on hän hyvinsäätäjä-Zeulle.”

Vaan kenen kirkuvasuita hän rahvaan miehiä keksi,
valtikan varrell’ iski ja huus sanat ankarat hälle:

“Houkkio, seis, pysy paikoillas sekä kuuntele muita
kunnokkaampia, itse jok’ oot epäkelpo ja kehno,
tyhjänmaksava mies, oli ottelu tai pito neuvon.
Eipä nyt oltane valtoja vain toki kaikki akhaijit.
Ei hyvä lie monivaltius, yks ylivaltias olkoon,
yks ylipää, perijältä ken petteliään Kronos-taaton
valtikan sai sekä lain, alamaisia vallita sillä.”

Noin läpi leirin riens isovaltaisesti, ja joukot
taas majasuojain luota ja laivain virtasi koolle

temmeltäin, kuin kuohut lyö meren ärjyvän aavan
korkeit’ äyrähiänsä ja kauas pauhina kaikuu.

Hiljeten istuivat nyt kaikki jo muut rivitysten,
vain yhä Thersites, suunpieksäjä suunnaton, kirkui,
tarkkana taitona joll’ oli rietas, riihaton suulaus.
Suotta ja syytt’ yhä kiisteli hän kera valtiahitten,
jos mitä keksi, jot’ arveli vain muka muitten akhaijein
nauravan. Hän rumin mies oli Troian luo tulijoista,
kampurajalka ja nilkku, ja kumpikin kyttyräolka
painunut rintaan päin; pujo pää ylihuippuna viistoon
suippeni, kasvoi peittona sen hiushaituva harva.
Muist’ yli inhosi häntä Akhilleus ynnä Odysseus,
heitä hän herjasi näät yhä. Vaan Agamemnonin ylhän
kimppuun kirkuvin solvaisuin kävi nyt, jota vastaan

suuttumus suur’, ylen yllyksiss’ oli mielet akhaijein,
herjasi, korkein äänin huus Agamemnonin kuullen:

“Atreun poika, sa taas mitä vaill’ olet, vaatia mielit?
Vaskia täys majasuojas on, mont’ on myös valioita
vaimoja, ensiks aina ne sullepa näät me, akhaijit,
suomme, kun joutunut vain joku kaupunk’ on käsihimme.
Vai halu kultaa lie, jota kai muka tuo moni sulle
Ilionin hevonsuistaja-mies, pojan lunnahiks ehkä,
jonka ma vankina valtaas tuon, minä tai joku toinen;
vai suloneidon vierelles venyjäksikö soisit,
yksin sun omas ollakseen? Vaan ei sovi saattaa
sen, joka päämies on, toki turmaa päälle akhaijein.
Lellikit, arkurit, voi, akat ettekä miehet Akhaian,
matkatkaamme jo vain kotimaalle, ja tänne hän jääköön
Troiaan saaliistaan ilakoimaan, jotta jo huomais,
ollako voi vai ei apu missään meistäkin ehkä,
tuo, joka miehen mielt’ urohomman nytkin, Akhilleun,
loukkasi, hält’ oman vei osalahjan, valtasi itse.
Mutta on säysy Akhilleus, ei ole sappea, muutoin
solvaus viimeinenpä se sult’ ois, Atreun poika!”

Noin hoki kansain pään Agamemnonin arvoa polkein
Thersites; pian luo jumalainen Odysseus joutui,
silmissään tuli tuima, ja lausein nuhteli kiivain:

“Thersites, ikilörppö, jos onkin sull’ iso ääni,
vaikene, kiistelemään mikä kanss’ olet valtiahitten!
Ei sua kurjempaa kuvatust’ ole, sen sanon, kuinka
mont’ uhaks Ilionin kera kulkikin Atreun poikain.
Hammastellen siis älä haastele valtiahista,
heit’ yhä herjaillen sekä kärkkyen vain kotimatkaa.

Emmepä tarkoin tiedä, mik’ on tämän loppuna kaiken,
suotuko lie kotitie vai suomaton meidän akhaijein.
Siks sinä kansain pään Agamemnonin, Atreun poian,
arvoa herjaat, hälle kun suo muka lahjoja liioin
sankarit danaolaiset, vaan kadesuulla sa soimaat.

Mutta ma sen sanon sulle, ja täyttyvä myös se on totta:
jos sinut kerran vielä mä näin vähämielenä kohtaan,
älköön olko sen koommin Odysseun pää yli olkain,
taatoks älköön Telemakhon mua kutsuko kenkään,
kourin jos sua en kopo, vaipast’ ain’ ihotakkiin
ryysysi riisuen, kaikki sun ilkoisuutesi kaihteet,
laivojen nopsain luo aja en sua suuss’ iso itku,
mieskokouksest’ iskuin pois häpeällisin häädä.”

Virkki ja valtikan nosti, sen varrell’ iski jo selkään.
Kyykertyi heti koukkuun mies, vedet kumpusi silmiin.
Paisuva selkään nous veripahkura koskemakohtaan
valtikan kultaisen, ja hän istui säikäyksissään,
nuivana vilkui, kun kipu kirveli, pois vedet pyyhki.
Hällepä muut, sydän synkkänäkin, makeasti jo nauroi,
virkkoi vilkaisten moni vieruskumppanihinsa:

“Voi, lukemattomat on teot oivat Odysseus tehnyt,
neuvojen antaja viisas on aina ja taitaja taiston,
Vaan paki-parhaimpansa hän nyt teki kesken akhaijein,
tuon pahakielisen parjaajan kun suun pani sulkuun.
Eip’ ihan kohta nyt kai sisu ynseä yllytä kimppuun
valtiahitten soimailuin häpeällisin käymään.”

Noin väki virkkoi. Vaan tuho linnojen nousi Odysseus
kantaen valtikkaa; kera päilyväsilmä Athene
hahmoss’ airuen ilmestyi, väen hiljetä käski,
kauimmatkin kanss’ etumaisien että akhaijit
vois sanat sankarin kuulla ja neuvoa harkita saattais.
Näin hyväneuvoisesti jo haastoi heille Odysseus:

“Valtias Atreun poika, jo aikoo totta akhaijit
pilkaks suurimmaks sinut ihmisheimojen saattaa,
eivät täyttäiskään lupaustaan, tehtyä sulle,
Argos-maasta kun matkattiin hepolaitumisesta,
ett’ ison Ilionin tuhomiehenä pois palajaisit.
Sillä he kuin vähät lapset tai surusurkeat lesket
kilvan vaikertain kotimatkaa vain ikävöivät.

Moinen on vaivakin, ett’ ikävystyin mennä jo miel’ ois;
käy monen, vaimostaan kuukaudenkaan eross’ olleen,
miel’ apeaksi, kun viivyttää moniteljoa laivaa

kaukana talvinen myrsky ja meuruavat meren aavat,
meiltäpä yhdeksäs jo on mennyt vyöryvä vuosi
tääll’ yhä viipyissämme. Akhaijeja siispä en moiti,
laivain ontevien jos luona jo nurkuvat. Sentään
kehnoa kauan on olla ja pois typö-tyhjänä tulla.
Varrotkaa vähän siis viel’, ystävät, että jo näämme,
tottako Kalkhas ennustaa vai turhia tuiki.
Meillähän mieless’ on kuin eilinen päivä ja toinen,
vahvistaa todeks sen kukin voitte te, ken manatarten
viemätön vielä on: Auliiseen kun laivat akhaijein
turmaks yhtyivät Priamon sekä iliolaisten,
piiriin ympäri lähteen kun pyhät alttarit tehtiin,
uhkeat uhrattiin satauhrit taivahisille
alla plataanin kaunoisen, suloveen solinassa,
niin iso ennepä nähtiin: kyy veriruskeaselkä
itse Olympon Zeun oma ilmaannuttama hirmu,
liukui alttarin alt’, ylös ammahtain ikipuuhun.
Puussapa varpusen poikue siin’ oli, pienoset, piillen
hyykistyi hädän all’ ihan latvaan, lehtien peittoon,
kahdeksan — emo yhdeksäs, elon-antaja armas.
Pienoset käärme ne nieli, ja piipitys surkea kuului,
vaikertain polopoikasiaan emo lenteli eestaas,
vaan, kerält’ oieten, siipeen kyy kävi vaitelevaista.
Mutta kun niellyt kaikk’ oli tuo, emon poikasinensa,
niin Zeus, ilmaannuttaja sen, teki tiettävän ihmeen:
poika jo petteliään Kronos-taaton kyyn kivetytti.
Siinä me hämmästyin iki-ihmett’ outoa seistiin.
Noin jumalille kun uhrattaiss’ isot uhkasi hirmut,
Kalkhas ennustain jumal-enteet toi heti julki:
‘Miksikä hiljennytte te niin, hiuskaunot akhaijit?
Meillepä onnekas on tämä Zeun, hyvinsäätäjän, merkki,
myöhään täyttyvä, myötään myös ikikunnian tuova.
Niinkuin niellyt on kyy tämä varpusen poikasinensa,
kahdeksan — emo yhdeksäs, elon-antaja armas,
myös saman verran vie sota vuosia meiltä, mut kons’ on
kymmenes, valloitamme jo kaupungin katulaajan.’
Lausui tietäjä näin, ja se varmaan kaikki jo täyttyy.
Kaikki te jääkää siis nyt vain, varusääret akhaijit,
kunnes on Priamolt’ iso Ilion vallata voitu.”

Haastoi noin, jopa nous ilohuuto, ja valtava kaiku
vastasi laivain puolta, kun huusivat kaikki akhaijit
suosiotaan, sanat kuullessaan jumalaisen Odysseun.
Heille jo virkkoi myös hepourho Gerenian Nestor:

“Voi, jopa tottakin lasten on tuumat teill’, ikäpienten

pilttien, aimot joill’ asetyöt ei intona! Kuinka
käy sopimusten, käy valaliittojen vannomiemme?
Pätsiin tuiskatkaa pätö päätökset, urotuumat,
viinin veettömän uhri ja uskotut myös kädenlyönnit,
kun sanakiistaa suott’ yhä käymme nyt emmekä keksi
keinoa vain, vaikk’ on pito neuvon pitkä jo ollut.
Mies olit vankkumaton, ole vastakin, Atreun poika,
johda akhaijeja valtaisiin asekamppaeluihin.
Nuo pari, kolmepa kohdatkoon tuho, jotk’ erineuvoon
kesken akhaijein erkenevät — ei täyty ne kuunaan —
mielien vain kotimaille jo ennen kuin tuta saadaan,
valheko on vai ei Zeun, aigiinkantajan, enne.
Valtias näät Kronossynty, ma sen sanon, nyökkäsi meille
päivänä lähdön, akhaijit kun merenlaskija-laivoin
päänmenoks suoriutui, ikisurmaks iliolaisten,
löi käden oikean puolta hän leimauksen hyvin entein.
Älköön ainoakaan kotimatkaa siis hoputelko,
kunnes nauranut jonkun on naisia iliolaisten,
kostanut on Helenen sydänhuolet, huokaelutkin.
Vaan halu lähteä kell’ ylen kiivas lie kotimailleen,
laivaan tummaan vain, lujateljoon astukohonkin,
358
muit’ ett’ ennemmin hänet kuolo ja kohtalo korjaa!
Niinp’, oi valtias, mieti nyt itse ja toistakin kuule;
hyljeksyttävä eip’ ole neuvo se, jonka ma annan.
Jaa väki heimoittain, sukukunnittain, Agamemnon,
heimon jott’ apu heimo ja myös suvun on suku suoja.
Niin jos teet ja akhaijit vain sua kuulevat, silloin
johtajat, joukotkin tuta saat, ken on kehno ja kenpä
mies sotikelpo, kun kohdallaan kukin ottelemass’ on.
Saat tuta, kaatoa kaupungin jumalsuomako estää
vai epämiehuus miesten, jotk’ ei taistoa taida.”

Hällepä vastaten näin Agamemnon valtias virkkoi:
“Voitat neuvoss’ aina, sa vanhus, poiat akhaijein.
Moisia josp’ — oi korkea Zeus ja Athene, Apollo —
kymmenen neuvojamiest’ ois mulla akhaijien kesken,
korkea Ilion ois Priamolt’ äkin vaipuva alle
valtaavain käsiemme ja päätyvä sen tuhopäivä!
Vaan nyt on aigiinkantaja Zeus huolt’ antanut mulle,
riitaan, rettelöhön kuunpäiväiseen minut syöksi;
kanssa Akhilleun näät tytön tyhjän vuoksi ma kiihdyin
kiistelemään vihasuin — minä juur’ olin alkaja riidan.
Vaan sopuneuvoon vielä jos käymme me, ei tuho viivy
iliolaisten viikompaa, ei tuokion vertaa.
Mutta nyt atria syökää, niin alotamme jo taiston.
Kullakin pystyvä peitsi ja kestävä kilpi nyt olkoon,

syöneeks syötelköön kukin valjakon, viimana vievän,
vaunut tarkalleen koetelkoon, taistoa vartoin,
aamust’ iltaan työss’ ett’ Areen ankaran kestäis.
Sill’ ei lie lepohetkeä siin’, ei tuokion vertaa,
ennenkuin erotellut on yön hämy urhojen vimman.
Hiestyvä kai monen ryntäill’ on nyt kannikehihna
kilven varjelevan, käsi keihään puutuva varteen,
hiestyvät valjakot välkkyvien sotavaunujen eessä.
Vaan kenen kamppailusta ma kaukana viipyvän keksin
laivain kaarevien lähimaill’, ei välttyne kauan

koiria ruumiillaan se ja lintuja syöttelemästä.”

Virkkoi noin, jopa koht’ ilon pauhina soi, kuni aalto
rantaan jyrkkään käy, suvituulen tuomana suuren,
vuoreen ulkonevaan, jota tyyntymätön ikityrsky
saartavi kaikin säin, milt’ ilmoin tuuli jos tulkoon.
Nousi jo kaikki ja riensi ja hälveni valkamaleiriin;
valkeat laittoivat majakunnat, nauttivat eineen;
uhrin toi jumaloille, ken millekin, ainahisille
palvoen surman välttääkseen työss’ ankaran Areen.
Zeullepa kansain pää Agamemnon suurväkiselle
viissuvikunnan nyt härän uhkean vihki ja kutsui
vieraiks arvokkaimmat akhaijein päät päteväiset,
Nestorin ennen muita ja ruhtinas Idomeneun ja
Aiaan kummankin, Diomedeen, Tydeun poian,
kuudenneksipa oivan Odysseun, Zeun älyverran.
Vaan tuli itsestään sotaärjyinen Menelaos,
tuntien mielessään, mikä toimi ja työ oli veljen.
Piirinä seisoivat, pivon ottivat ohria täyteen.
Näin rukoellen siin’ Agamemnon valtias virkkoi:

“Korkea, mahtava Zeus, jylypilvinen, päällinen ilmain!
Älköön päättykö päivä ja ehtikö yön hämy ennen
kuin Priamon katon karstaisen romahuttanut maahan,
kuin ovipuoliskot minä roihuamaan olen pannut,
Hektorin haarniskan, povivarjeen, puhkovin vaskin
pirstoillut, hänen rinnallaan moni kumppani suinpäin
suistunut kenttään on sekä hampain nurmea purrut!”

Virkkoi noin; Kronossyntypä ei sitä mielinyt kuulla,
palveet otti, mut yltyä soi yhä työn ani-työlään.
Vaan rukoeltu kun noin sekä myös ripoteltu ol’ ohrat,
pään ylös taivuttain jopa iskivät, nylkivät teuraan,
reidet ratkoivat sekä käärivät ympäri rasvaa
kahteen kertaan viiltelivät lihaviiluja päälle.
Leimuten poltti ne lehdetön puu, tulen ottaen oitis.
Syöstiin vartaisiin sydämykset nyt tulen paahtaa.

Vaan kun ol’ uhrin polttanehet, sydämyksiä syöneet,
leikkelivät lihan muun he ja vartaisiin pujotellen
taiten paistoivat, palat vartailt’ ottivat taasen.
Kons’ oli askare tehty jo tuo sekä atria valmis,
söivät, eik’ osa uupunut, jos mitä kaipasi mieli.
Mutta kun kyllältään oli ruokaa saatu ja juomaa,
nousi ja virkkoi noin hepourho Gerenian Nestor:

“Korkea Atreun poika, sa kansain pää Agamemnon!
Pois puhe pitkä nyt meilt’, ei kauemmin tule työtä
viivyttää, johon on jumal’ ohjannut käsin käymään.
Niinp’ ylös, airuet kutsukohot nyt akhaijien kansan
koht’ asevaskissaan liki laivoja, vaan mepä yhdess’
ympäri kierrelkäämme akhaijein leiriä laajaa,
jotta sit’ innommin väki syttyis taistelovimmaan.”

Noin nimes; empinyt ei Agamemnon, valtias miesten,
vaan hält’ airuet sai heti selkeä-ääniset käskyn
kutsua kaikki jo kamppailuun hiuskaunot akhaijit.
Airuet käskyn vei, väki yhteen kiirehin kertyi.
Riensivät Atreun poika ja johtajat muut jumalaiset
joukkoja järjestäin, kera päilyväsilmä Athene,
vammaton, vaipumaton, ikikallis kilpenä aigis:
saarteli reunaa sen sata ripsua solmukesorjaa,
kultaa kaikki, jok’ ainoa ois sata maksanut härkää;
kesken akhaijein kiiti hän kilpeä välkähytellen,
kulkua kiihti ja intoa loi joka rientäjän rintaan,
tarmoa taistelohon sekä uljuutt’ uupumatonta.
Kohtapa sorjemp’ on sota heistä jo kuin kotimatka
laivoin kaarevin laskettaa sulo-syntymämaahan.

Niinkuin kulkeissaan kulo metsää vie mitatonta
vuoren harjanteella, ja loimottaa kajo kauas,
niinpä nyt ryntääjäin luvutonten loi sopavasket
säihkyvän välkkeen, kaikk’ yläilmat, taivahat täyttäin.

Niinkuin siivekkäät, monikirjavat lintujen liudat,
hanhien, kurkien, joutsenien myös kaartuvakaulain,

niityll’ Aasian, missä Kaystrios kaukana virtaa,
siukovat sinne ja tänne ja liitävät lentimin ylväin,
kirkuen laskeuvat havinalla, ja raikuvi niitty:
niin monet laumat tulvi Skamandron tanterehelle
laivain luota ja myös majasuojain, soi vavisuttain
maa, kumu kuului, kons’ yli valjakot kulki ja miehet.
Saapuivat jo Skamandron luo, kedon kukkivan keskeen
niin luvutonna he myös, kuin luo kevät lehteä, kukkaa.

Niinkuin paljous kärpäsien sakopilvinä kiehuin
ainian parvehtii pihatossa ja kiusana karjan,
kun kevätaika on mailla ja kastaa kiuluja maito,
niin tiheäänpä ne järjestyi, hiuskaunot akhaijit,
tuonne nyt, intona mielessään tuho iliolaisten.

Kuin kukin paimen taas äkin vuohten liikkuvat parvet
selvittää, ketolaitumiaan sekalaumana käyneet,
niin joka joukon paikalleen nyt johtajat sääti
käymään kamppailuun, kera itsekin suur’ Agamemnon,
päältä ja silmiltään kuin Zeus salamoitsija aivan,
Ares vyötärehiltä ja ryntäiltänsä Poseidon.

Niinkuin kaiken karjan on suurin vertahisettaan
sonni, se voimalt’ uljaamp’ on koko laitumen laumaa,
Zeus sinä päivänä loi moist’ uljuutt’ Atreun poikaan,
jott’ oli vertaa vaill’ urohissa ja sankari aimoin.

Muusat, mainitkaa, asujattaret ylhän Olympon,
kaiken katsojat, tietäjät oi, jumalattaret ylhät —
meillepä vain huhu kulkee, meill’ ei tietoa muuta —
ketkä akhaijein muut oli päälliköt, valtiahatkin.
En sotajoukkoa vois nimin mainita, en luetella,
vaikkapa kymmenen kieltä ja kymmenen suuta ja ääni
sortumaton mull’ ois sekä keuhkot vaskea vahvaa,
tyttäret aigiinkantaja-Zeun jos, Muusat Olympon,
ei ikimuistajat ois tuhoks Ilionin tulijoitten.
Laivain päälliköt virka jo, virsi, ja paljous laivain.

Johtajat boioottein oli Leitos, Arkesilaos,
494
Peneleos, Klonios, Prothoenor, kaikkien, joista
Hyria sai asujansa ja kalliomaa, karu Aulis,
Skhoinos, Skolos sai sekä kunnahikas Eteonos,
sai Thespeia ja Graia ja välkeä myös Mykalessos,
joill’ oli Eilesion kotijuurta ja Harma, Erythrai,
joill’ Eleon oli hallussaan, Peteon sekä Hyle,
Okalee, Medeon myös, kaupunk’ oiva ja vauras,
Kopai, Eutresis sekä kyyhkyjä ruokkiva Thisbe,
seutu Koroneian, hyvälaituminen Haliartos,
joille Plataia ja Glisas myös kotikantana kuului,
myös Hypothebai joill’ oli, kaupunk’ oiva ja vauras,
kukkea Onkhestos, pyhä, kuulu Poseidonin lehto,
Arne myös rypäleilt’ ani-runsas, ynnä Mideia,
myös pyhä Nisa ja Anthedon rajanäärinen aivan;
viisinkymmenin lähti he laivoin, kussakin kulki
sulhoja boioottein sadan kahdenkymmenen parvi.

Vaan minyeitäpä, Orkhomenon, Aspledonin kansaa,

johtivat Askalafos ja Ialmenos, aaluvat Areen,
kantamat Astyokhen: taloss’ Aktorin, Azeun poian,
nous yliskammiohon tytär kaino ja kohtasi Areen
suurväkisen; salasaapuja siell’ lepäytteli immen;
kolminkymmenin nää kera seurasi kaarevin keuloin.

Miehiä Fokis-maan Skhedios ja Epistrofos johti,
siittänyt urhea jotk’ oli Ifitos, Naubolon poika,
kansaa kaikkea, joll’ oli hallussaan Kyparissos,
Pytho kalliokas, Panopeus, pyhä Krisa ja Daulis,
joilleka maat Anemoreian ja Hyampolis kuului,
Kefisos-joen joill’ oli vieristöt jumalaisen,
ynnä Lilaia, sen lähtehien likiääri ja äyräs;
neljinkymmenin nuo kera keuloin seurasi tummin.
Joukkoja johtamiaan sotarintaan kumpikin innoin
suori, ne järjestäin liki boioottein vasent’ äärtä.

Lokrien johtaja nopsa ol’ Aias, Oileun poika —
koolt’ ei niin iso kuin Telamonin ol’ aaluva aimo,
528
ei likimain, vähä varreltaan, sopa pellavapelkkä,
vaan paras peitseltään koko Hellaan ynnä Akhaian —
Kynos, Kalliaros, Opoeis oli heill’ olokantaa,
Bessa ja Skarfe, Augeiain ani-armahat seudut,
Tarfa ja myös Thronios, vesivieri Boagrios-virran;
nuo nelikymmenikön toi tummia keuloja, miehet
manteriset, pyhän Euboian ohipuoll’ asuvaiset.

Euboian asujoita, abantteja aimoja, joille
Kalkhis, Eretria, Kerinthos merenäärinen kuului,
tarhat Histiaian rypäleiset, korkea Dion,
miehiä, joill’ oli hallussaan Styra ynnä Karystos,
heit’ Elefenor johtaen toi, Khalkodonin poika,
Areen juurt’, uromielten abanttien ruhtinas. Häntä
nopsat seurasivat kero-otsat abanttien urhot,
aikoen mielessään tanakeihäin ruhtoa rikki
vastaanottelijain sopavasket, rintojen varjeet;
neljinkymmenin nää kera keuloin seurasi tummin.

Sorjan Ateenan kaupungin sotikansapa mailta
aimon Erekhteus-valtiahan, jota muinen Athene,
Zeun tytär vaali — hän näät oli ruokkivan maaemon poika —
vei rikasaartehiseen hänet temppelihinsä Ateenaan;
nyt, kehän täyttävin vuosin, hänt’ yhä sulhot Ateenan
palvoo, uhriks suo härät, lampaat — nuo sotatielle
suorihe, johtajanaan Peteos-uron poika Menestheus,
joll’ urost’ ollut maill’ ei vertaa joukkojen johtoon,
ei hepourhojen, ei myös kilvenkantaja-miesten;

vain kera kilpasi, vuosiltaan hänet voittaen, Nestor.
Viisinkymmenin nuo kera keuloin seurasi tummin.

Kaksintoistapa taas Salamiist’ oli saapunut laivoin
Aias, Ateenan joukkojen luo asemoitunut leiriin.

Taas keit’ Argos suori ja mahtavamuurinen Tiryns,
Hermione, Asine, merenpoukaman ääriset, ynnä
Eiones, Troizen, rypäleekäs myös Epidauros,
taistoon keit’ Aigina akhaijeja suori ja Mases,

niill’ oli johtajanaan sotaärjyinen Diomedes,
hän sekä myös Sthenelos, Kapaneus-uron urhea poika,
viel’ oli Euryalos, jumalainen sankari, kolmas,
jonk’ isä suur’ oli Mekisteus, Talaos-uron poika;
näist’ oli kaikkien pää sotaärjyinen Diomedes;
nuo kera kahdeksan tuli kymmenen tummavan haahden.

Keill’ oli kaupunkeina Mykene kartanokaunis
ynnä Korinthos aartehikas sekä sorja Kleonai,
keill’ oli Orneiai ja Araithyree ani-armas
tai Sikyon, jota hallinnut Adrestos ol’ ensin,
tai Hyperesia tai monikunnahinen Gonoessa
tai Pellene, Aigionin lähimaat, merenäären
kaistale kaikk’, isopiirinen myös Helike, sata näitten
laivoja valtias toi Agamemnon, Atreun poika.
Johdossaan urot uljaimmat sekä myös useimmat
häll’ oli; vaskiin välkkyvihin varaeltuna loisti
itse hän urhoja muit’ ylevämpänä ylväydessään,
kosk’ oli korkein hän sekä johdossaan enin joukko.

Keillekä taas monirotkoiset Lakedaimonin laaksot
kuului, Faris, Sparta ja kyyhkyjä-ruokkiva Messe,
keill’ oli Bryseiai sekä Augeiai ani-armas
tai Helos hallussaan merenäärinen ynnä Amyklai
tai Laas, Oitylon myös ohipuoli, ne tuon veli laivoin
kuusinkymmenin toi, sotaärjyinen Menelaos,
myös eri paikalleen ominaisena joukkona johti.
Aimona miehistössään siell’ uros asteli itse,
taistoon innostain, halu, kiihkopa häll’ oli kiivain
kostaakseen Helenen sydänhuolet, huokaelutkin.

Min luki miehikseen pyhä taas Pylos, armas Arene
tai Thryon, Alfeios-joen kaalamo, uhkea Aipy
tai Kyparisseeis, Pteleos, Helos, Amfigeneia,
Dorion myös, Thamyriin kuss’ ammoin thrakialaisen
Muusat kohtasivat runotaidon riistäen, konsa
luota hän Eurytos-valtiahan tuli Oikhaliasta —

laulavat Muusatkin, Zeun, aigiinkantajan, lapset,
kerskunut voittelevans’ oli hän muka näät; hepä kostain
vei puhelahjan hältä ja laulun vei jumalaisen,
sormilt’ unhottui sulo soittelo ainahiseksi —
senp’ oli heimon pää hepourho Gerenian Nestor;
kymment’ yhdeksän toi haahta hän hankavalaitaa.

Jyrkän Kyllenen alirinteilt’, Arkadiasta,
Aipytos-sankarin haudan luot’, esitaistelijoita,
joill’ oli hallussaan Feneos, Stratie sekä Ripe
laumakas Orkhomenos, avotuulinen, ylhä Enispe,
tienoot myös Tegean, maat Mantinean ani-armaat,
Parrhasie sekä Stymfelos, toi heit’ Agapenor,
aaluva Ankaion; hän kuusinkymmenin keuloin
suoriutui sotatielle, ja hankkiunut joka haahteen
miest’ oli Arkadian, sotatointen tuttua, monta.
Itsepä kansain pää Agamemnon ol’, Atreun poika,
laivat nuo lujalaidat, taa meren laskea tumman,
antanut heille, kun ei merenmatkaajoita he olleet.

Buprasion, pyhä Elis keill’ oli maita ja kaikki,
min Hyrmina ja myös rajanäärinen Myrsinos siellä,
kallio Olenian ja Aleision ympäri äärtää,
neljäpä niill’ oli johtajinaan, kera kymmenen kunkin
laivoja nopsia, joissa epeijein miest’ oli monta;
yks oli päämies Amfimakhos, Kteatos-uron poika,
Thalpios rinnallaan, vesa Euryton, Aktorin kantaa
kumpikin; aimo Diores viel’, Amarynkeun poika,
ynnä Polykseinos, jumalainen johtaja, neljäs,
valtias Augeiaan vesa jonka Agasthenes siitti.

Keill’ oli Dulikhion, pyhät keillä Ekhinai-saaret
kohdall’ Elis-maan, meren aavall’ aukeavalla,
heitäpä johti Meges, uros Areen vertoja, jonka
siittänyt suosima Zeun oli valjakonhaltia Fyleus,
suuttuen tullut mailt’ isän inhan Dulikhioniin;
neljinkymmenin nuo kera keuloin seurasi tummin.

630

Mutta kefalleenein uromielten pää ol’ Odysseus,
joill’ Ithaken oli saari ja Neriton nuojuvalehvä
hallussaan, Krokyleia ja Aigilips rosorinne,
joill’ oli myös Samos ynnä Zakynthos mait’ asutuita,
manteren äärikin viel’ oli vastaansinteleväinen;
näitäpä mielevä johti Odysseus, Zeun älyverta;
kaksintoista he seurasivat punakylkisin pursin.

Vaan Thoas aitoolein oli pää, Andraimonin poika,
joill’ oli kaupunkeina Pylene, Olenos, Pleuron,

kalliokas Kalydon sekä myös merenäärinen Khalkis;
poiss’ elon mailt’ oli näät pojat Oineus-sankarin aimon,
vainaja vaalevahius Meleagros, poiss’ isä itse;
niinpä nyt aitoolein oli valtias vain Thoas yksin;
neljinkymmenin nää kera keuloin seurasi tummin.

Johtaja Kreetan miesten ol’ Idomeneus jalopeitsi,
mink’ oli Knosos siellä ja Gortyn korkeamuuri,
Lyktos, Miletos sekä valkearinne Lykastos
kasvanut urhoja, kansava myös Rhytion sekä Faistos,
tai satakaupungin mitä saaren muut’ oli kansaa;
Idomeneus jalopeitsipä näill’ oli johtajanaan ja
Meriones, miessurmaisen väkivertoja Areen;
nuo kera kahdeksan tuli kymmenen tummavan haahden.

Tlepolemos, vesa Herakleen, jalo, korkea koolta,
keuloin yhdeksin sotikelpoja toi Rhodos-saaren,
joill’ oli heimoittain sen maall’ asutuksia kolme:
Lindos, Ialysos sekä valkearinne Kameiros;
näilläpä johtajanaan oli Tlepolemos jalopeitsi,
sankari, Herakleen vesa, kantama Astyokheian,
jonk’ Efyrestä hän luot’ oli Selleis-joen vienyt
urhojen kaupungit Zeun-heimoisten monet kaatain.
Kasvoi Tlepolemos katon kauniin all’, ikä karttui,
niin jopa taatoltaan oman löi enon hengeti kerran,
surman hält’ ikävoitto Likymnios sai, vesa Areen;
kohtapa laivoja laati ja kooten kumppanit painui
664
pois meren taa pakotielle, kun uhkasi muu suku kostaa,
poiat Herakleen väkivoivan poikasinensa.
Saapui harhaillen, kovat kestäen noin Rhodos-saareen;
jäivät siell’-asujoiksi he, heimoa kolme, ja heihin
valtias ihmisien, jumalainkin, Zeus isä mieltyi,
riistan, rikkauden ani-runsaan soi Kronossynty.

Nireus Symen laivoja toi tasalaitoja kolme,
Nireus, kantama Aglaian Kharopos-kuninkaalle,
Nireus, sorjin mies, mitä danaolaisia saapui
saartoon Ilionin, jalon jälkeen Peleun poian,
vaan vähä miehuudelta ja myös vähä miesluku myötä.

Taas mitä Nisyros, Krapathos, Kasos urhoja kasvoi,
Kos, koti ruhtinas Eurypylon, ja Kalydnai-saaret,
niitäpä Feidippos sekä Antifos johtivat, poiat
Thessalos-valtiahan, joka Herakleen oli poika;
kolminkymmenin nää kera seurasi kaarevin keuloin.

Joukkoja niitäpä, joill’ oli maana pelasginen Argos,
joill’ oli Trekhis, joill’ Alope, Alos äärt’ asumaansa,

miehiä Fthian maan, myös Hellaan nais-ihanaisen,
heimoa myrmidonein sekä helleenein ja akhaijein,
heitä Akhilleus toi viiskymmen-purtisen voiman.
Mutt’ ei taistoon melskehiseen heill’ into nyt ollut;
ei näet ollut, ken rivit suorinut ois sotarintaan.
Laivoillensapa jäi uros askelnopsa Akhilleus,
Briseun tyttären vuoks hiussorjan mustana mieli,
jonk’ oli Lyrnessosta hän voittanut töin ani-työläin,
konsa hän Lyrnesson sekä Theben murteli muurit,
keihäskelvon kaasi Myneen ja Epistrofon, joitten
taatto ol’ Euenos, isovalta Selepion poika. —
Naista hän nyt suri sorjaa, vaan oli nouseva kohta.

Keitten äärt’ oli taas Fylake, pyhä Pyrasos, tarhat
kukkeat Demeter-emon, lammaslaumava Iton,
heinävälaituminen Pteleos, merenäärinen Antron,
Areen vertapa heit’ eläessään Protesilaos

johti, mut ammoin ahmannut hänet maa oli musta.
Linnaan jäi Fylaken polo puoliso poskia raastain,
jäi talo kesken; näät hänet kaas uros dardanolainen,
maalle kun syöksi hän laivastaan etumaisna akhaijein.
Päällikötön väki ollut ei, toki kaipasi häntä;
johti Podarkes nyt, vesa Areen, jonk’ oli taatto
Ifiklos satalaumainen, Fylakos isotaatto;
Protesilaos-sankarin täys veli, vaan ikäverta
ollut tälle hän ei; iält’, uljuudeltapa voitti
Protesilaos, Areen juurt’ uros; ei toki ollut
johtajaton väki, uljaintaan kovin kaipasi silti;
neljinkymmenin nää kera keuloin seurasi tummin.

Paikkoja keillä Ferai, Boibeis-järven ol’ ääri,
keill’ oli Boibe tai Glafyrai, talokaunis Iolkos,
niit’ ykstoistapa purtt’ Eumelos toi jalo, jonka
vaimojen sai valioin Admetos-valtiahalle,
Alkestis, Peliaan tytär armas, siskoja sorjin.

Keit’ oli Thaumakian ja Methonen tai Meliboian
miehiä, keill’ oli hallussaan kivipohja Olizon,
niill’ oli johtajanaan Filoktetes jousjalo, heitä
seitsemin laivoin toi; viiskymment’ astunut kunkin
miest’ oli airoihin jalojousta ja taattua taistoon.
Vaan pyhän Lemnos-saaren maall’ uros itse nyt riutui,
sinne akhaijit jättivät näät kivun ankaran valtaan
kärsimähän kähypistoisen vesikyyn puremasta;
siell’ oli nyt polo mies, mut akhaijein valkama-maillaan
koht’ oli muistaminen Filoktetes valtias kyllä.
Päällikötön väki ollut ei, toki kaipasi häntä;

nyt sitä johti Medon, sivupoika Oileus-urhon,
Rhenen kantama kaupungin monen kaatelijalle.

Miehiä Trikkan, Ithomen myös monikalliokannan,
Oikhaliankin, miss’ eli valtias Eurytos ennen,
johtivat veljekset Podaleirios ynnä Makhaon,
joill’ Asklepios-taatoltaan oli lääkärintaito;

kolminkymmenin nää kera saapui kaarevin keuloin.

Keill’ alueena ol’ Ormenion, lähimaat Hypereian
lähteen, Asterion, Titanos helomuurinen, päämies
niiden ol’ Eurypylos, Euaimonin loistava poika;
neljinkymmenin nuo kera keuloin seurasi tummin.

Keill’ oli taas Gyrtone, keill’ Argissa ja Orthe,
Elone sekä viel’ Oloosson valkeamuuri,
niill’ oli johtajanaan uros uupumaton Polypoites,
jonk’ oli Peirithoos isä, siittämä Zeun ikivallan —
vaan hänet kuulupa taas sinä päivänä Hippodameia
sai, jona Peirithoos kovin kostain jouhiset hirmut
hääteli Pelionilt’ alas ain’ aithiikkien ääriin —
toisena rinnallaan vesa Areen, aimo Leonteus,
korkea jonk’ oli taatto Koroneus, Kaineun poika;
neljinkymmenin nuo kera keuloin seurasi tummin.

Kaksinkolmatt’ urhoja toi kyfolaisia laivoin
Guneus, myötäpä myös enieenit ol’ ynnä peraibit
miehevät, Dodonan tylytalvisen puoll’ asuvaiset,
vainiovierill’ armaan myös Titaresios-virran.
Peneios-joen helmaan vie vetosensa se sorjat,
tuon toki pyörteisiin hopeaisiin yhtymätönnä
vain yli virtailee yhä tietään niinkuni öljy,
näät sen on alkuna Styks, valan hirmuisen vesi vankka.

Toi urot Magnesian Prothoos, Tenthredonin poika,
Peneios-joen seutuiset sekä nuojuvalehvän
Pelionin; Prothoos päämiehenä heill’ oli nopsa,
neljinkymmenin nuo kera keuloin seurasi tummin.

Nää oli valtiahat sekä päälliköt aimot akhaijein.
Kenp’ oli uljain mies kera tulleist’ Atreun poikain,
kelläpä uljaimmat hevot myötään, kerto’os, Muusa!

Fereen aaluvan uljaimmat oli juoksijat, joita
ohjasi Eumelos: pari lintuna kiitävä, yksi
niill’ ikä, karvakin, yks oli viivalleen selän korkeus —
hoitamat Pereiassa Apollon hohtavajousen,

tammoja kumpikin, kiitäissään pelon tuopia — aimoin

miehiä Aias taas, Telamonin poika, Akhilleun
jäätyä kiukkuun, tuon monin verroin muist’ urohimman,
kuin myös orhit ol’ uljaimmat jalon Peleun poian.
Mutt’ oli ontevien merenlaskija-laivojen luona
vimmoissaan hän työst’ Agamemnonin, Atreun poian,
kansain pään; liki merta nyt, äärell’ aaltojen tyrskyn
miehet mielikseen löi leikkiä, kiistasi kiekoin,
keihäin, jousinkin. Hevot irroillaan ikehistään
lootosnurmea söi, kedon kostean selleriluhtaa:
pantuna suojukseen oli vaunut päällikön kunkin
kattehineen; sotimieltä he kaivaten johtajatansa
kaukana kamppailusta nyt kiersivät leiriä eestaas.

Joukot riensi jo, kuin koko maan kulovalkea valtais,
huokasi tanner kuin salamoitsija-Zeun vihan alla,
kun tuliruoskin maata hän lyö, jonk’ alla Tyfoeus
vankina maaten on maass’ arimein, kuten kulkevi maine:
noinp’ all’ askelien maa huokasi, soi kumu suuri
kulkevien, väki riens yli kentän vauhtia tuimaa.

Iliolaisten luo tuli tuulena-kiitävä Iris,
aigiinkantaja-Zeun mureuttavan saatteli viestin.
Juuripa neuvoa nuo Priamon piti pylvähikössä,
kaikkien, nuorten niin kuin vanhain, tultua koolle.
Astui luo, sanan toi näin Iris joutuvajalka,
suulla Politeen hän, Priamon pojan, äänsi, jok’ istui,
luottaen jalkojen nopsuuteen, tähysmiehenä, missä
kansanvanhimman lepokumpu ol’ Aisyeteen,
vaani akhaijeja, konsa he lähtisi laivojen luota;
toi hänen hahmossaan sanan Iris joutuvajalka:

“Vanhus, ainapa mielees on pito neuvojen pitkäin,
kuin ajat rauhan ois. Sota torjumaton toki vartoo.
Monta jo tottakin näin sekä koin minä taistoja miesten,
nähnyt en koskaan noin sotavoimaa suurta ja oivaa;
miehiä kiitää kuin meren hiekkaa, lehtiä metsän

800

nyt kedoll’ Ilionin joka puolta jo meit’ uhatakseen.
Hektor, sull’ yli muist’ on toimena nyt, mitä neuvon.
Mont’ iso kaupunk’ on Priamon apukansoja koonnut,
ihmisien moniseutuisten mikä minkin on kieli,
siis omiaanpa nyt ohjaamaan joka käskijä käyköön,
taistoon järjestäin kukin heimoisensa ja johtain.”

Kuuli ja, oivaltain jumalviestiks sen, heti Hektor
mieskokouksen päätti; ja syöksyi kaikk’ asehilleen,
portti jo suureks aukaistiin, ulos ryntäsi kansa
vaunuin, jalkaisin; kävi ankara ryske ja pauhu.

Ulkona kaupungista on kunnas korkearinne,
kaukana tiest’ ylenee, joka puolt’ avoympärys aivan,
kielell’ ihmisien Batieia, mut kuolematonten
kutsumaparteen kumpu Myrinan taistelonopsan;
sinnepä järjestyi apukansoineen väki Troian.

Troian ol’ urhojen pää jalo Hektor heiluvaharja,
uljaimmat, useimmat tuon Priamon pojan johtoon
parvet järjestyi palavaisin taisteloinnoin.

Dardanolaisia Ankhiseen uroaaluva johti
Aineias, jonk’ Ankhiseen kera sai Afrodite —
Idan lehdoiss’ ihmisen luo oli kuoloton käynyt —
vertana vierellään Antenorin poikia kaksi,
Arkhelokhos Akamaan kera, taitajat taistelon kaiken.

Rikkait’ Idan juurehisen asujoita Zeleian
tumman Aisepos-joen juojia, heimoa Troian,
heitäpä taistoon johti Lykaonin loistava poika
Pandaros, jolleka jousen ol’ antanut itse Apollo.

Keill’ oli Adresteia, Tereia, mi pilviä piirtää,
maat Pityeian, Apaisos, ol’ Adrestos väen päämies
niillä ja Amfios, sopa suojana pellavapelkkä,
nuo pojat Meropsin, Perkoten tietäjän, jonk’ ei
vertaa ennusmiest’ — epäs itse hän, poikia kielsi
pois urosurmaisen sodan mailta, mut ei nämä kuulleet,
heitäpä viehti jo näät tuhokuoleman haltiat tumman.

834

Taas Perkote ja Praktios keill’ ol’ äärtä ja keillä
Sestos, Abydos hallussaan sekä armas Arisbe,
niitäpä miesten pää, vesa Hyrtakon, Asios johti,
Asios, Hyrtakon juurt’, uveuljas, säihkyväsälkö,
saapunut Selleeis-joen varsilt’, urho Arisben.

Larissan mehumailta pelasgien toi jalopeisten
heimoja Hippothoos, toi Hippothoos ja Pylaios,
johtajat Areen juurt’, isä joitten Lethos ol’ uljas,
aimopa taas isotaatto pelasginen Teutamos ammoin.

Thrakialaisia toi Akamas sekä Peiroos uljas
Hellesponton puolt’, isovirtaisen veden vankan.

Eufemos kikonein oli keihäskelpojen päämies,
jonk’ isä Troizenos, Keas taas isotaatto ol’ aimo.

Paionit Pyraikhmes taas kaukaa kaarevajouset
toi Amydonin maalta, jot’ Aksios laajana kastaa,
Aksios tuo, vesivälkkeeltään maan virtoja kaunein.

Paflagonein urot johti Pylaimenes rohkearinta

maalta eneettein, jost’ esialku on villien muulein,
joukot, joill’ olojuurt’ oli Sesamos ynnä Kytoros
tai talot vauraat Parthenios-joen vartiset taikka
Kromna ja Aigialos sekä korkea myös Erythinoi.

Taas halizonit toi Odios ja Epistrofos kaukaa
kaupungist’ Alyben, hopeoitten syntymämailta.

Ennomos, tietäjä, toi Khromion kera mysialaiset;
ennuslintujen eip’ apu torjunut kuoloa tummaa,
vaan hänet sorteli mies, juurt’ Aiakon, joutuvajalka,
virtaan, muitakin jonne hän surmasi miehiä Troian.

Askanios Frygian väen toi jumalaimo ja Forkys
kaukaa Askaniast’, asekiistaan kiihkeät urhot.

Maionit Antifos johti ja Mesthles, aaluvat uljaat
Gygaian, vedenimmen, nuo ja Talaimenes-taaton;
Tmolos-vuoren juurehiset hepä maionit toivat.

Nastes karkeaääniset taas toi Kaarian miehet,
Miletos joill’ äärt’ oli, Ftiron tuuhearinne,
868
virtava Maiandros, Mykalen myös korkea harja;
näitäpä Amfimakhos sekä Nastes johtivat, Nastes
Amfimakhon kera, kaksi Nomionin kuulua poikaa;
pääsomin kultaisin, kuin neito, hän suorihe taistoon,
mieletön — eipä se pois tuhosurmaa torjunut tuimaa,
vaan hänet sorteli mies, juurt’ Aiakon, joutuvajalka,
virtaan riistana kullat vei sotisorja Akhilleus.

Sarpedon Lykiasta ja Glaukos kuulupa johti
kaukaa miehiä maan, jota halkoo kuohuva Ksanthos.

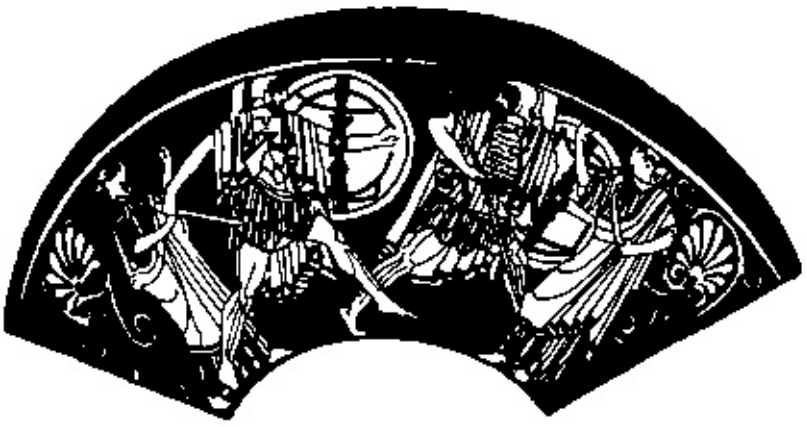

KOLMAS LAULU

VALAT. TÄHYSTELY MUURILTA. PARIIN JA MENELAON KAKSINTAISTELU.

Mutta kun johtajineen oli paikoillaan joka parvi,
päin väki Troian riensi jo pauhaten niinkuni linnut,
niinkuni kurkien kiljuna soi kautt’ ilmojen aavain,
talvi kun karkoittaa ne ja loppumaton sadetulva;
vyöryvän Okeanon nepä ääriin kiljuen kiitää,
kimppuun pygmaijein tuhosurmana käy, kerimiesten;
aamull’ aikaiseenpa jo turmiokas sota alkaa.
Urhoutt’ uhkuen taas kävi ääneti kohti akhaijit,
aikoen mielessään kukin toistaan suojata tarmoin.
Vuorten huippuja kuin sumu, kaakon kantama, kietoo,
paimenen vastus, vaan paremp’ yötäkin vaania varkaan,
kun kivenheittoa kauemmas siin’ ei näe silmä:
sankkana tuprusi noin pölypyörteet jalkojen alta,
joutuen joukot riens yli kentän vauhtia tuimaa.

Vaan liki joukkoa joukko kun ehti jo, eell’ esirintaan
iliolaisten Aleksandros jumaluhkea astui,
pantterintalja ja miekka ja joukea jous yli olkain,
peistään kahta hän välkyttäin, varaeltua vaskin,
urhokkaimpia vaati akhaijein kaikkien kanssaan
tuimaan kamppailuun, väkiveikkaan mies kera miehen.

Kohtapa huomasi tuon Menelaos, mies sotimieli,
kuink’ eturinnass’ asteli noin hän askelin aimoin;
niinkuin leijona riemastuu, kun on tiell’ iso riista
kaattuna, kalliokauris tai hatasarvinen hirvi;
sen peto nälkiynyt himoll’ ahmii, vaikk’ ajoparvi
vainoten kimppuun käy, rajut koirat, pyytäjät reippaat:
riemastui Menelaos Aleksandron jumalsorjan
silmin nähdessään, tilin alle jo koituvan konnan,
vaunuiltaan asevarjehineen heti karkasi maahan.

Vaan kun Aleksandron jumaluhkean eess’ eturintaan
noin uros ilmestyi, kovin säikkyi hän sydämessään,
väistyi kuoleman välttääkseen heti kumppaniparveen.
Niinkuin kulkija kyyn kivirotkoss’ äkkiä keksii,
syrjään ponnahtaa sekä kääntyy pois pakosalle,
värjyelee jäsenensä ja kasvot kalpeus peittää:
niinpä Aleksandros jumaluhkea Atreun poikaa
peljäten parveen piili nyt urhojen iliolaisten.

Tuon näki närkästyin sekä julki jo nuhteli Hektor:

“Surkea mies, kuva-urho, sa kuihkoja, naisien narri!
Kun, pätö sulho, jo vaill’ et vaimoa, lasta sa kuollut!
Senpä mä soisin, ois toki onnekkaampi se totta
kuin häpyheittona noin sekä kaikkien pilkkana olla.
Kyllikseenpä jo nauraa saa hiuskaunot akhaijit,
luulivat aimon kai eelt’ astuvan, muhkea kosk’ on
muotosi, vaan väki puuttuukin, povi pontta on vailla.
Kuink’, uros moinen, uskalsit merenlaskija-laivoin
ohjata aavain taa, kera ottain kumppanit alttiit,
maahan kaukaiseen, väen vieraan keskehen, ryöstit
naisten sorjimman, sotasankarien sukulaisen,
jost’ isä, kansa ja Ilion kaikk’ ison huolen on alla,
vaan ilon sai vihamies, ikiherjaan jäit sinä itse?
Vai Menelaoa et sotimieltä sä torjua tohdi?
Kai tuta saisitkin, kenen kukkea puoliso sull’ on.
Soittosi ei, Afroditen ei suloantimet auttais,

kutrisi, muotosi muu, pölykössä kun pyörivä oisit!
Arkoja iliolaiset on totta, sun aikoja muuten
kai kivivaippa jo vaatettais, tihutöittesi palkka!”

Hälle Aleksandros jumaluhkea vastasi jälleen:
“Hektor, syystäpä nyt mua nuhtelit etk’ asiatta.
Sun luja mieles on aina ja murtumaton kuni kirves
puun läpi purressaan, kun taiten veistäjä puuhaa
purtta ja iskua vahvistaa teho raskahan raudan;
niin on taipumaton sun rintasi tarmo ja miehuus.
Vaan sulosuomia kultaisen Afroditen äl’ ilku;
ei ole halpoja nuo ikivaltain loistavat lahjat,
itsepä niitä he suo, ei muill’ ole ottajavaltaa.—
Mutta jos nyt sotasille ja taistelemaan mua tahdot,
käskeös istumahan väki Ilionin ja akhaijit,
niin Menelaon miehekkään kera käyn minä keskeen
kiistaamaan, ken saa Helenen omaks aartehinensa.
Kumpi on voittaja siinä ja kunnoltaan etevämpi,
saakoon, saatelkoon hänet aartehineen kotihinsa,
muut lujan vannokohot valaliiton: meill’ omanamme
olkoot viljavan Troian maat, hepokuuluhun menkööt
Argos-maahan nuo ja Akhaiaan nais-ihanaiseen.”

Virkkoi noin; kovin riemastuin sanat kuuli ne Hektor,
riensi jo taantelemaan eturintaa iliolaisten,
keskeä poikittain piti peistä, ja kaikki he talttui.
Siinäpä urhoa tähtäsivät hiuskaunot akhaijit,
nuolia tuiskusi päin, kivenheittoja sinkosi kilvan.
Vaan väkevästi jo huus Agamemnon, johtaja miesten:

“Älkää heittäkö, herjetkää, pojat aimot akhaijein,
näät halu haastaa meille on Hektorin heiluvaharjan.”

Virkkoi noin, ja he herkesivät, heti hiljeni tyyten
taisto, ja Hektor haastoi noin välimaall’ eturintain:

“Kuulkaa, Troian kansa ja myös varusääret akhaijit,
aie Aleksandron, jok’ on alku ja syy tämän taiston:
miehet Ilionin ja akhaijit pois tamineensa

88

pankoot kaunoiset elonkasvaja-maan kamaralle,
niin Menelaon miehekkään kera käypi hän keskeen
kiistaamaan, ken saa Helenen omaks aartehinensa.
Kumpi on voittaja siinä ja kunnoltaan etevämpi,
saakoon, saatelkoon hänet aartehineen kotihinsa,
vaan sopuliiton teemme me muut, valat vannoen vahvat.”
Lausui noin, ja he vait oli kaikk’, ihan ääneti, vihdoin
virkkoi vuorostaan sotaärjyinen Menelaos:

“Myös mua kuulkaa nyt, mure karvain mullepa koitui.
Rauhass’ erjetköön jo Akhaian kansa ja Troian,
kyllin kärsiä saitte jo kohluja tään sodan tähden,
jonka Aleksandros on aikaansaaja ja alku.
Kohtalon säätämä kumpi on kuoloon meistä, se kuolkoon,
mutta te muut sula solmitkaa sopu vitkaelutta.
Tuokaa valkea jäärä ja musta nyt uuhi te uhriks
Auringon sekä Maan, taas jäärän Zeulle me tuomme.
Myös Priamos jalo nouttakohon valaliittoa itse
laatimahan, kosk’ ei pojat röyhkeät vilppiä viero,
ettei vain vala, kuulema Zeun, tihutöin riku riettain.
Ainapa miesten nuorempain on häilyvä mieli,
mutta kun vanhus on, ees sekä taapäin katsova, myötä,
silloin oikein käy, mik’ on kumpaisellekin kohtuus.”

Virkki, ja riemastui väki Ilionin ja akhaijit,
loppua toivoivat he jo näät sodan surkeudelle.
Hilliten riennostaan rivit, valjakot, itse jo maahan
astuivat, tamineensa jo laskivat tanterehelle
vierekkäin; keto koht’ oli täys, vähän jäi välimaita.

Hektor airutt’ Ilioniin kaks sääti nyt käymään,
kutsumahan Priamon sekä tuomaan joutuen vuonat;
Talthybion heti myös Agamemnon valtias laittoi
laivojen laitavien tykö, nuoren vuonasen noutaa
käski, ja johtajataan jumalaistapa totteli airut.

Luo Helenen helo-olkaisen tuli viestinä Iris,
hahmoltaan kuin tään nato, kuin Antenorin poian

122

puoliso, Laodike, Priamon tytär, siskoja sorjin,
joll’ Antenorin ruhtinasjuurt’ oli mies, Helikaon.
Huoneessaan Helene kutomass’ oli purppuraviittaa,
kaksoisvaippaa suurt’, asekiistat kirjaten siihen,
joiss’ yhä kärsiä sai hänen vuokseen kättä nyt Areen
niin hepourhot Troian kuin sopavälkyt akhaijit.
Virkkoi astuen luo koht’ Iris joutuvajalka:

“Rientäös, kultani, katselemaan, mitä kummia laatii
niin hepourhot Troian kuin sopavälkyt akhaijit!
Tuottivat toisilleen sodan surkeutt’, itkua ennen,
taistoon turmahiseen himo heill’ oli tanterehelle,
sielläpä kilpiin nyt nojaellen istuvat hiljaa,
laannut on ottelo, lyöty on maahan vartevat keihäät.
Mutta Aleksandros Menelaon käy sotimielen
kanss’ asekiistaan, ottelemaan sinust’ ankarin peitsin;
sen, joka voittaa, armaaks sen avioksi sa joudut.”

Virkkoi noin jumalviesti ja mieleen loi sulokaipuun
entisen puolison luo, tykö vanhempain, kotilinnaan.
Huntuun verhoutuin helovalkoiseen, vedet vienot
silmissään Helene heti uksest’ ulkoni, yksin
lähtenyt ei, oli Aithre, tuo tytär Pittheus-taaton,
saattajatarna ja myös Klymene kera loistavasilmä.
Rientäen Skaian portin luo jopa ehtivät joutuin.

Istuivat Priamos ja Thymoites, Panthoos, Lampos
siellä ja myös Klytios, Hiketaon, heimoa Areen,
Ukalegon, Antenor, miest’ älyneuvoa kaksi;
portin korvall’ istuivat he nyt siell’, isät kansan,
taistelemaan ylen vanhat, vaan puhumaan oli oivat
neuvostossa he; kuin puusirkat metsikön puussa
liljanhentoa sirkuttain sirinäänsä, he siellä
torniss’ istui, nuo isät, kaitsijat iliolaisten.
Nähdessään Helenen he nyt astuvan tornia kohti
toisilleen sanat siivekkäät jopa kuiskivat hiljaa:

“Ei ole kumma, jos voi polon pitkän kärsiä vaimon

moisen vuoks urot Troian kuin varusääret akhaijit.
Kuin jumalattaret itse hän kaunis on, katsoa ihme.
Vaan kotimaalleen matkatkoon, ylen sorja jos onkin,
turmaks älköön meille ja lapsillemmekin jääkö!”

Kuiskivat noin. Helenen Priamos jopa viittasi luokseen:
“Käy, tytär-kultani, käy, tule, istuos luokseni tänne,
että sä puolisos entisen näät, sukus, ystäväs muutkin. —
Sull’ ei syyt’ ole, ei, jumalainpa on syytä se, jotka
tänne akhaijit johti ja toi sodan kyynelerunsaan. —

Virkkaos mulle nyt, kenpä on tuo uros valtava tuolla,
kenpä akhaijein aimoja mies tuo sorja ja suuri.
Korkeamittaisempia nään tosin toisia koolta,
miestä en sorjaa noin toki nähnyt näill’ ole silmin,
noin jaloryhtist’ en, näkö valtiahilla on moinen.”

Hällepä näin Helene, jumalainen vastasi vaimo:
“Korkea, suur’ olet, oi rakas appi, on mieleni arka!
Ennen surmaan jospa jo suostuin, kuin tulin tänne,
poikaas seuraten vain, hääkammion, heimoni heittäin,
heittäen hennon tyttären, kaikk’ ikäsiskoni armaat!
Vaan ei käynyt niin, siks itkuun nyt minä riudun.
Mutta jo vastaankin kysymääsi ja tietelemääsi:
Atreun poika on tuo, Agamemnon, mies isovalta,
kumpikin: niin jalo valtias kuin uros urheapeitsi,
lankoni muinainen, minun kurjan — ol’ aika se ammoin.”

Virkki, mut ihmetys vanhuksen jopa puhkesi ilmi:
“Vaalima taivaisten, ikiauvokas Atreun poika,
mont’ on Akhaian sulhoja sull’ alamaisina totta!
Saavuin muinoin näät Frygiaan, rypäleisehen maahan,
näin Frygian monet miehet, näin hevot viimana-vievät,
Otreun joukkoa, myös jumalaisen Mygdonin kansaa,
Sangarios-joen jotk’ oli rantaan leiriyneinä;
itsekin näät apuvoimana siell’ olin päivänä tuona,
kons’ amatsoonit hyökkäsi päin väkivertana miesten;
niin monet ei toki olleet kuin tulisilmät akhaijit.”

Tuosta jo toisena keksi Odysseun, tieteli vanhus:
“Virkkaos mulle nyt myös, rakas lapsi, ken tuo uros tuoll’ on,
ei niin varteva kuin Agamemnon, Atreun poika,
vaan leveämmät hartiat on sekä ryhtevät ryntäät;
riisunut varjeet kaikk’ elonkasvaja-maahan on yltään,
itsepä hän kuin oinas käy rivikuntia pitkin;
jäärään villavahan hänet vertaisin, joka keskell’
uuhten valkeauntuvien käy parvea suurta.”

Näin Helene, tytär Zeun, nyt virkkoi, vastasi hälle:
“Laerteen jalo poika on tuo, monineuvo Odysseus,
kasvanut kalliomaill’ Ithaken ylen kekseliääksi
kaikkeen viekkauteen, älytuumiin tottuneheksi.”

Siihen vastasi noin Antenor, mielevä vanhus:
“Tuoss’, oi ruhtinatar, valehettoman nyt sanan virkoit.
Tääll’ oli kerta jo ennen Odysseus oiva sun tähtes
viestinä, urhea häll’ oli kumppalinaan Menelaos;
heitä mä kestitsin, majan annoin kattoni alla;
tuntemahan tulin, kummankin mik’ on muoto ja mieli.

Mutta kun astuivat kokoukseen iliolaisten,
seisoissaan rotevamp’ oli hartiokas Menelaos,
taaspa kun istuivat he, ol’ arvokkaampi Odysseus.
Vaan puhuessaan, saattaissaan sanomansa jo julki,
reimana laskettain Menelaos lausehet laati,
paljoa ei, mut paikalleen, sill’ ei sanarunsas,
nuoremmuuttaan myös ei harhaanhaastaja ollut.
Vaan puhumaan monineuvo kun nousi Odysseus sitten,
kauan seisoi hän yhä tuijottain alas maahan,
valtikkaa vavahuttanut ei, ei ees, ei taapäin,
vain piti paikoillaan kuin taitamaton, tapapuutto;
kiukkuiseksipa tai epatoksi jo ois hänet luullut.
Vaan hänen rinnastaan kun raikui valtava ääni,
kun sanat sinkosi kuin lumihiuteet talvisen tuiskun,
ihmist’ ei sitä, ken kera kilvata saatti Odysseun;
emmepä moist’ ois luulleet, kun hänet näimme me ensin.”

224

Tieteli kolmanneksi nyt Aiaan huomaten vanhus:
“Ken tuo tuolla akhaijeist’ on, mies niin iso, aimo,
joukon muun yli jonk’ on pää sekä hartiat vankat?”

Vastasi näin Helene, jumalsorja nyt, soljuvavaippa:
“Aias, akhaijein turva, on tuo uros, korkea koolta.
Toisell’ on sivull’ Idomeneus, jumaluhkea, Kreetan
joukkojen kanssa, ja päälliköt muut kera piirinä seisoo.
Vieraaks urhea sai Menelaos hänt’ useasti
tervehtää kotihimme, kun saareltansa hän saapui.
Kaikkipa nyt näen muut ma akhaijit säihkyväsilmät,
jotka mun on tuta helppo ja myös nimin mainita, kaht’ ei
joukkojen johtajamiest’ ole vain, hevonsuistaja Kastor
ei näkyviss’ ole, ei Polydeukes pontevanyrkki,
veljeni kaunoiset, emon yhden kantelemaiset.
Mailt’ ei matkanneet Lakedaimonin lie ani-armaan,
tai kera saapuivat kenties merenlaskija-laivoin,
vaan miestaistoa nyt häpeissään karttavat, kaihtain
kaikkea herjaa, moitintaa, jota saan minä kantaa.”

Virkkoi noin; elonkasvaja-maa jopa niellyt ol’ urhot,
nukkunehet sulo-syntymämaan, Lakedaimonin, nurmeen.

Toi läpi kaupungin valauhreja airuet, vuonaa
kaksi ja kasvua maan, ilontuojaa viiniä, leilin
vuohenvuotaisen; sekomaljan välkkyvän nouti
airut, Idaios, kera kultaisten pikareiden.
Luo kävi vanhuksen, kehotellen, kutsuen virkkoi:

“Joutuos tanterehelle jo, poika sa Laomedonin,
niin hepourhot Troian kuin sopavälkyt akhaijit

kutsuu kuuluimmat sua laadintaan pyhän liiton.
Sillä Aleksandros kera urhean käy Menelaon
naisest’ ottelemaan, asekiistaan ankarin keihäin.
Saava on aartehineen hänet voittaja, vaan valaliiton
muut lujan vannokohot, maat Troian viljavat olkoot
meill’ ominamme, ja matkatkoot hepokuuluhun toiset
Argos-maahan taas ja Akhaiaan nais-ihanaiseen.”
258

Virkki, ja vanhus peljästyin heti saattajat käski
tuomaan valjakon vaunuineen, ja he totteli joutuin.
Nous ajamaan Priamos, veti taapäin ohjia tiukkaan;
viereen Antenor kävi vaunuihin valioihin;
Skaian portist’ ohjasivat hepovaljakon vinhan.

Vaan kun akhaijein ehtivät luo he ja iliolaisten,
astuen vaunuiltaan elonkasvaja-maan kamaralle
saapuivat välimaalle jo kummankin sotikansan.
Kansain pää heti nous Agamemnon, nousi Odysseus
myös monineuvo; mut toi valan vahvisteet, pyhät uhrit,
koolle ja viiniä kaas sekomaljaan airuet oivat,
veellä he pirskoittain kädet huuhteli valtiahitten.
Atreun poikapa nyt käsin kiskaltain veti veitsen,
vyöllä mi vieress’ ain’ oli miekan valtavan huotran,
otsusvillat viilsi jo vuonilt’; airuet antoi
hahtuvan kullekin Argos-maan valioille ja Troian.
Vaan kädet nostaen noin Agamemnon äänehen palvoi:

“Zeus isä, kaitseva maat laelt’ Idan, korkein, suurin,
kaiken katsoja myös sinä, Helios, kuulija kaiken,
Virrat kaikki ja Maa, Manalaiset kumpikin, joilta
koston kuoltuahan kovan vannoja saa valarikko,
olkaa nyt näkijöinä ja varjelkaa vaka liitto!
Jos Menelaon Aleksandros lie kaatava, silloin
saakoon hän Helenen kera aartehiensa, ja meidän
pois kotimaille on mentävä taas merenlaskija-laivoin.
Vaan jos Aleksandron Menelaos vaaleva surmaa,
Troiapa silloin antakohon Helenen tavaroineen
Argos-maan urohille ja lunnaat myös sopivaiset,
kansan vastaisenkin jotk’ ikisääntönä olkoot.
Mutta jos ei Priamos, Priamon pojat myös sovitusta
suone, kun kaattu Aleksandros on kamppaelussa,
niin minä taistelen viel’ yhä lunnaist’, en sovi, täält’ en
lähde mä ennen kuin päämäärään taistelo päätyy.”

Virkki ja tuimin viilsi jo vaskin vuonien kaulat.
292

Maahan nytkyvät laski hän ruumiit, joista jo henki

erkani, ottanut pois elinvoiman näät oli vaski.
Nyt sekomaljast’ ammentain pikareilla he juomaa
vuodatusuhrin kaasivat kaikk’, ikivaltoja palvoin;
näin moni virkkoi siinä akhaiji ja iliolainen:

“Korkea, mahtava Zeus sekä kaitsevat kaikk’ ikivallat!
Vainoon kumpaiset, valan rikkoen, ryhtyvät ensin,
maahan vuotakohot heilt’ aivot kuin tämä viini,
heiltä ja lapsiltaan, pois vieras puolisot vieköön!”

Virkkivät noin; Kronossyntypä heit’ ei mielinyt kuulla.
Vaan Priamos sanan lausui nyt, uros Dardanon juurta:

“Kuulkaa, Troian kansa ja myös varusääret akhaijit!
Pois jo ma lähden Ilionin avotuulisen turviin,
sillä en silmin katsoa voi, kun poikani armas
astuu kamppailuun kera miehekkään Menelaon.
Zeus sen tietää vain sekä kaitsevat kaikk’ ikivallat,
kumpaiselleko heist’ on kuolon kohtalo säätty.”

Virkki ja vuonat vaunuihin jalo valtias nosti,
itsekin niihin nous, veti taapäin ohjia tiukkaan,
viereen Antenor kävi vaunuihin valioihin.
Noin urot Ilioniin nyt kumpikin lähtivät jälleen.

Vaan Priamon vesa Hektor, Odysseus myös jumalainen
taistelotarhan mittasivat, kiviliuskoja sitten
arpana puistelivat kypärissä he vaskitetussa,
kumpiko heittävä oisi nyt ensin vaskisen peitsen.
Vaan kädet palvoen kaikk’ ikivaltain nostivat puoleen,
näin moni virkkoi siinä akhaiji ja iliolainen:

“Zeus isä, kaitseva maat laelt’ Idan, korkein, suurin!
Kumpi on vainon tään viritellyt kansojen kesken,
sen sinä sortua salli ja haltuun vaipua Hadeen,
vaan sopu synnytä meille ja laatia suo luja liitto.”

Virkkivät noin. Kypärää jalo Hektor heiluvaharja
poispäin katsoen puisti, ja sai Paris alkamisarvan.
Nyt väki istuutui rivitysten, kuss’ oli kunkin

valjakot vauhdikkaat, sovat, kilvet myös monikirjat.
Vaan jopa varrelleen puki kaunoiset tamineensa
mies Helenen hiusheljän, Aleksandros jumalainen.
Sorjat säärilleen varuvasket sääteli ensin
soljin kiinnittäin hopeaisin ympäri nilkan;
tuosta Lykaon-veljeltään sovan otti jo ylleen,
ryntäilleen sopeutteli sen; jopa vaskisen miekan,
huolitetun hopeoill’, olusvöin olan ympäri vyötti,
koppoi kilven koht’, ison, raskaan; pään päteväisen

varjosi taas kypärein korutöisin, tuuheaharjoin;
hulmusi peljättäin hevonjouhinen töyhtö sen yllä;
ankaran keihään myös, kädenmyötäisen, uros otti.
Vyöttihe miehevä myös Menelaos noin asevaskiin.

Mutta kun kumpikin puolellaan oli täystamineinen,
astuivat välimaalle he kummankin sotikansan
silmissään tuli tuima, ja kammahtui väki kaikki,
Ilionin hepourhot kuin varusääret akhaijit.
Seisoivat sisäpuoll' alan määrätyn, mies liki miestä,
peitsiä puistelivat, vihan kiukkua kumpikin kuohui.
Lens ase päin jo Aleksandron, valahuttaja varjon,
Atreun aaluvan iski se kilpeen ympyriäiseen;
mutt' ei murtunut tuo, terä vasten kilpeä vankkaa
käpristyi. Vaan nyt Menelaos, Atreun poika,
nosti jo keihästään, Zeus-taattoa näin rukoellen:

"Kostaa, Zeus ikivalta, mun suo pahanlaatijan eljet,
korska Aleksandros mun kaataa kätteni alle,
vastakin ihmiset ett' ois kammovat ilkiötyöllä
palkita kestintää, majavierautt', ystävämieltä!"

Virkki, ja peitsi jo viuhui päin, valahuttaja varjon,
kilpeen kalskahtain Priamon pojan ympyriäiseen.
Kilven kiiltävän puhkipa koht' ase ankara työntyi,
myös läpi haarniskan taesorjan tunkihe tutkain,
reiän miehustall' ihotakkiin leikkasi keihäs,
vaan mies itsepä väisti, ja välttyi kuolema kolkko.

Miekan tempasi nyt Menelaos päähopeaisen,
kalhasi, kurkottain kypärää, vaan säilä sen harjaan
särkyi kappalehiksi ja maahan kirposi hältä.
Silloin taivoon laajaan päin uros silmäsi nurkuin:

"Kauhein kaiketi, Zeus ylitaatto, sa liet jumaloista!
Eljet Aleksandron jo ma toivoin saavani kostaa;
vaan nyt kouraan miekka se murtuu, peitseni suotta
singahtaa kädest', ei teho, ei katalaa ole kaannut."

Virkki ja hyökkäsi päin, kypärään kävi tuuheatöyhtöön,
käännältäin veti miestä akhaijein luo varusäärten;
hihnapa leuan taa, tukahuttain hentoa kaulaa,
tiukentui korukirjainen, kypärää joka kiinti.
Raastanut sinne nyt ois hänet itselleen ikimaineeks,
ellei Zeun tytär ois Afrodite sit' äkkiä nähnyt;
irti hän hihnan raasti, mi sonnin ol' isketyn nahkaa,
tyhjäpä vain kypär' erkeni, jäi käden jäntevän valtaan.
Viskasi viuhauttain varusäärten akhaijien keskeen
tuon heti urho, ja maasta sen kumppanit ottivat oivat.

Taaspa jo karkasi päin, hänet aikoin vaskisin keihäin
surmata, vaan Afrodite pois hänet vei keveästi,
kuin ikivallat voi, sakopilveen kätki ja kantoi
kammiohon sulotuoksuiseen, katon korkean alle.
Noudantaan Helenen meni itse ja löys ylähältä
tornist’, istui siellä hän näät seass’ iliotarten.
Vaippaan tarttuen kaunoiseen nyki kutsuja hiljaa,
noin nimes, eukon tuon ikivanhan hahmoa kantain,
kehrääjättären, maill’ Lakedaimonin hälle jok’ ennen
kauniit langat laati ja suosikkins’ oli parhain;
näin hänen hahmossaan Afrodite, Zeun tytär, haastoi:

“Joudu, Aleksandros sua kutsuu, käy kotisuojiin!
Heittihe helmaan siell’ lepokammion sorvatun vuoteen,
sorjana vaatteissaan valioissa hän loistavi, tulleen
et asekiistast’ arvais, vaan kisatanterehelle
aikovan tai tovin henkäävän kisan hilpeän jälkeen.”

Virkki, ja kuohuksiin sanat sai Helenen, povi kiihtyi;
hän jumalattaren tunsi, jo kaulan tuon ikikauniin
tunsi ja rinnan hurmaavan sekä säihkyvät silmät,
hämmästyin sanan virkkoi, näin puhe purkihe hältä:

“Turmahinen, mua miks yhä vain sinä kiehtoa mielit?
Vieläkö viet mihin kauemmas minut, kansavat kuss’ on
kaupungit Frygian tai Maionian ani-armaan,
sielläkin jos kenties ketä kuolollista sa hellit?
Vieläpä kai, kosk’ aimon Aleksandron Menelaos
voitti ja varmaan vie minut, inhan, taas kotihinsa;
siks sinä, viekasmieli, nyt ilmenit. Vaan mene itse
tuttusi luo, siell’ istu ja erkane teilt’ ikivaltain,
jalkaas milloinkaan älä jälleen astu Olympoon,
vaan hänen vaiheillaan yhä vaani ja hyöri ja hääri,
kunnes vaimokseen tahi orjakseen sinut ottaa.
En minä vaan mene sinne, en käy tilan laittelijaksi —
herjaan sellaiseen — jopa ilkuks iliotarten
kaikkien jäisin, on ilmankin mure katkera mulla.”

Vastasi närkästyin jumalainen näin Afrodite:
“Julkea, mielt’ älä ärsytä mun, sinut että mä hylkään,
niin alan vainota, kuin ylen suurt’ olen lempeä suonut,
yllytän kummatkin, urot Ilionin ja akhaijit,
vimmaan turmahiseen, ja sa kuolet surkean surman.”

Virkki, ja peljästyi tytär Zeun Helene, jopa huntuun
verhoutui helovalkoiseen sekä ääneti lähti
iliotarten huomaamatt’, opas eell’ ikivalta.

Vaan kun Aleksandron asumukseen ehtivät sorjaan,
saattajanaiset toimilleen heti riensivät jälleen,
ylhään kammiohon jumalainen vaimopa astui.
Hälle jo istuimen hymyarmas toi Afrodite,
kasvokkain asetellen Aleksandron kera; tuoliin
istuutui Helene, tytär Zeun, jumalattaren tuomaan,
poispäin katseen käänsi ja soimasi puolisoansa:

“Vai tulet ottelemasta! Jos aimo se mies sinut oiskin

428

kaatanut vain, joka mulle ol’ armas puoliso muinoin!
Kylläpä kerskailit, miten voimaa, kättä ja peistä
voittelijaks sull’ ois Menelaon urheamielen!
Niinpä sä nyt mene siis, Menelaos urhea vaadi
kanssasi uuteen kamppailuun! Vaan niin minä neuvon:
herkeä, heitä jo, kanss’ älä vaalevan käy Menelaon
tuimaan mittelöhön, älä vain varomattomin mielin
ottele ollenkaan, pian sortuisit uron peitseen.”

Hälle Aleksandros nyt vastasi näin, sanan virkkoi:
“Vaikene, soimauksill’ älä loukkaa mieltäni, vaimo!
Nyt Menelaos voiton sai, hänt’ autti Athene,
toistepa taas minä saan, toki meilläkin on jumaloita.
Vaan levon armaudesta jo nautitkaamme ja lemmen;
sill’ ei mieltäni rakkaus näin ole kietonut koskaan,
ei edes silloin, kun Lakedaimonin mailta ma armaan
purjehdin sinut vieden pois merenlaskija-laivoin,
kanssasi kun Kranaen sulosaarell’ lempehen liityin,
kuin sua lemmin nyt sydämessäni kaipaus armas.”

Virkki, ja vuoteelleen meni eeltä, ja puoliso saattoi,
vuoteess’ uinumahan kuvereikäisessä he vaipui.

Atreun poikapa kuin peto kierteli joukkojen kesken,
mistä Aleksandron jumaluhkean keksisi; kenkään
ei uros Troian eik’ apukansain neuvoa voinut
luokse Aleksandron Menelaoa urheamieltä.
Kätkenyt ystävän eip’ ois suoja, jos ois joku nähnyt;
kaikkien näät oli vieroma hän kuin kuolema kolkko.
Näin sotalaumain pää Agamemnon heille jo lausui:

“Troian kansa ja Dardanian sekä kaikk’ apuheimot!
Voittanut selvälleen sotimielipä on Menelaos;
meille te siis Helene nyt argotar aartehinensa
tuokaa suorittain kera lunnaat myös sopivaiset,
kansan vastaisenkin jotk’ ikisääntönä olkoot.”

Noin nimes Atreun poika, ja riemusi kaikki akhaijit.

NELJÄS LAULU

VALAT RIKOTAAN. AGAMEMNONIN TARKASTUSKÄYNTI.

Kultaisellapa Zeun salipermannoll’ ikivallat
kooll’ oli, kultaisiin pikareihin kukkea Hebe
nektarijuomaa toi, ja he maljoja joi kukin toistaan
tervehytellen, Ilioniin alas silmäten sieltä.
Hereä ärsyttää heti aikoi nyt Kronossynty
lausein pisteliäin sekä virkkoi näin sivuvihjein:

“Kaksipa kai Menelaoll’ on jumalkaitsijatarta,
palvoma Argon on Here, Alalkomenain on Athene.
Loitoll’ istuvat, katselemaan vain tyytyvät kaukaa
kumpikin. Toisen on ain’ Afrodite taas hymyarmas
vierell’ auttaen, pois tuhosurmat torjuen hältä;
varjeli nytkin, vaikka jo itse hän kuoloa vartoi.
Vaan toki voiton sai Menelaos, mies sotimieli;
siispä on meidän miettiminen, mitä tässä nyt tehdä,
taas sota turmiokasko ja tuima jo taistelo nostaa,
vai viha viihtää pois, sopu kumpaisillekin tuottaa.
Jos se nyt kaikkien siis vain lienee mieli ja suoma,
seiskootkin Priamon mieslinnat liikkumatonna,
argotar seuratkoon Helene Menelaoa mailleen.”

Virkkoi noin; nurinalla sen kuuli Athene ja Here
istuen rinnakkain tuho-aikeiss’ Ilionille.
Mutt’ ei vastannut, jäi ääneti aivan Athene,

22

vaikk’ oli vimmaa täys sydän valtiastaattoa vastaan;
vaan puhe Heren purkihe, ei viha mahtunut rintaan:

“Hirveä Zeus, Kronossynty, mi nyt sana suustasi lähti?
Turhaan tuikiko siis sinä vaivaa suot minun nähneen,
suot hikoelleen suotta, jo hervonneen hepojenkin,
kun Priamolle ja lapsilleen tuhoks urhoja nostin?
Tee se, mut kaikk’ ei taivahiset sua kiittäne suinkaan.”

Vastasi pilviennostaja Zeus, tukaloituen tuiki:
“Mieletön, min tihutyön Priamos, Priamon mitä lapset
moist’ ovat tehneet sulle, kun toivonas herkeämättä
turma on Ilionin, kato kaupungin talokauniin?
Syöksy jo porttien puhki ja suurten muurien sinne,
niele jo vain Priamos, pojat myös isän myötä ja kansa
Ilionin ihan kaikki, se kai vihas ehkäpä viihtäis!
Tee mitä tahdot siis, tämän koommin tää erimieli

meit’ ei riitaan saa, sodaks ei tule sulle ja mulle.
Vaan sanon seikan sen minä sulle, ja paina se mielees:
konsa jos kaataa kaupunk’ ois iso mullakin into,
moinen, jonk’ asujoita sa suosit, suojelet, silloin
estelemään älä käy vihakättäni, vaan jätä rauhaan,
sillä mä myönnyin myös, vaikk’ ei sydän ois sitä suonut.
Kaupungeistapa ihmisien näet, maan asujainten,
kaikist’ all’ oli auringon sekä tähtisen taivaan
mun sydämelleni mielusin pyhä Ilion aina,
kansakin sen sekä kansan pää, Priamos pätöpeitsi;
alttaripaadelt’ ei siell’ uupunut atria runsas,
viini ja uhrin sauhu, jok’ on osa kuolematonten.”

Here, valtiatar vakasilmä, nyt vastasi hälle:
“Kolme on kaupungeist’ yli kaikkien mieluja mulle,
Argos on sekä Sparta ja myös katulaaja Mykene;
kaada ne, jos viha syttyy vain sydämessäsi niihin;
en tule suojelemaan, sua siitä en torju, en estä.
Vaikkapa en minä soiskaan sun näet sortavan niitä,
suott’ ois estely, sill’ olet mahtaja näät moniverta.

Turhaks sun toki työläst’ ei sovi työtäni saattaa,
sillä mä myös jumal’ oon, sama mullakin on suku, synty:
oon tytär ylhäisin minä petteliään Kronos-taaton,
synty se, puolisonas se on mull’ aviollinen arvo,
sun, joka valtias suur’ olet kaikkien kuolematonten.
Mieliks silti nyt toiselleen toki kumpikin tehköön,
sulle ma kuin sinä mulle, ja muu suku kuolematonten
meihin on yhtyvä. Siis heti astua käske Athenen
keskeen kummankin rajurientoisen sotarinnan,
koittamahan, kuink’ ensin akhaijeja iliolaiset
vastoin liittoa loukkaamaan ani-aimoja saisi.”

Virkki; ja myöntyi myös isä ihmisien, jumalainkin,
lausui näin sanat siivekkäät jo Athenea käskein:

“Rientäös Ilionin ja Akhaian joukkojen keskeen
koittamahan, kuink’ ensin akhaijeja iliolaiset
vastoin liittoa loukkaamaan ani-aimoja saisit!”

Innokas ilmankin, sanast’ yltyi tuosta Athene,
oitis Olympon korkeudest’ alas myrskynä riensi.
Kuin alas petteliään Kronos-taaton ampuvi poika
kirkkaan tähtösen, laivurin tai sotaleirien laajain
enteeks, säihkypä runsas siit’ ylt’ympäri sinkoo:
moisena maahan tuiskahtain tuli Pallas Athene
kumpainkin välimaalle, ja kammahtui väki kaikki,
Ilionin hepourhot kuin varusääret akhaijit.

Virkkoi vilkaisten moni vieruskumppanihinsa:

“Totta jo koituu taas sota tuima ja vaikea vaino,
vai sovun tuopiko kumpainkin sotivaisien kesken
Zeus, jok’ on ihmisten sotakiistain vartia korkein?”

Noin moni virkkoi siinä akhaiji ja iliolainen.
Joukkoon Troian Athene jo riens, uron muuttihe muotoon,
keihäskelvon Laodokon, Antenorin poian,
etsien silmillään jumalaisen Pandaron paikkaa.
Kohta Lykaonin kuulun siell’ uroaaluvan keksi;
vankat, kilvekkäät kera seisoivat rivikunnat,

äyräilt’ Aisepos-joen jotk’ oli myötä hän tuonut.
Virkkoi astuen luo sanat siivekkäät jo Athene:

“Neuvoa noutaisitpa, Lykaonin mielevä poika,
nuolen kiitävän laskisit päin Menelaoa; saisit
kunnian, kiitoksen sinä kaikelt’ Ilionilta,
ruhtinas, aimo Aleksandros, yli muistakin kiittäis!
Ensimmäisenä sulle hän ois jalot antava lahjat,
jos Menelaon vain näkis, Atreun ankaran poian,
nuolesi lyömänä kohtaavan rovionsa jo kolkon.
Suuntaa nuolesi siis Menelaoa kuulua kohti,
vanno’os, vuonia ett’ esikoisia saa satauhrin
palveikseen valosyntyinen, jalojousi Apollo,
kun kotimaill’ olet taas, pyhän kussa Zeleian on muurit.”

Noinpa nyt virkki Athene, ja mieltyi mies vähämieli;
jousen joukean koppoi, — tuo oli sarvea kauriin,
kallionkiipeäjän; sen ol’ itse hän kaatanut, rintaan
törmält’ ilmestyissä sit’ ampunut, väijyen alla;
sapsoon nuolen sai otus, louhikkoon selin sortui.
Kämmenenmittaa sen kuustoist’ oli korkeat sarvet;
liistonut, liitellyt, silaellut ol’ oiva ne seppo,
koukuin kultaisin varaellut pään. Heti maahan
puski nyt, jänteen jännittäin, hän jousta ja taiten
laski sen tanterehen; piti kilpiä kumppanit eessä,
ettei hyökkäis päin pojat aimot akhaijien, kunnes
kaattuna ankara ois Menelaos, Atreun poika.
Viinen kannen nosti, ja nousipa nuoli jo sormiin
siivekäs, ennen-ampumaton, kivun tuottaja tuiman;
tuon pian jänteelleen hän saattoi pistävän nuolen,
vannoi, vuonia ett’ esikoisia hän satauhrin
palveiks sois valosyntyisen, jalojousen Apollon,
taas kotimailla kun ois, pyhät kussa Zeleian on muurit.
Nuoleen tarttuen nyt veti sonninsuolisen jänteen,
jänteen ryntääseen, odan jousen selkähän asti.

Vaan kehäks aivan kons’ oli kiskonut valtavan jousen,
kaikui kaari ja joikui jänne ja sinkosi nuoli
kärkevä, kiivas kiitämähän uroparvehen taajaan.

Ei, Menelaos, auvokkaat sua siin’ ikivallat
hyljänneet toki, saatipa Zeun tytär, saattaja saaliin,
turvakses joka kiiti ja torjui kirpeän nuolen.
Häiläsi hiukan vain ihost’ eemmäs, kuin emo häätäis
kärpäsen lapsestaan, joka uinailee sulo-unta;
käymään kultaisten vyösolkien liittymäkohtaan
käänsi jo sen, sopa kuss’ ihon suojana on sovan alla.
Vyöhön kullansolkisehen kävi kärkevä nuoli,
tutkain vyötärövyön läpi tunkihe taituritöisen,
puhkoi vauhdissaan sopavarjeenkin ylen sorjan,
vyöllisen myös levysonnuksen, varan nuolia vastaan;
parhaiten sepä suojasi, vaan läpi tunkihe senkin
nuoli ja naarmun piirsi jo päällimpään ihokertaan;
kohtapa haavast’ uhkuillen veri virtasi tumma.

Norsunluun kuin Maionian tai Kaarian nainen
kastaa purppurahan, hevonsuitsiin hempuja laatii,
kammion säilöön on se jo pantu, ja ois moni urho
ottaja sen, varaeltupa on koru valtiahalle,
kumpikin ollakseen, hevon kaune ja haltian ylpeys:
noin puna kastoi nyt, Menelaos, lantios, sääres
kauniskasvuiset, alas niistäkin nilkkasi sorjat.

Tuosta jo kammostui sotalaumojen pää Agamemnon,
haavast’ uhkuvan noin kun tumman huomasi hurmeen;
itsekin kammostui Menelaos, mies sotimieli.
Vaan vyöst’ ulkona kun näki kärjen väät, siderihmat,
jälleen ennalleen uron elpyi rohkeus rintaan.
Noin kovin voihkaisten Agamemnon valtias virkkoi,
veljeä kun kädest’ otti, ja voihkasi kumppanit muutkin:

“Armas veljeni, surmaks sun siis tein minä liiton,
meist’ ett’ yksin taistelisit kera iliolaisten.
Nyt sua ampuivat, valaliitot polkien vahvat.
Vaan ei lie valat turhat, ei veri vuonien eikä
viinin veettömän uhri ja uskotut myös kädenlyönnit.
Vaikk’ ei täyttyä sen heti valtias salli Olympon,
täyttää hän toki vihdoinkin; kovan maksavat silloin
päillään, vaimoillaan sekä lapsillaan sovituksen.
Sillä sen mieleni aavistaa sekä tuntoni tuntee:
päivä se koittava on, pyhä jolloin Ilion sortuu,
kaatuu kansa ja kansan pää, Priamos pätöpeitsi.

Itsepä korkea Zeus, yläilmoiss’ istuja, silloin
heihin kääntävä heiluttain yömustan on aigiin,
vilppiin närkästyin tähän; niin, se on täyttyvä totta.
Vaan suru mulla sun tähtes on suunnaton, oi Menelaos,
jos nyt kuolisit, täyttäisit elonmittasi kaiken.
Pois häpeällä jo mun näkis saapuvan poutiva Argos,
sillä akhaijit aattelevat heti syntymämaataan;
voittajasaaliiks siis Priamon sekä iliolaisten
argotar jää Helene; mut Troian maassapa maaten
maatua saa sun luus kera kesken jäänehen työsi.
Ilkkuva silloin lie moni korskea iliolainen,
polkeva mielissään Menelaon kumpua kuulun:
‘Niin viha vastakin täyttyköhön Agamemnonin aina,
kuin tuli turhaan tänne ja toi sotajoukot akhaijein,
taas kotihinsapa karkkosi pois, sulo-syntymämaahan,
tyhjin laivoin lähti, ja uljas jäi Menelaos!’
Noin moni virkkava lie; maa nielaiskoon minut ennen!”

Vastasi rohkaisten Menelaos vaaleva hälle:
“Viihtyös, veljeni, säikyksiin äl’ akhaijeja saata!
Surmaks ei otarauta se ollut, sillä sit’ esti
päällimmäisenä välkkyvä vyö sekä lieve sen alla,
varjeli vaskinen myös mua seppojen työ, levysonnus.”

Hällepä vastaten näin Agamemnon valtias virkkoi:
“Niin jos tottakin ois, Menelaos, veljeni armas!
Vaan heti haavuri tutkikohon sun haavasi, pankoon
voiteeks yrttejä, joist’ on talttuva tuikea tuska.”

Virkki ja Talthybion, jalon airuen, käski jo käymään:

192

“Joutuen, Talthybios, mene, riennä ja kutsu Makhaon,
jonk’ isä tuo oli suur’ Asklepios, lääkäri kuulu,
aimoa katsomahan Menelaoa, Atreun poikaa,
nyt jota Troian tai Lykian joku jousjalo väällään
vammasi, maineeks itselleen, mureheksipa meille.”

Virkki, ja altis tottelemaan oli käskyä airut,
kautta akhaijein riens sotikansan vaskehenvyötyn,
etsien, missä Makhaon ois, jopa keksikin urhon;
vankat, kilvekkäät kera seisoivat rivikunnat
miehiä, jotka hän Trikkan toi hevonruokkija-mailta;
astuen luo sanat siivekkäät näin saatteli airut:

“Käy, Asklepion poika, jo, kutsuu suur’ Agamemnon
aimoa katsomahan Menelaoa, Atreun poikaa,
nyt jota Troian tai Lykian joku jousjalo väällään
vammasi, maineeks itselleen, mureheksipa meille.”

Virkkoi noin, sydänt’ urhon tuo vavahutti ja mieltä;
riensivät kautt’ aseparvien, äärt’ eturintaman laajan.
Mutta kun ehtivät luo, Menelaos vaaleva vartoin
miss’ oli haavoineen, urot parhaat myös kera koolla,
keskeen piirin tuon kävi joutuin mies jumalainen,
uumienmyötäisestä jo vyöstä hän tempasi nuolen;
pois vetäessäpä vääntyivät väät pistävät poikki.
Päästi nyt päältä hän välkkyvän vyön, sovan auki sen alta,
myös levysonnuksen, sepon laatiman vaskisen varjeen.
Katseli haavan, kunne ol’ iskenyt kärkevä nuoli,
siit’ imi hurmeen pois sekä voiteeks yrttejä kääri,
lahjoja suopean Kheironin, isän saamia ennen.

Kun Menelaon noin sotikuulun vaalivat vammaa,
kohti jo kilvekkäät rivit ryntäsi iliolaisten,
taas asehensapa otti akhaijit taisteloinnoin.

Untelon nähnyt et siin’ Agamemnonin ois jumalaisen,
piilevän pelkurin et, et taistoon penseän olleen,
vaan väkiriennoin kamppailuun urokuuluhun käyvän.
Valjakon heitti hän kohta ja vaskenvälkkyvät vaunut;

226

Eurymedon, ajomies, hevot korskuvat ohjasi taammas,
tuo Ptolemaion, Peiraion pojan, aaluva. Tarkoin
tään pitämään lähimailla ne valtias käski, jos uupuis
jänteret hältä, kun järjestäin sotalaumoja riensi;
niin jalan astua alkoi hän rivikuntia pitkin.
Kuss’ uveuljaat vain näki innokkaina akhaijit,
astui luo sekä rohkaisten sanat miehevät lausui:

“Älköön uupuko teilt’, urot Argos-maan, väki uljas,
sill’ ei petturien ole auttaja Zeus, ylitaatto;
vaan valarikkojen, jotk’ omin ehdoin loukkasi liiton,
korppien ruokana koht’ ovat niitten nuorteat raajat;
armaat puolisot pois sekä hennot heiltä me lapset
laivoin viemme, kun Ilionin tuhopäivä on tullut.”

Keitten taas näki karttelevan hän taistoa tuimaa,
niitäpä närkästyin vihalausein nuhteli kiivain:

“Kehnot akhaijit, kerskuvasuut, häpy missä on teiltä?
Vai värisettekö siinä te säikkyen kuin vasat kauriin,
jotk’ ison matkan juostuahan yht’äkkiä herkee
näännyksissä, ja pois sydämestä on voipunut voima?
Noin hätämielin vain vapisette te taistoa karttain.
Siis ihan laivain luo odotatteko miehiä Troian
keuloja sorjia sortelemaan, meren vaahtisen ääreen,
nähdäksenne jo, kuink’ on Zeun käsi kaitseva teitä?”

Riens isovaltaisesti hän noin rivikuntia pitkin,
Kreetan urhojen luokse jo kerkesi miesvilinässä;
sonnustautui nuo kera Idomeneun sotimielen,
Idomeneus etumaisena kuin salon iskevä karju,
Meriones takajoukkoon taas sotaintoa nosti.
Nuo näki riemastuin Agamemnon, valtias miesten,
noin heti Idomeneulle jo virkkoi suosiosuulla:

“Idomeneus, uveuljahien olet danaolaisten
taatuin mies, sota tai mikä muu jos toimena olkoon,
myös pitoseurani arvokkain, sekomalja kun säihkyy
ruhtinasviiniä virvokkeeks urohinten akhaijein.

Sillä kun vain mitan mieheen muut hiuskaunot akhaijit
saavat juodakseen, täpö-täys sun maljasi ain’ on,
niinkuin mun, sinun siit’ yhä siemata mieltäsi myöten.
Siispä nyt kamppailuun yht’ aimona, kuin olit aina!”

Vastasi Idomeneus, jalo Kreetan urhojen päämies:
“Atreun poika, se usko, ma ain’ olen kumppani altis,
niinkuin vahvan tein lupaukseni sulle ma kerran.
Nostaos intoon vain nyt muut hiuskaunot akhaijit,
jotta jo alkais taisto, kun ilkkui iliolaiset
liittoa; surma ja vaikerrus, sepä heitä jo vartoo,
kosk’ ovat tehneet tään, valan rikkoen, loukaten liiton.”

Virkki, ja mielissään meni eelleen Atreun poika.
Aiaan kummankin jopa kohtasi miesvilinässä;
taistoon riensi jo nuo, väki sankkana pilvenä myötä.
Kuin tähypaikastaan polo paimen keksivi pilven
kiitävän päin meren päältä, kun viuhuu läntinen vinha;
pilvi se pilkottaa pikimustana, katsoen kaukaa,
veen yli viistäissään, rajumyrskyä kantavi myötään;
kaitsija kammostuu sitä, vuohet johtavi luolaan:
noin kera Aiaan kummankin, jumaluljahan urhon,
taajat liikkuivat rivit, taistoon rientäen tuimaan,
tummina, sankeanaan salamoivaa kilpeä, peistä.
Valtias riemastui Agamemnon, kun näki heidät,
noin sanat siivekkäät heti virkkoi kuuluvin äänin:

“Aiaat, päälliköt aimot, akhaijein päät sopavankkain,
tarvis teitä mun ei ole käskeä, ei kehotella;
tarmoin taistelemaan väen innostattehan itse.
Moinen josp’ — oi korkea Zeus ja Athene, Apollo — kaikill’
oisikin rinnassaan toki rohkeus uljas,
kuulu jo Ilion ois Priamolt’ äkin vaipuva alle
valtaavain käsiemme ja päätyvä sen tuhopäivä!”

Virkkaen noin urot jätti jo nuo sekä luo meni toisten.

Nestorin, sointuvasuun Pylos-maan puhetaiturin, keksi;
joukkoja järjestäin tämä taistoon kiihti ne käymään

valtava johtajanaan Pelagon, Khromios ja Alastor,
Haimon valtias vielä ja myös Bias, urhojen päämies.
Valjakonhaltiat sääs urot vaunuineen eturintaan,
vaan jalanottelijain rivit sankat, sankarimielet
suojustaks selän taa; arat pelkurit taas pani keskeen,
kamppailuun jott' ois halutontenkin hätäpakko.
Ensin neuvoi noin hepourhoja, valjakot käski
hillitä taiten, telmeess' ei sekasortohon päästää:

"Voimaans' älköön tai ajotaitoons' uskoen kenkään
pyrkikö yksin muist' edell' iliolaisia vastaan,
tai myös väistykö taa, niin haaskaten voimia hukkaan.
Vaan kuka vaunuiltaan vihamieheen yltävi, senpä
keihäs singotkoon, sepä parhain on tapa taiston.
Niin isät ottelivat, monet uljaat murtaen muurit,
moinen heill' oli mieli ja moinen rohkeus rinnan."

Noin heit' ohjasi vanhus tuo, sodan tuttu jo ammoin.
Valtias riemastui Agamemnon, kun hänet keksi,
noin sanat siivekkäät heti virkkoi kuuluvin äänin:

"Vanhus, oisipa, kuin yhä rohkeus rintasi täyttää,
polvesi ponsi ja voimasi muu yhä muuttumatonna!
Vaan sua vanhuus riiduttaa, osa kaikkien. Josp' ois
taakkana toisen tuo ja sa nuorempain ikäsarjaa!"

Hällepä vastasi näin hepourho Gerenian Nestor:
"Atreun poika, mun ois oma mielikin olla, mik' ennen,
multa kun surman Ereuthalion sai aimo; mut eipä
kaikkea kerrallaan osaks ihmisen suo ikivallat.
Jos olin nuori ma silloin, niin nyt on vaivana vanhuus.
Vaan kera viel' olen, voin sanall' ohjata, neuvoa näinkin
urhoja vaunukkaita; se kunniatoimi on vanhain.
Peitsiä viskelkööt mua nuoremmat, suku siinnyt
viimemmäksi, mi voi vireämpään turvata voimaan."

Virkki; ja mielissään meni eelleen Atreun poika;
luo Peteon pojan, luo hepokuulun kulki Menestheun,
missä hän seisoi, kanssaan muut urot aimot Ateenan.

Paikoillaan liki hänt' yhä myös monineuvo Odysseus
ynnä kefalleenein oli sortumaton sotarinta;
kummankaan väki viel' ei näät sotahuutoa kuullut,
Ilionin hepourhot akhaijeja kohti kun vasta
liikkua alkoivat, vaan viipyen vielä he vartoi,
eikö jo iliolaisia päin joku toinen akhaijein

ryntäis joukko ja itse he myös kera taistohon astuis.
Heitäpä nuhteli noin Agamemnon, valtias miesten,
noin sanat siivekkäät heti virkkoi kuuluvin äänin:

“Oi Peteos-uron poika sa, valtiahan jumalaisen,
ynnä sä, viekkauteen mies verraton, väijyvämieli,
miksikä arkailette te kaukana, vartoen muita?
Tott’ eturinnass’ ois toki ensimmäisinä teidän
seisominen sekä syöksyminen tulisimpahan taistoon;
ensimmäisnäpä saa pitopöytään kutsuni teidät,
konsa akhaijit vain pidot laatii valtiahilleen.
Syöttepä paistia niiss’ ilomielin, kukkuramaljoin
myös, mink’ on halu vain, mesivienoa viiniä juotte;
nytp’ ilo nähdäksenne se ois, jos kymmenin parvin
eeltä akhaijit muut menis taistoon tappavin vaskin.”

Vastasi kulmia tuimistain monineuvo Odysseus:
“Atreun poika, mi nyt sana kirposi kielesi päältä?
Vai mua taistelemaan araks arvelet? Konsa akhaijit
Troian käy hepourhoja päin väell’ ankaran Areen,
niin näet, jos halu lie ja sa huolinet moisia nähdä,
kuink’ isä Telemakhon hepourhojen iliolaisten
keskeen tunkeutuu; sinä haastat turhia tuiki.”

Vastasi nyt hymysuin Agamemnon valtias hälle,
kun näki sankarin suuttunehen, sanat äkkiä pyörsi:

“Laerteen jalo poika, Odysseus, mies monineuvo!
Ei sovi liikoja mun sua soimata, käskeä suotta,
sillä mä tiedän, kuink’ ylen suopea on mua kohtaan
sun sydän rinnassas, sama aivan meillä on mieli.
Rientäös! Toiste me tään sopinemme; jos on sana nurja
362
lentänyt, tuuliin sen ikivallat hälvetä suokoot!”

Virkkaen noin urot jätti jo nuo sekä luo meni toisten.
Tydeun poian nyt näki, urhokkaan Diomedeen,
seisovan vaunuillaan vakavill’, eess’ uljahat varsat;
häll’ oli vierellään Sthenelos, Kapaneun jalo poika.
Nuhteli valtias noin, Agamemnon, kun näki urhon,
noin sanat siivekkäät heti virkkoi kuuluvin äänin:

“Voi toki, Tydeun poika sa, valjakonsuistajan aimon!
Miksikä säikkyelet, pälyt pääsyä taistelemasta?
Säikkyä Tydeun ei tapa ollut, vaan vihamiehen
kimppuun kaukana rynnistää edell’ ystäviensä.
Kertovat noin väkitöit’ uron nähneet; en kera itse
ollut, en nähnyt; vaan yli kaikkien kiittävät häntä.
Kerrankin tuli vieraaks, ei vihatöille, Mykeneen,

kumppalinaan Polyneikes suur’, apuvoimia kooten
retkeen aiottuun pyhän Theben muureja vastaan.
Innokkaasti he pyys avuks urhoja kuuluja suomaan;
pyyntöön suostuttiin, avuks aiottiin urot antaa;
mutta sen estikin Zeus, pani ilmenemään pahat enteet
Kons’ oli menneet siis urot tietään, joutunut vastaan
korkeakaislainen jo Asopos, heinäväranta,
viejänä viestin akhaijit taas pani Tydeun käymään
kadmeijein tykö; niinpä hän lähti ja kohtasi monta
luon’ Eteokleen voimakkaan pitojoukkona heitä.
Säikkynyt silloinkaan ei valjakonkiihtäjä Tydeus,
vaikk’ oli kadmeijein hän parvess’ outo ja yksin,
vaan väkikilpaan kaikki hän vaati ja vei joka voiton
helpolleen; oli hälle Athene auttaja moinen.
Tuosta jo suuttui Kadmeian hevonsuistaja-sulhot,
pois hänen kulkeissaan kävi väijyksiin väki sankka,
kymmenkuntia viis, päämiehiä kaks oli heillä:
aaluva Autofonon, uros uupumaton Polyfontes,
toisena Maion taas jumaluljas, Haimonin poika.
Heillepä tuotteli nyt tuhokohtalon Tydeus kolkon:

396

kaikki hän surmasi, yhden vain soi kääntyä tieltään,
Maionin päästi hän näät, kun neuvoi niin jumal-enteet.
Noin teki Tydeus ain’, Aitolian mies, nyt on poika
huonomp’ ottelemaan, vaan juttelemaan etevämpi.”

Virkkoi; vaitipa vain oli urhea Tydeun poika,
huomautust’ ei valtiahan ylenkatsonut ylhän,
vaan heti vastasi noin Kapaneus-uron aaluva kuulun:

“Pois vale, Atreun poika, sa tiedät tottakin haastaa!
Taattoja uljaammiks sano poiat, niin puhut oikein.
Valloitimmehan juuri me seitsenporttisen Theben,
joukoin pienemmin tukevammat murtaen muurit,
turvautuin jumal-enteisiin sekä Zeun avunantiin;
vaan isät ennen turmaan vei oma uhma ja patto;
verroiks siis älä ollenkaan vedä taattoja meille.”

Kulmia tuimistain Diomedes urhea virkkoi:
“Mielesi, kumppani, malta ja kuuntele, kun sanon sulle!
En näet suutu ma, jos sotalaumain pää Agamemnon
tahtoo taistoon kiihottaa varusääret akhaijit.
Hänpä se kunnian saa, jos sortuu alle akhaijein
Troian kansa ja joutuu myös pyhä Ilion heille,
hän surun ankaran, jos alakynteen jäävät akhaijit.
Siis mekin rynnätkäämme jo tarmoin taistelon riehuun.”

Virkki, ja vaunuiltaan tamineissaan karkasi maahan;

ryntäill’ urhon kammottain sopa vaskinen kalskui,
konsa hän hyppäsi, rohkeinkin sitä säikkynyt oisi.

Kuin isopauhuiseen meren rantaan kuohuja kuohut
seuraa, vyöryen päin, kun puskee läntisen puuskat;
nostaa vaahtisen pään ulapalla jok’ aalto ja sitten
murtuu manterehen jylinällä ja kaartuvin harjoin
kalliotörmiin lyö, sekä parskuu suolava vaahto:
noinpa nyt jäljekkäin rivit aaltosi danaolaisten
taistoon taukoamatta; jok’ ainoa johtaja käski
siin’ omiansa, mut ääneti muut kävi; äänt’ olevankaan
rinnass’ uskonut eip’ ois kaiken tuon sotikansan;

vaiti he tarkkasivat päämiehiä; välkkyväkirjat
heill’ oli varrellaan sovat suojana rientäjän kunkin.
Taas väki Troian, kuin talon vauraan lypsämätarhaan
antajat valkean maidon käy, lukemattomat lampaat,
määkyen lakkaamatta, kun ääniä kuulevat vuonain:
noin melu kaikui kautt’ ison Ilionin sotalauman;
huutopa kaikill’ ei sama ollut, ei sama kieli,
vaan eri parsi ja kiel’ eriseutuisten oli kansain.
Vimmaan Ares nää, nuo päilyväsilmä Athene
saatti ja Vaino ja Hirmu ja hillitön, riehuva Riita,
Areen sisko jok’ on sekä ystävä, urhojen surman;
pieni hän ensin on alkaissaan, vaan kohtapa varttuu,
taivaaseen ylös yltää pää, jalat astuvat maata.
Keskell’ ottelun hänp’ oli nytkin kaikkia kiihtäin,
kaaloi miesvilinässä, ja voihkina urhojen yltyi.

Mutta kun rynnistäin päin joukkoa joukko jo pääsi,
törmäsi kilpeen kilpi ja peitseen peitsi ja miehet
urheat vastakkain, sopavaskiset; kumpurakilvet
yhteen iski, ja valtainen kävi ryske ja pauhu.
Rinnakkain soi vaikerrus sekä raikuva riemu,
kaattujen huuto ja kaatajien, maass’ aaltosi hurme.

Niinkuin tunturivirtaa kaks sadetulvien aikaan
laaksoon vinhat tuo vesivyörteet, kuohumat suurten
lähtehien, alas syöksähtäin solan ontelon ouruun;
kauas vuorilleen veden pauhun kuulevi paimen:
niinpä nyt yhteensyöksyvien soi huuto ja melske.

Ensiks Antilokhos Ekhepolon, iliolaisten
löi esitaistelijan, jalon kaasi Thalysion poian,
ensiks iski hän päin kypärää uron tuuheaharjaa,
otsikon puhkaisten sekä otsan; luun läpi työntyi
keihään vaskinen kärki, ja laskihe yö yli silmäin;
sortui niinkuin torni hän rintaan taistelon tuiman.

Kaatuvan jalkoihin Elefenor valtias tarttui,
sankarimielten abanttien pää, Khalkodonin poika,
alt’ asetuiskeen kiskoi pois, heti aikoen riistää
hält’ asun saaliikseen, mut hanke se jäi pian sikseen;
sillä kun laahaavan näki ruumist’ uljas Agenor,
kylkeen, kuuristuissa mi paljastui, sivu kilven
tunki hän peitsen vaskitetun sekä herpasi jänteet.
Niin elo häipyi hältä, ja ruumiin saartaen alkoi
ankara temmellys, väki Ilionin ja akhaijit
syöksyi kuin sudet vastakkain, mies runteli miestä.

Kaas Simoeision nyt Telamonin aaluva Aias,
Anthemionin löi pojan kukkean, tuon emon saaman
Idan rinteilt’ astuissaan Simoeis-joen rantaan,
laumojen katsonnassa kun vanhempains’ oli myötä;
niin nimeks annettiin Simoeisios; palkita eipä
saanut vaivoja vanhempain, ikä katkesi kesken,
kun hänet surmaan sorti jo siin’ ase ankaran Aiaan.
Riens etumaisna hän päin, liki näppyä oikean rinnan
kons’ ase iski, ja hartiapuolt’ ulos vaskinen keihäs
tunkeutui, tomutupruun mies kuin poppeli kaatui,
maall’ alavalla mi kaunistaa noronurmea laajaa,
puu silovartinen, vain ihan latvass’ oksia versoo;
vaunujen laatija senpä jo kaataa välkkyvin raudoin
painaakseen kehäpuut valioitten vaunujen pyöriin,
virran viereen jää virumaan puu kuivunut itse:
noin Simoeisios siihen jäi, vesa Anthemionin;
hält’ asun Aias vei. Vaan hänt’ aseloistava heitti
Antifos peitsellään, Priamon vesa, miesvilinässä.
Lens ohi peitsi, mut Leukon, Odysseun kumppalin oivan,
miehustaan kävi, kun hän laahasi kaattua syrjään;
suistui mies yli ruumiin, siit’ ote heltisi kätten.
Vimmastui hänen surmastaan kovin mieli Odysseun;
koht’ esirinnast’ astui ees, asu välkkyvä yllään,
päin vihamiest’, ihan luo, tähyellen, tarkaten urho,
peitsen välkkyvän heitti, ja väistyi iliolaiset
heittäjän tieltä. Mut ei ase turhaan lentänyt hältä,
Demokoonin kaas, Priamon sivupoian, Abydost’
äsken tulleen, kuss’ isän nopsia tammoja hoiti.
Kumppanin surman kostaakseen hänt’ iski Odysseus
peitsellään ohimoon; ota vaskinen tuo ohimosta
toisest’ ulkoni taas, yö sankea saarteli silmät;
kaatui mies rytinällä, ja kalskuen soi sopavasket.
Taantuivat esitaistelijat sekä loistava Hektor;
valtasi Argos-maan väki ruumiit raikuvin huudoin,

pitkält’ eemmäs ryntäsi. Sen näki Pergamon linnaan
huolin Apollo ja huus elähyttäen urhoja Troian:

“Eespäin, Ilionin hepourhot, akhaijeja älkää
väistykö, ruumis raudast’ ei, kivest’ ei ole heillä,
ettei vammata vois sitä ruumiinrikkoja vaski.
Eikä Akhilleuskaan, emon saama, Thetiin hiuskaunon,
taistele, vain yhä laivoill’ on, viha jäytävi rintaa.”

Huus yli kaupungin jumal’ ylhä jo noin; mut akhaijein
kiihtäjä taas tytär Zeun oli, korkea Tritogeneia,
rienteli, innostain epäröiviä, miesvilinässä.

Kohtalo kytki Dioreen siin’, Amarynkeun poian;
nilkkaan oikeahan kiven särmikkään uros iski
näät kädennostannaisen, tuo vesa Imbrason uljas,
Peiroos, Thrakian urhojen pää, koto jonk’ oli Ainos.
Jänteren kummankin sekä luut kivi armoton ruhjoi,
murskasi kaikki, ja mies selin sortui tanteren multaan,
kaatui, kurkottain kädet puoleen kumppaniensa,
haukkoi henkeä rinta; mut luo heti heittäjä juoksi,
Peiroos, peitsellään navan kohtaan survasi, suolet
suljui maalle jo kaikki, ja laskihe yö yli silmäin.
Vaan Thoas hänt’, Aitolian mies, päin viskasi keihään
ryntääseen näpyn alle, ja keuhkoon upposi vaski.
Karkasi kaatuvan luo Thoas aimo ja ankaran keihään
tempasi rinnast’ irti ja koppoi viiltävän miekan,
iskien vatsan auki ja hengen riistäen hältä.
Vaan asun riistopa jäi, näet piirinä Thrakian urhot

532

peitsin vartevin varjelivat, hiussykkyräpäiset,
pois hänet, sankari vaikk’ oli suuri ja aimo ja uljas,
luotaan torjuivat, ja hän väistyi häätyen taapäin.
Noin pölyss’ urhot vierekkäin virumass’ oli, päämies
thrakialaisten tää, sopavälkkyjen tuo ol’ epeijein
johtaja; montapa myös kera kaatui miehiä muita.

Moittia huonoks eip’ ois saattanut taistoa kenkään,
siinä jos keskell’ ois ken kiertänyt, kärkevän vasken
lyömätön, pistämätön, kädest’ ohjaten Pallas Athene
saattanut häntä ja pois asetuiskeen torjunut tuiman;
näät sinä päivänä jäi moni Troian mies ja Akhaian
sortuen rinnakkain sotakenttään, suin somerikkoon.

VIIDES LAULU

DIOMEDEEN UROTYÖT.

Tydeun poian nyt Diomedeen Pallas Athene
sankarivoimin täytti, akhaijein ett’ yli kaikkein
loistaa voisi ja saavuttais urokunnian kuulun.
Liekkiä kilven loi, kypäränkin sammumatonta
leimuamaan kuin tähti, mi syksyin yöss’ yli muitten
kiiluu kirkkainnaan, kun on kylpenyt Okeanossa:
pään sekä hartiat leimuamaan pani liekkiä moista,
kannustain hänet keskeen, kuss’ oli ankarin tungos.

Muuan ol’ Ilionissa Dares, mies voipa ja kuulu,
pappi Hefaiston; häll’ oli poikaa kaks, asetaitoon
kumpikin, Idaios sekä Fegeus, taattuja kaikkeen.
Päin karahuttivat nuo eturinnast’ urhoa vastaan
kahden vaunuillaan, jalan astui päin Diomedes.
Mutta kun rientäissään liketysten pääsivät urhot,
Fegeun peitsi jo viuhui päin, valahuttaja varjon;
vaan liki hiipaisten vasent’ olkaa Tydeun poian
lens yli, sattunut ei. Nyt vongahtaa oli vuoro
Tydeun poian heiton, eik’ ohi kiitänyt keihäs,
vaan sydänkuoppaan iski, ja vaunuiltaan uros suistui.

19

Vaunuilt’ Idaios heti karkkosi pois valioilta,
astua tohtinut ei hän suojaks surmatun veljen;
eip’ ois itse hän päässyt alt’ oman turmion mustan,
mutta Hefaistos vei hänet turvaan, verhoten yöhön,
jott’ isän vanhan mielt’ ihan tyyten ei mure murtais.
Valjakon valtasi koht’ uromielen Tydeun poika,
kumppanit viedä ne sai luo laivain kaarevalaitain.

Kons’ urot aimot Ilionin jo Dareen näki poikain,
tään pois karkkoavan, tuon kaatuvan vaunujen viereen,
kammahtui sydän heiltä. Mut päilyväsilmä Athene
riehuvan Areen luo kävi, näin, kädest’ ottaen, virkkoi:

“Ares, Ares hurmehinen, tuho muurien, miesten!
Emmekö itsekseen suo kiistata iliolaisten
kanssa akhaijein, kumpien Zeus isä antavi voittaa,
lähtien itse jo pois sekä karttaen Zeun vihan uhkaa?”

Virkki ja taistelemasta jo pois veti riehuvan Areen
partaall’ istumahan isotörmäisellä Skamandron.
Väistyi nyt väki Troian, vaan kukin miehen akhaijein

päälliköt kaatoi, kansain pää etupääss’, Agamemnon,
vaunuistaan Odion, halizonien johtajan, suisti.
Ensimmäisnä hän kääntyi, vaan ase Atreun poian
hartiakuoppaan kiiti, ja rinnast’ ulkoni kärki.
Kaatui mies rytinällä, ja kalskuen soi sopavasket.

Faiston surmasi Idomeneus, — mehumailt’ oli Tarnen
saapunut Maioniasta hän, Boros-sankarin poika;
juuri kun nousi hän vaunuilleen, olan oikean taakse
keihäskuulun Idomeneun kävi valtava peitsi;
vaipui vaunuiltaan uros, yö hänet kaamea peitti.

Hält’ asun riisuivat heti Idomeneun asemiehet.
Vaan Strofion pojan kaasi Skamandrion, tuon eräntuojan,
tuimin tutkaimin Menelaos, Atreun poika,
riistan ampujan aimon — ol’ Artemis neuvonut itse
kaikkea kaatamahan hänet metsien, vuorien viljaa.
Mutt’ ei auttanut häntä nyt Artemis iskevänuoli

eik’ oma ampumatarkkuus, jost’ oli mainio ennen,
vaan paetessapa hänt’ asekuulu jo Atreun poika
survasi peitsellään Menelaos hartiakuoppaan;
selkään tunkeutui sekä rinnast’ ulkoni tutkain.
Kaatui kasvoilleen uros, kalskuen soi sopavasket.

Meriones jo Fereklon kaas, isä jonk’ oli Tekton,
Harmonin poika. Hän taiturityöt käsin taiteli kaikki,
sill’ ylenmäärin suosinut hänt’ oli Pallas Athene;
laivat hän tasalaidat Aleksandrollekin laati,
nuo tuhontuojat, joist’ ikiturma ol’ Ilionille,
itsellensäkin hälle, kun ei jumalneuvoja tiennyt.
Häntä nyt vainosi Meriones, liki ehti ja iski
oikeahan pakaraan; läpi lonkan tunkihe tutkain,
työntyi rakkoon, taas nivusluun alt’ ilmeni; vaipui
polvilleen uros vaikertain; hänet varjosi kuolo.

Kaasi Meges nyt Pedaion, Antenorin poian;
tuon aviottoman kuin omat lapset ol’ ylhä Theano
vaalinut lempeydell’, ilahuttain puolisoansa.
Vaan liki keihäskuulu jo kerkesi Fyleun poika,
peitsen kärkeväpään takaraivon löi rajaukseen,
kielen halkoen hampahien kautt’ ulkoni vaski;
suin somerikkoon sortui mies, puri vaskea kylmää.

Eurypylos Hypsenorin kaas, Euaimonin poika.
Siittäjä tuon Dolopion ol’ aimo, Skamandroa palvoi
pappina hän sekä laill’ ikivaltain arvoa nautti.
Nyt pojan Eurypylos, Euaimonin loistava poika,
kiinni jo sai paetessa ja suuntasi viuhuvan iskun

miekall’ olkaan, löi käsivarren kahtia vankan;
kenttään hurmehinen käsi kirposi; varjosi silmät
himmeä kuoleman yö sekä salliman ankara valta.

Riehui noin väkitöin urot keskell’ ottelon tuiman.
Tydeun poikaa etp’ ois tietänyt, kumpihin kuului,
iliolaisten puollako hän soti vaiko akhaijein.
Näät kedon poikki hän syöksyi, kuin joki, juottama lunten,

87

vyöryy tulvillaan, padot rikkoo, vinhana virtaa;
ei sen paisuntaa lujat voi patopenkeret estää,
hillitä heilivien ei tarhojen ympärysaidat,
sen äkin yllättäissä, kun Zeus rajut tuo sadekuurot;
menneitään monet miesten on nuorten työalat armaat:
Tydeun poikapa noin rivit taajat iliolaisten
murteli myös, ja he lannistui, iso vaikk’ oli lauma.

Mutta kun noin hänen keksi Lykaonin loistava poika
joukkoja ahdistain kedoll’ eespäin syöksyvän, kohta
Tydeun poikaan päin hän tähtäsi kaarevan jousen;
olkaan oikeahan, sovan kaarteeseen ota iski
urhoa ryntäävää; läpi tunkihe kärkevä nuoli,
hartiapuolt’ ulos pisti, ja koht’ uron tahrasi hurme.
Raikuvin äänin huusi Lykaonin loistava poika:

“Päin, urot Ilionin, päin, valjakonkiihtäjät aimot!
Haavan akhaijein sai paras sankari, eikä hän kauan
nuoltani tuimaa kestäne kai, minut totta jos tänne
tuonut poika on Zeun Lykiast’, isovalta Apollo.”

Kerskasi noin; uron voimaa eip’ ota vinheä vienyt,
vaan hän valjakon luo sekä vaunujen siirsihe taapäin,
virkkoi näin, Sthenelon, Kapaneun pojan, käänsihe puoleen:

“Vaunuilt’, ystävä, joudu jo luo, Kapaneun jalo poika,
pois olan taipeest’ ottamahan ota kirpeän nuolen.”

Virkki, ja vaunuiltaan Sthenelos heti hyppäsi maahan,
astui luo, veti pois olast’ urhon vinheän nuolen;
pulppusi vain pukineen punossilmukkain läpi hurme;
turvasi noin sotaärjyinen Diomedes Atheneen:

“Oi tytär aigiinkantaja-Zeun, väkiverraton, auta!
Kuunaan sulta jos sai avun auliin taattoni taiston
tappavan tiell’, ole armias nyt myös mulle, Athene;
suo mun surmata mies, liki tuo hänet peitseni tiehen,
eeltä jok’ ehti jo nuolellaan ja nyt kerskuvi riemuin,
valkeutt’ auringon ett’ ei näe silmäni kauan.”

Noin rukoellen pyys; sanat kuuli ne Pallas Athene,

121

pontta jo loi jäseniin, väen virkeän sai käsi, jalka,
astuen luo sanat siivekkäät uroholle jo virkkoi:

“Iliolaisia päin nyt huoleti käy, Diomedes,
sillä sun rintaas loin saman pelkäämättömän tarmon,
Tydeus joll’, isäs, otteli ain’, uros uhkeakilpi,
siirsin myös sumun silmiltäs, mi ne verhosi ennen,
että sa tarkoin voit tuta ihmiset kuin jumalatkin.
Jos sua taistoon siis joku houkuttaa jumal’ aikois,
niin varo, ettet multa sa vain ikivaltoja vastaan
antau kamppailuun, vaan jos tytär Zeun Afrodite
taistoon ilmaantuis, hänt’ iskeös viiltävin vaskin.”

Virkkaen noin pois kiiti jo päilyväsilmä Athene.
Tydeun poikapa taas eturintaan taistelon riensi.
Into jos ennenkin jo ol’ iliolaisien kimppuun,
kolmin verroin vielä se kiihtyi; kuin jalopeura
syöksyissään pihatarhaan, kun sitä iskevi paimen,
villavan lauman vartia, ei toki kuolemanvammoin,
vain väkevämmäks yltyy; ei voi torjua, piilee
vain vajan suojaan mies, sitä kaikkoo turvaton lauma,
kohtapa kooss’ ovat päällekkäin elotonna jo lampaat,
hyppää vimmoissaan peto pois yli korkean aidan:
vainosi urhea noin Diomedes miehiä Troian.
Surmans’ Astynoos ja Hypeiron valtias saivat:
toiseen iski hän peitsellään liki näppyä rinnan,
löi väkimiekallaan solisluuhun toist’, olan juureen;
kaulast’ irralleen sekä seljäst’ erkeni olka.
Jätti jo nuo, ja nyt sai tuhon hält’ Abas, sai Polyidos,
aaluvat Eurydamaan, ukon, untentietäjän vanhan;
näille, kun lähtivät, ei unet tietäjän tarkkoja tienneet,
vaan tuhon urhea toi Diomedes; vainosi sitten
poikia Fainopsin; oli kukkeat kumpikin, Ksanthos
ynnä Thoon, ilotonpa jo vanhuus taattoa painoi,
poikia muita hän ei perijöikseen jättänyt; heidät
kaasi nyt kummankin Diomedes, heilt’ elon otti,

synkkää itkemähän ikihuolt’ isän heitti, kun heidän
konsaan taistost’ ei kotihinsa hän koituvan nähnyt,
vaan suku syrjempää perut otti ja sai ositella.

Koht’ uros yltäsi nyt Khromion ja Ekhemmonin, poiat
Dardanon-heimoisen Priamon, saman valjakon tuomat.
Karjaa raatelemaan kuin viidakon nurmea syövää
leijona syöksähtää, härän, hiehon ruhtovi niskat:
vaunuiltaan alas kummankin noin Tydeun poika
tuimana, torjumatonna jo syöksi ja heilt’ asun riisti;
valjakon kumppanit kuljettaa sai laivojen luokse.

Tuon näki Aineias, miten mursi hän miesrivit eestään,
riensi jo taistelon halki ja peisten viuhunan taajan,
etsien silmillään jumalaisen Pandaron paikkaa.
Kohta Lykaonin kuulun siell’ uroaaluvan keksi,
astui luokse ja näin sanan virkkoi vitkaelutta:

“Jousesi, vinhat miss’ ovat nuolesi, Pandaros, missä
mainees? Sill’ ei vertaas tääll’ ole ampujamiestä,
maa Lykian sua oivempaa ei mainita mahda.
Puoleen Zeun kätes nosta ja nuolesi lennätä mieheen,
torjumaton kuka liekin tuo, jok’ on Ilionille
tuottanut turmaa suurt’, urost’ oivaa kaatanut monta;
ellei lie jumal’ ehkä, jok’ uhrist’ unhotetust’ on
suuttunut iliolaisiin: on viha suur’ ikivaltain.”

Vastasi, virkkoi hälle Lykaonin loistava poika:
“Aineias, jalo pää sopavälkkyjen iliolaisten!
Tydeun poika hän kaikeltaan minust’ on sotimieli,
tuo sama kilpi on, tuo kypär’ on neliharja, ne tunnen,
myös hevot tunnen nuo, mut siltikin lie jumal’ ehkä.
Vaan jos on, kuin varon, ihminen tuo, raju Tydeun poika,
noin jumalturvatt’ ei hän raivoa; vaan liki seisoo
kai joku kuolematon, utu kaihtava ympäri olkain,
nopsan nuolenikin pois torjui, kääns ohi käymään.
Sillä jo lasketin nuolen kautt’ olan oikean taipeen,
tunkeutui, sovan puhkaisten, ota hartiapuolle;

Hadeen haltuun tuon uron tuiskanneeni jo luulin;
en toki kaatanut; karsas kai jumal’ on joku mulle.
Eik’ omat ohjata tääll’ ole vaununi, varsani; vaunut
jäi mult’ yhdettoista Lykaonin valtiaslinnaan,
sorjat, veistetyt vast’, upo-uudet, kattavin vaipoin
varjotut, kullakin vieressään parivaljakot valmiit,
ohrin kellervin sekä selvin ruokitut vehnin.
Niinpä Lykaon neuvoi, niin nimes sankari vanha,
konsa ma läksin pois, jätin taaton korkeat suojat,
neuvoi ottamahan hevot, vaunut, miehiä Troian
niin varaeltuna johtelemaan väkitaistohon tuimaan.
Kuullut en neuvoa — ois toki onnekkaampi se ollut —
säälin varsoja vain, ett’ ois muka piiritetyssä
kaupungiss’ ape niukka, mi ennen ol’ ain’ ylen runsas.
Niinpä ne heitin sinne ja Ilioniin jalan saavuin,
jouseen luottaen, vaan mua eipä se auttava ollut.
Kaht’ olen ylhäisintä jo päämiest’ ampunut, toinen
Tydeun poika ja toinen ol’ Atreun, sain veren selvän
kumpaisestakin irti, mut siitä he vain yhä yltyi.
Niin kovan onnen päivänä siis otin joukean jousen

vaarnalt’, Ilioniin ihanaan päämiehenä miesten
mieliks ottelemaan minä päädyin Hektorin uljaan.
Vaan kotitielle jos koitunen, jos näen näillä mä silmin
puolison, syntymämaan sekä korkeat myös kotilinnat,
silpaiskoon vihamies pään multa, jos en omin kourin
katko jo kappalehiksi ja kirkkaan valkean valtaan
luo tätä jousta, jok’ on ihan turhaan myötäni tullut!”

Vastasi Aineias, jalo päämies iliolaisten:
“Noin älä haasta! Mut ei tämä tästään muuttune ennen
kuin hevot, vaunut päin karahuttain kumpikin käymme
tuimaan mittelöhön, väkiveikkaan tuon kera miehen.
Astuos vaunuja siis ajamaan, niin näät, mitä maata
Tros-uron valjakon varsat on, jotk’ yli tanteren taitaa
vainoten kiitää päin sekä väistyä, ees- sekä taapäin:

turvaan Ilionin myös meidät vie ne, jos antaa
vieläkin voittaa Zeus Diomedeen, Tydeun poian.
Niinp’ ota ruoska ja ohjat nyt helavälkkyvät, itse
käyn minä rinnalles ajaessasi taistelijaksi,
tai sinä käyttäös peistä ja valjakon taas minä hoidan.”

Vastasi, virkkoi hälle Lykaonin loistava poika:
“Aineias, omat on hepos, niinp’ ota itse sa ohjat;
tuttu ne saa ajomies lujalaitoja vaunuja viemään
vinhemmin, jos on väistyminen taas Tydeun poikaa.
Vois hevot vauhkoiks säikähtää, ei mielisi viedä
pois metelistä ne meitä, kun eivät ääntäsi kuulis,
meitäpä syöksyis päin uromielen Tydeun poika,
meidät surmata vois, hevot saaliiks sais kaviokkaat.
Siis omat vaunusi, valjakkos aja itse ja ohjaa,
vaan minä ryntääjää otan vastaan kärkevin keihäin.”

Nousivat, haastaen noin, urot vaunuilleen valioille,
kiihkoin Tydeun poikaa päin hevot ohjaten raisut.
Keksi jo nuo Sthenelos, Kapaneus-uron loistava poika,
huus sanat siivekkäät heti, hilliten Tydeun poikaa:

“Oi Diomedes, poika sa Tydeun, ystävä kallis,
urhoa kaks sua päin näen taistoon kiitävän, joilla
ei väkivertaa lie, jalo jous-uro Pandaros toinen,
poika Lykaonin, taatostaan ylen ylpeä, toinen
Aineias, joka kerskailee urojuurt’ olevansa
ylvään Ankhiseen, emo taas Afrodite on itse.
Taamma jo vaunuin siis ajakaamme, ja noin älä riehuin
eell’ etumaisien käy, ett’ ei mene henkesi siellä.”

Kulmia tuimistain Diomedes urhea virkkoi:
“Pois puhe tuo, pakosalle sa et mua taivuta koskaan;

kamppailusta mun ei ole väistyä luontoni eikä
säikkyen piillä; mun ennallaan on voimani vielä.
Nousta en vaunuilles minä mieli, ma tältäni aion
kohdata heit’, ei salli mun peljätä Pallas Athene.
Kahtapa kaiketi ei hevot vinhat vie tyköämme

turvaan jälleen heitä, jos toinen karkota voiskin.
Vaan sanon seikan vielä ma sulle, ja paina se mielees:
Mulle jos maineen sois monineuvo Athene ja antais
surmata kummankin, sinä heittäös nää hevot nopsat
paikoilleen, etukaiteeseen sido tiukkahan ohjat,
riennä ja Aineiaan hevot riistä ja tuo ne, se muista,
puolelt’ iliolaisten akhaijein luo varusäärten.
Kantaa tuot’ ovat näät, mitä kauaskatsoja-Zeulta
Tros Ganymedeen sai, pojan ryöstetyn, korvaukseksi,
kosk’ ei vertoja koin, ei päivän all’ ole niille.
Varkain miesten pää Ankhises sai sitä sitten,
tammoja vei salakätt’ oritarhaan Laomedonin.
Niistäpä syntyi varsaa kuus hänen kartanohonsa;
neljä hän itsellään piti, seimellänsä ne ruokki,
haltuun Aineiaan kaks antoi, ankaran urhon.
Jos ne me valtaisimme, se maineen tois jalon meille.”

Noinpa he toisilleen nyt haasteli, vaan nopeasti
kiiti jo päin pari tuo, rajun valjakon vauhtia kiihtäin;
ensimmäisenä huusi Lykaonin loistava poika:

“Sankari rohkearinta, sa korkean Tydeun poika!
Ei sua surmannut ota kirpeä kiitävän nuolen,
nytpä mä peistäni koitan, kuink’ on käyvä se kohti.”

Virkki, ja peitsi jo viuhui päin, valahuttaja varjon,
päin Diomedeen iski jo kilpeä, sen läpi tutkain
vaskinen tunkeutui, sopa kunnes kohtasi vankka.
Raikuvin äänin huusi Lykaonin loistava poika:

“Miehustas läpi laskin, etk’ ole tuota, ma luulen,
kestävä kauan, vaan ison maineen mulle jo tuotat.”

Säikkymätönnäpä näin Diomedes urhea virkkoi:
“Hukkaan heittosi heitit; vaan täst’ ette, ma luulen,
erkane ennen kuin on kaatunut ainakin toinen,
hurmein kyllyttäin sodan Areen ankarakilven.”

Virkki, ja lens ase päin. Liki silmää sen nenäluuhun
suuntasi, valkeat hampaat soi hajotella Athene;

kielen kantimet katkoi kaikk’ otavälkkyvä vaski;
kärkipä leuan alt’ ulos tunkeutui liki kaulaa.

Suistui vaunuiltaan uros, kalskuen soi sopavasket
paistavat, hohtelevat; hevot juoksijat heittihe syrjään,
hältäpä itseltään pian raukeni henki ja voima.

Karkasi Aineias heti maahan, kilpi ja keihäs
valtava suojana, ruumist' ett' ei veisi akhaijit.
Kaattua kierteli kuin raju, rohkea leijona, keihäin,
ympyriäisin kilvin hän sitä varjeli, vaani
surmaan syöstäkseen, jos ken liki tohtisi tulla,
huudoin hirmuisin. Kiven Tydeun poikapa koppoi
koht' ylen ankaran, aimon — kaks sitä ei nykykansan
miest' ois kantanut, vaan kevyt heiluttaa se ol' urhon.
Sill' Aineiast' iski hän lonkkaan, liittymäkohtaan
reisi- ja lantioluun — nimi senpä on sarvena — mursi,
murskasi sarvenan, kummankin repi jänteren, rikkoi
hält' ihon iskeissään kivi särmikäs. Vaan uros vaipui
polvilleen, käsivarsin sai nojatuksi hän vankoin
vasten maata, ja yö yli silmäin laskihe synkkä.

Siin' Aineiaan ois, sotalaumojen pään, tuho tullut,
kohta jos ei emo keksinyt ois, tytär Zeun Afrodite,
tuo, joka sai hänet Ankhiseen kera, paimenen sorjan.
Kietoi valkoisiin käsivarsiin hän pojan armaan,
poimua vaipan hohtelevan piti peitsiä vastaan
suojana, ett' ase ei uveuljaan danaolaisen
vois läpi rinnan lennähtää sekä henkeä riistää.
Niin asemelskeest' aikoi pois pojan armahan auttaa.

Eip' unohuttanut tehtävätään Kapaneun uropoika,
jonk' oli määrännyt sotaärjyinen Diomedes,
vaan omat taannuttain kaviokkaat juoksijat taiston
telmeest' eemmäs vei, etukaiteen ympäri ohjat
solmisi, Aineiaan hevot valtasi uhkeaharjat,
puolelt' iliolaisten akhaijein luo varusäärten
saatti ne huostaan Deipylon, ikäkumppanin hälle

kaikkein rakkaimman, sama näät heill' ain' oli mieli.
Laivain luo ne hän vei tasalaitain. Vaan uros itse
vaunuilleen taas riensi ja koppoi välkkyvät ohjat,
kiihtäen kiihkoissaan kaviokkaat juoksijat jälkeen
Tydeun poian. Tuo Afroditea päin tuhovaskin
pyrki, kun heikon vain jumalattaren huomasi tiellään,
vahvaa ei ketäkään miestaistojen valtiatarta,
eipä Athenea eikä Enyoa, linnojen turmaa.
Vainoten miesvilinässä ja saavuttain hänet viimein
iskuun kurkottui uromielen Tydeun poika,
karkasi kohti ja kättä jo hentoa kärkevin keihäin
vammasi; keihäs koht' ihon rikkoi, ambrosiaiseen

vaippaan vaatetetun, Sulotarten sorjahan työhön,
ranteen luota, ja vuoti jo kuolematon jumalhurme,
herkkä mi suonissaan heloneste on autuahilla;
ei tuliviinit juomana heill’, ei ruokana leipä,
siks ovat ilman verta ja kuoloton heimo he yksin.
Parkaisten käsivarsiltaan pojan irti hän päästi;
vaan sinipilveen verhoten vei tämän Foibos Apollo
turvaan, ett’ ase ei uveuljaan danaolaisen
vois läpi rinnan lennähtää sekä henkeä riistää.
Raikuvin äänin huus sotaärjyinen Diomedes:

“Pois, tytär Zeun! Sodan mailt’ ole poissa ja taistelotelmeen!
Eikö se riitä jo, että sä viettelet hempeät naiset?
Vaan sotasille jos sotkeudut, niin kammoa varmaan
tuo sota sulle, jos hiiskeenkään vain siitä sä kuulet.”

Virkki; mut hoippui pois kivun huumauksess’ Afrodite.
Syrjään telmeest’ Iris vei hänet kiitäväjalka,
tuska kun runteli tuima ja ruskottui iho heljä.
Vaan liki ottelon nyt vasent’ äärtä hän ankaran Areen
istuvan keksi ja myös hevot, peitset, peittämät usvan.
Vaipuen polvilleen, rukoellen pyys oman armaan
veljen lainaamaan hevot kullanvälkkyvä-suitset:

“Armas veljeni, auttaos pois, hevot antaos mulle,
359
jotka Olympoon veis, kotilinnaan kuolematonten.
Toi kivun kauhean, vammasi mies mua kuoleva moinen,
Tydeun poika, jok’ ottelis vaikk’ ihan Zeutakin vastaan.”

Virkki ja Areen sai hevot kullanvälkkyvä-suitset.
Nous Afrodite vaunuihin, sydän synkkänä tuiki.
Viereen Iris nousi ja tarttui valjakon ohjiin;
kiihtäen viuhui ruoska, ja riensivät pois hevot alttiit.
Koht’ ikivaltain luo he Olympoon pääsivät ylhään.
Siell’ orot vaunujen eestä jo tuulena-kiitävä Iris
riisui, parteen vei, rehun ääreen ambrosiaisen.
Vaan emon helmaan heittäytyi Afrodite, Dionen;
tyttären kaunoisen käsivarsillaan emo kietoi,
poskea sormillaan silitellen hälle jo lausui:

“Lapseni, noin kuka taivahinen tyly sulle on ollut,
kuin mink’ ilmetyn ilkiötyön sinä laatinut oisit?”

Hällepä vastasi näin Afrodite nyt hymyarmas:
“Tydeun korskea poika on tehnyt tään, Diomedes,
Aineiaan kun pois sodan pauhust’ auttanut oisin,
poikani armaan, mulle jok’ on yli kaikkien kallein.
Eipä nyt ottele vain kera iliolaisten akhaijit,

vaan kera kuolematontenkin he jo ryhtyvät taistoon.”

Vastasi hälle nyt taivahatar, ikivalta Dione:
“Kärsiös, lapsi, ja malta jo mieli, jos katkera onkin.
Sai vuoks ihmisien moni meist’, asujoista Olympon,
kärsiä, toisilleen kun tuottelivat kovat kohlut.
Kärsipä Ares, kun Efialtes kytki ja Otos,
aaluvat aimot Aloeun nuo, hänet ankarin kahlein,
kolmepatoist’ oli kuuta hän vankina vaskisen tyrmän.
Siinä jo Areen ois tuho tullut taistelonahneen,
urhojen jos emopuoli sit’ ei, sulo Eeriboia,
Hermeen ois tuta antanut; tää ulos autteli varkain
Areen riutunehen, kovin sortivat näät kovat kahleet.
Kärsipä Here, kons’ uroaaluva Amfitryonin
rintaan oikeahan terin kolmin viiltävän nuolen

393

ampui; silloin sai tuta sietämätöntä hän tuskaa.
Kärsipä hirveä Hadeskin kivut kiitävän nuolen,
häntä kun tuo sama mies, Zeun, aigiinkantajan, poika,
portill’ ampui vainajien, toi polttavat tuskat.
Vaan heti linnaan Zeun, hän ylhään riensi Olympoon,
mustana mieli, kun niin kipu kirveli, sill’ ota nuolen
olkaan valtaiseen oli käynyt murtaen mielen.
Vaan kivunviepiä Paieon pani yrttejä haavaan,
taas ehoks sai, näet juurt’ ei kuolollista hän ollut.
Julkea, rietas tuo, joka kammonut ei tihutöitä,
vaan noin vammasi jousellaan jumaloita Olympon!
Päilyväsilmä Athene nyt kimppuus toi Diomedeen.
Houkkio mielessään ei miettinyt, Tydeun poika,
että ken vastaan käy ikivaltoja, ei elä kauan,
ettei käänny hän pois sodan mailta ja tappavan taiston,
hänt’ omat lapset polven pääll’ ei saa isitellä.
Siis varokoon, jos vahvakin lie, nyt Tydeun poika,
ettei ottelijaan sua vahvempaan osu toiseen,
tai pian Adreston tytär, mielevä Aigialeia,
valveuttaa valituksellaan saa kartanon kaiken,
kaivaten valtiaspuolisoaan, valiointa akhaijein,
korkea kumppali tuo hevonsuistajan Tydeun poian.”

Virkki ja pyyhki jo pois käsin kaksin hohtavan hurmeen;
tervehtyi käsi kohta ja viihtyi vihlova tuska.
Tuonpa nyt nähdessään koki kohta Athene ja Here
pistävin lausein ärsyttää Kronossyntyä Zeuta,
noin nimes, alkoi noin jo Athene päilyväsilmä:

“Zeus isä, eihän vain vihaks sulle se lie, mitä virkan?
Viehtämä, viemä jo taas ken akhaiatar lie Afroditen
iliolaisten luo — nehän hälle nyt on ylen rakkaat —

kai sepäellessään sitä hohtavahuntua naista
solkeen kultaiseen lie raapinut hentoa kättään.”

Tuon hymysuin isä kuuli nyt ihmisien, jumalainkin,
luo heti kultaisen Afroditen kutsuen virkkoi:

“Ei ole, lapseni, laisinkaan sotatyöt sua varten,
vaan hääpuuhin sulla on hääriä askare armas,
Ares huimapa hoidelkoon nuo muut ja Athene.”

Tuo oli haastelo heillä. Mut Aineiaan kävi kimppuun
taas sotaärjyinen Diomedes, itse Apollon
varjelevan käsivarsillaan vaikk’ urhoa keksi;
suurtapa kammonut ei jumalaakaan, vain oli into
surmata Aineias sekä riistää hält’ asu uljas.
Kertaa kolme hän karkasi päin, uron aikoen kaataa,
torjui kertaa kolme Apollokin välkkyvän kilven.
Kun tuli neljännesti hän vahvana kuin ikivallat,
kammostuttaen huusi jo kauasampuja hälle:

“Herkeä, Tydeun poika, ja erkeä pois, ikivaltain
kanss’ älä kilpaan käy, sill’ ei suku kuolematonten
ihmisien, maass’ astelevain, kera yht’ ole kantaa.”
Virkkoi noin, ja jo pois vähän väistihe Tydeun poika,
kammahtain vihamieltä Apollon noutavanuolen.
Taistelon telmeest’ Aineiaan nyt kauas Apollo
vei pyhän Pergamon temppelihin, joka häll’ oli siellä.
Sen sisäsuojass’ ennalleen uron vaalivat jälleen,
voimistuttivat Leto ja Artemis iskevänuoli.
Vaan sill’ aikaa loi kuvan hohtavajousi Apollo,
aivan Aineiaan näön kuin asun muun mukaellen.
Tuot’ urot Ilionin liki tunki ja aimot akhaijit,
halkoi toisiltaan häränvuotaiset sotivarjeet,
kilvet kaunoiset sekä leiskuvat myös käsitaljat.
Nyt rajun Areen luo meni, virkkoi Foibos Apollo:

“Ares, Ares hurmehinen, tuho muurien, miesten,
taistost’ etköpä tunkea pois sinä Tydeun poikaa
tahtois tuota, jok’ ottelis vaikk’ ihan Zeutakin vastaan?
Ensin ranteeseen Afroditea vammaten iski,
sitten karkasi päin mua vahvana kuin ikivallat.”

Virkki ja pengermälle jo istui Pergamon harjan.
Intoon Ilionin väen Ares sai tuhonahne,

Thrakian urhojen pään, Akamaan, näkö häll’ oli nopsan.
Huus Priamon jumalheimoisten hän poikien kuullen:

“Oi Priamon pojat, oi vesat valtiahan jumalkannan,

ainako vain väkeänne te surmata suotte akhaijein?
Siksikö, kunnes soi sota luona jo porttien sorjain?
Kaattu on mies, joka meist’ oli korkean Hektorin verta,
Aineias, jalo poika jo Ankhiseen uromielen.
Pois sodan riehust’ auttamahan nyt kumppani uljas!”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.
Soimaten Sarpedon kävi kimppuun Hektorin aimon:

“Hektor, missä on miehuutes, mikä sull’ oli ennen?
Kerskasit vaill’ apukansoja, vaill’ asejoukkoja yksin
Troian varjelevas, kera veljet vain sekä langot.
Heistäpä en ketäkään nyt keksi, en huomata saata;
hiivistäytyvät pois kuin koirat leijonan luota.
Vaan mepä kamppailemme, me vain apuheimona tulleet.
Sill’ apukansan kanss’ ani-kaukaa myös minä saavuin,
sen Lykiasta ma toin, jota halkoo kuohuva Ksanthos.
Sinnepä mult’ oma puoliso jäi, oma poikani pieni,
jäi varat vauraat, joit’ ilo köyhän hallita oisi.
Silti ma kiihdän kumppanit päin, käyn itsekin innoin
taistoon mies kera miehen, vaikk’ ei tääll’ ole mulla,
pois mit’ akhaijit laahata vois tai kaahata lainkaan.
Itse sa jouten seisot etk’ edes yllytä muita
taistoon vankkumatonna ja puoltoon puolisojensa.
Kunpahan ette te jäis kuin verkon kietovan silmiin
riistana, saaliinaan vihamiesten viedä jo viimein;
silloin kansavan kaupungin pian teiltä ne kaataa!
Valvoa mielessäs sitä sun tulis yötä ja päivää,
myös joka johtajamiest’ apukansain kuulujen pyytää
vankkana kestämähän sekä torjua töin kova moite.”

Noin nimes Sarpedon; puhe tuo puri Hektorin mieltä,
vaunuiltaan tamineissaan hän heti karkasi maahan,
peistään kahta hän välkyttäin läpi joukkojen riensi,

kaikkia taistoon kiihti, ja ankara nous aseryske.
Joutuen kääntyi päin rivit käyden akhaijeja vastaan;
sankarit Argos-maan taas sankkana parvena vartoi.
Ruumenet kuin pyhän pääll’ elotanteren tupruna lentää,
konsa on viskimet työssä ja Demeter hiuskelta
puuskuvin tuulin puhdistaa akanoist’ eloviljan;
niitä jo tanner on valkeanaan: niinp’ yltä akhaijit
valkeiks sai pöly, jonk’ ylös kuopivat vaskisen taivaan
kattoa päin hevot rientäissään rivikuntien keskeen,
kohti akhaijeja taas ajomiesten käättyä vaunut.
Törmäsi vastakkain väki urhojen; vaan raju Ares
varjosi ottelon yöll’, avuks astuen iliolaisten,
nopsana tuoll’ oli, tääll’ oli, noutaen Foibos Apollon

välkkyvämiekan mieltä ja pyyntöä, että hän nostais
uljuutt’ iliolaisten, pois kun huomasi menneen
Pallas Athenen, jonk’ oli into akhaijeja auttaa.

Itse Apollopa Aineiaan rikasaartehisesta
toi pyhätöstään, tarmoa loi väenjohtajan rintaan.
Ilmeni joukkoon Aineias; ilo kumppanit täytti,
kun eloss’ ennallaan hänet keksivät vauriotonna,
aimoa täynn’ uromieltä, mut aikaa ei uteluihin
antanut ankara työ, jota kauasampuja kiihti,
Ares, miesten surma, ja hillitön, riehuva Riita.

Taistoon danaolaisia taas Diomedes, Odysseus,
Aiaat kumpikin kiihti, mut ei väki iliolaisten,
ei raju ryntäys ilmankaan toki pelkoa tuonut.
Järkkymätönnä he jäi, kuin pilvet jää tyvenellä,
joilla on vyöttänyt Zeus laet vuorten korkeaharjain,
paikoilleen, kunis pohjoinen ei valtava valveu
tai rajutuulet muut, jotk’ äkkiä viuhuvin puuskin
pilvet siimehiset pois siirtävät sinne ja tänne:
vartoi iliolaisia noin pelotonna akhaijit.
Atreun poikapa kiihtäen riens aseparvien kesken:

“Ystävät, olkaa miehiä nyt, uromielt’ osotelkaa,

529

kunnostaukoot kaikk’ asekiistass’ ankarin kilvoin.
Kunnostauvia näät useampia jää kuni kaatuu,
vaan tuhoansapa maineeton ei väistyjä vältä.”

Virkki, jo peitsen kiidättäin; esitaistelijanpa
kaatoi, Aineiaan asekumppanin, Deikoonin,
Pergason poian, kuulun kuin Priamon pojat itse
Ilionissa, kun uljas ol’ ain’ etumaisena taistoon.
Peitsell’ iski jo hänt’ Agamemnon valtias kilpeen;
peistä se kestänyt ei, läpi kilven kiitävä vaski
tunkihe, puhkoi vyön sekä vatsanpohjihin puuttui.
Kaatui mies rytinällä, ja kalskuen soi sopavasket.

Kaksipa kaasi nyt Aineias valiointa akhaijein,
kaatui Orsilokhos sekä Krethon, juurta Diokleen.
Feren kaunoisess’ eli kaupungiss’ isä itse
halliten rikkauttaan; sukukunnan ol’ alkuna hällä
Alfeios, Pylos-maata mi laajana virraten halkoo.
Täst’ oli Orsilokhos, ison kansan kaitsija, siinnyt,
Orsilokhos jalomielen taas oli taatto Diokleen,
juurta Diokleen taaspa ol’ Orsilokhos sekä Krethon,
kaksoiset, hyvin harjauneet asekiistahan kaikkeen.
Kukkeimmillaan nuo tuli tuomina laivojen tummain
saartoon Ilionin hepokuulun akhaijien kanssa

Atreun poikien, niin Agamemnonin kuin Menelaon,
kostelijoiksi; mut yltäsikin urot kuolema siellä.
Kuin jalopeuraa kaks, emon hoivin kalliomailla
kaukana kasvellen, saloviitaan sankkahan piillen,
kohta jo ryöstää saaliikseen härät, uhkeat uuhet,
tarhoiss’ ihmisien hävitellen, itse ne kunnes
surman saa kädest’ ihmisen, saa tuta vaskea tuimaa:
noin nyt kumpikin Aineiaan käden voittavan alle
kaatui tanterehen kuin hongat korkeavarret.

Tuostapa tuimistui Menelaos, mies sotimieli,
koht’ esirinnast’ astui päin, asu välkkyvä yllään,
peistään heiluttain; uron intoa kiihteli Ares

563

toivoen, että nyt Aineiaan käsi sais hänet kaataa.
Tuon näki Antilokhos, vesa uljaan Nestorin, eelle
riens eturinnan muun, kovin pelkäsi vaurion saavan
kansain pään, sodan vaivat kaikk’ ihan kestetyn hukkaan.
Kumpikin toistaan päin jopa kättä ja kärkeä peitsen
tuimina nostivat nuo asekiistaan kiivahin aikein:
vaan liki Antilokhos kävi kansain kaitsijan viereen.
Nytpä jo väistyi Aineias, uros vaikk’ oli uljas,
vastassansa kun rinnakain näki urhoa kaksi.
Ruumiit veljesten hepä laahasi luokse akhaijein,
huostaan kumppanien nuo koidot heittäen; itse
kääntyivät heti taas he jo taistelemaan eturintaan.

Heilt’ uros Areen verta, Pylaimenes, sai heti surman,
paflagonein joka kilvekkäit’ urojoukkoja johti.
Vankkana seisoi, vaan Menelaos hänt’ asekuulu
iski jo peitsellään solisluuhun, rikkoen rinnan.
Antilokhospa Mydonin, Atymnion aaluvan aimon,
kaas, ajomiehen, kun hevot käänsi hän pois kaviokkaat;
kyynärtaipeeseen kiven heitti, ja heltisi ohjat,
norsunluuhelat nuo, hänen kouristaan pölyn keskeen.
Antilokhos luo karkasi, löi ohimoon heti miekan;
suinpäin vaunuiltaan valioiltapa mies korinalla
kuukertui somerikkoon, pää sekä hartiat eeltä.
Siinä hän päällään seisoi, näät syvä all’ oli hiekka,
kunnes tanterehen hevot tempasivat pölyn keskeen,
ruoskall’ Antilokhos ne kun hääti akhaijien leiriin.

Miesvilinäss’ urot nuo näki Hektor, raikuvin huudoin
ryntäsi kohti, ja seurasivat rivit iliolaisten
urheat; Ares heitä ja ankara johti Enyo,
kanssaan hillitön temmellys sekä taistelon riehu.
Ares keihästään käsin puisteli valtavavartta,
milloin Hektorin eell’ oli, milloin jättihe jälkeen.

Häntäpä kammahtui sotaärjyinen Diomedes.
Kuin kedon laajan kulkenut mies joen virtavan ääreen,
päin meren selkää rientelevän, jää neuvoa vailla,
vaahtisen nähdessään vesikuohun säikkyen taantuu:
noin nyt taantuen huus sotureilleen Tydeun poika:

“Ystävät, onkopa kumma se, jos jumalainen on Hektor
keihäsmies sotikelpo ja sankari rohkearinta?
Ainapa vierellään jumal’ on joku, torjuja turman,
ihmisen hahmoss’ Ares vain kera tuolla on nytkin.
Väistäykää siis, vaan yhä rinnoin iliolaisiin,
taistoon kanss’ ikivaltain ei sovi ryhtyä meidän.”

Virkkoi noin; mut luokse jo ehtivät iliolaiset.
Taistelotaitoist’ urhoa kaks, saman valjakon tuomaa,
Ankhialon ja Menestheen, löi heti hengeti Hektor.
Tuostapa tuimistui Telamonin aaluva Aias,
astui päin vihamiestä ja viskasi välkkyvän peitsen;
eess’ oli Amfios, Selagos-uron juurt’, asujoita
Paisos-kaupungin, rikas, vainiokas; hänet taistoon
kohtalo toi Priamon toveriksi ja myös tämän poikain.
Häntä nyt vyöhön siis Telamonin aaluva iski.
Vatsanpohjiin keihäs jäi, valahuttaja varjon,
kaatui mies rytinällä, ja luo heti loistava Aias
riens asun riistoon; vaan väki Troian peitsiä syyti
tuimia, välkkyväpäit’; uron kilpeen jäi moni kiinni.
Kaattua kannallaan hän tallasi, vaskisen keihään
temmaten irti, mut ei tamineita hän sorjia voinut
harteilt’ irroittaa asetuiskeen ankaran alla.
Saartavan pelkäsi myös uromielten iliolaisten,
joit’ iso, rohkea joukko jo ryntäsi päin ojopeitsin;
pois hänet, vaikk’ oli sankari suur’, ylen aimo ja uljas,
luotaan torjui nuo, ja hän väistyi häätyen taapäin.

Riehui noin väkitöin urot keskell’ ottelon tuiman.
Tlepolemos, vesa Herakleen, jalo, korkea koolta,
salliman viemänä kohtasi nyt Sarpedonin aimon.
Mutta kun rientäissään liki tullut toist’ oli toinen
sankarit, pilviennostaja-Zeun pojanpoika ja poika,
tällepä Tlepolemos sanan virkkoi, noin nimes ensin:

“Sarpedon, Lykian väen päämies, miks sinä työnnyt
tielleni koittaissas, sotakunnoton, taistoa karttaa?
Poiaks aigiinkantaja-Zeun valesuut sua väitti,
sillä sä paljoa jäljemmäs jäät miehiä noita,
jotk’ oli synnyltään Zeun kantaa taattojen aikaan.

Vaan jalo Herakles miten valtava mies oli ammoin,
taattoni, tarmoltaan ikiuljas, leijonamieli!
Tännepä kerran, saadakseen hevot Laomedonin,
saapui, kuus oli laivoja vain, vähä miesluku myötä,
Ilionin toki sorti ja vain kadut autiot jätti.
Vaan sun on mielesi arka ja vaipuva miestesi parvi,
iliolaisia eipä se liioin turvata tainne,
saapumises Lykiasta, jos ois väki suurikin sulla,
näät sinut laitan lannistain veräjille jo Hadeen.”

Sarpedon, Lykian sukuvaltias, vastasi hälle:
“Tlepolemos, pyhän Ilionin tosin taattosi ryösti,
ruhtinas Laomedon syyn, mies älypuutto, kun antoi,
soimailuin hyvän työn vain maksoikin, piti itse
vain hevot, joilleka tuo oli kaukaa noutaja tullut.
Vaan sinä, sen sanon, surmas saat sekä turmion mustan
multa ja peistäni maistain maass’ olet kohta ja maineen
tuotat mulle, ja saa uveuljas sielusi Hades.”

Noin nimes Sarpedon, vaan peitsen saarnisen nosti
Tlepolemos; yht’aikaa päin ase valtava kiiti
sankarin kummankin; Sarpedonin peitsipä sattui
kaulan keskeen; tunkeutui läpi vihlova tutkain,
laskihe kuolon kaamea yö yli kaatuvan silmäin.
Päin vasent’ iskenyt reitt’ oli Tlepolemon väkipeitsi
taas vihamiestä, ja kärkäs sen läpi syöksihe kärki,
luutakin raapaisten, toki turman viel’ isä torjui.

Vaan Sarpedonin aimon pois jalot kumppanit kantoi
kamppailusta, ja tuskaa suurt’ ase ankara tuotti
laahaten jälkeen; muistanut ei, ei keksinyt kenkään
665
keihässaarnea temmata pois, jott’ astua voinut
sankari ois, iso niin oli kiire ja varjelutouhu.

Kamppailustapa toisiapäin varusääret akhaijit
kantoi Tlepolemon; näki tuon jumalainen Odysseus,
siitä jo julmistui sydän sankarin rohkearinnan.
Arveli aivoissaan sekä mielessään jo hän mietti,
suurjylinäisen Zeun pojan jälkeen syöstäkö ensin
vai Lykian sotureitako vain luku surmata runsas.
Sallinut kohtalo ei toki rohkearinnan Odysseun
surmata poikaa Zeun väkivoipaa kärkevin vaskin;
niinp’ uron päin Lykian nyt joukkoa kiihti Athene.
Kohta jo surman Koiranos sai, Khromios ja Alastor,
Alkandros, Halios sekä myös Prytanis ja Noemon.
Viel’ useampia kaatanut ois jumalainen Odysseus,
vaan näki heiluvaharja sen Hektor valppahin silmin,

koht’ esirinnast’ astui päin, asu välkkyvä yllään,
hirmu akhaijein nähdä, mut saapujan tuon näki riemuin
Sarpedon, Zeun poika, ja virkkoi näin valitellen:

“Oi Priamon jalo poika, mun ällös akhaijien saaliiks
salliko joutua, vaan mua varjele; mult’ elo sitten
linnoillanne jo menköönkin, kosk’ en kotisuojiin
ollut täältä mä saapuva, en sulo-syntymämaahan,
mielt’ ilahuttamahan pojan hennon, puolison armaan.”

Virkki, mut vastannut ei Hektor heiluvaharja,
vaan ohi syöksyi kiihkoissaan, heti jotta jo kerkeis
torjumahan urot Argos-maan, monet hengeti lyömään.
Tuonnepa kumppanit saattoivat Sarpedonin aimon
varjoon aigiinkantaja-Zeun jalovartisen tammen.
Reidest’ urhon nytpä jo tempasi saarnisen peitsen
pois Pelagon väkivoipa, jok’ urhon ol’ ystävä rakkain.
Tainnoksiin meni mies, syvä laskihe yö yli silmäin.
Vaan taju elpyi taas, sai pohjan vilpeät viimat
virkenemään uron, vaikka jo vaivoin henkeä haukkoi.

Mutt’ ei Areen, ei sopavaskisen Hektorin tieltä
699
karkonneet urot Argos-maan luo laivojen tummain,
karttivat rynnätä vain sekä väistyivät yhä taapäin,
auttavan tietessänsä nyt iliolaisia Areen.

Kenpä nyt ensin, kenp’ oli viimeks sortuva siinä
vaskisen Areen tai Priamon pojan Hektorin peitseen?
Teuthras, mies jumalaimo, ja ohjaskelpo Orestes,
Oinomaos, Helenos, vesa Oinopsin, sekä Threkos,
mailt’ Aitolian mies, vyövälkky Oresbios vielä;
Hylen hän asujoit’ oli, aarteistaan visu aivan,
siell’-asujoinapa muit’ oli myös boiootteja, kussa
viljavat vainiomaat Kefisis-järveä kiertää.

Mutta kun Here noin helo-olka nyt kaatavan heidän
urhoja Argos-maan näki telmeess’ ankaran taiston,
näin sanat siivekkäät hän virkki Athenea kiihtäin:

“Voi, tytär aigiinkantaja-Zeun, väkiverraton, turhaan
tuo meni toivo jo, meiltä min ammoin sai Menelaos,
korkean Ilionin tuhon tultua matkata mailleen,
Areen turmahisen jos noin yhä raivota suomme.
Siis mekin rynnätkäämme jo tarmoin taistelon riehuun.”

Virkki, ja empinyt eipä Athene päilyväsilmä.
Itse jo valjaisiin hevot kullanvälkkyvä-päitset
korkea Here sai, tytär valtahisen Kronos-taaton.
Hebe paikoilleen heti päihin akseliraudan

kahdeksankapulaiset nuo pani vaskiset pyörät;
palstat on kultaiset, kulumattomat niissä, ne yhteen
vaskiset vannehtii kehäkiskot, katsoa ihme;
vaan hopeastapa kumpikin on napa kieppuva pyöräin;
hihnoin kultaisin, hopeaisin taas punoeltu
vaunujen koppa, ja sen parikaiteet laitoja kaartaa.
Siit’ ulos tunkeutuu hopeainen aisa; sen päähän
sorjan, kultaisen ikehenpä hän solmi ja siihen
kultaiset silavyöt; hevot vinhat itsepä Here
niihin toi; veti mielt’ asemelske ja taistelohuudot.

Vaan isän linnan permantoon solahutti Athene,
733
aigiinkantaja-Zeun tytär, yltään soljuvan vaipan,
kauniskirjaisen, käsin taidokkain kutomansa,
pilviennostaja-Zeun sovat varrelleen sovitellen
taistelon hankkiutui tamineihin itkua-tuovan.
Nosti jo harteilleen sataripsun, kaamean aigiin:
kalpea kauhupa reunaa sen ylt’ympäri kaartaa,
riita sen keskell’ on, väkivoittelo, vaikea vaino,
siinä on Gorgon pää, kuva kauhea hirviön kolkon,
merkkinä aigiinkantaja-Zeun. Kypärään puki päänsä
kaksoisharjaan, kultaiseen, nelinirkkohon — siihen
ottelemaan sadan kaupungin kuvaeltu ol’ urhot.
Nous salamoiviin vaunuihin sekä sieppasi keihään
raskaan, vartevan, vankan, joll’ urojoukkoja maahan,
joihin on vimmoissaan, tytär iskee mahtaja-taaton.
Here ruoskallaan heti vauhtiin valjakon kiihti;
aukeni itsestään ovet taivaan, hoitamat Horain,
joilla Olympos on huostassaan sekä aukea taivas,
aukoa ammolleen sakopilvi ja sulkea jälleen;
sielt’ ulos ohjasivat hevot tutkaimin hoputellen.
Keksivät Zeun jumaloista he syrjäss’ istuvan muista
korkein kukkula istuinnaan monihuipun Olympon;
seisottain hevot vauhdistaan helo-olka jo Here
virkkoi, korkean Zeun, Kronossynnyn, tieteli mieltä:

“Zeus isä, etköpä suutu jo Areen ilkiötöistä?
Kaannut akhaijeja kuinka jo monta ja aimoa onkaan
julmuri hillitön mun murehekseni, vaan ylenkyllin
riemuitsee Afrodite ja hohtavajousi Apollo,
kiihtäjät houkkion tuon, joll’ ei ole tuntoa lainkaan!
Zeus isä ethän suuttune vain, jos julkean Areen
kamppailusta ma karkoitan häpeällisin iskuin?”

Pilviennostaja Zeus näin vastasi hälle ja lausui:
“Niinpä sa vastaan laita Athene, saattaja saaliin,
kekseliäin joka hälle on tuottaja tuimien kiusain.”

Virkki, ja mielellään teki Here niin helo-olka,

ruoskallaan navahutti, ja kiitivät pois hevot alttiit,
ilmoja matkaten, maan välimaitse ja tähtisen taivaan.
Mink’ avaruuteen mies, taa siintelevän meren aavan,
katsoja kalliotörmältään, selitellevi silmin,
sen jumalain hevot korskuvapäät vie harpaten kerran.
Mutta kun Troian luo sekä virtain ehtivät vinhain,
vyörtehineen kuss’ yhdistyy Simoeis ja Skamandros,
siin’ orot ohjia seisottain helo-olka jo Here
riisui valjaistaan, sumupilveen verhosi sankkaan;
niillepä ambrosiaa Simoeis soi versoa niityn.

Käynnill’ arkojen kyyhkyjen nyt jumalattaret joutuin
riensivät, mielessään halu kiivas akhaijeja auttaa.
Vaan liki päästessään, useimmat kuss’ urot parhaat
parvena, keskellään hevonsuistaja Tydeun poika,
seisoi peljättäin kuin raateliaat jalopeurat
tai rajut metsän karjut, joilt’ ei rohkeus raukee,
Here seisahtui helo-olka ja huusi jo heille
Stentorin hahmoss’, urhon, joll’ oli vaskinen ääni,
viidenkymmenen muun joka huutaa voi kera kilpaa:

“Voi häpeäänne, akhaijit, voi, kuvasankarit kurjat!
Kumppalinanne kun ottelemass’ oli uljas Akhilleus,
Skaian portist’ eip’ ulos ulkouneet urot Troian
konsaan, sillä he pelkäsivät hänen aimoa peistään;
kaukana porteiltaan; liki laivoja nyt kahakoivat!”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.
Päilyväsilmä Athenepa luo tuli Tydeun poian.
Tuoll’ oli valjakon luona ja vaunujen ruhtinas aimo
haavaa vilvoittain, jok’ ol’ iskemä Pandaron nuolen.
Näät hiki vaivasi häntä ja kilven ympyriäisen
kannike laaja; se tuskaa toi sekä herpasi kättä.
Hihnaa hellittäin veritahmaa pyyhki hän tummaa.
Saapuja taivahinenp’ iespuuhun tarttuen virkkoi:

“Poikkesi taatostaan ylen paljon Tydeun poika.
Pien’ oli varreltaan tosin Tydeus, vaan uros oiva.

Vaikkapa kielsinkin minä milloin ottelemasta,
veikkaamast’ urotöin, — kun viestiä vei hän akhaijein
Thebeen, Kadmos kuss’ ison heimon ol’ alkuna ammoin —
käskin malttautuin pitopöydäss’ istua linnan,
hän väkiveikkaan vain, uromieltään näyttäen vanhaa,
vaatikin sulhot Kadmeian sekä vei joka voiton
helpolleen, minä moinen näät olin auttaja hälle.

Myös sua, seisoen rinnallas, minä suojelen, käymään
iliolaisia päin sua innokkaasti ma pyydän;
vaan joko voimasi voivuksiin sai riehuva melske
tai sinut vallannut lie surkea pelko; mut etpä
silloin Tydeun juurt’ ole, uljaan Oineun poian.”

Vastasi, virkkoi näin Diomedes urhea hälle:
“Oi tytär aigiinkantaja-Zeun, sinut kyllä mä tunnen,
myös olen vastaamaan minä valmis peittelemättä.
Ei mua surkea peljästys eik’ uupumus estä,
vaan minä käskysi muistan tuon, jonk’ itse sa annoit;
karttaa taistoa kanss’ ikivaltain autuahitten
käskithän sinä mun, vain jos tytär Zeun Afrodite
taistoon ilmaantuis, hänt’ iskeä viiltävin vaskin.
Niinpä nyt itse mä väistyn vain sekä kaikki akhaijit
käskenyt yhteen yhtymähän tähän myös olen muutkin,
sillä mä Areen valtaan nyt näen taistelon jääneen.”

Hällepä vastasi näin taas päilyväsilmä Athene:
“Mieleni suosima oi Diomedes, Tydeun poika!
Älköön Ares, ainoakaan nyt kuoloton älköön
pelkonas olko, ma moinen näät olen auttaja sulle.
Arest’ ohjaa päin heti orhisi vain kaviokkaat,
iskeös kohti, äl’ arkana eess’ ole riehuvan Areen,
houkkion, turmien turman tuon, huithaitturin hurjan;
mun sekä Heren kuullen juur’ oli aikovinansa
astua Troian joukkoja päin ja akhaijeja auttaa,
nytp’ avuks iliolaisten käy, eik’ aattele muita.”

Virkki ja vaunuilt’ astumahan Sthenelos-uron saattoi,
835
pois veti taapäin niiltä, ja hän heti hyppäsi maahan.
Viereen uljaan nous Diomedeen taistelovimmoin
neito nyt taivahinen; kovin tamminen akseli ruskui,
näät jumalattaren suuren ol’ alla ja sankarin aimon.
Koppoi ohjakset sekä ruoskan Pallas Athene,
Arest’ ohjasi päin kaviokkaat juoksijat ensin.
Tää Perifaan asun riistännäss’ oli, valtavaa urhon,
aitoolein valioimman, Okhesion loistavan poian;
riisti sit’ Ares hurmehinen, mut hankkihe Pallas
Hadeen yöhytyrään, jott’ ei näkis ankara Ares.
Vaan jalon nähdessään Diomedeen urhojen surma
Ares paikoilleen Perifaan, uron valtavan, jätti
siihen, kuss’ oli peitsellään hält’ ottanut hengen,
kimppuun kiiruhtain hevonsuistajan Tydeun poian.

Mutta kun rientäissään liketysten ehtivät, ensiks
Ares tähtäsi päin iespuun yläpuolta ja ohjain

keihäsvaskellaan, hänet päivilt’ aikoen päästää.
Vaan kädell’ otti sen kiinni Athene päilyväsilmä,
syrjään vaunuist’ iski, ja kenttään suotta se syöksyi.
Toisena heitti jo nyt sotaärjyinen Diomedes
vaskisen peitsen; uppoamaan sen Pallas Athene
painoi vyötäisiin, vyösolkien liittymäpaikkaan.
Siihen hänt’ uros iski ja auki jo viils ihon sorjan,
pois veti keihään taas. Mut vaskenvälkkyvä Ares
huus, kuin yhdeksän, jopa kymmenen ois tuhatkuntaa
urhoa karjaissut, kun vimmoin iskevät yhteen.
Kauhupa kaikkia kouri, akhaijeja, miehiä Troian,
puistattain, niin huusi nyt Ares taistelonahne.

Niinkuin pilveyneet käy tummiks ilmojen piirit,
paahtavan helteen jälkeen kun raju nousevi tuuli,
taivast’ aavaa päin näki niin nyt Tydeun poika
kiitävän pilviin verhoutuin sopavaskisen Areen.
Ylhään kohta Olympoon pääs, jumalain kotilinnaan,
istui synkkänä mieli hän viereen Zeun Kronossynnyn,
869
näyttäen haavaa, jost’ ulos uhkui kuoloton hurme,
näin sanat siivekkäät valitellen hälle jo virkkoi:

“Zeus isä, etköpä suutu jo moisist’ ilkiötöistä?
Aina on toisiltaan kipu karvahin kuolematonten
kärsiminen, eduks ihmisien sotasille kun käyvät.
Kaikk’ ovat karsaat sulle, kun loit sinä tuon tytön hurjan,
turmahisen, joka mielessään tihutöit’ yhä miettii.
Muu suku kuolematonten, kaikk’ asujaimet Olympon
mieltäsi tottelemaan ovat alttiit, ain’ alamaiset,
vaan tätä rangaissut sanall’ et, et työll’ ole koskaan,
suot hänen olla, kun on oma tyttäres tuo tuholainen;
nytpä hän korskean on Diomedeen, Tydeun poian,
kiihtänyt raivoten ryntäämään ikivaltoja vastaan.
Koht’ Afroditea ranteeseen tämä vammasi ensin,
sitten vahvana kuin ikivallat päin mua syöksyi.
Auttivat pois jalat nopsat; ois kipu kärsiä muuten
kolkkojen kuollehien seass’ ollut siell’ ikipitkä,
tai väen murtanut ois ase, vaikk’ elo säilynyt oiskin.”

Kulmia tuimistain Zeus, pilviennostaja, virkkoi:
“Siin’ älä viereen vinkumahan, huithaitturi, istu!
Oot vihatuimpani ollut ain’ asujoista Olympon.
Ainapa mielees on viha, riita ja riehuva taisto.
Äitisi Heren on sisu äksy ja hillitön sulla;
vaivoin tottelemaan hänet taltuttaa sana munkaan.
Äitisi tuottamat lie, minä luulen, kohlusi nuokin.
Vaan sun en kauemmin voi nähdä mä kärsivän tuskaa,

mun toki poikani oot, sinut mullehan äitisi kantoi.
Siittänyt jos sinut, turmahisen, joku muu jumal’ oisi,
aikoja oisitkin syväll’ alla jo Uranon lasten.”

Virkki ja hoivaamaan Paieonin käski jo haavan.
Niin pani Paieon kivunviepiä yrttejä ylle,
taas ehoks sai, näet juurt’ ei kuolollista hän ollut.
Kuin mehu viikunan juoksuttaa pian valkean maidon,
hämmentäiss’ äkin juustoutuu hera, läikkyvä äsken,

903

niin nopeastipa vaali hän terveeks ankaran Areen.
Hebe kylpyyn vei, puki kaunoiseen hänet viittaan,
viereen istui hän Kronossynnyn mahtajariemuin.

Linnaan korkean Zeun jopa myös jumalattaret riensi,
Argon Here, Alalkomenain ikiturva Athene,
kun tuhot ehkäisseet urosurmaisen he ol’ Areen.

KUUDES LAULU

HEKTORIN JA ANDROMAKHEN KOHTAUS.

Yksin taistelemaan väki Troian jäi ja akhaijit;
tuimana vain ees taas yli tanteren taistelo riehui,
toinen toista kun päin urot karkasi kärkevin peitsin,
kuss’ alan äärteli kuohuillaan Simoeis sekä Ksanthos.

Aias, aaluva tuo Telamonin, turva akhaijein,
ensiks Ilionin rivit mursi nyt, toi tovereilleen
välkeytt’ ahdinkoon: hän Thrakian urhojen parhaan,
Eussoron pojan kaas, Akamaan, jalon, korkean koolta.
Ensiks iski hän päin kypärää uron tuuheaharjaa
otsikon puhkaisten sekä otsan; luun läpi työntyi
vaskinen peitsen kärki, ja laskihe yö yli silmäin.

Surmasi Aksylon sotaärjyinen Diomedes,
Teuthraan aaluvan, mailla Arisben kartanokauniin
vauraudess’ eläneen sekä kaikkien suosiman, aulis
näät tienvartinen häll’ oli kartano viipyä vieraan.
Näist’ eip’ ainoakaan nyt torjunut kolkkoa turmaa,
suojaks astunut ei, vaan hengen vei Diomedes,
löi hänet, sorti Kalesion myös, sotakumppanin, surmaan,
valjakon ohjaajan; tykö Hadeen kumpikin vaipui.

Dreson Euryalos ja Ofeltion kaas, kävi sitten

20

kimppuun Aisepon sekä Pedason, Bukolionin
lasten, Abarbarean, vedenimmen, saamien hälle.
Bukolion taas poika ol’ ylhän Laomedonin,
vanhin lapsia tään, aviostapa ei toki siinnyt.
Kaitsi hän lampahiaan, vedenimmen kanss’ iloellen,
sai hänet kohtuiseksi, ja kaksoiset kave kantoi.
Kaunoiset jäsenetpä nyt herpasi, vei väen näiltä
aaluva Mekisteun, asut kaattujen valtasi uljaat.

Kaatoi Astyalon uros uupumaton Polypoites,
Perkoten uron, Pidyteen, terin tuimin Odysseus
surmaan sorti, ja Teukros taas Aretaonin aimon.
Välkkyvin peitsin kaas Ableron Nestorin poika
Antilokhos, Elaton taas kansojen pää Agamemnon;
Pedasos kalliokas oli kantana hällä ja kauniit
Satnioeis-joen partaat. Kaas Fylakon pakotieltä
Leitos urho; Melantbios sai tuhon Eurypylolta.

Valtaan Adrestos sotaärjyisen Menelaon

jäi elävältä; kun vauhkoutuin hevot kiitivät kenttää,
taajaan sotkeutuin tamariskiin vaunujen aisan
taittivat, kaupunkiin päin karkasivat ajajalta,
jonneka myös hevot muut, pelon pillastuttamat, kiiti,
pyörän viereen vaunuiltaan alas itse hän suistui,
suin somerikkoon vieri, ja joutui luo Menelaos,
Atreun poika, ja peitsi jo nous, valahuttaja varjon.
Polviin tarttuen Adrestos hält' armoa pyysi:

"Säästäös henkeni, saat isot lunnaat, Atreun poika.
Kalleudet monet tallettaa talo taattoni vauraan,
vaskea, kultaa on sekä myös vasaroitua rautaa;
niistäpä lunnaat suo lukemattomat taattoni sulle,
luona akhaijein jos minut viel' eläväksi hän kuulee."

Virkkoi noin ja jo sai uron mielen suostutetuksi;
nopsien laivain luo juur' aikoi palvelijansa
vankia saattamahan hän laittaa. Vaan Agamemnon
vastaan joutuen riensi ja kielsi jo kiivahin lausein:

"Voi, Menelaos, noin, veli veikkonen, noitako säälit?
Oivin töin sua kai kotivieraat iliolaiset
kohteli! Heist' ei ainoa saa tuhon ankaran alta
säästyä, koston kätt' ei välttää, ei emon kohdun
kantama lapsonen ees, ei hänkään, kaikk' ikiturmaan
vierköön Ilionin suku hautaa, jälkeä vailla."

Virkkoi noin uros veljelleen, tämä muutti jo mielen,
oikea kosk' oli neuvo, ja luotaan pois käsin työnsi
urhean Adreston; Agamemnon valtias syöksi
keihään miehustaan; selin kaatui mies, Agamemnon
rintaa kannoin polki ja pois veti saarnisen peitsen.

Vaan sotahuudoin suurin akhaijeja kiihteli Nestor:
"Ystävät, sankarit Argos-maan, asekumppanit Areen!
Älköön ainoakaan asun riistoon jääpykö jälkeen,
saaliin parhaan laivalleen jott' ois muka saava.
Surmatkaamme nyt vain vihamiehiä; huoleti voitte
sitten kaatunehilt' asut ryöstää ympäri kenttää."

Virkkaen noin hän nosti jok' ainoan mieltä ja voimaa.
Ois väki Troian taas sotimielten akhaijien alta
häätynyt Ilioniin, pelon valtaan vaipuen, ellei
rientänyt ois Helenos, Priamon vesa, tietäjä parhain,
Aineiaan sekä Hektorin luo, heti virkkanut heille:

"Aineias ja sa Hektor, teill' yli muistapa huolto
Troian on urhojen työn, Lykiankin, kumpikin kosk' on
kunnokkain, mi jos toimena lie, sota tai pito neuvon:

siis tähän jääkää, ehkäiskää väki porttien eessä,
rientävät estäen, ennenkuin pakotiell’ ovat päässeet
vaimojen luo syliturvaan taas, vihamiehien riemuks.
Intoon uuteen noin rivit rohkaistuiksi kun saatte,
niin mepä muut asetumme jo tässä akhaijeja vastaan,
vaikk’ ylen suuri on ahdistus, hätä niin näet käskee.
Vaan sinä kaupunkiin mene, Hektor, siell’ emoamme
pyytäös, äitiä sun sekä mun, pyhätölle Athenen
linnaan Ilionin valioimmat viemähän vaimot.

88

Ukset aukaiskoon pyhän huoneen, pankohon vaipan,
häll’ asumuksessaan mikä sorjin lie sekä suurin,
armain myös hänen aartehiaan, hiuskaunon Athenen
helmaan, polvien päälle ja lausukohon lupauksen
kakstoist’ uhrata myös vuoskuntia hiehoja hälle
kaunoja kasvultaan, ehk’ iliolaisien sallis
säästyä kaupungin sekä vaimojen, hentojen lasten,
Tydeun poian torjuva ois pyhäst’ Ilionista,
tuiman taistelijan, pelon tuojan valtavapeitsen,
tuon, jok’ on tottakin, luulen, akhaijein sankari suurin.
Eipä Akhilleus niin vavisuttanut, valtias miesten,
vaikka hän kantama on jumalattaren; vaan ylenmäärin
riehuu tää, ketäkään väkivertaa ei ole hälle.”

Virkki, ja neuvoa noudattaa ei empinyt Hektor.
Kohta hän vaunuiltaan tamineissaan karkasi maahan,
peitsiä tuimia välkyttäin läpi joukkojen riensi,
kaikkia taistoon kiihti, ja ankara nous aseryske.
Joutuen kääntyi päin rivit käyden akhaijeja vastaan;
taapäin väistihe nää sekä taukosi tappamisesta,
luullen taivaan tähdekkään asujoist’ alas tulleen
auttajan iliolaisten luo, he kun noin äkin kääntyi.
Vaan jylyäänin Hektor huus urohille jo Troian:

“Sankarit Ilionin sekä kuulut myös apukansat,
olkaa miehiä, turvatkaa urovoimahan vanhaan;
vanhinten vakaneuvojen luo sekä puolisojemme
Ilioniin menen itse ja käsken kääntyä heidän
puoleen taivaisten, pyhät palveet tarjota heille.”

Virkki ja riensi jo pois jalo Hektor heiluvaharja.
Niskaan, nilkkoihin löi reunusnahka, mi juoksi
mustana juovana kiertäen äärt’ uron kumpurakilven.

Glaukos, aaluva Hippolokhon, sekä Tydeun poika
törmäsi rintamien välill’ yhteen taisteloinnoin.
Mutta kun rientäissään liki tullut toist’ oli toinen,
ensin virkkoi noin sotaärjyinen Diomedes:

“Heimoa kuolollisten kenp’ olet urho sa uljas?
Viel’ urokuuluss’ en sua kamppailuss’ ole nähnyt,
vaan nyt kaikkia muit’ olet uskaliaamp’ ylen paljon,
kun sua peitseni peljätä ei, valahuttaja varjon.
Ei pojat onnellisten käy mun kättäni vastaan.
Vaan joku kuoloton jos alas taivaast’ astunut lienet,
en toki taivaisten jumalain kera käy minä taistoon.
Eipä Lykurgoskaan, Dryas-urhon urhea poika,
kauan kamppaillut elon maill’ ikivaltoja vastaan,
tuo, jota riehuisan Dionyson vaalija-immet
rinteilt’ äkkiä pois pyhän Nysan karkkosi päästäin
sauvat seppelineen, kons’ urhojensurma Lykurgos
löi, häränruoskin runteli. Vaan meren aaltohon syöksyi
päin Dionysos, piiloon pääs. Sylin viihtävin sulki
tuon Thetis säikytetyn, joka vainoojan vapis uhkaa.
Vaan tähän auvokkaat nyt närkästyi ikivallat.
Pois näön Zeus hält’ otti, ja koht’ elon mailt’ ero koitui,
kun veti päälleen noin vihat kaikkien kuolematonten.
Niinp’ en veikata tahdo ma kanss’ ikiautuahitten.
Vaan suku ihmisen sulla jos on maan kasvua syövän,
käy liki, jotta sen joudummin tuhon paulahan puutut!”

Hällepä Hippolokhon vesa loistava vastasi, virkkoi:
“Tydeun urhea poika, sa miks sukujuurtani tutkit?
Kuin kesälehtien kerrat, niin suvut ihmisienkin:
puistaa lehdet puist’ alas tuuli, mut uusia versoo
taas vihannoituva metsä, kun alkanut on kevätaika;
niin suvut ihmisien: mikä kasvaa, taas mikä kuihtuu.
Vaan kun mielesi kuulla se lie, sukukuntani tulla
tuntemahan — moni totta sen tuntee — niinpä jo kuullos:
kaupunk’ on Efyre peräll’ Argos-maan hepokuulun;
Sisyfos, viekkain mies suvust’ ihmisien, eli siellä,
Sisyfos Aiolon siittämä; hält’ elon sai jalo Glaukos;
Glaukos siittäjä taas oli uljaan Bellerofonin.
Sorjuus taivaisten oli suoma ja kukkea miehuus

tällä; mut aikoi mielessään tuhotuumia Proitos,
Argos-maast’ uron hääti jo, mahtajamies moniverta,
jonk’ oli valtaan Zeus hänet saattanut, valtikan alle.
Kauniin Anteian näet, Proiton puolison, syttyi
kaipio sankarin kanss’ salalempeen liittyä, vaan ei
suostunut vaimoon Bellerofon, uros oikeamieli.
Vaimopa luo kävi valtiahan, valesuulla jo vaati:
‘Proitos, kuole jo pois tai Bellerofon tapa, surmaa,
lempeen vaimosi kanssa jok’ yhtynyt ois väkivalloin.’

Virkki, ja valtias vimmastui, kun moisia kuuli;
tappanut urhoa ei toki, näät sitä kammosi tunto,
vaan pani matkaamaan Lykiaan kera turmiokirjain:
taulun yhteentaittuvan piirs salamerkkejä täyteen,
jotta ne sais hält' appi ja tuojan tuon menetyttäis.
Niinpä hän siis Lykiaan jumalturvin tuttavin kulki.
Mutta kun saapui noin Lykiaan, jota halkovi Ksanthos,
suosiovieraanaan hänt' yhdeksän piti päivää,
härkiä uhrasi yhdeksän maan valtias laajan.
Mutta kun kymmenes ilmestyi rusosorminen Eos,
viestit mieli jo kuulla ja katsoa nuo salamerkit,
joit' oli saattamahan vävy Proitos sankarin pannut.
Mutta kun nähneeks sai vävyn piirtämät turmiokirjat,
koht' uron ensin työnsi Khimairan kiljuvan tappoon.
Juurt' oli tuo jumalain, ei ihmisjuurt', etupuolta
leijona, pyrstöltään lohikäärme ja keskeä vuohi,
tuimaa puuskuttain tulen lieskaa torjumatonta;
vaan uros hirviön kaas, jumal-enteit' ei epäellyt.
Toiseks otteli hän solymein kera sankarimielten;
kertonut tuimempaa miestaistoa ei kokeneensa.
Urhojen verrat voitti hän kolmanneks amatsoonit.
Voittajan tiellepä taas tuhot viekkaat valtias tuumi:
laajan näät Lykianpa hän laittoi sankarit parhaat
väijyksiin, mut tulleet ei kotihinsa he koskaan,
uljas Bellerofon joka ainoan surmasi heistä.

Vaan jumaloista kun polveuvaks uron valtias tunsi,
luo hänet otti ja myös avioksi hän tyttären antoi,
kaikkea ruhtinasarvoa soi hänen nauttia puolet;
kansapa taas Lykian valioimmat vainiot antoi,
kauniit, viljavat, viinikkäät, hänen niill' asuakseen.
Kolmepa puoliso sai sotimielen Bellerofonin
last', Isandion, Hippolokhon sekä Laodameian.
Laodameian luo Zeus laskihe korkeavalta,
niin jumalainen Sarpedon, sotisankari, syntyi.
Vaan ikivaltain kun viha kääntyi Bellerofoniin,
yksin Aleionin hän harhasi autiokenttää,
karttoi polkuja ihmisien, polo murteli mieltä.
Ares Isandron, esikoisen, taistelonahne
surmasi, kun soti tää solymein kera sankarimielten;
tyttären kullanvälkkyvä taas vihass' Artemis ampui.
Hippolokhos minut siitti, se on rotu rohkea mulla;
hän minut Troiaan laitti ja neuvoin saatteli hartain
kunnostautua ain' urohompana kaikkia muita,
heimoa taattojen jotta en herjais, vertoja joille
ei Efyress' ole, laajass' ei Lykiass' ole ollut.

Moist’ olen juurta ja verta, sen mahdan mainita julki.”

Virkki, ja riemastui sotaärjyinen Diomedes;
kenttään keihään löi, maan kaikenruokkija-rintaan,
lausein laatuisin päämiestä jo tervehytellen:

“Niinp’ esitaatoist’ alkaen oot majaystävä mulle;
kerran päivää näät kakskymment’ Oineus umpeen
kestiten linnassaan piti aimon Bellerofonin.
Vieraslahjoja toisilleen ihanoita he antoi:
purppuranhohtavan vyön jalo Oineus, hällepä maljan
tarjosi Bellerofon taas kultaisen, parikorvan;
jäi kotisuojiin multa se, kun sotatielle ma läksin.
Tydeus muistoss’ ei ole mun, minä jäin isän jälkeen
piennä, kun Theben luo sotajoukko akhaijien sortui.
Niinpä mä Argos-maass’ olen nyt majaystävä sulle,
224
mulle sa taas Lykiassa, jos milloin sinne ma saavun.
Siis kahakassakin kartelkoon nyt toist’ ase toisen!
Monta on Troian miest’, apukansaa muutakin mulla
surmata, jos jalat saavuttaa sekä suo ikivallat;
mont’ on akhaijia kaataa sun, min voimasi voinee.
Vaan asu kanssani vaihda, ja tietkööt katsojat kaikki
taattojen aikuisen meill’ olleen ystäväliiton.”

Virkkaen noin alas vaunuiltaan urot hyppäsi maahan,
kätteli toinen toista ja tarjosi ystäväturvan.
Glaukos-urholt’ ottikin siin’ älyn Zeus Kronossynty,
jott’ asun kultaisen hän vaskisehen Diomedeen,
yhdeksän härän hintaiseen sata maksavan vaihtoi.

Kun liki tammea ehti ja Skaian porttia Hektor,
Troian vaimot, tyttäret koht’ uron ympäri kertyi,
veljiä, poikia, puolisojaan, sukulaisia muita
tiedustain; tulijain hän kaikkien turvata käski
taivahisiin rukouksin; vaan mure vartosi monta.

Mutta kun kaunoiseen Priamon hän pääs asumukseen,
kuss’ oli pylvähiköt siloveistoiset — sivureunaa
vierekkäin viiskymmeninen rivi suojia täytti;
suojasi poikia nuo Priamon kivikiiltävin seinin,
öin kera armahien kun puolisojensa he nukkui;
kammiot tyttärien pihan vastaisell’ oli puolla
kaunoiset, kakstoist’ olosuojaa kiiltäväseinää
rinnakkain riviteltyä myös; Priamon vävyt niissä
öisin puhtoisten kera nukkui puolisojensa —
siell’ emo antelias kera Laodiken tuli vastaan,
siskoja sorjimman, kotisuojiin saattaen häntä.
Hellien Hektoriaan kädest’ otti ja noin emo lausui:

“Poikani, miksikä pois tulet keskelt’ ottelun kiivaan?
Ahdistaa kovin meitä akhaijein kauhea kansa,
murhaten muureja saartaa; kai teki mielesi täällä
linnass’ Ilionin kädet nostaa Zeus-isän puoleen.
Malttaos, kunnes tuon mesivienoa viiniä maljan,

ensiks että sä Zeulle ja muillekin taivahisille
uhraat siitä ja virvoitat sill’ itsesi sitten.
Voimia voipunehen väkevästipä nostavi viini,
niinkuin kamppailuss’ olet uupunut puoltaen kansaas.”

Hällepä vastasi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Ei, älä tuo, emo armas, nyt suloviiniä mulle,
etten heikkenis, ei menis uljuus multa ja voima.
Myös käsin peljättää pesemättömin uhrata Zeulle
viinin säihkyä; ei veren tahmaa, tahroja kantaa
sankeapilvisen saa Kronossynnyn palvoja koskaan.
Vaan sinä voitontuojan Athenen käy pyhätölle,
suitsutusuhrit vie valiointen vaimojen kanssa.
Vaippa, mi huoneessas lie sorjin sulla ja suurin,
armain aartehias, hiuskaunon laske Athenen
helmaan polvien päälle ja myös lupauksesi lausu
kakstoist’ uhraavas vuoskuntia hiehoja hälle
kaunoja kasvultaan, ehk’ iliolaisien sallis
säästyä kaupungin sekä vaimojen, hentojen lasten,
Tydeun poian torjuva ois pyhäst’ Ilionista,
tuiman taistelijan, pelon tuottajan valtavapeitsen.
Mennös siis pyhätölle sa voitontuojan Athenen.
Itse ma noutamahan nyt käyn Paris-veljeä taistoon,
jos mua kuuleva lie. Kunp’ altaan maa heti aukeis!
Sillä Olympon Zeus hänest’ Ilionin ikiturman
loi uhaks urhokkaan Priamon, isän niinkuin lasten.
Jos näkis silmäni nää hänen valtaan vaipuvan Hadeen,
niin murehettapa unhottaa hänet mieleni mahtais.”

Virkki, ja neidoilleen kävi viemään käskyä äiti;
vaimot Ilionin heti kutsui nää valioimmat.
Itse hän kammiohon sulotuoksuiseen meni, kussa
sidoniattarien oli kirjaamat koruvaipat,
jotk’ ol’ Aleksandros jumalainen Sidoniasta
tuonut tullessaan meren aavoja halkovin haaksin,
noutamatiellä kun hän Helenen oli korkeasynnyn.

Noistapa vei Hekabe nyt Athenen palvehiks yhden,
sen, joka suurin koolta ja kirjailult’ oli kaunein,
välkkyvä niinkuin tähti; se pohjimmaisena piili.
Joutuen riensi, ja muut valioimmat seurasi vaimot.

Vaan pyhätölle kun ehtivät noin, tien nousivat jyrkän,
niin tytär Kisseen koht’ ovet, ylväsmuoto Theano,
aukoi, urhokkaan Antenorin puoliso, heille,
palvelemaan papitarna Athenea säätämä kansan.
Kaikki he vaikertain kädet nosti Athenea kohti;
vaipan ylväsmuoto Theano nyt otti ja lahjan
helmaan vei hiusheljän Athenen, polvien päälle,
näin tytärt’ ylhän Zeun rukoellen palvehin runsain:

“Kaitsija kaupunkein, ikisuur’, isovalta Athene!
Katko’os, kahtia lyö Diomedeen peitsi ja suo’os
Skaian portin luo hänen suinpäin sortua itse!
Kakstoist’ uhrikses vuoskuntia hiehoja tuomme,
kaunoja kasvultaan, ett’ iliolaisien sallit
säästyä kaupungin sekä vaimojen, hentojen lasten!”

Noin rukoellen pyysi, mut ei sitä kuullut Athene.
Kun tytärt’ ylhän Zeun rukouksillansa he palvoi,
Hektor Aleksandron meni kaunoiseen asumukseen,
jonk’ oli itselleen kera taiturien tämä tehnyt
oivinten, mitä silloin maass’ oli rikkahan Troian;
nää esipylvähikön, salin laati ja kammion sorjan
Hektorin, myös Priamon talon viereen, kalliolinnaan.
Sinnepä suosima Zeun kävi Hektor kantaen peistään;
kyynäränmittaa tuo ykstoist’ oli, pääss’ ota välkkyi
vaskinen; varteen liitti sen kultainen siderengas.
Sorjine kammiopuoll’ asevarjeineen veli hääri,
kilpeä, käyrää jousta ja haarniskaa koetellen;
naisten kanssapa taas Helene siell’, argotar, istui
askaretaitoja neidoilleen ani-kuuluja neuvoin.
Veljen nähdessään heti julki jo nuhteli Hektor:

“Kunnoton, kaunist’ ei ole noin vihapäällä sun olla.

326

Ympäri kaupungin kehämuurin korkean sortuu
kansaa kamppailuun, sun tähtesi taistelon liekki
saartaa Ilionin; kai moittisit muita sa itse,
jos kenen karttelevan vain keksisit taistoa tuimaa.
Niinp’ ylös, tai pian yhtenä on tuliroihuna Troia!”

Hälle Aleksandros jumaluhkea vastasi jälleen:
“Hektor, syystäpä nyt mua nuhtelit etk’ asiatta,
siks sana kuullos myös sinä multa ja ottaos varteen.
En vihan vuoksi ma niin, en suuttuen iliolaisiin
jäänyt kammiohon, vain heityin huoleni valtaan.
Vaan mua kamppailuun kehotuksin kiihteli armain
vaimoni äsken juuri, ja senpä jo itsekin parhaaks
arvelen, ihmisien näet voitot vaihtua voivat.

Siispä nyt varto’os, niin sopavaskiin varteni vyötän,
tai mene eeltä, ma saavuttaa sinut ennätän kyllä.”

Virkki, mut vastannut ei Hektor heiluvaharja.
Hällepä näin Helene nyt haasteli ystävälausein:

“Lanko mun inhan, mun tuhontuojan, kaikkien kammon!
Jos sinä päivänä ois, jona ensiks silmäni aukes,
riehuva tullutkin väkipuuska ja pois minut vienyt
vuorten keskeen tai meren tyrskyyn meuruavaiseen
aaltojen ahmata, ennenkuin tuhot nää minä tuotin!
Vaan ikivallat kosk’ ovat nää pahat sallimat säänneet,
josp’ edes uljaamman minä miehen puoliso oisin,
pilkka jok’ ihmisien ei ois, ei syy monen moitteen!
Tuoll’ ei miehen pontt’ ole mieless’, ei tule kuunaan;
tottapa kylvöstään sadon saakin nauttia kerran.
Vaan tule, lanko, jo suo lepo itselles, tähän istu,
koskapa sun sydämelläsi on mure raskahin kantaa
vuoksi Aleksandron tihutyön sekä myös minun inhan,
kun pahan pannut Zeus on kohtalon, ett’ etisenkin
oltava kansan suussa on meidän virtenä vielä.”

Hällepä vastasi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Ei, Helene, mua istumahan saa ystäväkutsus.

360

Tuonne jo intoni taas on turvaks iliolaisten,
joill’ iso kaipaus on, kun poiss’ olen kamppaelusta.
Miestäsi jouduta vain, ja hän itsekin joutua tietköön,
että, kun kaupungiss’ olen vielä, hän kanssani ehtii.
Mennä on mieleni näät, koti katsoa, sen väki kaikki,
armas vaimoni nähdä ja myös oma poikani pieni.
Sillä en tiedä mä, vieläkö saan tykö saapua noiden
vai jo akhaijein suo minut sorruttaa ikivallat.”

Virkki ja riensi jo pois jalo Hektor heiluvaharja.
Joutuen kaunoiseen hän saapui kartanohonsa;
vaan koton’ ollutkaan ei Andromakhe helo-olka,
poikasineen somahuntuisen kera hoitajaneidon
tuoll’ oli torniss’ itkien hän, valituksihin vaipuin.
Kun sulopuolisoaan sisäll’ ei siis keksinyt Hektor,
kammion kynnykseltä hän virkkoi palvelijoille:

“Kuulkaa, neitoset, vastatkaa tosi tarkka te mulle:
Kunne on mennyt täältä nyt Andromakhe helo-olka,
luo kälyn jonkun tai natonuorikon viehkeäverhon,
vai pyhätössä Athenen lie, jumal-impeä ylhää
kaunispalmikkoin kera palvoen iliotarten?”

Vastasi toimelias talon kaitsijatar, sanan virkkoi:

“Hektor, käskyäs noudattain toden sulle ma virkan.
Ei kälyn luon’ ole, ei natonuorikon viehkeäverhon,
ei pyhätössä Athenen hän, jumal-impeä ylhää
kaunispalmikkoin kera palvoen iliotarten;
suureen Ilionin meni torniin, kun hädän kuuli
uhkaavan urojamme, jo voittavan aivan akhaijein.
Niinkuin vimmahinen hän muurin luo heti riensi
kiitävin askelin, hoitajatar kera kantaen poikaa.”

Vastasi näin talon kaitsijatar, vaan taas heti Hektor
riens asumuksestaan, samat taivaltain kadut uljaat.
Kautt’ ison kaupungin liki Skaian porttia ehti,
jost’ ulos aikoi taas hän taiston tanterehelle,
puoliso, tuojatar aartehien, kun juoksi jo vastaan,
394
armas Andromakhe, tytär ylvään Eetionin,
tuon, joka metsäkkään Plakos-vuoren all’ eli ennen
Theben kaupungissa, kilikialaisia kaiten;
hältäpä tyttären sai avioks sopavälkkyvä Hektor.
Nyt tuli vastaan puoliso tuo, kera hoitajaneito
poikanen parmaallaan, soma, leikkivä pallero vasta,
Hektorin aaluva herttainen, kuin tähtönen kaunis,
taatoltaan nimi hällä Skamandrios, muilt’ oli taasen
Astyanaks, tuki Ilionin näet Hektor ol’ yksin.
Ääneti pienoistaan hymysilmin katseli Hektor,
vaan liki Andromakhe koht’ astui kyynelin haikein,
puolisoaan kädest’ otti, ja näin puhe purkihe hältä:

“Kumma sa mies, oma intos on surmasi, etkä sä sääli
lastasi hentoa, et mua koitoa, jonk’ olet kohta
jättävä leskeks, sill’ elon vie pian sulta akhaijit,
kilvan kimppuus rynnäten. Vaan sinut surma jos sortaa,
vaipua helmaan maan paremp’ ois mun, sill’ elämäss’ ei
lohtua mull’ ole, kons’ olet ehtinyt kohtalos määrään,
vain mure jää, sill’ ei elä taattoni, ei emo kallis.
Tappoi taaton multa Akhilleus ankara, Theben
korkeaporttisen sorti ja kaasi, kilikialaisten
kansavan kaupungin, jalon surmasi Eetionin,
mutt’ asevaskia riistänyt ei, sitä kammosi tunto,
vaan taesorjine hän tamineineen taattoni ruumiin
poltti ja kummun loi; sen varjosivat jalavilla
aigiinkantaja-Zeun sulotyttäret, vuorien immet.
Seitsemän veljeä mull’ isän linnass’ aimoa kasvoi,
yhtenä päivänä kaikki he vaipuivat tykö Hadeen,
heidät surmasi kaikk’ uros askelnopsa Akhilleus,
karjat kaittavat vei, härät, lampaat valkeavillat.
Äitini, valtiatar Plakos-vuoren metsävän vierten,

joutui saaliin muun kera voittajan vankina tänne;
tuo toki pois hänet päästi, kun sai lukemattomat lunnaat,
vaan hänet nuolellaan isän linnoill’ Artemis ampui.

Hektor, nyt sinä siis olet taattoni, äitini armas,
vain sinä veljeni myös, sinä kukkea puoliso mulle.
Niinpä sä nyt mua sääli ja jää kera luokseni torniin,
jott’ ei lapsesi koht’ ois orpo ja vaimosi leski.
Viereen viikunapuun pane joukkosi, mistä on helpoin
rynnätä kaupunkiin, ylipäästävin ympärysmuuri.
Kolme jo ryntäyst’ on valioimmat sankarit tehneet,
Aias kumpikin johtajanaan sekä Atreun poiat,
Idomeneus asekuulu ja Tydeun aaluva uljas;
tietäjä tarkkako lie sen paikan neuvoa tiennyt
vai oma ehkä on ohjannut heit’ urhea mieli?”

Vastasi, virkkoi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Rakkahin, myös mua huolettaa tämä kaikki, mut kantaa
Troian miesten en eessä, en vaimojen laahovavaippain
voi häpeääni, jos arkana pois sotimasta ma väistyn.
Salli sit’ ei oma luontonikaan, sill’ ain’ olen miesnä
oppinut taistelemaan eturinnass’ iliolaisten,
kuin nimi taattoni kuulu ja myös oma kunnia vaatii.
Sillä sen mieleni aavistaa sekä tuntoni tuntee:
päivä se koittava on, pyhä jolloin Ilion sortuu,
kaatuu kansa ja kansan pää, Priamos pätöpeitsi.
Mutt’ ei tuskana mull’ ole niin tuho iliolaisten,
ei Hekaben edes, ei Priamon, maan kaitsijan, eipä
veljeinkään kato, joit’ ylen monta ja aimoa silloin
kaatuu tanterehen vihamiesten miekkojen alle,
kuin sun kohtalos, konsa Akhaian mies asevälkky
pois sinut vie, polokyynelisen, sekä raastavi orjaks;
outojen kangaspuill’ asut Argos-maass’ elinaikas
tai vedenkantoon käyt Messeiin tai Hypereian
lähteest’, et halumiellä, mut ankara pakkopa käskee.
Silloin virkkava lie moni kyynelvirtasi nähden:
‘Tuo oli Hektorin puoliso, tuo, hepourhoja Troian
uljaimman, kons’ Ilionin sota ympäri saarsi.’
Noin moni virkkava lie, ja sun elpyy tuskasi jälleen,

ettei torjujamiest’ ole orjan kohtalon sulla.
Jospa jo kuolisin, jos minut kattais kumpu jo ennen
parkuas kuuntelemasta, kun pois sua vie tyly viejä!”

Virkki jo pienoistaan kurotellen loistava Hektor.
Poikapa kirkaisten vyösorjan hoitajaneidon
rintaan painautui, isän tuimaa hahmoa säikkyin,

pelkona välkkyvä näät oli vaski ja jouhinen töyhtö,
julmana jonk’ alas hulmuavan kypäriltä hän keksi.
Tuot’ ihan naurahtaa isän täytyi, myös emon armaan.
Joutuen riisui pois kypärinsä jo loistava Hektor
kirkassäihkyisen, sen maahan laski ja lastaan
suuteli, kiikuttain käsivarrellaan sitä sitten,
virkkoi, Zeuta ja muit’ ikivaltoja näin rukoellen:

“Varttua, Zeus sekä muut ikivallat, poikani suokaa,
kerran jott’ isän laill’ ois uljahin iliolaisten,
yht’ urovoimainen sekä Troian valtias vahva!
‘Paljon on taattoakin väkevämpi’, se olkohon maine,
kons’ asut hurmeiset vihamiesten kaattujen kantain
saaliinaan sotatielt’ emon riemuna sankari saapuu.”

Lausuen noin pojan laski jo huostaan puolison armaan;
lapsen parmaalleen tämä painoi tuoksuavalle,
kyynelet silmissään hymyellen. Säälihin heltyin,
poskia sormillaan silitellen haasteli Hektor:

“Armas vaimoni, noin ei saa mure mieltäsi murtaa!
Kenp’ yli salliman vaivuttais minut valtahan Hadeen?
Kohtaloaan ei taas ole välttänyt ihminen kenkään,
ei alin, korkeinkaan, ken tänne on syntynyt kerran.
Vaan kotisuojiin nyt mene, antau askaretoimiis,
kehräämään, kutomaan sekä palveluneitoja neuvoin,
käskyin ohjaamaan; sota miesten huolena olkoon,
vaan yli muistapa mun suvuss’ urhojen iliolaisten.”

Virkkaen noin kypärinsä jo koppoi loistava Hektor
töyhdökkään; kotisuojiin päin meni puoliso armas,
kääntyi kääntymätään, vedet vetreät poskia kastoi.

496

Kohta hän kartanohon uronsurman Hektorin saapui
kaunoiseen sekä siell’ ison palveluneitojen parven
kohtasi, heidät liikuttain valituksehen vaisuun.
Hektorin viel’ eläessä jo noin koton’ itkivät häntä,
sillä he jälleen ei hänen luulleet kamppaelusta
käyvän akhaijien kätten alt’, ei ankaran voiman.

Viipynyt vitkaillen Paris ei katon korkean alla,
vaan sopavasket kun taesorjat saanut ol’ ylleen,
niin läpi kaupungin hän kiitävin askelin riensi.
Kuin ori parrestaan, rehuseimen ruokkima runsaan,
päitset katkoen karkaa pois, tömisyttäen kenttää,
virran vierivän luo, kuss’ aina on tottunut uimaan,
uljuutt’ uhkuen, pää ylähällä ja ympäri kaulan
leiskuva, lentävä harja, se korskana kauneudestaan
päin tutun laidunmaan hepolaumaa laukaten kiitää:

Pergamon linnast’ aaluva noin Priamon, Paris aimo,
riens asevälkkyinen, laill’ auringon ani-kirkkaan,
rinnoin riemuavin; jalat kiitäen vei, pian joutui
veljen, Hektorin luo jumalaisen, juuri kun aikoi
käydä hän eelleen, kons’ oli puolisoaan puhutellut.

Ensin Aleksandros jumalainen näin sanan lausui:
“Veljeni armas, kai kovin viivyttää sua mahdoin,
koska ma hiljastuin ohi oikean yhtymähetken.”

Hällepä vastasi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Kummia haastelet, kohtuudell’ ei soimata suinkaan
voi asetöitäsi toinen, kosk’ olet urhea kyllä;
mutt’ olet häilyvä suotta ja veltto, ja siks suru karvas
mieltäni kaivaa, kun sua pilkkaavan minä kuulen
iliolaisten, joill’ iso kärsimys on sinun tähtes.
Vaan tule! Toiste me tään sopinemme, jos aika se koittaa,
ett’ ikivaltain taivaisten osaks uhrata kerran
suo kotilinnassamme jo Zeus vapauttamismaljan,
häätty kun Troian mailt’ on pois varusääret akhaijit.”

SEITSEMÄS LAULU

HEKTORIN JA AIAAN KAKSINTAISTELU. RUUMIIDEN KOKOAMINEN.

Virkkaen noin ulos riensi jo portist’ urhea Hektor,
myös veli myötä, Aleksandros; sama heill’ oli into
kumpaisellakin kamppailuun, sodan kiihkeän keskeen.
Kuin joku kuoloton suo merimiesten toivoman tuulen,
kun silovartisin airoin mert’ ovat melkeän matkan
aavaa vellonehet ja jo jänteret uupumus herpaa,
noin iloks Ilionin väen vartovan ilmeni urhot.

Kaasi Aleksandros jo Menesthion, jonk’ oli taatto
valtias Arnen Areithoos, sotanuijahan nopsa,
kantaja kaunissilmäinen taas Fylomedusa.
Kaulaan Eioneun, päänvarjeen vaskisen alle,
Hektorin kärkeväpää kävi peitsi ja herpasi jänteet.
Glaukos taas, vesa Hippolokhon, Lykian väen päämies,
olkaan Ifinoon löi, Deksias-sankarin poian,
keihään tutkaimen, kun keskell’ ottelon tuiman
pyrki hän vaunuilleen; alas suistui mies, elo sammui.

Mutta kun heidän näin näki päilyväsilmä Athene

17

telmeess’ ankaran taiston akhaijeja sortavan surmaan,
oitis Olympon korkeudest’ alas myrskynä kiiti
luo pyhän Troian; Apollopa tuon näki Pergamon linnaan,
vastaan riens, urot Ilionin koki voittohon auttaa.
Kumpikin vastakkain liki tammea ehtivät suurta;
poikapa virkkoi Zeun, isovalta Apollo, nyt ensin:

“Miksi Olympost’, yltiöpää, sinä Zeun tytär ylhän,
tänne jo riennät taas, mikä sulla on niin iso into?
Saavan taasko jo soisit akhaijein häälyvän voiton?
Lainkaan surku sun eip’ ole surmaa iliolaisten.
Nyt mua kuuntelisitpa, se viisaamp’ ois monin verroin:
hillitkäämme jo täksi me päivää taisto ja tappo;
sitten kamppailkoot, kunis Ilionin kova loppu
kerta jo loukahtaa, tämän kaupungin kato koska
teidän kummankin jumalattaren toive on hartain.”

Hällepä vastasi näin taas päilyväsilmä Athene:
“Kauasampuja, olkoon niin; tuot’ itsekin tuumin
tullen Olympost’ Ilionin väen luo ja akhaijein.
Vaan miten tauottaa sinä miesten taistelon mielit?”

Poikapa vastasi Zeun, isovalta Apollo, ja lausui:
“Meidän on kiihtäminen hevonsuistajan Hektorin into,
että hän yksin käy ja akhaijin haastavi jonkun
tuimaan kamppailuun, väkiveikkaan mies kera miehen.
Kunnian kannustaissapa kai varusääret akhaijit
laittavat miehen mittelöhön kera Hektorin aimon.”

Virkki, ja myöntyi myöten Athene päilyväsilmä.
Hengessään Helenos, Priamon vesa, tuon heti tunsi
päätöksen, johon juur’ oli kumpikin kuoloton päässyt;
riensi jo Hektorin luo, sanan virkkoi vitkaelutta:

“Hektor, urhojen pää, Priamon vesa, Zeun älyverta!
Kuule ja noudata nyt oman veljesi neuvoa. Käske
istumahan väki Ilionin sekä kaikki akhaijit,
itse akhaijein uljain mies sinä kanssasi haasta
tuimaan kamppailuun, väkiveikkaan mies kera miehen;

eip’ ole kuolla sun viel’, ei kohtalos täyttyä säätty;
kuulin sen jumaloilta ma juur’ ikiaikahisilta.”

Virkkoi noin; kovin riemastuin sanat kuuli ne Hektor,
riensi jo taantelemaan eturintaa iliolaisten,
poikittain piti peistä, ja maahan kaikki he istui.
Myös Agamemnon istua soi varusäärten akhaijein.
Muotoon muuttautuin nyt kahden kalliokotkan
istuutuivat Athene ja hohtavajousi Apollo
aigiinkantaja-Zeun ikitammeen tuuhealatvaan,
silmäten mielissään miesjoukkoja; sankkana välkkyi
sarjat istuvien kypärää sekä kilpeä, peistä.
Kuin kare läikkyvä laajeten käy meren aukean pintaan
nousevan läntisen alla ja tummentain vedet velloo,
niin väki Ilionin ja akhaijein taajana peitti
tanteren. Hektor virkkoi noin välimaall’ esirintain:

“Troian kansa ja kaikki te myös, varusääret akhaijit,
kuulkaa, kun minä lausun nyt, mitä mieleni laatii.
Täyttyä sallinut ei valan korkea Zeus Kronossynty,
nurjana kumpaisillekin vain sodan jatkua sallii,
kunnes kaatuks saatte te kaunistornisen Troian
tai merenlaskija-laivain luo masenette jo itse.
Vaan valioimmat teiss’ urot kaikkien onhan akhaijein.
Heistä ken ottelemaan mun kanssani ryhtyä mielii,
koht’ aseveikkaan astukohon kera Hektorin kuulun.
Näin sopikaamme, ja korkea Zeus sen kuulija olkoon:
jos minut surmaan hän teräpitkin suistavi peitsin,
laivaan laitavahan hän mult’ asun vallatun vieköön,
vaan pois ruumiin antakohon, jott’ iliolaiset

vainajan vie roviolle ja vaimot iliolaisten.
Vaan ma jos voitan, mulle Apollo jos suo asemaineen,
niin pyhän Troian kaupunkiin vien riistetyt varjeet,
nostan temppelihin ne ma noutavanuolen Apollon,
vainajan laitan taas minä laivain luo tasalaitain,
jotta akhaijit saa hiuskaunot haudata urhon,

laajan Hellesponton luo hänet sulkea kumpuun.
Silloin virkkavat lie etisetkin ihmiset vielä,
merta he tummaa kun moniteljoin kulkevat haaksin:
‘Tuossapa miehen kumpu on ammoin kuollehen, kuulun,
loistava Hektor jonk’ urotöiltään sorteli surmaan.’
Noin moni virkkaa, eik’ ikinään nimi Hektorin häivy.”

Lausui noin, mut akhaijit vait oli, ääneti aivan,
kunnia kieltää sallinut ei, ei suostua pelko.
Viimein nousi ja noin Menelaos heille jo haastoi,
nuhteli soimaten heitä ja huokaisten sydämestään:

“Voi arat kerskurit, voi akat ettekä miehet Akhaian!
Kehnoa kehnomman tämä maineen tuo totisesti,
danaolaista jos ei kera Hektorin miest’ ole taistoon.
Vierkää veeksi ja maaksi te kaikki jo, sankarit moiset,
kunnoton, kunniaton joka ainoa, istujat siinä!
Niinp’ asun itse ma siis puen ylleni; tuoll’ ylähällä
voiton lankoja säätelevät kädet kuolematonten.”

Virkki ja sorjat suori jo ylleen vaskiset varjeet.
Ois, Menelaos, siin’ elo armas päättynyt sulta
Hektorin kätten alla, hän näät väkevämp’ oli paljon,
jollei hilliten luo heti käyneet vallat akhaijein,
itsekin valtias ois Agamemnon, Atreun poika,
tarttunut oikeahas, sanan virkkain, noin varotellen:

“Mieletön mies olet nyt, Menelaos, ei sovi noin sun
järkeäs jättää; maltu, jos onkin katkera mieles.
Veikaten ottelemaan älä käy väkevämpäsi kanssa,
muillekin hirmu jok’ on, Priamon vesa, verraton Hektor.
Itse Akhilleuskin, vaikk’ aimomp’ on sua paljon,
kohdata kammoo häntä, kun ottelo käy urokuulu.
Istuos jälleen siis sinä keskeen kumppanijoukon,
toisen akhaijit taistelemaan kera Hektorin laittaa.
Pelvoton, talttumaton jos liekin taistelon riehuun,
kaiketi koht’ ilomiellä on istuissaan, levätessään,
jos eloss’ erjennee tapon tuiman tanterehelta.”

Virkkoi noin hän veljelleen; tämä muutti jo mielen,
oikea kosk’ oli neuvo, ja malttihe. Koht’ ilomielin

kumppanit riisuivat hänen varreltaan sopavasket.
Vaan nyt Nestor nousi akhaijeja noin puhutellen:

“Voi, suru suuripa totta jo koituu maalle Akhaian!
Ääneen vaikertais jalo Peleus, sankari vanha,
myrmidonein ylipää, puheponteva, mieleväneuvo.
Mult’ ylen mielissään kotonaan hän tieteli kerran
tutkien tarkalleen suvut, synnyt akhaijien kaikkein.
Nytpä jos arvais, kuink’ arat kaikk’ ovat Hektorin eessä,
nostais toivottain kädet puoleen kuolematonten
sielun ruumiist’ erkanevan, tykö vaipuvan Hadeen.
Viel’ — oi korkea Zeus ja Athene, Apollo — jos oisin,
kuin Keladonin kuohuvan luon’ olin nuori, kun ammoin
Arkadian sotikuulut päin pylolaisia syöksyi,
Feian muurien all’, ohi mistä Iardanos aaltoo!
Heill’ oli mies etumainen Ereuthalion jumaluljas,
jonk’ oli yllä Areithoon sovat, ruhtinasurhon,
aimon Areithoon, väkinuijan, joksika kaikki
kutsui miehet, naisetkin vyöviehkeät häntä;
ei sotinut sotajousin näät, ei vartevin peitsin,
vaan rivit rautaisella hän nuijallaan alas ruhtoi.
Sorti Lykurgos tuon, väell’ ei, vaan viekkaudella,
kaas solarotkoon, kuss’ ei turmaa torjua nuija
saattanut rautainen, sill’ ennen ehti Lykurgos,
keihään uumiin tunki, ja mies selin urhea sortui;
voittaja hält’ asun vei, sovat antamat vaskisen Areen;
kantoi kamppailuissa hän sitten niit’ yhä yllään.
Mutta kun linnassaan oli vanhennut jo Lykurgos,
sai ne Ereuthalion, asemies, rakas saattaja, hältä.
Tuo asu yllään kaikk’ urot parhaat vaati hän taistoon;
mutta he empivät kammahtain, ei tohtinut kenkään;
vain mua uskalias veti mieleni urheudellaan
mittelöhön, tovereistani vaikk’ olin mies minä nuorin.

153

Ottelin siis uron kanssa, ja antoi voiton Athene.
Kaannut en konsaan miest’ ole kookkaampaa, väkevämpää;
pitkin, poikinkin uros suunnaton maass’ oli maaten.
Mulla jos muinainen noin viel’ ois voima ja nuoruus,
pääsisi ottelemaan pian Hektor heiluvaharja.
Vaan valioimmat vaikk’ urot kaikkien teiss’ on akhaijein,
ei aseveikkaan ainoakaan kera Hektorin mieli.”

Nuhteli vanhus noin; urost’ yhdeksänpä nyt nousi;
paljoa ennen muit’ Agamemnon, valtias miesten,
toisena urhea taas Diomedes, Tydeun poika,
sitten kumpikin Aias nous urovoimia uhkuin,
sitten Idomeneus sekä Idomeneun sotiseura

Meriones uronsurman Enyalion väkiverta,
sitten Eurypylos, Euaimonin loistava poika,
myös Andraimonin poika Thoas sekä oiva Odysseus;
kaikk’ aseveikkaan aikoi nuo kera Hektorin uljaan.
Heillepä virkkoi taas hepourho Gerenian Nestor:

“Käykää kaikki nyt arpomahan, kenet säännevi arpa;
mies se akhaijein näät varusäärten mielt’ ilahuttaa,
itselleen ilo suur’ on myös, jos saapuva lienee
vauriotonna hän taas tapon tuiman tanterehelta.”

Virkki, ja itselleen kukin arvan merkityn laati,
heittäen sen kypäriin Agamemnonin, Atreun poian.
Vaan kädet nostaen palvoi kaikk’ ikivaltoja kansa,
lausui katsahtain moni puoleen aukean taivaan:

“Zeus isä, Aias saata se saamaan tai Diomedes
taikka Mykenen kultavan maan jalo valtias itse!”

Noin moni virkkoi, vaan kypärissä Gerenian Nestor
arpoja puisti, ja nousi se arpa, jot’ itse he toivoi,
Aiaan arpa; sen airut vei uropiiriä pitkin,
kiertäen oikeahan, valiointen nähdä akhaijein;
vaan ei tuntenut ainoakaan eik’ ottanut vastaan.
Mutta kun viimein ehti sen luo, jok’ ol’ laatinut merkin,
arvan viskannut kypäriin, tykö loistavan Aiaan,

187

tää käden kurkottaa, ja hän arvan antavi hälle;
mielin riemuavin oman merkin siin’ uros tunsi,
maahan jalkoihinsa hän arvan viskasi virkkain:

“Ystävät, arpa on mun, ja se riemuin rintani täyttää,
sillä mun voittaa on luja toivoni urhea Hektor.
Vaan sill’ aikaa kuin asevaskin varteni vyötän,
muut rukoelkoot nyt Kronossyntyä valtias Zeuta
ääneti, itsekseen, ett’ ei väki kuulisi Troian,
taikkapa ääneen myös, sill’ en ketäkään minä pelkää.
Eip’ aja ainoakaan mua taapäin, minne en mieli,
ei väell’, ei asetaidollaan; sill’ en epatoksi
syntynyt, kasvanut kai Salamiissani lie minä myöskään.”

Virkki, ja palvoi muut Kronossyntyä valtias Zeuta,
lausui katsahtain moni puoleen aukean taivaan:

“Zeus isä, kaitsija maan laelt’ Idan, korkein, suurin!
Aiaan voittaa salli ja korjata kunnia kuulu;
vaan rakas sulle jos Hektor on myös ja sa suojelet häntä,
kumpaisellekin suo sama kunto ja kunnia silloin!”

Virkkivät noin. Koht’ Aiaan yll’ oli välkkyvät vasket.
Mutta kun varrelleen oli vyöttänyt kaikk’ asevarjeet,

päin uros astui valtainen, kuin ankara Ares
syöksyvi miesten melskeeseen, joit’ on Kronossynty
mieliä-raatelevin vihan vimmoin kiihtänyt taistoon:
noin kävi Aias päin, uros valtava, turva akhaijein,
kasvoillaan hymy tuima, ja tannert’ askelin pitkin
astuivat jalat alla, ja vaappui varteva peitsi.
Riemusivat hänet nähdessään urot danaolaiset,
Troian miehet taas vavisuttava valtasi hirmu,
itsepä Hektorin kiivaammin sydän sykkiä alkoi;
ei toki kääntyä, ei väen keskeen väistyä säikkyin
jälleen saattanut hän, asehaasteen itse jok’ antoi.
Päin kävi Aias; tornin laill’ uron eess’ oli kilpi,
vaskinen, seitsenvuotainen, Tykhios-sepon työtä,
Hylen miehen, tuon nahanmuovaajoist’ ani-parhaan:

221

seitsemän siin oli päällekkäin härän uhkean vuotaa,
kahdeksantena viel’ yliyltään välkkyvä vaski.
Kilpi se varjeenaan Telamonin aaluva Aias
astui kohti ja Hektorin eess’ uhan ankaran lausui:

“Hektor, sen näet selvään nyt, mies miestä sä vasten,
että akhaijeinkin on joukoss’ aimoja muita,
eikä Akhilleus vain, rivinmurtaja, leijonarinta.
Jouten on luona hän ontevien merenlaskija-laivain,
työst’ Agamemnonin, kansain pään, yhä kantaen kaunaa;
mutta on muitakin meit’ asekiistaan kanssasi käymään,
montakin on. Tule siis, pane alkuun tappava taisto!”

Hällepä vastasi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Aias, heimoa Zeun, Telamonin ruhtinaspoika!
Ällös noin pelotelko sa kuin mitä pilttiä pientä
tai kuin naista, jok’ uljait’ ei sotatoimia tunne.
Eip’ ole taistoss’ outo mun olla ja urhoja kaataa
tai kuve oikea tai vasen varjota tai kovataljaa
kilpeä heiluttaa, kuten ainakin mies asekelpo,
tai hevot ohjata päin vilinää sotavaunujen vinhain,
tanhuta tanterehell’ ei karkelo tappavan Areen.
Vaan kavaluudell’ en sinun kaltaisees minä mieli
peistäni lennättää, koen julki ma iskeä kohti.”

Virkki, ja peitsi jo viuhui päin, valahuttaja varjon,
Aiaan seitsenvuotaiseen kävi sankarikilpeen
vasten vaskea, päällä mi kahdeksantena kaartui.
Puhkipa vuotaa kuus ota leikkasi viiltävän vasken,
seitsemäs sen pysähytti. Mut toisena taas jumalainen
Aias heitti, ja lens ase päin, valahuttaja varjon,
singahtain Priamon pojan kilpeen ympyriäiseen.
Kilven kiiltävän puhkipa koht’ ase ankara työntyi,

myös läpi haarniskan taesorjan tunkihe tutkain,
reiän miehustall’ ihotakkiin leikkasi keihäs,
vaan uros itsepä väisti, ja välttyi kuolema kolkko.
Kumpikin tempasi pois yht’aikaa ankaran peitsen,

syöksyen vastakkain kuin raateliaat jalopeurat
tai rajut metsän karjut, joilt’ ei rohkeus raukee.
Kilven keskustaan jalo Hektor suuntasi keihään,
mutt’ ei murtanut vaskea, vaan luja kärkipä lysmyi.
Aias karkasi päin, kehäkilpeen iski, ja keihäs
tunkeutui läpi, ryntääjän rajun tyrmäsi taapäin,
kaulaa raapaisten; veri tummapa maalle jo vieri.
Taistoa heittänyt ei toki Hektor heiluvaharja,
vaan taa väistyissään kiven kourallaan väkevällä,
mustan, suuren, särmikkään, hän sieppasi maasta,
seitsenvuotaan iski sen Aiaan sankarikilpeen
kumpuravaskea kohti, ja vankui valtava kilpi.
Paaden paljoa suuremman nyt tempasi Aias,
heitti sen, heilauttain, min voi väki suunnaton suinkin;
kilven ruhjoi järkäle tuo, iso kuin kivi myllyn,
Hektorin polvia horjuttain; selin kenttähän kaatui
kilven alle hän, vaan heti taas hänet nosti Apollo.
Miekoin syöksynyt iskemähän mies miestä nyt oisi,
ellei airuet, viestit Zeun sekä ihmisienkin,
ois väest’ Ilionin ja akhaijein myös sopavankkain,
Idaios sekä Talthybios, urot mielevät, tulleet.
Hilliten taistelijoita he saapui nostaen sauvat,
virkkoi Idaios noin, airut mieleväneuvo:

“Laatkaa, poikani, taisto ja kiista jo tauota saakoon!
Näät rakas kumpikin teist’ on pilviennostaja-Zeulle,
kumpikin sankari kuulu, sen meistä jok’ ainoa tietää.
Yö heti yllä jo on; paras sen lepokutsua kuulla.”

Vastasi, virkkoi näin Telamonin aaluva Aias:
“Hektor pyytämähän sitä saakaa, airuet, ensin;
hänpä se kamppailuun kaikk’ urhot vaatikin parhaat.
Siis alun tehköön, niin halumielin myös minä seuraan.”

Hällepä virkkoi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Aias, kuolematon joku suonut on vartta ja voimaa
sulle ja mielt’, olet mies väkipeitsi, akhaijien aimoin,

niinpä nyt tauotkoon tänä päivänä taisto ja kiista,
toistepa kamppaillaan, kunis saattaa sallima vihdoin
taistelon päätökseen, suo voittaa jompienkumpain.
Yö heti yllä jo on; paras sen lepokutsua kuulla.
Siis sinä laivain luo iloks astu akhaijien kaikkein,

heimosi ennen muita ja kaikkien ystävieskin;
ruhtinaskaupunkiin Priamon minä käyn ilahuttain
miehet Ilionin sekä vaimot laahovavaipat,
temppelitarhaan jotk’ ikivaltoja kiittäen kertyy.
Vaan jalot lahjat toisilleen nyt kumpikin suokoon,
jott’ ois virkkava näin moni Troian mies ja Akhaian:
‘Tuimina taistelivat vihan mieliäpolttavin vimmoin,
vaan sovuss’ erkanivat toki jälleen ystävämielin.’”

Virkki, ja miekan, huolitetun hopeoilla, hän antoi,
antoi huotran myös kera kauniin kannikehihnan.
Purppuranhohtavan vyön taas Aias tarjosi vastaan.
Niin urot erkanivat, meni Aias akhaijien keskeen,
Hektor iliolaisten luo; ilo ilmahan raikui,
kun eloss’ ennallaan hänen keksivät saapuvan, päässeen
Aiaan voiman alta ja kätten torjumatonten,
saattivat kaupunkiin uron, jonka jo sortuvan luultiin.
Tuonnepa Aiaan taas Agamemnonin luo jumalaisen
veivät, voittajan riemukkaan, varusääret akhaijit.

Mutta kun kooll’ oli nuo katon alla jo Atreun poian,
niin pidot miesten pää Agamemnon laati ja sonnin
viissuvikunnan Zeulle hän uhrasi suurväkiselle.
Iskivät, nylkivät sen sekä löivät kappalehiksi,
viilsivät viiluihin lihat vartaisiin pujotellen,
taiten paistoivat, palat vartailt’ ottivat taasen.
Vaan kun ol’ askare tehty jo tuo sekä atria valmis,
söivät, eik’ osa uupunut, jos mitä kaipasi mieli.
Aiaan kunnialahjaks soi selyskappalen kaiken
sankari Atreun juurt’, Agamemnon, mies isovalta.
Mutta kun kyllältään oli ruokaa saatu ja juomaa,

323

ensiks alkoi heist’ esitellä jo neuvoa vanhus
Nestor, ennenkin joka keksijä keinon ol’ oivin;
näin hyväneuvoisesti hän haastoi heille ja lausui:

“Atreun poika ja muut valioimmat akhaijien kaikkein,
montapa taaskin akhaijeja on hiuskaunoja kaattu,
huuhtonut hurmein tummin on Ares tuima Skamandron
kauniit rannat, vaan vajos sielut valtahan Hadeen.
Aamun tultua siis älä käske akhaijeja taistoon,
vaan härät, muulit valjastain mepä vainajat tänne
kaikin korjatkaamme; ne sitten saa tuli polttaa
laivojen luona ja luut kukin kaattujen jälkehisille
kuljettaa, kun taas palajamme me syntymämaille.
Kummun luomme me yhteisen yli polttamapaikan,
sen kupehellepa taas ison muurin tanteren poikki
turvaks itsellemme ja laivoillemmekin teemme,

muuriin myös lujasulkuiset sovitamme me portit,
jott’ ajotiet varaeltuna ois sekä selkeä pääsy.
Myös syvän viel’ etukaivannon liki muuria luomme,
estävän kauttaaltaan jalanpyrkijät kuin ajajatkin,
jottei voi yli rynnistää väki rohkea Troian.”

Virkki, ja valtiahat kaikk’ yhtyi Nestorin neuvoon.
Iliolaiset taas Priamon esipylvähikössä
linnass’ Ilionin piti kuohuisaa kokousta.
Ensiks Antenor, mies mielevä, noin sanan virkkoi:

“Troian kansa ja Dardanian sekä kaikk’ apuheimot,
kuulkaa, kun minä lausun nyt, mitä mieleni laatii.
Argotar aarteineen Helene heti Atreun poikain
haltuun vietäköhön, sill’ ottelu vannomiamme
on valaliittoja vastaan; eik’ ole onnea siitä
kuunaan koituva meille, jos emme me nyt tätä tehne.”

Virkki ja jälleen istuutui, vaan nyt jumalainen
nousi Aleksandros heti, mies Helenen hiusheljän,
lausui siivekkäät sanat vastaan singahutellen:

“Antenor, noin neuvoen etp’ ole ystävä mulle,
357
muuten muuta ja oivempaa toki keksinyt oisit;
vaan vakavissasi jos sinä tottakin moisia haastat,
silloin taivahiset älyn vieneet sult’ ovat varmaan.
Nyt minä myös puhun Ilionin hepourhojen kuullen.
Sen sanon selvälleen: aviostani en minä luovu,
mutta ne kalleudet, jotk’ Argos-maast’ otin myötä,
kaikki ne annan pois, lisän itsekin vielä mä liitän.”

Virkki ja jälleen istuutui. Priamospa nyt nousi,
Dardanon juurt’ uros, neuvoissaan vaka kuin ikivallat;
näin hyväneuvoisesti hän haastoi heille ja lausui:

“Troian kansa ja Dardanian sekä kaikk’ apuheimot,
kuulkaa, kun minä lausun nyt, mitä mieleni laatii!
Iltaiselle jo kaupunkiin kuten ainakin menkää,
vartiat pankaa myös sekä valppaat kaikki te olkaa!
Aamull’ Idaios tykö laivain kaarevalaitain
menköön, viestit Aleksandron, sodan syyn tämän, kuulkoot
Atreun poiat hält’, Agamemnon kuin Menelaos.
Mielevän kuulkoot myös sanan, laata jo ett’ asemelskeen
sallisivat siks aikaa kuin väki vainajat polttaa.
Sitten taas soditaan, kunis saattaa sallima vihdoin
taistelon päätökseen, suo voittaa jompienkumpain.”

Virkki, ja alttiit tottelemaan oli käskyä kaikki.
Nauttivat iltaisen asekunnittain asemillaan.

Aamull’ Idaios tykö laitavien meni laivain.
Koolle jo piiriyneet ol’ akhaijit, kumppanit Areen,
siell’ Agamemnonin laivan luo, liki sen peräkeulaa.
Keskeen astuen noin nimes airut kuuluvin äänin:

“Atreun poika ja muut valioimmat akhaijien kaikkein!
Mun Priamos sekä muut päämiehet iliolaisten
käskivät käydä ja, jos sen suotte te suosiomielin,
virkkaa viestit Aleksandron, sodan tään joka syy on.
Kalleudet, jotk’ Ilioniin on laitavin laivoin
tuonut Aleksandros — kunp’ oiskin hukkunut tielleen! —
kaikki hän antaa pois, lisän liittää itsekin vielä;
391
puolisoruhtinatart’ ei miehekkään Menelaon
luovuta vain, vaikk’ Ilionin väki muu sitä vaatii.
Vielä on saattaminen sana tää: siks ettekö aikaa
laata jo sois sotamelskeen kuin väki vainajat polttaa?
Sitten taas soditaan, kunis saattaa sallima vihdoin
taistelon päätökseen, suo voittaa jompienkumpain.”

Lausui noin, mut akhaijit vait oli, ääneti aivan.
Vihdoin virkkoi näin sotaärjyinen Diomedes:

“Eipä Aleksandron nyt aarteet hellytä meitä,
ei Helene edes; sillä jo tuon vähä lapsikin huomaa,
turmion pauloiss’ ett’ ovat nyt polot iliolaiset.”

Virkki, ja riemuten suosiotaan uroholle akhaijit
huus sanat kuullessaan hepokuulun Tydeun poian.
Vastasi valtias näin Agamemnon airuen viestiin:

“Siin’, Idaios, itse nyt kuulet akhaijien mielen;
noinpa he vastaavat, ja se on minun tahtoni myöskin.
Vaan mitä virkoit kuolleist’ — en minä polttoa estä.
Kaattujen ruumiit’ eip’ ole estäminen roviolta,
vaan tulen kirvoittaa heti suominen mentyä hengen.
Zeus sanan kuulkoon tään, jylykorkea puoliso Heren.”

Virkki ja valtikan päin ikivaltoja kaikkia nosti.
Kaupunkiin pyhän Ilionin taas lähti nyt airut.
Troian miehet siellä jo koolla ja dardanolaiset
istui sankeanaan odotellen, saapuva konsa
taas olis Idaios; ja hän saapui, astuen keskeen
kertoi vastauksen. Ja he kiirein hankkihe kaikki
kaattuja ken hakemaan, ken tuomaan polttamapuita.
Riensi akhaijit myös tasalaitain laivojen luota
kaattuja ken hakemaan, ken tuomaan polttamapuita.

Helmast’ Okeanon syvän, verkkaan vierivän virran
nousi ja tultaan juur’ yli maitten Helios ampui,

kun sovuss’ yhtyivät kedoll’ ulkona, kaattujen luona.
Vainajat vaivoin toisistaan erotella he voivat,
vaan vedell’ yltä he huuhtelivat veret pois sekä ruumiit

nostivat vaunuihin valituksin, kyynelin kuumin.
Vaikenemaan Priamos valituksen käski, ja kuolleet
ääneti roukkosivat roviolle he haikein mielin,
polttivat sen, pyhän Ilionin taas lähtivät turviin.
Tuop’ oli toimi ja työ nyt myös varusäärten akhaijein,
kuolleet roukkosivat roviolle he haikein mielin,
polttivat sen, taas luo tasalaitain lähtivät laivain.

Viel’ ei koittanut koi, vaan häilyi yön hämy mailla,
konsa jo saapui taas valioita akhaijeja parvi;
kummun loivat yhteisen yli polttamapaikan,
sen kupehellepa taas ison muurin tanteren poikki
laativat, itselleen sekä laivoilleen tuen, turvan,
muuriin portit myös lujasulkuiset sovitellen,
jott’ ajotiet varaeltuna ois sekä selkeä pääsy,
myös syvän viel’ etukaivannon liki muuria loivat,
valtavan laajuudelta, ja paaluja iskivät reunaan.

Noin väkityöss’ oli väännältäin hiuskaunot akhaijit;
vaan näki istuen Zeun, salamoitsijan, luon’ ikivallat
hämmästyin sopavälkkyjen nuo teot aimot akhaijein.
Noinpa jo tuosta Poseidon, maan järisyttäjä, virkkoi:

“Zeus isä, ihmist’ onkopa maall’ avaralla, jok’ antais
mieltään, aikeitaan toki tietää kuolematonten?
Etkö sä nää, mit’ on tehneet taas hiuskaunot akhaijit,
muurit laivoilleen, etukaivannot ovat luoneet,
eip’ ole saatelleet satauhreja vain jumaloille!
Noistapa maineet käy niin kauas kuin valo koiton,
muuri se unhottuu, min valtias Laomedonin
turvaks ankarin töin minä tein kera Foibos Apollon.”

Vastasi pilviennostaja Zeus, tukaloituen tuiki:
“Voi, järisyttäjä maan, ikimahtaja, voi, mitä haastat!
Moisia peljätä vois joku toinen kuoloton ehkä,
jonk’ ylen paljon heikomp’ on käsivarsi ja voima;
vaan sinun mainees käy niin kauas kuin valo koiton.
Näin nyt siis sinä tee: kun pois hiuskaunot akhaijit

lähtevät kerran laivoillaan sulo-syntymämaahan,
niin revi muuri jo tuo, meren helmaan huuhtele tyyten,
hiekan peittoon taas sinä hiertele rantama pitkä,
ettei jälkeäkään jätä ankara muuri akhaijein.”

Noinpa he toinen toiselleen nyt haasteli tuossa.

Laskihe päivä, ja päätökseen työ ehti akhaijein.
Leiriss’ iltaisensa he laativat härkiä iskein.
Laivoja Lemnoksest’ oli tullut viiniä tuoden,
jotk’ oli laittanut kaikk’ Euneos, Iasonin poika,
kantama Hypsipylen perijäksi Iasonin aimon.
Vaan pojat Atreun hält’, Agamemnon kuin Menelaos,
kunnialahjaks sai tuhat mittaa viiniä oivaa.
Viiniä laivoilt’ ostivat nyt hiuskaunot akhaijit;
kell’ oli maksuna vaski ja kell’ oli kiiltävä rauta,
kell’ oli raavaanvuotia, kell’ elikoitakin antaa,
kell’ oli orjia taas; ja he laativat atrian oivan.

Siin’ yli yön piti atriataan hiuskaunot akhaijit,
kaupungissapa taas väki Troian kanss’ apukansain.
Kaiken yötäpä kaitsija Zeus tuhomerkkejä antoi
kammokkain jylinöin, ja he tunsivat kalpean kauhun.
Maahan maljoistaan valahuttivat viiniä, ennen
juoneet ei, kuin Zeus sai korkea vuodatusuhrin.
Vihdoin heittyivät unen hoivaa-antavan helmaan.

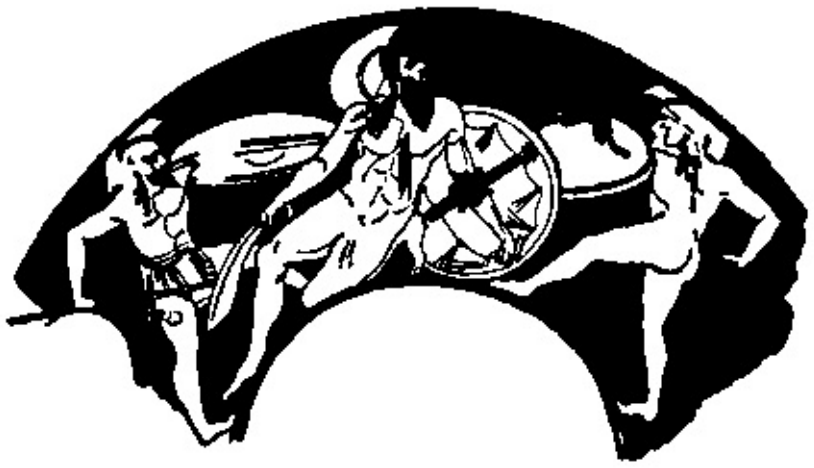

KAHDEKSAS LAULU

KESKEYTYVÄ TAISTELU.

Loistoon kaikki jo maat loi Eos sahramivaippa,
koolle kun kutsui Zeus salamoitsija kaikk’ ikivallat;
tuoll’ ylihuipull’ istuissaan moniharjan Olympon
taivahisille hän lausui noin, ja he kuunteli kaikki:

“Kaikki te taivahiset, jumalattaret kuin jumalatkin,
kuulkaa, kun minä lausun nyt, mitä mieleni laatii.
Älköön ainoakaan, jumalattaret tai jumalatkaan,
koittako vastustaa mua, vaan kera kaikki nyt olkaa,
jotta sen joudummin mun aivoitukseni täyttyis.
Vaan kenen erkanevan jumaloista jos muista ma keksin
joukkoja auttaakseen joko Troian taikka akhaijein,
sen häpeällä Olympoon taas salamoillani ruoskin
tai käsin tarttuen lennähytän hänet Tartaron yöhön,
kuiluun pohjimpaan, manalaiseen tyrmähän työnnän,
kuss’ ovet rautaiset sekä vaskinen kynnys on, Hadeen
alla sen matkan, mink’ on taivoa maa matalampi,

niin tuta saa, ett’ ei jumaloiss’ ole voimani vertaa.
Tai koetelkaa, jotta jo kaikki sen näättekin kerran:
köysi te pankaa kultainen läpi ilmojen riippuun,
siihen käykää, niin jumalattaret kuin jumalatkin,
taivaast’ ettepä sittenkään voi temmata maahan
Zeut’, ylikäskijätänne, jos vaikka te kuink’ yritätte.
Vaan toden tiehen jos minä temmata mielisin itse,
koht’ ylös teidät tempaisin kera maan, meren kaiken;
köyden Olympoon kiinni ma kytkisin ympäri huipun,
jäisivät ilmaan häilymähän maat, manteret silloin.
Niin jumalain sekä ihmisien yli voimani yltää.”

Lausui noin, mut vait oli muut, ihan ääneti istui,
peljästyin, täynn’ uhkaa näät väkevästi hän haastoi.
Vihdoin virkkoi noin toki päilyväsilmä Athene:

“Korkein valtiahist’, isä kaikkien, Zeus Kronossynty!
Voimasi voittamaton hyvin meille on tietty ja tuttu;
danaolaisia meidän on vain kovin urhoja surku,
joitten on kuoltava siis kovan onnen kukkurapääksi.
Emmepä taistelemaan nyt käy, sen koska sa kiellät,
vaan toki neuvon suomme akhaijeja suojaten vielä,
etteivät huku kaikki he sun vihas ankaran alla.”

Pilviennostaja Zeus hymyellen vastasi hälle:
“Malttuos, Tritogeneia, ma en vakavissani varsin
haastanut noin, ja ma ain’ olen suopea, lapseni, sulle.”

Virkki, jo valjastain jalan vaskisen polkijat orhit,
kullanleiskuva-harjat nuo, rajuviimana vievät,
ylleen kultaiset sovat suori ja ruoskahan tarttui
kultaiseen, sirovarteen, koht’ ajamaanpa jo nousi.
Kiihtäen viuhui ruoska, ja kiitivät pois hevot alttiit,
ilmoja matkaten maan välimaitse ja tähtisen taivaan.
Ehti jo Idan luo, puropursuvan, riistavarinteen,
kuss’ oli Gargaronin laell’ alttari hällä ja lehto.
Seisottain hevot siin’ isä ihmisien, jumalainkin
päästi ne valjaistaan, sumupilveen verhosi saakkaan;

itsepä harjanteelle hän istui mahtajariemuin,
linnoja Ilionin ja akhaijein laivoja katsoi.

Juur’ oli leiriss’ eineellään hiuskaunot akhaijit,
joutuen söivät, syötyä koht’ asut ottivat ylleen.
Kaupungissapa taas väki Troian vyöttihe taistoon,
ei niin taaja, mut intoa täys toki kiistahan tuimaan,
puoltaa lapsia, puolisojaan kova kosk’ oli pakko.
Portti jo suureks aukaistiin, ulos ryntäsi kansa
vaunuin, jalkaisin; kävi ankara ryske ja pauhu.

Mutta kun rynnistäin päin joukkoa joukko jo pääsi,
törmäsi kilpeen kilpi ja peitseen peitsi ja miehet
urheat vastakkain, sopavaskiset; kumpurakilvet
yhteen iski, ja valtainen kävi ryske ja pauhu.
Rinnakkain soi vaikerrus sekä raikuva riemu,
kaattujen huuto ja kaatajien, maass’ aaltosi hurme.

Kasvuss’ aamu ja auringon pyhän kons’ oli kaari,
tuiskusi vastakkain tasatarkkaan tappavat peitset;
vaan kuvull’ ilman korkeinnaan kun Helios kulki,
vaakaan kultaiseen ylitaattopa kaks ylen kolkon
kuoleman arpaa laski, ol’ iliolaisien toinen
valjakonsuistelijain, sopavälkkyjen toinen akhaijein;
keskeä vaakaa nosti, ja vaipui arpa akhaijein,
puoleen kaikenruokkija-maan alas laskihe aivan,
ilmaan aukean taivaan taas kohos iliolaisten.
Itse hän leimauksen laelt’ Idan jyskehin jylhin
iski akhaijein keskeen; sen väläystäpä kaikki
kammostuivat, jäi väki kauhun kalpean valtaan.

Kestänyt siin’ ei Idomeneus, ei suur’ Agamemnon,
Aiaat, Areen ei urokumppanit, kumpikin väistyi,
vielä Gerenian Nestor vain, isä valpas akhaijein,

viipyi, vaikk’ iloll’ ei, hevon vuoksi, jot’ ampunut otsaan
uljas Aleksandros oli, mies Helenen hiusheljän,
nuolen laskettain läpi päälaen, juur’ etumaisten
jouhien juureen, kuss’ arin hengenpaikka on. Työntyi

aivoihin ota, tuskissaan hepo karkasi pystyyn,
nuolen ympäri rimpuillen sekä valjakon sotkein.
Maahan rientäen kun sivuhihnoja silpoa vanhus
miekallaan koki irti, jo päin hevot Hektorin raisut
kiitivät vainoamaan, uros ohjasmiehenä uljas,
Hektor itse. Nyt ois tuho vanhuksen toki tullut,
vaan heti huomasi tuon sotaärjyinen Diomedes,
kaikuvin huudoin pyys avuks aimon Odysseun käymään:

“Laerteen jalo poika, Odysseus, mies monineuvo!
Pois selin vainoajaan pakenetko sa arkojen lailla?
Kunp’ ei juostessas vain selkään peitsi jo puuttuis!
Seis, tule vanhust’ auttamahan, uros tuima jot’ uhkaa.”

Virkki, mut kuullut ei jalo jaksaja, oiva Odysseus,
joutuen vain ohi kiiti akhaijein laivoja kohti.
Niinpä nyt yksin riens eturintaan Tydeun poika,
Nestorin vanhan luo kävi valjakon varjelijaksi,
näin sanat siivekkäät puhutellen hälle jo lausui:

“Miehet nuoremmat kovin ahdistaa sua, vanhus,
murtunut sulta on voima, ja vanhuus vaikea painaa,
heikomp’ ehkäpä lie ajomies, hevot myös hitahammat.
Vaan tule vaunuja näit’ ajamaan niin näät, mitä maata
Tros-uron valjakon varsat on, jotk’ yli tanteren taitaa
vainoten kiitää kohti ja väistyä ees- sekä taapäin,
hallust’ Aineiaan, uron peljätyn, viemäni taannoin.
Huostaan saattajien hepos anna, me näill’ ajakaamme
Ilionin hepourhoja päin, ett’ itse jo Hektor
saa tuta, tokko mun peitseni myös verivainohon pystyy.”

Virkki, ja empinyt ei hepourho Gerenian Nestor.
Pois ajomiehet reippaat nyt hevot Nestorin saattoi,
säikkymätön Sthenelos sekä Eurymedon uromieli;
vaan Diomedeen vaunuihin hepä nousivat itse.
Tarttui ohjaksiin helavälkkyisiin heti Nestor,
ruoskall’ iski, ja kiitäen vei hevot Hektorin kimppuun.
Tuo tuli ohjaten kohti, ja päin ase Tydeun poian

sinkosi, vaan ohi lensi ja kaatoi hält’ ajomiehen,
Eniopeun, isä jonk’ oli Thebaios, uros uljas,
ohjien hoitajan tuon kävi ryntääseen näpyn alle.
Kenttään suistui mies, hevot vinhat heittihe taapäin,

hältäpä itseltään heti raukeni henki ja voima.
Vuoks ajomiehen nous suru haikea Hektorin rintaan,
vaan hänet jätti hän, vaikk’ oli kumppaniaan kovin surku,
etsien, reippaan mist’ uron ohjiin sais. Sitä kauan
ei hevot kaivanneet, näet äkkiä Ifiton poian
keksi hän, urhokkaan Arkheptolemon, hänet kohta
vaunuilleen kera otti ja ohjat tarjosi hälle.

Tullut turma nyt ois, tuho onneton ottanut heidät,
taas väki Ilioniin kuin lampaat häätty jo tarhaan,
vaan heti huomasi tuon isä ihmisien, jumalainkin.
Kirkkaan leimauksen alas iski hän ankarin jyskein,
löi sen tanterehen Diomedeen valjakon tiehen;
maast’ ylös valtainen rikinvalkea leimuten nousi;
heittihe peljästyin hevot taapäin vaunuja vastaan.
Nestorin heltisivät käsist’ ohjakset helasorjat;
virkkoi hirmuissaan hän, hilliten Tydeun poikaa:

“Seis, hevot käännä jo pois kaviokkaat, Tydeun poika.
Etkö sa huomaa, ettei suo Zeus voittoa sulle?
Hektor voitonkunnian saa tänä päivänä hältä;
toiste me taas, jos niin Kronossynnyn on mieli ja suoma.
Ei sitä miest’ ole, ken Zeun sallimat torjua saattaa,
kuink’ uros olkoonkin; Zeus mahtaja on moniverta.”

Hällepä vastasi näin sotaärjyinen Diomedes:
“Haastoit, vanhus, kaikin päin osuvasti ja oikein;
mutta on tuska se sietämätön sydämelleni, sillä
Hektor kuuluttaa kokouksess’ iliolaisten:
‘Karkuun laivoilleen minä säikytin Tydeun poian.’
Kohta hän kerskuu noin; maa nielaiskoon minut ennen!”

Hällepä vastasi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Voi, mitä lausuitkaan sinä, uljaan Tydeun poika!

Voimasi, miehuutes jos Hektor kerskuen kieltäis,
iliolaiset ei, ei Dardanon heimo sit’ usko,
iliolaisien ei lujakilpien puolisot, joilta
kukkeakuntoiset pölykenttään kumppanit iskit.”

Virkkaen noin hevot pois kaviokkaat käänsi ja väistyi
vainoajaa. Urot Ilionin kera Hektorin silloin
jälkeen tuiman syöks asetuiskeen kiljuvin kiihkoin.
Raikuvin äänin huus jalo Hektor heiluvaharja:

“Sull’ ylin, Tydeun poika, ol’ arvo ja paikka akhaijein
urhoist’, oivimmat palat paistin, kukkuramaljat;
nyt sua pilkkaavat, kun vaimoks sankari vaihtui.
Tiehesi, naikkonen arka! Sa vai minut saat pakosalle!

Jalkaas muurillemme et astu, et naisia Troian
laahaa laivoilles; perit ennen surmasi multa.”

Tuon Diomedes kuuli ja arveli toisa ja toisa,
oisiko kääntää päin hevot taas sekä ryhtyä taistoon.
Kertaa kolme se häll’ oli mielen miete ja aie,
jyskehin kolmin kaitsija Zeus laelt’ ilmasi Idan
iliolaisia suosivan nyt sodan häälyvän onnen.
Näillepä Hektor huus isoll’ äänell’ intoa nostain:

“Troian, myös Lykian väki, Dardanian tanapeitset!
Olkaa miehiä, taistelkaa nyt sankaritarmoin;
voittoa, mainett’ ennustaa Zeus mulle jo suurta
suosiomiellä, sen huomaan, vaan valitusta akhaijein.
Houkkiot nuo, väkityön mokomankin laativat, muurin
kehnon, joutavan tuon! Ei ryntäystämme se estä;
vaan yli kaivannon hepojemme on laukata helppo.
Mutta kun pääsen luo minä laivain kaarevalaitain,
silloin leimuavaa varaelkaa tulta te mulle,
jotta ma laivat voin sytytellä ja itse akhaijit
surmata laivain luona, kun hämmentää savu heidät.”

Virkkoi noin sekä huusi jo jouduttain hepojansa:
“Päin, Kimo uljas, päin, Lumijalka ja Rusko ja Voikko!
Hoito nyt altis palkitkaa, jota antanut aina
186

teille on Andromakhe, tytär ylvään Eetionin!
Ensiks ain’ etehenne hän herkkuisat pani vehnät,
viiniä seimeen kaas, halumäärin siemata siitä,
ennenkuin minä hält’, oma puoliso, sain tulomaljan.
Joutuen juoskaa siis, jott’ uljaan vallata voimme
Nestorin kilven, jost’ ylös taivoon saakka on maine,
koska on kultaa kaikki se, niin kehä kuin käsikahvat,
harteilt’ urhean myös Diomedeen pois taesorjan
riisua haarniskan, jok’ on laatima itse Hefaiston.
Nuopa jos saaliiks saamme, on pakko tän’ yönä akhaijein
painua laivoihin merinopsiin, niin minä luulen.”

Huus sanat uljaat nuo; vihan vimmoin korkea Here
istuimellaan viskelihen; vapis ylhä Olympos;
kohtapa virkkavan näin hänen kuuli jo suuri Poseidon:

“Voi, järisyttäjä maan, ikimahtaja, eip’ ole sunkaan
surmaa danaolaisten siis sydämessäsi surku;
sulle he tuo toki kaupunkiin Heliken sekä Aigain
runsaat, armaat antimet; siis suo heille sa voitto!
Sillä jos tahtoisimme me, auttajat kaikki akhaijein,
iliolaiset torjua, Zeun etähälle jo estää,
yksin-istuja tuo laell’ Idan koht’ ikävystyis.”

Vastasi maan järisyttäjä näin, tukaloituen tuiki:
“Here rohkeasuu, sanan minkä sä nyt sanelitkaan!
En toki ensinkään Kronossynnyn Zeun kera kiistaan
meitä mä yllytä muita, on mahtaja hän moniverta.”

Noinpa he toinen toiselleen nyt haasteli tuossa.
Vaan alan äärimmän, välin kaivannost’ esimuuriin,
tungokseen hevot täytti ja kilvenkantajat urhot;
päin Priamon vesa Hektor näät kuin rientävä Ares
tunkeutui, kun Zeus soi voitonkunnian hälle.
Polttanut kai tulen liekill’ ois tasakaarevat laivat,
mielt’ Agamemnonin ylhä jos ei ois johtanut Here
itse jo joutumahan, tukemaan pian intoa toisten.
Niinpä akhaijien laivain luo hän riensi ja leirin,
220
purppuravaippaa suurt’ uron jänterikäs käsi kantoi;
laivaan tummaan nousi Odysseun, korkeakokkaan,
haahteen keskimpään, jost’ ään’ oli toisa ja toisa
kantava, ain’ asemiin Telamonin aaluvan Aiaan
ynnä Akhilleun, sill’ oli laidimmaisina laivat
näillä, he turvasivat näet voimaans’, urhouteensa;
huusi akhaijeja kiihtäen näin läpitunkevin äänin:

“Voi häpeäänne, akhaijit, voi, kuvasankarit kurjat!
Kerskailut mihin jäi, meill’ ettei ois muka vertaa,
Lemnos-saarell’, uljassuut, mitä hoitte, kun härkäin
korkeasarvisien lihat teill’ oli ruokana runsaat,
juomana kukkurapäät sekomaljat viiniä kuohui?
Uhkasi karkoittaa sata, kaksikin miehiä Troian
teistä jok’ ainoa; vaan edes yhtä nyt emmepä torju,
Hektorin kättä, mi laivat saa äkin valkean valtaan.
Zeus isä, koskaan näin kenen kansain valtiahista
löit lumehella ja veit jalon voitonkunnian hältä?
Korkean alttaris enp’ ohi ohjannut toki koskaan,
tänne kun tää tuhotie minut laivoin toi moniteljoin,
kaikill’ uhrasin niillä mä härkäin reisiä, rasvaa,
linnat Ilionin soraks sortaa voivani toivoin.
Niinp’, oi Zeus, nyt viimeinen sinä toivoni täytä:
turvaan meidän suo toki päästä ja turmio välttää,
iliolaisten noin älä salli akhaijeja sortaa!”

Virkkoi noin, ja jo Zeus, hänen kyyneliään polotellen,
viittasi, ettei ois väki sortuva, vaan tuhon välttäis.
Kotkan laittoi kohta hän, ennuslintuja parhaan,
joll’ oli kourissaan salokauriin kerkeän saalas;
vaan sepä kirposi luo pyhän, loistavan alttarin, jolla
enteenantaja-Zeulle akhaijit uhrasi aina.
Nuopa kun huomasivat Zeun viestinä lentävän linnun,

iliolaisia päin taas riensivät elpyvin innoin.
Mutt’ ei saattanut ainoakaan urohista akhaijein
kerskata, ett’ yli kaivannon karahuttanut ennen

Tydeun poikaa ois sekä tarmoin ryhtynyt taistoon.
Hänp’ etumaisena kaas Agelaon, Fradmonin poian,
urhoist’ Ilionin; paetakseen tää hevot käänsi;
vaan selin kun hän käänsihe, niin ase Tydeun poian
hartiakuoppaan kiiti, ja rinnast’ ulkoni kärki.
Suistui vaunuiltaan uros, kalskuen soi sopavasket.

Atreun poiat hänt’, Agamemnon kuin Menelaos,
seurasi, kumpikin Aias myös, urovoimia uhkuin,
seurasi Idomeneus sekä Idomeneun aseveikko
Meriones, uronsurman Enyalion väkiverta,
seurasi Eurypylos, Euaimonin loistava poika;
Teukros ol’ yhdeksäs, viritettynä joustava jousi.
Taa kävi Aiaan hän, Telamonin aaluvan, kilven.
Kilpeä syrjään aina kun Aias siirsi, jo Teukros
tähtäsi joukkoon, nuolellaan ain’ ampuen jonkun,
ett’ äkin paikalleen mies kaatui heittäen hengen.
Vaan uros itsepä kätkihe taas, kuin laps emon suojaan,
Aiaan taa; tämä hänt’ yhä varjosi välkkyvin kilvin.

Kenp’ oli Troian mies jalon Teukron kaatama ensiks?
Orsilokhos oli tuo; Ofelestes, Ormenos sitten,
Daitor myös, Khromios, Lykofontes, mies jumalainen,
myös Polyaimonin juurt’ Amopaon, myös Melanippos;
nuo perätysten kaasi hän kaikk’ elonkasvaja-maahan.
Tuon näki riemastuin Agamemnon, ruhtinas miesten,
kuink’ uron ankara jous sotarintaa sorteli Troian;
riensi jo Teukron luo, sanan virkkoi vitkaelutta:

“Teukros, miesten mies, Telamonin aaluva armas,
noin yhä ampuos vain, valo, kunnia ollos akhaijein,
myös ilo taatolles, joka kasvaissas sua kaitsi,
huoneessaan sua hoivasi, vaikk’ aviosta et siinnyt.
Tuottaos kunnia siis sinä hälle, jos kaukana onkin.
Seikan sen sanon sulle, ja täyttyvä myös se on totta:
aigiinkantaja Zeus ja Athene jos suo minun kuunaan
sortaa Ilionin talokauniin, saat etumaisen

silloin palkinnon heti jälkeen mun, jalan kolmen
kantaman kattilan tai sotavaunut, valjakot taikka
neitosen yhteiseen yövuoteeseen kera käymään.”

Teukros kuulupa noin nyt virkkoi, vastasi hälle:
“Korkea Atreun poika, äl’ yllytä, sill’ olen kyllä

innokas ilmankin. Minä en, kunis voimani riittää,
vaanimahan väsy, vaan yhä jousell’ urhoja surmaan,
siitä kun ahdistaa päin Troiaa heit’ alotimme.
Lasketin kahdeksan otapitkää nuolta jo heihin,
urhojen ryntäisiin kaikk’ upposivat asenopsain,
tuotapa raivoa koiraa ei toki nuoleni nouda!”

Virkki ja jänteeltään taas laski jo päin väkänuolen
Hektorin kaataakseen, kovin toivoi kohti jo käyvän.
Vaan sivu kiitikin nuoli, ja kuulun Gorgythionin
ryntääseen ota tunkeutui, Priamon pojan uljaan;
Aisymest’ oli tuon emo, kaunis kantaja, tuotu,
kukkeavartinen kuin jumalattaret, Kastianeira.
Niinkuin kallistuu kedoll’ uupuen pää unikolta,
raskas kypsyyttään, kevätkuuron lyömänä rankan:
niinp’ uron painui pää kypäreineen raukea, raskas.

Teuktos jänteeltään taas laski jo päin väkänuolen
Hektorin kaataakseen, kovin toivoi kohti jo käyvän.
Ei toki sattunut tuo — ohi ohjasi nuolen Apollo —
vaan kävi ryntääseen Arkheptolemon, näpyn alle,
valjakon urhean ohjaajan, joka riens sodan riehuun.
Kenttään suistui mies, hevot vinhat heittihe taapäin,
hältäpä itseltään heti raukeni henki ja voima.
Vuoks ajomiehen nous suru haikea Hektorin mieleen,
vaan hänet jätti hän, vaikk’ oli kumppaniaan kovin surku,
veljen vierellään näki, Kebrioneen, hänen käski
ottaa ohjakset, veli totteli eik’ epäröinyt.
Itse hän vaunuiltaan alas hyppäsi hohtelevilta,
huutaen hirmuisesti, ja kourallaan kiven koppoi,
astui Teukroa kohti jo iskuun kiivahin innoin.

Viinestään veti jänteelleen tämä vinheän nuolen,
jousta jo jännittäin, mut Hektor heiluvaharja
paiskasi paadell’ olkaan, päin solisluuta, mi rinnan
kaarteess’ on sekä kaulan, kuss’ arin hengen on paikka:
siihen tähtääjää kivi särmikäs iski, ja taittui
jousen jänne ja hervahtui käsiranne ja uupui
koht’ uros polvilleen, käsi heltisi, kirposi jousi.
Mutt’ ei veljeä herpoavaa unohuttanut Aias,
varjosi, harpaten luo, heti kilvell’ ylt’yli Teukron.
Vaan tovereistapa kaksi jo harteilleen hänet otti,
Mekisteus, Ekhion jalo poika, ja uljas Alastor,
laivain laitavien vei luo kovin oihkivan urhon.

Uljuutt’ iliolaisten taas isä nosti Olympon;
kaivantoon syväpohjaan päin he nyt työnsi akhaijit.
Rohkein voimin heist’ etumaisena ryntäsi Hektor.

Kuin jalopeuraa tai kuin metsän karjua koira,
luottaen jalkojen nopsuuteen, takapuolt’ yhä tarraa
reisiin, lanteisiin sekä tarkkaa sen joka liikkeen,
noinpa akhaijeja nyt hiuskaunoja vainosi Hektor,
heist’ yhä surmaten viimeiset, ja he karkkosi kauhuin.
Mutta kun ehtivät kaivannon sekä paalujen turviin,
iliolaisten heist’ ylen monta jo syöstyä surmaan,
vihdoin laivojen luona he seisahtui tenän tehden,
huusivat rohkaisten kukin toistaan, taivahisilta
palvoivat, kädet kurkottain, palavasti he turvaa.
Vaan sotaorheillaan eestaas karahutteli Hektor,
katseeltaan kuin Gorgo ja Ares, urhojen surma.
Surkua tuntien tuon helo-olka jo huomasi Here,
noin sanat siivekkäät heti virkkoi kuulla Athenen:

“Voi, tytär aigiinkantaja-Zeun, siis emmekö lainkaan
auta jo vihdoin ees, kadon alla kun kaikk’ on akhaijit?
Siis periturman tuo kovan onnen kukkurapääksi
vain uron yhden vimma! Jo raivoo hurjana ratki
tuo Priamon vesa Hektor, ei tuhotöill’ ole määrää!”

356

Hällepä vastasi näin taas päilyväsilmä Athene:
“Kunpa jo tottakin tuon väki vaipuis, lähtisi henki,
kunpa akhaijein lyömänä maall’ isiensä jo maatuis!
Vaan oma taattoni mieletön on, eik’ oikeamieli,
ilkeä, tunnoton, mun joka toivoni estäjä aina.
Ei sitä muista hän, kuink’ ain’ ahdingosta ma auttaa
sain hänen poikaans’, Eurystheun jok’ ol’ orjana ennen.
Itkien korkeuteen useasti hän silmäsi; silloin
Zeus hänt’ auttamahan minut taivaast’ ain’ alas laittoi.
Arvannut tämän oispa mun aivoni mielevä aatos,
kun lujaporttisen Hadeen luo sai käydä hän käskyn
yöst’ ylös noutamahan ovikoiraa kaamean Hadeen,
eip’ yli synkeän Styksin ois hän saapunut jälleen.
Nurja on Zeus nyt mulle, Thetiin vain mieliä noutaa,
tuon, joka polvia suudellut, sukoellut on leukaa,
kunnian jotta ja koston Akhilleus sais, tuho linnain.
Kohtapa kyll’ olen hälle ma taas: ‘helosilmäni armas’!
Vaan sinä valjastuttamahan hevot käy kaviokkaat,
taas minä aigiinkantaja-Zeun menen kammiosuojiin,
ylleni suorimahan sovat taiston, jotta jo näänkin,
tokkopa meit’ ilomielin vain sotatanterehella
kohdannee Priamon vesa, Hektor heiluvaharja,
vai monen iliolaisenkin, liki laivoja kaatun,
lie lihat, rasvat kohta jo ruokana lintujen, koirain.”

Virkki, ja mielellään teki Here niin helo-olka.

Kohtapa valjaisiin hevot kullanvälkkyvä-päitset
korkea Here sai, tytär valtahisen Kronos-taaton.
Vaan isän linnan permantoon solahutti Athene,
aigiinkantaja Zeun tytär, yltään soljuvan vaipan,
kauniskirjaisen, käsin taidokkain kutomansa,
pilviennostaja-Zeun sovat varrelleen sovitellen
taistelon vyöttäytyi tamineihin itkua-tuovan.
Nous salamoiviin vaunuihin sekä sieppasi keihään,
raskaan, vartevan, vankan, joll' urojoukkoja maahan,

joihin on vimmoissaan, tytär iskee mahtaja-taaton.
Here ruoskallaan heti valjakon vauhtia kiihti;
aukeni itsestään ovet taivaan, hoitamat Horain,
joilla Olympos on huostassaan sekä aukea taivas
aukoa ammolleen sakopilvi ja sulkea jälleen;
sielt' ulos ohjasivat hevot tutkaimin hoputellen.

Vaan laelt' Idan Zeus näki sen, vihan vimmahan syttyin,
Iriin estämähän pani kullankuultava-siiven:

"Iris, riennä ja pois aja nuo, mua kohdata ällös
antako; ei hyvin pääty se, jos sotasille me käymme.
Sillä mä sen sanon heille, ja täyttyvä myös se on totta:
rammaks äkkiä lyön hevot vinhat vaunujen eestä,
heidät niiltä mä koht' alas syöksen, murskaten vaunut;
vuoden kymmenen vyöryiss' ei mene heiltä ne haavat
haikeat umpeen, jotk' äkin polttava leimaus iskee,
jott' älyäisi Athene, mit' on sota taattoa vastaan.
Enp' ole suuttunut, en sydämystynyt niin minä Hereen,
aina hän on näet vastaan, jos miten päin minä päätän."

Virkki, ja viestin vei heti Iris joutuvajalka,
harjalt' Idan kiiti hän kohti Olympoa ylhää;
juuri kun portist' ulkonivat monirotkon Olympon,
heidät kohtasi seisauttain sekä Zeun sanat saattoi:

"Seis, mihin on halu mennä, mi teillä on villitys mielen?
Teidän salli nyt ei Kronossynty akhaijeja auttaa,
vaan näin uhkaa hän, ja se uhka on täyttyvä totta:
rammaks äkkiä lyö hevot vaunujen eestä hän vinhat,
teidät niiltä hän koht' alas syöksee, murskaten vaunut;
vuoden kymmenen vyöryiss' ei mene teiltä ne haavat
haikeat umpeen, jotk' äkin polttava leimaus iskee,
jott' älyäisit, Athene, mit' on sota taattoa vastaan.
Niin ei suuttunut, niin sydämystynyt ei ole Hereen,
aina on vastaan hän, jos Zeus miten päin mitä päättää.
Vaan sinä, turmahinen, ylen julkea, tohtios vainkin
nostaa Zeuta sa päin tosiaikein ankara peitses!"

Lausuen noin pois kiiti jo Iris joutuvajalka,
kohtapa virkkoi Here Athenea näin puhutellen:

“Voi, tytär aigiinkantaja-Zeun, en yllytä suinkaan
kuolollisten vuoks sotasille ma Zeun kera käymään.
Heistä ken sortukohon, ken säilyköhön, miten sattuu.
Itsepä ratkaiskoon, miten mielii, iliolaisten
ynnä akhaijein kamppailun, sepä virkana hällä.”

Virkkoi noin, heti pois hevot käännyttäin kaviokkaat.
Riensivät Horat riisumahan hevot uhkeaharjat,
ääreen saattelivat rehuseimien ambrosiaisten;
seinää vasten taas silovälkkyä nostivat vaunut.
Kumpikin istuutui nyt kultaiseen nojatuoliin
muitten kuolematonten luo, ylen mustana mieli.

Vaan laelt’ Idan Zeus tuli vaunuin välkkyväpyörin,
kohti Olympoa ohjasi, kuss’ oli kooll’ ikivallat.
Kohtapa valjakon riisui maan järisyttäjä kuulu,
vei asemilleen, myös katevaattein varjosi vaunut.
Hallitusistuimelleen Zeus isä kaitsevasilmä
kultaiselle jo nousi, ja notkui suuri Olympos.
Itsekseenpä Athene ja Here, kaukana Zeusta,
istuivat, ei virkkanehet, kysyneet sanan vertaa.
Vaan salamietteet mielessään ne hän tiesi ja lausui:

“Miksikä nuiva on noin näkö teillä, Athene ja Here?
Taistopa taisi jo uuvuttaa urokuulu ja tappo
iliolaisten, joihin teill’ ylen on viha julma!
Ei toki — moinen on voima ja torjumaton käsi mulla —
kaikk’ ikivallat Olympon sais mua järkytetyksi.
Teiltäpä heljät vain jäsenenne jo värjyä alkoi,
taistelon ennenkuin edes näitte ja sen teot tuimat.
Sillä mä sen sanon teille, ja täyttynyt totta se oisi:
ette Olympoon ois, asumukseen kuolematonten,
vaunuja kuunaan ohjanneet, jos vaajani iskin.”

Virkkoi noin; nurinalla sen kuuli Athene ja Here
istuen rinnakkain tuhoaikeiss’ Ilionille.

Mutt’ ei vastannut, jäi ääneti aivan Athene,
vaikk’ oli vimmaa täys sydän valtiastaattoa vastaan;
vaan puhe Heren purkihe, ei viha mahtunut rintaan:

“Hirveä Zeus, Kronossynty, mi nyt sana suustasi lähti?
Voimasi voittamaton hyvin meille on tietty ja tuttu;
danaolaisia meidän on vain kovin urhoja surku,
joitten on kuoltava siis kovan onnen kukkurapääksi.

Emmepä taistelemaan nyt käy, sen koska sa kiellät,
vaan toki neuvon suomme akhaijeja suojaten vielä,
etteivät huku kaikki he sun vihas ankaran alla.”

Pilviennostaja Zeus näin vastasi hälle ja lausui:
“Huomenn’ urhoja Argos-maan useampia nähnet,
Here, valtiatar vakasilmä, jos on halu nähdä,
surmaan sortelevan Kronossynnyn, valtojen vallan.
Ennen taistelemast’ ei taukoa hirveä Hektor,
kuin ylös karkaa laivoiltaan taas nopsa Akhilleus
päivän tultua tuon, jona tuimin taistelon tungos
saartaa kaadetun Patroklon liki keuloja laivain.
Niinp’ on salliman päätös; en sun kysy kiukkuas lainkaan,
en, vaikk’ ääreen äärimpään meren, maan menisitkin,
kuss’ yhä Iapetos, Kronos itsekin istuvi, joit’ ei
Helios loisteellaan yläilmainen ilahuttaa,
ei sulotuulet voi, vain pohjaton Tartaros varjoo.
Sinnekin vaikka sun ois halu harhata, en vihapäistäs
huoli ma vain, sill’ ei ole julkeudellesi vertaa.”

Virkki, mut vastaamatt’ oli Here vait helo-olka.
Helmaan Okeanon jopa kirkas Helios vaipui,
tumman yön veti vierressään maan viljavan ylle.
Iliolaisilt’ ei iloks sammunut päivä, mut armas
nähdä akhaijein sankka ol’ yö, ikävöitynä saapuin.

Nyt kokoukseen kaikk’ urot Troian loistava Hektor
laivoilt’ eemmäs vei liki virtaa pyörtehikästä,
kuss’ ei tanterehell’ ylt’ympäri kaattuja ollut.
Vaunuilt’ astuivat he nyt kuullakseen, mitä heille

492

Hektor haastoi, suosima Zeun, kädess’ uhkea keihäs;
kyynäränmittaa tuo ykstoist’ oli, pääss’ ota välkkyi
vaskinen; varteen kultainen sen suovero liitti;
peitsen tuon nojass’ alkoi noin, sanan sankari virkkoi:

“Troian kansa ja Dardanian sekä kaikk’ apuheimot!
Toivoni laivoineen tuhoella jo kaikk’ ol’ akhaijit,
turviin ennenkuin palajaisin tuulisen Troian;
vaan tuli yö, ja se varsinkin nyt varjeli heidät,
itse akhaijit, laivatkin meren tyrskyjen luona.
Niinpä on kuuleminen yön tumman käskyä meidän,
atria laatiminen; ikehistään uhkeaharjat
siis hevot päästelkää, rehut, viljat viskaten runsaat;
härkiä kaupungista ja lampait’ oivia tuokaa,
leipää, viiniä myös mesivienoa joutuen menkää
noutamahan kotoanne ja kootkaa nuotiopuita.
Valkeat leimutkoot yli yön, kunis syttyvi Eos

huomensynty, ja hohtakohon kajo taivohon saakka,
etteivät hiuskaunot akhaijit yön pimeässä
pääsisi karkaamaan veden vankkoja harjoja halkoin.
Vammoitt’, ottelematta he ei toki hankkiu haaksiin,
vaan kotonaankin lie moni haavaa hautova vielä,
jonk’ ota noutavan nuolen lyö tai pistävän peitsen
laivaan-karkkoajaan; niin muutkin kohdata kammoo
urhoja Ilionin väell’ itkua-tuottavan Areen.
Airuet, kaupunkiin, Zeun suosimat, kaikki te menkää
käskemähän, pojat miestyvät kuin ukot harmajahapset,
vartiotorneihin ikivaltain nostaman muurin;
naiset hennot taas kotonaan kukin valkean suuren
pankoot loimuamaan: kaikk’ olkoot valppahat, ettei
hiipine luo vihamies, kun kaukana on sotikansa.
Näin, urot Ilionin, nyt käyköön käskyni jälkeen!
Senpä jo mainitsin, mikä meille nyt ensin on tarpeen,
aamull’, Ilionin hepourhot, muut sanon seikat.
Turvaten voimaan Zeun sekä kaikkien kuolematonten

526

pois minä koirat nuo, tuhotielleen tullehet, häädän,
laivoin tummin saapunehet manan valtojen saaliiks.
Yön yli itse me vain pitäkäämme nyt vartio valpas,
aamun koissapa koht’ asevaskin vyöttäen varret
Areen ankaran työn alotamme jo laivojen luona.
Silloin nään, minut tokko on Tydeun urhea poika
torjuva laivoiltaan luo muurien vai hänet maahan
vaskeni lyö ja ma hält’ otan hurmeiset asevarjeet.
Aamull’ uljuutens’ osotelkoon, vartova kun vain
peitseni lentoa lie; hänp’ ensimmäisinä silloin
kaatavan iskun saa, kera myös moni kumppani, luulen,
noustua aamull’ auringon. Niin kunp’ olis varmaan
mull’ elo kuolematon, ikinuoruus vanhenematta,
kunnia ainahinen sekä auvo Athenen, Apollon,
kuin kera huomisen koin tuho tuima akhaijeja kohtaa!”

Noin hän virkki, ja riemusivat kaikk’ iliolaiset.
Valjakot vaahteuneet ikehistä jo päästivät irti,
kunkin vaunuihinsa ne kiinnittäin sidehihnoin;
härkiä kaupungista ja lampait’ oivia toivat,
leipää, viiniä myös mesivienoa riensivät joutuin
noutamahan kotoansa ja hankkivat nuotiopuita.
Uljaat uhrasivat satauhrit taivahisille,
korkeuteen sulotuoksun vei kedolt’ ilmojen tuulet,
mutta sen auvokkaat ikivallat suosiotonna
hylkäsivät; vihan nostanut heiss’ oli näät pyhä Troia,
Troian kansa ja kansan pää, Priamos pätöpeitsi.

Yöpyi noin väki Ilionin sotatanteren ääreen,
urhea, uskalias, lukemattomin vartiovalkein.
Niinkuin paistavan kuun kera syttyin taivahan tähdet
kirkkaat kimmeltää, kun tuuleton ilma on tuiki,
kukkulat hohteess’ ui sekä laaksot, rantojen törmät,
taivaan korkeus seestehinen vaill’ ääriä aukee,
kiiluvat tähdet kaikki, ja paimenen mielt’ ilo täyttää:
niin monet kuohuvan Ksanthos-vuon välimaalla ja laivain

Troiast’ ulkona roihusivat tulet iliolaisten.
Nous tuhat nuotiotulta, ja käynyt kunkin ol’ ääreen
viis’ urokymment’ istumahan tulen liekkivän hohtoon.
Ääress’ ohrien kellerväin sekä selvien vehnäin
vaunuillaan hevot kultaisen koin nousua vartoi.

YHDEKSÄS LAULU

LÄHETYSTÖ AKHILLEUN LUONA. SOVINNONPYYNNÖT.

Noin piti vartiotaan väki Troian; mutta akhaijit
täytti jo kaamea kauhistus, paon jäätävän sisko,
tunsivat tuskaa kaikk’ urot parhaat sietämätöntä.
Kuin meren kuohuttaa kalarikkaan riehuvin puuskin
länsi ja pohjoinen, rajut tuulet Thrakian rantain,
äkkiä yllättäin, heti kohtapa korkea hyöky
mustana vyörähtää, leväluokoja viskoen rantaan:
rauhaton noin hätä raasti akhaijein mieltä ja rintaa.

Vaan Agamemnon, ahdistus sydänall’ ylen ange,
leiriä kiersi ja käski jo airuet selkeä-äänet
koolle jok’ ainoan kutsumahan, nimin mainiten, urhot
ilman huutoja, itsepä hän etumaisena riensi.
Synkkänä istuutui väki koolle, ja koht’ Agamemnon
nousi, ja silmistään vedet vierivät, kuin syvä lähde
kallion jyrkänteelt’ yhä uhkuu tummana vettään;
lausui raskain huokaisuin valioille akhaijein:

“Ystävät, ylhät akhaijein päät sekä päälliköt aimot!

16

Zeus ylivaltainen minut raskaall’ löi lumehella,
armoton, vaikk’ ikivahvan soi sanan, että en ennen
korkean Troian sorruntaa kotimailleni matkais.
Vaan nyt pauloikin pahaneuvoisesti ja käskee
häätyä pois häpeällä jo melkeän mieshukan jälkeen.
Niinpä on sallima kai isovallan Zeun, joka kaannut
harjat on kaupungin monen maill’ avarilla ja viel’ on
vastakin kaatava, sill’ ylin hällä on valta ja voima.
Neuvoni kuulkaa siis sekä seuratkaa sitä kaikki:
karkotkaamme jo laivoin pois sulo-syntymämaahan,
emmehän Troiaa voi katulaajaa vallata koskaan.”

Noin hän virkki, ja vait oli kaikk’, ihan ääneti, kauan
mykkinä murheissaan siin’ istui poiat akhaijein;
nous sotaärjyinen Diomedes virkkaen vihdoin:

“Atreun poika, ma vastustan sun neuvoas houkkaa,
kuin kokouksess’ on lupa, valtias; siis älä suutu.
Äsken akhaijein kuullen mun urouttani moitit,
kehnoks soimailit, epäkelvoks syyttä, sen tietää
kaikk’ urot Argos-maan, väki vanha ja nuori. Mut yhden
sultakin petteliään Kronos-taaton poikapa kielsi:

antoi valtikan, arvon myös yli kaikkien muiden,
miehuutt’ antanut ei, jok’ on parhain voima ja mahti.
Kumma sa mies, vai arvelet, ett’ ovat poiat akhaijein
niin asekuntoa vailla ja arkoja, kuin sinä väität?
Sulla jos itselläs halu niin kova lie kotimatkaan,
niin mene! Auki on tie, liki mert’ ovat laivasi tuolla,
nuo monet kanssasi saapunehet satamista Mykenen.
Tännepä paikoilleen jää muut hiuskaunot akhaijit,
kunnes kaattu on Ilion. Vaan hekin vaikkapa lähtis,
menkööt, laivoillaan kotimailleen pois pakoelkoot,
taistelemaan minä jään Sthenelon kera, kohtalo kunnes
täyttyy Ilionin; jumaljohtopa meill’ oli tänne.”

Virkki, ja suosiotaan huus innoin kaikki akhaijit
nuo sanat kuullessaan hepokuulun Tydeun poian.

51

Tuosta jo Nestor nous, hepourho, ja noin sanan lausui:

“Tydeun poika, sa kamppailuss’ olet sankari uljain,
neuvoja miettimähän olet myös ikäpolveas oivin;
eipä akhaijeist’ ainoakaan sanas moittija lie, ei
vastaankiistäjä; vaan pääseikkapa jäi sanomatta.
Nuorihan viel’ olet myös, mun voisit poikani olla,
niistäpä nuorinkin, vaan mielevät silti on neuvos
ruhtinahille akhaijein, näät sanan oikean lausuit.
Niinpä mä, vanhemmaksi jok’ itseni mainita mahdan,
seikat selvälleen puhun julki, ja kuuntelematt’ ei
kenkään lie, eip’ ees Agamemnon valtias itse.
Heimoton, liedetön on, lainhylky se mies, joka mielii
kansan keskuuteen sopurikkoa, hirmua riitaa.
Vaan jo on kuuleminen yön tumman käskyä meidän,
atria laittaminen. Heti käyköötkaikk’ asemilleen
vartiat ääreen kaivannon, etumuuria pitkin.
Miehiä nuoria noin minä käsken; vaan sinä johtoon,
Atreun poika, nyt astuos, sill’ olet valtias korkein.
Atria vanhimpain kera vietä, sen arvosi vaatii.
Täynn’ ovat suojasi viiniä näät, jota laivat akhaijein
Thrakian rantain puolt’ yli aavain tuo joka päivä.
Ei vara uupune sulta, ja monta on käskysi käypää,
Kun pidot koolla on, kuunnellos sitä miestä, jok’ antaa
neuvon parhaimman; nytp’ uljaan, miehevän neuvon
tarvis akhaijeill’ on, liki laivoja kun monet hohtaa
valkeat vainoajain; näky tuo ilon kellepä tuottaa?
Yö tämä turmaan vie tai turvata voi sotajoukon.”

Virkki, ja mielellään he sen kuuli ja neuvoa nouti.
Leirist’ ulkosivat heti vartiot täystamineiset,
parvea miesten pää Thrasymedes, Nestorin poika,

toista Ialmenos johti ja Askalafos, vesat Areen,
Meriones, Afareus sekä Deipyros, kukin johtain
vartiotaan, jalo myös Lykomedes, Kreionin poika.
Vartion päällysmiest’ oli seitsemän, seurana kunkin

vartevat peitset kourissaan sata urhoa lähti.
Nuo kävi ryhmiin kaivannon välimaalle ja muurin,
valkean laati ja iltaisen kukin vartio laittoi.

Kaikk’ Agamemnon vei nyt kattons’ alle akhaijein
vanhimmat pitoatrian mielt’ ilahuttavan ääreen;
ruokiin ryhtyivät nämä valmiisiin, valioihin.
Mutta kun kyllältään oli ruokaa saatu ja juomaa,
ensiks alkoi heist’ esitellä jo neuvoa vanhus,
Nestor, ennenkin joka keksijä keinon ol’ oivin;
näin hyväneuvoisesti hän haastoi heille ja lausui:

“Miesten valtias, suur’ Agamemnon, Atreun poika!
Sull’ alan, sulla ma päätänkin, sinä kosk’ olet päämies,
paljon kansan käskijä, jonk’ omaks uskonut Zeus on
valtikan, oikeuden ylikaitsija kaikkien olla.
Niinp’ yli muist’ on sun sana lausua, kuullakin kohtuus,
toimeen saattaa myös, kenen jos mitä käskevi mieli
haastaa parhain päin; ylin sullahan valta on päättää.
Vaan minä lausun nyt, mink’ arvelen itse ma parhaaks,
sill’ ei neuvoa oivempaa ole keksivä kenkään,
kuin mitä mietin nyt sekä miettinyt aikoja ennen
siit’ olen alkain, kuin otit Briseun tyttären sorjan
luota Akhilleun suuttunehen sinä, korkeasynty;
suoneet emmepä ois sitä suinkaan. Koin sua siitä
vieroittaa vakavasti, mut ylväs sai sinut mieli
uljaint’ urhoa loukkaamaan, joka kuulu on kesken
kuolematontenkin: osalahjan pois otit. Vaan nyt
meidän on miettiminen, miten leppymähän hänet saisi
lahjoin laatuisin sekä lausein myös sulosuisin.”

Vastasi, virkkoi noin Agamemnon, valtias miesten:
“Vanhus, et maininnut valesuin mun syytäni synkkää.
Mielt’ olin vailla, sit’ en minä kiellä. Se mies sotalaumain
suurten on arvoinen, jota suosii Zeus sydämessään,
kuin nyt kunniahan hänet nosti, akhaijeja sortain.
Vaan mitä nurjaa tein, tuhontuopaa oikkua noutain,

korvata tahdon taas, lukemattomat tuon sopulunnaat.
Kuulkaa, kaikki te, nuo jalot lahjani: kattilajalkaa
kuus tulenkoskematonta, talenttia kymmenen kultaa
kahdenkymmenen hän kera kirkkaan saa pesumaljan;
kakstoist’ orhia, palkinnon monen tuojia mulle —

eip’ ois köyhä se mies, ei puuttuis maat, tavaratkaan,
kullat kalliit ei, kenen halluss’ ois, mit’ on mulle
kiistämön kilvass’ ansainneet hevot nuo kaviokkaat; —
seitsemän naist’ yli sen, joill’ askaretaidot on armaat,
Lesbos-saaren neittä — ne sain valikoida ma itse
muist’ ihanimpina, konsa hän saaren valtasi vauraan;
nuo omaks annan hälle ja Briseun tyttären myötä,
jonka ma riistin hältä, ja vahvan myös valan vannon,
että en yhtynyt, en kera vuoteeseen ole käynyt,
kuin on ihmisien tapa yhtyä, mies kera naisen.
Kaikki on nuo heti saapa, ja jos vain suo ikivallat
meidän rikkaat sorruttaa Priamon ikilinnat,
laivalleen latokoon hän kultaa, vaskea kyllin,
muille kun murtaa tien ja akhaijeill’ on jako saaliin;
saaliiks ottakohon kakskymment’ iliotarta,
joit’ ihanaisemp’ on Helene vain, argotar armas.
Mutta kun viljavahan taas Argos-maahan on tultu,
niin apeks suostun, suon saman arvon, minkä Orestes
siell’, oma poikani, saa, joka varttuu puuttehetonna.
Kolmepa mull’ on näät tytärt’, impeä korkean linnan,
Khrysothemis on, Laodike sekä Ifianassa;
morsiuslunnaitt’ ottakohon, kenen mielivi noista,
Peleun kartanohon; häälahjat myötä ma annan,
moisia taatoltaan tytär ettei viel’ ole saanut.
Seitsemän kansavan kaupungin hän valtias olkoon:
Kardamylen, Enopen sekä Hiren heinävämaisen,
vehmaslaitumisen Antheian, myös pyhän Ferain,
armaan Aipeian, rypäleisten Pedason tarhain:
nuo meren partaall’ on, Pylos-maan liki hietavan äärtä;

153

laumoin lampait’ on sekä karjaa niiss’-asujoilla,
hälle he kunnialahjoja tuo, kuin kuoloton oisi,
tuo hänen valtikkans’ alamaisina myös verot runsaat.
Kaiken tään minä tarjoon, jos vihan viihtyä sallii.
Leppyköhön — on taipumaton vain tappava Hades:
niinp’ ikivalloist’ ihmisien pahin kammotus onkin —
myös mua kuunnelkoon, joka oon ylivaltias kaikkein,
myös joka vanhemmaks iält’ itseni mainita mahdan.”

Hällepä vastasi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Miesten valtias, suur’ Agamemnon, Atreun poika!
Eip’ ole halpoja lahjasi nuo, hyvitykset Akhilleun.
Siis heti pantakohon valikoituja miehiä käymään
Peleun poian Akhilleun luo nyt vitkaelutta,
tai valikoin ne ma itse ja toimeen suostuvan toivon.
Foiniks, suosima Zeun, etumaisin, johtaja olkoon,
seurana Aias aimo ja oiva Odysseus sitten;

airuist’ Eurybates sekä myös Odios kera menkööt.
Käykää nyt käsivettä, ja hartaus äänetön olkoon,
Zeut’ anokoot Kronossyntyä kaikk’ avun, suosion suomaan.”

Virkki, ja kaikkien mieleen tuo oli Nestorin neuvo.
Noutivat airuet vettä jo kätten huuhtelemiksi;
kaasivat palvelijat sekomaljat viiniä täyteen,
kullekin tarjosivat pikareissa he uhrausjuomaa.
Vaan kun ol’ uhranneet he ja juoneet myös halumäärän,
niin majast’ ulkosivat Agamemnonin, Atreun poian.
Vihjein, silmäyksin hepourho Gerenian Nestor
heitä, Odysseut’ olletikin, parahansa nyt pyysi
koittamahan lepytelläkseen jalon Peleun poian.

Noin meren pauhukkaan he nyt astuivat vesiviertä,
maan järisyttäjähän rukouksin turvaten hartain,
jott’ ois suopea suostumahan sydän ylväs Akhilleun.
Myrmidonein majat, laivat koht’ oli eessä jo, urhon
helkkyvin soitoin keksivät siell’ ilahuttavan mieltään:
soitin sorjapa tuo, hepo kaarillaan hopeainen,

saalis Akhilleun saama ol’ linnast’ Eetionin;
mieltään sill’ ilahutti hän laulaen urhojen töistä.
Yksin Patroklos kera istui, ääneti vartoi
loppuun kuullakseen jalon Aiakon aaluvan laulun.
Kohti he astuivat, etumaisena oiva Odysseus,
saapuen sankarin luo; ylös soittoineenpa Akhilleus
karkasi hämmästyin, heti istuimensa jo heitti;
myöskin Patroklos heti nousi, kun saapujat keksi.
Tarjosi kättä ja noin nimes askelnopsa Akhilleus:

“Terve, te rakkaat! Teit’ ikävöinkin, mielehisemmät
mulle akhaijeja muita, jos tunnenkin vihan tuiman!”

Virkki ja heidät vei katon alle jo aimo Akhilleus,
tarjosi kullekin istuimen punapurppura-verhon,
joutuen kääntyi Patroklon, liki seisovan, puoleen:

“Pöytään astia tuo avarampi, Menoition poika,
viiniä vahvemmin pane, kullekin täyttäös malja,
ystävät rakkaimmat näet astui kattoni alle.”

Virkki, ja Patroklos asekumppanin käskyä kuuli.
Vaan tulen hohtoon toi lihalaudan vankan Akhilleus
siin’ ositellakseen selät oinaan, uhkean vuohen,
syöttiläskarjun myös sularasvaisen selysviilun.
Selkiä Automedon piti kiinni, ja iski Akhilleus,
taiten leikkeli nuo, palat vartaisiin pujotellen,
vaan tulen valtaisen teki Patroklos jumalainen.

Mutta kun puut oli hiiltynehet sekä liekki jo hiipyi,
hehkuun hiilistön tasaellun Akhilleus vartaat
laski jo haaruihin, lihat pirskoittain pyhin suoloin.
Vaan ne kun kypsiks sai sekä siirsi ja vei sivupöytään,
leipää Patroklos vasut sorjat taitteli täyteen
pöytään järjestäin, lihat leikkasi taasen Akhilleus.
Sitten Odysseun kanssa hän kasvokkain peräsuojaan
istui, uhraamaan Patroklos-kumppanin pyysi
taivahisille; ja tää palat lieteen loi esikoiset.
Ruokiin ryhtyivät he nyt valmiisiin, valioihin.

Mutta kun kyllältään oli syöty ja juotu, jo Aias
viittasi Foiniksille; sen keksi ja maljan Odysseus
täytti, Akhilleut' aimoa näin nyt tervehytellen:

"Terve, Akhilleus, eip' ole uupunut atria runsas,
ei majass' äsken juur' Agamemnonin, Atreun poian,
eikä sun luonasi nyt; monet täällä on tarjona herkut;
mutt' ei atria armas meill' ole aikehenamme,
vaan tuho peljättää, joka meillä on silmien eessä,
Tietymätöntä on, voiko nyt säilyä vai tuhon saako
laivat teljokkaat, jos et vyöty jo sankarivoimaas.
Näät jo on muurin luo, liki laivoja, leiriyneenä
rohkea Troian joukko ja kuulut myös apukansat,
loimottaa tulet tuoll' lukemattomat, torjumatonna
aikovat rynnistää he jo kimppuun laivojen tummain.
Heillepä korkea Zeus tult' iskien suo hyvät enteet;
voimans' ylväydess' ylen riehuu hurjana Hektor,
turvautuin Kronossyntyyn, ei varo, ihmiset käyköot
tai ikivallat vastaan, niin raju hällä on vimma.
Innoin vartoo, koht' ett' ilmenis loistava Eos;
laivoist' uhkaa keulanpäät alas iskeä uljaat,
tuiskata laivoihin tulen riehuvan, itse akhaijit
surmata laivain luo, kun hämmentää savu heidät.
Peljättää kovin mieltäni, ett' uhan tuon ikivallat
täyttyä sallivat, että on kaatua kohtalonamme
Troian luo eik' Argos-maan heponurmia nähdä.
Siis ylös, auttaa jos sa akhaijeja, vaikk' edes myöhään,
aikonet ahdingost', alt' iliolaisien raivon!
Jälkeenpäin kadut itse, mut ei apukeinoa löydy
vaurion tultua kerta; sa aattele siis ajan ollen,
kuinka sa torjuisit tuhopäivän päältä akhaijein.
Ystävä, neuvoi noin sua silloin taattosi Peleus,
lähtevä kons' olit Fthian mailt' Agamemnonin luokse:
'Poikani, voiman Athene ja Here antavat sulle,
niin jos tahtovat, vaan sinä ylväs mielesi itse

suistele rinnassas; sopusuosio aina on parhain.
Karttaos riitaa siis tuhontuopaa, jott’ avaramman
arvon akhaijit sois, väki nuori ja vanhakin, sulle.’
Neuvoi noin isäs vanha, sen unhotat. Vaan toki vihdoin
herkeä, heitä jo pois viha kalvava tuo. Agamemnon
täyden suo hyvityksen, jos vihan viihtyä sallit.
Vain mua kuullos, niin sanon antimet kaikki, mit’ äsken
tarjosi kattons’ all’ Agamemnon: kattilajalkaa
kuus tulen koskematonta, talenttia kymmenen kultaa
kahdenkymmenen saat pesumaljan myös kera kirkkaan,
kakstoist’ orhia, palkinnon monen tuojia hälle —
eip’ ois köyhä se mies, ei puuttuis maat, tavaratkaan,
kullat kalliit ei, kenen halluss’ ois, mit’ on hälle
kiistämön kilvass’ ansainneet hevot nuo kaviokkaat; —
seitsemän naist’ yli sen, joill’ askaretaidot on armaat,
Lesbos-saaren neittä — ne sai valikoida hän itse
muist’ ihanimpina, kun sinä saaren valtasit vauraan.
Nuo omaks antaa sulle ja Briseun tyttären myötä,
jonka hän vienyt on sulta, ja vahvan myös valan vannoo,
ettei yhtynyt, ei kera vuoteeseen ole käynyt,
kuin on ihmisien tapa yhtyä, mies kera naisen.
Kaiken tuon heti saat sa, ja jos vain suo ikivallat
meidän rikkaat sorruttaa Priamoa ikilinnat,
kantaos laivalles sinä kultaa, vaskea kyllin,
muille kun murrat tien ja akhaijeill’ on jako saaliin,
ottaos saaliikses kakskymment’ iliotarta,
joit’ ihanaisemp’ on Helene vain, argotar armas.
Mutta kun viljavahan taas Argos-maahan on tultu,
hän apeks suostuu, suo saman arvon, mink’ oma poika
siellä, Orestes, saa, joka varttuu puuttehetonna.
Kolmepa häll’ on näät tytärt’, impeä korkean linnan,
Khrysothemis on, Laodike sekä Ifianassa;
morsiuslunnaitt’ ottaos siis, kenen mielinet noista,
Peleun kartanohon; häälahjat myötä hän antaa,

289

moisia taatoltaan tytär ettei viel’ ole saanut.
Seitsemän kansavan kaupungin olet valtias silloin:
Kardamylen, Enopen sekä Hiren heinävämaisen,
vehmaslaitumisen Antheian, myös pyhän Ferain,
armaan Aipeian, rypäleisten Pedason tarhain;
nuo meren partaall’ on, Pylos-maan liki hietavan äärtä;
laumoin lampait’ on sekä karjaa niiss’-asujoilla,
sulle he kunnialahjoja tuo, kuin kuoloton oisit,
tuo sun valtikkas alamaisina myös verot runsaat.
Kaiken täänpä hän tarjoo, jos vihan viihtyä sallit.

Mutta jos lahjoineen lie vasten mieltäsi liioin

Atreun poika, sa muita akhaijeja kaikkia muista,
jotk’ ovat leirissään hädän alla ja joilt’ ikiarvon
saat kuin kuolematon; sua kutsuu kunnia suuri.
Hektorin kaataa voit, sua liian kun liki karkaa
turmiovimmassaan, muka että akhaijia toist’ ei
häll’ ole vertaistaan sotapursin saapunehissa.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Laerteen jalo poika, Odysseus, mies monineuvo!
Kaiketi täytyy siis mun lausua mieleni julki,
kuinka ma aattelen itse ja kuink’ on käypäkin, ettei
turhaan kärttävä ois mua toinen teistä ja toinen.
Hadeen portteja niin en viero ma kuin sitä miestä,
toisia mielessään joka hautoo, toisia haastaa;
siksipä myös sanon, minkä mä parhaaks arvelen itse.
Mielt’ ei muuttane mult’ Agamemnon, Atreun poika,
eikä akhaijit muut, kun paljas tyhjä on palkka
katkeamattoman kamppailun vihamiehiä vastaan.
Taistelit innoin tai koton’ istuit, yksipä saalis;
yksipä kunnia on, olit kehno sa tai uros kelpo;
maineeton tai mainehikas saman kuoleman saapi.
Mulla mi siit’ etu on, jos sai kovat mieleni kestää,
kons’ yhä kamppailin minä antain henkeni alttiiks?
Ei, kuin lintu, mi vie, mitä löytää, poikasiensa

323

untuvatonten syödä ja nälkään riutuvi itse,
niinp’ unetonna ma myös monet yöt olen valvonut, monta
viettänyt pääksyttäin veripäivää, miehiä vastaan
mennyt mittelöhön — vuoks Atreun poikien naisten.
Kaupungeit’ olen vallannut kakstoista ma laivoin,
viljavaäärisen Troian mailt’ ykstoist’ olen maitse;
kaikist’ aarteet sain, sotasaaliit runsahat, kalliit,
toin ne ja annoin kaikk’ Agamemnon-valtiahalle.
Itse hän istui vain merinopsain laivojen luona,
saaliin otti, ja sai murun muut, meni pääosa hälle;
sai toki ruhtinahat, päämiehet kunnialahjan;
muilla se rauhass’ on, mun, akhaijeist’ ainoan, vain mun
armaan naiseni vei, sydänriemuni. Nyt sylitelköön
mielikseen. Mitä kamppailee kera iliolaisten
täällä akhaijit? Miks sotalaumoja Atreun poika
tänne on haalinut? Syynäkö ei Helene hiusheljä?
Eiköpä lempine ihmiset muut kuin Atreun poiat
puolisojaan? Joka mieshän, joll’ on kuntoa, mieltä,
vaalija hellä on naiselleen, niin häntä mä myöskin
armastin sydämestäni, vaikk’ oli vain sotasaalis.
Nyt, kun on petturi tuo mun kunnialahjani vienyt,
älköön pyytäkö, ei mua suostuta, ei petä toiste.

Kanssas, Odysseus, sun sekä muitten valtiahitten,
miettiköhön, miten laivoiltaan tulen torjuvi tuiman.
Hänhän on ilmankin mua saanut suuria aikaan,
muurin on tehnyt, kaivannon liki muuria luonut
laajan, valtahisen sekä iskenyt paaluja reunaan.
Vaan ei silti hän voi uronsurman Hektorin voimaa
vastustaa. Minä kons' olin viel' etupäässä akhaijein,
loitota muurien luot' ei konsaan tohtinut Hektor,
Skaian portilt' ei ohi tammen taistohon. Siinä
hän mua vartosi kerta ja vaivoin pääs pakosalle.
Nyt, kun en mieli ma ottelohon kera Hektorin uljaan,
aamull' uhraan Zeulle ja muillekin taivahisille,
357
lykkään lainehikolle ja täyteen laivani kuormaan,
niin näet, jos halu lie ja sa huolinet moisia nähdä,
kuink' yli Hellesponton veen kalavilkkuvan uivat
varhain purteni pois, urot uuraat airoja kiskoo.
Mulle jos suotuisan suo matkan suuri Poseidon,
ehdin Fthian taas mehumaille, kun ilta on kolmas.
Vauraat jäi varat sinne, kun pois veti tää kirotieni;
täältäpä myötäni vien punavälkkyä vaskea, kultaa,
naisia vyösoreoita ja harmaaharkkoa rautaa,
vien, mitä soi jaoss' arpa, mut antaja herjaten otti
kunnialahjani pois, Agamemnon Atreun poika,
kansain pää. Sanat saamasi vie, sano kaikki sa hälle
julki ja suoraan, jotta jo suuttuis muutkin akhaijit,
viekoitella jos aikoo taas ketä vielä hän heistä,
moinen herjainen häpyheitto; mut ei mua silmiin
katsoa tohtine kai, jos julkea koira hän onkin.
Neuvoss' en, en työss' ole hälle ma kumppani kuunaan;
kerran hän mua petti ja solvasi; toistepa tuskin
kiehtoo kielellään. Se jo riittää. Rientäköhönkin
vain häviöönsä, kun hält' älyn ottanut kaitsija Zeus on.
Inhoan lahjoja noit', akanaakaan niistä en antais.
Verroin kymmenin vaikka ja kaksinkymmenin tarjois
sen, mitä häll' on nyt, mitä vastakin vallata voinee,
kaikki, mit' Orkhomenoon tai Thebeen maassa Egyptin
kertyy, runsaat kuss' asumuksia täyttävät aarteet —
muurit sen sataporttiset on, ulos urhoja rientää
kustakin ottelemaan sotavaunuin kaks satakuntaa —
vaikk' ois kuin meren hiekka ja maan tomu paljous lahjain,
mieltäni sittenkään ei muuttaa vois Agamemnon,
kunnes täyden suo hyvityksen solvauksestaan.
Enp' Agamemnonin tyttären kanss' avioitua aio,
vaikk' Afroditea kultaist' ois ihanampi se neito,
taidoltaan tasaverta Athenen päilyväsilmän,

enp’ ota sittenkään. Valikoikoon toisen akhaijin,
mies isovaltaisempi jok’ on sekä mielehisempi.
Sill’ ikivaltain turvin jos kotimaille ma saavun,
Peleus itsekin kai on katsova morsion mulle.
On moni Hellaan mailla ja Fthian akhaiatar armas,
linnojen varjelijain, sukusuurten taattojen taimi:
noista ma armaaks saan aviokseni sen, kenen tahdon.
Kaipasi miehevä mieleni tuot’ useastikin: siellä
puolison katsotun kanss’, sopukumppanin, nauttia kahden
rikkaudesta, jot’ on varaellut taattoni vanha.
Eip’ elon arvoiset ole aarteet mulle, mit’ ammoin
kansavan Ilionin lie kaupunkiin kasaeltu,
rauhan päivinä, ennenkuin tuli vaino akhaijein,
tai mitä taakseen tallettaa kivikynnys Apollon
temppeliaartehikon pyhän Python kalliolaaksoon.
Uhkeat vallata voi härät, lampaat, hankkia kalliit
kattilat jalkoineen, jalot valjakot, vaalevaharjat;
ihmisen sielua etp’ ota kiinni, et saavuta, et voi
taas palauttaa, konsa se hampailt’ ilmahan haihtuu.
Ties emo ennustaa, Thetis, äitini kuuleajalka,
salliman arpaa kaks mua saattavan kuoloa kohti:
tänne jos taistelemaan minä jään liki linnoja Troian,
en kotitielle ma koskaan käy, mut saan ikimaineen;
vaan jos lähden pois sulo-syntymämaalle ma jälleen,
hukkuva maine on multa, mut eess’ elinaika on pitkä,
eik’ ole koittava kohta se päivä, mi päättävi tieni.
Teitä jo muitakin neuvoisin minä vain kotimatkaan
suoriamaan, sill’ ettepä kai näe sortuvan koskaan
korkean Ilionin; käsin suojelevin sitä varjoo
Zeus isä kaitsevasilmä, ja rohkeat Troian on miehet.
Menkää jälleen siis ja akhaijein ruhtinahille
viekää viesti — se vanhintenp’ on kunniatoimi —
uusi ja oivemp’ että on tarpeen keksiä keino
laivat laitavat varjelemaan sekä laivojen luona
itse akhaijit, sillä on turha se tuuma, mit’ äsken
miettivät turvakseen, kosk’ en minä leppyä mieli.
Foiniks jääköön tänne, mun luonani yöpyen, jotta
lähteä aamun koissa hän laivoin voi kotimaille,
itse jos mielii, sillä mä en toki pakkoa panne.”

Lausui noin; mut vait oli muut, ihan ääneti istui,
hämmästyin, täynn’ uhkaa näät väkevästi hän haastoi.
Foiniks vanhapa noin, hepourho, nyt vastasi viimein,
silmiin kyynelet sai suru vuoksi akhaijien laivain:

“Tottako mietit siis kotimatkaa, kuulu Akhilleus,
lainkaan laivoja et merinopsia suojata mieli,
torjua tulta ja turmaa, kun viha mielesi täyttää?
Kuinka ma siis sinust’ erkanen, jään, rakas poikani, yksin?
Sillä sun seurakses minut laittoi Peleus vanha,
lähtevä kons’ olit Fthian mailt’ Agamemnonin luokse,
nuorena, taistelohon tasapäähän tottumatonna
tai sanan sattuvan taitoon, myös joka miesten on maine;
kaikkeen tuohon siis minut oppaaks sulle hän laittoi,
mies sinust’ ett’ yleneis jalo neuvoon, jaksava toimeen.
Siis, rakas poikani, en sinust’ erkane, luotasi luovu,
en, vaikk’ ois rypyt vanhuuden joku kuoloton vievä
multa ja kukkean nuoruuden viel’ antava jälleen,
kuin olin nuori, kun Hellaan maan jätin nais-ihanaisen,
taattoni vainoa vältin, Amyntorin, Ormenon poian.
Näät ylen yltyi hän hiussorjan hempukan vuoksi,
itse jot’ aina hän liehi ja puolisoaan ylenkatsoi,
äitiä mun; mua pyys emo, kärtteli polvia kietoin
liittymähän sivulemmittyyn, ukon että hän hylkäis.
Tein, mitä pyys emo multa; mut arvasi tuon heti taatto,
päälleni kiivain huus kirouksin Erinnyit kolkot,
ettei polvelleen sois poikaa, mun perijääni,
nousevan milloinkaan; kirouksen tuonp’ ikivallat
täyttivät, hirveä Persefone sekä Zeus manalainen.
Vaskin viiltävin tuost’ isän iskeä hengeti aioin,
vaan joku taivahinen vihan suisti ja toi toki mieleen
459
kansan tuomion mulle ja ihmisien ison moitteen,
ett’ isänmurhaajan nimi mull’ ois suussa akhaijein.
Mutt’ isän kiukkuisen katon all’ asujaksi en jäädä
saattanut kauemmin minä, ei sitä sallinut mieli.
Pyynnöillään yhä piirittäin suku, ystävät kyllä
taattoni kartanohon koki taltuttaa mua jäämään.
Nuo monet uhkeat oinaat, myös härät sorkkuvasääret
iskivät, vartaissaan monet rasvaa-tiukkuvat karjut
korvennuttivat kypsyttäin kypenillä Hefaiston,
viiniä vanhuksen savileiliä särpivät monta.
Yötä he yhdeksän, mua paimentain, piti siellä
vuoroin vartiotaan, tulet laanneet ei palamasta;
toinen pylvähiköss’ oli vieress’ ympärysmuurin,
toinen leimusi taas lepokammion uksien eessä.
Mutta kun kymmenes yö ylen saapui sankea maille,
niin lujaliittoiset minä mursin kammion ukset,
hiivin joutuen pois, yli kiipesin ympärysmuurin,
ei mua vartiat huomanneet, ei palveluneidot.
Karkkosin Hellaan kautt’ avotanterisen minä kauas

Fthiaan, lampahien mehulaitumiseen emomaahan,
ruhtinas Peleun luo; minut otti hän suosiosuojaan,
mielistyi tulijaan, kuten armas on ainoa poika,
vuosia taaton toivoma tuo, isän aartehet saapa,
soi elon vauraan mulle ja myös alamaisia monta,
hallita Fthian äärtä mun antoi, maata dolooppein.
Siksi, mik’ oot, sinut varttumahan, jumalainen Akhilleus,
sain sydämestäni hellien, sill’ ei muut sua saaneet
kesteihin kera, ei kotilinnass’ atriapöytään,
mun piti polvell’ istuttaa, piti suuhusi sulle
särvin pienentää, pikarillasi viiniä antaa.
Kastelit rintani kaikk’ useastikin, kun sinä viinin
suustasi purskutit pois, tukalaisena lapsena vielä.
Noinpa sun hoidostas näin paljon huolta ja vaivaa,
sillä kun mult’ ikivallat vei oman aaluvan toivon,

493

jäit olemaan sinä poikani siis, jumalainen Akhilleus,
jotta sa torjuisit pahan päivän päältäni kerran.
Malttaos siis raju mieles, Akhilleus! Ei sovi, ett’ on
noin sydän armoton sulla; on armeliaat jumalatkin,
sentään joill’ avarampi on auvo ja valta ja voima.
Hartain suostuttaa lupauksin, suitsutusuhrein,
viinein, alttariteurain myös voi heit’ anovaiset
ihmiset, kun kuka rikkonut on, yli käskyjen käynyt.
Näät Rukouksetkin ovat lapsia Zeun, isän ylhän;
ontuen, muodossaan rypyt murheen, vilhuvin silmin
Harhan pattoisen tuhojälkiä astuvat surren.
Harhapa rientäväjalka ja reipas on, nuo heti jättää
kauas kaikki ja saa maan piirin pilloja täyteen
itkuks ihmisien; peräss’ astuu vaalijat vammain.
Zeus-isän tyttäret nuo kuka kohtaa kunnian antain,
sille he runsaan onnen tuo, sen toivehet kuulee;
vaan ne jos torjuu, karkoittaa kuka ynsein kielloin,
kääntyvät Zeus-isän luo ne ja Harhan pyytävät haltuun
hylkäämään hänet, kunnes on vaurio kostona hälle.
Niinpä, Akhilleus, sultakin siis Zeun tyttäret saakoot
kunnian, kuin sydän aina sen antaa kunnokas heille.
Lunnait’ ellei aikois nyt sekä vastakin antaa
Atreun poika ja vain sua kohtaan kiukkua hautois,
niin vihan kiivautt’ en pois riisumahan sua pyytäis
enkä akhaijeja auttamahan, hätä suuri jos onkin.
Vaan monet lunnaat tarjoo nyt sekä vast’ useammat,
suostutusmiehet myös valioimmat, akhaijien parhaat,
luoksesi laittanut on, jotk’ Argos-maan urohista
sulle on rakkaimmat. Älä pilkaks saata sa heidän
askeliaan, sanojaan! Vihas oikea kyll’ oli ennen.

Tehneen tietävät noin tarut muinaissankarienkin,
kons’ oli vimmainen viha vallannut kenen heistä,
lahjoin leppynehen sekä laatuisin sopulausein.
Seikan muinaisen, eik’ eilisen, itsekin muistan
tarkalleen, ja nyt teille sen, ystävät, kertoa tahdon.

Taisteli kureetit Kalydonin muurien alla
kanss’ Aitolian aimojen, kaas urot urhoja kilvan,
vallata kaunoisen koki kureetit Kalydonin,
tarmoin varjelivat sitä taas Aitolian miehet.
Näillepä nostanut tuon tuhonuhkan ol’ Artemis ylhä
suuttuen, kosk’ ei vainiomaall’ elouhria hälle
polttanut Oineus; muut ikivallat kaikk’ oli saaneet
alttariatrian, vaan jäi korkean Zeun tytär ilman.
Suur’ oli Oineun syy, joko unhotus tai oma tahto.
Siitäpä närkästyin heti Artemis noutavanuoli
karjun kauhean nosti jo, hurjan, hohtavahampaan;
Oineun tarhat tuo halutöikseen turmeli tuiki,
tonkien juuriltaan isot puut ylös maan kamarasta,
ilmaan juuret törrölleen, kukat hempeät maahan.
Oineun poikapa tuon, Meleagros, kaas, ajokansaa
kaupungeist’ useoista ja koiria kons’ oli koonnut;
sill’ ei voittanut ois vähä miesluku hirmua moista;
montapa saattoikin roviolle se murheiselle.
Vaan ison kiistan kiihti ja melskeen Artemis siitä,
karjun pään kuka sais sekä harjastankean taljan,
vimmasi kureetit Aitolian aimoja vastaan.

Kun Meleagros myötä ol’ itsekin ottelemassa,
niin kova kureeteill’ oli onni, jos tohtivat tulla
vain ulos porteistaan, luku valtava vaikk’ oli heitä.
Vaan Meleagron kun viha valtasi — niinkuni miehen
viisaimmankin voi viha villitä — kun sydämessään
äitiins’ Althaiaan hän suuttui, luo avionsa
jäi hän, kaunoisen Kleopatran — kantaja armas
tuon Marpessa ol’, Euenon tytär viehkeänilkka,
taas isä Idas, maan asujoist’ ajan sen uros uljain:
Foibos Apolloakin isovaltaa kohtipa kerran
jousen suuntasi vuoks oman nuorikon viehkeänilkan.
Tuostapa vanhemmat kotilinnass’ Alkyoneksi
mainita alkoivat Kleopatraa, kosk’ emo itki
vaikertain polokohtaloaan kuin alkyon-lintu,
pois kun ryösti ja vei hänet ampuja Foibos Apollo. —
Luo avionsapa jäi hän nyt, viha jäyteli rintaa,
vimmastus, kirouksia kun surusuull’ oma äiti,

veljen surmatun vuoks ikivaltain kostoa huusi,
löi, käsin kiivain kolkuttain, maan ruokkijarintaan,
vaipui polvilleen, poven kastoi kyynelin runsain,
Hadeen vannottain sekä hirveän Persefoneian
surmaamaan pojan hältä; ja sen manalainen Erinnys,
sääliin heltymätön, yön himmeän hiipijä, kuuli.
Kohtapa kureettein melu portteja, tornien ryske
saarsi, kun päin kivet kiiti; jo pyys aitolialaisten
vanhimmat, papit ylhimmät sananviejinä laittain,
turvaks sankarin astumahan, jalot tarjosi lahjat:
kuss’ oli kaunoisen Kalydonin maat mehevimmät,
sielt’ alan parhaan sai, viiskymment’ itse hän ottaa
auranmaata, ja siit’ oli köynnöstarhoja puolet,
puolet taas avopeltoa, jost’ oli puut peraeltu.
Pyyteli hellyttäin isä, valjakonhaltia Oineus,
nöyränä kynnykselle hän korkean kammion saapui,
uksia kolkuttain, pojan jalkain juurehen heittyin;
siskot pyytelivät, emo itsekin pyys palavasti;
vaan sitä jyrkemmin hän kielsihe, kumppanit kaikki,
parhaat, rakkaimmat, rukouksin pyyteli runsain;
vaan hänen rinnassaan sydän niist’ ei heltynyt ennen
kuin asumukseen iski jo taajaan ampumat, tunki
torneihin vihamies, ison kaupungin sytytellen.
Silloin vaikertain oma pyys vyöviehkeä vaimo
urhoa auttamahan, kuvaellen kaikki ne kauhut,
jotk’ yli kansan käy, kotimuurit kun sota sortaa:
miehet kaataa miekka, ja kaupungin tuli polttaa,
lapset vie vihamies, vyösorjat ryöstävi naiset.
Sai uron mielen järkkymähän tuo surkeus suuri,

595

kohta hän riensi ja varrelleen asun välkkyvän vyötti.
Noin tuhopäivän torjui päält’ aitolialaisten,
kun sydän käymään käski; mut antimet runsahat, armaat
jäi tulematta, ja pois tuhon palkinnotta hän torjui.
Mielt’ älä kanna sa moist’, älä minkään suo jumaluuden
ohjata sellaiseen; tukalampi on varjelu laivain,
jos tulen valtaan joutuvat. Käy, tule lahjojen aikaan!
Kunnian sulle akhaijit suo, kuin kuoloton oisit;
vaan jos lahjoja vailla sa käyt urosurmahan taistoon,
mainees on matalampi, jos vaikka sa kuinkakin voitat.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Foiniks, suosima Zeun, rakas taatto sa, kunnian tarpeess’
enp’ ole tuon; sitä kyllin Zeus soi mulle, ma luulen;
tääll’ ei laivojen luona se häipyvä lie, kunis mulla
henkeä rinnass’ on sekä liikkua jalkani jaksaa.
Vaan sanon seikan sen minä sulle, ja paina se mielees:

näin et kiusata saa mua vaikertain, valitellen
mieliks Atreun poian; hänt’ ei sun sovi puoltaa
suosiosuin; vihaks ystävämielt’ älä multa sa muuta!
Ennemmin tulis sun sitä loukata, ken mua loukkaa.
Käy kera, kanssani jaa tasan valtiasarvo ja valta!
Nuo sanan saatelkoot, jää tänne sä, pehmeä vuode
täällä on nukkua yös; kera koittavan aamun on aika
miettiä, jäädäkö vai kotimaalleko matkata kohta.”

Virkki ja vihjasi kulmillaan Patrokloa vuoteen
Foiniksille jo teettämähän, jott’ arvata muutkin
vois ajan sieltä jo lähteä. Vaan jumalaimopa Aias
noin sanan virkkoi nyt, Telamonin aaluva, vielä:

“Laerteen jalo poika, Odysseus, mies monineuvo!
Tullos, sill’ asiamme en kerrall’ usko ma tällä
luontuvan kuitenkaan; ja on vastaus vietävä joutuin
kuulla akhaijein, vaikk’ ei lie hyvä viesti se heille,
sillä he vartoavat sitä varmaan. Mutta Akhilleus
kiihtänyt rinnassaan vihan vimmaan mielen on ylvään,
julmuri — hellytä hänt’ ei rakkaus kumppanienkaan,
vaikk’ yli muista hän arvoss’ ain’ oli laivojen luona.
Armoton! On moni mies sovitukseen tyytynyt, sakkoon,
vaikk’ oma on veli tai oma poikakin hengeti lyöty;
niin talohonsapa tappaja jää, isot antaen lunnaat,
toisen malttunut taas sydän on sekä miehevä mieli,
kun hyvityksen sai. Mut on leppymätön vihan kiukku,
jonk’ ikivallat rintaas loi tytön ainoan tähden,
ainoan vain; ihaninta nyt impeä seitsemän saathan,
myös monet aarteet myötä. Jo siis lepy, armoton ällös
luon’ oman lietesi olko: on kattosi alla akhaijein
uskotut vierainas, ja sun ystäväs viel’ yli muitten,
parhaat, rakkaimmat väen kaiken paljoudesta.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Aias, urhojen pää, Telamonin poika sa aimo!
Haastoit kohdalleen, kuin mun sydämestäni melkein.
Vaan viha rintani kuohuttaa, kun muistelen, kuinka
julkean kohtelun sain minä danaolaisien kuullen
Atreun poialt’ aivan kuin mikä kulkuri kurja.
Niinpä te menkää siis sekä viekää vastaus selvä.
Ennen huolia en sodast’ aio ma hurmehisesta,
kuin sotikuulun lie Priamon vesa, loistava Hektor,
leiriä myrmidonein sekä laivojakin liki tullut,
surmaten miehiä Argos-maan, tulin pursia polttain.
Vaan oman ukseni eessä ja tumman laivani luulen
talttuvan Hektorin, vaikk’ iso oiskin taistelointo.”

Virkki, ja maljoistaan urot uhrasi viiniä maahan,
pois ohi laivain kulkivat taas, etumaisna Odysseus.
Palvelupoikia Patroklos sekä neitoja käski
joutuen Foiniksille jo laittamahan lavavuoteen.
Neitoset tottelivat, tilan laativat käskyä myöten,
kaattuvat, vaipatkin, utupehmeät pellavaraidit.
Vaipui vanhus niille nyt, koin pyhän nousua vartoin.
Yöpyi uhkeahan peräsuojaan itse Akhilleus,

vei kera vierelleen Diomeden kukkeakulman,
Forbaan tyttären, jonk’ oli Lesboksesta hän tuonut.
Nukkui Patroklos ovipuolla, ja nous uron viereen
Ifis viehkeävyö, jonk’ antoi hälle Akhilleus,
Skyron konsa hän sorti, Enyeun kalliolinnan.

Mutta kun toiset taas katon all’ oli Atreun poian,
maljoin kultaisin tulijoitapa tervehytellen
kilvan akhaijit nousivat kaikk’ uteluin ylen kiihkein;
tieteli ennen muit’ Agamemnon, valtias miesten:

“Virka, Odysseus oiva, sa kunnia kuulu akhaijein,
suostunut torjumahan tulen laivoilt’ onko hän tuiman
vaiko on kieltäynyt, miel’ ylväs täynn’ yhä vimmaa?”

Hällepä vastasi näin jalo jaksaja, oiva Odysseus:
“Miesten valtias, suur’ Agamemnon, Atreun poika!
Ei vihan sammua salli hän, vaan yhä yltyvi kiukkuun
kiivaampaan, sua halveksuu ja sun antimiaskin.
Käski sun itsesi vain kera keksiä muitten akhaijein,
millä sa laivat varjelet, myös sotikansasi kaiken.
Itse hän uhkasi koin kohotessa jo laskea kohta
laivat teljokkaat, kuvekaarevat lainehikolle.
Teitä jo muitakin vain kotimatkaan hän muka neuvois
suoriamaan, sill’ ettepä kai näe sortuvan koskaan
korkean Ilionin; käsin suojelevin sitä varjoo
Zeus isä kaitsevasilmä, ja rohkeat Troian on miehet.
Noin hän virkki; sen vahvistaa kera-ollehet voivat,
Aias, kumpikin airut myös, urot mieleväneuvot.
Yöpynyt Foiniks vanha on sinne, kun pyysi Akhilleus,
laivoin aamull’ että hän lähteä vois kotimaalle,
itse jos mielii, sill’ ei hän toki pakkoa panne.”

Lausui noin; mut vait oli muut, ihan ääneti istui
hämmästyin, sanat sankarin nuo näet täynn’ oli uhkaa.
Mykkinä murheissaan siin’ istui poiat akhaijein;
nous sotaärjyinen Diomedes virkkaen vihdoin:

“Miesten valtias, suur’ Agamemnon, Atreun poika!

Peleun poikaa kunp’ et kuunaan ois rukoellut,
paljoja lahjoja tarjonnut! Jo ol’ ylpeä ennen,
ylpeyteen yhä suurempaan nyt yllytit vielä.
Mutta hän olkoon nyt olosillaan, jäi tahi lähti;
tottapa taistelemaan käy jälleen, kun sydän käskee
niin hänen rinnassaan sekä intoa tuo ikivallat.
Neuvoa kuulkaa mun sekä seuratkaa sitä kaikki!
Käykää maata jo, vaan sydän rohkaiskaa sitä ennen
syömin, juominkin; sepä voimaa, urheutt’ antaa.
Vaan ihanaisna kun ilmestyy rusosorminen Eos,
tuo sotavaljakot, tuo väki muu heti laivojen turvaks,
yllytä taistoon heitä ja käy etumaisena itse!”

Virkki, ja valtiahat kaikk’ yhtyi neuvohon, kuullen
mielissään sanat nuo hepokuulun Tydeun poian.
Viiniä uhrasivat, majahansapa nyt kukin astui;
siellä jo heittyivät levon hoivaa-antavan helmaan.

KYMMENES LAULU

DOLONIN SEIKKAILU.

Rauhass’ yön yli nukkuivat nyt laivojen luona
vallat akhaijein muut, unen helmaan viihtyen vienoon;
kansain kaitsija vain, Agamemnon, Atreun poika,
nauttinut ei sulo-unt’, oli mielessään monet mietteet.
Kuin salamoitaan lyö hiussorjan puoliso Heren,
kun sadetulvan tuo sanomattoman tai raekuuron
tai pyryilman Zeus, lumivaippaan vainiot peittäin,
tai sodan kiljuvasuun hän nostaa, vaikean vainon:
huokasi huokaamistaan noin Agamemnonin rinta,
raskas, synkeä, värjyillen sydänjuuria myöten.
Troian kenttää päin jos katsoi, kammona mielen
nuotiot nuo edess’ Ilionin lukemattomat loisti,
huilujen, pillien piipatus soi, häly ihmisienkin.
Taas jos laivoja päin ja akhaijein leiriä katsoi,
niin repi päästä hän juuriltaan hiustukkuja, haastoi
Zeulle jo haikeitaan, sydämestään nous syvä voihke.
Viisaimmaksipa mielessään hän päätteli vihdoin
Nestorin, Neleun poian, luo nyt lähteä ensin

tuon kera tuumimahan, mitä keinoa keksiä vielä
vaaraa vastaan vois, periturmaa danaolaisten.
Nousi jo vuoteeltaan, ihotakkiin suorihe sorjaan,
jalkoihin jalohohtoisiin somat anturat pauloi;
valtavan varrelleen tulenkeltavan leijonan taljan,
maahan yltävän, heitti ja koppoi vartevan keihään.

Yht’ oli huolissaan Menelaos — pois uni luopui
myös hänen luomiltaan — vavisutti se vaara, mi vartoi
urhoja Argos-maan, hänen vuokseen jotk’ oli tulleet
kimppuun Ilionin sodin tuimin veen yli aavan.
Ensin harteilleen leveöille hän pantterintaljan
kirjavan heitti ja kiireelleen kypärinsä jo nosti
vaskenvälkkyisen, käsin koppoi jäntevin keihään.
Niin havauttelemaan hän veljeä riensi, akhaijein
kaikkien käskijämiest’, ihaeltua laill’ ikivaltain.
Tuo peräkeulan luona jo seisoi, kilpeä sorjaa
kiinnittäin olusvöin; tulo veljen hänt’ ilahutti.
Haastelon alkoi näin sotaärjyinen Menelaos:

“Noin miks sonnustaut, veli armas? Vai vakoella
joukkoa Ilionin kenen käskenet ehkä? Mut eipä

mieline ainoakaan toki lähteä, niin minä pelkään,
toimeen moiseen, urkkimahan vihamiehiä yksin
ambrosiaisess’ yössä; se ois ylen uskaliasta.”

Hällepä vastaten näin Agamemnon valtias virkkoi:
“Nyt, Zeun-heimoinen Menelaos, sulle ja mulle
tarpeen oiva on neuvo, mi turvais danaolaisten
miehet, laivatkin, kun Zeun on muuttunut mieli.
Sill’ ei meidän mielly hän niin kuin Hektorin uhriin!
Enp’ ole konsaan nähnyt, en kuullut, ett’ uros yksi
yhtenä päivänä noin monet ois teot hirveät tehnyt,
kuin nyt akhaijein turmaks on Zeun suosima Hektor,
vaikk’ ei poika hän lie jumalattaren, ei jumalankaan.
Moiset on tehnyt hän teot, joita, ma luulen, akhaijit
kauan muistelevat; tuhot niin isot meille hän tuotti.

52

Vaan mene valkaman äärtä ja Idomeneus sekä Aias
kutsuos joutuisaan; jumalaisen Nestorin luo taas
käyn minä, pyydän nousemahan, luo ehkäpä lähtee
vartioparvien reippahien, siell’ antavi ohjeet.
Häntä he mieluummin näet kuulevat, kosk’ oma poika
vartion johtaja on kera Idomeneun ajomiehen,
Merioneen; näet taatuimmat nuo meist’ oli johtoon.”

Hällepä vastasi näin sotaärjyinen Menelaos:
“Kuinka sa käsket siis, mikä mulla on toimena tehdä?
Sinnekö vartoamaan minä jään, kunis itsekin saavut,
vaiko sun jälkees riennän taas, kun on viestisi viety?”

Vastasi jälleen näin Agamemnon, valtias miesten:
“Varto’os siell’, ett’ ei ohi toisen kumpikin eksyis,
ristiin rastiin näät polut polveilee läpi leirin.

Huutele kulkeissas sekä valppauteen kehotellos;
kaikkia taattoisin nimin kutsuos, suo sukumaine,
kunnia kullekin täys, pane ylpeä pois ylimieli.
Itsekin ponnistaa väen kaiken saamme, kun meille
syntyissämme jo Zeus nämä vaikeat lie varaellut.”

Virkki ja toimeen käskettyyn pani käymähän veljen.
Itse hän Nestorin luo, sotikansan kaitsijan, riensi;
vaan majast’ ulkona siell’ liki tummaa purtt’ uros uinui
peiton pehmeän all’, asevarjeet välkkyvät luonaan,
kilpi ja peitsiä kaksi ja kiiltävä myös kypär’ ynnä
vyö korukirjainen, johon vanhus vyöttihe aina,
joukkons’ ensimmäisenä kons’ urosurmahan taistoon
sonnustautui; ei näet estänyt vaikea vanhuus.
Kyynärpäälleen nousi jo hän, heti nosti jo päätään,
huus, sanan virkkoi noin, puhutellen Atreun poikaa:

“Kenp’ olet, yön pimeässä jok’ yksin ympäri kierrät
leiriä, laivojakin, kun nukkuu ihmiset kaikki?
Ystävän luo yritätkö sa vai haet muulias ehkä?
Virka jo, ääneti noin älä luokseni käy! Mitä mielit?”

Hällepä vastasi näin Agamemnon, valtias miesten:

“Nestor, Neleun poika, sa kunnia kuulu akhaijein!
Tunne jo, Atreun poika on täss’ Agamemnon; on syössyt
näät yli muist’ ikiahdinkoon minut Zeus, kunis mulla
henkeä rinnass’ on sekä liikkua jalkani jaksaa.
Täällä mä kiertelen, kosk’ uni silmään ei tule armas,
huolettaa sota vain sekä vaara ja turma akhaijein.
Heist’ ylen ange on mieli ja rauhaton rintani ratki,
tuskien tuivertaissa, ja ponnahtaa sydän uhkaa
pois povikätköstään, jalat värjyelee väetönnä.
Vaan jos on toimia mielesi, kosk’ uni sultakin karkkoo,
nouse ja tutkimahan kera tullos vartiokunnat,
ettei valvontaan väsyneinä he vain unen valtaan
lie toki hervonneet, unohuttain vartiotoimen.
Leiriyneet liki on vihamiehet; emmekä tiedä,
vaikka jo ryntäämään tänä yönä he ryhtyä aikois.”

Vastasi, virkkoi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Miesten valtias, suur’ Agamemnon, Atreun poika!
Tokkopa kaitsija Zeus toki kaikkia täyttävä vainkaan
Hektorin toivoja lie! Minä luulen, vauriot häntä
vartoo vast’edes viel’ useammat, jahka Akhilleus
vain vihan hirmuisen pois vieroittais sydämestään.
Kanssasi käyn halumiellä; mut on herätettävä muutkin,
Tydeun keihäskuulu on poika ja oiva Odysseus,
Aias askelnopsa ja Fyleun aaluva aimo.
Kunpa nyt toisen vain kuka Aiaan ois jumalaimon
rientävä kutsumahan sekä ruhtinas Idomeneunkin,
laidimmaisina joitten on laivat, kaukana aivan.
Vaan Menelaoa, vaikk’ ylin, armain ystävä onkin,
moitin, en peittele nyt, sinä siitä jos suuttuva lietkin,
koska hän nukkuu vain ja sun yksin puuhata antaa.
Hänp’ aneluin nyt ahkerin luo valiointen akhaijein
astua saiskin, sill’ ylen sietämätön hätä uhkaa.”

Vastasi, virkkoi näin Agamemnon, valtias miesten:
“Vanhus, moittia hänt’ ihan käsken sun minä toiste,

sill’ useasti hän empii, ei hevin toimehen tartu,
ei siks, että hän toimeton ois tahi taitamatonkaan,
vaan hän vartoo, ett’ alun antaisin minä ensin.
Mutta hän nyt mua ennen nous sekä luokseni saapui;

noita jo noutamahan hänet laitoin, joita sa kaipaat.
Aika on lähteä siis, muut eeltä jo porttien eessä
vartiopaikall’ on, näet käymään sinne mä käskin.”

Hällepä vastasi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Koska on niin, ei voi sun veljeäs soimata kenkään
Argos-maan urohist’ eik’ empiä, konsa hän kutsuu.”

Vanhus virkkaen noin ihotakkiin suorihe sorjaan,
jalkoihin jalohohtoisiin somat anturat pauloi,
soljin kiintäen varrelleen puki purppuravaipan
kahdenlaajuisen, nukan pehmeän peittelemäisen,
kärkevän, vaskitetun käsin koppoi valtavan peitsen,
noin jo akhaijein riens sopavälkkyjen valkamarintaa.
Ensiks uinailulta Odysseun, Zeun älyverran,
nosti nyt huudollaan hepourho Gerenian Nestor;
äänipä tuo sydämeen heti tunkihe uinuvan urhon,
uksestaan ulos astui hän sekä tieteli heiltä:

“Ympäri leiriä, laivoja noin mitä käytte te yksin
ambrosiaisess’ yössä? Jo niin hätä ankara oisko?”

Vastasi, virkkoi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Laerteen jalo poika, Odysseus, mies monineuvo!
Ällös suuttuko, sillä nyt on hätä suuri akhaijein,
vaan kera tullos, niin urot muutkin valveutamme,
joiden on miettiminen, pako, taistoko nyt parahinta.”

Virkki, ja tallestaan monineuvo Odysseus nouti
kilven kirjatun harteilleen, kera seurasi sitten
Tydeun poian luo; majast’ ulkona siell’ uros uinui
vierellään tamineet; ylt’ympäri kumppanit nukkui
kullakin päänojanaan kupu kilven; ol’ isketyt kenttään
keihäsvarsien päät, mut loitos vaskiset kärjet
välkkeen loi kuin Zeun tulet iskevät; vaan uros itse

nukkui, vuoteenaan härän, nurmien kasvatin, vuota,
päänalaseksipa taas oli pantuna uhkea ryijy.
Luo kävi, koskettain jalall’ urhoa, jott’ uni karkkois,
hänt’ ylös yllyttäin sanan tuiman tuiskasi Nestor:

“Nouse jo Tydeun poika! Sa unt’ yli yön yritätkö?
Kas, liki laivoja leiriyneet kupehille on kummun
iliolaiset, etkö sa nää? Väli kaita on aivan.”

Noin hän virkki, ja ponnahtain ylös nukkuja nousi,
noin nimes, siivekkäät sanat virkkoi, vastaten hälle:

“Kimpuss’ ain’ olet, vanhus, ei väsy touhusi totta!
Missä nyt muut ovat nuoremmat toki poiat akhaijein,
jotk’ ylt’ympäri kiertää vois havauttelemassa

valtikankantajat kaikki? Et hellitä vain sinä, vanhus!”

Vastasi, virkkoi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Lapseni, lausuit kaikin päin osuvasti ja oikein.
Poikia uljait’ on, sotureitakin mull’ ylen monta,
kiertää kutsumahan päämiehiä vois joku heistä;
vaan nyt akhaijeja ahdistaa hätä ankara aivan,
veitsentutkaimella jo kaikkien kohtalo viippuu,
surkea surmako kohtaa vai lie säilyvä henki.
Vaan mene Aiaan nopsan luo sekä Fyleun poian,
nuoremmaksesi nuo havauttele, kun mua säälit.”

Virkki, ja kellervän uros ylleen leijonantaljan,
maahan yltävän, heitti ja koppoi vartevan keihään,
lähti ja päälliköt nuo havautti ja toi tykö toisten.

Mutta kun joutuivat he jo vartiojoukkojen luokse,
eivät johtajan yhdenkään toki nukkuvan nähneet;
valveill’ istuivat tamineissaan kaikki he siellä.
Kuin kova lammastarhass’ on pihavartio koirain,
kiljuna kun rajun leijonan käy, joka metsikön laitaan
hiipii vuoriltaan; iso silloin touhupa nousee
koirien, paimenien, menojansa on heilt’ uni mennyt:
noin unen armaan myös oli vienyt vartiomiesten
silmist’ yö ylen ankea, sill’ yhä tanteren puoleen

tarkkasivat, tulo konsa jo kuuluis iliolaisten.
Tuon näki mielissään kehotellen, kiittäen vanhus,
näin sanat siivekkäät hän heille jo laati ja lausui:

“Valppaat, lapseni, noin yhä olkaa, kaikk’ uni kauas
karkotkoon, ett’ ei vihamies saa ilkkua meitä.”

Virkki ja riens yli kaivannon, kera seurasi muutkin
mahtajat Argos-maan, kokoukseen joill’ oli kutsu;
Meriones kera myös sekä Nestorin loistava poika,
ruhtinasneuvostoon näet itse he pyysivät näitä.
Kons’ oli kaivannost’ yli käyty, he paikkahan istui,
kuss’ ei tanterehell’ ylt’ympäri kaattuja ollut,
siihen, mist’ oli pois raju Hektor kääntynyt jälleen
surmaamasta akhaijeja, kons’ yö ylle jo ehti;
sinnepä istuivat pitämään nyt neuvoa piiriin.
Ensiks alkoi näin hepourho Gerenian Nestor:

“Ystävät, eiköpä miest’ ole, jonk’ oma urhea mieli
käymään käskisi nyt tykö Troian rohkean joukon?
Ehkä sen äärelt’ iskeä sais hän hengeti jonkun
tai sanan siepata vois, liki iliolaisia liikkuin,
heillä mi mieless’ on: ulos kaupungistako jäädä

kauas laivojen luo vai sinnekö lähteä jälleen
aikonevat, kun akhaijeist’ on nyt voitto jo heillä?
Kaiken tuon vakoella hän vois sekä vauriotonna
saapua taas; iso häll’ ois kunnia ilmojen alla
kuuluna kansan kaiken; ois jalot saava hän lahjat.
Sillä jok’ ainoa valtias näät, joka laivoja johtaa,
mustan, vuonakkaan emälampaan hälle nyt antais
lahjan kaunihin kartuttain, jott’ ei ole vertaa;
kyll’ ois tarjota kystä, kun hän pidot, atriat laatii.”

Virkkoi noin, mut vait oli muut, ihan ääneti istui;
vaan sotaärjyinen Diomedes nousi ja lausui:

“Nestor, mieleni on, sydän käskee miehevä tuonne
tunkeumaan mua luo liki-leiriyneen vihamiehen.
Vaan toveriksi jos ois joku toinenkin kera käyvä,
222
suuremp’ ois mull’ uskallus sekä turvakin tiellä.
Kahden kulkien toist’ äly toisen on auttelemassa,
kaikk’ edut oivaltain; mutt’ yksin jos mitä miettii,
aatos on ahtaamp’ aina ja harkinnat hatarammat.”

Noin Diomedes virkki, ja mies moni seurata mieli:
mielivät Aiaat, kumpikin mies, asekumppanit Areen,
miel’ oli Merioneen, iso Nestorin poian ol’ into,
miel’ asekuulun myös Menelaon, Atreun poian,
uljaan mieli Odysseunkin kera hiipiä keskeen
Troian joukkojen, näät sydän rohkea häll’ oli aina.
Näin sanan virkkoi nyt sotalaumain pää Agamemnon:

“Oi Diomedes, poika sa Tydeun, ystävä kallein!
Katsoa kumppanin voit totisesti jo mieltäsi myöten,
parhaan tarjouneista, kun niin moni myötäsi pyrkii.
Mielin kartteliain älä vain jätä miest’ urohompaa
tänne ja kursaillen ota kehnompaa toveriksi,
synty jos suuremp’ ehkä on hällä ja valtiasarvo.”

Näinpä hän, mielessään Menelaos vaaleva, lausui.
Mutta nyt virkkoi taas sotaärjyinen Diomedes:

“Kumppanin koska te siis valikoida mun itseni suotte,
saattaisinko ma unhottaa jumalaisen Odysseun,
joll’ ylen on sydän uskalias sekä miehevä mieli
vaikeat voittamahan, myös suosio Pallas Athenen?
Hän jos on toisena, niin läpi valkean leimuavankin
taas palajamme me; häll’ oveluudess’ ei ole vertaa.”

Hällepä vastasi näin jalo jaksaja, oiva Odysseus:
“Suott’ äl’ akhaijein eess’ ylen kiittele tai ylen moiti,
Tydeun poika, ne näät ovat tiettyjä heille, ne seikat.

Vaan tule, yö näet pitkäll’ on, pian aamu jo koittaa,
tähdet on laskullaan, osa suuremp’ yötä jo mennyt,
kolmannesta jo kaks, osa kolmas on vain kulumatta.”

Virkki, ja kammokkaat tamineet puki kumpikin ylleen.
Kaksterän miekan sai Thrasymedeen miehevän vyöltä
Tydeun aaluva — hält’ oma laivain luo oli jäänyt —

sai lujan kilven myös, häränvuotaisen kypäränkin,
harjaton jonk’ oli kiire ja töyhdötön — suojana nuorten
on sotisulhojen nuo, päteväisinä päähytyröinä.
Jousen, viinen, miekankin asehiksi Odysseun
antoi Meriones sekä päähän myös kypäränsä
juhdannahkaisen, sisäkertana hihnoja taajaan
silmustoon sidotuita, mut päällyspuolt’ oli taiten
kaunistettuna taas salokarjun hohtavin hampain
sen kuve kumpikin, vaan oli keskuskertana huopaa.
Saanut ol’ Autolykos sen kaupungist’ Eleonin
murtaissaan lujat muurit Amyntorin, Ormenon poian,
laittanut Skandeiaan sen lahjaks Amfidamaalle,
sen Molos Amfidamaalt’ oli ystävämuistona saanut,
jälleen poialleen tämä jättänyt Merioneelle;
nytpä se päätynyt suojelemaan oli päätä Odysseun.

Mutta kun kumpikin mies oli kammokkaiss’ asehissaan,
lähtivät tielle ja jättivät muut päämiehet akhaijein.
Vaan käden oikean puolt’ ohi laittoi Pallas Athene
haikaran lentämähän; ei silmillään sitä nähdä
yön pimeässä he voineet, vain sen kuulivat äänen.
Tuosta Odysseus riemahtui ja Athenea palvoi:

“Oi tytär aigiinkantaja-Zeun, mua kuule, jok’ annat
vaaroiss’ ain’ avun mulle ja teitäni kaikkia kaitset
katseellas, ole mulle sa armias nytkin, Athene!
Saapua sankarimainein suo taas laivojen luokse,
tehty kun uljas on työ, jota muistavat iliolaiset!”

Turvasi myös sotaärjyinen Diomedes Atheneen:
“Zeun tytär, voimin voittamaton, nyt myös mua kuullos!
Käy kera mun, kuin kanss’ olit taattoni, Tydeun kuulun,
kons’ oli kerta hän airut akhaijein laittama Thebeen.
Jäivät Asopos-virran luo sopavälkyt akhaijit,
itse hän kadmeijein meni luo sekä vei sopuviestit,
vaan palatessaan hän kovat kohlut tuotteli heille,
kosk’ apu armias häll’ oli sun, jumalattaren suuren.

Noin mua myös nyt auta ja suojele suosiomielin.
Hiehon uhrikses suur-otsan tuon, suvikunnan,

työssä jok’ ei ole viel’ iesjuhtana ihmisen ollut;
sulle ma uhraan sen, silaellen kultahan sarvet.”

Pyysivät noin anovasti, ja auttoi Pallas Athene.
Vaan tytärt’ ylhän Zeun rukoelleet kons’ oli urhot,
kuin jalopeuraa kaksi he riensivät yön pimeässä,
kalma ja vainajat vain jalan all’, asut, hyytyvät hurmeet.

Nukkua Hektorkaan ei sallinut sankariensa,
vaan valioimmat kaikki hän antoi kutsua koolle;
päälliköt, kansan päät, mit’ ol’ aimoja iliolaisten,
koolle hän kutsui kaikki ja virkkoi mielevin aikein:

“Ken teon tehdäkseen teist’ ottaa, jost’ iso lahja
lankee myös? Teon vertainenp’ on palkkakin pantu.
Vaunut näät sekä myös hevot annan korkeakaulat,
valjakon uljaimman, mik’ on luona akhaijien laivain,
jos kuka, maineeks itselleen, nyt kulkea tohtii
tuonne akhaijien laivain luo sekä urkkia kaikki,
vieläkö ennallaan liki laivoja vartiot liikkuu,
vai käsin voimakkain joko voittaminamme akhaijein
vain pako mieless’ on, halu yön yli valvoa mennyt
vartiomiehinä, kaikk’ ylen suuri kun uupumus yltää?”

Virkkoi noin, mut vait oli muut, ihan ääneti seisoi.
Muuan Troian miespä, Dolon, oli, vaskea, kultaa
joll’ oli kukkurapäin, Eumedes-airuen poika,
kasvoiltaan ruma katsoa, vaan ylen kerkeäjalka,
taattons’ ainoa poika, ja viis oli siskoa hällä.
Tää väest’ Ilionin nyt vastasi Hektorin pyyntöön:

“Hektor, mieleni on, sydän käskee miehevä käydä
tuonne akhaijien laivain luo sekä urkkia kaikki.
Niinpä sa valtikkas nyt nosta ja vanno’os mulle
valjakon antavas tuon sekä vaskenvälkkyvät vaunut,
Peleun poikaa jotk’ urokuulua vinhana vievät.
Suotta en urki ma, en petä toivoas, näät läpi leirin

324

kulkea aion, kunnes luo Agamemnonin laivan
hiipineheksi ma saan; päämiehet siellä, ma luulen,
pohtivat parhaillaan, pako, taistoko lie parahinta.”

Virkki, ja Hektor noin valan vannoi, valtikan nostain:
“Kuulkoon Zeus valan tään, jylykorkea puoliso Heren!
Kenkään muu ei Troian mies noit’ orheja ohjaa,
vaan niill’ itsepä saat ain’ uljastella, se usko!”

Vannoi valheen noin, mut siitä Dolon yhä yltyi.
Joukean jousen koht’ olan taakse jo heitti ja kietoi
hallavan varrelleen sudentaljan, verhosi päänsä

näätäiseen hytyrään sekä koppoi kärkevän keihään.
Leirist’ ulkosi noin hän laivoja kohti, mut ollut
sielt’ ei Hektorin luo sanan tuojana saapuva koskaan.

Taa jo kun tungos jäi niin miesten kuin hepojenkin,
riensi hän joutuen tietään. Vaan jumalainen Odysseus
saapujan huomasi kohta ja virkkoi noin toverilleen:

“Leirilt’ astuvan nään, Diomedes, tuolla mä jonkun;
laivoja mielikö lie vakoella, en tiedä mä, vaiko
ruumiit’ ehkäpä ryöstelemään käy kaatunehitten.
Vaan vähän ensiks saakoon meist’ ohi ehtiä, sitten
kimppuun syöksyä voimme ja miehen siepata kiinni
juosten, joutuen; vaan jalat hällä jos ois nopeammat,
hänt’ yhä laivoja päin aja leirist’ ain’ etähämmäs,
keihääll’ ahdistain hält’ Ilioniin pako estä.”

Harkiten noin urot väistihe tielt’ alas kaattujen keskeen,
vaan sivu juoksi Dolon, ohi riens ihan arvelematta.
Mutta kun heist’ ohi pääs sen matkaa, min tovihinsa
sahroja muulit vie — ne on härkiä näät vireämmät
auroin aukomahan nidevankoin peltoa pitkää —
jälkeen karkasivat, ja hän seisahtui jalankapseen
kuullessaan, näet kumppanien hän saapuvan toivoi
leiriin noutamahan, hänet Hektorin kutsuvan jälleen.
Vaan kun vainoajiin oli keihäänkantama vaivoin,
niin jopa tunsi hän nuo sekä juoksuun karkasi vinhaan

pois paetakseen; toiset taas ajon ankaran alkoi.
Kuin ajokoiraa kaks suin, hampain raatelevaisin
hirven hiehoa vainoo tai jänist’ uupumatonna,
metsiä, mait’ ajo käy, yhä eell’ otus rääkyvä entää:
Tydeun poika nyt noin ja Odysseus, linnojen turma,
vainosi, salvaten leiriin tien, hänt’ uupumatonna.
Vaan jo kun joutunut ois pian vartioparvien keskeen
kiitäen laivoja päin, Diomedeen täytti Athene
voimall’, että akhaijeja ei sopavälkkyjä kenkään
kerskais eelt’ osuneensa ja toisena vasta hän itse.
Karkasi päin uros aimo ja huus, kohotettuna peitsi:

“Seis, tai peitseni singahutan, ja ma arvelen, ettet
kauan kätteni alla sa karttane ruttoa turmaas.”

Virkki ja viskasi peitsen, vaan sivu tarkkasi käymään.
Päält’ olan oikean viuhahtain ohi kiiltävä keihäs
iskihe tanterehen; ja hän seisahtui, sydämessään
kauhistus — hänen hampaitaan kalisutti, ja kasvot
kalpeni; puuskuttain jopa kerkesi luo, käsivarsiin
karkasi toiset kiinni, ja mies hoki itkevin äänin:

“Älkää tappako! Irti ma itseni ostan. On kultaa,
vaskea on koti täynnä ja on vasaroitua rautaa;
niist’ isä lunnaat on lukemattomat antava teille,
luona akhaijein kun minut viel’ eläväksi hän kuulee.”

Vastasi, virkkoi näin monineuvo Odysseus hälle:
“Ollos huoleti, kuolematas älä aattele lainkaan,
vaan sano mulle nyt julki ja juttele peittelemättä:
miksikä leiristäs näin liikut laivojen luokse
yksinäs yön pimeässä, kun nukkuu ihmiset kaikki?
Ruumiit’ ehkäpä ryöstelemään menet kaatunehitten?
Vai tykö laivain laitavien lie laittanut Hektor
kaikkea urkkimahan? Vai tullut liet omin ehdoin?”

Vastasi hälle Dolon, jäsenissään jäätävä hirmu:
“Vietteli hulluuteen lupauksillaan minut Hektor,
ylvään Peleun poian ett’ orot ois kaviokkaat,
392
vaskenvälkkyvät myös sotavaunut antava mulle.
Tumman, kiitävän yön pimeässä mun hiipiä käski
luo vihamiehen tuonne ja tutkia, urkkia kaikki,
vieläkö ennallaan liki laivoja vartiot liikkuu,
vai käsin voimakkain joko voittaminamme akhaijein
vain pako mieless’ on, halu yön yli valvoa mennyt
vartiomiehinä, kaikk’ ylen suuri kun uupumus yltää.”

Noin hymyellen vastasi nyt monineuvo Odysseus:
“Suuret tottapa vain oli lahjat toivona sulla!
Vai orot Aiakon aaluvan! Vaan nepä vaikeat suistaa
kuolollisten on ohjaajain, niit’ yksin Akhilleus
vallita voi, emo jonk’ on joukkoa kuolematonten.
Vaan sano mulle nyt julki ja juttele peittelemättä,
kunneka lähteissäs jäi heimosi kaitsija Hektor,
kuss’ asu kuulu on hällä ja uljaat kuss’ upehensa?
Kuink’ yöleiri ja muitten on vartiot iliolaisten?
Heillä mi mieless’ on: ulos kaupungistako jäädä
kauas laivojen luo vai sinnekö lähteä jälleen
aikonevat, kun akhaijeist’ on nyt voitto jo heillä?”

Vastasi hälle Dolon, Eumedeen poika, ja lausui:
“Kaikki ma kerron sulle ja ilman vilppiä virkan.
Kutsui heimojen päät pitämään sotaneuvoa Hektor;
lähtivät kummun luo, kuss’ uinuu korkea Ilos,
suojempaan sorinalta. Mut ei eri vartiokunnat,
joita sa, sankari, tiedustit, yöleiriä suojaa,
vaan joka valkean luona on Troian miehiä joukko,
valvoen, valppauteen siell’ yllyttäin kukin toistaan.
Muut moniseutuiset apuheimot huoleti nukkuu,

heittäin vartiotyön vain huostaan iliolaisten,
sill’ ei lapsia heill’, ei vaimoja tääll’ ole luonaan.”

Vastasi, virkkoi näin monineuvo Odysseus jälleen:
“Kuinka? He Ilionin hepourhojen kanssako nukkuu
vai eri äärellään? Sano tarkoin, jotta ma tiedän.”

Vastasi hälle Dolon, Eumedeen poika, ja lausui:

“Senkin selvitän sulle ja ilman vilppiä virkan.
Rannan puoll’ ovat siell’ urot Kaarian, kaarevajouset
paionit, kaukoonein, lelegein ja pelasgien parvet,
Thymbraa kohtipa taas Lykian sekä Mysian aimot,
Maionian, Frygian hepourhot uhkeavaunut.
Vaan mitä varten multa te kaikkia näin kyselette?
Iliolaisten leiriin jos haluatte, sen äärell’
yksikseenpä on tuoll’ urot Thrakian, tullehet äsken,
Rhesos johtajanaan, vesa Eioneun isovalta.
Sorjat on, suuret niin hevot häll’, ett’ ei ole vertaa,
kuin lumi loistaa karva, ja viimana vie jalat vinhat,
kultiin huolitetut, hopeoihin on hohtavat vaunut;
yll’ asu kultainen, ylen kallis, katsoa ihme,
saapui sankari tuo; ei kuolollist’ ole miestä,
vaan ikivaltoja varten vain asevarjehet moiset.
Mutta jo viekää pois minut laivain luo merinopsain
tai lujin nuorin köytelkää tähän paikkahan jäämään,
kunnes käyneet ootte ja sen kokeneet sekä nähneet,
tottako ollut lie vai ei, mitä teille ma haastoin.”

Kulmia tuimistain Diomedes urhea virkkoi:
“Pois älä toivo, Dolon, sun vaikk’ ovat viestisi oivat,
pääseväs, kun käsihimme sä jäit. Jos meillä nyt mieli
lunnain luovuttaa sinut ois tai laskea ilman,
kohti akhaijein laivoja taas sinä kulkisit kerran,
hiipien urkkimahan tai astuen myös avotaistoon.
Vaan kun kätteni alle sa raueten henkesi heität,
Argos-maan urohille sen koommin et tee sinä haittaa.”

Virkki, ja kurkottaa koki kättä Dolon uron leukaan
viel’ anovasti, mut iski jo miekallaan Diomedes,
kaulan kahtia löi, sen katkesi kumpikin jänne;
suuss’ oli äännähys vielä, kun vieri jo pää somerikkoon.
Näätäisen hytyränpä he pois heti ottivat hältä,
pois sudentaljan, pois väkipeitsen, jäntevän jousen.
Koppoen maasta ne kohti Athenea, saalihintuojaa,

uljas Odysseus nosti ja palvoen näin sanan virkkoi:

“Suostuos näihin, Athene, ne ottaos taivahisista

ennen muita sa vastaan! Vaan nyt myös kera käyös
Thrakian miesten luo, hevot kussa ja leiri on heillä!”

Saaliin, palvoen noin, hän nosti ja sen tamariskiin
laittoi riippumahan sekä selvän myös teki merkin,
kantoi ruokoja koon, tamariskin lehviä taittoi,
tummass’ yöss’ ohi etteivät palatessa he eksyis.
Tielle jo lähtivät, tallaten taas tamineita ja verta,
Thrakian urhojen saapuivat yöleirihin joutuin.
Nukkui nuo ylen uuvuksiss’, asu kullakin uljas
taiten vierelleen aseteltuna tanterehelle,
sarjana kolmena, kohdakkain parivaljakot luonaan.
Keskimmäisenä Rhesos ol’ itse, ja luon’ orot raisut
vaunujen kaiteeseen oli kammitsoituna hihnoin.
Ensin Odysseus huomasi nuo, toverille jo näyttäin:

“Tuolla on mies, Diomedes, tuoll’ ovat myös hevot, joista
urkkija jutteli, ennenkuin hänet hengeti löimme.
Vaan urovoimasi näytä jo uljas, ei sovi nyt sun
seisoa suott’ asehissa, jo käy, hevot päästele irti,
tai sinä surmaa miehet, niin minä valjakon korjaan.”

Virkki, ja riehuvan loi uron rintaan voiman Athene.
Toisa ja toisa hän iski, ja kuului kaamea voihke
miekan tappavan alta, ja huurusi maa punahurmein.
Kuin jalopeura, mi lauman on keksinyt kaitsijatonna,
kimppuun lampahien tai vuohten surmana karkaa:
Thrakian miehiä noin nyt raateli Tydeun poika,
kunnes hengeti löi kakstoista; mut oiva Odysseus,
aina kun miekallaan kenen surmasi Tydeun poika,
jäljess’ astuen pois sen kiskoi tarttuen jalkaan,
miettien mielessään, miten siit’ orot uhkeaharjat
kulkisi vastuksett’, ei vauhkoiks sais pelon valtaan
ruumihien yli riento, mi viel’ oli outoa niille.
Vaan kun valtiahan tykö joutui Tydeun poika,

494

kolmastoist’ oli tuo, elon armaan jolt’ uros otti,
juuri kun oihkasi hän — pahan näät unen näytti Athene:
Tydeun aaluvan haamun hän pääpohjihin nosti.
Vaan sill’ aikaa sai hevot irti Odysseus oiva,
ohjill’ yhteen kytki ja syrjemmälle ne hääti,
hutkien jousellaan, näet ruoskaa välkkyvävartt’ ei
vaunuist’ arvannut valioista hän koppoa kouraan.
Nyt vihellyksin kutsui pois hän kumppaniansa.
Vaan Diomedes vain sitä mietti, mik’ ois teko rohkein,
nuoko hän valtais vaunut, joiss’ asu hohteli uljas,
aisast’ ottaen veis tai kantais hartiavoimin,
vai useampia viel’ urojoukkoa Thrakian surmais.

Toisa ja toisa kun noin kävi aatos, Athene jo astui
miehekkään Diomedeen luo sekä näin sanan virkkoi:

“Muista jo joutua pois, uromielen Tydeun poika,
haaksien hankavien tykö, tai pako pakkona ehk’ on.
Voi joku kuoloton valveuttaa myös iliolaiset.”

Virkki, ja koht’ uros tunsi jo tuon jumalattaren äänen,
joutuen viskautui hevon selkään; niitä Odysseus
jousell’ iski, ja kohti ne laivoja kiiti akhaijein.

Vartia sokkopa välkkyväjous ei ollut Apollo,
närkästyin näki luo Diomedeen käyvän Athenen,
iliolaisten riens sotaleiriin, Hippokoonin
valveuttain, joka johtelijoit’ oli Thrakian joukon,
orpana Rhesos-ruhtinahan. Ylös karkasi urho,
tyhjänä nähdessään sijan, kuss’ orot raisut ol’ olleet,
ruumiit hurmeessaan viruvaisina, nytkien vielä,
vaikertain hän kumppaniaan nimin huuteli, kutsui.
Iliolaisten nous iso, suunnaton huuto ja pauhu,
luo väki törmäsi kaikki ja tyrmistyi tuhotyöstä
urhojen noiden, jotka jo riensivät laivoja kohti.

Mutta kun ehtivät taas he nyt urkkijan tappamapaikkaan,
orhit Odysseus, suosima Zeun, pysäytti jo raisut,
hyppäsi ratsultaan Diomedes, toi toverilleen

528

hurmeiset tamineet sekä heittihe taas hevon selkään.
Isku ne vauhtiin sai, ja ne laivain luo tasalaitain
vinhaan kiitivät, sinnepä näät oli miel’ ajajainkin.

Ensimmäisenä Nestor nyt kumun kuuli ja virkkoi:
“Ystävät, ylhät akhaijein päät sekä päälliköt aimot!
Harhako vai tosi lie, vaan virkkaa mieleni käskee:
soi kumu korviin kuin kavioitten kiitävä kapse.
Kunpa Odysseus siellä ja urhea myös Diomedes
tuomass’ orheja ois kaviokkait’ iliolaisten!
Vaan kovin pelkään, että akhaijein sankarit parhaat
lie tuho kohdannut seass’ Ilionin sotalaumain.”

Ennenkuin sanoneeks sen sai, urot itse jo saapui.
Ratsuilt’ oitis hyppäsivät, heit’ ystävälausein
ottivat vastaan muut sekä riemukkain kädenlyönnein.
Riensi jo tietelemään hepourho Gerenian Nestor:

“Virka, Odysseus oiva, sa kunnia kuulu akhaijein:
mistäpä nuo hevot teillä? Ne leirist’ iliolaisten
tuotteko, vai jumaluus joku kohtasi, teille ne antoi?
Kuin valo kirkkaan auringon, niin kiiltäväkarvat!
Iliolaisten kanss’ yhä ottelen, laivojen luon’ en

istuskentele, sen sanon, vaikk’ olen vanha jo taistoon,
mutt’ ikipäivänä viel’ en varsoja moisia nähnyt.
Vaan joku kuoloton kohdannut ja ne antanut liekin.
Teitäpä kumpaakin Zeus, pilviennostaja, suosii
aigiinkantajan myös tytär, päilyväsilmä Athene.”

Vastasi, virkkoi näin monineuvo Odysseus hälle:
“Nestor, Neleun poika, sa kunnia kuulu akhaijein!
Helppohan ois jumalain viel’ uljaammat hevot antaa,
niin jos mielisivät, ylimainen mahtipa heill’ on.
Vaan nämä, vanhus, Thrakian mailt’ ihan vast’ ovat tulleet,
niitten haltian löi Diomedes urhea, tappoi
kakstoist’ urhoa myös hänen kumppanejaan valioita;
urkkija, kolmastoista, jo tääll’ liki laivoja kaattiin,
jonk’ oli katselemaan salasissinä leiriä meidän
Hektor saattanut tielle ja muut jalot iliolaisten.”

Virkki ja koht’ yli kaivannon hevot ohjasi uljaat
huudoin riemukkain, ja akhaijit seurasi riemuin.
Mutta kun ehtivät luo Diomedeen uhkean uksen,
orhit marhaimiin helakaunoisiin heti pantiin
seimien ääreen, kuss’ oli myös hevot Tydeun poian,
viimana-viejät nuo, mesivienoja vehniä syöden.
Hurmeiset tamineetpa Dolonin Odysseus laivan
keulaan laski, ne kunnes ol’ uhriks saava Athene.
Itse he astuivat meren aaltoon, pois hien runsaan
pestäkseen, jota niska ja lanteet, pohkiot uhkui.
Vaan meren viileä läikkä kun heilt’ oli pois hien runsaan
huuhdellut hipiästä ja virkistyttänyt mielen,
kylpyyn astuivat he nyt ammeisiin siloseiniin.
Kons’ oli kylpenyt, voidellut ihon kumpikin öljyin,
atrian ääreen istuivat he Athenea palvoin,
maljast’ uhrasivat suloviiniä kukkurapäästä.

YHDESTOISTA LAULU

AGAMEMNONIN UROTYÖT.

Korkean Tithonon kupeheltapa nousi jo Eos
rientäen valkeudeks ikivaltain, ihmisienkin.
Noutaen käskyä Zeun meni laivain luo merinopsain
koht’ Eris hirmuinen, kädess’ ottelon ankara merkki,
laivaan tummaan nousi Odysseun korkeakokkaan,
haahteen keskimpään, jost’ ään’ oli toisa ja toisa
kantava ain’ asemiin Telamonin aaluvan Aiaan
ynnä Akhilleun, sill’ oli laidimmaisina laivat
näillä — he turvasivat näet voimaans’, urhouteensa.
Sinne hän seisahtui sekä huus läpitunkevin äänin;
huutopa valtava tuo joka ainoan nosti akhaijin
rintaan taistelomieltä ja uljuutt’ uupumatonta.
Kohtapa sorjemp’ on sota heistä jo kuin kotimatka
laivoin kaarevin laskettaa sulo-syntymämaahan.

Taistoon vyöttäymään väen huus heti Atreun poika,
itsekin varrelleen puki välkkyvät taistelovarjeet.
Sorjat säärilleen varuvasket sääteli ensin
soljin kiinnittäin hopeaisin ympäri nilkkain;
suojaks sitten ryntäilleen sovan vyötteli, jonka

ystävälahjaks ammoin hän Kinyraalt’ oli saanut;
sill’ oli Kyproon näät tämä kuullut mahtavan maineen,
suorivan Troian sortaakseen sotatielle akhaijein;
niinpä hän suostukkeeks sovan laittoi valtiahalle.
Viis takapuolla ja viis siniviirua siin’ oli eessä,
kultaa kuusi ja kuus, tinajuovia kymmenen puollaan;
päitään kaulaan päin sinikäärmeet kaarsivat, kolme
kumpaisellakin puolen, kuin vesikaari, mi enne
nähdä on ihmisien, Zeun nostama ilmojen pilviin.
Tuost’ olan ympäri vyötti jo miekan; lyöttehin kahva
välkkyi kultaisin, hopeainen suojana säilän
hohteli huotra, ja kultainen sitä hankkilus kantoi.
Valtavan koppoi nyt uronvarjeen, välkkyvän kilven,
kauniin: vaskea juoks sen ympäri kymmenen juovaa,
kaksinkymmenin korkonemin tina valkea välkkyi,
keskimmäisenä taas sinikumpura siintävän tumma,
siihen kaameakatseinen kuvaeltuna Gorgo,
hirveä muodoltaan, kera seisoi Pelko ja Hirmu.
Siin’ oli kannikevyö hopeasta, ja kyy sinisuomu
kiipesi suikertain sitä pitkin, kolmea päätään

viskoi, kantelemaa saman kaulan, toisa ja toisa.
Kaksoisharjaiseen puki pään kypärään nelinirkkoon;
hulmusi peljättäin hevonjouhinen töyhtö sen yllä.
Myös väkipeistä hän koppoi kaks varaeltua vaskin;
kärjet tuimat loi tulivälkkeen ain’ ylös taivoon.
Kuulua soi jylyn jylhän Athene ja Here Mykenen
kultavan valtiasmiest’ urotöihin tervehytellen.

Ääreen kaivannon kukin ohjaajansa nyt jäämään,
järjestyksessään pitämään hevot käski ja vaunut,
sankarit itsepä jalkaisin asut yll’ esirintaan
riensi, ja suunnaton soi sotakiljuna huomenen koissa.
Aikaa ennen järjestyi he jo kuin ajomiehet
kaivannon etupuolle, ja nää liki seurasi vaunuin.
Nosti nyt ankaran Zeus sotamelskeen, korkeudesta

vihmoi kasteen hurmehisen, näet haltuhun Hadeen
monta hän vaivuttaa miest’ aikoi sankarimieltä.

Heill’ oli vastassaan kedon kummull’ iliolaiset,
johtajinaan jalo Pulydamas sekä korkea Hektor,
Aineias, kuin kuolematon jumaloitsema kansan,
Antenor-uron aaluvat myös, Polybos ja Agenor
kuulu ja kolmas nuor’ Akamas, kuva kuolematonten.
Ympyräkilpeä Hektor heist’ etumaisena kantoi.
Niinkuin pilvist’ ilmestyy tuhontietäjä tähti,
säihkyen tuikehtii sekä vuoroin peittyvi pilveen:
noinpa nyt Hektor loistaen kons’ etumaisia, konsa
jälkimmäisiä käski ja ylt’yli vaskea välkkyi
niinkuin aigiinkantaja-Zeun salamoitseva leimaus.

Niinkuin niittäjät vastakkain käy haltian vauraan
vainiomaalla ja jää vanat ohraan tai nisuviljaan,
kons’ yhä kulkee työ sekä taajaan luokoa lyödään:
kaataen karkasi noin väki Ilionin ja akhaijit
vastakkain, pako turmiokas ei mielehen tullut.

Riehui taistelo noin tasapää, ja he kuin susilaumat
tappeli. Tuon Eris innoissaan näki, tuskien tuoja,
sillä hän taistelevain kera taivahisist’ oli yksin,
läsn’ ei olleet muut ikivallat, vaan kotonansa
rauhass’ istuivat ikilinnoissaan ihanissa,
kussa ne kullakin heist’ oli huipull’ ylhän Olympon.
Kaikki he nurkuivat nyt synkeäpilveä Zeuta,
voitonkunnian saada kun salli hän iliolaisten.
Mutt’ ei tuosta hän piitannut, vaan kaukana muista
istui itsekseen isä korkea mahtajariemuin,
linnoja Ilionin ja akhaijein laivoja katsoi,

vaskien välkyntää sekä kaattuja kaatajinensa.

Kasvuss’ aamu ja auringon pyhän kons’ oli kaari,
tuiskusi vastakkain tasatarkkaan tappavat keihäät;
vaan kun ol’ aika jo lounastaan puunkaatajan laittaa
vuoren pengermällä, kun hervonneet kädet hält’ on
87

puut isot iskeissään, työ työlästyttänyt mielen,
myös sydämensä jo vallannut himo atrian armaan,
silloin huutaen toisilleen urovoimin akhaijit
tieltään rikkoivat sotarinnan. Riens Agamemnon
päin etumaisena, kaasi Bienorin, päällikön kuulun,
löi hänet, löi myös kumppanin hält’, ajomiehen, Oileun.
Vaunuiltaan alas karkasi tää sekä ryntäsi vastaan;
vaan kävi ryntääjään päin otsaa kärkevä peitsi,
ei kypär’ estänyt, ei sen raskas, vaskinen reunus,
vaan läpi luun meni peitsi, ja velloutui verisiksi
aivot kaikki, ja ryntääjän noin sorti hän surmaan.
Siihen heitti hän nuo, sotalaumojen pää Agamemnon,
paljain, paistavin rinnoin, pois sovat riistäen heiltä;
päin kävi tappaen taas, kun ol’ Antifos eessä ja Isos —
puolison kantama tuo Priamolle ja tää sivuvaimon —
seisoen rinnan vaunuillaan, ajomiehenä Isos,
Antifos kuulupa taas aseurhona; heidät Akhilleus
vangiks Idan metsistöiss’ oli kytkenyt vitsoin,
lampahiaan he kun kaitsi, ja laskenut lunnahat saaden.
Nuo isovaltainen Agamemnon, Atreun poika,
surmasi: Isos rintaan sai liki näppyä peitsen,
Antifon korvuksiin kävi miekka, ja mies alas suistui.
Kumpaiseltakin hän asun uljaan joutuen riisti,
tuntien, keit’ oli nuo, näet nähnyt vangit ol’ ennen
laivoill’, Idan laidunmailt’ alas tuomat Akhilleun.
Vaan kuin saalaat saa aran kauriin leijona saaliiks,
yösijalt’ yllättää ne ja hennon riistävi hengen,
hampaillaan väkevillä ne helpolleen heti murskaa;
ei emo, vaikk’ ihan vierell’ ois, toki voi omiansa
auttaa, itsekin vallass’ on vavisuttavan kauhun,
nuolena puitten, pensahien se jo kiitävi peittoon,
hiess’ yliyltään karkkoo, kun peto hirveä hyökkää;
noinp’ ei ainoakaan mies Troian torjua voinut
kuoloa noitten, vaan nopeasti he karkkosi itse.
121

Nytpä hän Peisandron sekä Hippolokhon näki uljaan,
aaluvat Antimakhon, sotasankarin — tuon, joka saaden
kullat Aleksandrolt’, isot lahjat, muist’ yli esti
annantaa Helenen Menelaon vaalevan haltuun,

tuonpa nyt poikaa kaks Agamemnon valtias keksi
seisovan vaunuillaan; hepojansa he hillitä koitti,
kirvonneet näet heilt’ oli ohjat välkkyvät, vauhkoiks
säikkynehet hevot. Vaan kuin leijona Atreun poika
karkasi vaunuja päin, ja he pyysivät armoa hältä:

“Meit’ älä surmaa, vaan ota lunnaat, Atreun poika!
On taloss’ Antimakhon monet kalleudet sekä aarteet,
vaskea, kultaa on sekä myös vasaroitua rautaa;
niist’ isä lunnaat on lukemattomat antava sulle,
meidät akhaijein luona kun viel’ eläviksi hän kuulee.”

Valtiahalle he noin hoki itkien, koittaen häntä
armoon hellyttää, mut heltymätönp’ oli vastaus:

“Jos pojat Antimakhon, sotasankarin, tottakin liette,
tuon, joka Ilioniss’ oli murhaamaan Menelaon
neuvonut, kun lähetystönä hän sekä oiva Odysseus
saapui sinne, hän ettei luo palajaisi akhaijein,
niin isän ilkeän konnuuden nyt saattekin maksaa.”

Virkki ja rintaan Peisandron heti viskasi peitsen;
maahan vieri hän vaunuiltaan, selin kenttähän sortui.
Hippolokhos alas hyppäsi, vaan hänet maassa hän kaatoi,
iskien miekallaan käsivarret poikki ja kaulan,
miesvilinään hänet potkaisten kuin pyörivän pölkyn.
Siihen, taajimpaan sotarintaan heittäen heidät
syöksyi sankari päin, kera muut varusääret akhaijit.
Kaas jalan-ottelijat jalan-ottelijain pakolaumaa,
vaunukkait’ urot vaunukkaat, tomun tupruna nosti
kaiukkain kavioin hevot kiitäen taistelon kenttää.
Välkkyi tappava vaski, ja urhojen pää Agamemnon
vainoten turmana riensi ja kiihtäen huus väkeänsä,
Kuin tuli turmiokas menoss’ on läpi sankean metsän,

liekkejä vyöryttää joka suuntaan tuulien pyörteet,
sortaa juuriltaan tiheikköä valkean valta:
noinpa nyt kaatoi myös Agamemnon, Atreun poika,
Troian kansaa karkkoavaa, välimaillapa taiston
tyhjiä vaunuja vei rämisyttäin valjakot vauhkot
kaivaten ohjaajaa uromielt’ — urot maassa jo uinui,
raatelulintujen riemuna, ei polo-puolisojensa.

Hektorin silloin Zeus pölyn, peitsien, miestapon taajan
keskelt’ ohjasi pois sekä hurmeen, taistelonpauhun.
Vaan kävi tuimana päin Agamemnon akhaijeja kiihtäin.
Pois kedon poikk’, ohi kummun, kuss’ ikiunt’ uros uinuu,
Ilos, Dardanon juurt’, ohi viikunapuun väki Troian
karkkosi kaupunkiin; yhä karjuen heit’ Agamemnon

vainosi, peittyivät kädet kauhukkaat veritahmaan.
Mutta jo Skaian portin luo liki tammea päästen
väistyjät seisahtaa koki jäljimmäisiä vartoin,
kirmasivat hätäpäin kedon poikki he niinkuni lehmät,
yön pimeässä kun peljättää jalopeura ne karkuun;
juoksevat kaikki, mut yhteenp’ on tuho iskevä tuima;
niskat rouhaisee peto ensin hirvein hampain,
sitten saaliistaan veren särpii, syö sydämykset:
noinp’ Agamemnon valtias myös nyt vainosi heitä,
surmaten ain’ uron viimeisen, ja he karkkosi kauhuin.
Mont’ alas vaunuiltaan selin sorteli, suisteli suulleen
Atreun poika, hän näät ylt’ympäri raivosi peitsin.

Mutta kun ois heti alle jo Troian korkean muurin
ehtinyt, silloin Zeus, isä ihmisien, jumalainkin,
laskeutui laell’ istumahan puropursuvan Idan,
ylhäst’ astuen taivaastaan, kädess’ iskevä leimaus;
sai sanan viedäkseen hält’ Iris hohtavasiipi:

“Iris, Hektorin luo heti riennä ja tää sana saata:
kons’ Agamemnon käy, sotalaumain pää, yhä vielä
kamppailuss’ etumaisena päin rivit ruhtoen, silloin
itse hän väistyköhön, mut torjumahan vihamiestä

käskeköhön väen muun sodan temmellyksehen tuimaan;
mutta kun keihäs käy tai nuoli ja Atreun poika
rientää vaunuilleen, väen Hektor saava on multa
surmata, kunnes on tullut luo lujateljojen laivain,
kunnes päiväkin laskeutuu, maat yö pyhä peittää.”

Virkki, ja viestin vei heti tuulena-kiitävä Iris,
harjalt’ Idan päin pyhän Troian muureja riensi.
Urhokkaan Priamon jalon aaluvan, Hektorin, keksi
seisovan vaunuillaan vakavill’, eess’ uljahat orhit;
virkkoi, astuen luo, näin Iris joutuvajalka:

“Hektor, urhojen pää, Priamon vesa, Zeun älyverta!
Zeus isä laittanut on minut tuomaan tään sanan sulle:
kons’ Agamemnon käy, sotalaumain pää, yhä vielä
kamppailuss’ etumaisena päin rivit ruhtoen, silloin
karttaos taistoa itse, mut torjumahan vihamiestä
käskeös joukkosi muu sodan temmellyksehen tuimaan;
mutta kun keihäs käy tai nuoli ja Atreun poika
rientää vaunuilleen, sinä silloin saat väen Zeulta
surmata, kunnes saavut luo lujateljojen laivain,
kunnes päiväkin laskeutuu, maat yö pyhä peittää.”

Lausuen noin pois kiiti jo Iris joutuvajalka;
Hektor vaunuiltaan tamineissaan karkasi maahan,

peitsiä tuimia heiluttain läpi joukkojen riensi,
kaikkia taistoon kiihti, ja ankara nous aseryske.
Joutuen kääntyi päin rivit käyden akhaijeja vastaan;
myös urot Argos-maan kävi taajempaan sotarintaan.
Taistelo alkoi taas, rivit ryntäsi päin, Agamemnon
riens etumaisena, kauas taa muut aikoen jättää.

Muusat, mainitkaa, asujattaret ylhän Olympon:
ensimmäisenä ken kävi vastaan Atreun poikaa
urhoist’ Ilionin tai kuulujen myös apukansain?
Ifidamas jalo, korkea koolt’, Antenorin poika. —
Thrakian lammasmaill’ oli varttunut hän lihavilla,
kainnut linnassaan oli poikasen kasvelemista

223

Kisseus siell’, emon taatto, Theanon kukkeakulman.
Mutta kun uljaan nuoruuden hän korkeni kukkaan,
jäämään pyys isotaatto ja tyttären soi avioksi.
Kuulla akhaijein retken sai vävy nuori ja lähti
laivoin kaksintoista, ja jäi hääkammio hältä;
laivat Perkoteen tasalaidat jätti, mut itse
Troian muurien luo hän saapui matkaten maitse.
Hänp’ oli uhmaten eess’ Agamemnonin, Atreun poian.
Mutta kun rientäissään liki tullut toist’ oli toinen,
viskasi keihään, eip’ osunutkaan Atreun poika,
vaan sovan-uumiin Ifidamas, vyön seutuhun iski
nyt koko voimallaan, käsivarteen luottaen vankkaan.
Mutt’ ei murtunut välkkyvä vyö, vaan kärkipä ennen
lyijynä lysmyi vyön hopeaisia solkia vastaan.
Varteen karkasi koht’ Agamemnon valtias kiinni,
kuin raju leijona irti sen tempasi Ifidamaalta,
kaulaan miekall’ iski ja jänteet herpasi hältä.
Siihen jäi polo mies, unen uupui vaskisen valtaan,
kaatui eest’ omiensa hän kaukana morsiamestaan,
kihloja hälle jok’ ei ylen paljoja palkita saanut;
näät sata härkää toi, tuhat viel’ oli vuohta ja uuhta
tuova hän appelahan, luvutonten haltia laumain.
Nytp’ asun riisui hält’ Agamemnon, Atreun poika,
sorjat vei sopavasket akhaijein korjata talteen.

Tuonp’ uros kuulu Koon, Antenorin poikia vanhin,
keksi, ja silloin tummentui näkö silmien hältä
tuskaan tuimelevaan oman veljen kaatumisesta.
Syrjäst’ astui päin näkemättä hän Atreun poian,
iskien peitsellään käden kyynärtaipehen alle,
jott’ ulos tunkeutui läpi mennen välkkyvä vaski.
Tuosta jo tyrmistyi sotalaumain pää Agamemnon,
ei toki tauonnut sotimasta ja taistelemasta,

syöksi Koonia päin monen sään kovetuttaman saarnen.
Ifidamasta Koon koki, veljeä, last’ isän yhden,

jalkaan tarttuen laahata pois, avuks urhoja huusi;
vaan vilinässäpä siin’ alapuolle jo kumpurakilven
keihään välkkyvän löi Agamemnon hervaten jänteet,
riensi ja katkasi pään yli veljen vierineheltä.
Noinp’ Agamemnonin kätten all’ Antenorin poikain
täyttihe kohtalon määrä, ja Hadeen maille he vaipui.

Vaan yhä ryntäsi päin rivikuntia muita hän murtain
peitsin, miekoin, myös kivijärkälehilläkin ruhjoin,
kons yhä haavastaan veri lämmin kumpusi vielä.
Mutta kun haava jo hyytyi tuo, veri uhkuva tyrtyi,
polttavat tuskat sai tuta silloin Atreun poika.
Niinkuin vaimoa vääntelevää kivun ampuma tuima
synnytär-impien, polttehikas, läpiviiltävä vihloo,
Heren tyttärien, kipuneitojen kirveleväisten,
niin tulisetpa nyt tuskat sai tuta Atreun poika.
Vaunuilleen jo hän riensi ja viemään pyys ajomiehen
laivain luo tasalaitain, sill’ ylen suur’ oli tuska;
vielä akhaijeja kiihtäen huus läpitunkevin äänin:

“Ystävät, ylhät akhaijein päät sekä päälliköt aimot!
Tänne te varjelemaan merenlaskija-laivoja jääkää
vimmalt’ ottelon, sill’ ei kaitsija Zeus minun salli
torjua kauemmin tänä päivänä joukkoa Troian.”

Virkki, ja viuhui ruoska, ja vei orot uhkeaharjat
rientäen laivoja päin tasalaitoja vauhtia vinhaa;
rinnat vaahtosivat, pöly tuprusi vatsojen alla,
kansain päätä kun vei kahakasta ne pois kivun lyömää.

Mutta kun lähtevän pois Agamemnonin huomasi, Hektor
miehiä Troian kuin Lykiankin huus jylyäänin:

“Troian, myös Lykian väki, Dardanian tanapeitset!
Olkaa miehiä, taistelkaa nyt sankaritarmoin!
Poissa on uljain heistä, ja maineen suo ison mulle
Zeus Kronossynty; nyt päin orot ohjatkaa kaviokkaat
kohti akhaijeja, kuulump’ ett’ urokunnia teill’ ois!”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.

Koirat kuin erämies usutellen valkeahampaat
päästää päin jalopeuraa tai salokarjua hurjaa,
noin nyt akhaijeja päin Priamon vesa vimmasi Hektor
sankarit Troian kuin raju Ares, urhojen surma.
Itsepä riensi hän eell’ etumaisien ylvähin innoin,

syöksyen kamppailuun, kuin myrskyn viuhuva pyörre
viskautuu alas, kuohuttain meren siintävän aavan.

Ensiks iskuun ken Priamon pojan Hektorin sortui,
taas kuka viimeiseksi, kun Zeus soi kunnian hälle?
Ensiks Asaios ja Dolops, Klytios-uron poika,
sitten Ofeltios, Autonoos, Agelaos, Opites,
Oros, Aisymnos sekä Hipponoos sotikelpo.
Nuo hän akhaijein kaas päämiehiä, myös sotalaumaa
sorteli, kuin väkipuuskillaan raju läntinen puskein
pilvet riekalehiks, suvituulen nostamat, raastaa;
vyöryen korkea käy meren kuohu, ja vaahtoa ilmaan
viskoelee vihureillaan maat, meret kiitävä tuuli:
noinpa nyt taajaan kaasi akhaijein urhoja Hektor.

Tullut turma jo ois, tuho onneton ottanut heidät,
juosseet laivoilleen jo akhaijit karkoten, ellei
huutanut luokseen oisi Odysseus Tydeun poikaa:

“Rinnast’ urhean meiltä mi voiman vie, Diomedes?
Siis kupehelleni, kumppani, käy; suur’ ois häpeämme,
Hektor heiluvaharja jos meilt’ ois ottava laivat.”

Hällepä vastasi näin Diomedes urhea jälleen:
“Seista ma aion kyllä, en väistyä, vaan vähä siit’ on
hyöty, kun pilviennostaja-Zeun halu kerran on voittoon
iliolaisia ennemmin kuin meitä nyt auttaa.”

Virkki; ja vaipuen vaunuiltaan tuta sai hänen peistään
ruhtinas Thymbraios, vasen kuss’ oli ryntähän näppy.
Vaan asemiehen kaasi, Molionin aimon, Odysseus.
Siihen heittivät nuo, himo taistelon joilta jo talttui,
syöksyen miesvilinään, kuin villiä karjua kaksi
vimmoin pelkäämättömin päin ajokoiria karkaa;

kaataen karkasi noin vihamiestä he päin, mut akhaijit
riemuin hengätä sai, paetessaan Hektorin voimaa.

Valtasi vaunuineen valiointa he kaksi nyt kansan,
juurta Meropsin, tuon Perkoten tietäjän, jonk’ ei
vertaa ennusmiest’ — epäs itse hän poikia, kielsi
pois urosurmaisen sodan mailta, mut ei nämä kuulleet,
heitäpä vimmaten näät veti haltiat kuoleman tumman.
Keihäskuulu jo vei Diomedes, Tydeun poika,
koht’ elon heiltä ja hengen, ylt’ asut uljahat riisti,
mutta Odysseus Hippodamaan ja Hypeirokhon kaasi.

Zeus laelt’ Idan katsoen nyt pani taas tasavoimin
käymään kamppailun, tasan urhoja surmasi urhot.
Lonkkaan Paionin poian, Agastrofos-sankarin, iski

peitsellään Diomedes, eik’ orot tuon liki olleet,
pois paetakseen, vaan varomatta ne jättänyt taammas
huostaan ohjaajan oli mieletön mies, jalan itse
päin etumaisina riens elon armaan mailt’ erotakseen.
Miesvilinäss’ urot nuo näki Hektor, raikuvin huudoin
ryntäsi kohti, ja seurasivat rivit ilolaisten.
Tuon näki tyrmistyin sotaärjyinen Diomedes,
kääntyi kohta Odysseun noin, sotakumppanin, puoleen:

“Tuolla jo päin tulemassa on turmio: hirveä Hektor,
vaan hänet kohdatkaamme me seisoen horjumatonna.”

Virkki, ja hält’ ase viuhui päin, valahuttaja varjon,
eik’ ohi iskenyt, vaan kuhun tähtäsi: pään kypäräisen
kukkurahan, mut kilpistyin kävi vaskehen vaski,
vammaumatt’ ihon sorjan, näät pään varje sen esti,
kolminkertainen kypär’ uljas, lahja Apollon.
Kauas hoipertuin väen turviin taansihe Hektor,
lysmyi polvilleen, käsin vankoin sai nojatuksi
vasten maata, ja yö yli silmäin laskihe synkkä.
Peistään noutamahan kun karkasi kautt’ eturinnan
kauas Tydeun poika, se kuss’ oli juuttunut kenttään,
Hektor tointuen vaunuilleen heti heittihe, keskeen
359
joukkojen kiidättäin sekä välttäen kuoleman kolkon.
Jälkeen keihäineen Diomedes riensi ja huusi:

“Taaskin surmasi, koira, sa vältit; vaan liki liikkui
totta jo turmio; taas sua autti Apollo, jot’ aina
kai anot turvakses, kun keskeen käyt asemelskeen.
Vaan sinut kohtaan vielä, ja tullut on loppusi silloin,
sill’ avun-antaja mullakin lie joku taivahisista.
Mutta nyt muitten kimppuun käyn, kenen vain minä kohtaan.”

Virkki ja vei asun ylt’ asekuulun Paionin poian.
Mutta Aleksandros heti, mies Helenen hiusheljän,
jousen joukkojen pään Diomedeen suuntasi surmaks,
suojana patsas pääll’ lepokummun, kuss’ ikiunta
Ilos, Dardanon juurt’ uros, uinui, valtias vanha.
Juuri kun aimon Agastrofon ylt’ asun välkkyvän kiskoi
urhea Tydeun poika ja harteilt’ otti jo kilven,
koppoi valtaisen kypäränkin, niin veti joustaan
väijyjä, nuolen laski ja ampunut ei sitä turhaan,
vaan läpi tuimana tunkeutui jalan oikean rintaan
nuoli ja tanterehen jalan alle, ja riens ilonauruin
ampuja kätköstään, sanan virkkoi kerskuvin riemuin:

“Nuoleni sattui eik’ ohi kiitänyt. Kunpa se oiskin
iskenyt uumiin vain sua suoraan, henkesi riistäin,

niin hädäss’ iliolaiset taas sais hengätä, jotka
nyt sua pelkää kuin jalopeuraa määkyvät vuohet.”

Vankkumatonnapa näin Diomedes urhea virkkoi:
“Jous-uro uljassuu, naiskyttä sä, kiekuratukka!
Josp’ asehissasi vain mua vastaan astunut oisit,
jousesi auttanut ei sua ois, ei nuolesi taajat.
Nyt jalanrintaa raapaisseen sinä nuolesi kerskut
— yhtä, jos ampunut nainen ois tai voimaton lapsi!
Tylsä on nuoli, min ampuu mies epäkelpo ja kehno.
Toisin saa käsi tää mun kärkevän peitseni käymään,
hiukankin se jos hiipaisee, heti mennyt on henki;
poskia raastaa saa polo puoliso leskenä silloin,
393
poiss’ isä lapsilt’ on, verikentäll’ itse jo maatuu,
ilman linnut vaalijanaan eik’ itkijävaimot.”

Virkkoi noin; jopa luo asekuulu Odysseus joutui
varjoten kilvellään, ja hän istuen, taa veti nuolen
pois päkiäisestään, kipu tuimapa urhoa karmi.
Vaunuilleen jo hän riensi ja viemään pyys ajomiehen
laivain luo tasalaitain, sill’ ylen suur’ oli tuska.

Yksin Odysseus jäi jalopeitsi nyt, ei kera seissut
miest’ ypö-yhtä Akhaian, pois pako tempasi kaikki —
miehekkäälle jo noin sydämelleen synkkänä haastoi:

“Voi, miten käy nyt mun? Ois kurjaa alt’ ylivoiman
arkana väistyä, vaan katalampi sen joutua valtaan
seisoen yksin, akhaijit muut Kronossynty kun hääti.
Mutta nyt moisia miks sydän miettii? Tuon toki tiennen,
ett’ arat pelkurit vain jää kauas kamppaelusta,
vaan ken on mies sotikelpo, se vankkana vainoajaansa
kohdatkoon, lie kaatuva tai lie kaatava muita.”

Noin sydämessä ja mielessään kun sankari mietti,
kohti jo riensivät kilvekkäät rivit iliolaisten,
sankarin saartelivat, sill’ itselleen tuhon tuottain.
Kuin salokarjua kanss’ ajokoirain salskeat miehet
saartavat temmeltäin; sepä kätköst’ astuvi viidan,
irjuu iskimiään terotellen käiverä kärsä;
saartajat karkaa päin, ja sen hampaat valkeat kirskuu;
mutt’ ei väisty he pois pedon peljästyttävän tieltä:
noinp’ urot Ilionin jumalaisen Odysseun kimppuun
karkasivat, vaan päin uros syöksyi, kärkevän keihään
hautasi hartiohon heti kuulun Deiopiteen,
sitten hältä Thoon sekä Ennomos sai tuhosurman,
sitten Khersidamas, joka vaunuiltaan alas aikoi:
kumpurakilven alle hän peitsellään navan kohtaan

iski, ja kenttään suistui mies, käsin kourasi multaa.
Nuo heti jätti, ja sai tuta peistä nyt Hippason poika,
sorja Kharops, veli jonk’ oli Sokos, mies varavauras.

Veljeä auttaakseen jumalainen karkasi Sokos
päin vihamiest’, ihan luo sekä lausui noin, sanan virkkoi:

“Verraton viekkauteen, jalo taistoon, kuulu Odysseus,
kaksipa surmannees tänä päivänä Hippason poikaa,
kaannees aimoa kaks, asut vienees kerskata saatkin
tai tämän peitseni iskuun koht’ oman henkesi heität.”

Virkki ja peitsen syöksi jo kilpeen ympyriäiseen;
kilven kiiltävän puhkipa tuo ase ankara työntyi,
myös läpi haarniskan taesorjan tunkihe tutkain,
kyljest’ irroittain ihon luuhun saakka; mut eipä
sallinut Pallas Athene sen painua sankarin rintaan.
Tunsi Odysseus, ett’ ei surmaks isku se ollut,
taapäin astahtain hän lausui noin, sanan virkkoi:

“Onneton mies, sinut ottava on nyt turmio rutto!
Käymäst’ iliolaisia päin minut kyllä nyt estit,
vaan sinut itsesi, sen sanon, surma ja turmio musta
lyö tänä päivänä, saat tuta peistäni kohta ja tuotat
maineen mulle, ja saa uveuljas sielusi Hades.”

Virkki, ja vinhaan pois pakojuoksuun käänsihe Sokos,
vaan hänen kääntyissään heti selkään peitsen Odysseus
hartiakuoppaan iski, ja rinnast’ ulkoni kärki.
Kaatui mies rytinällä, ja riemuten huusi Odysseus:

“Sokos, Hippason poika sa, valjakonhaltian aimon!
Itsepä ennen surmasi sait, sitä juossut et karkuun.
Ei, kovan onnen mies, isä sult’, ei korkea äitis
sulje nyt silmiä kuoloon, vaan sua ahmivat linnut
rientää raatelemaan, havinalla sun päällesi iskee.
Mullepa kummun luo, kun kuolen, kuulut akhaijit.”

Virkki ja pois väkipeitsen, jonk’ oli iskenyt Sokos,
tempasi, kylkeen tarttunehen sekä kumpurakilpeen.
Suihkusi hurme sen myötä, ja herposi sankarin voima.
Mutta kun huomasivat urot Troian Odysseun hurmeen,
huusivat toisilleen sekä kimppuun syöksivät kaikki.
Väistihe urho ja kumppanejaan luo luihkaten kutsui.

Kertaa kolme hän huusi, mi kurkuss’ äänt’ oli hällä,
kertaa kolmepa sen Menelaos miehevä kuuli,
virkkoi kääntyen Aiaaseen, joka luon’ oli aivan:

“Aias, urhojen pää, Telamonin aaluva aimo!

Huutavan korvani kuuli Odysseun urheamielen,
kuin ihan yksin siell’ ois saartama iliolaisten
taistelon telmeess’ ahdingon ylen ankaran alla.
Siis kera käy asemelskeeseen; hänt’ aika on auttaa.
Kunp’ ei kohtais vain kova onni, kun jäi uros yksin
iliolaisten keskeen — ois kato meille se karvas!”

Virkki ja riensi jo kohti, ja seurasi sankari aimo.
Kohta Odysseun huomasivat, Zeun suosiman, saarross’
iliolaisten, kuin punakarva sakaalien parvi
saartaa kauriin sarvekkaan, johon sattunut nuoli
pyytäjän jousest’ on; sepä karkota kiitävin juoksuin
voi niin kauan kuin veri lämmin on, kuin jalat liikkuu;
mutta kun lannistaa sen voimat vinha jo nuoli,
vuorill’ ahnaat kohta sakaalit on raatelemassa
metsikön siimeksessä; mut luo joku haltia julman
leijonan tuo; ja ne luikkii pois, peto atrian alkaa:
noinp’ uromielen myös monineuvon Odysseun saartoi
aimoja Ilionin luku suuri, mut iskevin peitsin
sankari kohtasi heit’ yhä turmaa torjuen yltään.
Päin kävi Aias, tornin laill’ uron eess’ oli kilpi,
viereen riensi, ja karkkosivat kaikk’ iliolaiset.
Pois metelistä nyt urhea vei Menelaos Odysseun
valjakon luo talutellen, joll’ ajomies tuli vastaan.
Jälkeen karkkoavain raju Aias riensi, Doryklon,
tuon Priamon pojan kaas aviottoman, Pandokon sorti,
Pyrason, Lysandron ja Pylarteen pistävin peitsin.
Kuin rajutulvana viskautuu lakeuksia kohti
talvisin tunturivirta, mi paisuu Zeun satehesta,
kuivaa tammea monta ja honkaa monta se tempaa
mennessään sekä vie meren helmaan liejua paljon:

noinp’ yli tanteren riensi nyt riehuen loistava Aias,
maahan löi hevot, miehet. Viel’ ei tietänyt Hektor
tuosta, hän otteli näät, vasen kuss’ oli taistelon ääri
luona Skamandron kuohujen, kuss’ oli päänmeno miesten
taajin tanterehella ja suunnaton soi sotahuuto
vaiheill’ urhean Idomeneun sekä Nestorin aimon.
Siellä nyt peistään kiidättäin, hepojansakin Hektor
työt teki hirmukkaat, sotisulhojen rintamat sorti.
Tieltä akhaijit eip’ ois väistynehet toki, ellei
oisi Aleksandros nyt, mies Helenen hiusheljän,
estänyt sankaritöitä Makhaonin, mahtajan, ampuin
olkaan oikeahan terin kolmin viiltävän nuolen.
Valtasi silloin pelko akhaijit rohkearinnat,
että hän surman sais, jos kääntyis taistelon onni.
Koht’ avuks Idomeneus jumalaisen Nestorin huusi:

“Nestor, Neleun poika, sa kunnia kuulu akhaijein!
Riennä jo vaunuilles, ja Makhaon myös kera nouskoon;
lasketa laivoja päin hevot kiitävät, minkä ne pääsee.
Lääkäri arvolt’ on monen urhon verta, hän irti
nuolet leikata voi, hyvin yrtein hautoa haavat.”

Kuuli ja niin teki myös hepourho Gerenian Nestor;
vaunuilleen heti riensi, ja viereen nousi Makhaon,
kuulun vammojen korjaajan Asklepion poika.
Viuhui ruoska, ja vei hevot kiitäen vauhtia vinhaa,
laivoja päin tasalaitoja näät halu niill’ oli päästä.

Mutta kun Kebriones näki väistyvän iliolaisten,
Hektorin orheja ohjaten noin heti hälle hän virkkoi:

“Hektor, täällä akhaijeja päin väkevästi me käymme
äärell’ ottelon melskehisen, mut tuollapa toiset
sotkeutuu sekasortoon, niin hevot kuin soturitkin,
Aias karkoittaa, Telamonin poika, ne: tunnen
laajan kilven tuon hänen ryntäillään. Mepä sinne
myös hevot ohjatkaamme ja vaunut, kuss’ urot uljaat
tappoon taajimpaan jalan, vaunuin syöksyvät yhteen
vimmall’ urhojen kanssa ja suunnaton soi sotahuuto.”

Virkki ja ruoskall’ iski, ja tuntien siukuvan siiman
karkasi lentoa täytt’ orot eespäin uhkeaharjat,
vaunut akhaijein vei ne ja iliolaisien keskeen,
kilpien, ruumihien yli kiitivät, vaunujen alla
akseli hurmeess’ ui, veri kasteli myös nojakaiteen,
viskautuin kavioista ja vinhain pyörien alta.
Mutta jo Hektor tunkeutui vihamiehien parveen,
ryntäsi sen hajotellakseen, sekasortohon suureen
saatti akhaijit, peistään ei levähyttänyt liioin.
Noin yhä ryntäsi päin rivikuntia muita hän murtain
peitsin, miekoin myös, kivijärkälehilläkin ruhjoin,
luota hän karttihe vain Telamonin aaluvan Aiaan,
päin väkevämpääns’ ei näet Zeus hänen antanut käydä.

Zeus isä Aiaan sai toki pelkoon, kaitsija ylhä:
käänsihe kammahtain uros, selkään heittäen kilven
seitsenvuotaisen, väen luo pedon katsehin väistyi,
päin yhä käännähtäin sekä vitkaan siirtäen jalkaa.
Kuin tulenkeltavan saa jalopeuran pois pihatosta
vaivoin kartanon kansa ja koirat, nautojen luota,
joitten ei lihavuutta ne leijonan rosvota salli,
vaan yön kaiken valvovat; päin yhä vain lihanahne
leijona karkaelee, mut turhaan, näät sitä vastaan
peitset tuiskahtaa käsin vankoin viskatut ynnä

liekkivät soihdut, peljättäin pedon vimmahisenkin;
pois vast’ aamun koissa se käy, sisu raivoa täynnä:
noin väest’ Ilionin sydän raivoss’ erkani Aias,
ei halull’ ensinkään, vaan surren laivojen vaaraa.
Niinkuin peltoon riistäytyy pojilt’ aasi, ja vaikka
viljaan vehmaaseen ja sit’ ahmii; aasia pieksää,
lyö pojat raipoillaan, vaan lapsill’ lasten on voimat,
lyö sitä raipoillaan, vaan lapsill’ lasten on voimat,
vaivoin saavat pois, kun on kyllikseen se jo syönyt:
kimpuss’ Aiaan noin, Telamonin ol’ aaluvan aimon,

563

Troian miestä ja myös moniseutuisten apukansain,
iskien keihäillään päin kilpeä herkeämättä.
Siin’ urovoimaans’ eip’ unohuttanut, vaan yhä vastaan
käänsihe Ilionin hepourhojen parvea Aias
yltään torjumahan, taas vuoroin väistihe taapäin.
Vaan menon kaikilt’ esti hän luo merinopsien laivain,
taistellen väliss’ Ilionin väen ynnä akhaijein
askele askelehelta, ja peitsiä kiiti ja tarttui
kilpeen valtahiseen, käsin lennähytettyjä vankoin,
vaan moni maahan jäi jo sit’ ennen, koskematonna
kaunoiseen hipiään, jota maistaa niill’ oli mieli.

Keksi jo Eurypylos, Euaimonin loistava poika,
kuink’ uros ahdingoss’ asetuiskeen all’ oli taajan,
viereen riensi hän kohta ja viskasi välkkyvän peitsen,
maksaan syöks sydänalle sen Fausias-sankarin poian,
joukkojen pään, Apisaonin; mies heti herposi maahan.
Karkasi Eurypylos asun viemään kaatunehelta.
Vaan hänen kons’ Apisaonin ylt’ asun ottavan keksi,
jousen Aleksandros jumalainen tähtäsi kohta
Eurypyloon sekä sattumahan jalan oikean reiteen
nuolen sai, sen katkesi pää sekä vaivasi reittä.
Joukkoons’ Eurypylos nyt väistyi välttäen turman,
huusi akhaijeja viel’ avuks Aiaan kaikuvin äänin:

“Ystävät, ylhät, akhaijein päät sekä päälliköt aimot!
Päin rivit Aiast’ auttamahan, tuhopäivä jo pääll’ on,
tuoll’ asetuiskeeseen jo hän sortuu; taistelon telmeest’
erkane hengiss’ ei ikipäivänä; siis väkevästi
kaikk’ avuks Aiaan luo, Telamonin aaluvan aimon!”

Iskemä nuolen noin huus Eurypylos, ja sen kuullen
kumppanit, kilvet ryntäillään, kohotettuna keihäät,
koht’ uron suojaks suorisivat; liki ehti jo Aias,
päin heti kääntyi taas, kun kerkesi kumppanijoukkoon.

Noin nyt taistelo riehui kuin tuli leimuavainen.

Leiriin Nestorin toi hevot, Neleun valjakon varsat,
ylt’yli hiessä, ja joukkojen pää tuli myötä Makhaon.
Askelnopsapa tuon näki aimo Akhilleus; nousten
laivan valtahisen peräkeulaan näät uros katsoi
taistoa vaaraisaa sekä vainoa voihkehikasta;
koht’ asekumppaniaan, Patroklos-ystävätänsä,
huusi hän laivaltaan, sen kuuli ja kuin sodan Ares
kumppani luo majast’ astui — tuop’ oli alkuna turman.

Ensiks urhea noin nyt virkki Menoition poika:
“Miksi, Akhilleus, kutsuit luo? Mitä multa sa pyydät?”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Kuulu Menoition poika, sa muist’ yli ystävä rakkain,
nyt pian lie halu polvia mun halaella akhaijein
kerjäten auttamahan; hätä näät ylen hirveä heill’ on.
Nestorin luo kysymään sinä nyt, Zeun suosima, mennös,
haavoitettuna pois ketä toi hän kamppaelusta.
Sillä Makhaonin muotoiselt’, Asklepion poian,
näytti hän, minkä mä näin selän puolt’ — en kasvoja nähnyt,
näät sivu karkasivat hevot vinhaan kiitäen tietään.”

Virkki, ja Patroklos asekumppanin käskyä kuuli,
juosten rintaa riensi Akhaijein valkamaleirin.

Mutta kun Nestorin teltan luo ajokumppanit saapui,
vaunuilt’ astuivat elonkasvaja-maan kamaralle,
Eurymedon, ajomies, hevot riisui sankarin vanhan
vaunujen eestä, mut rannall’ itse he raikkahan tuulen
antoi vilvoittaa hien pois pukineista ja sitten
telttahan siirtyi, kuss’ oli istuimet väsyneille.
Juoman heille nyt toi Hekamede suortuvasorja,
aimon Arsinoon tytär, jonk’ oli kunnialahjaks
suoneet neuvojamiehistään parahalle Akhaijit,
sortuen kun Tenedos jäi alle Akhilleun miekan.
Pöydän kauniin hän, sinijalkaisen, silopinnan,
ensin nouti ja leipää toi vadin vaskisen sille
haukata juoman myötä ja myös sipuleita ja mettä
kullankellervää, pyhän ohran jauhoja, vihdoin
maljan mahtavan, vanhuksen kera ottaman matkaan,
nastoin kultaisin sepitellyn; siin’ oli korvaa
neljä ja kultaiset, paritusten nokkivat kyyhkyt
kullakin niistä, ja myös kuvekannakkeet oli kahdet.
Täytenä tuskin sai sitä toinen liikutetuksi,
vaan kevyt vieläkin tuo oli nostaa Nestorin vanhan.
Neitopa toi jumalsorja ja siihen kaas sekotellen

Pramnen viiniä, kaaputtain kutunjuustoa joukkoon
vaskisin kaapimin, myös valahuttaen valkeat jauhot.
Juomaa laittamataan nyt pyysi jo urhoja juomaan.
Kons’ oli juoneet nuo sekä jäähdelleet janon poltteen,
toinen toiselleen he nyt haastelivat halumielin.
Silloin Patroklos ovest’ ilmestyi jumaluljas.
Vanhus välkkyvän istuimen heti jätti ja nousi,
saapujan vieraakseen kädest’ ohjasi, istua käski.
Mutt’ ei istunut Patroklos, vaan noin sanan virkkoi:

“Ei, älä pyydä, en viipyä voi, Zeun vaalima vanhus.
Kunnian antaen hänt’ on kuultava, jolle ma täältä
tietoa käyn, ketä toit kera haavoitettua. Vaan sen
itse jo nään, kun on täällä Makhaon, joukkojen päämies.
Nytpä Akhilleun luo heti riennän viestini viemään.
Tunnet, korkea vanhus, kuink’ ylen kiivas on mieli
miehen tuon; pian syyttää vois viatontakin vielä.”

Hällepä vastasi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Noin mikä sitten akhaijeist’ on nyt huoli Akhilleun,
keit’ ase iskenyt lie? Ei tiedä hän, kuink’ iso onkaan
tuskan surkeus nyt sotajoukoss’: urhot on parhaat
laivojen luona, ken nuolen on lyömä, ken iskemä keihään.
Nuolta jo urhea sai Diomedes, Tydeun poika,
peist’ Agamemnon maistaa, peist’ asekuulu Odysseus,
reiteen Eurypylon kävi nuoli, ja tässä nyt yhden
kamppailusta mä äsken toin, jota jousen on jänne
vammannut vasamallaan. Vaan jalo eipä Akhilleus
sääli akhaijeja laisinkaan, ei surkua tunne.
Vartoeleeko hän, kunnes on laivat valkamarantaan,
turhaan varjelemamme, jo polttanut valkea tuima,
itse me kaatunehet joka mies? Eip’ entisen lainen
nyt jäsenissäni näiss’ asu jännervoima ja norjuus.
Oisipa nuoruus vielä ja ryhti se mulla, mik’ ammoin,
kun Pylos Elis-maan kera taisteli karjojen ryöstön
kostaakseen ja kun Itymoneun minä hengeti iskin,
Elis-maan asujoita, Hypeirokhon urhean poian!
Varjelemaan kävi karjaans’, ei hyvitystä hän suonut,
vaan hänet tanterehen etumaisena taistelevista
peitseni sorti, ja pois koko maalaisjoukkio juoksi.
Kentäll’ aimopa siin’ oli saalis koottuna kohta:
raavaskarjoja viis oli kymment’, yht’ oli monta
laumoja lampahien, sikojenkin, parvia vuohten,
virkkuja tammoja myös sadan viidenkymmenen verran,
voikkoja karvaltaan, useall’ oli niist’ imuvarsa.
Neleun kaupunkiin ne, Pyloon, nyt kaikki me toimme,

saapuen yön pimeässä; ja mielissään oli Neleus,
että jo nuorena toin sotatieltä ma niin ison saaliin.
Aamull’ airuet huus jaloääniset koolle ne, joille
maksava Elis-maa hyvityst’ oli vauriotöistä;
saapui kansan vanhimmat jakajoiksi nyt saaliin,
kosk’ oli korvaus näät monen saatava töistä epeijein,
kun vähin miehin ol’ ahdinkoon Pylos joutunut, sillä
hirveä Herakles tuhotöin oli sinne sit’ ennen
hyökännyt, urohimmat kaikk’ oli kaatanut maasta,
meitäpä myös kakstoist’ oli, poikia Neleun kuulun;
heistä mä yksin jäin, muut surmaan kaikki ne sortui.
Tuost’ ylen ylvästyin sopavaskiset, vankat epeijit
sortivat, väijyen vainosivat meit’ ilkiötöillään.
Niinp’ osasaaliikseen luki vanhus härkiä lauman,
uuhia kolmepa myös satakuntaa, paimenet myötä.
Hällekin paljon korvaamass’ oli näät pyhä Elis:
valjakon vaunuineen, jalot juoksijat, niit’ oli neljä;

699

kattilajalkaa voittelemaan tuli nuo ajokilpaan,
vaan nepä haltuuns’ Augeias, maan valtias, otti,
työns ajomiehen tyhjänä pois, muremiell’ upehistaan.
Kostoks sen tihutyön sekä pilkan vaati nyt vanhus
siis osan runsaan, vaan sotasaaliin muun jakelutti
kansan kesken, jott’ osa oikea kullekin koituis.
Toimi se tehtiin, kaupungiss’ ylt’ympäri palveet
uhrattiin jumaloille; mut kolmas päivä kun koitti,
maahan epeijit karkasi kaikk’, ylen ankara paljous
miehiä, vaunujakin, pojat myötä Molionen saamat;
kumpikin viel’ ihan nuori ja outo ol’ ottelon pauhuun.
Kaukana Alfeios-joen äyrääll’ on Thryoessa,
hietaisen Pylos-maan rajaääären kalliolinna;
senpä he saartoivat, tuho senp’ oli tuumana heillä.
Vaan lakeuksien poikki kun sinne he riensi, Athene
meille Olympost’ yöllä jo toi sanan joutua taistoon,
eik’ urot tottelemaan pylolaiset untelot olleet,
vaan sotaintoa uhkuivat. Mutt’ ei mua Neleus
laskenut taistoon ois, hevot antoi kätkeä multa,
hän mua liian näät piti outona viel’ asetoimiin.
Vaan minä varjoon rinnall’ en hepourhojen jäänyt,
vaikk’ olin valjakoton; niin ohjasi taiston Athene.
On Minyeios siell’, eräs virta, mi luona Arenen
käy meren helmaan; vartosi koin pyhän nousua siinä
vaunukkaat Pylos-maan hepourhot, myös väki muukin
sinne jo virtasi kaikki, ja sielt’ asehissa me päästiin
puoleen päivään luo pyhän Alfeios-joen juoksun.
Siellä nyt Zeus ylivaltias sai meilt’ uhkeat palveet,

sai härän uhriks Alfeios, härän suuri Poseidon,
hiehon päilyväsilmä Athene, karjojen kauneen.
Syömään iltaistaan asekunnittain väki istui,
sitten käytiin nukkumahan joka mies tamineissaan
virran vierustalle. Mut korskeamielet epeijit
saarsi jo kaupungin, tuhon sille jo uhkasi tuottaa,

vaan oli ottelon työläs työ heill’ eessä sit’ ennen;
sillä kun loistavan auringon valo valkeni maille,
rynnistimme me päin, Zeus turvana ynnä Athene.
Mutta kun törmäsivät pylolaiset epeijejä vastaan,
miehen ensimmäisnä ma kaasin — sain hevot hältä —
Mulion, Augeiaan vävyn aimon, joll’ Agamede
vaalevahius oli puolisonaan, tytärparvea vanhin,
kaikki jok’ aavan maan tehoyrtit ties avuntuovat.
Päin karahuttaissaan hänet vaivutin vaskisin peitsin:
sortui mies somerolle, ma vaunut valtasin, riensin
niill’ eturinnass’ ottelemaan. Mut korskat epeijit
karkkosivat mikä minnekin, kun hepourhojen päämies
heiltä jo kaatui, kamppailuun uros uljahin heistä.
Vaan rajumyrskynä mustana nyt minä ryntäsin jälkeen,
vaunuja saaliiks sain viiskymment’, urhoa kaksi
kultakin peitseni suisti, ja hampain maata ne haukkoi.
Myös pojat Aktorin ynnä Molionen kaatanut oisin,
vaan isä itsepä heidät, maan järisyttäjä suuri,
pilveen sankkaan peitti ja taistost’ autteli turvaan.
Siin’ ison voiton voittaa Zeus nyt soi pylolaisten,
sill’ yhä vainottiin vihamiest’ yli aukean kentän,
surmattiin sovankantajat, vaan sovat kaunihit koottiin,
kunnes Buprasion nisuviljava meill’ oli eessä,
kallio Olenian ja Aleision — niin nimi kuuluu
kummun tuon — mut siitä jo kääntyä käski Athene.
Siihen viimeisen virumaan minä löin, ja akhaijit
Buprasionist’ ohjasi pois sotivaljakot vinhat;
kuului Zeun jumaloist’, urohistapa Nestorin kiitos.
Noin uros urkenemaan olin muinoin. Mutta Akhilleus
uljas on vain iloks itselleen; viel’ itkevä totta
kyynelet karvaat lie, sotikansa kun sortunut kaikk’ on.
Ystävä, neuvot soi monet sulle Menoitios silloin,
lähtevä kons’ olit Fthian mailt’ Agamemnonin luokse.
Oltiin kumpikin läsnä, ma itse ja oiva Odysseus,

istuttiin saliss’, ohjeet kaikk’ isäs antamat kuultiin.
Vankkaan saavuttiin näet Peleun valtiaslinnaan,
miehiä nostattain väenruokkija-mailta akhaijein.
Siellä Menoitios sankari, siell’ olit kanssa Akhilleun

myös sinä, Peleus kun pihass’ uhrasi juur’, urovanhus:
uhkeit’ alttariliekkiin hän salamoitsija-Zeulle
teuraan reisiä loi, pikaristaan säihkyä viinin
pirskoi kultaisest’ yli uhrin leimuavaisen.
Kun kera teuraan siinä te kumpikin hääräelitte,
portti me aukaistiin; kovin hämmästyinpä Akhilleus
riensi ja istumahan kädest’ ottaen vei katon alle,
kestiten vierainaan, kuten ainakin, anteliaasti.
Mutta kun kyllältään oli ruokaa saatu ja juomaa,
toimeni julki jo toin, kera seuraamaan kehotellen.
Intopa suur’ oli teillä, ja mont’ isät neuvoa antoi.
Käski Akhilleut’, aaluvataan, noin Peleus vanha:
kunnostaumaan ain’ urotöiss’ yli kaikkien muitten;
noinpa Menoitios taas sua neuvoi, Aktorin poika:
‘Poikani armas, ylhemp’ on suku, synty Akhilleun,
vaan sinä vanhemp’ oot, monivertapa häll’ urokunto.
Mielevä virkkele siis sana hälle ja ystävän neuvoin
ohjata koita, hän mielellään hyvän ottavi varteen.’
Neuvoi noin isäs vanha, sen unhotat. Vaan puhu vihdoin,
aimon Akhilleun suo tosi kuulla, hän ehkäpä suostuu.
Taivaisten avull’ ehkäpä sun sanas sankarin mielen
taivuttaa; sill’ ei puhe ystävän suott’ ole suinkaan.
Mutta jos esteen lie jumal-ilmestys joku tuonut,
jos sanan moisen Zeult’ emo korkea saattanut ehk’ on,
niin sinut ainakin laittakohon kera kaikkien muitten
myrmidonein, hädäss’ ett’ apu, valkeus oisit akhaijein.
Sullepa lainatkoon hän kamppailuun asun uljaan —
vois häneks uskoen ehk’ urot Troian taistoa karttaa,
saisivat hiukan hengähtää sotimielet akhaijit
ahdistuksestaan; lepo pienikin ois lepo sentään.
801
Uupunut on vihamies, tepä virkeät, helppo on teidän
torjua Troiaan saakka ne laivain luota ja leirin.”

Virkki, ja Patroklon sydän liikkui, mieli jo syttyi.
Peleun poian Akhilleun luo hän riens ohi laivain.
Mutta kun juur’ oli luo jumalaisen Odysseun haahden
ehtinyt, kuss’ oli mieskokous- sekä oikeuspaikka,
kunne ol’ alttarit myös asetettuna taivahisille,
haavoitettuna hänt’ Euaimonin korkea poika
kohtasi, Eurypylos, jota nuoli ol’ iskenyt reiteen;
kamppailust’ uros ontui pois, hiki virtana vieri
päästään, harteiltaan, veri haavan vihlovan suusta
tummana tihkui; ei toki tauonnut taju hältä.
Säälien katseli häntä Menoition urhea poika,
noin sanat siivekkäät polotellen hälle jo lausui:

“Voi, polot miehet, akhaijein päät sekä päälliköt aimot!
Kaukana syntymämaastako siis sekä luot’ omienne
ruokkia hohtava sais hipiänne jo hurttia Troian!
Virka jo, Eurypylos, jumalainen sankari, kerro,
hirveän Hektorin peistä akhaijit vieläkö torjuu,
vai joko surmaan sorruttaa ase ankara heidät?”

Vastasi Eurypylos, uros haavoitettu, nyt jälleen:
“Turha jo on, jalo Patroklos, avuntoivo akhaijein,
laivoja tummia päin pakolaisina pois väki painuu.
Sillä jo kaikk’ on nuo, urot parhaat jotk’ oli ennen,
laivojen luona, ken nuolen on lyömä, ken iskemä keihään,
syöksyvät iliolaiset päin yhä yltyvin innoin.
Tumman purteni luo tue, vie mua, viiltäös nuoli
reidest’ irti ja myös veret tahmenneet vesin haalein
huuhtele pois, kivunviepiä luo tehoyrttejä ylle,
jotka Akhilleus neuvonut on — niin kertovat — sulle,
Kheironin oppilas tuon, joka kentaureist’ oli hurskain.
Poissa nyt lääkärit on, Podaleirios ynnä Makhaon,
haavan sai, majasuojassaan, minä luulen, on toinen —
lääkärin taitavan tarvitseis kipuhunsa nyt itse,
toinenp’ Ilionin kedoll’ ottelon raivoa kestää.”

Vastasi näin nyt hälle Menoition urhea poika:
“Kunpa ma voisin vain; jalo Eurypylos, mitä teemme?
Aimon Akhilleun luo minä kiiruhdan kera viestin,
jonka Gerenian Nestor, akhaijein kaitsija, antoi;
vaan en jättää voi sua noin toki tuskien valtaan.”

Virkki, ja kainalon alta hän kannattain katon alle
sankarin saatti, ja taljoja toi heti palvelupoika.
Niille nyt Patroklos hänet laski ja vihlovan nuolen
leikkasi veitsell’ irti ja huuhteli pois vesin haalein
hurmeet tahmeuneet, kivunvievän, kirpeän yrtin,
hieroen hienoks sen, pani haavan päälle; se tyyten
pois kivut otti, ja haava jo kuivahtui, veri tyrtyi.

KAHDESTOISTA LAULU

TAISTELU LEIRIN MUURISTA.

Noin majass’ urhea vaali ja hoiti Menoition poika
haavaa Eurypylon; mut Troian miehet akhaijein
kanss’ yhä ottelivat. Eik’ olleet torjuvat kohta
vaaraa kaivannot, ei tornit valtavan vallin,
laivoja varjelemaan kera kaivannon joka luotiin,
uhrata unhottain toki palveet taivahisille,
jotta se suojaans’ ois merinopsat sulkenut laivat,
saalihit runsaat myös. Vaan vastoin kuolematonten
tahtoa tehtiin muuri; ja siksi se myös pian sortui.
Kons’ eli Hektor vielä ja kiehui kiukku Akhilleun,
vallat, kaupungit Priamolt’ oli vaipumatonna,
senp’ ajan seisoi myöskin akhaijein mahtava muuri.
Mutta kun kaattu jo kaikk’ oli Troian sankarit parhaat,
monta akhaijia kaatunut myös, moni henkihin jäänyt,
tuottanut Ilionin periturman kymmenes vuosi,
laivoin jälleen matkanneet kotimaille akhaijit,
niin jopa murskata päätti Poseidon kanssa Apollon
muurin, vyöryttäin joet vuolaat kaikki sen kimppuun,
rinteilt’ Idan jotk’ alas virtaavat meren helmaan:
vyöryi Rhesos, Heptaporos, Rhodios ja Karesos,
Aisepos sekä Grenikos, Simoeis ja Skamandros

myös jumalainen, joihin miest’ oli vierinyt monta
heimoa sankarien, kypäröitä ja kilpiä kyllin.
Yhteen vei kaikk’ uomat Apollo ja virrata antoi
päivää yhdeksän päin muuria; Zeun sade tulvi
sankeanaan, jott’ ois pian huuhtonut sen meren helmaan.
Maan järisyttäjä hankoineen edell’ itsepä riensi
viskoen kuohuihin koko muurin pohjia myöten,
roukkiot hirtten, paatten, akhaijein työt ani-työläät;
hiekan peittoon hiertäen taas tasatantereheksi
Hellesponton virtavan veen teki rantamat pitkät,
kons’ oli murskana muuri; ja uomiins’ ohjasi sitten
virrat vierimähän taas ennalleen vesin armain.

Noinp’ ol’ Apollon kanssa sen kaatava kerta Poseidon;
vaan liki muuria nyt lujaseinää raivosi taiston
kiljuva temmellys, kivet kiitävät tornien hirsiin
ryskyen iski, ja Zeun vihan ruoskan alla akhaijit
taajaan sulloutui tasalaitain laivojen ääreen,
vimmaa Hektorin hirmustuin, pelontuottajan tuiman;

hänp’ yhä taisteli rynnistäin kuin riehuva myrsky.
Kuin ajokoiria päin sekä miehiä metsien karju
käännähtää tahi myös raju leijona rohkein voimin,
vaan sitä vastaan nuo heti yhtyvät muurina seisten,
peitsiä singahtaa, käsin lennähytettyjä vankoin,
päin satamalla; mut säikkyä ei, ei peljätä saata
sen sydän uljas, vaan oma rohkeus sille on surmaks;
syöksyy syöksymätään miesparvea päin peto taistoon;
kunne se viskautuu, väki siinäpä väistyvi syrjään:
noin kävi päin vihamiest’ yhä Hektor, kumppanejansa
yllyttäin yli kaivannon. Mutt’ ei hevot raisut
harpata hirvinneet. Liki reunaa sen kovin korskuin
seisahtuivat, sill’ oja eess’ oli hirmuna, laaja
laukata poikki ja muuten myös yli vaikea päästä,
sill’ ylen jyrkkään suistuva sen näet pääst’ oli päähän
kumpikin seinä, ja partaaseen asetettuna paalut

55

pitkät, kärkevät, joit’ oli maahan poiat akhaijein
taajaan iskenehet vihamiehen torjumiseksi.
Ei hevin laukannut hepo vaunujen kiitäväpyöräin
kanss’ yli ois, ja he miettivät, mies jalan voisiko mennä.
Urhean Hektorin luo jopa Pulydamas tuli, virkkoi:

“Hektor, myös jalot muut sekä Troian ett’ apukansain!
Hulluutt’ ois yli kaivannon hevot pyrkiä saamaan.
Liian pysty on niille se tie, näet kärkevät paalut
partaall’ on, takanaan heti ankara muuri akhaijein.
Kamppailuun karahuttelemaan siell’ ei sovi kenkään,
sill’ alat ahtaat on ja, ma luulen, vaurio vartoo.
Jos nyt on tuumana siis jylykorkean Zeun periturmaan
tyyten akhaijit syöstä ja iliolaisia auttaa,
niin totisesti ma toivon sen heti täyttyvän, heidän
kaukana Argos-maasta jo hukkuvan mainehetonna.
Mutta jos kääntyvät taistoon taas he ja syöksevät meidät
laivoiltaan suinpäin alas kaivantoon syväpohjaan,
silloin ei mene kaupunkiin edes viestiä meistä
luota akhaijein, konsa he käyvät kääntyen kimppuun.
Kuulkaa neuvoni siis sekä seuratkaa sitä kaikki.
Partaan luo ajomies kukin hillitköön hevosensa,
vaan jalan itse me nyt kera Hektorin kaikk’ asehissa
rynnätkäämme, ja ryntäyst’ ei sitä kestä akhaijit,
jos ovat joutunehet he jo tottakin turmion paulaan.”

Virkkoi noin; hyvä neuvopa tuo oli Hektorin mieleen.
Kohta hän vaunuiltaan tamineissaan karkasi maahan,
eivät vaunuilleen urot Troian jäänehet muutkaan,
vaan kera maahan karkasivat jalon Hektorin jälkeen.

Ääreen kaivannon kukin ohjaajansa nyt jäämään,
järjestyksessään pitämään hevot käski ja vaunut,
itse he taiten järjestyin sotaparvehen viiteen
seurasivat kukin johtajataan miesrintamin taajoin.

Itsepä Hektorin kanssa ja Pulydamaan kera kuulun
riens useimmat, urheimmat, halu joill’ oli kiivain

89

muurin murtelohon, liki onttoja laivoja taistoon,
johtaja kolmas viel’ oli Kebriones; näet vaunut
hänt’ oli halvemman uron haltuun heittänyt Hektor.
Parvea toistapa toi Paris, Alkathoos ja Agenor,
seuraavaa Helenos sekä Deifobos jumalainen,
veljekset, Priamon pojat; viel’ oli Asios kolmas,
Asios, Hyrtakon juurt’, uveuljas, säihkyväsälkö,
saapunut Selleeis-joen varsilt’, aimo Arisben.
Neljätt’ Aineias, Ankhiseen aaluva, johti,
vertana vierellään Antenorin poikia kaksi,
Arkhilokhos Akamaan kera, taitajat taistelon kaiken.
Sarpedon oli taas apukansain kuulujen päämies,
Glaukos rinnallaan sekä ankara Asteropaios;
näät heti jäljestään urohompina kaikkia muita
hän piti kumpaakin; mut itse hän vaill’ oli vertaa.

Liittyen mieheen mies sekä kilpeen kilpi he vimmoin
riensi akhaijeja päin, ei luulleet kestävän heidän
kauemmin, vaan sortuvan luo sotapursien tummain.

Muut urot Ilionin sekä kuulujen myös apukansain
noutivat aimon Pulydamaan sotaneuvoa oivaa;
noutanut Asios ei, vesa Hyrtakon, urhojen päämies,
ei hepojansa hän, ei ajomiestään mielinyt heittää,
vaan merinopsia laivoja päin kera valjakon kiiti.
Mieletön! Karttava ei manan kolkkoja neitoja ollut,
korskana vaunuillaan, hevosillaan laivojen luot’ ei
kääntyvä jälleen Ilionin avotuulisen turviin;
saarsi sit’ ennen näät hänet karsas kohtalo, iski
peitsell’ Idomeneus, jalo aaluva Deukalionin.
Valkaman äärtä hän päin vasent’ ohjasi, mistä akhaijein
tie oli valjakot taas palauttaa tanterehelta;
sinne hän orheillaan karahutti; ja sulkematonna
portin puoliskot näki, siirretyn ankarat salvat;
auki nyt portin sen piti vartiat, jos kuka vielä
laivojen turviin ois tuloss’ ollut ottelijoista.

123

Sinnepä suoraan hän hevot laski, ja raikuvin huudoin
seurasi myös väki muu, ei kestävän luullut akhaijein
kauemmin, vaan sortuvan luo sotapursien tummain.

Houkkiot! Kohtasivat näet portill’ urhoa kaksi,
kelpoa keihäsmiestä, lapitheja tuimia, toinen
aaluva Peirithoon, Polypoites aimo, Leonteus
toinen taas, jalo kuin sodan Ares, urhojen surma.
Vartiamiehinä nuo oli leirin korkean portin;
niinkuin taivaslatvaiset, lujat vuorien tammet
seisovat kaikin säin, sadetulvia, tuulia kestäin,
juurin mahtavin maan kamarass’, ikivankkumatonna:
niinp’ urot seisoi nuo käsivartten voimahan luottain,
vartoivat pelotonna, kun päin kävi Asios aimo.
Muuria vankkaa päin isoll’ äänell’ iliolaiset
karkasivat, häränvuotaiset kohotettuna kilvet,
Asios johtajanaan, Adamas kera, Asion poika,
Oinomaos ja Thoon sekä Iamenos ja Orestes.
Vain sisäpuoll’ oli portin akhaijeja laivojen puoltoon
äsken kiihdelleet sopavälkkyjä vartiamiehet,
mutta kun muuria kohti jo karkasi nyt väki Troian,
danaolaisten kesken myös pako parkuva alkoi,
riensivät kumpikin taistelemaan etupuolle he portin;
niinkuin villiä karjua kaks ajokoirien, miesten
parvea pauhuisaa pesärotkoll’ ottavi vastaan,
syrjin syöksyy päin, ylt’ympäri viskoen viitaa
maast’ ylös juuriltaan; kovin kirskuvat, kalskuvat hampaat,
kunnes jonkun peitsi jo käy sekä riistävi hengen:
ryntäill’ urhojen noin sopavasket välkkyvät kalskui,
kun tuli peitsiä päin; soti kumpikin näät väkevästi,
voimaans’ uskaltain sekä muurill’-ottelijoihin.
Tornien vahvain vartiot nuo kivituiskehin torjui
vainoajaa, jott’ itse he varjeltuis, majat leirin,
laivat myös merinopsat; kuin lumet lentävi maahan,
pilviä tummia tuivertain kun viuhuva tuuli

taajaan viskoo niit’ elonkasvaja-maan kamaralle:
niin kivet tuiskuten kiiti, akhaijein, iliolaisten
kilvan syytelemät; kypäräin sekä kumpurakilpein
vasket vankuivat kumeasti, kun järkäle sattui.
Tuosta jo tuskaillen löi reiteens’ äänehen nurkuin
Asios, Hyrtakon poika, ja virkkoi noin vihan kiukuin:

“Viehtynyt viekkauteen sinä myös olet, Zeus ylitaatto,
tuiki jo siis; sill’ en väkeämme ma torjumatonta
luullut Akhaian sankarien ois saattavan kestää;
vaan kuin mettiset tai kimalaiset, keskeä norjat,
syrjään jyrkän kalliotien pesän jotk’ ovat tehneet,
pois pesäonkalon suult’ ei erkane, vaan tulisesti
puoltavat poikasiaan medenetsijä-miehiä vastaan:
portilt’ ei nyt nuo, vain kahden vaikk’ ovat, aio

erjetä, elleivät tapa meitä he taikka me heitä.”

Virkkoi noin, mut siitäpä Zeun ei heltynyt mieli,
sillä hän kunniahan nyt aikoi Hektorin nostaa.

Toiset taistelivat taas toisten porttien luona;
mutta en kaikkea voi, kuin taivahiset, kuvaella.
Näät kivimuuria pitkin kuin tuli leimusi taisto,
sai urot Argos-maan, hädän hämmentäissäkin, pakko
laivoja varjelemaan, hätämiell’ oli kaikk’ ikivallat
itse jo nuo, jotk’ aina akhaijeja auttivat taistoon.

Tuimina riehuivat sodan, surman työssä lapithit.
Poika jo Peirithoon, Polypoites urhea, iski
otsikkoon Damason, päin vaskea, kiitävän keihään;
kestänyt vaskinen ei kypär’ iskua, vaan läpi otsan
tunkihe välkkyvä kärki, ja velloutui verisiksi
aivot kaikki, ja ryntääjän noin sorti hän surmaan.
Mutta Pylonin kaasi ja Ormenon kohta hän sitten.
Antimakhon pojan Hippomakhon taas sorti Leonteus,
aaluva Areen juurt’, ase ankara upposi uumiin.
Huotrast’ oitis kiskaltain veti viiltävän miekan,
karkasi miesvilinään, kera Antifaneen käsikähmään,

viuhuen iski jo miekka, ja kenttään mies selin sortui;
sitten Oresteen löi sekä Iamenon ja Menonin,
nuo perätysten kaasi hän kaikk’ elonkasvaja-maahan.

Juuri kun hohdokkaita he noilt’ asevaskia riisti,
kohti jo Pulydamaan sekä Hektorin tuomina urhot
riens useimmat, uljaimmat, halu joill’ oli kiivain
murtaa muuri ja laivoihin tuli tuiskata kirkas,
vaan hepä kaivannoll’ yht’äkkiä jäi epäröimään.
Sill’ yli mennä kun mielivät, niin tuli liitävä lintu,
päin vasent’ iliolaisten äärt’ yläilmojen kotka,
kauhea kynsissään veriruskea, viel’ eläväinen
käärme, mi kiemurrellen vain yhä kiukkua kiehui.
Taapäin viskaten pään sepä ryöstäjätään puri rintaan
kaulan alle, ja tuskissaan sen kotka jo päästi
maahan kouristaan, ja se kirposi joukkojen keskeen,
kotkapa kiljuen kiiti nyt pois kera viimojen vieväin.
Kammostui urot Ilionin, kun kirjavan käärmeen
keksivät keskellään, Zeun, aigiinkantajan, enteen.
Urhean Hektorin luo jopa Pulydamas tuli, virkkoi:

“Hektor, neuvoja mun kokouksiss’ aina sa moitit,
vaikk’ ovat oiviakin, sill’ ei muka näät sovi, ett’ on
kansan mies eri mieltä, jos toimena lie pito neuvon
taikkapa taistelokin — sun valtaas vain lisäelköön!

Sen toki lausun nyt, mink’ arvelen itse ma parhaaks.
Ei tule laivoja valtaamaan nyt pyrkiä meidän;
näinpä, ma luulen, käy, tuo lintu sen enne on totta,
ilmojen kotka, mi päin vasent’ iliolaisien äärtä
liiteli, juuri kun kaivannost’ yli mielivät mennä,
kauhea kourissaan veriruskea, viel’ eläväinen
käärme, mi kirposi koht’ alas ennenkuin pesähänsä
ehti sen viejä ja poikasiaan sai ruokkia sillä:
niinpä me myöskään emme, jos auki nyt ankarin voimin
portti ja muurikin murrettais paetessa akhaijein,
pois rivit ehjinä ensinkään tule laivojen luota,

vaan moni Troian mies jää jälkeen, jonka akhaijit
laivoja varjellen lyö maahan tappavin vaskin.
Näin tämän tietäjä tulkitsis, joka tuntisi tarkoin
merkit mielessään, jota myöskin kuulisi kansa.”

Vastasi tuimana katse nyt Hektor heiluvaharja:
“Pulydamas, noin neuvoen etp’ ole ystävä mulle,
muuten muuta ja oivempaa toki tietänyt oisit;
vaan vakavissasi jos sinä tottakin moisia haastat,
silloin taivahiset älyn vieneet sult’ ovat varmaan,
kun jylykorkean Zeun sanan unhottaa sinä käsket,
tuon lupauksen, jonka hän itse on nyökäten suonut.
Lintuja liitäväsiipiä vain sinä vaatisit meidät
seuraamaan, mut en piittaa niist’, en huoli ma lainkaan,
koita ja päivää päin käden oikean puolle jos menkööt
tai vasemmallekin vaipukohot yön himmeän ääriin.
Tahtoa ylhän Zeun toki seuratkaamme me ennen,
hänp’ ikivaltias on näet ihmisien, jumalainkin.
Yks ylin ennusmerkki on: puoltaa syntymämaata.
Miksikä pelkäisit sinä taistoa, tappoa suotta?
Sillä jos kaatuisimmekin luo nyt akhaijien laivain
kaikki me muut, ei tarvis sun toki peljätä surmaa;
eip’ ole rinnassas sull’ uskallust’, urovoimaa.
Mutta jos kamppailusta sa luovut tai kenen toisen
taivutat taukoamaan puheluillasi taistelemasta,
niin tätä peistäni saat tuta kohta ja henkesi heität.”

Virkki ja ryntäsi päin etupäässä, ja valtavin huudoin
kumppanit seurasivat. Salamoitsija Zeus laelt’ Idan
lentoon laivoja päin rajupuuskan nosti, mi sinne
vei pölyn ryöppynä, niin hätäytteli mielet akhaijein,
Troian miesten salli ja Hektorin kunnian saada.
Nää tähän luottaen enteeseen, väkehensäkin vankkaan
riensivät murtamahan nyt akhaijein muuria suurta,
tornien pois repimään oluspalkit, rintamusvarjeet,

vääntelemään väkihirret pois, mitä maahan akhaijit

vahvikepylväiks iskenehet oli tornien rintaan.
Koittivat irti ne saada ja toivoivat pian muurin
murtelevansa. Mut väistynehet ei tieltä akhaijit,
vaan häränvuotaisin he nyt muuria varjeli kilvin,
kimppuun-ryntääjää kivin iskeä koitti ja keihäin.

Muurill’ yllyttäin eestaas kävi kumpikin Aias
intoa kamppailuun viritellen akhaijien kaikkein;
ken sanan kiittävän sai, ken kiivaan nuhtelun heiltä,
konsa he herkeävän kenen keksivät ottelemasta:

“Miehet Akhaian kaikki nyt, heikoin kuin väkevinkin,
kertapa keskinen myös — sill’ ei tasavertoja taistoon
kaikk’ ole ottelijat — nyt on kullekin ylt’yli työtä;
sen hyvin itsekin näätte jo. Siis päin laivoja älköön
kääntykö ainoakaan, ken kuullut on päällikön käskyn,
vaan tenä tehkää vankka ja rohkaiskoon kukin toistaan,
koittaen, eikö Olympon Zeus, salamoitsija, salli
kaupunkiinsa nyt karkoittaa vihamiehiä jälleen.”

Huusivat noin väkevästi akhaijein intoa nostain.
Niinkuin taajaan talvissäin lumen hahtuvat lankee,
kun sit’ on hankkiunut satamaan Zeus selkeäneuvo,
ihmeeks ihmisien vasamansa ne valkeat kylväin;
tuulet tyynnyttäin yhä lunta hän viskovi, kunnes
verhoo vuorien harjanteet se ja kalliotörmät,
vainiot viljelijäin, kedot, laidunmaat apilaiset;
peittyvät niemekkeet, meren partaat vaahtoavaisen,
vain vesi vellova luo lumen yltään; mutta se kattaa
ylt’yli kaiken muun, kun Zeun sade sankkana lankee:
noin kivet taajaan kiiti nyt singoten toisa ja toisa,
iliolaisia kohti, ja heiltä akhaijeja vastaan;
pitkin muuria valtahinen kävi ryske ja pauhu.

Eip’ ois iliolaiset viel’, ei loistava Hektor
muurin porttia, ei väkisalpaa särkeä voineet,
päin jos akhaijeja poikans’ ei, Sarpedonin, käydä
käskenyt kaitsija Zeus nyt ois kuin leijona karjaan.

Kilven varjeekseen heti nosti hän ympyriäisen,
sorjan, vaskevan, — sen vasaroinut seppo ol’ oiva,
myös monet naulannut häränvuotaiset sisäkerrat
nastoin kultaisin ylt’ympäri vaskea kiinni;
kilpi se varjeenaan, kädess’ uhkaten peitsiä kaksi,
riensi hän päin kuin vuoriltaan jalopeura, mi riistaa
kauan on kaivannut; sitä kannustaa sydän uljas

kimppuun lampahien lujasalvoiseen pihatarhaan;
vaikkapa paimenet peitsekkäät kera koirien kohtais
vartiamiehinä siellä se laumaa varjelemassa,
ei yrityksett’ erjetä pois pihan mailta se mieli,
sinne jo viskautuu sekä saaliin vie tahi itse
suistuu keihääseen, etumaisten nopsahan heittoon:
noin jumalaisen myös Sarpedonin mielen ol’ into
rynnätä muuria päin, sen murtaa rintamusvarjeet;
Glaukon, Hippolokhon pojan, puoleen kohta hän kääntyi:

“Glaukos, miksipä meill’ yli muista on kunnia kuulu,
ain’ ylin istuin, myös paras atria, kukkuramaljat
siis Lykiassa ja kuin ikivaltoja meit’ ihaellaan?
Miks iso maa-ala myös, jota huuhtoo virtava Ksanthos,
köynnöstarhoja on, nisupeltoja meill’ osanamme?
Niinp’ etumaisina nyt Lykian esitaistelijoista
meidän on seistava, myös tulisimpaan syöstävä taistoon,
noin Lykian sopavälkyt jott’ urot mainita mahtais:
‘Maineetonnapa ei Lykiaa pidä valtikan alla
valtiahat nämä, pöydässään yhä uhkeat lampaat,
viinit vienoimmat, valioimmat; myös jalo heill’ on
voima, he käy Lykian väen eell’ etumaisina taistoon.’
Ystävä armas, oisipa vain, tämän ottelon surmat
karttaen, tarjona meill’ elo kuolematon, ikinuori,
enp’ eturintaan taistelemaan minä lähtisi itse,
en kera kannustais sua kamppailuun urokuuluun;
vaan lukemattomat surmathan yhä ympäri vaanii,
joit’ ei väistyä voi, ei välttää ihminen kenkään;
327
kilpaan siis, mekö vai vihamies nyt kunnian korjaa!”

Virkki, ja valmis tottelemaan kehotust’ oli Glaukos.
Karkasi kumpikin päin Lykian väki valtava myötään.

Tuon näki kammostuin Peteos-uron poika Menestheus;
näät tuho vyöryi tornia päin, hänen varjelemaansa.
Kohta hän silmäsi pitkin akhaijein muuria jonkun
päällikön nähdäkseen, tuhon alta ken vois väen auttaa,
keksi jo Aiaan kummankin, urot taistelonahneet,
Teukron myös, majasuojastaan joka juur’ oli tullut;
kaukana ei urot olleet, vaan ei kantanut ääni;
niin iso pauhina soi — kävi taivoon asti se — kaikuin
iskuja kilvet sai, kypäritkin huiskuvaharjat,
portit teljetyt myös, vihamies näet niit’ oli vastaan
syöksynyt murtaakseen läpi telkien tien väkivoimin.
Hän tykö Aiasten heti airuen työnsi, Thooteen:

“Oiva Thootes, juokse ja joudu ja tuo avuks Aiaat,

kumpikin kutsu jos suinkin, näät paras ois se jo varmaan,
sill’ äkin uhkaamassa on meitä nyt turmio tuima.
Niin kovin rynnistää Lykian väen johtajat, joilla
taistelon telmeess’ ain’ ylen on raju, riehuva riento.
Mutta jos sielläkin on nyt taisto ja työ ani-työläs,
tulkoon turvaks ees Telamonin aaluva aimo,
tulkoon Teukros myös, jalo jousell’-ampuja, myötä.”

Virkki, ja altis tottelemaan oli käskyä airut,
pois sopavälkkyjen riensi akhaijein muuria pitkin,
sankarien tykö ehti ja virkkoi vitkaelutta:

“Aiaat, päälliköt aimot, akhaijein päät sopavankkain,
auttamahan Zeun-heimoisen Peteos-uron poika
tuonne, Menestheus, hetkeks ees nyt pyytävi teitä;
kumpaakin haluaisi, se näät paras oisi jo varmaan,
sill’ äkin uhkaamassa on siellä nyt turmio tuima.
Niin kovin rynnistää Lykian väen johtajat, joilla
taistelon telmeess’ ain’ ylen on raju, riehuva riento.
Mutta jos täälläkin on nyt taisto ja työ ani-työläs,

361

tulkoon turvaks ees Telamonin aaluva aimo,
tulkoon Teukros myös, jalo jousell’-ampuja, myötä.”

Virkki, ja empinyt ei Telamonin aaluva aimo;
sai sanat siivekkäät heti hältä Oileun poika:

“Aias, tänne sä jää Lykomedeen urhean kanssa,
tarmoin taistelemaan, rivit rohkaiskaatte akhaijein,
itse nyt tuonne ma käyn päin ryntäävää vihamiestä,
taas heti riennän tänne, kun auttanut vain olen noita.”

Virkki ja riensi jo pois Telamonin aaluva aimo
Teukros saattajanaan, veli, laps saman sankaritaaton;
Pandion kera häll’ oli, kantaja kaarevan jousen.
Torniin kerkesivät he Menestheun urheamielen
muurin turvin — tulla ol’ aika jo myös, hätä suuri,
näät etuvarjeen kimppuun kuin rajumyrsky jo musta
ryntäsivät Lykian väen päät sekä päälliköt aimot;
karkasi mies päin miestä, ja soi sotakiljuna suuri.

Ensimmäisenä nyt Telamonin aaluva Aias
heistä Epikleen kaas, Sarpedonin ystävän uljaan,
päin ison, särmikkään kiven iski, mi pääll’ oli muurin
pantuna päällimmäks etuvarjeen taa, hevin eipä
ois käsin kaksin ees sitä kantanut mies nykykansan
vauraimmillaankaan; kevyestipä heitti sen Aias
ruhjoen päin kypärää neliharjaa, murskaten aivan
pään, lusuks iskien luut; kuin simpukanpyytäjä syöksyi

muurilt’ uhkea mies ylähältä, ja luist’ elo luopui.
Teukros taas, kun Hippolokhon vesa, valtava Glaukos,
karkasi muuria päin, käsivartta jo varjehetonta
vammasi nuolellaan, hält’ ottaen taisteloinnon.
Varkain hyppäsi pois uros muurilt’, että akhaijit
haavaa ei näkis, ei sais ilkkua siit’ ilosuulla.
Murheutui nyt Sarpedon heti kohta, kun keksi
kumppanin poistunehen; mut talttunut taistelemast’ ei,
vaan läpi peitsellään Alkmaonin, Thestorin poian,
syöksi ja peitsen tempasi pois, kera mies alas suinpäin

suistui; kalskuen soi asu vaskenvälkkyvä yllä.
Sarpedon etuvarjeeseen käsin iski nyt vahvoin,
tempasi vain, ja se irtautui ihan kaikki, ja muurin
päällys paljastui, monen tulla nyt tie oli auki.

Päin samall’ Aias riensi ja Teukros. Laski jo nuolen
kannikehihnaan kaunoiseen Sarpedonin kilven
Teukros, rintaa kohti, mut torjui Zeus tuhosurman
suojaten aaluvataan, jott’ ei liki laivoja sortuis.
Aias karkasi kohti ja kilpeen iski, mut keihäs
ei läpi mennyt, vaan rajun ryntääjän toki torjui.
Hiukan taansihe tää etusuojukselta; mut eipä
mielinyt väistyä, näät himo häll’ oli kunnian kuulun,
kääntyen kumppanejaan, Lykian jumalaimoja, kutsui:

“Voi, Lykianko jo miesten näin urovoima nyt uupuu?
Työläs on mun, jos suurikin ois väki mulla ja miehuus,
yksin murtaa tie yli muurin laivojen luokse.
Siis kera seuratkaa, tehovampi on työ monen tehden!”

Virkki, ja kannustain kävi mieliin käskijän nuhde,
kiivaammin väki ryntäsi päin kera valtiahansa,
myös urot Argos-maan veti taajemmaks sotarintaa,
muurin suojelemaa; ja nyt alkoi työ ylen tuima.
Eivät jaksanehet Lykian näet aimot akhaijein
muuria murtaa, laivain luo ei raivata tietä,
eivät akhaijit peitsekkäät Lykian väen voimaa
torjua muurin luota, jo sen liki päästyä kerran,
vaan kuten naapuri käy rajakiistaa naapurin kanssa,
mittaustankoineen jaoss’ yhteisvainion teiskuu,
riitana kaistale kaita, jok’ ois tasan pantava tarkoin:
niin välill’ esti nyt vain etusuojus; senp’ yli ruhjoi
sankarit toisiltaan häränvuotaiset, kehäsorjat
taistelokilvet, myös käsitaljat leiskuvat puhkoi.
Löi monen ruumiiseen syvän haavan tappava vaski,
kun selän paljastain ken käänsihe taistelijoista,
suoraan ryntääseen läpi kilven viel’ useampiin.

Tulvi jo urhojen vert’ yliyltään muuri ja tornit,
huppeli iliolaisten, akhaijein myös punahurme,
eipä akhaijeja karkoittaa vihamies toki voinut,
vaan kuin kehrääjän vakamielen vaaka, kun kuppiin
toiseen punnus on pantu ja toiseen täys tasamäärä
villoja, jotta hän lapsilleen sais ansion niukan:
niin tasan vaappui taistelo nyt sekä mittelö miesten,
kunnes Hektorin salli jo Zeus urokunnian saada;
ensimmäisnä hän näät yli riensi akhaijien muurin;
Troian miehiä kiihtäen huus läpitunkevin äänin:

“Eespäin, Ilionin hepourhot, muuri jo maahan
murrelkaa, tuli tuima jo tuiskatkaa sotapursiin!”

Noin hän kiihtäen huusi, ja kaikki he kuulivat riemuin;
ryntäsi muuria päin rivit taajat, kohti sen harjaa
kilvan kiipesivät, käsiss’ iskevät, kärkevät keihäät.
Koppoi Hektor nyt kiven suuren, pystynä seisseen
portin eess’, ohutkärkisen, vaan alapääst’ ylen paksun —
miest’ ei kaks sitä ois, rotevimpiakaan nykyrahvaan,
saanut maast’ ylös rattailleen vähin töin vivutuksi;
hän toveritta sen nosti nyt helpolleen — keveäksi
Zeus teki, petteliään Kronos-taaton poika, sen hälle.
Niinkuin kartanohon käden toisen taakkana paimen
jäärän villat vie, eik’ uuvuta kantamus yhtään,
niin kiven Hektor nosti ja kantoi palkkeja kohti,
joist’ oli puoliskot, lujasaumat sulkijat, tehty
portin valtahisen; sisäpuolla sen kaks oli salpaa
käypää vastakkain, kara yksipä kytki ne yhteen.
Astuen aivan luo, hajareisin heittohon tuimaan
jänteret jännittäin, kiven iski hän keskehen portin.
Poukkosi puoliskot saranoiltaan, poikki ne puski
järkäle lentäissään; kovin ryskyi portti, jo salvat
kirposi pois, säpäleiksi jo paksut löi ovipalkit
ruhjova lohkare. Syöks sola-aukkoon loistava Hektor,
kasvoiltaan kuin yö, asevasket, vartalon varjeet,

leimusi peljättäin; kädess’ uhkaten peist’ oli kaksi.
Torjua ryntääjän ois vain joku kuoloton voinut,
konsa hän karkasi päin läpi portin, liekkinä silmät.
Kääntyen miesvilinässä hän iliolaisia kutsui
ryntäämään yli muurin, heit’ ei huutanut turhaan.
Koht’ osa karkasi heist’ yli muurin, kautt’ avoportin
tulvasi toisia taas. Tasalaitain laivojen turviin
danaolaiset riensi, ja suunnaton soi sotamelske.

KOLMASTOISTA LAULU

TAISTELU LAIVOJEN ÄÄRESSÄ.

Zeus kun ol’ auttanut Hektorin noin sekä iliolaiset
laivojen luo, väkitöille hän taukoamattoman taiston
heidät jätti, mut itse jo loi hän loistavat silmät
puoleen Thrakian maan hepourhojen, myös sotisankkain
Mysian sankarien sekä hippemolgien heimon,
tammoja lypsävien, abioitten oikeamielten.
Eipä nyt Troiaan päin tähyelleet loistavat silmät,
sill’ ei yhdenkään jumaloista hän astuvan luullut
joukkoja auttamahan, ei Troian eikä akhaijein.

Vaan tähyellyt suott’ ei maan järisyttäjä suuri;
hänkin hämmästyin näet katseli taistoa tuimaa,
huipull’ istuissaan Samothraken metsävän saaren;
sinnepä aalloist’ astuen hän näki kukkulat Idan,
myös Priamon näki kaupungin ja akhaijien laivat;
säälien katseli, kuinka akhaijeja iliolaiset

15

sorti, ja johtoon Zeun kovin kiukustui sydämessään.

Vuorelt’ äkkiä hän moniryhmyiselt’ alas astui
rientävin askelehin; kovin metsä ja kukkulat ylhät
järkkyi jalkojen alla, kun kuoloton valtias kulki.
Askelt’ astui kolme, ja neljännellä jo ehti
Aigaihin, kuhun aikoi; siell’ all’ aaltojen hälle
kuulu ja kullanvälkkehinen ikilinna on tehty.
Koht’ orot valjaisiin, jalan vaskisen polkijat, laittoi,
kullanleiskuva-harjat nuo, rajuviimana vievät,
ylleen kultaiset sovat suori ja ruoskahan tarttui
sorjaan, kultaiseen sekä vaunuilleen heti nousi.
Vieri jo nuo yli veen, ja sen alhojen kaikk’ asujaimet
saattona karkelivat, hyvin tuntien valtiahansa;
aukesi riemuissaan meri tieksi, ja kirmaten orhit
kiitivät, kastunut ei edes akseli vaskinen alla.
Kohti akhaijein laivoja vei jalot juoksijat häntä.

Onkalo laajapa on meren alhoss’, yht’ etähällä
siit’ ovat vastakkain Tenedos sekä vuorinen Imbros;
sinne Poseidon, maan järisyttäjä, valjakon jätti,
valjaist’ irroittain, rehun ääreen ambrosiaisen,
aukeamattomin, kultaisin, kulumattomin kahlein
kammitsoi jalat, jott’ orot paikoillaan palausta
vartois valtiahansa, ja lähti akhaijien leiriin.

Vaan kuin valkea tai rajumyrskyn riehuva pyörre
riensivät iliolaiset päin kera Hektorin innoin,
huutaen, pauhaten; toivona heill’ oli laivat akhaijein
vallata, niitten luo urot vaivuttaa valioimmat.

Vaan järisyttäjä maan, sylisaartaja, suuri Poseidon
alhost’ aaltojen nousi ja kiihti akhaijeja taistoon —
Kalkhaan häll’ oli hahmo ja vaipumaton väki äänen —
Aiait’ ensin, joill’ iso ilmankin jo ol’ into:

“Aiaat, turmion alta te auttaa voitte akhaijit,
teiltä jos mielen miehuutt’ ei vie hyytävä pelko.
Muuall’ ei ole vaarana niin väki rohkea Troian,

vaikk’ ovat tulleet laumoittain yli mahtavan muurin;
heidät torjua voi toki pois varusääret akhaijit,
vaan sitä suuremp’ uhkaamass’ on vaara ja turma,
kuss’ etumaisena Hektor kuin tuli riehuva rientää,
poikia korkean Zeun joka kerskailee olevansa.
Siis joku taivahinen sydämeenne nyt intoa pankoon
vahvana seista ja innostaa kera muitakin. Silloin
laivoilt’ äkkiä pois hänet voitte te, hurja jos onkin,
häätää, vaikka Olympon Zeus hänt’ itsekin kiihtäis.”

Virkki ja sauvallaan järisyttäjä maan sylilaaja
koski nyt kumpaankin, urovoimaa nostaen heihin;
pontta hän loi jäseniin, väen virkeän sai käsi, jalka.
Itse jo riensi hän pois; kuin kiitäväsiipinen haukka
jyrkän kallion korkeudest’ alas äkkiä liitää
maan lakeuksia päin liki vainoten lintua toista,
noin pois nopsana maan järisyttäjä riensi Poseidon.
Ensin Oileun aaluva tuon näki, juoksija oiva,
virkki jo Aiaaseen, Telamonin poikahan, kääntyin:

“Meitäpä laivoja varjelemaan joku käski nyt, Aias,
tietäjän hahmoss’ ilmestyin jumaloista Olympon —
Kalkhas, lintujen katsoja, ei totisesti hän ollut,
näät hänen mennessään jalon tuon minä näin sekä tunsin
jalkojen astunnan — tuta helppohan on ikivallat.
Intoon syttyykin sydän, rinta jo uskaliaampaan,
kaivaten kamppailuun sekä riehuun taistelon taajan,
värjyy kiihkoissaan jalat alla ja myös kädet yllä.”

Hällepä vastasi näin Telamonin aaluva Aias:
“Niin minun värjyy myös kädet ankarat peitseni varress’,
intoni syttynyt on, jalat allani ei pysy hiljaa,
mittelöhön halu mulla on uskaltaa ypö-yksin
tuon rajurientoisen Priamon vesan Hektorin kimppuun.”

Noinpa he toisilleen nyt haasteli riemuavassa
taisteloinnossaan, jota mieleen toi ikivalta.

Vaan jo akhaijeja muitakin maan järisyttäjä kiihti,

joukkoa taampana henkäävää liki laivoja seisoin.
Jänteret herpaissut oli uupumus heilt’ ylen raskas,
vallannut hätä mielen, kons’ yli mahtavan muurin
tulvivan huomasivat luvutonten iliolaisten.
Kumpuamaan näky tuo sai kyynelet luomien alta,
sill’ ei ollut heill’ avun toivoa. Mutta Poseidon
luo tuli taas rivit rohkaisten — oli helppo se hälle.
Leitos ensiks sai sanat kiihtävät kuulla ja Teukros,
sai kera Peneleos, sai Deipyros, Thoas aimo,
Meriones sekä Antilokhos, urot, johtajat uljaat;
noillepa noin sanat siivekkäät hän kiihtäen virkkoi:

“Voi häpeäänne, te Argos-maan arat poikaset! Varmaan
laivat varjelisitte te miehinä taistelemalla!
Mutta jos ei nyt teill’ ole taistoon tarmoa tuimaan,
niin tänä päivänä tallata saa meit’ iliolaiset.
Voi, näyn kumman minkä jo silmäni nää näkevätkään!
Kauheutt’ en sitä milloinkaan todeks uskonut oisi:
ryntää laivojen luo väki Troian, vaikk’ oli ennen
aina he kuin arat kauriit, jotk’ ovat ruokana metsän
sutten, pantterien ja sakaalien, tyyssijatonna
siell’ yhä harhaillen vaill’ uskallusta ja voimaa:
noinp’ ei rohjennut väki Troian akhaijeja ennen,
mies päin miehen kättä ja kuntoa, kohdata lainkaan.
Nyt he jo kaukana linnoiltaan liki laivoja hyökkää;
päällikkömme on syy se ja miesten laimean mielen,
näät hänen närkästyttäminään ei tahdo he puoltaa
laivoja nopsia, vaan liki niitä jo sortuvat surmaan.
Mutta jos kaiken turmion syy totisesti hän onkin,
sankari Atreun juurt’, Agamemnon, mies isovalta,
koska hän solvasi niin kovin aimoa Peleun poikaa,
taistelemast’ ei kuitenkaan sovi tauota meidän,
vaan vika korjata koht’ — avun antaa miehevä mieli!
Kaunist’ ei ole, noin urovoima kun uupua saa nyt
teiltä, te uljaimmat väen kaiken. En minä miestä

moittia viitsisikään epäkelpoa, että hän ei käy
ottelemaan, vaan teihin nyt sydämestäni suutun.
Veikkoset, turman suuremman pian velttous moinen
totta jo tuo! Sydämessä jok’ ainoan siis häpy, harmi
vallitkoon, sill’ alkanut on ylen ankara taisto.
Ryntää laivoja päin raju Hektor raikuvin huudoin,
sankari, murtanut on väkisalvat, särkenyt portit.”

Noin järisyttäjä maan nyt akhaijein intoa kiihti.
Johtoon Aiaan kummankin rivit suorihe vankat;
moittinut eip’ ois Areskaan, jos ois kera ollut,

noit’, ei nostaja miesten Athene; näät valioimmat
sankarit vartoamass’ oli joukkoa Hektorin aimon:
keihäs keihääseen, limitysten kilpehen kilpi,
suojus toiseen, mieheen mies, kypäriin kypär’ yhtyi;
heilahtaa kypär’ ei hevin jouhinen, välkkyväharja
voinut toiseltaan, niin sankea heit’ oli parvi.
Peitsien sarjat notkui nuo, käsivarsien vankkain
puistelemat; halu hehkuva heill’ oli rynnätä taistoon.

Sankkana tunkihe päin vihamies, etumaisena Hektor
rientäen tietään, kuin iso kallionlohkare vyöryy,
jyrkänteeltä kun sen alas tempaa talvinen tulva,
syöksyvän veen tuet syötyä pois kiven ankaran alta;
kimpoillen kivi kiitää tuo, puut ryskyen kaatuu,
vaan pysähyttämätönnä se pyörii, kunnes on tullut
täys tasamaa; jopa seisahtuu meno vinhakin silloin:
noin meren ääreen asti nyt tuokion uhkasi Hektor
surmaten leiriin syöstä akhaijien, laivojen keskeen;
mutta kun päätyi päin rivikuntia rintaman taajan,
niin uros seisahtui liki niitä, ja poiat akhaijein
keihäin kärkeväpäin sekä miekoin iskien vastaan
pois hänet torjuivat, ja hän väistyi häätyen taapäin.
Vaan läpitunkevin äänin huus urohille hän Troian:

“Troian, myös Lykian väki, Dardanian tanapeitset!
Miehinä seiskaa, ei mua estäne kauan akhaijit,
151
vaikk’ ovat niinkuin muuri he taajaan sullouneetkin,
vaan mun peistäni karkkoavat, sill’ intoni nosti
valtias taivaisten, jylykorkea puoliso Heren.”

Virkkaen noin hän kiihti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.
Urhea Deifobos, Priamon vesa, riens eturintaan
aimona, ryntäillään piti kilpeä ympyriäistä,
kerkein askelin siirsi hän jalkoja, suojana kilpi.
Keihään välkkyvän Meriones nyt nosti ja heitti,
eik’ ohi iskenyt tuo, vaan kilpeen ympyriäiseen,
ei toki puhkonut vuotia sen, vaan paljoa ennen
katkesi valtava varsi; mut Deifobon oli kilpi
sonninvuotainen kurotettuna päin, näet peistä
uljaan Merioneen hän pelkäsi; vaan jopa väistyi
joukkoon kumppanien kovin suuttuin sankari, kosk’ ei
voittoa saanutkaan, vaan särkyi pettäen peitsi.
Tuosta akhaijien riensi jo laivoja, leiriä kohti
keihään ankaran noutaakseen, joka jäi majatalteen.

Muut yhä ottelivat, oli suunnaton pauhina. Miehen
ensimmäisenä kaas Telamonin aaluva Teukros,

Imbrion urhokkaan, heporikkaan Mentorin poian.
Pedaion koti tuon oli ammoin, aikana rauhan;
sinne hän nai Priamon sivutyttären Medesikasten.
Mutta kun Argos-maan urot saapui kaarevin laivoin
riensi hän Troiaan taas, soti urhona siell', asumuksen
sai Priamolta ja sai saman kunnian kuin pojat kuulut.
Häntäpä korvuksiin väkipeitsell' iski nyt Teukros,
taas terän tempasi pois, ja hän kaatui, niinkuni saarni,
kukkulan kauas siintävän puu pisin, vartevin, vaipuu
maahan langettain lakan notkean, lyömänä vasken:
noin hänet keihäs kaasi, ja yll' asu kiiltävä kalskui.
Karkasi Teukros luo sekä riistää hält' asun aikoi,
vaan heti Hektor päin salamoitsevan suuntasi peitsen.
Hän toki huomasi sen sekä kerkesi väistyä hiukan,
mutta sen Amfimakhos, Kteatos-uron, Aktorin poian,

aaluva sai povehensa, kun taistoon juuri hän saapui;
kaatui mies rytinällä, ja kalskuen soi sopavasket.
Hektor karkasi luo, kypär' aimolt' Amfimakholta
riistää aikeenaan, ohimoihin luontuva, oiva;
päin kävi ryntääjää heti Aias välkkyvin peitsin,
vaan avopaikkaa keksinyt ei, sill' ankara vaski
ylt'yli varjeli vartta, mut kilven kumpua kohti
iski hän survaltain väkevästi, ja väistihe Hektor
kaattujen luota, ja pois vei kumpaisenkin akhaijit.
Amfimakhon Stikhios ja Menestheus aimo, Ateenan
miesten johtajat, tuonne akhaijein keskehen kantoi,
Imbrion Aiaat taas, väsymättömät kumpikin taistoon.
Kuin jalopeuraa kaks ison vuohen vie, hajotellen
koirat iskevähampaiset, läpi viidakon sankan
viepi ja leuoissaan sitä kantaa maast' ylähällä:
Aiaat kumpikin noin hänet nosti ja vei sopavälkyt,
pois asun riistivät yltä, ja sorjan, suonevan kaulan
kostoks Amfimakhon löi poikki Oileun poika,
kääntyen viskasi miesvilinään hän pään kuni pallon;
Hektorin jalkoihin, pölyn keskeen kieri se maahan.

Vaan kovin julmistui sydämessään suuri Poseidon,
noin pojanpoika kun hält' oli taistoon kaatunut tuimaan,
riensi akhaijein luo majaleiriin, laivojen ääreen
kannustaakseen kaikkia päin tuhoks iliolaisten.
Keihäskuulupa Idomeneus hänet kohtasi tullen
viemäst' ystävätään, joka juur' oli kamppaelusta
poistunut, polventaipeessaan terän vaskisen vamma.
Haltuun haavurien hänet Idomeneus tovereineen
kantaen vei, majahansa nyt poikkesi, sillä hän taistoon
rynnätä tahtoi taas. Sanan virkkoi hälle Poseidon,

kuin Thoas ääneltään, Andraimonin aaluva aimo,
valtias aitoolein, ikivaltain laill’ ihaeltu
Pleuronissa ja myös Kalydonin kalliomailla:

“Kreetan urhojen pää, jalo Idomeneus, mihin jäikään
uhkat akhaijein kaikk’ alas iskeä iliolaiset?”

Vastasi Idomeneus, jalo Kreetan urhojen päämies:
“Ei, Thoas, ihmisen syyt’ ole, minkä ma arvata saatan,
nyt tuho tää; sill’ ei ole outoa ottelo meille.
Kellään kehnoa ei ole pelkoa, ei väsy, väisty
taistoa turmaisaa mies ainoakaan; totisesti
Zeun ylivaltaisen nyt kaiketi mieli on meille
kaukana Argos-maasta jo maineeton tuho tuottaa.
Vaan olit sankari horjumaton, Thoas, aina sa ennen,
toistakin rohkaisit, jos näit hält’ uupuvan innon;
niinp’ älä hellitä nytkään, vaan joka mies kera kiihdä!”

Hälle Poseidon, maan järisyttäjä, vastasi jälleen:
“Älköön, Idomeneus, kotihinsa se koituko koskaan,
vaan kedoll’ Ilionin haluhaaskana koirien olkoon,
ehdoin tahdoin ken tänä päivänä taistelon jättää.
Vaan mene, käy taminees; heti rientää tuonne on tarvis;
ehk’ apu meistäkin on, vain kahden vaikk’ yritämme.
Yhtyen miehet kurjatkin voi kuntoa näyttää,
vaan mepä ottelemaan kera uljainten kykenemme.”

Virkki ja taistoon taas jumal’ astui ankaratöiseen.
Mutta kun Idomeneus majasuojaan nyt tuli sorjaan,
koht’ asun otti hän kaunoisen, parin peitsiä koppoi,
lähti jo taas asevälkkeessään kuin leimaus, enteeks
ihmisien jonk’ iskee Zeun käsi ylhä Olympon
hohtavan korkeudesta, ja sill’ ylen kirkas on loiste:
noin oli vaskenvälkkehinen uron rientävän rinta.
Tielläpä koht’ ajomies majan eessä jo kohtasi aimo,
Meriones; näet sinne hän noutoon vaskisen peitsen
riensi, ja urhea Idomeneus noin hälle nyt virkkoi:

“Meriones, Molos-sankarin juurt’, asekumppani armain,
miksikä tänne sä käyt, jätät taaksesi taistelotelmeen?
Nuoliko iski ja tuskaa tuo sen pistävä tutkain?
Vai mua kutsumahan joku laittiko? Mieleni taistoon
ilman on kutsujakin, majasuojiin eip’ ole jäämään.”

Mielevä Meriones näin vastasi hälle ja lausui:
“Kreetan valtias Idomeneus, sopaurhojen päämies!
Peitsen noudantaan tulin, jos joku sun majasuojaas

jäänyt lie, sill’ äsken mult’ oma entinen murtui,
korskean Deifobon kun kilpeä kohti sen iskin.”

Vastasi Idomeneus, jalo Kreetan urhojen päämies:
“Mielinet peitsiä, niin näet kymmenen, kaksikin niitä;
siell’ ihan täytenä mun majanseinäni välkkyvät seisoo
peitsiä iliolaisten, jotk’ olen kaatanut, sill’ en
kartellut vihamiest’ ole kamppailussa ma kuunaan.
Siksipä peistä on mulla ja kumpurakilpeä monta,
uljast’ on kypärää, sopavaskea kiilteleväistä.”

Mielevä Meriones näin vastasi hälle ja lausui:
“Mullapa myös majass’ on liki tummaa purttani kyllä
mont’ asett’ iliolaisten, vaan ne on kaukana noutaa.
Taistoss’ en minäkään näet unhota kättäni jouten,
vaan eturinnass’ aina ma kamppailuun urokuuluun
astun, konsa on vain sodan alkanut ankara koitos.
Joukost’ ei joku muu sopavälkkyjen ehkä akhaijein
tuntene, kuinka ma taistelen, vaan sinä totta sen tiedät.”

Vastasi Idomeneus, jalo Kreetan urhojen päämies:
“Tiedän, kuink’ olet uljas, miks sitä selvität suotta?
Sillä jos laivojen luota me käytäis, kaikk’ urot parhaat,
väijyksiin, väki kuss’ uron kunkin uljahin nähdään,
kuss’ äkin ilmi se käy, ken on arka ja ken uros aimo —
sill’ aran kasvojen karva se vaihtuu vaihtumatansa,
istua paikoillaan hänen ei sydän säikkyvä salli,
tuonne ja tänne hän kyyristyy, yhä muuttavi jalkaa,
jyskyttäin sydän lyö hänen rinnassaan, hänet täyttää
kuoleman kauhistus, hänen hampaitaan kalisuttaa;
vaan väri uljaan vaihtele ei, hätä hälle on outo,
konsa hän väijyksiin kera muitten kerran on käynyt,
into on syöksyä vain heti keskeen tappavan taiston —
siinä sun voimaas, miehuuttas ei moittisi kenkään.

Nuoli jos taistoss’ iskisi näät tai peitsikin pintaas,
ei sua niskaan ois, ei selkään käyvä sen kärki,
vaan päin rintaa sattua sais tai uumihin uppois,
syöksyissäs sodan karkelohon, etumaisien keskeen.
Mutta nyt emme me näin kuin lapset saa loruella,
ettei jollekin ois vihaks ehkä jo viipymisemme,
vaan mene, käy majasuojaan, sielt’ ota kestävä keihäs.”

Virkki, ja Meriones heti niinkuin rientävä Ares
vaskenvälkkehisen kävi nyt majast’ äkkiä peitsen,
saavuttain taas Idomeneun, sotaintoa hehkuin.
Kuin raju kamppailuun käy Ares, urhojen surma,
poikans’ uljas saattajanaan, ani-ankara Hirmu,

peljättää joka voi väkevänkin sankarin mielen; —
Thrakian mailt’ asehissa he käy, efyrein avuks astuin
tai flegyein uroheimon, sill’ ei voi samall’ aikaa
kuulla he kumpaakin, vain toisen auttavat voittoon:
niin nyt Meriones sekä Idomeneus meni taistoon,
miesten johtajat nuo, varaeltuna välkkyvin vaskin.
Heistäpä Meriones sanan ensimmäisenä virkkoi:

“Deukalionin poika, mik’ on nyt rientosi määrä?
Rintaman keskus, oikea vai vasen siipikö ehkä?
Missään muuall’ ei, minä pelkään, niin kovin jääneet
kamppailuss’ ole ahdinkoon hiuskaunot akhaijit.”

Vastasi Idomeneus, jalo Kreetan urhojen päämies:
“Urhoja muita jo keskustass’ on turvana laivain,
Aias on kumpikin siellä ja Teukros, akhaijien aimoin
ampujamies sekä reipas myös eturintamataistoon;
heistäpä tarpeekseen saa vastust’ urhea Hektor,
kuink’ iso olkoonkin väki hällä ja taistelointo.
Työläs on työ hänen heiltä, jos onkin yltiö taistoon,
hervata uskallus sekä torjumaton käden tuimuus,
nopsiin laivoihin tuli tuiskata, jos kekälett’ ei
niitten keskeen leimuavaa Zeus heittäne itse.
Väistyvä Aias ei, Telamonin aaluva, kuunaan
321
miest’ ole maan asujaa, Demeterin antien syöjää,
jonk’ ase vaskinen tai kivijärkäle vammata voipi,
vaikka Akhilleus ois, rivikuntain rikkoja, vastaan
ottelemassa, mut ei toki juosta hän voi kera kilpaa.
Siis vasen siipi nyt meill’ on määränä, jotta jo päästäis
koittelemaan, mekö vai vihamies sotakunnian korjaa.”

Käskyä kuullen Meriones kuin rientävä Ares
kulki nyt astuen eeltä, ja kohta he pääs sotarintaan.
Mutta kun Idomeneun näki tuimana kuin tulen liekki
kanss’ asekumppanin astuvan päin taminein taesorjin,
kiihtävin kiljunnoin väki Troian karkasi vastaan,
alkoi taistelo nyt tasapää peräkeulojen alla.
Niinkuin lennättää rajupuuskia raikuvat tuulet,
konsa on paahtava päivä ja tiet pöly paksuna peittää;
puuskat puskevat päin, isot myllertäin pölypilvet:
noinpa nyt yhteen syöksyi nuo, iso heill’ oli into
iskeä toinen toist’ asevaskin taistelokenttään.
Peist’ oli sankeanaan salamoivaa tappava taisto,
suurt’, ihon-raatelevaa, kohotettua; huikeni silmät
vaskien kirkkauteen, jota päilyi päät kypäreineen,
myös sovat äsken kiillotetut sekä välkkyvät kilvet
urhojen ryntääväin. Ois ollut rohkea mies, ken

katsonut taistoa tuot’ iloll’ ois, ihan säikkymätönnä.

Vastakkain väkeväin Kronos-taaton poikien neuvot
nyt soti, tuotellen kivut urhojen kärsiä tuimat.
Iliolaisten Zeus sekä Hektorin voittavan tahtoi
nopsan Akhilleun noin hyvitelläkseen, toki surmaan
aikonut Troian luon’ ei tyyten akhaijeja sortaa,
vain hyvitellä Thetiin ja Thetiin pojan urheamielen.
Danaolaisia kiihti Poseidon taas, meren harmaan
aalloist’ astui luo salavihkaa; näät näki surren,
kun vihamies rivit sorti, ja vimmoissaan oli Zeulle.
Yht’ oli kumpikin heist’ isänkaataa, vaan esikoinen
Zeus oli synnyltään sekä viisaudelt’ yliverta.

Siksipä auttaa heit’ ei tohtinut julki Poseidon,
vaan salass’ yllyttäin yhä hahmoss’ ihmisen hääri.
Noin viritettynä heill’ oli eestaas tempoa vuoroin
kumpiakin tasapään, rajun taistelon ohjausnuora,
kietova, murtumaton, joka polvea herpasi monta.

Muut kera kiihtäen Idomeneus, joskohta jo hapsin
harmenevin, kävi päin, pelon nostaen iliolaisiin.
Kaasi jo Othryoneun, joka kaupungista Kabeson
tullut ol’ äskettäin, sotaviestin viertyä, pyytäin
Kassandraa, Priamon tytärt’ itselleen ihaninta,
kihlauslunnahin ei, vaan valtavan työn lupaellen:
Troian luot’ ajavansa akhaijit pois väkivoimin.
Niinp’ oli tyttären myös hänen myöntänyt morsiamekseen
valtias vanha, ja hän soti luottain nyt lupaukseen.
Tähtäsi Idomeneus sekä vastaan välkkyvän keihään
heitti, kun riensi hän aimona päin; sopa vaskinen estää
ei sitä voinut, vaan läpi vatsan tunkihe tutkain;
kaatui mies rytinällä, ja riemuten kaataja huusi:

“Kaikkien ihmisien yli, Othryoneus, sua kiitän,
jos sanan täyttänet tuon, jota vastaan tyttären antoi
Dardanon-heimoinen Priamos sun morsiamekses.
Moinen meilläkin ois toki morsio tarjota sulle,
itsepä kai tytär annettais Agamemnonin armain,
tuotuna Argos-maasta, jos oisit vain kera meidän
Troian kansavan kaupungin sinä sortava maahan.
Käy kera liitot siis merenlaskija-laivojen luona
laatimahan, ei laihat meill’ ole morsiuslahjat.”

Virkki jo kiskaltain jalast’ urhoa kaattua taiston
melskeest’ Idomeneus; vaan riens avuks Asios astuin
valjakkons’ etupuolle, ja selkää orhien henki
poltteli ohjaajan pidätelless’; iskeä maahan

mieli hän Idomeneun; tämän peitsipä kiitikin ennen
kurkkuun leuan alle ja niskan puolt’ ulos työntyi.
Niinkuin tammi hän kaatui tai kuin poppeli taikka

vuorten salskea honka, kun iskevät veistäjämiehet
maahan kirveillään hiotuilla sen purtehen puiksi:
niin hän valjakon eessä ja vaunujen maass’ oli maaten,
kiljahtain kipeästi ja kouraisten verimultaa.
Mieli jo tyrmistyi ajomiehelt’ entinen, aimo,
alt’ ei kätten surmaisten edes orheja kääntää
pois pakosalle hän ehtinyt, vaan hänt’ uumihin iski
keihääll’ urhea Antilokhos; sopa vaskinen estää
ei sitä voinut, vaan läpi vatsan tunkihe tutkain;
voihkaten vaunuiltaan valioilta hän kenttähän vaipui.
Ohjasi valjakon Antilokhos, jalon Nestorin poika,
puolelt’ iliolaisten akhaijein luo varusäärten.

Kimppuun Idomeneun heti karkasi Asion surmaa
surren Deifobos, salamoitsevan viskasi peitsen.
Mutta sen nähdessään heti väistihe tielt’ asevasken
Idomeneus; hän peittihe taa tasapyöreän kilven,
vaskenvälkkyvän tuon, häränvuotaisen, käsipienoin
kaksin kantelemansa, sen äärten peittohon aivan
kohta hän kuuristui; yli keihäs vaskinen kiiti
kilpeä pyyhkäisten; soi vankuen kilpi sen alla.
Turhaan ei toki singonnut käden jäntevän heitto,
vaan kävi joukkojen pään Hypsenorin, Hippason poian,
maksaan rinnan alle, ja hän heti herposi maahan.
Puhkesi Deifobos ilohuutoon raikuvin äänin:

“Kostamatonna nyt ei viru Asios, vaan sydämessään
kaiketi riemahtaa lujan portinsulkijan Hadeen
luo samotessaan, hälle kun hankin saattajan myötä.”

Noin hän kerskaten huusi ja vimmaan saatti akhaijit,
muist’ yli murheutui toki Antilokhos sotimieli.
Mutta hän murheelt’ ei unohuttanut ystävätänsä,
vaan tykö riensi ja kilvellään hänet varjosi kohta;
kaksipa harteilleen tovereista nyt kaadetun otti,
Mekisteus, Ekhios-uron poika ja aimo Alastor,
laivain laitavien vei luo hänet, ähkyvän vielä.

Vaipunut ei väki Idomeneun, yhä vain iso into
synkkään häll’ ikiyöhön ol’ iliolaisia syöstä
tai oma heittää henki akhaijeilt’ estäen turmaa.
Aisyeteen sai jumalaisen poika jo surman,
sankari Alkathoos, jalon Ankhiseen vävy, nainut

Hippodameian, vanhimman hänen tyttäriänsä,
kasvaissaan kotonaan isän hellimän, myös emon armaan,
sill’ oli verraton häll’ ikäsiskojen kaikkien kesken
näät sulomuoto ja mieli ja askaretaito, ja niinpä
yljäkseen hän sai ylevimmän miehiä Troian.
Mutta nyt valtaan Idomeneun tämän saatti Poseidon
silmät huikaisten, jalot herpaisten jäsenetkin:
tainnut taapäin juosta hän ei, ei väistyä syrjään,
vaan kuin patsas tai puu taivaslatva hän seisoi
siin’ ihan paikoillaan; hänt’ Idomeneus heti iski
rintaan peitsellään, luja pirstoutui sopavaski,
suojannut joka hänt’ oli ennen surmia vastaan,
vaan nyt ruskuen soi, terä tuima kun murteli tiensä.
Kaatui mies rytinällä; ja törröttäin sydämessä
istui peitsi, ja varren pään sydän sytkivä vielä
sai värinään, vaan sen pian herposi ankara vauhti.
Puhkesi Idomeneus ilohuutoon raikuvin äänin:

“Eikö jo, Deifobos, tasan oltane, kaattua kolme
yhtä jo vastata voine, kun niin kopeasti sa kerskut?
Tullos, turmahinen, sinä itsekin vain mua vastaan,
jott’ uron Zeun rotujuurta jo tulleen näät tykö Troian!
Sill’ oli siittämä Zeun näet Minos, valtias Kreetan;
Minos kuulun taas perijäkseen Deukalionin
siitti, ja Deukalion minut, joll’ iso hallita kansa
Kreetass’ on avarassa; mut tännepä toi sotapurret
nyt minut turmaks sun sekä taattosi, kansasi kaiken.”

Virkkoi noin, mut Deifobos siin’ empi ja mietti,
väistyä oisko ja luo joku kutsua kumppani uljas
rinnall’ ottelemaan vai iskeä päin ihan yksin.

457

Viisaimmaksipa mielessään hän päätteli vihdoin
Aineiaan tykö käydä; hän tuon näki taampana muista
seisovan jouten, kaunaa näät Priamolle hän kantoi,
hältä kun arvoa saanut ei, uros vaikk’ oli uljas.
Astuen luo sanat siivekkäät heti tälle hän virkkoi:

“Joudu jo, Aineias, jalo johtaja iliolaisten,
suojaks surmatun lankosi, jos suret häntä sa lainkaan.
Siis kera käy avuks Alkathoon, oman lankosi, jonka
huoneess’ ammoin kasvaa sait, hänen kaitsemanansa;
surmaan Idomeneus hänet keihäskuulu jo suisti.”

Virkki, ja kuohuksiin sai sankarin urhean rinnan,
kimppuun Idomeneun hän karkasi taisteloinnoin.
Mutt’ ei väistynyt Idomeneus kuin hempeä piltti,
vaan jäi paikoilleen kuin metsän karju, mi vartoo

miesten pauhuisaa ajoparvea kalliotiellä,
kaukana mailt’ asutuilta, ja pystyss’ on joka harjas,
tuiskivat silmät tulta, ja iskimiään terotellen
irjuu suu, himo sillä on koirien, miehien kimppuun:
vankkana vartosi noin nyt Idomeneus sotikuulu
ryntäyst’ Aineiaan; toki luo huus ystäviänsä,
siinä kun Askalafon, Afareun näki, Deipyronkin,
Merioneen sekä Antilokhon, väen päälliköt aimot;
noillepa noin sanat siivekkäät hän kutsuen huusi:

“Tulkaa, ystävät, sill’ olen yksin täällä, ja kauhuin
nopsan Aineiaan näen karkaavan mua vastaan;
tuima hän taistoon on, ylen ankara urhojen surma,
kukkein hällä on näät ikä, voimakin kukkurapäisin.
Oisipa vain sama kummankin ikä niinkuni into,
kohtapa koitettais, hänen oisiko vai minun voitto!”

Noin hän huusi, ja kaikk’ yht’ uskaliaina he riensi
rinnan seisomahan, päin olkaa painaen kilven.
Huus Aineias myös tovereitaan, kun tuli silmiin
Deifobos, Paris, aimo Agenor, iliolaisten
johtajat, joukkojen päät kuin hänkin; vaan sotikansa
491
seurasi, niinkuin juomaan käy ison oinahan jälkeen
lampaat laidunmaalta, ja paimenen mielt’ ilo täyttää:
noin sydän rinnass’ Aineiaan oli riemua täynnä,
kun näki jäljessään hän seuraavan sotalaumain.

Vaiheill’ Alkathoon väkevästi he iskivät yhteen
vartevin keihäin; soi sopavaskien hirveä helske,
iskuja tuimia konsa he vaihtoi miesmetelissä;
kaikkein tuimimmin toki otteli urhoa kaksi,
Aineias sekä Idomeneus, väkivertana Areen
kumpikin vaskin raatelevin koki vammata toistaan.
Ensiks Aineias päin suuntasi välkkyvän peitsen,
sen toki huomasi Idomeneus sekä väistihe tieltä;
kenttään iskeytyi Aineiaan vankuva keihäs,
jonk’ oli lentoon suunnannut käsi jäntevä turhaan.
Uumiin Oinomaon nyt Idomeneun kävi peitsi;
puhkaisten sovan miehustan, läpi suolien työntyi
kärki, ja maahan suistui mies, käsin kourasi multaa.
Irti jo Idomeneus nyt tempasi vartevan peitsen
kaatunehesta, mut ei tamineita hän sorjia voinut
harteilt’ irroittaa asetuiskeen ankaran alla.
Jäykennytp’ oli polvi jo hält’, oman jos piti peitsen
jälkeen syöksyä tai vihamiehen heittoa väistää;
siks soti paikoillaan hän torjuen turmiopäivää,
ei jalat viemään pois näet kyllin kerkeät olleet.

Noin hänen vitkaan väistyissään päin välkkyvän keihään
viskasi Deifobos, vihan pitkän kantaja hälle;
vaan ohi taas meni peitsi ja Askalafon kävi olkaan,
Areen aaluvan tuon; läpi hartian valtava keihäs
tunkihe, maahan suistui mies, käsin kourasi multaa. —
Surmaa poikans’ ei viel’ ankara, karjuva Ares
tietänyt lainkaan, kaaduntaa tasapäisehen taistoon,
pilvien kultaisten all’ istui vain yhä harjall’
ylhän Olympon, sill’ oli Zeus niin säätänyt; siellä
muutkin taivahiset oli taistoon pääsemätönnä. —

Vaiheill’ Askalafon väkevästi he iskivät yhteen.
Tempasi Deifobos hänen kiiltelevän kypärinsä,
vaan heti karkasi Meriones kuin rientävä Ares
kohti ja keihäällään käsivarteen iski, ja maahan
huiskuvin töyhtöineen kypär’ uljas kirposi kalskuin.
Meriones päin karkasi taas kuin iskevä kotka,
kainalovarrest’ irti hän tempasi ankaran keihään,
jälleen kumppanien luo väistyen. Mutta Polites,
tarttuen vyötäisiin heti haavoitettua, taiston
pauhust’ auttoi pois, veli veljen, taa sotarinnan,
valjakon raisun luo, joka vartoamaan oli häntä
kanss’ ajajansa ja välkkyvien sotavaunujen jäänyt,
kiitäen vei hevot Ilioniin kovin oihkivan urhon;
tuskiin voipui tuo, käsivarrest’ uhkusi hurme.

Muut yhä ottelivat, oli suunnaton pauhina. Surmaan
Aineias Afareun nyt sorti, Kaletorin poian,
kaulaan iski, kun päin tämä kääntyi, kärkevän peitsen;
kallistui heti pää, kypär’ irroten hältä ja kilpi
maahan kieri, ja hänt’ elonriistäjä surma jo kietoi.
Kun näki kääntyvän Antilokhos pakosalle Thoonin,
syöksähtäin peräss’ iski hän peitsellään verisuonen
poikki, mi pitkin selkää käy ylös niskahan asti;
sen ihan poikki hän iski, ja kenttään mies selin sortui,
kohden kumppanejaan kädet kurkottain polo vielä.
Riensi ja hält’ asun riisti nyt Antilokhos pälyellen
iliolaisiin päin; nämä näät ylt’ympäri riehuin
kilpeen välkkyvähän yhä iskivät, ei toki voineet
sen läpi sorjaa vartta he vammata tappavin vaskin,
sillä Poseidon, maan järisyttäjä, näät joka puolta
varjeli Nestorin poikaa, vaikk’ ylen mont’ oli peistä.
Ei lepohetkeä ollut, päin yhä saartajiaan hän
kääntelihen, käsi peist’ ei jouten jättänyt, vaappui
ympäri uhkaten ain’ ota sen, ja hän vaani ja vartoi
sen joko heittääkseen tai pistääkseen, kehen yltäis.

Noin hänen tähtäävän Adamas näki miesvilinässä,
Asion poika, ja päin kävi syösten kärkevän peitsen
kilven keskeen, mutt’ ei suortuvatumma Poseidon
sallinut surmaa Antilokhon, vaan herpasi heiton.
Kuin tulen hiiltämä paalun pää osa peist’ oli jäänyt
kilpeen Antilokhon, osa taittunut tanterehelle.
Karkkosi turviin kumppanien Adamas tuhon alta;
vaan tuli vainoten Meriones sekä tuiskasi peitsen
vatsanpohjuksiin, hävyn seutuun, joss’ ylen julmat
kurjien kuolollisten on kärsiä ailuet Areen;
siihen hänt’ ase iski; ja kaatui mies kera peitsen
sätkyttäin kuin sonni, jot’ uljaat paimenet vuorten
nurmistoilt’ alas tuo väkivoimin, pantuna nuoraan:
noin satutettuna hän tovin sätki ja potki, mut ääreen
sankari Meriones pian ehti ja tempasi peitsen
ruumiist’ irti, ja yö valotonpa jo varjosi silmät.

Vaan nyt Deipyron ohimoon Helenos, liki syöksyin,
Thrakian-miekallaan isoll’ iski, ja pääst’ etähälle
viskautui kypär’ irti, ja maasta sen korjasi kohta
muuan Akhaian mies, vilinässä kun vieri se jalkain;
mutta jo silmiä kaatunehen yö kaamea kattoi.

Tuon näki tuskakseen sotaärjyinen Menelaos,
uhkaten tuimaa peistä hän nosti ja päin kävi; joustaan
jouduttaa Helenos koki vastaan, valtiassynty.
Lentoon tuiskasivat yht’aikaa kiivahin kiihkoin
kärkevän keihään tuo, tämä jänteelt’ ammutun nuolen.
Nuolipa ryntääseen kävi, päin sopavaskea käyrää,
tuo Priamon pojan ampuma, vaan pois kimposi siitä.
Niinkuin hyppelemään elotanterehell’ avaralla
saa pavut tummat tai ketovirvilät kourava viskin,
tuuli kun viuhuin käy sekä viskimen heittäjä heiluu:
niin Menelaon kuulun myös sopavaskea vastaan
kauas kimmoten kilpistyi nyt kirpeä nuoli.
Vaan sotaärjyisen Menelaon peitsipä sattui

593

sen käden selkään, joss’ oli ampujan jous silokaari;
puhkaisten käden hält’ ota vaskinen upposi jouseen.
Väistihe turviin kumppanien Helenos tuhon alta,
riipuksiin käsi jäi, kera laahasi saarninen keihäs.
Aimo Agenor sen kädest’ otti nyt irti ja laittoi
lampaanvillaisen sidekääreen, näät siteheksi
lingonsiiman sai väen päämies palvelijaltaan.

Riensi nyt Peisandros päin kuulua Atreun poikaa,
sillä jo sortumahan hänet vei kova kuoleman arpa
kamppailuun kamalaan, Menelaos, miekkasi alle.

Mutta kun rientäissään liki tullut toist’ oli toinen,
viskasi keihään, eip’ osunutkaan Atreun poika.
Syöksi nyt peitsen päin Menelaon kunniakuulun
kilpeä Peisandros; toki tutkaint’ ei läpi saanut,
vaan iso kilpi sen esti, ja katkesi kahtia keihäs,
vaikka jo riemahtain uros uskoi voittanehensa.
Miekan kiskaltain Menelaos päähopeaisen
päin Peisandroa syöksi; mut kilven altapa kirveen
kauniin, vaskisen tää veti, joss’ oli kiiltävä, pitkä
metsäoliivinen varsi, ja kohtasi mies heti miestä.
Kirves päin kypärää kävi kantaan jouhisen töyhdön,
kaarehen harjakkeen, mut Peisandros nenän juureen
otsaan iskun sai; kovin ruskui luu, veri roiskui,
vierivät jalkoihin heti silmät tanteren multaan;
maassa hän vääntelihen. Vaan ryntääseen jalan polkein
hält’ asun riisti ja riemuiten huus Atreun poika:

“Tottapa näin eroatte te luota akhaijien laivain,
ilkiöt Ilionin, ikivimmaiset, verenahneet.
Pilkkaa, herjaa ennenkin kasasitte te, koirat,
päälleni kukkurapäin, jylypilvisen Zeun vihan ette
iskua peljänneet, joka väärät lyö majavieraat,
korkean kaupunkinne jok’ on myös kaatava kerran.
Mult’ aviollisen puolison pois sekä aartehet runsaat
rosvoten veitte, kun vieraikseen hän ol’ ottanut teidät!

627

Nyt merenlaskija-laivoihin himo teillä on heittää
siis tuli turmiokas ja akhaijit surmata uljaat!
Vaan toki herjennette, jos suurikin lie sotainto.
Zeus isä, ihmiset sun sanotaanhan kuin jumalatkin
voittavan viisaudessa, ja suomaa sun tämä kaikk’ on!
Kuink’ otat suosiohos sinä Troian röyhkeät miehet,
riettaat mieleltään, verenahneet ainian, joit’ ei
konsaan kyllyttää voi tappavan taistelon telme?
Kaikkeen kyllästyy, unehenkin, rakkauteenkin,
lauluun armaaseen sekä riemuun karkelon kauniin,
vaikk’ ovat sorjemmat toki kuin sota nuo ylenkyllin
nauttia; vaan verivimmapa ei väsy iliolaisten!”

Virkkaen noin asun hurmehisen pois riisti ja antoi
huostaan kumppanien Menelaos kunniakuulu,
sitten riensi hän taas eturintaan taistelon taajan.

Sielläpä karkasi kohti Pylaimenes-sankarin poika
Harpalion; isän myötä hän Ilioniin oli tullut
taistelemaan, mutt’ ei kotimailleen koitunut jälleen.
Kilven keskeen heitti hän peitsell’ Atreun poikaa,
ei läpi tunkeumaan toki saanut vaskea tuimaa,

vaan tuhon välttääkseen taas väistihe kumppaniparveen,
vilkuen taakseen, ettei sais iho vammoja vasken.
Jälkeen Meriones toki ampui välkkyvän nuolen;
oikeahan pakaraan kävi nuoli, ja tunkihe tutkain
taas, rakon puhkaisten, nivusluun alapuolt’ ulos aivan.
Painui mies heti paikoilleen, syliss’ ystäviensä
huokasi hengen pois sekä siin’ oli kuin mato maassa;
tummana virtaillen veri vieri ja kasteli multaa.
Uljaat paflagonit nyt riensivät luo uron kaatun,
nostivat vaunuilleen, pyhän Troian turvihin veivät
murheissaan, isä myös kera itkien seurasi, voinut
ei vihamiehilleen pojan surmatun kuoloa kostaa.

Tuon näki vimmastuin Paris, sortuvan Harpalionin,
maill’ oli paflagonein näet tää majaystävä hälle;

661

tuimana laski hän jousestaan väkävaskisen nuolen.
Muuan ol’ Eukhenor, Polyides-tietäjän poika,
mies sukusuuri ja aartehikas, asujoita Korinthon,
laivaan astuissaan joka ties jo, mi kohtalo vartoi,
sill’ useastikin sen oli lausunut tietäjävanhus,
ett’ isänkartanohon hänet tappais ankara tauti
taikka akhaijien laivain luo ase iliolaisen;
saapuen siis samall’ aikoi hän sakot ankarat välttää,
kauhean taudin myös, siit’ ettei ois kipu pitkä.
Häntä nyt korvuksiin liki leukaa noin Paris ampui,
pois jäsenist’ elo kiiti, ja kaamea yö hänet kietoi.

Noin nyt taistelo riehui kuin tuli leimuavainen;
Hektor, suosima Zeun, toki viel’ ei tietänyt lainkaan,
että jo laivain luo vasen ääri akhaijien heitä
surmaan sorti ja viedä jo uljaan uhkasi voiton —
moist’ urouttapa loi järisyttäjä maan sylilaaja
miehiin Argos-maan, väkevästipä itsekin auttoi —
vaan yhä siell’ oli, mistä hän portin mursi ja muurin,
sankat, kilvekkäät rivit rikkoen danaolaisten;
Aiaan laivat siin’ oli maalla ja Protesilaon
veettynä vaahtoavan meren rantaan; silläpä kohtaa
myös matalint’ oli muuri, ja temmeltäin tulisimmin
karkasi päin hevot kuin urohotkin. Taisteli siinä
lokrit, boiootit, väki Fthian, Ionian miehet
liehuvaliepeiset ja epeijein uhkeat urhot,
vaivoin laivoja varjelivat, toki torjua pois ei
voineet, kun tuli päin tulenliekkinä leiskuva Hektor.
Miehet Ateenan siin’ oli parhaat; heitä Menestheus
taistoon toi, Peteos-uron poika, ja johtivat myötä
myös Stikhios, Bias aimo ja Feidas; epeijejä jälleen

Amfion, Drakios ja Meges, jalo Fyleun poika,
Fthian miehiä johti Medon sekä tuima Podarkes; —
kasvoi näistä Medon sivupoikana kuulun Oileun,
Aiaan veljenä, vaan Fylaken asujaksipa päätyi

kauas syntymämailta, kun surman hält' isän lanko
siell' Eriopiin sai veli, tuon isän puolison vienon;
Fylakon poian ol' Ifiklon taas poika Podarkes; —
Fthian urhojen johtajat nuo asevarjehin vankoin
laivoja varjellen soti boioottein kera rinnan.

Aias, askelnopsa Oileun poika, nyt lainkaan
luopunut Aiaan ei, Telamonin aaluvan, luota,
vaan kuten sonnia kaks sarall' uudismaan nidevankkaa
auraa kiskoen käy ykstuumaisesti, ja runsas
sarvien juurilt' uhkuelee hiki ruskean otsan;
niitäpä toisistaan ies vain silovartinen estää,
konsa ne päästäkseen saran päähän astuvat innoin:
noinpa nyt erkanematta he taistelivat tasarinnan.
Vaan Telamonin aaluvan kanss' oli suuri ja uljas
kumppaniseura, mi kannattain piti kilpeä hälle,
kons' oli hiestyminen sekä uupumus hervata polvet.
Kanssapa lokrit Oileun ei pojan urhean olleet,
sill' eturinnass' ei pelotonna he seisoa voineet,
kellään vaskist' ei kypärää näet huiskuvaharjaa,
kilpeä ympyriäist', ei keihässaarnea ollut,
jouset, lingot vain lujalankaiset varanansa
Troiaa vastaan matkasivat sekä niill' ani-taajaan
heittivät, ampuivat, rivit rikkoen iliolaisten.
Kons' eturinnass' otteli muut taminein taesorjin
iliolaisten kanssa ja Hektorin myös asevälkyn,
ampui taampana väijyen nää, ja se iliolaisten
taisteloinnon vei, väen nuolet sai sekasortoon.

Häätyä pois häpeällä jo laivain luota ja leirin
saaneet Ilionin avotuulisen oisivat turviin,
vaan tuli Pulydamas tykö uljaan Hektorin virkkain:

"Hektor, kuulla et voi kehotuksia, neuvoja kuunaan,
vaan jumaloilta kun suuren sait sotasankarikunnon,
myöskin neuvoilt' olla sa mielit muit' etevämpi.
Mutta et kaikkia toimittaa toki voi sinä yksin;

taivahisiltapa saa ken uljaan taistelotaidon,
ken kisahyppyyn, ken sulosoittoon, lauluhun lahjat,
kelle on taas sydämeen Zeus pannut kaitsevasilmä
ymmärryst' ylevää, ja se mies monen hyöty on, auttaa
monta hän voi, häll' itselläänp' etu siitä on oivin.

Mutta jo virkankin, mitä nyt minä arvelen parhaaks.
Ympäri saartaahan sinut taisto jo kuin tulirengas,
vaan yli muurin tultua tuoll’ osa miehiä Troian
täystamineisena syrjään jää, sodi ei, luku pieni
vain hajataistoss’ on liki haaksia, päin ylivoimaa.
Siispä nyt taapäin väisty ja kutsuta kaikk’ urot parhaat,
jotta me harkita voimme ja päättää myös pätevästi,
käydäkö taistoon taas moniteljojen laivojen kimppuun,
jos joku taivahinen väen antaa, vaiko jo laivoilt’
erjetä ilman vammoja, sill’ iso pelko on mulla,
että akhaijit nyt velan eilisen maksavat meille,
tuolla kun laivojen luon’ uros uhkaa taistelonahne,
kauemmin joka ottelematt’ ei malttane olla.”

Virkki, ja viisas neuvopa tuo oli Hektorin mieleen;
maahan vaunuiltaan hän karkasi koht’ asehissaan,
noin sanat siivekkäät jopa vastasi hälle ja lausui:

“Seisota, Pulydamas, tähän kaikki nyt sankarit parhaat;
itsepä tuonne ma käyn eturintaan riehuvan taiston.
Taas heti riennän tänne, kun antanut vain olen käskyt.”

Virkki ja tuimana kuin lumitunturi päin uros syöksyi,
huutaen riens apukansain luo sekä iliolaisten.
Pulydamaan tykö nyt, uron uljaan, Panthoon poian,
kaikki jo kertyivät, kun kuulivat Hektorin käskyn.
Vaan eturinnast’ etsi hän viel’ yhä rientäen eestaas,
Deifobos mihin jäi, Helenos mihin, ruhtinas uljas,
Asios Hyrtakon juurt’, Adamas mihin, Asion poika.
Vammatt’ eip’ eloss’ ennallaan toki löytänyt heitä,
vaan ken akhaijien keulain luon’ oli maassa jo maaten,
heittänyt hengen kuss’ oli alla akhaijien kätten,

763

tuskia Ilionissa ken iskujen, pistojen kärsi.
Tuollapa taas, vasen kuss’ iki-itketyn taiston ol’ ääri,
kuulu Aleksandros soti, mies Helenen hiusheljän,
kiihtäen kumppanejaan sekä kannustain kahakoimaan;
virkkoi astuen luo heti Hektor, nuhteli julki:

“Surkea mies, kuvaurho, sa kuihkoja, naisien narri,
Deifobos mihin jäi, Helenos mihin, ruhtinas uljas,
Asios Hyrtakon juurt’, Adamas mihin, Asion poika?
Missä on Othryoneus? Nyt kaatui korkea Troia,
vaipui valta jo sen, nyt turman hetki on tullut!”

Hälle Aleksandros jumalainen vastasi jälleen:
“Hektor, on syyttömän päähän syy halu panna sun aina;
ehkäpä laiminlöin minä joskus taistelon ennen,
vaan en nyt — emo kehnoks ei mua vaalinut myöskään —

siitäpä asti, kun toit sinä kumppanit laivojen kimppuun,
täss’ yhä seistaan, taistellaan kera danaolaisten.
Mutta jo kaatuivat nuo kumppanit, joita sa kaipaat;
Säilyi vain Helenos heist’, urhea ruhtinas, ynnä
Deiphobos, käsi kummankin satutettuna peisten
tuimien tutkaimin, vaan Zeus toki kuoleman torjui.
Mutta nyt meitä sä johtaos, vie, mihin mielesi käskee!
Kanssasi innoin käymme me, eik’ ole uupuva miehuus
meiltä, mä sen sanon, ei, niin kauan kuin väki riittää.
Eip’ yli voiman taas sodi mies, halu kuinka jos olkoon.”

Virkkoi noin uros veljelleen, tämän mieli jo muuttui.
Tuonne nyt riensivät, kuss’ oli ankarin taistelon riehu,
kuss’ oli Kebriones, jalo Pulydamas sekä Falkes,
Palmys, Orthaios, Polyfetes, mies jumalainen,
myös kera Askanios ja Morys, pojat Hippotionin;
päivää ennen ol’ Askanian mehumailta he tulleet
toisia päästääkseen, ja nyt taistoon Zeus heti heitti.
Kaikki he ryntäsivät kuin myrskyn riehuvat puuskat,
jotk’ alas ilmoilt’ iskeymään saa Zeun jyly jylhä;
pauhuin hirmuisin meren pintaan lyö ne, ja laumoin
797
korkeat kuohahtaa meren laineet meuruavaisen
kaartuvin, vaahtisin päin, yhä aallot aaltoja seuraa:
noin väki Troian taajana myös, rivi uus rivin jälkeen,
välkkyen vaskissaan kera ryntäsi johtajiensa.
Eelläpä Hektor kuin raju Ares, urhojen surma,
riensi ja varjeenaan piti kilpeä ympyriäistä,
sitkeävuotaa, myös lujin vahvistettua vaskin,
vaan ohimoillapa taas kypär’ uljas välkkyen nyökkyi.
Koitti nyt tuolla ja täällä hän, päin rivikuntia käyden,
eikö ne väistyis, kun tuli kohti hän leiskuvin kilvin;
tuost’ ei hämmenneet toki rohkearinnat akhaijit.
Ensiks Aias päin väkiaskelin riensi ja huusi:

“Tullos, houkkio! Miks sinä säikyttää koet suotta
miehiä Argos-maan? Lie meillekin tuttua taisto,
vaikka nyt meitä on runnellut Zeun hirveä ruoska.
Laivat meiltä jo kai tuhoella on mielesi toivo,
vaan kädet torjua meilläkin on, koet sen heti kohta.
Paljoa ennemmin käsin vankoin vallata totta
kansavan kaupunkinne me voimme ja sen soraks sortaa.
Itselläs liki lie, minä luulen, hetki se, jolloin
karkoten Zeulta ja muilt’ anot taivahisilta jo, että
lentäis haukkoja nopsemmin hepos uhkeaharjat,
Ilioniin sua kiidättäin pölytanteren poikki.”

Noin hänen virkkaissaan idän puolelt’ ilmojen halki

liiteli kotka, ja riemusi, kun näki tuon hyvän enteen,
kansa akhaijein. Vaan näin vastasi loistava Hektor:

“Aias, voi, mitä hoit, horisitkin, kerskuva koljo!
Poika jos aigiinkantaja-Zeun niin totta ma oisin,
korkean Heren kuoloton laps, osa-arpana joll’ ois
kunnia ainahinen sekä auvo Athenen, Apollon,
kuin tuhon tuiman saa tänä päivänä kaikki akhaijit!
Itsekin hengeti koht’ olet maassa, jos astua tohdit
ankaran peitseni tielle, mi liljanvalkean varren
puhkoo sulta, ja sen lihat, rasvat koiria Troian
831
ruokkia saa sekä lintuja, kun virut laivojen luona.”

Virkki ja ryntäsi päin etumaisena, valtavin huudoin
seurasi päälliköt muut, väki myös kera kiljuvin innoin.
Huusi akhaijit vastaan, eip’ unohuttanut kenkään
aimona seista, kun päin kävi Troian sankarit parhaat.
Soi melu kumpainkin Zeun luo yläilmojen loistoon.

NELJÄSTOISTA LAULU

HEREN VIEKKAUS.

Viiniä juodessaan nuo huudot huomasi Nestor,
näin sanat siivekkäät heti vieraallensa jo virkkoi:

“Oiva Makhaon, min lopun arvelet koituvan tästä?
Laivojen luota jo käy yhä vahveten vain sotahuudot.
Jääös istumahan, säkenöivää viiniä juo’os,
kunnes lämpenemään Hekamede suortuvasorja
kylpysi saa sekä haavastas verihyytehen huuhtoo;
vaan minä oitis käyn tähypaikkaan selkoa saamaan.”

Virkki ja vaskenvälkkehisen, lujan otti jo kilven,
poikans’, urhokkaan Thrasymedeen, jättämän sinne —
itse hän varjeekseen isän kilven näät oli vienyt —
kärkevän, vaskitetun myös koppoi valtavan peitsen,
uksest’ ulkosi noin sekä surkeuden näki suuren:
hämmingissä akhaijit, heit’ urot vainoamassa
korskeat Ilionin, hajotettuna korkean muurin.
Niinkuin hiljalleen meri mahtava liikkua alkaa,
aavistain ratojaan pian viuhuvan puuskien vinhain,

17

empien aallehtii, mihin päin vesivyöryjä vyörtäis,
kunnes säätämä Zeun alas iskee tuuli sen pintaan:
noinpa nyt vanhuksen sydän vaappui toisa ja toisa,
tuonneko tungokseen hepourhojen danaolaisten
vai sotalaumojen pään Agamemnonin luoksiko mennä.
Viisaimmaksipa mielessään hän päätteli vihdoin
luo Agamemnonin astua. Vaan urot urhoja tappain
taisteli, kalskuen soi lujat vasket, rintojen varjeet,
miestä kun miekat löi sekä keihäät kärkeväpäiset.

Nestorin kohtasi tiellä jo kansain päät jumalaiset;
laivoiltaan tuli nuo, kukin vasken vammoja kantain,
Tydeun poika, Odysseus myös sekä suur’ Agamemnon.
Kaukana kamppailusta ne laivat näät liki aavan
kuohuvan äärt’ oli, sillä ne rannimmaks oli maalle
kiskotut, muuripa taas kävi kauimmaisia kaartain.
Laivoja mahduttaa ei voinut rantama pitkä
kaikkia rinnan, jäi ala ahtaaks ihmisienkin;
niinpä he kiskoivat rivitysten maalle ne, täyttäin
kaiken nienten kainalomaan, meren kaartehen laajan.
Siks oli taistoa katselemaan he nyt kolmisin käyneet
varret keihäitten varanansa, ja murtava murhe

heill’ oli rinnassaan; tuli silloin vastahan vanhus
Nestor; siit’ yhä lannistui sydän valtiahitten.
Näin puhutellen hänt’ Agamemnon valtias virkkoi:

“Nestor, Neleun poika, sa kunnia kuulu akhaijein!
Miks olet tullut tänne ja jättänyt tappavan taiston?
Pelkään, ett’ uhan tuon nyt täyttää hirveä Hektor,
jonka hän kerskuen miehilleen on lausunut taannoin,
ettei Ilioniin mene laivain luota hän ennen
kuin ne hän tuhkaks saattanut on sekä kaatanut meidät.
Noinpa hän uhkasi meitä, ja selvään nyt se jo täyttyy.
Voi, mua kohtaan muutkin kai varusääret akhaijit
kaunaa kantavat mielessään, ei yksin Akhilleus,
laivain varjeluhun halu heiltä ja into on laannut.”

51

Hällepä vastasi näin hepourho Gerenian Nestor:
“Tuosta jo kaikest’ on tosi tullut, ei sitä muuksi
muuttaa voi edes Zeus jylypilvien-päällinen itse.
Maahan on kaattu jo muuri, mi suojelemaan oli tehty
meitä ja laivoja myös muka turvana murtumatonna;
vyörynyt laivain luo jo on taistelon hillitön raivo,
silmin selvittää et vois sitä, millä on puolen
ankarin ahdistus, sekasortokin suurin akhaijein;
niin tuho niittää heitä, ja kiljuna käy ylös taivoon.
Siispä on meidän miettiminen, mitä tässä nyt tehdä,
oisiko neuvoa vielä; mut ei menemist’ ole meidän
taistoon; haavan saaneist’ eip’ ole ottelijoiksi.”

Jälleen vastasi näin Agamemnon, valtias miesten:
“Nestor, laivojen luona kun ottelo käy jo ja meit’ ei
muurit, kaivannot ole lainkaan turvata voineet,
kaikki akhaijein työt ani-työläät, joist’ oli toivo
miesten, laivainkin tuki murtumaton muka saada,
niin ylivaltaisen kai Zeun nyt mieli on meille
kaukana Argos-maasta jo maineeton tuho tuottaa.
Tunsin tuon, kun suosi, kun autti akhaijeja ennen,
nytpä jo nään, miten auttaa kuin ikivaltoja arvoon
iliolaisia, vaan väen vie, kädet kytkevi meiltä.
Kuulkaa neuvoni siis sekä seuratkaa sitä kaikki.
Kaikki ne laivat, jotk’ ovat rannimmaisina maalla,
aika jo temmata on telapuiltaan veen pyhän aaltoon,
rantaan kiinnittää kiviriipoin; iliolaisten
taistelon taltuttaa ehk’ yön tulo ambrosiaisen;
silloin laivat muut alas aaltoon laskea voimme.
Kehnoa ei tuhon alt’ ole väistyä yötäkin myöten;
karkota vaaraa kauniimp’ on kuin sortua surmaan.”

Vastasi kulmia tuimistain monineuvo Odysseus:
“Atreun poika, mi nyt sana kirposi kielesi päältä?
Turmahinen, väki muu kunp’ oiskin, kunnoton, sulla
johdossas, vaan emme me, joill’ osa säätämä Zeun on
nuorest’ alkaen ain’ ihan vanhuuteen sodan tuiman
ankara askare, kunnes on kaattu jok’ ainoa meistä.
Tottako mieles on siis luot’ Ilionin katulaajan
karkota pois, min vuoksi jo niin iso vaiva on nähty?
Vait ole, että akhaijit muut ei moisia kuule,
päästää kielen päältä mit’ ei ikipäivänä saisi
mielevä mies, joll’ on äly harkita haastelojansa,
saatipa valtikan kantaja, jonk’ ylijohtoa joukot
moiset seuraa kuin sua Argos-maan väki vankka.
Kiittää järkeäs ei nyt kestä, kun noin sinä neuvot,
laivat teljokkaat telapuiltaan temmata käsket
kesken riehuvan kamppailun, ilo iliolaisten
jott’ yhä suuremp’ ois, joill’ ilmankin jo on voitto,
vaan tuho meidät saavuttais. Sill’ ei pidä puoltaan
kamppailussa akhaijit, jos vesill’ uipi jo laivat:
sinne he vilkuilee sekä heittää taistelon sikseen.
Silloin turmaks on sinun neuvosi, kaitsija kansain.”

Hällepä vastasi näin sotalaumain pää Agamemnon:
“Tunkeutui sydämeeni, Odysseus, tuo puhe tuima.
Vaan toki vastoin mieltään en mä akhaijeja vaadi
laivoja teljokkait’ alas tempaamaan telapuiltaan.
Tulkoon toinen siis, joka neuvon suo sopivamman,
nuori jos lie tai vanha: se mies ylen mulle on mieleen.”

Loihe nyt lausumahan sotaärjyinen Diomedes:
“Tässä on mies — ei kauempaa ole etsiä tarvis —
jos vain neuvoni kelvannee eik’ ärsytä teitä
oudoks ottamahan, vaikk’ onkin mull’ ikä nuorin.
Vaan pojaks sankarin itseni myös minä mainita mahdan,
Tydeun, jolleka Theben luo lepokumpu on luotu.
Kolmepa kuuluisaa jäi poikaa Portheun jälkeen —
kalliokas Kalydon oli linnana heillä ja Pleuron —
jäi Melas, Agrios jäi sekä Oineus sankari kolmas,
taattoni taatto, jok’ uljuudelt’ oli heist’ yliverta.
Siell’ eli Oineus, taattoni taas tuli harhaten viimein
Argos-maahan; Zeus niin johti ja muut ikivallat;
siell’ Adreston tyttären nai, oli kartano vauras
hällä ja vainiomaat ylen laajat versoen vehnää,
viel’ ylt’ympäri myös rivipuisia tarhoja, paljon
karjojakin, ja hän peitseltään ol’ akhaijien kaikkein

aimoin; vaan lie teille se tiettyä, lie tosi myöskin.
Ettepä väittäne siis, epäkelpoa ett’ olen juurta,
neuvoa hylkine, jos lie oikea vain se ja oiva.
Taistoon haavoinemmekin nyt! Hätä käskevi käymään;
ampuman kantoa kauemmas toki siell’ asetumme,
ettei haavoja hankittais yhä haavojen päälle;
toisia rohkaisemme, kun arkana mieli he muuten
väistyä aikovat pois sekä tauota ottelemasta.”

Virkki, ja mielellään sitä neuvoa noutivat toiset;
riensivät sinne, ja eelt’ Agamemnon valtias astui.
Vaan tähyellyt suott’ ei maan järisyttäjä suuri;
luo heti hahmoss’ ehti jo harmaan sankarin, tarttui
olkaan oikeahan Agamemnonin, Atreun poian,
näin sanat siivekkäät heti virkkoi vitkaelutta:

“Atreun poika, nyt riemua lie sydän julma Akhilleun
kukkurapäänä, kun häll’ on näin pako, tappo akhaijein
nähtävänään, sill’ ei ole mielt’, ei tuntoa hällä.
Turmaan moisen taivahiset sokeuttaen syösköötl
Kaikk’ ei auvokkaat sua vainoa viel’ ikivallat,
vaan pölypilveen voi päämiehet iliolaisten
viel’ avotanteren peittää, pois sinun silmäsi nähden
karkota kaupunkiin sotaleirin luota ja laivain.”

Virkki ja karkasi päin kedon poikki ja huus jylyäänin.
Niinkuin yhdeksän, jopa kymmenen ois tuhatkuntaa
urhoa karjaissut, sotarinnass’ iskien yhteen,
niinpä nyt mahtava maan järisyttäjä kaikuvan huudon
luihkasi rinnastaan, sydämeen joka ainoan syttäin
tarmoa, taistelomieltä ja urhoutt’ uupumatonta.

Vaan alas Here valtiatar laelt’ ylhän Olympon

katseli, veljekseen sekä langokseen heti kohta
tuntien taistelijan, joka rynnistäin urokuuluun
karkasi kamppailuun, ja hän riemastui sydämessään.
Vaan ylihuipull’ istui Zeus puropursuvan Idan;
Here närkästyin näki sen, vihankarsahin mielin.
Tuosta jo miettimähän kävi valtiatar vakasilmä,
kuinka hän parhaiten Zeun, aigiinkantajan, paulois.
Viisaimmaksipa mielessään hän päätteli vihdoin
sinne jo kiiruhtaa, korut, kauneet pääll’ ihanimmat,
ehkäpä lemmen armauteen kera ois halu hällä
uinahtaa, ja hän sais unen huolia-viihtävän, vienon
silmiin vuodattaa sekä mieleen selkeäneuvoon.
Astui kammiohon, pojan armaan hälle, Hefaiston,
laatimahan salasalpaisin, lujapielisin uksin,

joit’ ei aukeamaan muu kenkään kuoloton saanut.
Sinne hän astui nyt, ovet hohtavat sulki ja ensin
huuhteli ambrosiall’ ihon armaan, ei tomun hiukkaa
heittänyt, koht’ ihanaa, sulotuoksuist’, ambrosiaista
sille jo öljyä voiteli myös, jota tuoksuna häll’ on.
Jos värehenkään Zeun katon korkean alla se läikkyy,
kohtapa tuoksu jo tuulahtain maan, taivahan täyttää.
Kons’ oli voitanut sill’ ihon kukkean, suori jo kutrit,
sorjat, loistavat, taivahiset, sekä päälakeansa
riippuvat palmikot kaartelemaan pani kuolematonta.
Sitten taivahisen puvun ylleen otti, Athenen
taidokkaan kutomuksen, tuon kuvin kirjatun, kauniin,
kiinteli parmailleen sen kullanvälkkyvin soljin,
uumilleen sataripsuisen vyön vyötti ja renkaat
myös siroreikäisiin pani korvanlehtihin kolmin
helmin heilumahan; ylen hurmaavasti ne hohti.
Sitten korkea valtiatar pään verhosi huntuun
kuultelevaan kuin päivän koi, ihanaan, upo-uuteen;
jalkoihin jalohohtoisiin sirot anturat pauloi.
Mutta kun kauneet kaikk’ oli ylleen ottanut, astui

koht’ ulos uksestaan sekä luot’ ikivaltojen muitten
kutsui syrjemmäs Afroditen, noin sanan virkkoi:

“Armas lapseni, teetköhän nyt, mit’ on mieleni pyytää,
vai vihamielin kieltäynet, kun akhaijeja taistoon
näät minä autan, vaan sinä iliolaisia puollat?”

Näin tytär ylhän Zeun, Afrodite, vastasi jälleen:
“Oi tytär valtahisen Kronos-taaton, korkea Here!
Virka, mi tahtosi on; sen sulle ma teen halumielin,
jos vain tehdä ma voin eik’ olle se mahdoton mahtaa.”

Here valtiatar jopa virkkoi viekkahin aikein:
“Antaos lemmen voima se mulle ja hurmio, jolla
kaikki sa lannistat, niin ihmiset kuin ikivallat.
Sillä mä lähden maan ikiruokkivan äärihin, kuss’ on
Okeanos, jumalain perijuuri, ja myös emo Tethys;
nuo mua hoivasivat minut Rheialt’ ottaen vastaan,
vaalivat luonaan, kun Kronos-taaton Zeus oli syössyt,
kauaskatsoja, maan sekä myös meren aution alle.
Sinne mä viihtelemään menen riitaisuutt’ ikipitkää.
Sillä jo kauan armautt’ on aviollisen vuoteen
kumpikin kartellut, vihan karsaan noustua mieleen.
Jospa ma heidät suostutetuiks sopulausehin saisin
yhteen yhtymähän taas vuoteellaan sulolempeen,
niin ylin, arvokkain minä heist’ ikiystävä oisin.”

Hällepä vastasi taas Afrodite näin hymyarmas:
“Ei sovi eik’ ole valta mun kieltää, kun sinä pyydät,
näät sinut rinnalleen on korkea Zeus korotellut.”

Virkki ja parmaaltaan vyön kauniin, kirjatun päästi.
Siihen kätkettyinäpä kaikk’ oli hurmauskeinot,
siin’ oli lempi ja siin’ ikävöinti ja mairitus hellä,
kiehtova tuo, joka voi älyn viisaimmaltakin viedä.
Heren haltuun senpä hän antoi, näin sanan virkkoi:

“Tuoss’ ota, parmaalles tämä kiinnitä kirjava vyöhyt;
siihen on koottuna kaikki; ja tieltäsi tyhjin et toimin
saapune jälleen, vaikka mik’ olkoon mielesi toive.”

221

Virkki, ja Here valtiatar vakasilmäpä silloin
vyöhyen parmaalleen pani mielissään hymyellen.

Taas salipylvästöön Afrodite, Zeun tytär, astui;
riensi Olympon korkeudest’ alas myrskynä Here,
riens yli Pierian, yli Emathian ihanaisen,
Thrakian myös, hepourhojen maan, lumihuippujen ylhäin,
väikkyi ilmojen kautt’, ei maahan koskenut jalka.
Athos-niemest’ ulkosi koht’ yli kuohuvan aavan,
Lemnos-saareen, kaupunkiin Thoas-sankarin saapui.
Unten haltian siellä hän kohtasi, Kuoleman veljen,
tervehtäin kädest’ otti ja näin sanan laati ja lausui:

“Oi Uni, ihmisien, jumalainkin valtias, kuulit
ennen pyyntöni kyll’ useastikin, niinpä sä nytkin
noutaos mieltäni, niin sua kiitän siit’ iät kaiket.
Silmät loistavat Zeun heti silloin uinuta umpeen
luomien alle, kun yhdistää lepo meitä ja lempi.
Kauniin, kultaisen, kulumattoman sulle ma annan
istuimen; sen poikani on, käsitarkka Hefaistos,
laativa, liittävä myös siron siihen jakkaralaudan,
jalkasi hohtelevat nojataksesi atrian aikaan.”

Huolten viihtäjä näin Uni vastasi hälle ja virkkoi:
“Oi tytär valtahisen Kronos-taaton, korkea Here,
helppo jok’ ainoa muu jumaloista mun ainahisista
uinuttaa unen helmaan ois, syvä Okeanoskin
tummine vyörtehineen, olevaisten kaikkien alku;
vaan Kronossynnyn Zeun en luo minä astua tohdi
enk’ unin uinuttaa, mua ellei käske hän itse.
Sill’ opetuksen sain jo sun pyyntösi täyttämisestä
kertana tuona, kun Herakles, Zeun aaluva aimo,
Troian kaatamaretkeltään kotitiell’ oli jälleen.
Silloin uinuksiin Zeun, aigiinkantajan, silmät

uinutin, vaan tuho Herakleen oli tuumana sulla:
nostatit raivoamaan meren aavall’ ankarat tuulet,
heitit kansavahan Kos-saareen sankarin kauas

kumppanisaatostaan. Jopa valveutui, vihan vimmoin
viskeli Zeus jumaloit’ ylt’ympäri, vaan mua etsi
ennen muit’, ikimenneeks ois meren kuiluhun syössyt,
Yön, jos en, ihmisien, jumalainkin voittajan, turviin
vain minä ehtinyt ois; niin lauhtui Zeun viha vihdoin,
karttoi loukaten näät murehuttaa Yötä hän nopsaa.
Mutta sa turmaiseen mua yllytät taas yritykseen.”

Here, valtiatar vakasilmä, nyt vastasi jälleen:
“Miks, Uni, mielessäs sitä muistelet? Vai muka auttaa
Troian kansaa niin halu Zeun ois kaitsevasilmän,
kuin hän Herakleen, pojan rakkaan, vuoks sydämystyi?
Käy! Sulotarten saat sinä parvest’ impyen nuoren
morsiameksesi mult’, avioksesi ainahiseksi,
armaan Pasithean, johon aina on mielesi aatos.”

Virkki, ja riemastuin Uni vastasi hälle ja lausui:
“Vanno’os mulle se siis Styks-virran kaamean kautta,
pintaan kaikenruokkija-maan käsi pantuna toinen,
toinen päilyvän taas meren päälle, ja kuuntelijoiksi
kutsuos noin Kronos itse ja mahdit muut manalaiset,
parvest’ että ma saan Sulotarten impyen nuoren,
armaan Pasithean, johon aina on mieleni aatos.”

Virkki, ja mielellään teki tuon helo-olka jo Here,
vannoi, kuin Uni vaati, ja kutsui kuuntelijoiksi
kaikki Titaanit nuo, ikihaltiat Tartaron alhon.
Vaan kun vannonut noin oli hän, valan ankaran tehnyt,
lähtivät tielle, ja taa jäi Lemnos heiltä ja Imbros,
pilviin verhoutuin kautt’ ilmojen kiitivät joutuin.
Ehtivät Idan luo, puropursuvan, riistavarinteen,
Lektonin niemeen, kuss’ ulapalta he riensivät maihin,
nousivat vuorta, ja askelien all’ aaltosi latvat.
Sinne nyt jäi Uni, ennenkuin näki Zeus hänet, honkaan
kiipesi korkeimpaan laell’ Idan lautunehista,
ilmojen kautta mi kasvoi ain’ ylös taivohon asti.
Siihen kätkihe taa havulehväin, muuttihe hahmoon

kiljuvan tunturilinnun tuon, nimiään joka khalkis
kielell’ on jumalain, mutt’ ihmisienpä kymindis.

Vaan ylös Here riensi jo Gargaronille, mi korkein
Idan on huippu; ja Zeus hänet, pilviennostaja, keksi.
Sattui silmä, ja lempi jo pauloi selkeän mielen,

kuin kons’ ensimmäistä he kertaa lempien yhtyi
varkain vanhemmilt’ aviollisen vuotehen auvoon.
Hereä kohti hän riensi ja näin sanan laati ja lausui:

“Here, kunne sa noin nyt, Olympost’ astuen, aiot?
Ei ole varsasi tääll’, ei vaunusi vartoamassa.”

Here valtiatar heti virkkoi viekkahin aikein:
“Tuonne ma lähden maan ikiruokkivan äärihin, kuss’ on
Okeanos, jumalain perijuuri, ja myös emo Tethys,
joitten luona ma hoivaa sain sekä hoitoa kerran.
Sinne nyt viihtelemään menen riitaisuutt’ ikipitkää.
Sillä jo kauan armautt’ on aviollisen vuoteen
kumpikin kartellut, vihan karsaan noustua mieleen.
Idan juurell’ on puropursuvan varsani tuolla,
jotk’ yli manterien sekä merten vie minut joutuin.
Tänne Olympost’ ensin vain sinun tähtesi saavuin,
jotta et sitten närkästyis, sanomatta jos oisin
lähtenyt linnaan Okeanon syväll’ ouruavaisen.”

Pilviennostaja Zeus näin vastasi hälle ja lausui:
“Here, toistekin matkasi tuon sinä matkata ehdit.
Tullos, kanssani käy levon nautintaan sekä lemmen!
Eip’ ole mieltäni vanginnut näin kiehtova koskaan
rakkaus, ei jumalattarehen, ei vaimohon maiseen,
ei mua syttänyt näin Iksionin puoliso, josta
ruhtinas syntyi Peirithoos, ikivaltojen verta,
armas ei tytär Akrision, Danae sironilkka,
jolt’ elon Perseus sai, uros uljain heimoa miesten,
kuulun Foiniksin tytär ei, jumalaisia josta
Minos mulle ja myös Rhadamanthys poikia syntyi,
ei Semele, ei Herakleen emo, poikani aimon,

323

Theben valtiatar Alkmene — taas Semelestä
syntyi ihmisien ilo, riemastus, Dionysos —
ei Demeterin niin mua palmikot pauloa voineet,
ei ihanainen Leto, etp’ edes itse sa ennen,
kuin sua lemmin nyt, sydämessäni kaipaus armas.”

Here valtiatar näin vastasi viekkahin aikein:
“Mahtava Zeus, Kronossynty, mi nyt sana suustasi lähti?
Täälläkö ois halu sun halaukseen uinua hellään
harjall’ Idan, jott’ ylt’ympäri julki se nähtäis?
Entäpä jos jumaloista ken keksisi ainahisista
meidät vierekkäin sekä muillekin taivahisille
kielien kertois sen! Sinun linnaas astua kuunaan
en sen koommin vois häpeältäni, luotasi nousten.
Mutta jos tahtonet silti ja niin jos mielesi laatii,

onhan kammio sulla Hefaiston, poikasi rakkaan,
veistämä, jonk’ ovet tarkalleen sivupielihin tarttuu;
sinne sa käy kera vuoteeseen, kun on mielesi kerran.”

Pilviennostaja Zeus näin vastasi hälle ja lausui:
“Here, pelkosi pois! Jumal’ ei, ei ihminen meitä
huomaa ainoakaan, minä meidät verhoan moiseen
pilveen kultaiseen, jost’ ei edes Helios keksi,
vaikkapa sen valosilmä on tarkin katsoja kaiken.”

Virkki jo puolisoaan sylitellen Zeus Kronossynty.
Allapa yrttejä maan pyhä parmas nuoria nosti,
lootos kastehinen, hyasintti ja sahrami lauha
versoi sankeanaan, kohotellen maast’ ylös heitä.
Niille he heittäytyi sekä verhokseen veti pilven
kauniin, kultaisen; alas tiukkui helmivä kaste.

Noin laell’ uinui Gargaronin sikiunt’ ylitaatto
kaulaten puolisoaan, unen uuvuttaissa ja lemmen.
Vaan Uni itsepä armas akhaijein laivoja kohti
maan järisyttäjän mahtavan luo heti viestinä riensi,
astuen luo sanat siivekkäät näin hälle jo virkkoi:

“Danaolaisia nyt halus jälkeen auta, Poseidon,
357
voittaa ainakin nyt Zeun nukkuiss’ antaos, sillä
verhosin silmät hält’ unin vienoin, kun hänet Here
viehteli vierelleen levon armauteen sekä lemmen.”

Virkki ja kuulujen kiiti jo ihmisheimojen keskeen,
kons’ ol’ akhaijeja auttamahan hänen kiihtänyt mieltään.
Koht’ eturintaan riensi ja huus väkevästi Poseidon:

“Antaisimmeko taas me, akhaijit, Hektorin voittaa,
jotta hän laivat valloittais sekä sais ison maineen?
Niinpä hän kerskaten uhkaa nyt, kun on jäänyt Akhilleus
laivojen kaarevalaitain luo sydän kiukkua täynnä.
Vaan kovin kaivata hänt’ ei tänne, jos kaikki me muut vain
kilvan taistoon käymme ja varjelemaan kukin toistaan.
Neuvoni kuulkaa siis sekä seuratkaa sitä kaikki.
Kilvet parhaat, suurimmat käsihimme nyt joutuin,
päähän vankimmat kypäreistä, mit’ on kera meillä,
tuimana välkkymähän, pisin keihäs kullekin kouraan,
sitten taistelohon! Minä johdan teitä, ja tuskin
Hektor kestävä lie, vaikk’ olkoon kuink’ iso into.
Vaan ken on mies sotikelpo ja vain kevyt kilpi on hällä,
heikommalle sen heittäköhön, ison ottaen itse.”

Virkki, ja mielellään väki käskyä kuuli ja nouti.
Suorivat kansain päät sotarinnan, vaikk’ oli vammat

kullakin, Tydeun poika, Odysseus, suur’ Agamemnon;
riensivät rintaman äärtä he vaihdattain asevarjeet,
oivat oivien, huonommat taas huonojen ylle.
Vaskiin välkkyvihinpä jo vyöttäyneinä he syöksyi
kohti, ja eellä Poseidon, maan järisyttäjä, riensi,
kourassaan väkeväss’ ase ankara, mittava miekka,
kuin tuli pitkäisen, jota keskell’ ottelon tuiman
kenkään ei liki käy, ei rohkene, estävi pelko.

Joukkons’ ottelemaan myös ohjasi loistava Hektor.
Taistelon hirmuisen he nyt kumpikin vimmasi käymään,
loistava Hektor ynnä Poseidon suortuvatumma,
toinen ol’ iliolaisten, akhaijein puoltaja toinen.

391

Pauhaten rantaan löi liki leiriä, laivoja laineet,
valtavin huudoin ryntäsivät urot urhoja vastaan.
Niin ei karjuen käy meren aallot kalliorantaan,
niit’ ulapalta kun pohjoisen rajut puskevi puuskat,
liekkien räiskinä ei ole niin kova, kun kulo kulkee
vuoren rotkelmaa, palo parsikot vie yhä yltyin,
tammia taivaslatvoja niin ei mylvivä myrsky
ryskytä, jolla on riehuissaan kovin, ärjyvin ääni,
kuin nyt akhaijein soi sotahuuto ja iliolaisten,
kiljunan hirmuisen he kun nostain iskivät yhteen.

Ensiks Aiaaseen jalo Hektor suuntasi heiton,
juuri kun kääntyi kohti hän, eik’ ohi kiitänyt keihäs,
vaan kävi siihen, kuss’ oli ristikkäin yli rinnan
kilven kannikehihna ja miekan päähopeaisen;
nuo ihon sorjan suojeli. Sen näki suuttuen Hektor,
kourast’ ett’ oli suott’ ihan lentänyt pistävä peitsi,
parveen kumppanien jo hän väistyi karkoten turmaa.
Vaan kiven kiskaltain Telamonin aaluva aimo,
laivain pönkkiä, joit’ oli jalkoihin moni jäänyt
pyörimähän, kiven moisen päin hän taantujan rintaa
paiskasi; kaulan juureen juur’ yli kiiti se kilven.
Kiekkona ympäri kieppumahan hänet sai raju isku.
Niinkuin juuret törrölleen Zeun leimaus tammen
sortaa, suitsuamaan rikintuoksun kitkerän jättäin —
peljästyy sen nähdessään, kuka vain liki seisoo,
sill’ ylen hirmuinen Zeun ylhän on iskevä lieska:
niin somerikkoon myös äkin sortui valtava Hektor,
kenttään kirposi peitsi, ja myös kypär’ irti ja kilpi
heltisi myötä, ja yll’ asu vaskenvälkkyvä kalskui.
Vaan ilohuudoin karkasivat heti kohti akhaijit
pois hänet raastaakseen, asetuiskeen syytäen taajan;
mutt’ ei saattanut ainoakaan sotalaumojen päätä

vammata, pistoin ei, ei heitoin, sill’ urot parhaat
eess’ oli, Pulydamas, Aineias, aimo Agenor,

Sarpedon, Lykian sukuvaltias, urhea Glaukos.
Väistynyt ei väki muukaan, vaan piti suojana eessä
kilpiä ympyriäisiä. Niin hänet pois kahakasta
kumppanit vei käsivarsillaan luo valjakon raisun,
taistelorinnan taa joka vartoamaan oli häntä
kanss’ ajajansa ja välkkyvien sotavaunujen jäänyt,
kiitäen vei hevot kaupunkiin kovin oihkivan urhon.

Mutta kun kuohuvan Ksanthos-vuon tuli kaalamo, virran
kaunisjuoksuisen, isä jonka on Zeus, ikitaatto,
nostivat sankarin vaunuistaan, valahuttivat vettä
kasvoihin, ja jo taas taju virkosi, aukeni silmät,
nousi jo polvilleen uros, vaan veri suustapa pursui,
suistui tanterehen tajutonna hän taas, yli silmäin
laskihe synkeä yö, näet viel’ yhä huimasi isku.

Vaan väki Argos-maan, kun Hektorin poistuvan keksi,
kiihtyvin innoin taas kävi kimppuun iliolaisten.
Ensimmäisen kaas uros nopsa Oileun poika,
Aias, kärkevin peitsin, sai tuta Satnios tuota,
aaluva Enopsin, vedenneidon kantama kauniin,
Satnioeis-joen luona kun Enops karjoja kaitsi.
Karkasi päin asekuulu Oileun poika ja iski
uumiin peitsellään, uron kaasi, ja kaatunehesta
raivoin ottelivat kanss’ iliolaisten akhaijit.
Kostoon Pulydamas heti peistään, Panthoon poika,
nosti, ja poika Areilykon sen sai, Prothoenor,
olkaan oikeahan; läpi hartian valtava keihäs
tunkihe, maahan suistui mies, käsin kourasi multaa.
Puhkesi Pulydamas ilohuutoon raikuvin äänin:

“Suott’ ei jänterikäs käsi uljaan Panthoon poian
peistään heittänyt lie, minä luulen, vaan joku kostoks
otti Akhaian mies sen ruumiiseensa ja mahtaa
matkata Hadeen kartanohon sitä sauvana käyttäin.”

Noin hän kerskaten huusi ja vimmaan saatti akhaijit;
muist’ yli tuimistui Telamonin urhea poika,

ankara Aias, näät lähin kumppani hält’ oli kaattu.
Vinhana jälkeen Pulydamaan ase välkkyvä Aiaan
sinkosi; syrjään heittäytyin toki kuoleman kolkon
sankari vältti, mut Arkhelokhos, Antenorin poika,
peitsen tiell’ oli, sill’ ikivallat soi tuhon hälle.
Kaulan näät sekä pään nivelliitokseen kävi kärki

päällimpään nikamista, ja katkesi kumpikin jänne;
pää hänen suistuissaan sekä suu, nenä paljoa ennen
koski jo tanterehen, kuin sääret ehti ja polvet.
Vuoroons’ Aias huusi nyt Pulydamas-uroholle:

“Miettiös, Pulydamas, sekä suoraan virkkaos, eikö
kelpaa moinen mies Prothoenorin kuoleman kostoks;
ei ole halpa hän muodoltaan, juurt’ ei mitätöntä,
vaan Antenorin lie, hepourhon, veljiä taikka
poikia; näät samat aivan häll’ oli kasvojen juonteet.”

Noin, toden arvaten, huusi; ja vimmastui väki Troian.
Peist’ Akamaan tuta sai Promakhos, Boiotian urho,
veljeä kaattua tuon kun pois veti tarttuen jalkaan.
Puhkesi koht’ Akamas ilohuutoon raikuvin äänin:

“Kerskujat Argos-maan, sanasankarit, suult’ ylen uljaat!
Eip’ ole vaiva ja vaikerrus vain meille nyt yksin
koituva, vaan tuho näin myös kerran teitäkin kohtaa.
Nähkää, noin Promakhos nyt nukkuu, kun hänet teiltä
tempasi peitseni tää, jott’ ei ois veljeni kuolo
kauan kostamaton. Sukuhunsapa näin moni soisi
kohluja kostamahan oman veljen jälkehen jäävän!”

Noin hän kerskaten huusi ja vimmaan saatti akhaijit;
muist’ yli tuimistui toki Peneleos sotimieli.
Päin Akamasta hän riensi, mut hyökkäyst’ eip’ odotellut
tuimaa kerskuja, vaan sai Ilioneus tuhoiskun,
aaluva Forbaan, joll’ yli muitten ol’ iliolaisten
Hermeen suosio suur’, elo vauras, karttuvat karjat;
vaimostaan häll’ Ilioneus oli ainoa poika.
Kulman allepa nyt kävi silmään kärkevä peitsi;
493
suljui pääst’ ulos silmä, sen kuoppaan tunkihe tutkain,
taas takaraivost’ ulkoni; kaht’ uros kaatuva kättään
vain levähytti; ja Peneleos veti viiltävän miekan,
kaulan kahtia iski, ja kenttään pää kypäreineen
kiirien kirposi, silmässään yhä ankara peitsi.
Senp’ uros ilmaan nosti nyt kuin unikukkasen umpun
iliolaisten nähdä ja riemuten huusi ja virkkoi:

“Viekää viesti se Ilioneun isän kuulla ja äidin,
ett’ asumuksessaan he jo poikaans’ aimoa surkoot;
sill’ ei puoliso saa Promakhonkaan riemuta rakkaan
kumppanin saapumisesta, kun Troian mailta jo viimein
laivoin laskien pois palajamme, me poiat akhaijein.”

Noin hän huusi, ja kaikki he jäi pelon värjyvän valtaan,
vilkuivat, kuhun väistyä vois tuhon ankaran alta.

Muusat, mainitkaa, asujattaret ylhän Olympon,
hurmeiset ken Akhaian mies etumaisena saaliit
riisti, kun kääntymähän sai taiston suuri Poseidon.

Tuo Telamonin ol’ aaluva, sai tuhon Hyrtios hältä,
Gyrtias-sankarin poika ja Mysian urhojen päämies.
Toisena Antilokhos taas Mermeron kaasi ja Falkeen;
sai Morys, Hippotion tuta Merioneen tuhopeistä,
löi Prothoonin, löi Perifeteen hengeti Teukros.
Uumiin urhojen pään Hyperenorin taas Menelaos
keihään iski, ja suolet kaikk’ ota raatelevainen
ratkoi hältä, ja suust’ ison, hurmett’ uhkuvan haavan
kiitäen karkkosi sielu, ja laskihe yö yli silmäin.
Vaan useimmat löi toki Aias, Oileun poika;
urhoa toist’ ei nopsaa niin pakolaisia ollut
vainoamaan, kun Zeus pelon valtaan herpasi heidät.

VIIDESTOISTA LAULU

TAKAISINAJO LAIVOILTA.

Vaan yli kaivannosta kun pääsivät paalutetusta,
kons’ ylen monta jo heit’ oli lyöneet maahan akhaijit,
vihdoin vaunujen luokse he seisahtui tenän tehden,
kauhun kalpeus kasvoillaan. Mut Zeus laell’ Idan
valveutui kupehelta jo Heren korkeavallan.
Pystyyn ponnahtain näki kaikki hän, iliolaiset
ynnä akhaijit, nuo pakotiellä ja nää ajamassa
vainoten heitä, Poseidon suur’ etumaisena. Maahan
Hektorin hervonneen näki; siin’ ohell’ ystävät seisoi;
huokui vaivoin vain tajutonna hän, sylkien verta,
sill’ ei heikoin häntä akhaijeist’ iskenyt ollut.
Säälien huomasi tuon isä ihmisien, jumalainkin,
katseen hirmuisen hän Hereen heitti ja virkkoi:

“Nyt sinun ilkeä viekkautes, pahajuoninen Here,
Hektorin taistelon esti ja väistymähän väen saattoi.
Enkä mä tiedä, sun eikö jo taas tihutyöstäsi maksu
itsesi saatava ois sekä ruoskani iskuja maistaa.
Tuon joko unhotit, kuink’ alas riippua sait laelt’ ilmain,
jalkojas painoi kaks alasinta, ja köytehen kytkin
vahvaan, kultaiseen käsist’ ilman pilvien keskeen

20

riipuksiin sinut; kaikki Olympos kiukkua kiehui,
vaan sua päästää voineet ei: kenen sain näet kiinni,
kynnykselt’ alas singahutin, niin että hän maahan
viskautui vähin hengin. Mutt’ ei talttunut silti
huoleni Herakleen, jumalaisen poikani, vuoksi,
turmaa tuumien kun sinä Pohjoisen avull’ ilmat
raivoon nostatit kaikki ja taa meren aution kauas
sait hänet kantaumaan, Kos-saaren kansavan rantaan.
Vaan hänet varjelin sittenkin sekä vein hepokuuluun
Argos-maahan taas, monet vaikk’ oli vaikeat vaiheet.
Johda se mielees, jott’ älyäisit juonesi jättää,
tuntisit, auttiko vain lepovuode ja lempi, kun saavuit
pettelemään halauksillas sinä luot’ ikivaltain.”

Virkki, ja Here, valtiatar vakasilmä, jo säikkyi,
näin sanat siivekkäät jo hän vastasi hälle ja lausui:

“Kuulkoon allani maa sekä päälläni aukea taivas,
myös syvä, suistuva Styks — sepä vahvin näät sekä kauhein
on vala auvoisain ikivaltain — sun pyhän pääsi
kautta ja kautt’ oman yhteisen, aviollisen vuoteen,
loukata milloinkaan jot’ en tohtisi vannoen väärin:
en minä käskenyt maan järisyttäjän iliolaisten
kimppuun käydä, en Hektorin, noit’ en akhaijeja auttaa;
kaiketi kannustaa sekä kiihtää hänt’ oma mieli,

sortuvan laivain luo kun akhaijein hän näki surren.
Itsepä neuvoisin hänt’ ennemmin sitä tietä
seuraamaan toki, jolle sa, pilviennostaja, viittaat.”

Kuuli jo tuon hymysuin isä ihmisien, jumalainkin,
näin sanat siivekkäät jopa vastasi hälle ja lausui:

“Here, valtiatar vakasilmä, kun noin olisitkin
kanssani yhtä sä mielt’ yhä kesken kuolematonten,
kohta Poseidon, vastustaa halu vaikk’ iso oiskin,
muuttais mieltä ja ain’ ois mieliks sulle ja mulle!
Mutta jos on sana tuo tosi suora ja vilpitön sulta,
mennös kuolematonten luo sekä kutsuos joutuin

kiitävä Iris tänne ja ampuja kuulu Apollo,
vaskenvälkkyvien jott’ Iris akhaijien keskeen
viestinä käskyn veisi Poseidon-valtiahalle
tauota taistelemasta ja kulkea pois kotihinsa.
Foibos Apollopa taistelohon taas Hektorin aimon
rinnan rohkaiskoon, kivut vaimennelkohon kiivaat,
jotka nyt raatelevat kovin häntä; mut taammas akhaijit
kaikk’ ajakoon hän lannistain lamauttavin hirmuin,
jotta Akhilleun laivoja päin moniteljoja päätyy
laumat karkkoavat; toverinsa hän laittavi silloin
taistoon, Patroklon, mut maahan loistava Hektor
lyö hänet Troian luona, kun urhoa monta hän ensin
kaannut on, poikanikin Sarpedonin, sankarin aimon.
Kostoks silloin aimo Akhilleus Hektorin surmaa.
Siitäpä hetkest’ alkaen myös minä iliolaiset
karkkoamaan panen laivojen luot’ yhä, kunnes akhaijit
valtaa korkean Troian Athenen antamin neuvoin.
En lepy ennen, en anna ma toisen taivahisista
tulla akhaijeja auttamahan, kuin täyttynyt täysin
uljaan Peleun poian on toivo jo tuo, johon kerran
suostuin päätäni nyökäyttäin sinä päivänä, jolloin
polvia kietomahan jumalainen luo Thetis astui,
jotta Akhilleus sais hyvityksen, linnojen turma.”

Lausui noin; helo-olkainen heti totteli Here,
harjalt’ Idan lensi jo kohti Olympoa ylhää.
Niinkuin aatos miehen sen, jok’ on mait’ avaralti
nähnyt, lennähtää hänen istuissaan kuvitellen:
ollapa siellä ja siellä! ja pää moninaisia miettii:
niin kautt’ ilmojen lensi nyt kiitäen korkea Here;
ehti Olympoon koht’; ikivallat kooll’ oli siellä
Zeun salipylvähikössä, ja nähdessään hänet kaikki
nousivat tervehtäin tulomaljoin valtiatarta.
Here muist’ ohi astui, vaan Themis kukkeakulma

maljan tarjota sai, etumaisna hän näät tuli vastaan,

88

näin sanat siivekkäät kysytellen laati ja lausui:

“Here, tänne mi tuo sinut? Sulla mi kauhun on muoto?
Peljästyttänyt kai sinut puolisos on Kronossynty?”

Hällepä Here näin helo-olka nyt vastasi jälleen:
“Oi Themis ylhä, sa tuot’ älä tutki! Sen itsekin tiedät,
millainen hän on mieleltään, kova, korskea tuiki.
Vaan sinä auvollisten kanss’ ala atria runsas;
kohtapa kuuleva liet kera kaikkien kuolematonten,
meille mit’ uhkailee hän häijyjä. Ei, minä luulen,
kaikkien riemu se lie, ei ihmisien, jumalainkaan,
vaikka nyt atrian mielissään moni nauttia mahtaa.”

Virkki ja istuutui koht’ itsekin korkea Here;
vaan saliss’ ylhän Zeun oli nurkua täynn’ ikivallat; —
istuutui hymy huulillaan, mut tummien kulmain
ylt’ ei seestynyt otsa, ja noin vihasuulla hän lausui:

“Vastustammeko Zeuta me siis, vähämieliset houkot?
Hillitä tuumia tuon rukouksin tai väkivoimin
viel’ yritämmekö totta? Hän istuu kaukana yksin,
meist’ ei piittaa lainkaan, sill’ olevansa hän arvaa
valtiasvoimaltaan ylin, korkein kuolematonten.
Siis on sietäminen pahat, jotka hän kullekin säätää.
Nyt jopa, arvelen, saava on Ares haikean murheen:
kaattu on poikans’ Askalafos, joka hälle ol’ armain
ihmisheimoa, ain’ ilo, ylpeys ankaran Areen.”

Virkki, mut vimmoissaan löi vankkoja reisiä vasten
Ares kämmeniään, valitukseen puhjeten lausui:

“Älkää, taivahiset, mua estäkö, vallat Olympon,
poikani kostantaan minä riennän akhaijien keskeen,
vaikkapa joutuisin Zeun lyömänä leimauksellaan
joukkoon kuollehien virumaan veritanteren hiekkaan.”

Virkki, ja valjakkonsa jo hän Pelon käski ja Hirmun
valjastaa, puki varrelleen asun välkkyvän itse.
Raskaamp’ ois viha vielä ja suuremp’ iskenyt jälleen
taivahisiin Zeun kosto ja rangaistus, mut Athene

122

vaaraa peljästyin, joka uhkasi kaikkia, nousi
istuimelta ja riens salipylvähiköst’ ulos, Areen
kilven koppoi, myös kypäränkin pois hänen päästään,
keihään vaskisen vei kädest’ Areen jänterisestä;
sen pani pois sekä näin sanan virkkoi vimmahiselle:

“Houkkio hurja, on turmasi tuo! Siis sull’ ihan suott’ on

korvat kuulla, jo hälvennyt häpy kaikki ja järki!
Etköpä kuullutkaan, mitä Here ties helo-olka
ilmoittaa, joka luota Olympon Zeun tuli juuri?
Vai kokemaanko sun mielesi on monet surkeat kohlut,
taas palatakses Olympoon, kun paha, karvas on pakko,
saattaen kohtaamaan kovan onnen muitakin meitä?
Kohta akhaijit hältä ja korskeat iliolaiset
jää ja Olympoon runtelemaan hän kaikkia karkaa,
koppoo syyttömän kuin syypäänkin, vain kenen ehtii.
Viihtyä siis vihas anna, jos kuolikin poikasi uljas.
Niin moni uljaamp' on, väkevämpikin vaipunut kuoloon
taikka on vaipuva vasta. On vaikea kuoleman alta
auttaa kaikkia, joilla on ihmisien suku, synty."

Virkki ja istuimelleen taas vei ankaran Areen.
Vaan salipylvähiköstä Apollon korkea Here
kutsui kohta ja taivaisten sanansaattajan Iriin,
näillepä näin sanat siivekkäät hän laati ja lausui:

"Rientäen menkää, teitä on kutsunut Zeus laell' Idan,
sinnepä tultua, kasvot Zeun kun kumpikin näätte,
tehkää, täytelkää, mitä teille hän pannevi työksi."

Virkki ja Zeun salipylvästöön meni korkea Here
istuimelleen taas, mut pois he jo kumpikin kiiti.
Ehtivät Idan luo, puropursuvan, riistavarinteen,
keksivät Gargaronin laell' yksin istuvan siellä
kaitsevasilmän Zeun, sulotuoksuva peittona pilvi.
Kumpikin pilviennostaja-Zeun tykö astuen jäi nyt
vartoamaan; vihakatsett' eip' isä iskenyt heihin,
sillä he seuranneet oli puolison käskyä joutuin.

Noin sanat siivekkäät nimes Iriin kuulla hän ensin:

"Riennä Poseidonin luo, sana vieös, kiitävä Iris,
näin sano tarkalleen, valeviestiä virkkelemättä.
Tauota taistelemasta Poseidonin käske ja käydä
joukkoon taivaisten tai veen pyhän aaltojen alle.
Mutta jos ei mua tottele, vaan ylenkatsovi, silloin
tarkoin mielessänsä hän arvelkoon, ajatelkoon,
ettei, vaikk' iso on väki hälläkin, hän mua kimppuuns'
ärsytä vain, näet voimilt' oon väkevämpi ma paljon,
ennemmin myös syntynyt, vaan sydäminpä hän julkein
mielii veikata vertana mun, jota säikkyvät muutkin."

Kuuli ja viestin vei heti tuulena-kiitävä Iris,
rantaan laskeutui pyhän Ilionin laelt' Idan.
Kuin lumi lankee tai rae pilvist' ilmojen päältä
selkeän pohjoisen porotelless' ankarin puuskin:

kiitäen vauhtia vinhaa noin tuli rientävä Iris,
maan järisyttäjän mahtavan luo kävi kohta ja virkkoi:

“Viestinä luoksesi, maan sylisaartaja suortuvatumma,
aigiinkantaja-Zeun sanan tuomaan sulle ma saavun.
Tauota käskee hän sinun taistelemasta ja käydä
joukkoon taivaisten tai veen pyhän aaltojen alle.
Mutta jos hänt’ et tottele, vaan ylenkatsonet, silloin
itsekin uhkaa kamppailuun sun kanssasi tänne
astua Zeus; vaan sun hänen kättään kahta hän neuvoo
karttamahan, näet voimalt’ on väkevämpi hän paljon,
syntynyt myös sua ennen; vaan sydäminpä sä julkein
mielit veikata vertana Zeun, jota säikkyvät muutkin.”

Vastasi vimmastuin heti maan järisyttäjä suuri:
“Voi, kopeutt’ ei moist’ ole kuultu, jos korkea onkin!
Vai mua sortais noin, joka arvolt’ yht’ olen ylhä!
Kolmepa meitä on näät Kronos-taaton lasta ja Rheian:
Zeus, minä itse ja myös manalaisten haltia Hades.
Kolmia pantiin kaikk’, oma kullekin valtius suotiin,
mullepa soi meren vaahtisen ain’ asuakseni arpa,
taas ikihimmeän yön peri Hades, halliten siellä,
taivaan tanteret Zeus, yläilmojen, pilvien piirit;
maa jäi kaikkien yhteiseks sekä ylhä Olympos.
Siis en mieliä Zeun minä noutele, vahva jos onkin,
tyynnä hän tyytyköhön vain kolmanteen osahansa,
älköön voimallaan pelotelko hän kuin mitä kurjaa.
Ennen tyttäriään sekä poikia siittämiänsä
hirvein uhkauksin pelotelkoon, ehkäpä häntä
tottelevat, joskoht’ ei tyytyen, niin toki täytyin.”

Hällepä vastasi näin nyt tuulena-kiitävä Iris:
“Noin tosiaanko on, maan sylisaartaja suortuvatumma,
Zeulle mun vietävä siis sana jyrkkä ja ynseä, vaiko
malttuva ehkä sä liet? Jalon eip’ ole maltiton mieli.
Puoltavat vanhempaa, sen tiedät, Erinnyit aina.”

Hälle Poseidon, maan järisyttäjä, vastasi jälleen:
“Iris taivahinen, sanan oikean tuossapa lausuit.
Oiva se airut on totta, jok’ oivaltaa, mik’ on oikein.
Vaan sydämelleni sietämätönp’ on kiusa se aina,
konsa hän vertaistaan, yht’ ylhäist’, yht’ ikivoipaa
vastaan uhkauslauseitaan noin viskoa julkee.
Väistyn kuitenkin tämän kerran välttäen riitaa,
vaan sanon sulle ma sen, ja se uhkaus ei ole suotta:
vastoin mieltä jos mun sekä voitontuojan Athenen,
Heren, Hermeen myös ja Hefaiston vain todell’ aikoo

korkean Ilionin hän suojata sortumatonna,
voiton voimaa suurt’ ei salli akhaijien saada,
tietköön myös, ett’ ei lepy milloinkaan viha meissä.”

Lausui maan järisyttäjä näin sekä lähti ja astui
aaltojen alle, ja kaipasivat hänt’ aimot akhaijit.
Kohtapa pilviennostaja Zeus nyt Apolloa käski:

“Poikani Foibos, käy sopavälkkyvän Hektorin luokse.
Sillä jo aaltojen alle on maan järisyttäjä jälleen
astunut peljästyin mun närkästystäni tuimaa.
Kamppailummepa ois toki muutkin totta jo kuulleet,
224
maanalisetkin ois, Kronos-taaton luon’ asuvaiset.
Vaan oli onnekkaampi se mulle ja hällekin paljon,
ett’ ajan arvasi väistyä hän sekä kätteni voimaa
karttoi, sill’ ei ois hietöntä se ottelo ollut.
Siis sataripsuinen ota aigis-kilpi ja kauhuun
kaikki akhaijit saa sitä leiskuttain väkevästi!
Loistavan Hektorin luon’ ole, kauasampuja, auttain,
voimaa vahvistain, mielt’ aimoa, kunnes akhaijit
karkkoo laivojen luo liki Hellespontoa laajaa.
Itsepä sitten harkitsen, mikä neuvo ja toimi
sallisi vaivastaan myös hengähtää jo akhaijein.”

Kuuli ja totteli koht’ isän käskyä Foibos Apollo,
niinkuin iskevä haukka hän laskeutui laelt’ Idan,
kyntevä kyyhkyjen surma, mi nopsin on lintuja ilman.
Virkunut tuoll’ oli tuo Priamon vesa, loistava Hektor,
istumahan hänen tullessaan virumasta jo maassa,
hengitys helponnut, hiki ehtynyt, ystävät luotaan
tunsi hän, antoi Zeus tajun, aigiinkantaja, jälleen.
Astuen aivan luo sanan kauasampuja virkkoi:

“Miksipä kaukana muist’ olet näin, Priamon vesa Hektor,
värjöttäin väetönnä? Mi lie kipu iskenyt ehkä?”

Vaivoin vastanneeks sai Hektor heiluvaharja:
“Ken, jumal’ armas, liet, joka moisia mult’ uteletkin?
Etkö sä tietäne siis, ett’ äsken ankara Aias,
kun hänen kumppanejaan liki laivoja surmasin juuri,
ryntääseen kivell’ iski ja mun rajun rientoni esti?
Hadeen kartanohon tänä päivänä päätyvän luulin
tieni jo varjojen luo; taju kaikki jo taukosi multa.”

Kauasampuja näin nyt vastasi hälle Apollo:
“Pelkosi pois, näet Zeus laelt’ Idan on auttajan moisen
laittanut varjelemaan kupehellesi, Foibos Apollon,
miekoin kultaisin, joka ennenkin yhä ollut

turvana niin olen sun kuin korkeamuurisen Troian.
Kaikk’ urot vaunukkaat siis ohjaamaan sinä käske
keuloja käyriä päin karahuttaen valjakot raisut.
Itsepä rientäen eellä mä käyn sekä teen sileäksi
tien hevosille ja karkkoamaan ajan urhot Akhaian.”

Virkki ja sai sotalaumojen pään taas intohon tuimaan.
Kuin ori parrestaan, rehuseimen ruokkima runsaan,
päitset katkoen karkaa pois, tömisyttäen kenttää,
virran vierivän luo, kuss’ aina on tottunut uimaan;
uljuutt’ uhkuen, pää ylähällä ja ympäri kaulan
leiskuva, lentävä harja, se korskana kauneudestaan
päin tutun laidunmaan hepolaumaa laukaten kiitää:
vinhaan polvea, jalkaa noin nyt muutteli Hektor
päin hepourhoja kiitääkseen, jumalkäskyä kuullen.
Kuin ajokoiria parvi ja miehiä, kartanon kansaa,
hirven jäljess’ on hatasarven tai salokauriin,
vaan salo sankkapa suojaa sen sekä kalliot jyrkät,
sill’ ei ollut vainoajain sitä surmata suotu;
pyytäjien melutessapa tien polull’ äkkiä kohtaa
leijona leiskuvaharja, ja koht’ ajokansa jo karkkoo:
noinp’ yhä vainosi ensin akhaijein parvi ja maahan
miehiä miekoin kaasi ja keihäin kärkeväpäisin,
mutta kun Hektorin huomasivat rivikuntien eessä,
kaikki he kammostui, alas jalkoihin meni miehuus.

Noin Thoas, uljain aitooleist’, Andraimonin poika,
virkkoi, keihäskelpo ja taitava rintamataistoon —
harvapa myös hänet voitti akhaijein polvea nuorta,
kun soti vastakkain kokouksess’ urhojen neuvot —
noin hyväneuvoisesti hän nyt sanan laati ja lausui:

“Voi, näyn kumman minkä jo silmäni nää näkevätkään,
kuinka on noussut taas sekä kuoleman haltiat kolkot
välttänyt Hektor, vaikka jok’ ainoa luuli jo varmaan,
ett’ oli kaatama hän Telamonin aaluvan Aiaan!
Vaan tuhon torjuen taas joku turvasi taivahisista
Hektorin, niin joka monta jo sorti akhaijia surmaan,
niinkuin sortava nytkin lie: etumaisena eipä
suurjylinäisen Zeun tukematta hän käy sotavimmoin.
Neuvoni kuulkaa siis sekä seuratkaa sitä kaikki.
Jälleen laivojen luo väen lauman muun lähetämme;
mutta me, joill’ urohinten akhaijein maine on täällä,
jäämme nyt tuimaa ryntääjää, kohotettuna peitset,
torjuen kohtaamaan; niin, jos miten yltiö liekin,
arvelen pelkäävän hänen syöstä akhaijien keskeen.”

Virkki, ja mielellään muut neuvoa kuuli ja nouti,
huus urot yhteen, kuss’ oli Aias, Idomeneuskin,
Kreetan joukkojen pää, jalo Meriones sekä Teukros,
myös uros Areen verta, Meges, ja he rintamin taajoin
Hektorin kohtasivat sekä laumat iliolaisten,
vaan takapuollapa taas väki muu liki laivoja väistyi.

Troian joukko nyt ryntäsi päin, väkiaskelin Hektor
johti, mut astui eell’ etumaisena Foibos Apollo;
pilven peittämät häll’ oli hartiat, ankara aigis,
tuo sataripsuinen, sädevälkkyvä, Zeulle Hefaiston
laatima hirmuks sankarien sitä leiskahutella,
tuo kädess’ aigis hän väen eell’ etumaisena astui.

Sankkana seisoi päin väki Argos-maan. Jopa raikui
kumpainkin sotahuuto, ja nuolia viskasi pilven
jousien jänteet, peitsiä myös kädet jäntevät lentoon.
Miesten miehevien jäseniin moni jäi, moni maahan
iskeytyi välill’, ennenkuin ihon valkean ehti
vammaamaan, jota purra ja maistaa niill’ oli mieli.

Kun kädess’ aigis viel’ oli liikkumatonna Apollon,
kaatui kumpiakin tasataajaan all’ asetuiskeen,
mutta kun suoraan kasvoihin hän akhaijeja katsoi
aigis-kilpeä heiluttain sekä huus väkevästi,
raukesi urhojen uskallus, väki rohkea vaipui.
Niinkuin karkkoamaan sekapäisinä yön pimeässä
lampaat tai härät saa pedon kahden karjuva hyökkäys,
äkkiä yllättäin sydänyöllä, kun paimen on poissa:
niin ol’ akhaijein myös pako arka, kun heidät Apollo

326

pelkoon saatti ja soi sotureineen Hektorin voittaa.

Kaataen karkasi mies päin miestä, ja rintama murtui.
Hektor hengeti löi Stikhion sekä Arkesilaon;
boioottein sopavankkain pää oli Arkesilaos,
taattupa taas Stikhios aseveikko Menestheun aimon.
Aineiaan tuhopeistä Medon sekä Iasos maistoi.
Kasvoi näistä Medon sivupoikana kuulun Oileun,
Aiaan veljenä, vaan Fylaken asujaksipa päätyi
kauas syntymämailta, kun surman hält’ isän lanko
siell’ Eriopiin sai veli, tuon isän puolison vienon.
Iasos aimoja johti Ateenan, tuon isä Sfelos,
vaan isotaattopa taas oli Bukolos. Siin’ esirintaan
Mekisteus jäi Pulydamaan käden alle, Politeen
lyömänä jäi Ekhios, Klonion löi aimo Agenor.
Olkaan Deiokhon Paris ampui tään paetessa
kanss’ esitaistelijain, läpi hartian tunkihe tutkain.

Noilta kun voittajat riisuivat asut yltä, akhaijit
syöksyi kaivantoon lujapaaluiseen, syväpohjaan,
karkoten tuonne ja tänne ja muurin taa pakoellen.
Vaan jylyäänin Hektor huus urohille jo Troian:

“Syöskää laivoja päin! Pois hurmeenhuuruvat saaliit!
Vaan kenen laivain luota ma kaukana viipyvän keksin,
sen heti hengeti lyön, eik’ auttava lie suku surren,
miehet, naisetkaan, hänen ruumistaan roviolle,
vaan hänet koirat raadelkoot liki muureja Troian.”

Virkki ja ruoskallaan yli olkans’ orheja iski,
huudoill’ innostain rivejänsä; ja iliolaiset
kiljuen ohjasivat hevot kohti ja kiitävät vaunut
pauhuin hirmuisin; etumaisena Foibos Apollo
kaivannon syvän pohjaan kaikk’ alas reunamavarjeet
vaivatt’ aivan potki ja tien teki toisien tulla
laajan, välkeän kuin pisin peitsenkantama, kauas
peistä kun lennättää mies ponnistain väen kaiken.
Tuost’ yli tulvasivat sotalaumat, Apollopa kantoi

360

aigis-kilpeä eell’ etumaisena, niin kevyesti
sorteli muurin, kuin kasan hiekkaa lapsonen kaataa,
kun meren partaall’ on sen leikkien leiponut juuri,
käyttäen jalkaa, kätt’ ilotellen taaspa jo särkee:
noin revit, loistava Foibos, akhaijein työn, joka runsaat
toi hiet, vaivat heille, ja heidät sait pakosalle.

Vihdoin laivain luona he seisahtui tenän tehden,
huusivat rohkaisten kukin toistaan, taivahisilta
palvoivat, kädet kurkottain, palavasti he turvaa;
vaan palavimmin pyys, kädet puoleen tähtisen taivaan
nosti Gerenian Nestor, tuo tuki, neuvo akhaijein:

“Zeus isä, viljavan Argos-maan jos mies kuka kuunaan
uhrasi palveikses härän, oinaan uhkeat reidet
pyytäen suotuisaa palausta ja sai lupaukses,
niin sitä muista ja pois tuho torju sa, taatto Olympon,
näin älä sortaa salli akhaijeja iliolaisten!”

Noin anovasti hän huusi, ja vastasi Zeun jyly jylhä
merkiks suostumisen rukoukseen Nestorin vanhan.
Aigiinkantaja-Zeun jylinästäpä vain yhä yltyin
iliolaiset akhaijeja päin kävi kiivahin innoin.
Kuin raju karjaspää avoväyläisell’ ulapalla
laivaan lyö yli parraspuun, väkituuli kun vääntää,
kuohuun korkeimpaan joka saa meren ärjyvät aallot:
niin väki Troian riens yli muurin raikuvin huudoin,
kiihtivät päin hepojansa ja keihäin kärkeväpäisin

alkoivat kukin vaunuiltaan liki laivoja taiston;
taaspa akhaijit laivoiltaan yli tummien keulain
mittavin puolustautuivat meritaistelokeihäin,
tangoin rengasvartisin, joiss’ oli vaskea kärki.

Noin kun taistelivat kera iliolaisten akhaijit
muurin luona, mut ei merinopsien laivojen vielä,
vain majass’ Eurypylon jalo Patroklos yhä istui,
haasteli rohkaisten sekä voiteeks yrttejä hieroi
haavaan tuskaisaan, kivun tuiman viihtelijöitä.

394

Mutta kun muuria kohti jo karkasi nyt väki Troian,
danaolaisten kesken myös pako parkuva alkoi,
niin jopa tuskan toi näky tuo, ja hän kämmeniänsä
reisiin löi sekä noin valitukseen puhjeten virkkoi:

“Jäädä en, Eurypylos, voi kauemmin sinun luokses,
vaikk’ ois tarpeen, sill’ ylen tuimana ottelo riehuu.
Haavaas hoidelkoon asemies. Minun itseni täytyy
mennä Akhilleun luo, hänt’ yllyttääkseni taistoon.
Taivaisten avull’ ehkäpä saan minä sankarin mielen
taipumahan, sill’ ei puhe ystävän suott’ ole suinkaan.”

Virkki ja riensi jo pois. Mut joukkoa Troian akhaijit
miehinä torjuivat, toki laivoilt’ ei sitä voineet
karkoittaa, vaikk’ ei lukujaan tasaverta se ollut;
ei väki Troiankaan sotarintaa voinut akhaijein
rikkoa, rynnistää ei leiriin, laivojen keskeen;
vaan kuten veistoslanka on suora, kun laativi laivaan
talkaa veistäjä oiva, jok’ oppinut tyyten on kaiken
ammattinsa ja jonk’ opas ollut on itse Athene,
niin tasavoimainenp’ oli taisto ja ottelo taaja,
iski jok’ ainoan laivan luon’ urot urhoja vastaan.

Aiast’, urhoa kuulua, päin nyt karkasi Hektor.
Laivast’ ottelo heill’ oli tuima, mut ei sitä syttää
Hektor, Aiast’ ei alas voinut syöstä, mut ei myös
Aias häätää hänt’, ikivaltain intohon saamaa.
Vaan liki purtta kun toi Klytios-uron poika Kaletor
tulta jo, peitsellään hänt’ Aias rintahan iski;
kaatui ryskähtäin uros, hellittäin kekäleensä.
Hektor silmäins’ eessä kun noin näki orpanan oivan
hiekkaan herpoavan liki laivan runkoa tummaa,
miehiä Troian huus, Lykiankin kaikuvin äänin:

“Troian, myös Lykian väki, Dardanian tanapeitset!
Älkää ahdingossa nyt väistykö askelen vertaa,
poikaa varjelkaa Klytion, ett’ eivät akhaijit
hält’ asevaskia vie, kun laivain luoksi hän kaatui.”

Virkki ja Aiaaseen koki suunnata välkkyvän peitsen;
eip’ osunutkaan, mutta Lykofron, Mastorin poika,
kumppani Aiaan luon’ asuvainen, maalta Kytheren
kun pyhäpaikkaiselt’ oli lähtenyt tappoa piillen,
siin’ oli peitsen tiellä, ja korvuksiin kävi kärki;
vierest’ Aiaan koht’ yli parraspuun selin sortui
mies somerikkoon, pois elo karkkosi, herposi jänteet.
Aias kammahtui sekä veljelleen heti huusi:

“Teukros veikko, on kaattu jo ystävä meilt’ ylin, oivin,
Mastorin poika, jok’ ain’ ison kunnian, kuin isä, äiti,
sai tykö saapuissaan, majakumppani mailta Kytheren;
nyt hänet urhea Hektor on kaatanut; kuss’ ovat nopsat
surmannuolesi, kussa on jousesi, lahja Apollon?”

Noin hän huusi, ja sen veli kuuli ja juoksi jo viereen,
jousen jäntevän koppoi, myös moninuolisen viinen,
iliolaisia päin jopa taajaan nuolia laski.
Kleitos nuolen sai, Peisenorin aaluva aimo,
Pulydamaan ajomies, sotikuulun Panthoon poian,
ohjia hoitaissaan; ajo näät oli ankara hällä,
sill’ eturintaan taajimpaan karahutti hän mieliks
iliolaisien ollakseen sekä Hektorin, mutta
sai tuhon itse, sit’ ei, miten mielikin, estänyt kenkään.
Niskaan tunkeutui näet vihlova nuoli, ja kenttään
sortui mies; taapäin hevot heittihe, vei rämisyttäin
vaunuja tyhjiä. Pulydamas heti valjakon vauhkon
huomasi, haltia sen, sekä riens etumaisena vastaan,
jätti sen haltuun Astynoon, Protiaonin poian,
vannottain pitämään varall’ aina sen valppahin silmin,
itsepä riensi jo taas eturintaan taistelon taajan.

Hektorin kaataakseen taas nuolen tempasi Teukros,
saanut taistelon taukoamaan liki laivoja oiskin,
nuoli jos sattunut ois hänet sortain sankaritöiltään.
Vaan näkemätt’ ei Zeus sitä ollut selkeäneuvo,
Hektorin varjellen, mut Teukrolt’ estäen maineen,

jänteen katkeamaan pani, juuri kun kuulua joustaan
hän veti jännittäin; sivu silloin vaskinen, raskas
sinkosi nuoli ja hält’ alas kenttään kirposi jousi.
Teukros kammahtain heti veljelleen sanan virkkoi:

“Voi, joku taivahinen nyt tuumat kaikki jo taittaa,
joist’ apu taistoss’ ois. Kädest’ iski jo jouseni, katkoi
jänteen, vaikk’ oli uus, tänä aamuna pantu se vasta,
jott’ ei pettäis, vaikk’ ois taajakin nuolien lento.”

Aias vastasi näin, Telamonin aaluva aimo:
“Jousesi, taajat nuolesi nuo jätä siis, veli armas,
kun joku kuoloton särki ne nyt, jok’ akhaijeja vainoo.
Ottaos varteva peitsi ja kilpikin rintasi varjeeks,
iliolaisia päin käy itse ja muitakin käske.
Voittainkaan vihamies meilt’ ei hevin laivoja valtaa
saaliikseen moniteljoja. Vaan nyt on toimena taisto!”

Virkki, ja jousen vei majatalteen joutuen Teukros,
harteilleen nelivuotaisen sielt’ otti hän kilven,
kaunoisin kypäröin myös suojasi pään päteväisen;
hulmusi peljättäin hevonjouhinen töyhtö sen yllä;
valtavan, vaskitetun hän koppoi kärkevän keihään,
noin varaeltuna Aiaan luo taas juoksi ja joutui.

Teukron jousen kun näki herpoavan, jopa Hektor
miehiä Troian huus, Lykiankin kaikuvin äänin:

“Troian, myös Lykian väki, Dardanian tanapeitset!
Olkaa miehiä, rynnätkää nyt sankaritarmoin
kimppuun laivain laitavien; jopa näin omin silmin,
Zeus miten turmeli tuoll’ urohimman sankarin jousen.
Helppo on tuntea Zeun apu auttava urhojen yllä,
huomata, niin hyvin, keille hän suo sotakunnian kuulun
kuin ketä ei hän suojele, vaan väen vaipua antaa;
niinpä nyt auttaa meitä ja lannistaa hän akhaijit.
Laivojen kimppuun siis rivit sankkana! Jos kehen keihäs
sattuva lie tai nuoli ja kuolo ja kohtalo kohtaa,
kuolkoon! Kunnia hälle on suojaten syntymämaataan
496
kaatua; varjeltuina on silloin vaimo ja lapset,
on koti koskematonna ja kartano, konsa akhaijit
kerran laivoillaan kotimailleen matkata saavat.”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.
Vastaan Aias kumppanejaan taas huusi ja kutsui:

“Voi häpeäänne, akhaijit! On eessä nyt turmio, taikka
päänne te varjelkaa, tuho laivain torjua tietkää!
Vai jalan astua toivoko teill’ on syntymämaille,
teiltä kun ottanut laivat on Hektor heiluvaharja?
Kaikkea yllyttää väkeänsä hän, ettekö kuule,
Hektor; laivat leimuamaan halu hällä on panna.
Kamppailuun, ei karkelohon, hän kiihtävi heitä.
Niinp’ ei neuvoa oivempaa, ei keinoa meillä
kuin ase kourass’ iskeä päin vihamiest’ uromielin,
ennemmin heti koittaa, meill’ elo, kuoloko eess’ on,
kuin näin nääntyä vitkalleen liki laivoja suotta
taistoon tappavahan, vähäkuntoisempien valtaan.”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.
Kaatoi nyt Skhedion, Perimedeen aaluvan, Hektor,
Fokiin urhojen pään; taas löi Antenorin poian
Aias, Laodamaan, rivikuntain johtajan uljaan;
Otos sai, Kyllenen mies, tuhon Pulydamaalta,
kumppani kuulu Megeen ja epeijein aimojen päämies.
Karkasi kohti Meges, kun tuon näki, vaan nopeasti
väistihe Pulydamas, sivu lens ase, sillä Apollo
sallinut sortua ei sotarintaan Panthoon poian,
vaan oli Kroismos eessä ja keihään sai poven keskeen;
kaatui mies rytinällä, ja hältä Meges asun otti.
Keihäskelpo Dolops päin silloin karkasi, jolle
kaikk’ asetaidot kasvattaiss’ oli neuvonut taatto,
Lampos, urhoja uljain tuo, vesa Laomedonin.
Syöksähtäin liki heitti hän kilven keskeä puhki,
vaan sopa vankka Megeen oli suojana, vaskinen varje,
vahvana saumoiltaan; oli ammoin Fyleus taatto
530
Selleeis-joen viereisest’ Efyrestä sen tuonut,
ruhtinas Eufetes kun näät majaystävälahjaks
suojaamaan sodiss’ antoi sen vihamiehiä vastaan;
niinpä se nytkin noin pojan varjeli, turmion torjui.
Vastaan iski Meges, kypärään, kuvun vaskisen harjaan
sattui kärkevä peitsi ja pois hevonjouhisen töyhdön
tempasi kannastaan; koko töyhtöpä tanteren multaan
tuivertui, jalo tuo, punapurppuranhohtava äsken.
Mutt’ yhä taisteli vielä Dolops, yhä voittoa toivoi,
vaan toverilleen koht’ avun urhea toi Menelaos,
huomaamatta Dolopsin hän sivult’ äkkiä astui,
peitsen hautasi hartiahan, jott’ ulkoni tutkain
rinnan puolta, ja maahan mies suinpäin heti sortui.
Riensi nyt kumpikin luo asun vaskisen aikoen riistää
hältä, mut Hektor huus heti, heimoa kaikkea kutsuin,
vaan Melanippos sai, Hiketaonin sankaripoika,
muist’ yli kutsun tuon. Oli sorkkuvasäärtä hän karjaa
kainnut Perkotessa, kun viel’ oli kaukana vaino.
Mutta kun Argos-maan urot saapui kaarevin laivoin,
riensi hän Troiaan taas, soti urhona siell’, asumuksen
sai Priamolta ja sai saman kunnian kuin pojat kuulut;
häntäpä kiihtäen Hektor huus sanan nuhtelevaisen:

“Jouten jäämmekö näin, Melanippos? Ei edes sunkaan
saa sydänvertasi kuohuksiin oman orpanan surma!
Etkö sa nää, mikä touhu on tuoll’ asehista Dolopsin?
Käy kera, sill’ ei aika nyt kamppailuun etähältä,
ennenkuin ovat maass’ urot Argos-maan tahi sitten
sortunut Ilion korkea lie ja sen kansakin kaattu.”

Virkki ja eeltä jo riensi, ja seurasi sankari aimo.
Kiihti akhaijeja myös Telamonin aaluva Aias:

“Ystävät, seiskaa miehinä nyt, kuten kunnia vaatii!
Kunnostaukoot kaikk’ asekiistass’ ankarin kilvoin.
Kunnostauvia näät useampia jää kuni kaatuu,
vaan tuhoansapa maineeton ei väistyjä vältä.”

Virkki, ja ottelemaan urot kiihtelemättäkin kiivaat
kuulivat häntä ja varjelivat kuin vaskinen seinä
laivoja, vaan väki Ilionin sai intoa Zeulta.
Noin nimes yllyttäin Menelaos Antilokholle:

“Antilokhos, sua nuorempaa ei täss’ ole toista,
ei sua nopsempaa, ei uljaampaa ole taistoon;
entä jos karkaat päin, tapat iliolaisia jonkun!”

Virkki ja toisa jo riensi, mut yltynyt toisen ol’ into;
karkasi päin rivist’ urho ja tähtäillen, tähyellen
peitsen välkkyvän heitti, ja väistyi iliolaiset
heittäjän tieltä, mut eip’ ase singonnut toki turhaan,
vaan Melanippos sen, Hiketaonin korskea poika,
taistohon käydessään sai rinnan näppylän seutuun.
Kaatui mies rytinällä, ja kalskuen soi sopavasket.
Karkasi Antilokhos heti kimppuun kuin ajokoira,
nuoren kauriin vuoteeltaan pelotettuna kons’ on
kaatanut pyytäjän nuoli ja herpaissut elon hennon:
noin asun uljaan riistääkseen sua päin, Melanippos,
karkasi Antilokhos; vaan tuon jalo huomasi Hektor,
vastaan syöksähtäin läpi taajan taistelotelmeen.
Vartonut eipä nyt Antilokhos, uros vaikk’ oli aimo,
vaan pois väistyi, kuin peto, turmantyönsä jo tehnyt,
koiran tappanut tai myös karjan paimenen kaannut,
karkkoo ennen kuin muut paimenet ehtivät koolle:
noin hän väistihe; vaan väki Ilionin sekä Hektor
jälkeen tuiman syöks asetuiskeen kiljuvin kiihkoin;
päin heti käänsihe taas, kun pääsi hän kumppanijoukkoon.

Vaan kuin leijonat raateliaat taas iliolaiset
ryntäsi laivoja kohti ja säätämät Zeun teot täytti;
heille hän intoa suurt’ yhä soi, mut sorti akhaijein
miehuuden, sotakunnian, vaan vihamiestäpä auttoi.
Sillä nyt maineeseen Priamon pojan Hektorin nostaa
mieli hän näät, jott’ ois hän turmaiseen tulen leimuun
keulavat laivat saava, Thetiin myös toivotus julma

täyttyvä täydelleen; nyt vartoi vain palavaisen
laivan loimua nähdäkseen Zeus selkeäneuvo:

silloin laivojen luot’ oli taas hän iliolaiset
salliva karkoittaa ja akhaijein antava voittaa.
Moisia miettien hän tasalaitain laivojen kimppuun
Hektorin käymään saatti, jo kiihtelemättäkin kiivaan.
Riehuen riensi hän päin kuin Ares viuhuvapeitsi
tai kulo kulkeissaan tiheikköä tunturirotkon;
suust’ oli ulkona vaahto, ja tummien kulmien alta
silmät leimusivat, kypär’ uljas uhkaten nyökkyi,
välkkyvä tuo, ohimoilla, kun eespäin ryntäsi Hektor.
Itsepä suojeli Zeus hänt’ ilmojen korkeudesta,
hällepä yksin paljoudess’ uroparvien antoi
kunnian kuulun, sill’ oli vain lyhyt häll’ elon aika:
sai näet päälle jo päätymähän tuhopäivän Athene,
voima Akhilleun kons’ oli tuottava kuoleman hälle.
Nyt koki murtaa hän rivit urhojen, kussa akhaijein
parven taajimman näki, parhaat myös tamineetkin.
Mutt’ ei murtaa niitä hän voinut, jos koki kuinka.
Sankkana seisoivat rivit, niinkuin kallion seinä
jyrkkä ja korkea päin meren harmaan kuohuja seisoo,
kestäen viuhuvien vihureitten kiitävät puuskat,
paisuvat aallot myös, sitä parskuen huuhtelevaiset:
vartoi iliolaisia noin pelotonna akhaijit.
Vaan taminein tulenvälkkyvin hän rivikuntia vastaan
karkasi taas, kuin lyö raju karjaspää yli laivan,
pilvist’ iskeyvän väkipuuskan nostama; peittää
kaikk’ yliyltään vaahto, ja myrskyn hirveä pauhu
purjeiss’ ulvoelee, merimiesten mieltäpä hirmu
puistattaa, sill’ ei ole kaukana kuolema silloin:
ankara noin hätä raasti akhaijein mieltä ja rintaa.

Taas hän ryntäsi kuin raju leijona lehmien kimppuun,
lauma kun syö tuhatpää noronurmea laitumen laajan,
paimen kaitsijanaan, joka sarvekkaist’ elikoistaan
632

ei pedon tappavan torjuntaan ole tottunut vielä;
liikkuu viimeisist’ etumaisiin aina hän eestaas,
vaan peto keskeen syöksähtää sekä syö härän siellä,
kaikkipa karkkoo muut: noin karkkosi kaikki akhaijit
äkkiä, kammoten Zeun sekä loistavan Hektorin voimaa;
yksipä kaatui heistä, Mykenen mies Perifetes,
Kopreun poikia, tuon, jonk’ Eurystheus sananviejäks
ammoin Herakleen väkivoivan luo pani aina.
Poikapa varjoon sai isän maineeltaan matalamman,
varttui mies valioin, jalo juoksuun, taitava taistoon,
viisaudeltakin viel’ etumaisia mailla Mykenen;
nyt toki Hektor maineekseen hänet sorti jo surmaan.
Näät hänen kääntyissään kävi kilven reunahan jalka,

peisten torjujan tuon, joka suojeli jalkoja myöten;
siihen kommeltuin selin kaatui mies; kumakasti
kalskahtain ohimoill’ uron kaatuvan soi kypär’ ontto.
Hektor tuon näki kohta ja ryntäsi luo, läpi rinnan
peitsen syöksi ja noin eess’ ystävien hänet tappoi;
vaikk’ oli surku, he kumppaniaan ei suojata voineet,
Hektorin aimon peistä he pelkäsi näät kovin itse.

Laivat ol’ eessä jo heill’ etumaiset, jotk’ oli maalle
kiskotut kauimmas; väki Troian ryntäsi jälkeen.
Tuost’ etumaisien laivain taa pakon alla jo painui
aimot akhaijit, vaan taas sankkana luo majasarjain
jäi väki, leiriin ei hajoellut, jäi pelon valtaan
kuin häpeänkin, huus yhä yllyttäin kukin toistaan.
Muist’ yli kaikkia pyysi ja kiihti Gerenian Nestor
vanhempiin vetoellen, tuo tuki, neuvo akhaijein:

“Ystävät, olkaa miehiä nyt, ett’ ei ylenkatsois
ihmiset muut, kukin muistaen, kuss’ ovat vaimo ja lapset,
myös vara, vauraus kaikk’, isä, äitikin, vaalijat armaat,
viel’ elon ilmoill’ astuen tai manan unta jo maaten.
Kaikkia teitä mä vannotan kautt’ etähäisien noitten
miehinä taistelemaan väkevästi ja väistymätönnä.”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.
Heidän silmistäänpä jo pois sumun sankan Athene
siirsi; ja kahdapäin iso valkeus aukesi heille,
niin hyvin laivain kuin tasapäisen taistelon puoleen.
Hektorin tunsivat taas jylyäänisen, myös toveritkin,
kaikki ne, taampana jotk’ oli taistelemasta jo laaten,
kuin nekin, jotk’ yhä ottelivat liki laivoja vielä.

Mutt’ ei kauemmin halu sallinut urhean Aiaan
seisoa kohdallaan, muut kuss’ oli poiat akhaijein,
vaan yli laivojen kantten hän väkiaskelin astui,
tankoa huiskuttain, meritaistelokeksiä vankkaa;
seitsemän syltä sen vartt’ oli, vahvistettua renkain.
Kuin jalo ratsasmies hepolaumast’ orhia neljä
kytkee rinnakkain valiointa ja vauhtia huimaa
kohti jo porttia kaupungin kedon poikki ne ohjaa
suurt’ ajotietä, ja hämmästyin moni mies sekä nainen
katsoo, mutta hän harhaumatt’ yhä ratsua vaihtain
heittäytyy nyt tuon, nyt tään hevon kiitävän selkään:
noinp’ yli vankkain keulain myös väkiaskelin Aias
harpaten riensi ja huudoillaan yläilmoja halkoi.
Huus yhä kamppailuun hän akhaijeja kaikuvin äänin,
laivoja, leiriä varjelemaan. Mut viipynyt silloin

Hektorkaan seass’ ei sopavankkojen iliolaisten,
vaan kuin välkkyvä kotka, jok’ iskee lintujen parveen,
virran vierilt’ einettään ne kun etsivät maasta,
hanhet, kurjetkin sekä joutsenet kaartuvakaulat:
keuloja tummia kohtipa noin nyt tuimana Hektor
karkasi rynnistäin: kädell’ urhoa valtahisella
eespäin työnteli Zeus sekä intoon sai väen muunkin.

Taistelo vimmainen taas alkoi laivojen luona,
kuin veres, uupumaton ois vastaan joukkoa joukko
ryhtynyt ryntäämään; raju niin oli ottelon riehu.
Näinp’ oli ottelijain nyt mieli ja aatos: akhaijit
vartoi kuoloa vain, tuhon päivää väistämätöntä;

toivo ja intopa taas oli kaikkien iliolaisten
laivoihin tuli syöstä ja surmata aimot akhaijit.
Moisia miettien ryntäsivät päin miehiä miehet.

Hektor keulaan iskeytyi merenkiitäjä-laivan,
soution sorjan, joll’ oli saapunut Protesilaos,
vaan kotimaille jok’ ei hänt’ ollut saattava jälleen.
Kiistäen laivaa tuota akhaijeilt’ iliolaiset
taisteli mies päin miest’, eik’ eempänä vartonut kenkään
nuolien vingahdust’, ei viuhuntaa väkipeisten,
vaan käsikähmään vastakkain yht’ uskaliaasti
kaikki he karkasi; kell’ oli viiltävä piilu ja kirves,
kell’ oli keihäs kärkeväpää, kell’ ankara miekka.
Montapa sorjaa maass’ oli tummankirjava-kahvaa
kalpaa, kourast’ ottelijain tai kannikevyöstä
kirvonnutta, ja maa verivirtana aaltosi musta.
Hektorin ei kädet hellinneet, vaan kiinni hän riippui
keulan veistoksesta ja iliolaisia kiihti:

“Tuokaa tulta! Ja päin kera käykää raikuvin riemuin!
Zeus nyt päivän soi, joka päiviä kaikkia vastaa,
meidän on laivat, jotk’ ikivaltain mielt’ uhitellen
saapui, toi monet turmat, kosk’ arat ain’ oli ennen
kansan vanhimmat, minut itseni, myös väen muunkin
estivät, kun minä kamppailuun liki laivoja mielin.
Mutta jos silloin kaitsija Zeus älyn ottikin meiltä,
nytpä jo johtaa, innostaa meit’ itse hän taistoon.”

Virkki, ja kiivaammin väki riensi akhaijien kimppuun.
Peitsien sinkoavain ei tuiskua kestänyt Aias,
vaan vähän väistyi tieltä, jo vartoen kuoloa varmaa,
keulan kannelt’ ohjaajan jaluspuulle, ja siinä
vanhaan turvatkaa urovoimaan, miehinä seiskaa!
Vai takanammeko on muka alttiit auttajat meillä

kaikuvin äänin siin’ yhä huusi akhaijeja kiihtäin:

“Ystävät, sankarit Argos-maan, asekumppanit Areen,
seiskaa miehinä, turvatkaa urovoimahan vanhaan!
734
Vai takanammeko on muka alttiit auttajat meillä
tai tuhon torjuntaan tanakammat turvana muurit?
Eip’ ole muureja kaupungin, ei torneja tässä
suojaa suomaan, tarjoamaan apuvoimia taistoon,
vaan avokentäll’ ahdistaa päin merta jo meidät
kaukana syntymämaast’ urot Ilionin sopavälkyt.
Siks apu vain käsivarsiss’ on, ei velttoudessa.”

Virkki ja peitsellään vihamiest’ uros uhkasi vimmoin.
Aina kun laivoja päin kuka Troian mies kekälettä
leimuavaa koki kiidättää, kuten kiihteli Hektor,
senpä jo kenttään löi heti Aiaan kerkeä keihäs.
Kakstoist’ iliolaista hän noin liki laivoja kaatoi.

KUUDESTOISTA LAULU

PATROKLEIA.

Noin lujalaitaisesta he laivast’ otteli siellä.
Vaan Patroklos joukkojen pään tykö riensi, Akhilleun,
polttavat kyynelet poskillaan, kuin läikkyvä lähde
kallion jyrkänteelt’ yhä uhkuu tummana vettään.
Katseli säälien hänt’ uros askelnopsa Akhilleus,
näin sanat siivekkäät tulijalle jo laati ja lausui:

“Miksikä itket, Patroklos, kuin tyttönen pieni
äidin jälkeen juostessaan, syliss’ istua tahtoin,
tarttuu liepeeseen, emon kiireet askelet estää,
kyynelsilmin katsoo, ett’ emon pakko on ottaa:
noin sinun, Patroklos, vesikarpalot poskeas kastaa.
Myrmidoneilleko tuot mureviestiä siis tahi mulle?
Vai sanan saanut Fthian mailt’ olet ehkä sä yksin?
Viel’ eläväksi on kuultu Menoitios, Aktorin poika,
valtias myrmidonein myös, Aiakon aaluva Peleus,
joitten kuolema ois suru raskain sulle ja mulle.
Vaiko akhaijeja surret noin, tuhon saapia luona
laivain laitavien, oman palkkana pattoutensa?
Kerto’os, mult’ älä peitä, sen että jo kumpikin tietäis.”

Vastasit huokaisten sinä, Patroklos, hepourho:

“Peleun poika Akhilleus, mies sa akhaijien aimoin!
Ällös suuttuko, sill’ iso on hätä, huoli akhaijein.
Kaikki jo nääntyy näät, mitä heiss’ oli miest’ urohinta,
laivojen luona, ken nuolen on lyömä, ken iskemä keihään.
Nuolta jo urhea sai Diomedes, Tydeun poika,
peist’ Agamemnon, peist’ asekuulu Odysseus maistaa,
reiteen Eurypylon kävi nuoli. Ja luonapa noitten
haavurit touhuss’ on, tehoyrttien tuntijat oivat,
vaalien haavoja; vaan olet leppymätön sinä itse.
Noin mua älköön milloinkaan viha vallata saako!
Turmansankari! Kuink’ etisetkään ihmiset töistäs
riemuta voi, jos et nyt sinä surmaa torju akhaijein?
Armoton, Peleus kuulupa ei ole taattosi, eikä
lie Thetis äitisi, vaan meren läikkyvän lapsi ja vuoren
jyrkän, louhisen liet; tyly on sydän sulla ja mieli.
Mutta jos esteen toi jumal-ilmestys joku sulle,
jos sanan moisen Zeult’ emos korkea saattanut ehk’ on,
niin minut ainakin laittaos nyt kera kaikkien muitten

myrmidonein, hädäss’ ett’ apu, valkeus oisin akhaijein.
Mullepa lainaa myös oma kamppailuun asus uljas;
vois sinuks uskoen ehk’ urot Troian taistoa karttaa,
saisivat hiukan hengähtää sotimielet akhaijit
ahdistuksestaan; lepo pienikin ois lepo sentään.
Uupunut on vihamies, mepä virkeät, helppo on meidän
torjua Troiaan saakka ne laivain luota ja leirin.”
Pyyteli noin mies mieletön, sill’ oman turmion arpaa
pyysi hän itselleen, oman kutsui kuoleman luokseen.
Tuimana vastasi noin uros askelnopsa Akhilleus:

“Voi, jumalainen Patroklos, sanan minkä sa lausuit?
Ei jumal-ilmestys mua estele, eik’ ole mulle
saattanut koskaan Zeult’ emo korkea kieltoa moista;
vaan sydämelleni sietämätön se on kiusa ja vimma,
kun tasaverraltaan mies toinen rosvota julkee
kunnialahjan pois, siks että on häll’ ylivalta.

Tuo mua kuohuttaa, joka niin monet sain kovat kestää.
Mulle kun neidon soi valioimmat poiat akhaijein,
peitseni voittaman kaupungin sotasaalihin sorjan,
kunnialahjan senp’ Agamemnon valtias ryösti,
Atreun poika, ma kuin mikä oisin kulkuri kurja.
Mutta nyt menneet menneikseen; ei käy iankaiken
kiukkua kantaminen, vaikk’ en minä mielinyt vainkaan
taltuttaa sitä ennen kuin liki ehtisi aivan
pauhina kamppailun, omat kuss’ ovat laivani täällä.
Siis tamineihini kuuluihin sinä vartesi vyötä,
myötäsi myrmidonit sotimielet johdata taistoon,
sankkana pilvenä kosk’ ylivoimall’ ympäri saartaa
iliolaisten lauma jo laivoja, vaan meren ääreen
syösty akhaijit on tuonne jo viimeiseen vesiviereen.
Kaikki on kaupunk’ Ilionin sotimassa nyt innoin,
sill’ ei mun kypärääni he nyt näe välkkyväotsaa
vaarana vastassaan; heti kaikki jo kai vesiuurrot
täyttäis ruumillaan he, jos ystävä ois Agamemnon
vain sopumieli; nyt on sota liepeill’ itse jo leirin.
Sill’ ei keihäs nyt Diomedeen, Tydeun poian,
tuimana raivoa, ei pois torju akhaijien turmaa,
ei sotahuutoa suust’ Agamemnonin soi vihatusta
korvani kuuluvihin; vain Hektorin, urhojen surman,
raikuu kiihtävä ääni, ja huutaen iliolaiset
täyttävät tanteren kaiken, akhaijit sortaen alleen.
Mutta sa, Patroklos, väkivoimin laivojen turmaa
riennä jo torjumahan, tulell’ ettei leimuavalla
niitä he polta ja vie kotimatkan toivoa meiltä.
Kuullos, kun sanan vielä ma sun sydämellesi lasken,

jotta sa hankkisit mulle akhaijein kaikkien eessä
maineen, kunnian kuulun myös ja he toisivat jälleen
lahjain loistavien kera immen tuon ihanaisen.
Käänny, kun laivat on vain taas turvatut. Vaikkapa voittaa
viel’ yhä soiskin sun jylykorkea puoliso Heren,

eemmäs äl’ Ilionin sotimieliä miehiä vainoo,
kosk’ en käy kera itse; sa muuten mult’ otat maineen.
Taistelointosi myös sua älköön viehtäkö viemään
joukkoas Troian muureja päin, sen miehiä ruhtoin,
että Olympost’ ei joku kuoloton tiellesi astuis,
sill’ ylen armias on avun antaja heille Apollo;
vaan heti käänny, kun helpottaa hätä laivojen luona,
muut jätä taistelemaan sinä taas avotanterehelle.
Kunp’ ei — korkea Zeus ja Athene ja Foibos Apollo —
välttäis ainoakaan väest’ Ilionin ja akhaijein
kuoloa, kahden vain mepä jäätäisiin, tuhon karttain,
pystyjä murtelemaan pyhän Troian muureja maahan!”

Noinpa he toinen toiselleen nyt haasteli tuossa.
Mutt’ ei ankaran all’ asetuiskeen kestänyt Aias;
päätös Zeun väen voitti ja Troian rohkeat miehet
kiitävin keihäineen. Ohimoill’ yhä kalskehin kauhein
välkkyvä soi kypär’, ehtimiseen kuvun nirkkoja sorjan
iskevät peitset pieksi, jo herpoutui vasen olka
hoitoon hohtavan kilven, vaan sitä horjutetuksi
eivät saaneet, vaikk’ oli peitsiin peittyä aivan.
Puuskuttain povi huokui vain, hiki virtasi runsas
ruumiist’ ylt’yli uhkuen, siin’ ei henkäysaikaa
ollut hetkeäkään, hätä yltyi vain hädän ylle.

Muusat, mainitkaa, asujattaret ylhän Olympon,
kuinka nyt tuiskattiin tuli ensin akhaijien haaksiin.

Vimmoin karkasi päin väkimiekall’ iskien Hektor
Aiaan keihääseen, liki kärkeä saarnisen varren
kahtia kalhaisten; Telamonin poikapa tynkää
tylppää heiluttaa koki turhaan, vaskinen kärki
kirposi kauas varrestaan heläyttäen hiekkaa.
Tunsi jo kammahtain heti Aiaan miehevä mieli
tuon ikivaltain työks, sotaneuvot että jo hältä
Zeus jylykorkea sorti ja voittaa soi vihamiehen;
peitsien alta hän väistyi, vaan tulen iliolaiset

laivaan tuiskasivat; nous sammumaton heti lieska.

Leimusi noin peräkeula. Mut vimmoin aimo Akhilleus
kämmenin reiteens’ iski ja virkkoi noin toverilleen:

“Joudu jo kamppailuun, jalo Patroklos, hepourho!
Tuolla jo laivat tupruelee tulenliekkejä. Kunp’ ei
niitä ne valtais vain, meill’ ettei pääsyä oisi!
Siis tamineet ota joutuisaan, väen koolle ma kutsun.”

Virkki, ja Patroklos puki ylleen välkkyvät varjeet.
Sorjat säärilleen varuvasket sääteli ensin,
soljin kiinnittäin hopeaisin ympäri nilkkain;
suori jo ryntäilleen sovat Aiakon aaluvan nopsan,
kirjatut, kiiluvatähtiset nuo, sekä vaskisen miekan,
huolitetun hopeoill’, olusvöin olan ympäri vyötti;
kilven varjeekseen jopa koppoi valtavan, vankan,
kaunoisin kypäröin myös suojasi pään päteväisen;
hulmusi peljättäin hevonjouhinen töyhtö sen yllä;
keihäst’ aimoa kaks kädenmyötäist’ otti hän vielä,
paikoilleen toki jätti hän kuulun Akhilleun peitsen,
raskaan, vartevan, vankan — akhaijeist’ ei sitä heittää
jaksanut ainoakaan, vain yksin Akhilleus jaksoi —
Pelionin lujan saarnen, jonk’ oli lahjana suonut
surmaks sankarien hänen taatolleen jalo Kheiron.
Vaan hevot valjastaa heti käski hän Automedonin,
kumppalin kunnokkaimman Akhilleus-sankarin jälkeen,
taistoss’ alttiin aina, kun luo ajomiestä hän huusi.
Koht’ oli vaunujen eess’ orot tuomina Automedonin,
tuulena vinhana kiitäjät nuo, Balios sekä Ksanthos,
jotk’ oli vierell’ Okeanon harpyia Podarge
varsonut, laidunnurmillaan Zephyron kera yhtyin.
Niill’ oli rinnallaan varaorhina Pedasos uljas,
linnoilt’ Eetionin jonk’ oli tuonut Akhilleus,
kuolollista sit’ ei pari kuoloton jättänyt jälkeen.

Kierteli muut majat itse Akhilleus, kaikk’ urohonsa
taistoon vyöttäymään heti käski, ja myrmidonitpa,

kuin sudet ahneet, joilla on määrätön rohkeus rinnan,
uljaan, sarvekkaan repiessään kalliokauriin,
ahmivat saalistaan, veri pursuu leukoja pitkin;
tummana-läikkyvän lähteen luo jopa juoksevi parvi,
kielillään ohuilla ne sen vesikalvoa latkii,
suustaan murhaisaa verikuolaa röyhtäytellen,
rinnass’ uljuus järkkymätön sekä piukkana vatsat:
noinpa nyt myrmidonein päämiehet, johtajat aimot
ympäri parveutuivat Akhilleun kumppanin uljaan.
Seisoi keskell’ itse Akhilleus intoa kiihtäin
vaunuill’-ottelijain sekä kilvenkantaja-miesten.

Rantaan Ilionin oli viisinkymmenin laivoin
tullut Akhilleus; viis oli kymment’ urhoa kunkin

airollist’ asujaa sekä sorjaa soutajakuntaa.
Pannut niille hän viis päämiest’ oli johtajatoimeen,
taattua taidoltaan, ylin käskijä hänp’ oli itse.
Ensimmäisiä johti Menesthios, mies sopavälkky,
aaluva Sperkheion, Zeussyntyisen vesivirran;
näät hänet sai Polydore, tuo tytär Peleun sorja,
kun halaellut impeä maist’ oli haltia virran,
vaan Periereen poikapa häll’ isänään oli, Boros,
julki jok’ immen kihlasi tuon monin morsiuslunnain.
Toisen joukon johtaja taas Eudoros ol’ uljas,
neitsyt-äitinen tuo, Polymelen, karkelon kauneen,
Fylaan tyttären, laps; ihasilmin näät näki piiriss’
impien laulavien hänet Argontappaja aimo,
Artemis-ampujatarta kun välkkyvänuolta he palvoi;
nous yliskammiohon, salass’ immen siell’ lepäytti
Hermes, onnentuoja, ja niin nyt loistava poika
syntyi, Eudoros, jalo juoksuun, sankari taistoon.
Mutta kun Eileithyia ol’ auttanut, synnytär-impi,
poikasen valkeuteen sekä loistoon päilyvän päivän,
niin emon Aktorin poika Ekheklos, sankari aimo,
nouti jo morsionaan, lukemattomin kihlasi lunnain;

Fylas vanhapa taas pojan kasvua kaitsi ja vaali
hellänä hoivaillen, kuin ois oma poika hän ollut.
Johtaja joukon kolmannen Peisandros ol’ uljas,
Maimalon poika, jok’ ottelemaan oli myrmidoneista
oivin peitseltään Patroklos-sankarin jälkeen.
Harmaa Foiniks neljännen oli pää, hepourho;
viidett’ Alkimedon, jalo Laerkeen vesa, johti.

Mutta kun joukot johtajineen oli kaikki Akhilleus
säätänyt paikoilleen, sanan miehevän heille hän lausui:

“Älkää, myrmidonit, unohuttako, kuink’ yhä turmaa
uhkasi Ilionille jok’ ainoa laivojen luona,
nurkui kaiken mun vihakauteni: ‘Peleun poika,
sappea kai sinä, kauhea, siis imit, et emon rintaa,
armoton, laivojen luona kun näin pidät joukkosi jouten!
Ennen pois kotimaille jo suo merenlaskija-laivoin
lähteä kohta, kun on sydämessäsi noin viha julma.’
Noin kokouksiss’ ain’ oli nurkuna. Vaan jopa vartoo
taistelon uljas työ, jota kauan kaivata saitte.
Iliolaisia vastaan siis, kenen ei povi pelkää!”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa;
taajentui rivit kuullessaan sanat valtiahansa.
Kuin kiviharkon harkkoon mies talon korkean seinään
taiten liittää kestämähän rajutuulien voimaa:

taajaan noin kypäreitä ja kumpurakilpiä liittyi,
mieheen mies, kypäriin kypär’ yhtyi, kilpehen kilpi;
heilahtaa kypär’ ei hevonjouhinen, välkkyväharja
voinut toiseltaan, niin sankea heit’ oli parvi.
Vaan etumaisina muist’ oli urhoa kaks asehissaan,
Patroklos sekä Automedon, yht’ uljahin innoin
taistoon myrmidonein etupäässä. Mut itse Akhilleus
riensi nyt aarteilleen, siroveistoisen avas arkun, —
sen Thetis kuuleajalka ol’ antanut, laittanut laivaan
poian lähtevän matkaan täynn’ ihotakkia, vaippaa,
varjelijaa vilusäältä, ja peittoa pehmeävillaa.

224

Maljapa siin’ oli kaunis, jost’ ei viiniä kuunaan
juonut toinen mies säkenöivää, ei jumalatkaan
vuodatusuhria saaneet muut kuin Zeus isä itse.
Sen nyt arkust’ otti hän puhdistain rikill’ ensin,
sitten huuhdellen sitä sorjan veen solinassa,
huuhtoi myös kädet itse ja viiniä kaas säkenöivää;
palvoi pirskoittain pihan keskeen viiniä, katse
luotuna korkeuteen, salass’ ei salamoitsija-Zeulta:

“Valtias Dodonan tylytalvisen, turva pelasgein,
kaukana-kaitseva Zeus, jonk’ ennusmiehinä siell’ on
jalkoja huuhtelemattomat, öin maass’ uinuvat Sellit!
Kuulit muulloinkin sinä mun rukoukseni aina,
arvoon myös minut autit, akhaijeja löit kovin kohluin,
niinpä sä nytkin taas mua kuule ja toivoni täytä.
Enp’ ano itseni vuoksi, ma jään liki laivoja leiriin,
vaan kera kaikkien myrmidonein sotaveljeni laitan
kamppailuun. Zeus, suo hänen voittaa, kaitsevasilmä!
Uljuutt’ yllytä rintaan, jott’ älyäisi jo Hektor,
tokko on yksintaistelijaa toverissani, vaiko
silloin vain käsi torjumaton, raju riento on hällä,
tuimass’ Areen työssä kun myötä mä itsekin isken.
Vaan kun on laivain luota hän torjunut pois sotamelskeen,
tänne sun turvissas taas tulkoon vauriotonna,
kaikkipa tuokoon myös tamineet sekä kumppanit uljaat!”

Pyys anovasti hän noin, Zeus selkeäneuvo sen kuuli.
Toiseen suostui, toist’ ei suonutkaan ikitaatto:
laivain luota hän soi pois torjua ottelon tuiman,
sallinut kamppailust’ ei sankarin saapua jälleen.

Mutta kun ylhää Zeut’ oli palvonut uhraten, astui
taas majahansa ja tuon pani maljan Akhilleus arkkuun;
koht’ ulos uudelleen tuli katselemaan edess’ uksen,
kuink’ urot Ilionin ja akhaijit taisteli vimmoin.

Riensi jo Patroklon kera myrmidonit tamineissaan
iliolaisia päin karatakseen uljahin innoin.

Joutuen tulvasi miehiä, kuin kimalaisia kiehuin
purkautuu yli tien, tapahansa kun poikaset härnää
ääreen tien pesineitä ja ärsyttää ajan kaiken,
houkkiot, saatellen saman kiusan kaikkien kimppuun;
arvaamattaan jos kuka kulkija vain ohi astuu
häirityn parven tuon, nepä pelkäämättömin vimmoin
kiitävät päin heti kaikki ja varjelevat sikiöitään:
noinpa nyt myrmidonit, sydämessään urheus moinen,
riensivät laivojen luota, ja suunnaton nous sotahuuto.
Kiihteli kumppanejaan Patroklos raikuvin äänin:

“Myrmidonit, aseveljet Akhilleun, Peleun poian,
olkaa miehiä, taistelkaa nyt sankaritarmoin,
meist’ ett’ ei häpeää sais Peleun poika, akhaijein
laivoill’ urho jok’ uljain on, kera myös väki vankin,
vaan tuta valtias saa, Agamemnon, Atreun poika,
työnsä, akhaijien parhaan kun pani arvoa vaille!”

Virkkaen noin hän nosti jok’ ainoan mieltä ja voimaa.
Huutaen iliolaisia päin rivit karkasi taajat;
kaikupa vastaan soi vavisuttava laivojen puolta.
Mutta kun urhean Patroklon näki iliolaiset
kanss’ ajomiehen rientävän päin asu välkkyvä yllään,
kaikki he kammahtui, rivit alkoi horjua heiltä,
luulivat nopsan Akhilleun näät he jo laivojen luona
pois vihan riisunehen, sopumieleen suostuen jälleen;
vilkuivat joka mies, kuhun turmaa karkota tuimaa.

Viskasi Patroklos etumaisena välkkyvän keihään
suoraan tungokseen tulisimpaan, tuolla mi kiehui
keulalt’ ahdistain purtt’ uljaan Protesilaon,
kaatoi Pyraikhmeen, jota seurasi mailt’ Amydonin
paionit vaunukkaat, jalon vierilt’ Aksios-virran;
olkaan oikeahan kävi peitsi, ja mies selin maahan
vaipui voihkaisten; heti karkkosi kaatuvan luota
miehet Paionian, Patroklon saattamat hirmuun,
päällikön heiltä hän surmasi näät sekä sankarin parhaan.

Polttajat hääti hän noin, tulen leimuavan tukahutti.
Laivapa puolin jäi palaneeksi, mut iliolaiset
karkkosi hirmuisin hälinöin; sivu laivojen silloin
riensi akhaijit jälkeen taas; oli ääretön melske.
Kuin salamoitsija Zeus yht’äkkiä korkean vuoren
kiireen kirkastaa pois siirtäen sankeat pilvet,
kukkulat hohteess’ ui sekä laaksot, rantojen törmät,

pilvist’ ilmestyy yläilmain pohjaton siinto:
noin, kun ol’ laivoilt’ ehkäisseet tuhon tuiman akhaijit,
hengähtää vähän saivat, ei toki talttunut taisto;
näät sotimielten akhaijein eelt’ ei iliolaiset
suinpäin karkonneet pois tummien laivojen luota,
vaan kovin iskivät vastaan, vaikk’ oli väistyä pakko.

Kaataen päälliköt karkasivat hajakamppaelussa
mies päin miest’; etumaisna Menoition aaluva aimo
reiteen iski Areilykon, joka käänsihe juuri,
peitsellään terävällä, ja tunkeutui läpi tutkain,
keihäs murteli luun, uros suulleen kenttähän suistui.
Rintaan pisti Thoaan, sivu kilven, kun povi hältä
hiukan paljastui, Menelaos riistäen hengen.
Vartoen vaani Meges, kun Amfiklos tuli kohti,
reiteen ryntääjää, eelt’ ehtien, vammasi, kussa
ihmisen paksuin on lihaspahkura. Pistävä peitsi
jänteet raateli kaikki, ja laskihe yö yli silmäin.
Nestorin poikapa Antilokhos nyt Atymnion uumiin
kärkevän keihään löi, läpi tunkihe vaskinen tutkain;
suulleen sortui mies. Maris ääreen surmatun silloin
karkasi, kimppuun Antilokhon, veli kuoloa veljen
kostamahan; vaan häntä sit’ ennen ehtikin heittää
hartiahan Thrasymedes, eik’ ohi iskenyt keihäs,
vaan kävi kainalovarteen, sen repi, raateli jänteet
tullessaan terä tuima ja mursi ja murskasi luunkin;
kaatui mies rytinällä, ja laskihe yö yli silmäin.
Lyöminä veljesten ikiyöhön noin he jo vaipui,

326

keihäskuulut nuo Sarpedonin kumppanit uljaat,
aaluvat tuon Amisodaron, jonk’ oli luona Khimaira
kasvanut kiljuva, kiukkuinen, monen ihmisen turma.
Sai Kleobulon kiinni nyt Aias Oileun poika,
tuon kun ol’ ehkäissyt iso tungos, vaan heti hengen
riisti jo, miekallaan sirokahvall’ iskien kaulaan.
Säilän lämpenemään sai hurme, ja varjosi silmät
himmeä kuoleman yö sekä salliman ankara valta.
Peneleos ja Lykon vihan vimmall’ iskivät yhteen;
suott’ oli kummankin, sivu singoten, lentänyt peitsi;
miekoin karkasi mies päin miestä, ja jouhisen töyhdön
juureen iski Lykon kypärään, vaan katkesi säilä
kahvastaan; heti Peneleos löi häntä nyt kaulaan
korvan alle, ja jänterihin terä upposi, jäi vain
nahka, ja kaatui pää kupehelle, ja raukesi ruumis.
Kiitäen Meriones Akamaan sai kiinni, kun juuri
nousi hän vaunuilleen, olan oikean iskien puhki;
vaipui vaunuiltaan uros, silmiä synkeys kietoi.

Kaatoi Idomeneus Erymaan, tuon survasi suuhun
vasken surmaisen; terä niskast', aivojen alta
ulkoni taas sekä luut lumivalkeat murskasi tieltään;
hampaat vierivät maalle, ja kuin verikuoppana kuohui
kumpikin silmä, ja verta hän sieraimista ja suusta
purskui maassa, ja kuoleman yö hänet varjosi musta.

Noin kukin miehen kaatoi nuo päämiehet akhaijein.
Kuin sudet raateliaat vie laumast' uuhia taikka
vuohia nuoria, kun hajoella sen vuoria pitkin
antanut paimen on huolimaton; sudet senpä kun huomaa,
raastavat, raatelevat verisuin koht' arkoja noita:
riensi akhaijit noin päin iliolaisia; nuopa
vain paon parkuvan muistivat, jäi väki urhea unhoon.

Suuremp' Aias tuo sopavälkkyvän Hektorin surmaks
suuntasi peist' yhä, vaan uros suojasi, taitaja taiston,
taa häränvuotaisen kupukilven hartiat laajat,

tarkkasi peisten viuhuntaa, vihinää väkänuolten.
Kääntyvän huomasi kyllä jo ottelon häälyvän onnen,
vaan sotakumppanejaan toki suojaten vankkana seisoi.

Kuin yli ilmain käy sekä taivaan pilvi Olympon
hohtavan korkeudesta, kun nostaa Zeus rajumyrskyn,
laivoilt' alkoi noin pako, parkuna iliolaisten,
noin yli kaivannon sekasortoisesti he syöksyi.
Hektorin kaikkine vei tamineineen pois hevot vinhat,
vaan väki jäi, syvän kaivannon pysäyttämä, jälkeen.
Syöksyen kaivantoon monet raisut valjakot katkoi
aisan vaunuistaan, ajajoineen jätti ne siihen.
Vaan kävi tuimana päin Patroklos akhaijeja kiihtäin,
mielessään tuho Troian; tiet pako täytti ja pauhu
parvien karkkoavain, hajotettujen; pilviä kohti
tupruillen pöly nousi, ja laivain luota ja leirin
Troian portteja päin hevot laukkasivat kaviokkaat.
Ain' orot tungokseen tulisimpaan raikuvin huudoin
ohjasi Patroklos; moni suistui pyörien alle
vaunuiltaan, alassuin monet vaunut keikkosi kenttään.
Kiitäen vei yli kaivannon pari kuoloton, vinha,
lahjat taivaisten, jalot juoksijat, Peleun saamat,
kiivaat rientämähän; halu häll' oli Hektorin kimppuun
kaataakseen hänet; vaan pois Hektorin vei hevot nopsat.
Kuin pimeään koko maan raju peittää pieksävä myrsky
aikaan syksyiseen, kun sankimmat sadevirrat
viskoo Zeus, vihall' ihmisien kataluuksia vitsoin,
kun lain vääntäen tuomitsee käräjillä he väärin,
polkien oikeutt', unhottain ikivaltojen koston;

kaikkipa tulvillaan joet vuolaat juoksevat silloin,
ouruten uurtaa veet ylt’ympäri kumpua monta,
jyrkänteelt’ alas viskautuu meren vaahtisen helmaan
pauhuin valtaisin, monet ihmistyöt tuhoellen:
noin kumu suur’ oli, kun hevot karkkosi iliolaisten.

Kons’ oli murtanut Patroklos rivit heilt’ etumaiset,

laivoja kohti ne tunki hän taas, ei sallinut heidän
karkota kaupunkiin, mihin mielivät, vaan välimaalla
laivojen, virran myös sekä muurin korkean heitä
vainosi, maahan löi, monen kuoleman kostaen. Ensiks
iskun sai Pronoos; sivu kilven, kun povi hiukan
paljastui, kävi peitsi jo tuima, ja herposi maahan
mies rytinällä. Nyt Enopsin pojan Thestorin kimppuun
ryntäsi Patroklos — taa vaunujen välkkyvän laidan
hyykistäytynyt tuo oli hirmuissaan, käsist’ ohjat
hält’ oli hellinneet; läpi peitsell’ oikean posken
iski nyt Patroklos, hajotellen hampahat hältä;
tempasi peitsellään hänet pois yli vaunujen kaiteen,
kuin karill’ istuissaan kalan pyrskivän onkija veestä
viskaa siimallaan, väkäkoukun välkkyvän nielleen:
noin kita ammollaan kera keikkosi vaskisen keihään
suin somerolle hän vaunuiltaan, elon mailta jo luopui.
Silloin karkasi päin Erylaos, vaan kiven otsaan
paiskasi Patroklos; koko pää heti halkesi hältä
raskaaseen kypärään; suinpäin uros itsepä suistui
vasten maata, ja hänt’ elonriistäjä surma jo kietoi.
Kaatui Amfoteros kera myös, Erymas ja Epaltes,
poika Damastorin Tlepolemos, Ekhios, Polymelos,
Argeas-sankarin poika, ja Euippos, Pyris, Ifeus;
nuo perätysten kaasi hän kaikk’ elonkasvaja-maahan.

Mutta kun Sarpedon näki, kuinka Menoition poian
peitseen sortuivat sopavyöttömät kumppanit, huusi,
noin heti nuhteli hän Lykian jumalaimoja julki:

“Voi häpeäänne jo! Pois Lykianko jo noin väki väistyy?
Nyt lujat olkaa! Sillä mä itsepä käyn sekä katson,
torjumaton kuka liekin tuo, jok’ on Ilionille
tuottanut turmaa suurt’, urost’ oivaa kaatanut monta.”

Virkki ja vaunuiltaan tamineissaan karkasi maahan.
Tuon näki Patroklos, päin vaunuiltaan heti syöksyin.
Niinkuin kotkaa kaks nokin käyrin, koukerokynsin

tunturin harjall’ ottelemaan kovin kiljuen yltyy,
noinpa nyt kiljuen karkasi myös päin urhoa urho.

Tuon, sydän surkua täynnä, jo huomasi Zeus Kronossynty,
virkkoi Hereä näin, sisar-puolisoaan, puhutellen:

“Voi, kova kohtalo! Multa jo rakkain sankari sortuu,
poika Menoition Patroklos Sarpedonin surmaa.
Toisa ja toisakin päin nyt tuota jo mieleni miettii:
pois elävältäkö vien Lykiaan, maan viljavan ääriin,
temmaten tanterehelt’ iki-itkua tuottavan taiston,
vai hänet vaivuttaa jo Menoition aaluvan annan?”

Here, valtiatar vakasilmä, nyt vastasi hälle:
“Hirveä Zeus, Kronossynty, mi nyt sana suustasi lähti?
Miestäkö säättyä tuot’ alun alkain kohtalon valtaan
saaliiks et sinä sallisi siis korahuttavan kuolon?
Tee se, mut kaikk’ ei taivahiset sua kiittäne suinkaan.
Seikan vielä ma sen sanon sulle, ja siit’ ota vaari:
jos Sarpedonin täält’ eloss’ autat pois kotimailleen,
katso’os, ettei vain moni muu pyri taivahisista
poikaans’ armast’ ottamahan tapon ankaran alta.
Montapa taistelemassa on poikia kuolematonten
korkean Troian luona; sa vain isät vimmahan saisit.
Mutta jos sulle hän armas lie ja sun häntä on surku,
kaatua sittenkin hänen telmeess’ ottelon tuiman
lyömänä Patroklon nyt salli, Menoition poian;
vaan jäsenistä kun häipynyt on elo hältä ja henki,
niin käsivarsillaan Uni vieno ja Kuolema silloin
pannos kauas kantamahan Lykiaan hänet laajaan;
veljet siellä ja myös suku muu hänet hankkivi hautaan,
kummun luo, kiven pystyttää, kuten vainaja vaatii.”

Virkki, ja myöntyi myös isä ihmisien, jumalainkin;
vihmoen verta hän maille jo kuoloon kunniasorjaan
poikans’ armaan vihki, jok’ Ilionin mehumaille
kaatuva lyömänä Patroklon kotoaan oli kauas.

Mutta kun rientäissään liki tullut toist’ oli toinen,

462

kaasi jo Patroklos Thrasydemon taistelokuulun,
tuon Sarpedon-valtiahan ajokumppanin aimon,
hänt’ alas uumiin heitti, ja peitsi jo herpasi hengen.
Heittoon vastasi Sarpedon salamoitsevin keihäin;
mieheen eip’ ase sattunut, vaan hepo, Pedasos, olkaan
oikeahan sen sai; elon henkäsi pois hepo ähkyin,
sortui rinkaisten somerolle, ja poiss’ oli henki.
Heittihe kumpikin puolelleen hevot muut, ies ryskyi,
ohjat sotkeutui, sivuorhi kun laahasi maassa.
Vaan heti Automedon pulan auttoi, mies sotikuulu;
mittavan miekan lanteeltaan tukevalta jo koppoi,

hyppäsi vaunuiltaan, sivuorhin löi heti irti:
talttui tottelemaan hevot ohjia taas kireöitä.

Mies päin miestä he taas kävi mieliä-polttavin vimmoin.
Taas ohi Sarpedon salamoitsevan viskasi peitsen,
lens sivu hiipaisten liki Patroklon vasent’ olkaa,
sattunut ei ota; nytp’ asevaski jo vankuen kiiti
kourast’ aimon Patroklon eik’ iskenyt harhaan,
vaan sydän-sykkeröhön kävi, puhkoi pallean paksun.
Niinkuin tammi hän kaatui tai kuin poppeli taikka
vuorten salskea honka, kun iskevät veistäjämiehet
maahan kirveillään hiotuilla sen purtehen puiksi:
noinpa hän maaten maass’ oli orhien, vaunujen eessä
kiljahtain kipeästi ja kouraisten verimultaa.
Kuin härän uljaan lyö, punakarvan, leijona maahan,
karjaa raatelemaan karatessaan sorkkuvasäärtä,
härkäpä kuollessaan pedon hampaiss’ ähkyvi vimmoin:
lyömänä Patroklon Lykian lujakilpien päämies
puuskui vimmaa vielä ja huus sotakumppaniansa:

“Glaukos, urhojen oivin, nyt sinun olla on tarpeen
kestävä keihäsmies sekä sankari rohkearinta.
Nyt halus olkoon taisto ja tappo, jos mies olet uljas.
Vaan kaikk’ ottelemaan Lykian mene, käske sa miesten
päälliköt ensin, saapumahan Sarpedonin suojaks.

496

Sittenp’ itsekin varjellos mua viiltävin vaskin.
Sill’ ikipäiväiseksipä jää häpeäksesi totta,
herjaks ainaiseksi, jos annat akhaijien riistää
mult’ asevasket vain, kun laivojen luo minä kaaduin.
Siis pysy vahvana, kannustain myös kaikkia muita.”

Noin hänen virkkaissaan tuli kuolo ja kaihti jo hältä
silmät, sieraimet. Vaan ryntääseen jalan polkein
pois veti keihään Patroklos, kera pallea lähti.
Sankarin sielun tempasi myös terän vaskisen myötä.
Valjakon myrmidonit pysäytti, mi vauhkona korskuin
karkota mieli, kun vaunuistaan oli irti se päässyt.

Huudon kuullessaan kovin murheutui jalo Glaukos;
rintaa raateli tuska, kun ei hän saattanut auttaa.
Kämmenen hän käsivarrelleen pani, polttohon haavan,
jonk’ oli ryntääjään vasamallaan ampunut Teukros
tornistaan ylähält’, uros, suojaten ystäviänsä;
näin rukoellen huusi Apolloa noutavanuolta:

“Kuullos, Apollo, sa jos Lykian mehumaill’ olet taikka
äärill’ Ilionin; ei paikkaa, kunne et kuulla
vaivaan vaipuvan ääntä sa vois, kuin nyt minä vaivun.

Taistoss’ ankaran haavan sain, käsivarttani pitkin
pistävät tuskat käy, eik’ ensinkään veri ehdy,
jäykkä ja voimaton olkani on, lamauttama haavan,
peistä en tähdätä voi, en päin vihamiehiä taistoon
rynnätä saata. Ja kuoli jo Sarpedon, uros uljain,
Zeun oma poika, mut ei toki lastaan suojele taatto.
Vaan sinä, valtias, auta ja tukkea haavani tuima,
tuskat viihtele, voimaa suo, jott’ uljahin mielin
yllytän kumppanit ottelemaan, Lykian minä miehet,
itsekin kamppailuun käyn puolest’ ystävän kaatun.”

Huus anovasti hän noin, ja sen kuuli jo Foibos Apollo,
pois heti tuskat vei, veret tummat vihlovan haavan
suulta hän kuivasi, loi taas rintaan urhoutt’ uutta.
Glaukos riemastui sydämessään tuntien, että

530

pyynnön tuon heti koht’ oli kuullut korkea Foibos.
Luo Lykian väen johtajien hän riensi nyt ensin,
kaikkia taistelemaan Sarpedonin suojana kiihti,
sielt’ urojoukkoon Ilionin väkiaskelin joutui,
Panthoon poian Pulydamaan ja Agenorin aimon,
Aineiaan sekä myös sopavälkkyvän Hektorin luokse,
näin sanat siivekkäät liki astuen heille jo lausui:

“Hektor, kai unohuttanut liet asekumppanis aivan,
kaukana heimostaan, kotimaastaan jotk’ elon, hengen
heittävät täällä sun tähtesi, vaikk’ et auta sa heitä.
Kaattu on Sarpedon, Lykian lujakilpien päämies,
kaitsija maan, Lykian luja turva ja tuomari hurskas;
peitseen Patroklon hänet sorti jo ankara Ares.
Ystävät, auttamahan! Sitä älkää salliko, että
hält’ asun veisivät myrmidonit sekä saisivat ruumiin
raiskata kiukuissaan, kun akhaijeja niin monen monta
surmanneet asehemme on laivain luo merinopsain.”

Virkki, ja iskeytyi suru mieliin iliolaisten
suunnaton, talttumaton, näet kaupunginp’ oli turva
Sarpedon, mies vaikk’ oli vieraan maan, iso joukko
häll’ oli johdossaan, ja hän uljain heist’ oli taistoon.
Karkasivat jo akhaijeja päin, etumaisena Hektor
kuoloa kostaakseen Sarpedonin. Taistelohonpa
kiihti akhaijeja taas Patroklos rohkearinta,
Aiait’ ensin, joill’ iso ilmankin jo ol’ into:

“Aiaat, taistelkaa halumiellä nyt, kuin oli teistä
kumpikin ain’ uros aimo, ja siitäkin viel’ urohommin!
Kaattu on mies, etumaisna ken mursi akhaijien muurin,
sankari Sarpedon; hänet jospa me vallata voitais,

herjata viel’, asu riistää pois, hänen varjelijoistaan,
kumppaniparvestaan mont’ iskeä tappavin vaskin!”

Virkki, ja kamppailuun urot itsekin intoa hehkui.
Vaan sotarinta kun toist’ oli vastaan sankkana, Troian
kansa ja myös Lykian sekä myrmidonit ja akhaijit,

sankarin ruumiist’ ottelemaan he jo iskivät yhteen
huudoin hirmuisin; kovin kalskuivat asevasket.
Zeus yön kaameuteen rajun taistelon varjosi, jotta
tuimemmin tuho löis pojast’ armaast’ ottelijoita.

Ensin akhaijit sai tulisilmät väistyä, sillä
kaatui mies, joka ei arin ollut myrmidoneista,
poika Agakleen urhokkaan, jumalainen Epeigeus;
valtias ennen ol’ ollut hän Budeionin sorjan,
vaan sukusuuren kons’ oli serkun tappanut, turvaa
etsien Peleun luo ja Thetiin tuli kuuleanilkan.
Troiaan laittoivat hepokuuluun aimon Akhilleun
seurana nuo hänet taistelemaan kera iliolaisten.
Konsa hän tarttui ruumiiseen, kivell’ otsahan häntä
loistava Hektor heitti; ja halkesi pää heti hältä
raskaaseen kypärään, ja hän tuupertui yli ruumiin
suin somerolle, ja hänt’ elonriistäjä surma jo kietoi.
Tuon näki tuskakseen Patroklos, kumppanin kuolon,
syöksyi päin sotarinnastaan kuin kiitävä haukka,
konsa se naakkoja tai ketorastait’ arkoja vainoo:
miehiä päin Lykian sekä Troian noin sinä syöksyit,
Patroklos hepourho, nyt kostoon kumppanin surman.
Niskaan sai Sthenelaos, Ithaimenes-sankarin poika,
hält’ ison, iskevän järkälehen, kivi raateli jänteet.
Väistyi koht’ esitaistelijat sekä loistava Hektor.
Mink’ ase kantautuu kautt’ ilman, varteva peitsi,
kun väkiveikoin mies sen heittää, kiistaten taikka
taistoss’ iskien päin verivimmaisiin vihamiehiin,
sen väki Troian väistyi, vaan kävi päälle akhaijit.
Glaukos käänsihe, tuo Lykian lujakilpien päämies,
ensimmäisenä päin sekä aimon kaasi Bathykleen,
Khalkonin pojan rakkaan, joll’ osa, onnikin ollut
runsain Hellaan maill’ yli myrmidonein oli muitten.
Häntäpä peitsellään läpi ryntään survasi Glaukos
kääntyen äkkiä päin, kun luo ihan ehti jo toinen;

kaatui mies rytinällä, ja valtasi tuska akhaijit,
heilt’ uros sorja kun sortui, vaan väki riemusi Troian,
surmatun ympäri tunkeutuin, mut miehinä kestää
muisti akhaijit myös, päin iskeä ankarin innoin.

Kaasi jo miehen Meriones sopaurhoja Troian,
uljaan Laogonon, isä jonka, Onetor, ol’ Idan
Zeun pyhä pappi ja laill’ ikivaltain arvoa nautti;
tuota hän korvuksiin, liki leukaa iski, ja joutuin
pois jäsenist’ elo kiiti, ja kaamea yö hänet kietoi.
Keihään heitti nyt Aineias päin Merionesta,
toivoen sattuvan tuon, kun riens uros, suojana kilpi.
Vaan terän vaskisen tieltä hän väistihe valppahin katsein,
nopsana kuuristui; yli kiitäin varteva keihäs
kenttään iski, ja varteen jäi vavisuttava vauhti,
vaan pian vaimeni maass’ asehelta jo ankara voima;
upposi maahan noin Aineiaan viuhuva peitsi,
jonk’ oli lentoon suunnannut käsi jäntevä suotta.
Huus sanan Aineias, sydämessään kiukkua kiehuin:

“Meriones, pian ois sinun oivan tanssimataitos
saanut peitseni taukoamaan, jos sattunut oisi!”

Hällepä Meriones näin vastasi, mies sotikuulu:
“Työläs on, Aineias, sinun, kuink’ uros ankara lietkin,
kaikkien sammuttaa elo, jotka sun kanssasi käyvät
kamppailuun; vain ihminen liet sinä itsekin, arvaan.
Tuima jos vaskeni vain käy rintaas, kohtapa tuotat,
vaikk’ ole kuinka sa aimo ja luottava kättesi voimaan,
maineen mulle, ja saa uveuljas sielusi Hades.”

Virkki, mut nuhteli häntä Menoition urhea poika:
“Noin mitä haastelet, Meriones, joka mies olet uljas?
Veikkonen, iliolaisia eip’ iva, ilkeä pilkka
pois aja ruumiin luota; on maa mont’ ottava ennen.
Näät käsi ottelon ohjaa, suin käräjöitäpä käydään;
ei tarinoit’ ole tarvis nyt, vaan taisto on tarpeen.”

Virkki ja eeltä jo riensi, ja seurasi sankari aimo.

632

Niinkuin ryskinä käy, kun metsää tunturirotkon
kaatajat maahan lyö, ja se kauas kuuluen kaikuu,
noinp’ iso ryske jo nous yli maan monitien, latulaajan,
vaskien, vuotain vankuna soi, kumu kilpien sorjain,
miestä kun miekat löi sekä keihäät kiiluvakärjet.
Ei näkö tarkinkaan Sarpedonin muotoa oisi
tuntenut tuolt’, oli niin pölyn, hurmeen, peitsien peittoon
peittynyt ylt’yli ruumis, pääst’ ihan jalkoja myöten.
Sankea temmellys sitä saarteli, kuin ometossa
kärpäset kiehuu, kuss’ ovat astiat lypsetyt täyteen,
kun kevätaika on mailla ja kastaa kiuluja maito:
tungos sankea noin sitä saarsi. Mut taistoa tuimaa
taukoamatt’ yhä seurasivat Zeun loistavat silmät;

tarkkasi taistelijoita ja mielessänsä hän mietti
surmaa Patroklon, ajatellen toisa ja toisa,
taistoon valtahiseen joko vaivuttaa hänet kohta
loistava Hektor aimon sais Sarpedonin ääreen
vaskellaan terävällä ja riistää hält' asun uljaan,
vai tuhon ankaran oisko hän iskevä viel' useampiin.
Parhaimmaksipa mielessään Zeus päätteli vihdoin,
ett' asekumppani aimo Akhilleun, Peleun poian,
iliolaiset, myös asevälkyn Hektorin vielä
päin kotimuureja karkoittais, mont' iskisi maahan.
Ensiks säikkymähän hän saattoi Hektorin mielen.
Karkasi vaunuilleen, pois käänsi ne, muitakin käski
Hektor karkkoamaan; Zeun vaaka jo selvisi hälle.
Seisseet ei Lykian väkevätkään, kaikki he väistyi
nähdessään, miten heilt' oma valtias kuolemanvammoin
ruumisroukkoon jäi; näet päälle ol' urhoa monta
kaatunut, Zeun viriteltyä noin rajun taistelovimman.
Voittajat riisuivat Sarpedonin ylt' asun uljaan,
vaskenvälkkehisen, ja Menoition urhea poika
haaksiin hankavihin sitä viemään kumppanit laittoi.
Mutta jo pilviennostaja Zeus nyt Apolloa käski:

“Saata jo Sarpedon asetuiskeest', armas Apollo,
turvaan, tummat pois veret pyyhi ja vie hänet sitten
kauas virran vierivän luo, pese sankari siinä,
voitele ambrosialla ja taivahisin pue vaattein,
saattajat nopsat nuo, Uni hälle ja Kuolema, kutsu,
kaksoisveljekset, hepä joutuen tuonne jo vievät
maahan viljavahan, Lykiaan hänet kantavat laajaan;
veljet siellä ja myös suku muu hänet hankkivi hautaan,
kummun luo, kiven pystyttää, kuten vainaja vaatii.”

Kuuli, ja totteli koht' isän käskyä Foibos Apollo.
Taistelon telmeeseen hän laskeutui laelt' Idan,
alt' asetuiskeen pois heti vei Sarpedonin aimon
kauas virran vierivän luo, pesi sankarin siinä,
voiteli ambrosialla ja taivahisin puki vaattein,
saattajat nopsat nuo, Unen hälle ja Kuoleman, kutsui,
kaksoisveljekset; hepä joutuen tuonne jo veivät
maahan viljavahan, Lykiaan hänet kantaen laajaan.

Patroklos hepojaan, ajomiestään huus, pakolaumaa
vainoten Ilionin, Lykiankin, vaan, vähämieli,
sai tuhon itse. Jos ois hän Akhilleun kieltoa kuullut,
välttänyt ois tuhon tuiman kai sekä kuoleman kolkon.
Vaan Zeun tahtopa ainian käy yli ihmisen aikeen,
karkoittaa väkevimmänkin, hält' ottavi voiton,

tai hänet taistoon kannustaa — työ helppo se hälle —
noinpa hän Patroklon nyt rintaan loi uroutta.

Sulta ken ensiks sai, ken viimeisimpänä surman,
Patroklos, kun taivahiset sua johti jo kuoloon?
Ensiks Adrestos sekä Autonoos ja Ekheklos,
poika Megaan Perimos, Melanippos ynnä Epistor,
ensin nuo, Elasos ja Pylartes, Mulios sitten;
heidät kaasi hän maahan, vaan muut karkkosi kaikki.

Korkeaporttisen vallanneet äkin Troian akhaijit
Patroklon väell' ois — hän näät ylt'ympäri peitsin
raivosi — torniin tullut Apollo jos ei lujaseinään

700

ois hänen turmakseen sekä turvaks iliolaisten.
Kertaa kolme jo pääs uros muurin ulkonemalle,
kertaa kolmepa pois hänet tunki Apollo, ja kilpeen
välkkyvähän väell' iski hän kätten kuolematonten.
Mutta kun neljännesti hän päin jumalaimona syöksyi,
peljästyttäen huus sanat siivekkäät jo Apollo:

"Erkene, korskea Patroklos! Eip' alle sun peitses
Ilion sortuva lie, koti urhojen, kohtalon suomin,
eikä Akhilleunkaan, sua vaikk' urohompi on paljon."

Noin hän huusi, ja Patroklos heti karkkosi kauas,
kammostuin vihamieltä Apollon noutavanuolen.

Skaian portin luo hevot kuopivat hilliten Hektor
arveli, oisiko taas karahuttaa taistelon keskeen
vai väki huutaa koolle ja kutsua muurien turviin.
Noin hänen arvellessaan luo tuli Foibos Apollo,
hahmoltaan kuin Asios, mies sotikuulu ja sorja,
Hektorin-heimoinen, hevonsuistajan tuon eno, sillä
hänp' oli veljiä näät Hekaben, Dymas-sankarin poika,
vallinneen Frygiaa sekä Sangarios-joen vartta;
lausui näin hänen hahmossaan Zeun poika Apollo:

"Miks et taistele? Ei toki sun sovi tauota, Hektor!
Jos sinun käskijäs, enkä sun käskysi alla, ma oisin,
kohtapa koituva ois paha sulle, kun taistelon heität.
Ohjaa orhisi vinhat siis Patrokloa vastaan,
maahan lyöt hänet ehkä, ja voittaa suo sun Apollo."

Virkki ja miesten mittelöhön meni taas väkitöiseen;
vaan heti Kebrioneen taas taistoon loistava Hektor
kiihtää ruoskallaan hevot käski. Mut ottelon keskeen
riensi Apollo ja löi sekasortoon kaikki akhaijit,
vaan väki Troian sai sekä Hektor kunnian kuulun.
Danaolaisia muit' ei surmata huolinut Hektor,

vain Patrokloa päin kaviokkaat ohjasi orhit.
Vastaan vaunuiltaan Patroklos karkasi, keihäs
kourassaan vasemmassa, mut oikeahanpa hän koppoi

välkkyvän, särmikkään, kädentäyteisen kiven maasta,
viskasi sen, ei vitkaillut, väkevästi hän kohti;
eik’ ohi mennyt, vaan ajomieheen Hektorin sattui,
Kebrioneen, Priamon aviottoman aaluvan, otsaan
tuo kivi viiltäväsärmä, kun juuri hän ohjia hoiti.
Kulman kummankin kivi murskasi, ei luja eessä
kestänyt luu, ulos suljahtain kedon multahan silmät
vierivät jalkoihin; kuin simpukanpyytäjä syöksyi
itse hän vaunuiltaan soreoilta, ja luist’ elo luopui.
Hällepä, Patroklos, hepourho, sa pilkaten huusit:

“Voi, miten vikkelä mies! Miten ketterän löi kuperkeikan!
Oisipa kämmenineen kalamerta hän vain melomassa,
montapa simpukanpyynnillään hän ruokkisi totta,
aaltoon paiskautuin, meri vaikka jos kuinkakin ärjyis,
niinkuin vaunuiltaan sulavasti nyt suistuvi kenttään.
Ilionissakin siis on miehiä simpukanpyyntiin.”

Virkki ja Kebrioneen luo sankari karkasi vimmoin,
riehuvan leijonan lailla, mi tappaa tarhojen karjaa,
vaan pian rintaan piston saa, tuhon tuo oma uljuus:
noin luo Kebrioneen, Patroklos, ryntäsit vimmoin.
Vastaan vaunuiltaan myös Hektor karkasi silloin.
Kuin jalopeuraa kaksi he taisteli Kebrioneesta,
vuoren harjanteella kun vuoksi ne kaadetun kauriin
vimmall’ ottelevat, nälän kiukkua kumpikin täynnä:
noinp’ urost’ aimoa kaksi nyt otteli Kebrioneesta,
poika Menoition Patroklos sekä loistava Hektor,
kumpikin vaskin raatelevin koki vammata toistaan.
Pääst’ ei Kebrioneen käsi Hektorin päästänyt irti,
jalkaa Patroklos veti taas; väkevästi jo muutkin
taisteli vastakkain, kera iliolaisten akhaijit.
Kuin Eteläisen kanss’ Itä kilvan kiitävin puuskin
sankkaa tuivertaa salometsää tunturirotkon,
tammia, saarniakin, silokuoria myös kanukoita;
pitkill’ oksillaan puut puihin iskevät silloin,

käy kohu hirmuinen, puunrungot ryskyen murtuu:
kaataen karkasi noin väki Ilionin ja akhaijit
vastakkain, pako turmiokas ei mielehen tullut.
Ympäri Kebrioneen moni iskihe kärkevä keihäs,
viuhuen jänteeltään moni myös tuli siivekäs nuoli;
kilpeä päin moni paiskautui kivijärkäle raskas,

keskell’ ottelon itse kun peitti jo hän pölykenttää
ruumiillaan rotevall’, ajotemppuja aattelematta.

Vielä kun Helios korkeinnaan kuvull’ ilmojen kulki,
kaatoi kumpiakin tasataajaan peitsien tuiske;
mutta kun päivä jo päin oli härkäin riisuma-aikaan,
vastoin salliman arpaa sai ylivoiman akhaijit.
Raastivat Kebrioneen pois telmeest’ iliolaisten,
alt’ asetuiskeen, kiskoivat sovat sankarin yltä.
Iliolaisia päin kävi Patroklos tuhoaikein.
Kertaa kolme hän kuin raju Ares valtavin huudoin
karkasi kohti ja kaas urost’ yhdeksän joka kerran;
mutta kun neljännesti hän päin jumalaimona syöksyi,
silloin, Patroklos, jopa sun oli loppusi läsnä.
Näät läpi taistelon riehun Apollo jo riens sua vastaan
peljättäin, mut hänt’ et miesvilinässä sä nähnyt,
sillä hän saapui peittäytyin sumusankkahan pilveen;
astuen taakse hän löi käsilappeell’ urhoa niskaan
hartevahan; hänen silmissään heti musteni kaikki.
Päästä jo tempasi pois kypärinkin Foibos Apollo;
kalskuen polkea jäi kavioitten tuo kypär’ uljas,
huiskuvatöyhtöinen, neliharja, ja hurme ja multa
töyhdön tahrasi. Eip’ ois ennen saattanut koskaan
noin soramultiin sortua tuo kypär’ uhkeatöyhtö,
näät jumalaisen Akhilleun pää sitä suojana kantoi
sorjall’ otsallaan; vaan nytpä sen Hektorin päähän
siirsi jo Zeus; liki häntä jo näät oma kuolema liikkui.
Katkesi pirstoutuin kädest’ urhon varteva peitsi,
raskas, vankka ja välkkyväpää, sotakenttähän kieri

802

kilpikin kantimineen kehäsorja jo pois olalt’ urhon;
ratkoi myös sovan soljistaan Zeun poika Apollo.
Valtasi hämmennys hänet, herposivat jäsenensä,
tyrmistyin uros seisoi, vaan selän hartiakuoppaan
dardanolainen mies, Euforbos, Panthoon poika,
kärkevän keihään löi lähelt’ aivan, tuo tovereistaan
peitselt’ aimoin, myös ajomies sekä juoksija oivin —
miest’ oli vaunuiltaan kakskymment’ iskenyt maahan
kertaa ensimmäist’ opetellessaan ajotaistoon —
tuo sua, Patroklos, hepourho, nyt vammasi ensiks,
ei toki kaatanut; vaan väen keskeen väistihe, peitsen
saarnisen kiskaltain taas irti, hän ei näet taistoon
kanss’ asehettoman Patroklon toki tohtinut käydä.
Peitsi jo Patroklon lamautti ja isku Apollon;
kuoloa välttääkseen hän väistyi kumppaniparveen.
Mutta kun urhean Patroklon näki väistyvän Hektor
kamppailusta jo ruumiissaan terän vaskisen vamma,

juoksi hän joukostaan rivikuntien kautta ja uumiin
peitsell’ urhoa iski, ja tunkeutui läpi tutkain.
Sortui ryskähtäin uros sorja akhaijien murheeks.
Niinkuin leijona lannistaa rajun metsien karjun,
vuoren harjanteella kun luona ne ehtyvän lähteen
vimmall’ ottelevat, näet kumpikin jois janohonsa,
leijona voimallaan toki kaataa puuskuvan karjun:
niin likelt’ iskien peitsellään Priamon vesa Hektor
tuon monen kaatajan kaasi, Menoition aaluvan aimon;
noin sanat siivekkäät heti huusi hän kerskuvin riemuin:

“Kaupunkimme sa, Patroklos, kai kaatavas uskoit,
vaimot Ilionin, vapauttaan itkevät, vieväs
pois ikiorjuuteen kotimaillesi laitavin laivoin.
Houkkio! Niitten turvana päin hevot Hektorin raisut
karkaa kamppailuun, minä itsepä, peitseni iskult’
uljain Ilionin sotisulhoja, heilt’ yhä torjun
päivää orjuuden, vaan korpit syö sinut täällä.

Mies polo! Eipä Akhilleuskaan sua auttanut uljas,
ei kera tullut, vaan kai kiihteli näin kehotellen:
‘Ennen, Patroklos, älä vain pois laivojen luokse
orheja ohjaa kuin sovat Hektorin, urhojen surman,
puhki jo lie hänen ryntäiltään punahurmehin huuruin!’
Noinpa hän viekoitellut on kai sinut, mies vähämieli.”

Vastasit, Patroklos, hepourho, sa vaipuvin voimin:
“Riemua, Hektor, nyt, hyvin kersku, kun Zeus Kronossynty
voittaa soi ja Apollo jo sun, minut helppopa heidän
maahan ol’ iskeä, itse kun mult’ asun riistivät ensin.
Vaikk’ ois kymmenkuntaa kaks sun laistasi tullut,
peitseni voimapa koht’ ois heidät kaatanut kaikki.
Vaan minut Leton poika ja kohtalo surmasi julma,
miehist’ Euforbos; sinä, kolmas, mult’ asun ryöstät.
Seikan vain sanon vielä mä sulle ja paina se mielees:
Erkanet koht’ elon mailta sa itsekin, sillä on läsnä
kohtalo torjumaton jo ja kuoleman ankara arpa:
maahan Akhilleus lyö sinut, Aiakon aaluva kuulu.”

Noin hänen virkkaissaan tuli loppu ja kuolema tumma.
Hadeen kartanohon jäsenistä jo karkkosi sielu
surren sankaritöilt’ elon nuoren erkanemistaan.
Kaatunehellepa vielä nyt virkkoi loistava Hektor:

“Mulle sa, Patroklos, miks ennustat pikasurmaa?
Kenpä sen arvaa, vaikka mun peitseni alle Akhilleus
ennen sortuva ois, emon saama, Thetiin hiussorjan?”

Virkki ja haavast’ irralleen veti vaskisen peitsen,

polkien kannallaan, selin maahan mätkäsi ruumiin;
karkasi keihäineen heti Automedonia kohti,
aimoa tuot’ asemiest’ uron askelnopsan Akhilleun,
kaataakseen hänet, vaan hevot pois, pari kuoloton, kiitäin
vei hänet, taivaisten jalot lahjat, Peleun saamat.

SEITSEMÄSTOISTA LAULU

MENELAON UROTYÖT.

Nähnyt miehevä tuon Menelaos ol’ Atreun poika,
sortuvan Patroklon sodass’ iskuist’ iliolaisten.
Ottelijain rivist’ astui päin asu välkkyvä yllään,
urhoa kaattua kierteli, kuin emä nuor’ esikoistaan
ammuen kiertää, viel’ emontuskiin tottumatonna;
vaaleva noin Menelaos nyt Patrokloa kiersi.
Keihäs varjeenaan sekä pyöreä kilpi, hän vaani
surmaan syöstäkseen, ken vain liki tohtisi tulla.
Vaan asekuulupa myös ei päästänyt Panthoon poika
aimoa silmistään Patrokloa, vaan liki astui
päin Menelaoa urhoisaa sekä näin sanan lausui:

“Korkea Atreun poika, sa kansain pää Menelaos!
Väisty ja ruumis heitä jo hurmeisin tamineineen!
Hänt’ ei ainoakaan mua ennen kamppaelussa
iskenyt, Troian mies ei, kuulujen ei apukansain.
Siis jalo maine mun voittaa suo seass’ iliolaisten,
tai pian viuhuva peitseni sult’ oman henkesi ottaa!”

Vastasi vaaleva noin Menelaos tuimana tuiki:
“Zeus isä! Suott’ ei noin sovi miehen kerskua kuunaan!

19

Vaan niin korskea ei ole leijona, ei leopardi,
metsän karjunkaan sisu silmitön ei, jota suurin
ylpeys paisuttaa sekä rohkea voima ja vimma,
kuin ovat korskia nuo sotikuulut Panthoon poiat.
Vaan Hyperenorkaan, hevonsuistaja, ei toki kauan
nauttinut nuoruuttaan, mua kohti kun ilkkuen astui,
herjaten surkeimmaks soturiksi akhaijien kaikkein;
mutt’ oma jalkapa hänt’ ei auttanut pois, minä luulen,
mielt’ ilahuttamahan isän, äidin, puolison armaan.
Niin elon sultakin sammutan, jos sinä käyt mua vastaan.
Siks sua neuvon: väisty jo vain oman joukkosi keskeen;
kamppailuun älä käy mun kanssani, vaan mene ennen
kuin tuho ennättää; hukan houkkakin tultua tuntee.”

Virkki, mut Euforbos näin vastasi vankkumatonna:
“Nyt, Zeun-heimoinen Menelaos, totta jo maksaa
veljeni surman saat, jota niin kehusuulla sa kerskut:
teit hänen vaimostaan hääkammiohon sinä lesken,
toit surun vanhemmille ja toit sanomattoman tuskan.
Vaan valitukset vaimennan polosilta jo noilta,

jos sotatieltä sun pääsi ma tuon, tamineesikin, konsa
Panthoos tervehtii mua taas sekä korkea Frontis.
Mutta nyt koitos kauemmin sekä mittelö miesten
älköön viipykö, lie pako tullakseen tahi voitto.”

Virkki ja peitsen syöksi jo kilpeen ympyriäiseen;
mutt’ ei murtanut vaskea, vaan terä kilpeä vankkaa
vastaan lysmyi vain. Menelaos, Atreun poika,
nyt Zeus-taattoon turvasihen sekä vastasi iskuun,
urhoa karkkoavaa hän kurkun juurehen kaulaan
löi väkipeitsellään, käsivarteen luottaen vankkaan,
jotta jo uhkean niskan puolt’ ulos tunkihe tutkain.
Kaatui mies rytinällä, ja kalskuen soi sopavasket;
suortuvat, sorjat kuin Sulotarten, hurmeutuivat,
palmikot kultaisin, hopeaisin kiertehinensä.
Niinkuin vainiomailt’ etähällä oliivia nuorta

hoitaja kasvattaa maall’ uhkuvahettehisellä:
sorjaa vehmauttaan sepä versoo nuojuen hiljaa,
kukkia valkeanaan, joka tuulen tuutimin latvoin;
vaan yht’äkkiä riehahtain rajumyrsky jo tempaa
rungon juuriltaan sekä sen rysähyttävi maahan:
noinpa nyt Euforbon, jalopeitsen Panthoon poian,
maahan löi Menelaos, hält’ asevarjehet otti.
Niinkuin voimaans’ uskaltain raju leijona vuorten
laitumen karjaan käy sekä lehmän vie parahimman: —
niskat rouhaisee peto ensin hirvein hampain,
sitten saaliistaan veren särpii, syö sydämykset,
ruumiin raadellen; ylt’ympäri koirien, miesten
luihke ja kiljuna soi etähämpänä, ei pedon kimppuun
urkene ainoakaan, ovat lyöminä kalpean kauhun:
niin ei karkaamaan päin kuulua Atreun poikaa
ollut Troian miestä nyt yhtään rohkearintaa.
Panthoon poialt’ ois Menelaon helppo nyt ollut
riistää pois asu sorja, mut ei sitä suonut Apollo,
vaan jopa Hektorin, kuin rajun Areen, vimmasi vastaan,
Menteen hän, kikonein päämiehen, muuttihe muotoon,
astui luo, sanat siivekkäät näin hälle jo lausui:

“Herkeä, Hektor, suott’ ajamasta, on saamaton saalis
nuo orot Aiakon aaluvan! Näät nepä vaikeat suistaa
kuolollisten on ohjaajain, niit’ yksin Akhilleus
hallita voi, emo jonka on joukkoa kuolematonten.
Vaan Menelaos tuolla jo, urhea Atreun poika,
suojana Patroklon kaas iliolaisia parhaan,
Panthoon löi pojan, Euforbon, rajun rynnäkön esti.”

Virkki ja astui taas väkitöisen taistelon keskeen.

Vaan mure Hektorin mieltä jo murteli musta ja raskas.
Kohta hän tuon näki, katsahtain rivikuntia pitkin,
toisen riistävän pois asun uljaan, maassapa toisen
kaattuna, haavastaan punahurmein pulppuavaisin.
Päin etumaisien eelle hän riens, asu välkkyvä yllään,
kaikuvin huudoin, kuin ikihehkuva liekki Hefaiston.
Huutajan tuiman tuon heti huomasi Atreun poika,
miehekkäälle jo näin sydämelleen synkkänä lausui:

“Voi mua! Sorjine jos tamineineen nyt tähän heitän
Patroklon, joka mult’ oman kunnian puoltajamiesnä
kaatui, kehnoksuu sit’ akhaijit, ken minut nähnee.
Vaan häpeää jos peljäten taas koen kohdata yksin
Hektorin laumoineen, monet yhden saartavat varmaan;
kaikkipa kansa on näät kera Hektorin heiluvaharjan.
Vaan nyt moisia miks sydän miettii? Jos kuka tohtii
urhoa vastustaa, jot’ on suojelemass’ ikivallat,
uhmaillen jumaloitakin, koht’ yli sen tuho vyöryy.
Eivät akhaijit voi mua moittia, jos näkevätkin
väistyvän Hektorin eestä, jot’ auttaa vallat Olympon.
Kun sotaärjyisen minä Aiaan kuulisin äänen,
kahden taas kävisimme jo vaikk’ ikivaltojen voimaa
uhmaten ottelemaan, viel’ ehkä Akhilleun haltuun
ruumiin saattaisimme; se ois tuhon lohtuna sentään.”

Noin sydämessä ja mielessään kun sankari mietti,
ehti jo iliolaiset luo, etumaisena Hektor.
Taapäin väistihe nyt Menelaos ruumihin luota,
kääntyen kääntymätään kuin leijona leiskuvaharja,
koirat, paimenet kun sitä häätää pois pihatosta;
viuhuu peitset, huudot soi, pedon rohkean rinnan
pelko jo hyydyttää, mut vain väkisinpä se väistyy:
noin nyt Patroklon Menelaos vaaleva jätti,
päin jopa käänsihe taas, kun pääsi hän kumppaniparveen,
etsien silmillään Telamonin aimoa poikaa.
Kohta jo huomasikin hänen kiihtävän kumppanejansa
miehinä ottelemaan, vasen kuss’ oli taistelon ääri,
näät pelon hirmuisenp’ oli nostanut heihin Apollo.
Sinne hän Aiaan luo heti riensi ja näin sanan virkkoi:

“Aias, surmatun Patroklon tykö, ystävä, joudu!
Viel’ edes viemme Akhilleun luo tamineettoman, paljaan
ruumiin; sill’ asun ryösti jo Hektor heiluvaharja.”

Virkki, ja vimmastui sydämessään urhea Aias,
riensi jo tuimana päin, Menelaos vaaleva myötään.

Riisuen Patroklolt’ asun kuulun häntä paraikaa
pois veti Hektor, pään hänen harteiltaan hakatakseen,
ruumiin raastaakseen taas Troian koirien keskeen.
Päin kävi Aias, tornin laill’ uron eess’ oli kilpi.
Hektor väistäytyi heti taajaan kumppanijoukkoon,
karkasi vaunuilleen, asun sorjan Ilioniinpa
laittoi voitonmerkikseen ikimainehiseksi.
Aias kilvellään leveällä Menoition poikaa
suojeli, niinkuin pentusiaan emäleijona suojaa,
kun läpi metsän niitä se vie sekä pyytäjäparven
kohtaa voimaans’ uskaltain; pedon otsapa silloin
pelkkänä ryppynä on, ett’ ei näy silmiä alta:
noin Patroklos-sankarin siin’ oli suojana Aias,
vankkana viereen myös Menelaos, Atreun poika,
astui varjelemaan, sydämessään haikea murhe.
Glaukos, poikapa Hippolokhon, Lykian väen päämies,
Hektorihin vihakatseen loi sekä soimaten huusi:

“Hektor uljasmuoto, mut ottelemaan vähäkunto!
Turha sun on jalo mainees, kosk’ olet pelkuri moinen!
Katso nyt, millä sä kaupunkis sekä linnasi yksin
varjelet, vain kera joukon sen, mik’ on miehiä Troian.
Mies Lykian sitä ainoakaan ei suojata mieli
danaolaisilt’, ei näe vaivaa kiittäjätöntä
katkeamattoman kamppailun vihamiehiä vastaan.
Mies vähäarvoisempiko vai sais suojelun sulta,
kehno, kun Sarpedon, majaystäväs, kumppanis, äsken
jäädä akhaijein saaliiks sai sun varjelemattas,
vaikk’ eläessään ain’ apu sulle ja Ilionille
suur’ oli! Nytp’ edes koirilt’ et sinä suojele häntä!
Niinp’ urot jos Lykian mua kuullevat vielä, he käyvät
kanssani sinne, ja Ilionin periturma jo tulkoon!

Oispa sen urhoiss’ uskallus, joka vankkumatonna
täyttää mielet, kun sodan vaivoja, vaaroja kansa
kestää suojana syntymämaan, vihamiehiä torjuin,
koht’ ois Ilioniin Patroklos tuotu jo totta!
Ruhtinaskaupunkiin Priamonpa kun sankari moinen
kaattuna kannettais, jalo saalis, kamppaelusta,
kohta akhaijit pois tamineet Sarpedonin sorjat
antais, noutaa Ilioniin uros itsekin saatais;
sillä nyt kumppani kaattu on miehen sen, jok’ akhaijein
laivoill’ uljain on sekä myös valioimpia johtaa.
Vaan sinä kohdata et, et katsoa tohtinut silmiin
Aiast’ aimoa, et sotamelskeess’ iliolaisten
iskeä mies päin miestä, kun et vedä vertoja hälle.”

Vastasi tuimana katse jo Hektor heiluvaharja:
“Glaukos, kuinka nyt, mielevä mies, puhe laaduton sull’ on?
Voi toki, viisaammaks sinut uskoin kaikkia muita
totta jo vain Lykian mehumaill’ asuvaisia; mutta
kiittää järkeäs ei nyt kestä, kun moisia haastat,
Aiast’ aimoa että mä en muka vartoa tohdi.
Säiky en taistoa, ryskett’ en sotavaunujen kuunaan;
vaan Zeun tahtopa ainian käy yli ihmisen aikeen,
karkoittaa väkevimmänkin, hält’ ottavi voiton,
tai hänet taistoon kannustaa — työ helppo se hälle.
Siis kupehelleni, kumppani, käy sekä töitäni katso,
arkako päivän pitkän lien minä, niinkuni väität,
vai monen ehkä akhaijin, kuink’ uros oiva jos olkoon,
ruumist’ estänen Patroklon minä varjelemasta.”

Virkki, ja huus urojansa jo kiihtäin raikuvin äänin:
“Troian, myös Lykian väki, Dardanian tanapeitset!
Olkaa miehiä, taistelkaa nyt sankaritarmoin,
kunnes ylleni saan sovat sorjat kuulun Akhilleun,
jotka ma saaliiks sain, kun Patroklon minä kaasin.”

Virkki ja pois heti riensi jo Hektor heiluvaharja
taistelun riehunnasta, ja joutuen juoksi ja ehti

kumppanit saavuttaa, tovin matkaa mennehet vasta,
kuuluja viemäst’ Ilioniin tamineita Akhilleun.
Siin’ asun vaihtoi kaukana nyt kipukyynelisestä
kamppailust’, omans’ Ilionin pyhän linnahan laittoi
kanss’ urokumppanien, sovat Peleun poian Akhilleun
itsepä otti hän nuo ikikestävät, Peleun saamat
taivahisilta — ne taas pojan varjeiks soi urovanhus;
poikapa taattoisiss’ ei vanhennut tamineissa.

Mutta kun pilviennostaja Zeus näki Hektorin ylleen
vyöttävän varjeet nuo jumalaisen Peleun poian,
päätä hän synkkänä puisti ja haasteli noin sydämessään:

“Onneton, kuoloas et sinä lainkaan aattele, vaikk’ on
luona jo loppusi; vaan tamineihin taivahisiinpa
vyöttäyt sankarin kantamihin, jota säikkyvät muutkin.
Surmasit ystävän hältä jo uljaan, lempeämielen,
pois hänen päästään, varreltaan otit korskana varjeet.
Vaan hyvitykseks suon väen sulle nyt ainakin suuren,
näät kotihinpa et käy sinä taistost’, eikä Akhilleun
varjeit’ Andromakhe jumalaisia yltäsi riisu.”

Virkki ja nyökkäsi Zeus sysimustia kulmia; silloin
varrenmyötäisiks sovat muuttihe, Hektorin täytti
Ares hirmuinen, jäsenistä jo urhea uhkui

voima ja uskallus. Apukansain kuulujen luokse
huudoin riemukkain hän riensi ja kaikkien silmiin
hohteli, varrellaan asu välkkyvä aimon Akhilleun.
Luo kävi rohkaisten, kukin sai sanan kiihtävän hältä,
Glaukos, Thersilokhos, Deisenor, Asteropaios,
Forkys, Hippothoos, Khromios ja Medon sekä Mesthles,
ennuslintujen katsoja myös sai, Ennomos oiva;
noillepa noin sanat siivekkäät hän kiihtäen lausui:

“Kuulkaa, kaikk’ eriseutuiset, lukemattomat heimot!
Paljoutt’ ihmisien enp’ etsien enk’ ikävöiden
koonnut tänne mä teit’ eri kaupungeista ja maista,
vaan ett’ innoin pois te akhaijit torjuen Troian

vaimoja varjelisitte ja hentoja lapsia. Siksi
kansaa näännyttäin elatusta ja lahjoja teille
ain’ otin, että sit’ alttiimp’ ois joka ainoan uljuus.
Kaikki te suoraan siis nyt päin vihamiehiä, menköön
taikkapa jääköön henki! Se näät tapa taistelon ain’ on.
Ken Patroklon tuo, joskohta jo kaattu hän onkin,
Ilionin hepourhojen luo, pois tunkien Aiaan,
vallatut hän tamineet tasan kahtia kanssani pankoon,
puolet niistä ja myös saman kunnian kuin minä saakoon!”

Virkki, ja kaikki akhaijeja päin, kohotettuna keihäät,
karkasivat väkevästi, ja tuo luja heill’ oli toivo:
raastaa ruumis pois, jota varjelemass’ oli Aias —
houkkiot, sillä hän mont’ yli ruumiin sorteli heitä.
Näinpä hän käänsihe nyt sotaärjyiseen Menelaoon:

“Ystävä, aaluva Zeun, Menelaos! Emme, mä pelkään,
kumpainenkaan nyt eloss’ erkane kamppaelusta.
Ruumiist’ eip’ ole Patroklon niin mull’ iso huoli,
lintuja kohta mi ruokkiva lie sekä koiria Troian,
kuin sitä pelkään, ett’ oma pääni jo ois sekä sunkin
kohluja kärsivä, kaikki kun taajaan taistelon pilveen
kietoo Hektor, vaan tuho tuimapa meitä nyt uhkaa.
Huuda jo varjelemaan valioimpia, jos kuka kuulee.”

Totteli, empinyt ei sotaärjyinen Menelaos,
noin väkevästi jo huusi hän danaolaisia kiihtäin:

“Ystävät, ylhät akhaijein päät sekä päälliköt aimot,
Atreun poikien luon’, Agamemnonin kuin Menelaon,
ruhtinasviiniä juotte, ja teill’ oma hallita kansa
kullakin on; näet Zeultapa teill’ on arvo ja valta!
Mutt’ ei yksittäin päämiehiä kaikkia saata
silmäni seurata; sill’ ylen tuimana taistelo riehuu.
Tulkoon siis kukin itsestään, sitä ettehän salli,

ett’ ois Patroklos ilo koirien iliolaisten.”

Kuuli sen Aias koht’, uros nopsa, Oileun poika,
ensimmäisenä syöksyi luo läpi taistelotelmeen,

sitten Idomeneus sekä Idomeneun sotiseura
Meriones, uronsurman Enyalion väkiverta.
Vaan kuka muististaan vois mainita kaikki ne urhot,
jotka akhaijit taas sai uuteen taisteluintoon!

Troian joukko jo ryntäsi päin, etumaisena Hektor.
Kuin Zeussyntyisen vesivirran suull’ iso aalto
pauhaten vastaan vyörähtää, jyly rantojen jyrkkäin
vastaa ärjyntään meren ulkona meuruavaisen:
pauhuin ryntäsi noin väki Troian. Mutta akhaijit
seisoi suojana Patroklon kuin vaskinen seinä,
kaikk’ yht’ uskaliaasti, ja saartavan, sankean yönpä
Zeus ylt’ympäri loi, yli kiiltävien kypäreitten;
sill’ ei vieronut hän vihamiellä Menoition poikaa
ennenkään, asemiesnä hän kons’ eli aimon Akhilleun;
siksi nyt sallinut ei, hänest’ ett’ ois saalihin saaneet
Troian koirat, vaan avuks ääreen kumppanit kiihti.

Ensin akhaijit sai väki Troian ruumihin luota
kauhuin karkkoamaan, mut heist’ ei kaannehet yhtään
korskeat ryntääjät, iso vaikk’ oli iskeä into,
vaan Patroklon raastivat pois; toki varjelijoit’ ei
vailla hän ollut kauan, näät väen päin heti Aias
käänsi jo taas, mies sorjin tuo urohista akhaijein,
uljain töiltään myös sotikuulun Akhilleun jälkeen.
Kaikkien eellä hän karkasi päin kuin vuorien karju,
pois joka koirat kaikkoamaan sekä vantterat miehet
ympäri rotkoja saa, heti kun vain kohti se kääntyy:
noin jalomainehisen Telamonin loistava poika
ryntäsi päin heti karkoittain rivit iliolaisten,
jotka jo keskelleen Patroklon saarsivat, aikoin
Ilioniin ikimaineekseen hänet laahata heiltä.
Lethos-sankarin poika jo häntä, pelasgien päämies,
loistava Hippothoos, veti pois läpi taistelon telmeen,
hihnan kietaisten jalan nilkkaan, iliolaiset
tuoll’ ilahuttaakseen sekä Hektorin, vaan tuhon itse

kohtasi, kenkään ei sitä torjunut, vaikkakin tahtoi.
Miesvilinässäpä Aias päin näet karkasi iskein
peitsellään kypäriin, kuvun vaskisen kylkeä vasten;
peitsen tiestäpä pirstoutui kypär’ uhkeaharja,
kun käsi jänterikäs sekä myös ase ankara iski;
haavast’ aivot hurmehiset terän putkea pitkin

pursui maalle, ja hält’ elo raukesi; kohtapa kourat
maahan sankari Patroklon jalan päästivät jälleen;
itse hän suulleen survaltui yli ruumihin, kaatui
kaukana mailt’ ihanilta Larissan, palkita eipä
saanut vaivoja vanhempain, elo katkesi varhain,
kun hänet surmaan sorti jo siin’ ase ankaran Aiaan.
Suuntasi Aiaaseen heti Hektor välkkyvän keihään,
mutta sen Aias keksi ja kerkesi väistyä hiukan,
vaan Skhedios terän tiell’ oli, Ifitos-sankarin poika,
uljain miehiä Fokis-maan; Panopeus hänen kuulu
kaupunkins’ oli, kuss’ alamaisia häll’ oli monta;
tunkihe keihäs tuo solisluun alapuolle, ja kärjen
vaskinen nirkkopa taas seläst’ ulkoni hartian alta.
Kaatui mies rytinällä, ja kalskui yll’ asevasket.
Forkys, Fainopsin uropoika kun karkasi vastaan
suojana Hippothoon, hänt’ Aias uumihin iski;
puhkaisten sovan miehustan läpi suolien työntyi
peitsi, ja maahan suistui mies, käsin kourasi multaa.
Väistyivät esitaistelijat sekä loistava Hektor;
valtaan riemuavainpa akhaijein jäi urot kaatut
Hippothoos sekä Forkys, heilt’ asut kohta he riisti.

Ois väki Troian taas sotimielten akhaijien alta
sortunut Ilioniin, pelon valtaan vaipuen, saaneet
kunnian kuulun akhaijit Zeun asetustakin vastaan
sankarivoimallaan; vaan itse Apollo jo kiihtäin
Aineiaan tykö astui, kuin Perifas, esikoinen
Epytos-airuen tuon, joka Aineiaan isän vanhan
luon’ oli harmennut, ain’ alttiin, mieleväneuvon;

lausui näin hänen hahmossaan Zeun poika Apollo:

“Kuinkapa varjelisittekin vaill’ ikivaltojen suojaa
torneja Ilionin, kuten näin minä jaksavan muitten,
voimaans’ uskaltain, väkehensä ja urhouteensa,
vain omin joukkoineen, joskoht’ oli miesluku harva!
Ennen suo toki meidän Zeus kuin danaolaisten
voittaa, vaan vapisette nyt itse te taistoa säikkyin.”

Virkki, ja Aineias jopa kauasampujan tunsi
seisovan silmäins’ eessä ja äänin raikuvin huusi:

“Hektor ynnä te muut sekä Troian ett’ apukansain
johtajat! Voi häpeäämme, jos aimojen eellä akhaijein
karkkoisimme nyt Ilioniin, pelon valtahan vaipuin!
Luokseni taivahinen joku saapui tuon sanan saattain,
Zeus ylivaltias että on taistoss’ auttava meitä.
Suoraan kohti akhaijeja siis! Täält’ estehetönnä

eivät laivoilleen Patrokloa kuljeta kuunaan.”

Virkki ja kauas karkasi koht’ etumaisien eelle.
Joutuen kääntyi päin rivit käyden akhaijeja vastaan.
Peitsest’ Aineiaan nyt sai Leiokritos surman,
poika Arisbaan, tuo Lykomedeen kumppani oiva.
Sen näki vimmastuin Lykomedes, mies sotimieli,
astui päin vihamiestä ja viskasi välkkyvän peitsen,
maksaan syöks, sydänalle sen Hippasos-sankarin poian,
joukkojen pään Apisaonin; hän heti herposi maahan.
Tullut ol’ Ilioniin hän Paionian mehumailta;
urhoja uljain siell’ oli jälkeen Asteropaion.
Vimmastuin hänen surmastaan jalo Asteropaios
ryntäsi tuimana taistelemaan kera danaolaisten;
mutt’ ei auttanut ryntäys, sill’ oli kilpinen seinä
suojana Patroklon, päin uhkasi urhojen peitset.
Kaikkia kiihtäen, kannustain kävi ympäri Aias,
jott’ ei ainoakaan pois väistyis vainajan luota,
taistoon rientäis ei rivist’ eelle akhaijien muitten,
vaan jäis paikoilleen sekä ottelis suojana seisoin.

359

Sääti nyt Aias noin, uros valtava. Maata jo huuhtoi
purppura hurmehinen, kasatusten miehiä kaatui,
urhoja Ilionin sekä aimojen myös apukansain
ynnä akhaijeja, näät verinenp’ oli heillekin taisto,
vaikk’ ei niin moni kaatunut, sill’ yhä torjua muisti
toinen toiseltaan tuhosurmaa miesmetelissä.

Riehui kuin tuli tuima nyt ottelo; oispa jo luullut
taivaalt’ auringon tuhotuksi ja korkean kuunkin,
moinen näät pimeyspä nyt varjosi kaikk’ urot parhaat,
kuss’ oli kiistana kaattu Menoition aaluva heillä.
Iliolaiset muut sekä myös varusääret akhaijit
taisteli päivän valkeudess’, oli tulviva kirkkaus;
ei yli laajan maan, yli vuorten väikkyvän nähty
hattaran hahtuakaan; urot otteli, herkesi vuoroin,
karttivat helpommin kivuntuojia peitsiä, seisoin
kaukana toisistaan. Pimeyspä ja taisto ja vammat
vaskien raatelevain kävi keskell’ ottelon tuskaks
urhojen uljainten. Vaan miest’ ei kuulua kaksi,
Antilokhos sekä myös Thrasymedes, tietänyt vielä
kuolost’ uljaan Patroklon, yhä ottelevanpa
luulivat iliolaisia päin etumaisena syöksyin.
Toisaall’ itse he taistelivat yhä tarkaten, ettei
tappoa kärsisi, säikkyis ei väki, kuin oli Nestor
neuvonut, laivain luota kun heidät taistohon laittoi.

Vaan koko päivän muill’ oli tuima ja riehuva taisto

taukoamatta, ja ponnistus, hiki ehtymätönpä
paksuun tahmaan sai jalat kaikkien, pohkiot, polvet,
sai kädet, silmätkin, kun Akhilleun kumppanin kuulun
ruumiist’ otteli vimmoissaan päin joukkoa joukko.
Niinkuin taljaa mies virututtavi palvelijoillaan,
sonninvuotaa suurt’, upotettua rasvahan ensin;
miehet piiriin käy, kukin kulmans’ ottavi, kiskoo;
kohta on kosteus poissa, ja vuotaan painuvi rasva,
kun moni kiskoo mies, ja se laajentuu joka suuntaan:

393

noin tilall’ ahtaall’ ees sekä taas he nyt kaattua kiskoi,
kaupunkiinsapa näät luja toivo ol’ iliolaisten,
mutta akhaijein taas tasalaitain laivojen luokse
viedä jo Patroklos; hänest’ ottelo niin oli kiivas,
että sit’ Ares ois, väen kiihtäjä, oisi Athene
katsonut mielikseen, miten vimmoissansa jos oiskin.

Noin Patroklon luona nyt Zeus hevot saatti ja miehet
nuo kovat kärsimähän sinä päivänä. Tietämätönpä
kumppanin kuolost’ aimo Akhilleus viel’ oli tyyten,
sillä he ottelivat nyt laivoist’ eempänä tuolla
Troian muurien alla. Hän siell’ ei ystävän luullut
sortuvan surmaan, vaan taas saapuvan, porttien luokse
tien pysähyttyä. Sillä hän uskonut ei hänen voivan
ilman hänt’, eik’ ees hänen kanssaan, vallata Troiaa.
Näät useastikin tuon emon suust’ oli kuulla hän saanut,
neuvoja korkean Zeun salavihkaa kons’ emo kertoi,
konsaan ei sitä kuullut vain, mure ett’ oli moinen
koituva, kumppani kallein ett’ oli kaatuva hältä.

Taistelo talttumaton yhä riehui surmatun luona,
sorteli, syöksyen päin, urot urhoja kärkevin keihäin.
Noin moni virkkoi mies asevälkky akhaijien kesken:

“Ystävät, maineeks ei ole meille nyt väistyä laivain
kaarevalaitain luo; maa musta jok’ ainoan ennen
meistä jo nielaiskoon; paremp’ oisi se tottakin paljon,
kuin jos väistyisimme ja Ilionin hepourhot
maineeks itselleen sais ruumiin laahata Troiaan.”

Myös moni Troian mies noin virkkoi rohkeamieli:
“Ystävät, vaikk’ osa ois joka ainoan kaatua meistä
nyt tykö miehen tuon, toki älköön väistykö kenkään!”

Noin moni virkkoi siinä ja kaikkien intoa nosti.
Niinp’ urot ottelivat; päin kattoa vaskisen taivaan
raikuna rautainen kävi kautt’ ikivärjyvän ilman.
Vaan hevot Aiakon aaluvan nuo, sivull’ ottelon seisoin,
itkivät nähdessään ajajansa jo sortuneheksi

taiston tanterehell’ uronsurman Hektorin peitseen.
Juoksuun Automedon koki saada ne, poika Dioreen,
vaan siin’ auttanut ei moni ruoskan viuhuva isku,
ei moni houkutus, ei moni uhkaus; ei halu ollut
kääntyä laivain luo liki Hellespontoa laajaa
niill’, ei taistelohon tasapäähän akhaijien keskeen,
vaan kuin patsas paikoillaan pysyväisenä seisoo
muistona, kussa on kumpuun mies tai vaimokin pantu,
sorjine vaunuineen hevot seisoi liikkumatonna,
päät oli riipuksissa, ja polttavat kyynelet maahan
silmist’ uhkuivat, kun kaipasivat ajomiestään,
murhein muistelivat; ryvetyttihe tanteren multaan
hulmahtain ieshihnoistaan ulos uhkeat harjat.
Vaan polotellen Zeus näki niitten haikean murheen,
synkkänä päätään puisti ja haasteli noin sydämelleen:

“Voi polot! Teidät miks sai Peleus valtias meiltä,
kuoleva ihminen, teillä kun kuoloton on ikinuoruus?
Koitojen maan asujain kera tuskia kärsimähänkö?
Luotua kurjempaa kuin ihminen eip’ ole toista,
piiriss’ aavan maan mitä henkivi, liikkuvi missään.
Vaan toki ohjata teit’ ei saa Priamon vesa Hektor,
vallata vaunuja ei valioita; sit’ en minä salli.
Eikö jo riitä, kun sai asun, jost’ ylen ylpeä syytt’ on?
Voimaa nyt minä luon sydämiinne ja polvihin pontta,
laivain laitavien tykö että te taistelon telmeest’
Automedonin tuotte; ma näät yhä surmata heidän
sallin, kunnes saapuvat luo lujateljojen laivain,
kunnes päiväkin laskeutuu, maat yö pyhä peittää.”

Virkki ja uhkuamaan hevot intoa henkäsi tuimaa;
kohta ne harjastaan pölyt puisteli, tuosta jo kiitäin
vaunut akhaijien keskeen vei sekä iliolaisten.
Taisteli Automedon, suru vaikk’ oli kumppanin surmaa,
kiitäen vaunuillaan kuin keskeen hanhien kotka;
nopsana vuoroin väisti hän vimmaa iliolaisten,

nopsana taajaan tungokseen taas vainoten syöksyi;
urhoja kaatanut ei toki, vaikka hän päin karahutti;
vaunuill’ yksin seisoissaan samall’ ei näet voinut
peistä hän lennättää, hepojansakin ohjata oikein.
Vihdoin Alkimedon, asekumppani, Haimonin poian
Laerkeen vesa tuo, hänet huomasi miesmetelissä,
jälkeen vaunujen riensi ja näin ajajalle jo huusi:

“Automedon, ken moisen on mielees turmioaikeen
pannut taivahisista ja sult’ älyn selkeän vienyt?

Iliolaisia päin ajat telmeeseen tulisimpaan
yksin! Kaatunut kumppanis on, ja nyt korskana Hektor
pannut on harteilleen sovat Aiakon aaluvan uljaat.”

Hällepä Automedon näin vastasi, poika Dioreen:
“Kenpä akhaijeist’, Alkimedon, sun laillasi voimaa
ohjata, hillitä myös voi orhien kuolematonten,
muut kuin Patroklos, jalo neuvoon kuin ikivallat
ain’ eläessään; vaan jopa kuolo ja kohtalo joutui!
Niinp’ ota ruoska ja ohjat nyt helavälkkyvät itse,
vaan minä taistelemaan alas astun tanterehelle.”

Kuuli ja nopsia nous ajamaan heti vaunuja, ruoskan
koppoi Alkimedon sekä ohjat. Vaan alas astui
rientäen Automedon. Näki tuon heti loistava Hektor,
virkkoi Aineiaalle jo, vieress’ ottelevalle:

“Päämies, Aineias, sopavälkkyjen iliolaisten!
Telmeess’ ottelon tuoll’ orot Aiakon aaluvan huomaan
uudelleen minä, vaan ajomiehet kehnot on niillä.
Saaliiks saamme ne siis, minä toivon, jos sama vain lie
sullakin mieli, he yhteist’ ei näet ryntäystämme
kaiketi torjua jaksa ja tuimaa taistelovimmaa.”

Virkki, ja totteli koht’ Ankhiseen aaluva aimo.
Kohti he ryntäsivät, lujat varjeinaan sotakilvet,
sonninvuotaiset, kovat, kuivat, vaskevapinnat.
Myös Khromios kera riensi ja Aretos jumalainen,
toivoen mielessään, pian että he nuo ajomiehet

495

iskeä maahan vois, hevot vallata korkeakaulat —
houkkiot, eip’ ero hurmeeton luot’ Automedonin
vartonut heitä! Hän turvasihen Zeus-taattohon ylhään;
synkeähän sydämeen heti virtasi voima ja miehuus.
Kääntyi Alkimedoniin nyt, toveriinsa hän oivaan:

“Kauas äl’ erkane, Alkimedon, pysy niin liki, että
selkään puuskuttaa yhä valjakon hengitys; sill’ ei
Hektor vimmastaan, Priamon vesa, talttune ennen
kuin hän Akhilleun on hevot ottanut uhkeaharjat,
meidät surmannut, rivit karkoitellut akhaijein,
taikkapa sortunut on eturinnass’ itse jo surmaan.”

Virkki ja koht’ avuks Aiaat huus sekä myös Menelaon:
“Oi Menelaos kuulu ja Aiaat, vallat akhaijein!
Jääköot varjelemaan Patrokloa muut urot parhaat,
ympäri piiriytyin sekä torjuen pois vihamiestä,
itse te estämähän tuho tulkaa meilt’ eläviltä!
Sill’ iki-itkuiseen nyt taistoon tuimina ryntää

parhaat Ilionin, jalo Aineias sekä Hektor.
Mutta se kaiketi lie jumalain sylisykkynä vielä,
sillä mun peitseni sinkoo myös; muun Zeus hyvin kaitkoon!”

Virkki, ja peitsi jo viuhui päin, valahuttaja varjon,
suoraan Areton kävi kilpeen ympyriäiseen;
peistä se kestänyt ei; läpi kilven kiitävä vaski
tunkihe, puhkoi vyön sekä vatsanpohjihin puuttui.
Kuin terotettua kirvestään mies vanttera nostain
iskee sarvien taa härän, nurmill’-yöpyjän, niskaan
ratkoen jänteet kaikki, ja keikoten kaatuvi härkä:
niin selin keikkosi mies, kun tunkihe kiitävä keihäs
ruumiiseen terin raatelevin, elo karkkosi hältä.
Peitsen välkkyväpään heti Hektor suuntasi vastaan.
Vaan oli valpas Automedon, terän vaskisen vältti
nopsana kuuristuin; yli kiitäen varteva keihäs
kenttään iski, ja varteen jäi vavisuttava vauhti,
vaan pian vaimeni maass’ asehelta jo ankara voima.
529
Miekoin iskemähän mies miestä jo syöksynyt oisi,
ellei Aiaat ois erotelleet hurjia noita,
rientäen tuoksinan halki, kun kuulivat kumppanin huudon.
Heitäpä kammahtain heti taapäin väistihe jälleen
Hektor, Aineias sekä myös Khromios jumalainen,
siihen jättäen Areton läpi syöstynä peitsin.
Vaan heti Automedon, väkivertana ankaran Areen,
hält’ asun riisti ja näin sanan virkkoi, riemuten huusi:

“Hiukan huojentui toki rintani nyt suremasta
surmaa Patroklon, yht’ aimoa vaikka en kaannut.”

Virkki ja vaunuilleen asun hurmehisen uros nosti,
itsekin niihin nous, jalat kuin kädet hurmeuneina
ylt’yli kuin jalopeura, jok’ on härän uhkean syönyt.

Luona jo Patroklon taas riehui ankara taisto,
tuima ja itkua-tuova, Athenepa nosti sen vimmaa,
korkeudest’ alas astuin; Zeus näet kaitsevasilmä
laitti akhaijeja kiihtelemään hänet, muuttaen mieltään.
Kuin yli taivaan Zeus luo purppuranhohtavan kaaren
ihmisien poloks ennustain verivainoa taikka
talvea ankarasäistä, jok’ estää ihmiset töistään
tyyten vainiomailla ja vaikea karjan on kestää:
moiseen peittäytyin punapilveen riensi Athene
tuonne akhaijein rintamahan, kaikk’ intohon nostain.
Atreun poian luo, Menelaon miehevän, ensiks
ehti hän — näät liki seisoi tuo — sanan kiihtävän lausui;
hahmopa Foiniksin oli hällä ja valtava ääni:

“Sun, Menelaos, jää häpeäksesi hälvenemättä,
kuulun Akhilleun jos nyt joutuu kumppani oivin
Troian muurien alla sen koirien raatelemaksi.
Siis pysy vahvana, kannustain myös kaikkia muita.”

Hällepä vastasi näin sotaärjyinen Menelaos:
“Foiniks, vanha sa taatto ja ystävä, soispa Athene
voimaa mulle ja varjois all’ asetuiskehen tuiman,
suojana Patroklon halu mull’ ois seista ja kestää,
563
sill’ ylen vihlova on sydämelleni kumppanin kuolo!
Vaan kuin valkean voima on Hektor, tappavin vaskin
riehuu herkeämättä, kun voittaa Zeus hänen sallii.”

Virkki ja tuoll’ ilahutti Athenea päilyväsilmää,
häntä kun ennen muit’ oli palvonut taivahisista.
Voimaa hän pani uhkuamaan uron hartiat, polvet,
moist’ urouttapa rintaan loi, kuin paarman on into,
aina mi, vaikk’ ihost’ ehtimiseen käsi pois sitä häätää,
kärkkyy purrakseen, veri ihmisen näät sitä viehtää:
moista hän intoa loi sydämeen uron synkeyneeseen.
Patroklon tykö riensi ja välkkyvän heitti hän keihään.
Eetionin poika Podes oli urhoja Troian,
voipa ja uljas mies, pitoystävä Hektorin parhain,
jolle hän arvoa soi yli kansan miehien muitten;
tuotapa vyöhön nyt Menelaos vaaleva heitti,
juuri kun hän koki karkota pois; läpi tunkihe tutkain;
kaatui mies rytinällä, ja ruumiin pois Menelaos
piiriin kumppanien veti puolelt’ iliolaisten.

Riensi jo Hektorin luo, liki astui kiihtäen Foibos,
hahmoltaan kuin tuo majaystävä Hektorin parhain,
Fainops, Asion poika, Abydon mies uromieli;
näin hänen hahmossaan nyt kauasampuja lausui:

“Kauemmin ken akhaijeist’ on sua kammova, Hektor,
kun Menelaos noin sua peljättää, joka taistoon
tarmoton ain’ oli, mutta nyt yksin vei urohiltas
miehen surmaamansa: jo kaatui kumppanis oiva,
Eetionin poika Podes, sodan urhoja sorjin!”

Virkki, mut tuskan pilvi jo Hektorin varjosi tumma;
astui päin eturintaa hän, asu välkkyvä yllään.
Aigis-kilven Zeus sataripsun tempasi silloin,
kaameavälkkehisen, laet Idan peitteli pilviin,
kilpeä leiskuttain salamoitsi ja jylhänä jyskyi,
voittoon työns urot Ilionin, pakohonpa akhaijit.

Karkkosi ensin Peneleos, boioottien päämies.

Seissut ol’ ottelemassa hän, kunnes olkahan keihäs
sattui hiipaisten; toki luuhun saakkapa viilsi
Pulydamaan ase; sill’ oli heittänyt hän liki astuin.
Leitos-urhoa ranteeseen nyt vammasi Hektor,
poikaa aimon Alektryonin, hält’ estäen taiston.
Turvaa vilkuen karkkosi tuo, käden sen näet kuunaan
iliolaisia päin ei luullut nostavan peistä.
Hektor vainosi häntä, mut itsepä sai sopahansa
iskun peitsest’ Idomeneun, povinäppylän seutuun;
vaan terä katkesi varrestaan iloks iliolaisten.
Vammata Hektor nyt koki poikaa Deukalionin,
vaunuill’ ottelevaa, vaan siin’ ohi heittikin hieman;
Merioneen ajomies, asekumppani, sai toki surman,
Koiranos, kauas jäi koti, Lyktos kartanokaunis; —
näät jalan laivoilt’ Idomeneus oli lähtenyt ensin,
vieneet voiton nyt hänest’ oisikin iliolaiset,
ellei Koiranos joutunut ois kera valjakon vinhan
vaarast’ auttamahan sekä varjelemaan tuhon alta;
itsepä peistä nyt sai tuta Hektorin, urhojen surman: —
hänt’ ase korvuksiin liki leukaa iski, ja hampaat
suust’ ulos survoi peitsi ja halkasi keskeä kielen.
Vaipui vaunuiltaan uros, ohjat kirposi maahan.
Joutuen kuuristui sekä koppoi maasta ne jälleen
Meriones, heti näin sanan virkkoi Idomeneulle:

“Ruoski jo orheja, kunnes luo tulet tummien laivain;
tuon näet itsekin, että jo mennyt on voima akhaijein.”

Kuuli ja ruoski nyt Idomeneus hevot uhkeaharjat
juoksuun laivoja päin; näet pelko jo iskihe mieleen.

Miehevä Aias tuon jopa tunsi ja myös Menelaos,
auttavan iliolaisia Zeun väkivuorohon voiton.
Virkkoi Aias noin, Telamonin aaluva aimo:

“Voi toki, senpä jo ymmärtäis vähämielikin selvään,
korkea Zeus ett’ itse nyt iliolaisia auttaa!
Sattumatont’ ei heitä he peist’, oli heittäjä kehno
tai asekelpo; ne Zeus kaikk’ ohjaa päin osutellen;
meiltäpä maahan vain joka keihäs käy tehotonna.
Niinpä on meidän miettiminen, mikä neuvo nyt oivin,
kaatunut kumppani pois miten korjata, myös miten itse
turvaan tulla ja saapua taas iloks ystäviemme,
tänne kun katselevat hätämiellä jo uskoen meidän
uupuvan tummien laivain luo, ei torjua voivan
Hektorin hirmua kättä ja voimaa, urhojen surman.

Oispa nyt ystävä ken sananviejänä luoksi Akhilleun
rientämähän, sill’ ei mureviestiä viel’ ole kenkään
ehtinyt virkkaa hälle, jo kuolleen kumppanin parhaan!
Mutta akhaijein joukost’ en ketäkään minä keksi;
näät pimeyshän nyt niin miehet kuin hevot peittää.
Zeus isä, auta jo pois pimeästä sa poiat akhaijein,
seestytä taivaas, suo valo silmiin, kaatua salli
päivän kasvojen alla, kun surman meille jo sääsit!”

Virkkoi noin, ja jo Zeus hänen kyyneliään polotellen
hääteli hälvenemään yösankean, saartavan usvan;
päivä jo paistoi taas, koko taistelo selkeni silmiin.
Pyys sotaärjyiseen Menelaoon kääntyen Aias:

“Rientäös katselemaan, Zeun-heimoinen Menelaos!
Jos näet hengiss’ Antilokhon, jalon Nestorin poian,
aimon Akhilleun luo hänen joutua käske ja viedä
viesti se, että jo hältä on kaatunut kumppani rakkain.”

Virkki, ja katselemaan sotaärjyinen Menelaos
riensi jo kuin jalopeura, mi karkkoo pois pihatosta
uupuen kamppailuun kera koirain, paimenienkin,
jotk’ ei sonneja suo upeoita sen rosvota siellä,
vaan yön kaiken valvovat; päin yhä vain lihanahne
leijona karkailee, mut turhaan, näät sitä vastaan
peitset tuiskahtaa, käsin vankoin viskatut, ynnä
liekkivät soihdut peljättäin pedon raivoavankin;
pois vast’ aamun koissa se käy, sisu kiukkua täynnä;
noin nyt Patroklon sotaärjyinen Menelaos

jätti, mut ei halumiellä; hän pelkäsi näät jo akhaijein
heittävän kauhuissaan hänet valtaan vainoajainsa.
Kuulivat Aiaat hältä ja Meriones sanan hartaan:

“Meriones sekä myös te akhaijein johtajat, Aiaat,
muistelkaa, miten Patroklos oli, kumppani koito,
ystävä herttainen, miten lempeä kaikkia kohtaan
ain’ eläessään; vaan jopa kuolo ja kohtalo joutui.”

Virkki ja riensi jo pois Menelaos vaaleva joutuin,
katseli kotkan laill’ ylt’ympäri, jonka on silmät
tarkimmat, sanotaan, seass’ ilman lintujen kaikkein;
silt’ ei, vaikk’ ylähällä se on, jänö kiitävä piile
peittoon pensaston sakeankaan, vaan alas iskee
syöksyen kotka ja koppoo sen, heti riistävi hengen:
noin, Zeun-heimoinen Menelaos, loistavat silmäs
joukkoon kumppanien joka suuntaan loit tähyellen,
viel’ elon ilmoill’ eikö ne keksisi Nestorin poikaa.
Kohta jo huomasikin hänen kiihtävän kumppanejansa

miehinä ottelemaan, vasen kuss’ oli taistelon ääri.
Lausui astuen luo Menelaos vaaleva hälle:

“Antilokhos Zeun-heimoinen, sana haikea tullos
kuulemahan! Kunp’ ei ois kuunaan niin toki käynyt!
Kaiketi itse jo tunnet tuon sekä näät, miten turmaa
nyt joku vyöryttää jumaloista akhaijeja vastaan.
Iliolaisten on voitto ja kaattu akhaijien parhain,
Patroklos, suru hänt’ on haikea danaolaisten.
Joudu Akhilleun luo liki laivoja, vie sana; ehk’ on
rientävä ruumiin korjaamaan, tamineettoman, paljaan,
laivalleen; asun vei näet Hektor heiluvaharja.”

Virkki; mut Antilokhon sana tyrmistytti se, kauan
mykkänä seisoi hän, sanatonna, ja kyynelin silmät
täyttyi, salpautui jalo, raikuva ääni. Mut eipä
tointa hän tuskaltaan unohuttanut, vaan heti rientäin
läks, asun riisui; Laogonos sen korjasi silloin,
kumppani oiva, jok’ ain’ orot ohjasi taa kaviokkaat.

699

Noin uron itkevän pois jalat kantoi kamppaelusta
haikein viesteineen luo Peleun poian Akhilleun.

Vaan sinä mielinyt et, Zeun-heimoinen Menelaos,
miehiä Antilokhon hädän ahdingossa nyt auttaa,
kun kovin kaipaamaan jäi kumppaniaan pylolaiset,
vaan Thrasymedeen varjelemaan sinä vannotit heitä,
itsepä taas Patroklon luo palataksesi käännyit,
Aiaan kummankin jopa näit sekä joutuen virkoit:

“Aimon Akhilleun luo, tykö nopsien laivojen, laitoin
Antilokhon sananviejänä, vaan en nyt heti luule
sankarin saapuvan, Hektorin työst’ iso vimma jos onkin:
ei asehitta hän ahdistaa voi miehiä Troian.
Niinpä on meidän miettiminen, mikä neuvo nyt oivin,
pois miten kumppani viedä ja telmeest’ iliolaisten
itsekin turviin tulla ja kuolo ja kohtalo välttää.”

Vastasi Aias näin, Telamonin aaluva aimo:
“Haastoit kohdalleen, Menelaos kuulu, ja oikein.
Rientäös siis, kera Merioneen ota olkasi päälle
vainaja maasta ja vie pois kamppailusta. Me jäämme
taa kera Hektorin taistelemaan sekä iliolaisten,
kaimaa kaks yht’ urhoisaa; useastipa ennen
seistiin vierekkäin me jo Areen raivoa vastaan.”

Virkki, ja vainajan nuo käsivarsin nostivat vankoin
koht’ ylös maasta; mut Ilionin väki kinterehillä
kiljui nähdessään sitä kantavan pois jo akhaijein.

Riensivät tuimina päin, kuin metsän karjua koirat
haavoitettua ahdistaa ajomiehien eellä;
innoll’ ensin kyllä ne rientävät sen repiäkseen,
mutta kun voimaans’ uskaltain päin kääntyvi karju,
koirat karkuun kaapaisee, mikä minnekin pääsee:
noin väki Troian heit’ yhä parvina vainosi ensin,
miekoin miehiä iski ja keihäin kärkeväpäisin;
mutta kun Aiaat käänsihe päin tenän urhean tehden,
kauhtui kasvojen karva jo heilt’, ei tohtinut kenkään
syöksyä ottelemaan sen koommin kaatunehesta.

Ruumist’ innoin pois noin kamppailusta he kantoi
päin tasalaitoja laivoja, vaan takapuollapa taisto
riehui, kuin tuli, päästessään yht’äkkiä irti,
polttaa kansavan kaupungin, talot sortuvat loimuun
valkean valtahisen; rajutuulipa liekkejä kiihtää:
noin jyry valjakkoin, melu peitsenkantaja-miesten
ain’ oli kinterehillä, kun urhot kulkivat tietään.
Niinkuin ponnistain väen kaiken sitkeät muulit
vuoren polkua louhuisaa käy kiskoen hirttä
taikkapa myös emäpuut’ ison purren; niiltäpä rintaa
riuduttaa kova työ, hiki, uupumus hervata uhkaa:
kantajat kantoi noin, mink’ ehtivät; vaan palausta
Aiaat turvasivat, kuten vetten virtoja torjuu,
laajoja äärrellen lakeuksia, metsävä vuori,
virtojen vankkainkin johon raukee raskahat vyörteet
taipuen uomassaan taas matkaamaan tasamaita,
sill’ ei murtaa voi vedet vahvatkaan toki vuorta:
noinp’ yhä torjuivat pois iliolaisia Aiaat;
nuo yhä kimppuun pyrki, ja kaks yli kaikkien muitten,
Aineias, vesa Ankhiseen, sekä loistava Hektor.
Niinkuin karkkoo rastahien tahi naakkojen parvi
kirkuen kauhuissaan, kun keksivät kiitävän haukan,
kimppuun lintujen pienempäin joka surmana iskee:
noin Aineiaan tieltä ja Hektorin poiat akhaijein
huutaen karkkosivat, unohuttaen taistelotarmon.
Ympäri kaivannon tamineita akhaijien jälkeen
sorjia maahan jäi, ei lainkaan taistelo laannut.

KAHDEKSASTOISTA LAULU

ASEIDEN TAONTA.

Noin nyt ottelo riehui kuin tuhovalkea tuima,
vaan jo Akhilleun luo tuli Antilokhos kera viestin.
Laivain korkeakeulain eess’ oli sankari siellä,
tulleen aavistain tuhoseikan ankein mielin
miehekkäälle jo näin sydämelleen synkkänä haastoi:

“Voi, mit’ on tuo? Yli tanteren taas hiuskaunot akhaijit
noin sekasortoisesti jo rientävät laivoja kohti.
Kunp’ ikivalloilt’ ei sydämelleni murhe se koituis,
jonk’ emo ennustaa ties selvään mulle jo kerran,
ett’ eläessäni viel’ urohimman myrmidoneista
armaan vaivuttais elon ilmoilt’ iliolaiset!
Kaiketi kaatunut on jo Menoition urhea poika.
Voi, ylen uskaliasta! Ma vain tulen torjua käskin,
sitten kääntyä taas, kera Hektorin taistelematta.”

Noin sydämessä ja mielessään kun vielä hän mietti,
joutui luoksi jo Antilokhos, vesa Nestorin kuulun,

polttavat kyynelet silmissään sanan haikean saattoi:

“Voi, sana kolkko sun on, uromielen Peleun poika,
kuuleminen! Kunp’ ei ois kuunaan turma se tullut!
Kaattu on Patroklos, ja paraikaa paljahan ruumiin
vaiheill’ ottelo käy, asun valtasi loistava Hektor.”

Virkki, mut tuskan pilvi jo tumma Akhilleun peitti,
mustaa tuhkaa hän käsin kaksin kouri ja syyti
kiireellensä ja kaunoiset ryvetytteli kasvot,
ylt’yli tarttuen tuhkaa jäi ihotakkihin sorjaan.
Itse hän maahan kasvoilleen, uros valtava, heittyi,
tukkaa tuskissaan käsin raastelevin repi päästään.
Neidot puhkesivat suruparkuun, nuo sotasaaliiks
saamat Patroklon ja Akhilleun, riensivät kohta
ukselt’ urhon luo, käsiä rintoihinsa he löivät,
pettävin polvin seistessään liki piiriyneinä.
Itkien, huoaten taas koki kättä Akhilleun kahta
hallita Antilokhos, ett’ ei hän äkkiä viiltäis
kurkkua veitsellään — uron ähkyi vain sydän uljas.
Viimein hän kovin voihkasi; tuon emo korkea kuuli,
luon’ isän vanhan istuissaan meren aaltojen alla,
voihkasi itsekin myötä; ja luo jumalattaret joutui,

kaikk’ asujattaret nuo meren alhojen, tyttäret Nereun.
Saapui Glauke, Kymodoke ja Thoe ja Thaleia,
myös Halie helosilmäinen, Nesaia ja Speio,
Limnoreia ja Kymothoe, Aktaia ja Doto;
saapui myös Melite sekä Amfithoe ja Iaira,
saapui Proto, Dynamene ja Ferusa, Agaue,
Doris, Deksamene, Panope sekä Kallianeira,
saapui Amfinome, Galateiakin, veen kave kuulu,
Maira ja Nemertes, Ianassa ja Kallianassa,
Apseudes, Klymene, ihanainen viel’ Ianeira,
Oreithyia ja myös sulosuortuvapää Amatheia,
myös asujattaret muut meren alhojen, tyttäret Nereun.
Kohtapa täynn’ oli heitä jo hohtava luola, ja kaikki

löivät rintoihinsa, ja vaikertaa Thetis alkoi:

“Siskoset armaat, kuulkaa, kun sanon, tyttäret Nereun,
jotta jo tietäisitte, mi nyt mure mieltäni murtaa!
Voi mua koitoa, voi emo-kurjaa, sankarin saajaa!
Poikasen synnytin kyllä ma kunnokkaan, sotikuulun,
urhoist’ uljaimman; kuin puun vesa nuori hän nousi;
niinkuin tarhan tainta ma kasvatin häntä ja kaitsin,
rantaan Ilionin hänet laitoin kaarevin laivoin
vastaan miehiä sen; mut en tervehtää, halaella
jälleen saapuneheks saa häntä ma Peleun linnaan.
Kons’ elon ilmojen valkeutt’ on näkemässä hän vielä,
tuskia kärsii hän, enk’ auttaa voi minä lainkaan.
Vaan menen sinne nyt, että jo lapseni nään mä ja kuulen,
huoli mi häll’ on, vaikka on kaukana kamppaelusta.”

Virkkoi noin sekä lähti jo luolastaan. Kera muutkin
itkien seurasivat; avotieksipä aukeni aalto.
Kohta kun kulkue tuo tuli rantaan viljavan Troian,
maalle he nous perätysten, kuss’ oli veettynä taajaan
laivat myrmidonein liki haahta Akhilleun nopsan.
Luo pojan huokaavan emo korkea riensi ja kietoi
rakkaan pään sylihinsä ja ratkesi itsekin itkuun,
noin sanat siivekkäät polotellen laati ja lausui:

“Miksikä itket, lapsi? Mi noin mure mieltäsi murtaa?
Kerro jo, mult’ älä peitä! Sen onhan täyttänyt kaiken
Zeus, mitä kurkottain kätes ennen hält’ anelitkin,
että akhaijit laivoilleen ajetuiksi jo joutuis,
surren kaivata sais sua, kun hätä haikea sortaa.”

Vastasi voihkaisten uros askelnopsa Akhilleus:
“Oi emo, kaiken tuon on Olympon valtias tehnyt.
Vaan mikä siit’ ilo mulla, kun vaipui kumppani kallis,

Patroklos, ylin ystävä mun, yli kaikkien muitten
armas kuin elo mulle? Hän surman sai jo, ja Hektor,
tappaja, valtahisen, ikisorjan hält’ asun otti,
lahjan taivahisilt’, ani-loistavan, Peleun saaman,

kun häävuoteeseen piti sun kera ihmisen käydä.
Luota jos kuolematonten et siskojen luopunut oiskaan!
Kuolollista jos ois kosinutkin neitoa Peleus!
Vaan sydäntuskat on nyt tuta sun lukemattomat säätty,
turma kun poikasi vie, jot’ et tervehtää tulevaksi
koskaan saa kotisuojiin. Sill’ oma mieleni inhoo
ilmoja ihmisien, elon maita, jos ei tuta ensin
Hektor peistäni saa sekä hengellään heti maksa
surmaa Patroklon, sopavaskia riistämiänsä.”

Vastasi, virkkoi näin Thetis uhkuvin kyynelin jälleen:
“Koht’ olet, lapseni, kuoleva siis, sanas ilmi sen lausuu;
sillä sun kohtalos myös heti Hektorin kuoltua täyttyy.”

Vastasi kuohahtain uros askelnopsa Akhilleus;
“Kuolema korjatkoon minut kohta, kun ystävän surmaa
torjua suotu mun ei, joka kaukana syntymämailta
kaatui, kaivaten luo mua varjelemaan tuhon alta!
Nyt, kun en koskaan voi kotimaille ma saapua jälleen,
enk’ avuks ahdinkoon minä Patroklolle, en muille
rientänyt, joit’ ylen monta jo surmasi urhea Hektor,
vain maan taakkana tääll’ olen laivojen luona ma, vaikk’ ei
vaskenvälkkyjen toist’ ole moist’ urohissa akhaijein
ottelemaan — jos neuvolt’ ehk’ etevämpiä onkin. —
Riita kun luopuis luot’ ikivaltain, ihmisienkin,
myös viha, viisaankin joka vimmata voi, makeampi
kuin mesi suust’ alas soljuissaan, kons’ ihmisen rintaan
syttyy, paisuen siell’ yhä niinkuin nouseva sauhu!
Noin minut vimmaan sai Agamemnon, valtias miesten.
Vaan ne nyt olkoot olleitaan, miten loukkasivatkin,
on väkisinkin suistaminen viha riehuvan rinnan.
Nyt minä Hektorin kimppuun käyn, joka raukeamaan sai
rakkaan pään; oma kutsukohon mua kohtalo sitten,
konsa on säätävä Zeus sen mulle ja muut ikivallat!
Eip’ edes Herakleen väki voinut kuoloa välttää,
vaikk’ oli rakkain hän Kronossynnyn Zeun sydämelle,

vaan hänet kohtalo voitti ja heltymätön viha Heren.
Niin minut myös, sama kosk’ on kaikkien kohtalo mulla,
surma on sortava, vaan jalon maineen saada nyt aion.
Lie moni dardanotar sekä troiatar puuhkearinta
pyyhkivä kyyneliään, vesivirtoja viehkeän posken,

nyt käsin kaksin pois, valitukseen puhjeten vaisuun.
Kamppailusta he saa tuta kauan mun lepäelleen.
Estelemään älä käy, emo armas; et voi sitä estää!”

Näin emo vastasi taas, kave kuoloton, kuuleajalka:
“Oikein, lapseni, lausuit. Ei ole kehnoa auttaa
ystäviään alt’ ahdingon, tuho torjua heiltä.
Vaan asu uljas tuo nyt on halluss’ iliolaisten,
vaskenvälkkehinen; sen Hektor heiluvaharja
kerskaten varrelleen puki itse; mut eipä hän kauan
uljastelle, ma uskon, näät liki surma jo liikkuu.
Siis älä telmeeseen mene vielä sä ankaran Areen,
ennenkuin tulen taas sekä täss’ olen silmies eessä.
Noustess’ auringon tulen huomisaamuna varhain,
tuon asun uljaan sulle Hefaistos-valtiahalta.”

Noin hän virkki ja pois pojan armaan luota jo lähti;
sitten siskojen näin, merenneitojen, käänsihe puoleen:

“Jälleen painaukaa meren laajaan helmahan, menkää
vetten vanhan luo kotikartanohonne ja kaikki
hälle te haastelkaa. Ma Olympoon itse nyt ylhään
luokse Hefaiston käyn, sepon kuulun, jott’ asun antais
uljaan, kirkasvälkkehisen hän poikani ylle.”

Virkki, ja siskot painautui heti aaltojen alle;
vaan Thetis ylhään riensi Olympoon, kuuleajalka,
sielt’ asun uljaan noutaakseen pojan armahan ylle.

Kantoivat jalat häntä Olympoon. Mutta akhaijit
huudoin hirmuisin uronsurman Hektorin eestä
riensivät Hellesponton luo, liki laivoja tullen.
Eivät Patroklon he, Akhilleun ystävän, ruumist’
eemmäs voineet alt’ asetuiskeen korjata turvaan,

152

sillä jo vainoajat jalan, vaunuin ehtivät kimppuun,
Hektor johtajanaan, Priamon vesa, kuin tuli tuima.
Tarttui kertaa kolme jo jalkaan loistava Hektor,
mielien raastaa pois sekä huutaen kumppanejansa;
kertaa kolmepa taas urovoimallaan hänet torjui
Aiaat kumpikin, vaan yhä uskaltain väkehensä
vuoroin karkasi päin läpi taistelon tuoksinan, vuoroin
seisahtuin väkevästi hän huus, ei väistynyt lainkaan.
Kuin jalopeuraa pois elikolt’ ei raatelemaltaan
nälkäist’ ahdistaa kedoll’-yöpyjät paimenet jaksa,
noinp’ ei Hektorin nyt, Priamon pojan, raivoa vastaan
ruumist’ Aiaatkaan sopavankat suojata voineet.
Senp’ ois raastanut pois hän itselleen ikimaineeks,
ellei Peleun poian luo kuin tuuli jo tullut

Iris Olympost’ ois sanan tuoden, käskien taistoon,
Zeun näkemättä ja muun jumalseuran, laittama Heren.
Astuen aivan luo sanat siivekkäät jo hän virkkoi:

“Rientäös, Peleun poika, sa urhojen kaikkien kauhein,
suojaamaan Patrokloa, jost’ ylen ankara taisto
laivain luona jo käy! Mies miest’ alas iskevi siellä,
kaattua kumppaniaan ovat varjelemassa akhaijit,
linnaan Ilionin avotuulisen taas hänet raastaa
Troian miesten on miel’; yli muistapa loistava Hektor
ryöstöön rynnistää, halu hällä on kaatunehelta
katkoa kaunis kaula ja nostaa pää ylös paaluun.
Nouse jo siis, lepo heitä. Se mielesi kammona olkoon,
ett’ oma kumppanis ois ilo koirien iliolaisten;
sun häpeäksesi jää, jos tuovat raiskatun ruumiin!”

Vastasi hälle Akhilleus näin jalo, joutuvajalka:
“Korkea Iris, ken sinut laittoi taivahisista?”

Hällepä vastasi taas nyt tuulena-kiitävä Iris:
“Here, puoliso Zeun, minut laittoi, kunniakuulu;
ei sitä korkea Zeus, ei kenkään taivahisista
tiennyt, joill’ asumuksena on lumiharja Olympos.”

186

Vastasi jälleen näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Kuinka ma taistoon käyn? Asu vallass’ on vihamiehen;
ennen taistelemast’ emo armas myös mua kielsi,
kuin hänen saapuvan uudestaan ovat silmäni nähneet,
mulle Hefaistolt’ aikoi näät asun tuoda hän uljaan.
Enkä mä tietäiskään, kenen varjeet ylleni yltäis
muun kuin Aiaan vain, Telamonin aaluvan, kilpi;
vaan hänen arvelen ottelevan etumaisna paraikaa
surmatun Patroklon nyt suojana tappavin peitsin.”

Hällepä vastasi näin taas tuulena-kiitävä Iris:
“Tietty on meillekin tuo, ett’ uljas on sult’ asu poissa.
Vaan tule kaivannolle sa tuoltasi! Kun sinä näyttäyt,
ehkäpä peljästyin väki Troian taistelon heittää,
saavat hiukan hengähtää sotimielet akhaijit
ahdistuksestaan; lepo pienikin ois lepo sentään.”

Virkkaen noin pois riensi jo Iris joutuvajalka.
Nousi Akhilleus, suosima Zeun, ja Athenepa heitti
aigiin ripsukkaan hänen harteilleen väkeville,
kietoi korkea valtiatar pään ympäri pilven
kultaisen sekä leimuamaan sen liekkinä saattoi.
Kuin ylös ilmaan käy savu kaukaisen merensaaren
kaupungista, jok’ on vihamiehen saartama; kestää

päivän kaiken saa väki kilvass’ ankaran Areen,
muureja, torneja varjellen, vaan päivä kun painuu,
taajaan leimuelee hätävalkeat heittäen hohteen
ilmojen korkeuteen, monen nähdä jo naapurisaaren,
jott’ ehk’ auttamahan joku arvais laivoja laittaa:
noinp’ ylös ilmoihin kävi hohde Akhilleun päästä.
Astui muurin luota hän kaivannolle, mut äidin
neuvoa noudattain ei mennyt akhaijien joukkoon.
Seisoen siinä hän huusi, ja kaukana Pallas Athenen
soi sotahuuto, ja kauhistui kaikk’ iliolaiset.
Kuin sotatorvi, mi kaupungiss’ ylt’ympäri raikuu,
jonka on saattanut saarroksiin vihamies verenahne,

raikui ankara myös nyt Aiakon aaluvan huuto.
Äänen vaskisen tuon kun kuulivat iliolaiset,
kammahtui joka rinta, ja valjakot uhkeaharjat
käänsihe vaunuineen, sill’ eeltä ne tunsi jo turman;
tyrmistyi ajomiehet, kun tulenleimujen tuimain
huomasivat pään pääll’ uromielen Peleun poian
leiskuvan, syttänyt jotk’ oli päilyväsilmä Athene.
Kertaa kolmepa huus yli kaivannon nyt Akhilleus
kammoks Ilionin väen, kuulujen myös apukansain.
Hengeti runneltui kakstoist’ urohinta jo heistä
vaunujen, keihästen sekasortoon. Mutta akhaijit
pois heti korjasivat Patroklon alt’ asetuiskeen,
laskivat paarten päälle, ja ääreen kumppanit rakkaat
itkien piiriytyi; kera seurasi nopsa Akhilleus,
polttavin kyynelin uskollist’ asekumppaniansa
vietävän paareillaan näki lyömänä viiltävän vasken.
Hän hänet laittanut itse ol’ ottelemaan, hevot, vaunut
antanut, taas tulevaksipa sielt’ ei tervehytellyt.

Pois väkiseltä nyt Auringon väsymättömän laittoi
Here valtiatar alas Okeanon ikivirtaan.
Vaipui niin valo Auringon, ja nyt taisto akhaijein
aimojen tauota sai tasapää sekä ottelo tuima.

Pois väki Troian myös tapon tuiman tanterehelta
taansihe, vaunuistaan hevot raisut irti jo riisui,
ennen ehtooatriataan kokouksehen kertyi.
Kaikki he seisoivat kokouksess’, istua kenkään
mielinyt ei, pelon all’ oli kaikki he näät, kun Akhilleus
näyttihe taas, joka ottelemast’ oli luopunut ammoin.
Ensin Pulydamas, mies mielevä, noin sanan virkkoi,
Panthoon poika, jok’ entiset ties sekä eess’ olevatkin,
Hektorin ystävä, laps saman syntymäyön kuni hänkin,
toinen taistelemaan mies parhain, neuvohon toinen.

Näin hyväneuvoisesti hän haastoi heille ja lausui:

“Nyt hyvin, ystävät, harkitkaa! Menemään minä neuvon
kaupunkiin, kedoll’ ei, liki laivoja, valkenemista
koin pyhän vartoamaan; on kaukana täält’ omat muurit.
Kun vihamies oli viel’ Agamemnonin aimon Akhilleus,
helpomp’ ahdistaa oli meidän akhaijeja silloin;
ain’ ilomielin itsekin tääll’ liki laivoja yövyin,
toivoin valtaavamme jo laivat kaarevakeulat.
Vaan kovin peljättää mua nopsa nyt Peleun poika;
sill’ ei taistoon vain tasatanterehella hän tyydy,
kuss’ urot Ilionin ja akhaijit iskevät yhteen
yht’ isovimmaisesti, mut kaupunkimmepa kaataa,
riistää hirveä meilt’ uros uhkaa puolisot armaat.
Sinne nyt, miehet, siis! Mua kuulkaa! Näin näet käypi:
ambrosiainen yö tosin esti nyt Peleun poikaa,
mutta jos meidät täällä hän aamun tultua kohtaa
päin asehissaan rynnistäin, hänet on moni silloin
tunteva turmakseen, ja on miekkonen mies se, ken ehtii
Ilioniin hänen eeltään, vaan moni korppien, koirain
ruoaks sortuu. Moist’ ikin’ älköön korvani kuulko!
Vaan jos teemme nyt — vaikka se ei ilo lie — mitä neuvon,
niin torill’ yöpyä saa sotajoukko, ja suojana ain’ on
muuri ja tornit siellä ja portit korkeat, tarkoin
liittyvin puoliskoin, siloveistoiset, lujasalvat.
Mutta kun aamu jo koittaa, kaikk’ asehissa me käymme
torneihin; ja jos laivoiltaan yli muurien mielii
pyrkiä Ilioniin, katumoiksipa hälle se käypi.
Kääntyä laivain luo saa taas, kun on ympäri muurin
orhins’ uuvuksiin hypitellyt korkeakaulat;
ei tule kaupunkiin, vaikk’ uskalikompikin olkoon,
ei sitä kaada, hän itse on hurttain ruokana ennen!”

Vastasi, tuimana katse, nyt Hektor heiluvaharja:
“Pulydamas, noin neuvoen etp’ ole ystävä mulle,
kun väen kaupunkiin taas sulloumaan sinä vaadit.
Eiköpä kylliks sulkenehet lie teitä jo muurit?
Kaupunk’ ei Priamon vaill’ ollut vaskea, kultaa,
kansojen kuolollisten maill’ oli sillä se maine;
nytp’ asumuksist’ on jalot kalleudet katoelleet,
armaaseen Frygiaan sekä Maioniaan monet aarteet
kaupatut matkanneet Zeun närkästyttyä meihin.
Vaan nyt petteliään Kronos-taaton poika mun antoi
voittaa, laivoilleen, meren ääreen syöstä akhaijit,
niinp’ älä kansan kuulla, sa houkkio, moisia haasta!

Ei sua tottele ainoakaan, sitä en minä salli.
Kuulkoot siis mua kaikki ja tehköötˈ, kuin minä neuvon!
Kaikkˈ asekunnittain nyt syökää atria, sitten
vartiat pankaa, valppaat myös kaikkˈ itsekin olkaa!
Vaan kuka huolissaan ylenmäärin lie tavaroistaan,
tuokoon tänne ne, tarjotkoon väen nauttia kaiken;
saada ne oivempˈ on oman miehen kuin vihamiehen.
Aamun koissapa kohtˈ asevaskiin vyöttäen varret
Areen ankaran työn liki laivoja taas alotamme.
Noussut laivoiltaan jos on tottakin aimo Akhilleus —
nouskoon! Lie pahin itselleen. Sillˈ en hänen eestään
taistelon telmeessˈ aio ma väistyä, vaan pelotonna
vastaan käyn, lie hän tai lien minä voittava maineen.
Auttaa muitakin Ares; hän monen tappajan tappoi.”

Noin hän virkki, ja riemusivat kaikkˈ iliolaiset —
houkkiot, joiltˈ älyn pois oli ottanut Pallas Athene.
Hektorin turmiokasta he tuumaa puolsivat kaikki,
kenkään Pulydamaan ei neuvoa uskonut oivaa.
Nauttivat atrian sitten. Vaan yön kaiken akhaijit
surmaa Patroklon suri vaikertain, valitellen.
Alkoi purskahtain valitukseen Peleun poika,
vaipui surmahiset kädet vasten ystävän rintaa,
ähkyen äänteli hän kuin leijona leiskuvaharja,
joltˈ erämies salon sankeikostˈ on ottanut pennut,
tuskassaan tulisessˈ ylen myöhään saapumisestaan;
rientää rotkojen kautta se etsien jälkiä, että
ryöstäjän saavuttais, vihanriehuva on pedon rinta:

322

noin hänen myrmidonit syvin voihkein virkkavan kuuli:

“Tuultˈ oli siis sana, jolla Menoitios-sankarin mieltä
Peleun luona ma lohduttaa koin päivänä lähdön,
ettˈ osasaaliineen pojan kuulun pois muka saatan,
Troian voittajan ettˈ Opoeis on ottava vastaan.
Muttˈ ei täyttele kaikkea Zeus, mitä ihminen mielii.
Kumpikin kostuttaa punahurmein maan saman multaa
Troian mailla nyt saa, sillˈ ei kotilinnahan konsaan
saapuvan myöskään mun näe Peleus, sankari vanha,
ei Thetis, äitini, vaan minut täälläpä maa pian peittää.
Vaan sun jälkees, Patroklos, minä koskˈ olen hautaan
käyvä, en ennen kumpuas luo kuin Hektorin kaadan,
rohkean surmaajas asun, päänkin sulle ma kannan,
poikia Ilionin jalosyntyjä sun roviollas
kakstoistˈ uhrata viihdykkeeks saan kostoni vimman.
Siihen saakka sa luonˈ ole laivain kaarevalaitain;
paartesi ääressˈ itkevät täällˈ yhä yötä ja päivää

immet on Ilionin povipuuhkeat, Dardaniankin,
saaliiks saamat kummankin väell’ ankaran peitsen,
kun monet kaupungit tuhosimme me kansavat, rikkaat.”

Virkki ja laittaa kumppanien jalo käski Akhilleus
kattilan kuumenemaan, jalan kolmen kantaman, suuren,
pois virutellakseen heti Patroklon verihyyteet.
Kattilan nostivat nuo tulen liekkivän päälle ja täyteen
vettä sen kantoivat, lisäellen liekkihin puita;
sai veden kuumenemaan tuli kaartaen kattilan vatsaa.
Vaan kuparissa jo kun vesi kiehui kiiltelevässä,
hurmeet huuhtelivat, ihon voitivat välkkyvin öljyin,
haavat aast’ajan yhdeksän väkevöitsemin voitein;
laskivat vuoteeseen hänet, käärivät lauhkein liinoin
pääst’ alas jalkoihin, yli heittivät valkean raidin.
Myrmidonit koko yön kera askelnopsan Akhilleun
surmaa Patroklon suri vaikertain, valitellen.

Virkki jo Hereä Zeus, sisar-puolisoaan, puhutellen:

356

“Here, valtiatar vakasilmä, jo vainkin Akhilleun
sait levon hylkäämään; sun poikias lie totisesti,
sun oman helmasi lapsia nuo hiuskaunot akhaijit!”

Here, valtiatar vakasilmäpä vastasi hälle:
“Hirveä Zeus, Kronossynty, mi nyt sana suustasi lähti?
Mieskin toiselleen toki mahtaa yhtä ja toista,
vaikka on ihminen vain, ikivaltain keinoja vailla.
Enkö mä, korkein siis jumalattarien — se on mulla
synty, se myös sun puolisonas aviollinen arvo,
sun, joka valtias suur’ olet kaikkien kuolematonten —
iliolaisiin vois vihatessani viskata turmaa?”

Noinpa he toinen toiselleen nyt haasteli tuossa.
Mutta Hefaiston luo Thetis ehti jo kuuleajalka,
kunne ol’ itselleen ikilinnan muit’ ihanamman,
vaskisen, tähdenvälkkehisen jumal’ ontuva tehnyt.
Tuon näki touhuavan hikipäin liki lietsimiänsä,
kaksinkymmenin näät hän kattilajalkoja laati
seisomahan jalopylvähisen salin seiniä pitkin.
Pyörät kultaiset oli jalkain alle hän pannut,
jott’ ihan itsestään Zeun linnaan juosta ne voivat,
sieltäpä kulkea taas kotihinsakin — katsoa ihme.
Valmiit kaikk’ oli muuten nuo, taesorjia viel’ ei
ollut korvia vain; ne hän laati ja naulasi kiinni.
Noita kun taiten puuhasi noin ikitaituri tarkka,
sinnepä saapua myös Thetis ehti jo kuuleajalka.
Juur’ ulos uksestaan Kharis astui hohtavahuntu,

tuon sepon taiteliaan, käsitarkan puoliso sorja,
saapujan keksi ja noin, kädest’ ottaen, lausehet laati:

“Tänne mi saapumahan sinut sai, Thetis soljuvavaippa,
vieraist’ armahin, arvokkain? Käyt meill’ ylen harvoin!
Vaan katon alle jo käy, tule, jotta ma kestitä saankin.”

Virkki ja vieraan vei sulo valtiatar salisuojaan,
huolitetun hopeoilla hän istua tarjosi tuolin
taituriveistehisen, siro siin’ oli myös nojaporras.

Kohta Hefaistoa sinne hän, seppoa kuulua, kutsui:

“Joudu, Hefaistos, näät Thetis on sua etsien täällä.”
Näinp’ isomainehinen taetaituri vastasi hälle:

“Tottako siis tuli valtiatar jalo, korkea meille,
jolt’ avun ammoin sain putoukseni hirveän tuskiin,
jotk’ emo armoton tuotti, kun kauas pois minut, nilkun,
kätkeä tahtoi näät. Kovat oisin kärsiä saanut,
jos sylisuojaan ei Thetis ottanut, Eurynomekin,
Eurynome, tytär Okeanon, ikikiertävän virran.
Vuott’ olin yhdeksän minä seppona siell’, ani-paljon
kaikkea hempua tein, povikäätyä, solkea, neulaa,
onkaloluolass’; yltä ja ympäri vaahdoten vyöryi
suunnaton Okeanos, eik’ ainoakaan mua tiennyt,
missä mä piilin, ei seass’ ihmisien, jumalainkaan,
vain Thetis Eurynomen kera ties, avun antajat armaat.
Hänpä on meille nyt tullut, siis toki multa jo täyden
kaunispalmikkoinen saa Thetis auttamapalkan.
Vaan pane parhaas nyt sill’aikaa kestiten häntä,
kuin minä korjaan palkeet pois sekä työkalut kaikki.”

Virkki ja suunnaton nous sysipeikko ja puhkuen ontui
pois pajapölkyltään; jalat hintelät heippasi alla.
Palkeet korjasi hän tulen luota ja työkalut kaikki,
joill’ oli työskellyt, pani lippaaseen hopeaiseen;
sienen kostuttain kädet sitten pyyhki ja kasvot,
kaulan jänterisen sekä ryntäät ruskeakarvat,
koht’ ihoviittaan verhoutui, lujan koppoen sauvan
ontui ukselleen; kuvaneidot kulkua auttoi,
kultaiset, vaan kuin eläväiset impyet kuunaan.
Niill’ äly rinnass’ on, puhe ääntyvä, mieli ja voima,
neuvomat myös jumalattarien jalot askaretaidot.
Toimessaan sivull’ auttoi nuo, mut valtias vaappuin
asteli vieraan luo, kuss’ istuin välkkyvä vartoi,
näin, kädest’ ottaen häntä, jo virkkoi, lausehet laati:

“Tänne mi saapumahan sinut sai, Thetis soljuvavaippa,

vieraist’ armahin, arvokkain? Käyt meill’ ylen harvoin!
Virka, mi pyyntösi on, sen sulle ma teen halumielin,
jos vain tehdä ma voin eik’ olle se mahdoton mahtaa.”

Vastasi, virkkoi näin Thetis uhkuvin kyynelin hälle:
“Joukost’ onkopa vain jumalattarien joku toinen
konsaan joutunut kärsimähän sydänmurtehet moiset,
kuin mit’ Olympon Zeus yli muist’ on säätänyt mulle?
Vain minut vaimoks sai merenimpiä ihminen hältä,
Peleus, Aiakon poika, ja vastoin mieltäni vallan
maiseen ylkään yhdyin; nyt kotonaanpa hän värjyy
riutuen vanhuuttaan väetöntä. Mut uus suru sortaa
mieltäni. Zeus näet soi pojan syntyä mulle ja kasvaa,
urhoist’ uljaimman; kuin puun vesa nuori hän nousi;
niinkuin tarhan tainta ma kasvatin häntä ja kaitsin,
rantaan Ilionin hänet laitoin kaarevin laivoin,
vastaan miehiä sen; mut en tervehtää, halaella
jälleen saapuneheks saa häntä ma Peleun linnaan.
Kons’ elon ilmojen valkeutt’ on näkemässä hän vielä,
tuskia kärsii hän, enk’ auttaa voi minä lainkaan.
Hällepä neidon soi valioimman poiat akhaijein;
kunnialahjan senp’ Agamemnon valtias ryösti.
Mieleen jäytävä jäi viha siitä; mut iliolaiset
saivat akhaijit karkkoamaan peräkeulojen keskeen,
saartivat umpeen tiet; jopa saapui hälle akhaijein
vanhimmat monet tarjoamaan ani-loistavat lahjat.
Itse hän kieltäytyi tuhon torjunnasta ja turman,
vaan toki Patroklon asuhunsa hän vyötteli aimoon,
laittoi ottelemaan, kera suuren soi sotaparven.
Päivän kaiken taistelivat liki porttia Skaian,
kaanneet kaupungin sinä päivänä oisivat, ellei
iskenyt maahan Apollo Menoition ois uropoikaa,
turmien tuottelijaa, iso jott’ ois Hektorin maine.
Siksi nyt polvia sun halajankin, eiköpä sulta
kilpeä sais, kypärää polo poikani, kuoleva kohta,

sääryskiskoja sorjia myös, varaeltuja soljin,
sais sopavaskiakin; asu entinen jäi näet valtaan
ystävän surmaajain; ja nyt maaten maassa hän voihkii.”

Näinp’ isomainehinen ikitaituri vastasi hälle:
“Viihdy jo, kauemmin tuost’ ällös kantako huolta!
Kunp’ alt’ ankaran kuolon niin minä varjota varmaan
poikasi voisin, kun tuloss’ on tuhokohtalo kolkko,
kuin hän varmaan saa asevarjeet, joit’ ihaellen
ihmiset ihmehtii, ken vain ikinänsä ne nähnee!”

Virkki ja vieraan luota jo painui taas pajahansa.
Palkeet liekkiin päin heti käänsi ja lietsoa käski.
Kaksinkymmenin suin nepä ahjoon puhkua alkoi,
huokuen henkeä syttelevää yhä vaihtuvin voimin,
vuoroin kiihtyen, kons’ oli kiire, ja hiljeten vuoroin,
kuink’ oli kulloinkin halu hällä ja työn meno vaati.
Loi tinat, vasket valkeahan kulumattomat seppo,
kalliit kullat loi, hopeatkin; nous alasinta
pölkylleen väkisuurta jo nostamahan sekä koppoi
kouraan valtahisen vasaransa ja toisehen pihdit.

Tuosta hän ensin nyt teki vankan, valtavan kilven,
kaartaen kaunoisesti ja kolmin välkkyvin kiskoin
partaat reunustain, teki kantimen myös hopeaisen.
Viisinkertainenp’ oli kilpi, ja sen etupintaan
kirjasi taidokkaat kuvaukset selkeä seppo.

Keskeen laati hän maan, meren laati ja aukean taivaan,
myös väsymättömän auringon sekä kuultavan täyskuun,
tähtien tarhat kaikk’, ikiseppelet ilmojen ylhäin,
Pleiadit ja Hyadit myös ja Orionin tuiman,
seitsentähtisen viel’ Otavankin, ilmojen otson,
ympäri kiertyen vain jok’ Orionin kulkua tarkkaa,
kylpyyn Okeanon ei käy kera tähtien muitten.

Kahden kansavan kaupungin kuvat muovasi sitten.
Toisess’ armaat häät, ilojuhlat juur’ oli: soihduin
morsio saatettiin läpi kaupungin, heleästi

helkkyi ilmoihin häälaulu, ja jäi talo taaton;
nuoret kiepuen karkelivat, kisatanterehella
huilut pauhaten soi, kitaratkin; kaikk’ ovihinsa
karkasi ihmeissään, ihaellen naapurinaiset.
Vaan torill’ oikeutt’ istuttiin, väki kooll’ oli taaja.
Hengensakkopa siell’ oli riitana. Maksanehensa
toinen väitti jo sen, koki selvittää väen kuullen,
toinen taas sitä viel’ ei maksetun myöntänyt lainkaan.
Tuomarin ratkaisuun mies kumpikin turvata tahtoi.
Huutaen suosiotaan väki puolteli toista ja toista;
airuet hiljentää koki joukkoa, vaan vakamielet
kansan vanhimmat kivill’ istuivat pyhän piirin;
tuomarinsauvat toi heloääniset airuet heille;
vuoroon sauvoineen kukin nousi ja tuomion lausui.
Kultatalenttia kaks oli tallennettuna keskeen
sille, ken vahvistaa voi oikeimmaks asiansa.

Kaks aseloistoisaa sotalaumaa saartanut toisen
taas oli kaupungin sekä uhkaa kaks asetellut:

sen soraks sortaa tai veron ottaa, vaatien puolet
kaikest’ armaan kaupungin varavauraudesta.
Suostunut ei, vaan väijyksiin väki hankkihe joutuin.
Vaimot muuria varjelemaan sekä kasvavat lapset
nousi ja vanhukset iän painamat. Vaan sotikansa
portist’ ulkosi pois; sitä johti Athene ja Ares,
kultaa kumpikin, kultaisin pukinein, asevarjein,
kauniit, valtahiset, kuten ainakin on ikivallat,
kauas loistaen, vaan matalampia maiset ol’ urhot.
Tuonnepa tultua nyt parahimpaan väijymäkätköön,
virran viereen, kuss’ oli karjan juottamapaikka,
maahan painautui väki yllään välkkyvät vasket.
Vaanijamiest’ oli kaks etähämpänä vartoamassa
laumoja lampahien sekä kaarevasarvien härkäin.
Nuopa jo ilmaantui, tuli tuomina kaitsijan kahden;
vaaraa arvaamatta he asteli huiluja soittain.

526

Kohta kun huomasi nuo, väki väijyvä karkasi kimppuun,
laumat kaunoiset, härät, lampaat valkeavillat,
valtasi saaliikseen sekä kaitsevat paimenet kaatoi.
Mutta kun leirissään, kokouksess’ istuen, kuuli
saartajat karjain luot’ ison melskeen, vauhtia vinhaa
kiitävin vaunuin sinne he riensivät ryöstäjän jälkeen.
Joukot järjestyin joen partaall’ iskivät yhteen,
viuhui vastakkain väkipeitset välkkyväkärjet.
Siin’ oli Riita ja Riehu ja hirveä Turma ja Surma,
kietoi kons’ elävält’ uron vammatun taikk’ ehon aivan,
kons’ elotonta jo vei, jalast’ ottaen, pois läpi melskeen;
liehui harteillaan punahurmein hohtava vaippa.
Kuin elo niiss’ ois ollut, niin kävi tuoksina taiston,
toinen toiseltaan koki raivoin kaattuja raastaa.

Kuohkean kynnösmaan, väkipellon laati hän sitten,
vainion valtahisen; moni kyntäjä sarkoja eestaas
asteli auroineen, pari uhkea härkiä eessä.
Aina kun pääsivät taas saran päähän, alkamakohtaan,
niin kävi vastaan mies, mesivienoa viiniä maljan
tarjosi virvokkeeksi; ja taas vakomaalle he kääntyi,
jälleen päästäkseen pian laitaan vainion laajan.
Mustui auran käytyä maa kuten ainakin mullos,
vaikk’ oli kultaa kaikki; se työ oli verraton ihme.

Sitten muovasi myös elonleikkuun; vartevan viljan
kimppuun leikkaajat kävi sirpeillään hiotuilla;
taajaan sirppien täydelt’ ain’ elo lankesi luokoon,
siitä se lyhteiks solmittiin, side olkinen pantiin;
kolmepa henkeä heilui sen sitelyssä, ja heille

kimppuja kooten toi sylin täysin poikaset viljaa,
vikkelät toimessaan; väen keskell’ itsepä seisoi
ääneti sauvoineen maan haltia siell’ ilomielin.
Tammen alle jo laitettiin eväsatria syrjään:
hääräsi palvelijat härän isketyn luona, ja naiset
puolispuuroon loi lumihohtavat, jauhetut ohrat.

Köynnöstarhan myös teki terttuja uhkuvan seppo,
kauniin, kultaisen, toki tertut tummina riippui:
kierteli köynnökset hopeaisia salkoja pitkin.
Sitten ympäri sen teki kaivannon sinipohjan,
myös tina-aitauksen; vain yks oli portti ja polku,
polkema kantajien, kun korjattiin sato tarhan.
Kantajat kantajatarten kanss’, ilomieliset, nuoret,
täytteli taakakseen vasut virpiset mairehin marjoin.
Heidän keskellään kävi poikanen, löi soreasti
helkyttäin kitaraansa ja Linos-laulua lauloi
kirkkaall’ äänellään; kera tahdiss’ asteli toiset
laulua säistellen, kisa-askelin keikkuvin rientäin.

Sitten härkiä laati hän korkeasarvia lauman,
toisten karvana kulta ja taas tina valkea toisten;
mylvien rynkäsivät pihatosta ne laitumen nurmeen,
rantaan nuojuvakaislaisen, ikivellovan virran.
Paimenet kultaiset kera kulkivat, niit’ oli neljä,
koiria yhdeksänp’ oli nopsia miehien myötä.
Vaan jalopeuraa julmaa kaks etupääst’ oli karjan
riistänyt sonnin möyryävän; kovin mylvi se, konsa
vei pedot saaliikseen; luo koirat kiiti ja miehet.
Vaan pedot auki jo kiskaltain härän uhkean kyljet
särpi sen verta ja söi sydämyksiä; paimenet turhaan
huudoill’ yllyttää koki nopsia koiria kimppuun.
Näät jalopeuroihin nepä karttivat iskeä hampain,
vain liki ärhentäin taas heittyivät heti syrjään.

Laitumen muovasi viel’ isomainehinen ikiseppo,
laaksoon kaunoiseen pani lampaat valkeavillat,
myös majat paimenien, pihatarhat, kaikk’ ometotkin.

Karkelotanhun myös teki taiten taitaja kuulu —
moisen Knosos-kaupungiss’ avarass’ oli ammoin
Daidalos tehnyt; sen hiussorjapa sai Ariadne —
kukkeat poikaset laati ja miesten mielimät immet
piiriin karkelemaan käsiranteist’ ottaen toistaan.

Verhona neitosien oli paistava palttina, poikain
mekkona kaunoinen, viel’ öljynvälkkyvä kangas.

Sorjat neitojen pääss’ oli seppelet, poikien heilui
miekat kultaiset kupehell’ olusvöin hopeaisin.
Vuoroin ympäri kiepuivat ylen ketterin varpain,
kiitäen kuin levypyörä, kun ääreen astiaseppo
istuu tunnustain käsin tuttavin, onko se herkkä,
vuoroin vastakkain taas karkelivat rivitysten.
Saartanut tungos suur’ ihamiell’ oli karkelon armaan.
Säistäen soitollaan jumalainen laulaja lauloi
karkelomaalla, ja kaks ilakoivaa myös kujeniekkaa
teiskui temppuja tehden, kons’ oli alkanut laulu.

Vihdoin Okeanon ikivirran ouruavaisen
kilven reunaa kiertämähän pani, kirjatun taiten.

Mutta kun sai taotuksi jo vankan, valtavan kilven,
niin sovan laati hän myös, tulen liekkiä leimuavamman,
kauniskirjaisen kypäränkin, painavan, päähän
mahtuvan tarkalleen, kera kultaisen kuputöyhdön,
sitkeät myös vasaroi tinakiskot, säärien varjeet.

Mutta kun valmiiks sai asun kaiken, taituri kuulu
riensi Akhilleun äidin luo sekä hälle sen antoi.
Hänpä, Hefaiston antimet nuo aniloistavat myötään,
haukkana maahan liiti, ja jäi lumiharja Olympos.

YHDEKSÄSTOISTA LAULU

SOVINTO.

Virrast’ Okeanon nous Eos sahramivaippa,
rientäen valkeudeks ikivaltain, ihmisienkin.
Koht’ emo laivain luo sepon korkean antimet saattoi;
vihlovin itkuin viskauneen yli ystävän ruumiin
poikans’ armaan keksi ja itkevän kumppanienkin.
Astui luo emo kuolematon, kave, kantaja ylhä,
aaluvataan kädest’ otti ja viihteli, noin sanan virkkoi:

“Lapseni, kuolleen nukkua suo, suru suuri jos onkin,
kosk’ ikivaltain sallima on hänet sortanut surmaan.
Täss’ ota vastaan nyt asu kaunis, lahja Hefaiston;
ei sovin moisin viel’ uros varttaan lie varaellut.”

Virkkaen noin tamineet emo kuoloton laski Akhilleun
jalkojen ääreen; kalskahtain sovat soi taesorjat.
Peljästyivät myrmidonit, ei katsoa niihin
tohtinut ainoakaan, sitä säikkyi. Vaan näkö niitten
nosti Akhilleun vimmaa vain; tult’ iskivät tuimaa
kulmien alt’ uron silmät, kuin salamoita ne säihkyis;
koppoi maasta hän riemahtain jumal-antimet uljaat.
Mutta kun katselleeks sai kaunoja noit’ ihamielin,
äidilleen sanat siivekkäät nyt sankari lausui:

“Oi emo, taivahisen takomainen on tuo asu totta,
moisia kuoloton mahtaa vain, ei ihmiset maiset.
Nytpä sen ylleni suorin. Vaan kovin pelkona mull’ on,
ettei kärpäset vain jo Menoition aaluvan aimon
haavoja kärkkyilis sill’ aikaa, vammoja vasken,
toukkia siittäis, ruumist’ ei vain turmelis aivan —
sill’ elon surma jo vei — ja se maaksi jo niin mätäneisi.”

Näin emo vastasi taas, kave kuoloton, kuuleajalka:
“Lapseni huolissaan tuost’ älköön mielesi olko!
Parvet kärpäsien koen itse ma torjua kärkkäät,
herkkuna ruumiit joille on urhojen kaatunehitten.
Vaikkapa vuoteellaan koko vuoden tuoss’ olis umpeen,
säilyy ennallaan tahi nuortuu vain iho hältä.
Kutsuos koolle jo siis sinä kaikk’ uromielet akhaijit,
pois viha, kansojen pään Agamemnonin nostama, pyörrä,
kamppailuun heti sonnustau sekä vyöttäy voimaas.”

Virkki ja rohkean loi pojan rintaan sankari-innon,

Patroklollepa ambrosiaa, punanektarin vihmaa
pirskoi sieraimiin, eho ett’ ois viel’ yhä ruumis.

Vaan meren äärtäpä astui nyt jumalainen Akhilleus,
valtavin äänin huusi, ja luo urot riensi Akhaian,
myös nekin joill’ oli valkama ain’ olopaikkana muuten,
laivojen ohjaajat, peräairojen haltiat kaikki,
muonitusmiehet myös, väen ruokkijat laivojen luona,
kaikki ne riensi nyt koolle, kun näyttihe taasen Akhilleus,
kauan olleet nuo polokamppailusta jo poissa.
Ontuen kumpikin astuivat urokumppanit Areen,
urhea Tydeun poika ja kuulu Odysseus, varret
keihäitten varanansa, kun vaivasi ankarat haavat;
joukkoon ehtivät, istuivat etumaisien piiriin.
Saapui viimeiseks sotalaumojen pää Agamemnon,
kärsien haavastaan, näet keskell’ ottelon kiivaan
peitsellään hänt’ iski Koon, Antenorin poika.
Mutta kun tulleet koolle jo kaikk’ oli siihen akhaijit,

nousi ja virkkoi noin uros askelnopsa Akhilleus:

“Siitäpä kummankin etu suuri nyt, Atreun poika,
koitui, sun sekä mun, tytön tyhjän vuoksi kun yltyi
mieliä-raatelevaan vihan vimmaan kumpikin! Josp’ ois
Artemis nuolellaan hänet laivalt’ ampunut tuolloin,
Lyrnesson tuhopäivänä, kun hänet sain sotasaaliiks!
Eipä akhaijeist’ ois toki niin moni nurmea purrut
lyömänä vainoajain, viha kons’ yhä mieltäni kalvoi.
Kostui Hektor vain, ilon Ilion sai; mut akhaijit
kauan muistanevat tätä riitelyämme, ma luulen.
Vaan ne nyt olkoot olleitaan, miten loukkasivatkin;
on sydän rinnassamme jo suistaminen väkisenkin.
Itse ma pois vihat viskaan; sill’ ei leppymätönnä
kaunaa mun tule kantaa. Siis sinä nyt nopeasti
riennätä, nosta jo kamppailuun hiuskaunot akhaijit,
taas ett’ iliolaisia päin minä käyn, koetankin,
vieläkö vain halu lie liki laivoja yöpyä heillä.
Mutt’ iloll’ ehkäpä kai moni polvia sois lepäyttää,
pois kahakasta jos päässyt lie väkipeitseni välttäin.”

Noin hän virkki, ja riemastui varusääret akhaijit,
kun vihan mielestään jalo jätti jo Peleun poika.
Loihe nyt lausumahan sotalaumain pää Agamemnon
istumapaikaltaan, ei keskeen astunut piirin:

“Ystävät, kaikk’ urot Argos-maan, asekumppanit Areen!
Kuultava vuoroon on kukin, ei tule keskeytellä
toisten; tottunehellekin käy näet tuo tukalaksi.

Ken mitä virkkaa voi, mitä kuulee miessorinassa?
Häipyy, hämmentyy väkevinkin siinä jo ääni.
Peleun poikaan nyt minä käännyn, vaan mua kuulkaa
myös te, akhaijit muut, hyvin tarkatkaa, mitä lausun.
Miehilt’ Argos-maan monet syytökset sekä moitteet
kyllä ma kuulla jo sain; mutt’ enp’ ole itse mä syypää,
sallima kaiken on syynä ja Zeus sekä öinen Erinnys.
Nuo kokouksess’ ottivat mult’ älyn päivänä tuona,
88
jolloin kunnialahjan Akhilleult’ itse ma riistin.
Vaan mitä tehdä mä voin? Jumalathan on johtajat kaiken.
Zeun tytär ylhä on Harha, jok’ ihmiset syöksevi syyhyn,
haltia turmiokas; jalat hällä on pehmeät, sill’ ei
astele maassa, mut ihmisien pään päällä hän kulkee,
kiehtoo maan asujoita, ja paulaan käy kuka sattuu.
Itsepä Zeus kävi kerta, jok’ ihmisien, jumalainkin
korkea valtias on; hänet juonillansapa Here,
vaikk’ oli nainen vain, perin petteli päivänä tuona,
jolloin saalahanaan Alkmene sankarin saava,
Herakleen, oli, valtiatar lujamuurisen Theben.
Silloin kerskaten Zeus noin virkkoi taivahisille:

‘Kaikki te taivahiset, jumalattaret kuin jumalatkin,
kuulkaa, kun minä lausun nyt, mitä mieleni laatii:
päästää pintehikäs tänä päivänä Eileithyia
poikasen, jonk’ alamaisia kaikk’ ovat ympäryskansat,
heimoa urhojen, jotk’ ovat itse mun juurtani ylhää.”

Here valtiatar jopa virkkoi viekkahin aikein:
‘Et puhu totta sa nyt, lupaustasi tuota et täytä.
Siispä, Olympon Zeus, sinä nyt vala korkea vanno,
ett’ ovat ympäryskansat kaikk’ alamaisia sille,
jonk’ emo saalahanaan tänä päivänä saattavi maalle
heimoa urhojen, jotk’ ovat itse sun juurtasi ylhää.’

Virkkoi noin; mut Zeus kavaluutt’ ei keksinyt lainkaan,
vaan valan vannoi tuon; katumoiksipa totta se kääntyi.
Oitis Olympon korkeudest’ alas riensi jo Here
Argos määränpäänä akhaijinen, kuss’ asuvaksi
Perseun poian ties, Sthenelon, kera puolison kuulun.
Täll’ oli kohdussaan kuuskuinen poika; ja senpä
Here saatteli maalle nyt ennen aikoja aivan,
vaan Alkmenen luota hän esteli synnytär-immet.
Zeun Kronossynnyn luo tuli itse jo viestiä tuomaan:

‘Zeus isä, valkean-iskijä, nyt sana kuule ja huomaa!
Valtias Argos-maan jo on syntynyt, sankarin alku,
122

Eurystheus, Sthenelon vesa, aaluva Perseun poian,
sun perijuurtasi: eip’ ole kansain pääks epäkelpo.’

Virkki, mut vimmainen Zeun rintaa viilteli tuska,
Harhaa sieppasi pään kiharoista hän kiiltelevistä,
julmistuin sydämessään noin valan ankaran vannoi,
että Olympoon ei, asumuksiin tähtisen taivaan,
tuo paha kaikkien paulojatar ois astuva koskaan.
Pään yli viuhauttain jopa viskasi tähtisen taivaan
tanhuilt’ inhan tuon — alas ihmismaille hän suistui.
Vaan hänen työtään Zeus yhä huokasi, kun pojan rakkaan
raatavan orjana Eurystheun näki raskain vaivoin.
Noin minun myös kävi, sillä kun Hektor heiluvaharja
miehiä Argos-maan alas iski jo laivojen luona,
voinut en unhottaa erehystäni, syytäni suurta.
Vaan mitä nurjaa tein, kun Zeus älyn mult’ oli vienyt,
sen minä korvaan taas, lukemattomat suon sopulunnaat.
Niinpä jo taistoon käy, kera käymään kiihtäös muutkin!
Valmis koht’ olen antamahan kaikk’ antimet sulle,
kattosi alla mit’ oiva Odysseus tarjosi eilen.
Malta, jos mielit, vaikk’ iso taistelointosi onkin,
kunnes palvelijat käy laivoilt’ antimet tänne,
itse jo nähdäkses, miten laatuisat ne on lahjat.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Miesten valtias, suur’ Agamemnon, Atreun poika!
Lahjasi anna, jos tahdot, nuo, kuten vaativi kohtuus,
tai pidä, tee miten mielit. Vaan heti vitkaelutta
taistoon hankkiukaamme; nyt ei sovi haaskata aikaa
haastaen, aikaillen, kun on täyttämätön teko aimo.
Kuin nyt Akhilleun taas eturinnass’ iskevän näätte,
keihäsvaskellaan rivit sortavan iliolaisten,
mies kera miehen mittelöhön niin kaikki te käykää!”

Hällepä vastasi näin nyt Odysseus, mies monineuvo:
“Noin älä, vaikk’ ylen uljas oot, jumalainen Akhilleus,
Troiaa kohti sa käske akhaijein einehetönnä

käydä sen laumain kimppuun, sill’ ei lie lyhyt silloin
temmellys, kun törmää päin sotajoukkoa joukko,
joit’ ikivallat kumpiakin elähyttävät intoon;
vaan nyt laivojen luona sa nauttia käske akhaijein
ruokaa, viiniäkin, sepä voimaa, rohkeutt’ antaa.
Eihän voi koko päivää mies, sen laskuhun asti,
ruokaa vaill’ ihan rynnistää vihamiehiä vastaan;
sillä jos ottelemaan häll’ onkin mieli ja into,
herpoo hiljalleen jäsenensä, ja käy jano, nälkä
kimppuun näännyttäin, ja jo horjua askelet alkaa.

Mutta se mies, joka tarpeekseen sai viiniä, ruokaa,
päivän kaiken päin vihamiehiä iskeä jaksaa,
rinnass’ uupumaton sydän uljas on, jänteret vankat
ei väsy ennen kuin kaikk’ ottelemasta jo erkee.
Ympäri leiriä siis väki käskeös atrian laittoon.
Lahjat kansain pää Agamemnon taas kokouksen
keskeen saatelkoon tähän, ett’ omin silmin akhaijit
nähdä ne sais ja sa niill’ ilahuttaa itsekin mieltäs.
Myös valan vahvan vannokohon hän eessä akhaijein,
ettei yhtynyt, ei kera vuoteeseen ole käynyt,
niinkuin, valtias, vaimoon on tapa yhtyä miehen.
Vaan sydän rinnassas jo, Akhilleus, leppeä olkoon.
Sullepa vielä hän myös pitäköön pidot uhkeat luonaan,
jott’ et rahtuakaan hyvityksesi uupuvan tuntis.
Sun jalouttasi kaikk’, Agamemnon, kiittävät silloin,
sill’ ei jää häpeäksi se valtiahalle, jos alttiin
suo sovituksen sille, jot’ ensin loukkasi suuttuin.”

Hällepä vastasi näin Agamemnon, valtias miesten:
“Poika sa Laerteen, sanas kuulen nuo ilomielin,
sillä sa haastoit kaikin päin osuvasti ja oikein.
Valmis tuon olen vannomahan, sydän niin mua käskee;
väärin en vanno ma eess’ ikivaltain. Vaan nyt Akhilleus
tuokion vartokohon, iso taistelointo jos onkin.
Olkaa koolla te kaikk’ urot muutkin, kunnes on tuotu

antimet kattoni alta ja vannotut vahvat on liitot.
Sullapa itselläs tämä työnä ja toimena olkoon:
käy sekä kanssasi vie valioimmat nuoret akhaijein
laivani luo, sielt’ ottamahan, mitä tarjosit multa
eilen Akhilleun eessä, ja tuomaan neitoset tänne.
Leiriin Talthybios taas laajaan mennen akhaijein
karjun tuokoon, Zeus sen on saava ja Helios uhrin.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Miesten valtias, suur’ Agamemnon, Atreun poika!
Toisena aikana toimittaa ois tuo sopivampi,
kun lepohetken suo taas kerran taistelon riehu
eik’ ole rintani näin sotaintoon syttynyt tuimaan.
Raadeltuinahan on kedoll’ urhot, jotka hän kaasi,
Zeulta kun voitonkunnian sai, Priamon vesa Hektor.
Mutta te syömään vain kehotatte! Ma itsepä soisin,
että nyt ottelemaan kävis oitis poiat akhaijein,
ruokiin ryhtymätönnä, ja vasta kun päivä on maillaan,
atrian uljaan laatisi, kun häpeämme on häätty.
Ei ole ruokaa mun sitä ennen eik’ ole juomaa
ottava suuni, kun surman sai sotakumppani armas;

luonani tuo majass’ on terän tuiman viiltämä ruumis,
usta jo päin jalat käättynä, siell’ uron ystävät ääress’
itkevät. Siksipä mieless’ ei nyt mull’ ole moiset,
surma ja hurme on vain sekä kuolevien korahukset.”

Hällepä vastasi taas nyt Odysseus, mies monineuvo:
“Peleun poika Akhilleus, mies sa akhaijien aimoin!
Peitselt’, urhoudelt’ etevämp’ olet kyllä ja paljon,
runsaammaltipa taas lie mieltä ja neuvoja mulla,
kosk’ olen syntynyt varhemmin sekä myös kokeneempi.
Siihen myöntyköhön sun mielesi siis, mitä neuvon.
Mies pian työlästyy sotakentäll’ ottelon työhön,
taajaan korsia kuss’ alas iskee niittävä vaski,
vaan sato, saalis on niukka, jos sallii vaipua vaa’an
Zeus, joka urhojen on asekiistain kaitsija korkein.
224
Vatsall’ ei toki vainajiaan tule surra akhaijein.
Päivittäin moni surman saa, kasat urhoja kaatuu,
kenp’ ois hetkeäkään toki silloin paastoamatta?
Ei, vaan kumpuun pantava on, ken kerran on kuollut,
mielin miehekkäin, hänt’ yks on surtava päivä.
Muitten taas, joit’ ei ole surmannut sota julma,
ruoka ja juoma on muistaminen, jott’ ottelisimme
vain sitä vankemmin vihamiesten kanss’ yhä eelleen,
suojana välkkyvä vaski. Mut älköön empikö kenkään,
älköön vartokokaan kehotusta ja käskyä toista.
Kuulkaa nyt kehotusta: sen ei hyvin käy, joka jääpyy
laivojen luo. Kaikk’ yhtenä päin hepourhoja Troian
silloin rynnätkäämme me taistoon ryhtyen tuimaan.”

Virkki ja lähti jo, saattajinaan pojat Nestorin kuulun,
Fyleun poika Meges, jalo Meriones, Melanippos,
vielä Thoas sekä myös Lykomedes, Kreionin poika.
Riens Agamemnonin nuo majasuojiin, Atreun poian.
Sen kuin kuultu, on käsky jo käytykin: kattilajalkaa
kuus pesumaljan myös kera kahdenkymmenen kirkkaan,
kakstoist’ orhia otti ja toi lupausta he myöten,
seitsemän neitoa, joill’ oli armaat askaretaidot,
kahdeksantena tuo tytär Briseun kukkeakulma.
Vaakasi kymmenen vielä talentin verran Odysseus
kultaa, lähti jo taas, kera kantoi lahjoja nuoret.
Nuo kokouksen keskeen toi ne, ja nous Agamemnon;
airut Talthybios, jaloääninen kuin ikivallat,
viereen kansojen pään kävi karjua luo talutellen.
Atreun poikapa nyt käsin kiskaltain veti veitsen,
vyöllä mi vieress’ ain’ oli miekan valtavan huotran;
otsuskarvat viilsi ja puoleen Zeun kädet nosti

palvoen häntä; ja paikoillaan kaikk’ ääneti istui,
kuunteli kansain päätä akhaijit, kunnian antain.
Katsoi taivaan korkeuteen hän näin rukoellen:

“Zeus valan kuulkoon tään, ylin, suurin kuolematonten,

Helios ylhä ja Maa ja Erinnyit myös manalaiset,
kuoltua joilt’ ikikoston saa valan vannoja väärän:
enp’ ole Briseun tyttärehen minä ryhtynyt konsaan,
en halatakseni pyytänyt tai mitä mielinyt muuta,
on käden koskematonna hän ollut kattoni alla.
Väärä jos on vala tää, ikivallat päälleni pankoot
vaivat kaikki, mit’ on valapattojen kostona kuunaan!”

Virkki ja kaulan viilsi jo karjult’ ankarin vaskin;
koppoi ruumiin Talthybios, meren ahmivan aaltoon
viskasi eineeks sen kalaparvien. Mutta Akhilleus
nousi ja lausui noin uromielten akhaijien kuullen:

“Zeus isä, suurill’ ihmiset lyöt lumehilla sa totta.
Muuten vimmannut sydänt’ eip’ ois multa ja mieltä
Atreun poika ja pois väkivalloin neitoa vienyt,
riidoin riistänyt multa. Mut Zeuspa se kaiketi tahtoi,
että akhaijein kansast’ ois moni suistuva surmaan.
Eine nyt syökää siis, ett’ alkaa taistelon voimme!”

Virkkoi noin sekä päätti jo joutuisaan kokouksen.
Lähtivät nyt kukin laivalleen kooll’ ollehet urhot.
Uljaat myrmidonit, hepä lahjat nuo majatalteen
ottivat, veivät luo jumalaisen Akhilleun laivan,
laskien sinne ne, istumahan siell’ impyet saattain;
oivat palvelijat orot ohjasi taas hepotarhaan.

Kuin Afrodite kultainen, tytär kukkea Briseun,
kun näki Patroklon tylyn vasken viiltämät vammat,
vaipui vaikertain yli ruumiin, parmahiansa
raateli, hohtelevaa repi kaulaa, muotoa sorjaa,
itkien immyt noin jumalainen vaiteli, virkkoi:

“Armas Patroklos, minun koidon ystävä kallein!
Viel’ elit silloin, kun minun jättää tää maja täytyi,
nyt palatessani nään sinun uinuvan, urhojen päämies,
kuoleman unta jo. Niin suru vain surun päälle on mulla.
Mieheni, jonk’ isä mulle ja korkea äitini katsoi,
viiltävän vasken lyömänä näin kotimuurien luona,

kolmepa veljeä myös, saman saamia kantajan kalliin;
kaikki jo rakkaat nuo tuhopäivän kohtasi tuiman.
Vaan mun et itkevän nähdä sa raskinut, ett’ ol’ Akhilleus

mieheni surmannut, jalon Myneen, kaatanut kaiken
ruhtinaskaupungin, avioksipa aimon Akhilleun
lausuit lohduttain minut saattavas, että hän laivoin
Fthiaan veis tykö myrmidonein minut häitteni viettoon.
Ainian itkien siks suren surmaas, ystävä kallis.”

Noinpa hän itki, ja immet muut kera myös, näkösyynä
sankarin surma, mut aatoksiss’ oman kohtalon orpous.

Mutta Akhilleun luo tuli, pyyteli vallat akhaijein,
että hän eineen söis, vaan huoaten kielsihe urho:
“Kumppanit kullat, mulle jos mieliks olla ken aikoo,
ruokaa, juomaa virvokkeeks sydämelleni älkää
vaatiko nauttimahan, kun haikea murhe on mulla.
Varron laskuhun auringon, enk’ uuvu ma silti.”

Virkkaen noin muut joukkojen päät hän päästi jo luotaan,
jäivät vain pojat Atreun, jäi jumalainen Odysseus,
Nestor, Idomeneus sekä Foiniks, sankarivanhus,
lohduttain surevaista, mut ei sydän elpynyt ennen
kuin uros hurmehisen, kitakiljuvan pääs sodan keskeen.
Vain syvin huokaisuin hän muisteli muistelojansa:

“Ystävä-parkani, voi, kovaonninen, kumppani kallein,
puuhasit atriat niin monet voimaa-antavat mulle
nopsana kattoni alla, kun käydä ol’ aika akhaijein
Troian joukkoja päin väell’ Areen itkua-tuovan.
Vaski nyt runteli ruumiis, eik’ ota mieleni vastaan
ruokaa, juomaakaan, vaikk’ on varaeltuna kyllin,
vain sua kaipaa. Suuremp’ ei mua vois suru sortaa,
ei edes, vaikka jo kuulisin, ett’ oma taatto on kuollut,
Fthian mailla jok’ itkien kai ikävöitsevi luokseen
poikaans’ urhoisaa, joka kaukana kamppaelussa
vuoksi on herjaisen Helenen kera iliolaisten,
tai jumalsorja Neoptolemos, oma poikani, joll’ on

326

Skyros kasvintanterenaan, jos on viel’ elon mailla.
Ain’ oli toivo se mun sydämessäni, että mä yksin
rannoilt’ Argos-maan hepokuulun kaukana oisin
kaatuva Troian luo, vaan taas sinun saapua Fthiaan
suotu ja laivoin myös merinopsin poikani noutaa
Skyros-saarelt’ ois, perimilleen ohjata maille,
aarteet, palvelijat, kotilinnat korkeat näyttää.
Sillä jo kuolleen aavistan minä Peleun, taikk’ on
murtama vaikean vanhuuden, jos viel’ elon rahtu
viipyy viimeinen, yhä vartoo ankein mielin
vain poloviestiä, kun minut kuulee kaatuneheksi.”

Noin uros itki, ja huokasivat kera päälliköt muutkin,

kun kodin huomaan jättämiään kukin muisteli heistä.

Vaan polotellen Zeus näki urhojen haikean murheen,
näin sanat siivekkäät jo Atheneen kääntyen lausui:

“Lapseni, unhottuiko jo sult’ ihan sankari uljas,
ei osu mielees ollenkaan kuten ennen Akhilleus?
Tuoll’ yhä laivain luona hän istuu korkeakeulain,
ystävätään yhä itkee; muut ovat atrian ääreen
käyneet kaikki, mut hänp’ ei ruoan rahtua maista.
Siis mene, armaan ambrosian sekä nektarin voimaa
vuodata sankarin rintaan, ett’ ei näännytä nälkä.”

Innokas ilmankin, sanast’ yltyi tuosta Athene;
niinkuin kiljuva kotka hän sinkosi, valtavasiipi,
taivaast’ ilmojen kautt’ ylähäisten. Vaan jo akhaijit
taistoon vyöttihe leirissään; ja Akhilleun rintaan
nektarin, armaan ambrosian hän tiukkua antoi,
jott’ ei uuvuttais uron polvia kalvava nälkä.
Itsepä kiiti hän taas ikilinnaan korkean taaton.
Vaan merenlaskija-laivoiltaan jopa tulvi akhaijit.

Kuin Zeun luot’ alas tupruelee lumihöytyvät hyiset
selkeän pohjoisen porotelless’ ankarin puuskin,
laivoilt’ ulkosi noin kypärää nyt uljahin välkkein,
kumpurakilpeä noin, sopavaskea myös levyvankkaa,

keihässaarnea sankeanaan, lukemattomin sarjoin.
Välke se taivaan täytti, ja hohteli maa hymyellen
vaskien kimmellystä, ja soi kumu jalkojen alta
kulkeiss’ urhojen. Joukossaan jumalainen Akhilleus
aimona vyöttäytyi asevaskiin kirskuvin hampain,
leimuten silmistään tuli tuiski, ja tuska jo rintaan
tunkihe sietämätön; vihan vimmass’ iliolaisiin
lahjat taiturin taivahisen puki sankari ylleen.
Sorjat säärilleen varukiskot sääteli ensin
soljin kiinnittäin hopeaisin ympäri nilkkain;
sitten ryntäilleen sovan suori ja vaskisen miekan,
huolitetun hopeoill’, olusvöin olan ympäri vyötti,
koppoi suojakseen myös vankan, valtavan kilven,
loistettaan joka kauas loi, kuin kuu kumotellen.
Kuin meren aavall’ ilmestyy valo laivurin silmään,
vuorten pengermält’ ylähäinen valkearoihu
paimenien majasesta; mut itse hän viemänä myrskyn
kauas rakkaistaan kalamert’ ajelehtivi aavaa:
noinp’ yläilmoihin kävi välke Akhilleun kilven,
kauniin taiturityön. Kypäränsä hän raskahan otti,
painaen kiireelleen; kuin kirkas tähti se kiilsi,

jouhet kultaiset kuvun ympäri hulmusi, huiskui,
joist’ oli tuuhean sille Hefaistos laatinut töyhdön.
Koitteli koht’ asuansa Akhilleus aimo, se oisko
varrenmyötäinen, kevyt käyttää kättä ja jalkaa;
siivilt’ yll’ asu tuntui tuo, ja se urhoa nosti.
Päästi nyt huotrastaan hän taaton antaman peitsen,
raskaan, vartevan, vankan — akhaijeist’ ei sitä heittää
jaksanut ainoakaan, vain yksin Akhilleus jaksoi —
Pelionin lujan saarnen, jonk’ oli lahjana tuonut
surmaks sankarien hänen taatolleen jalo Kheiron.
Vaan hevot Automedon sekä Alkimos joutuen saivat
valjaisiin, somat rinnusvyöt oli vyötty jo kiinni,
suitset suuhun pantu ja taapäin tiukaten ohjat
394
solmitut kaiteeseen; silovartisen, välkkyvän ruoskan
koppoen vaunuihin nous Automedon ajajaksi,
täystamineisena myös kera astui aimo Akhilleus,
niinkuin Helios ylhäinen asu yllä hän loisti;
raikuvin äänin huusi jo kiihtäen orheja taaton:

“Harpyian pojat kuuluisat, Balios sekä Ksanthos,
valppaammin kuin taannoin pois ajajanne nyt tuokaa
danaolaisten luo, kun on taistoon kyltynyt mieli,
ettei jäis kuin Patroklos elotonna hän sinne!”

Ksanthos alt’ ikehensä jo vastasi, kiitäväjalka,
painaen maahan pään, niin ett’ ihan maata jo viisti
hulmahtain ieshihnoistaan ulos uhkea harja;
suin puhuvaksipa sen näet Here sai helo-olka:

“Vauriotonna me taas sinut tuomme nyt, tuima Akhilleus;
vaan liki tullut on sun tuhopäiväsi; meit’ älä syytä,
syynäpä on jumal’ ylhä ja ankara kohtalon arpa.
Ei toki viipyen, vitkaillen vikapäitä me oltu,
kons’ asun Patroklolt’ urot ottivat iliolaiset,
vaan jumal’ ylhäpä löi, hiussorjan kantama Leton,
maahan ryntääjän, iso jott’ ois Hektorin maine.
Kilvata läntisen kanssa me voimme, jot’ ei nopeampaa
mainita kiitämähän ketäkään; mut on kohtalo säännyt,
ett’ ikivalta ja mainen mies sinut sortavat surmaan.”

Sen kun sai sanoneeksi, Erinnyit kytki jo kielen.
Huoaten vastasi noin uros askelnopsa Akhilleus:

“Ksanthos, surmaa mun miks ennustat sinä suotta?
Itsekin tiedän tuon, mun on kaatua kohtalo täällä,
kaukana luot’ isän, luot’ emon armaan. Mutta en ennen
herkeä kuin väki Troian saa tuta kättäni kyllin.”

Virkki ja kiihtäen huusi, ja karkasi päin orot uljaat.

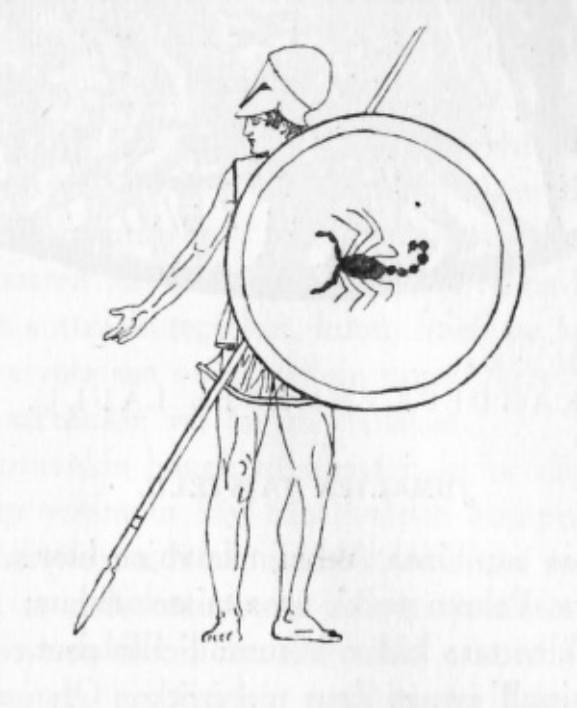

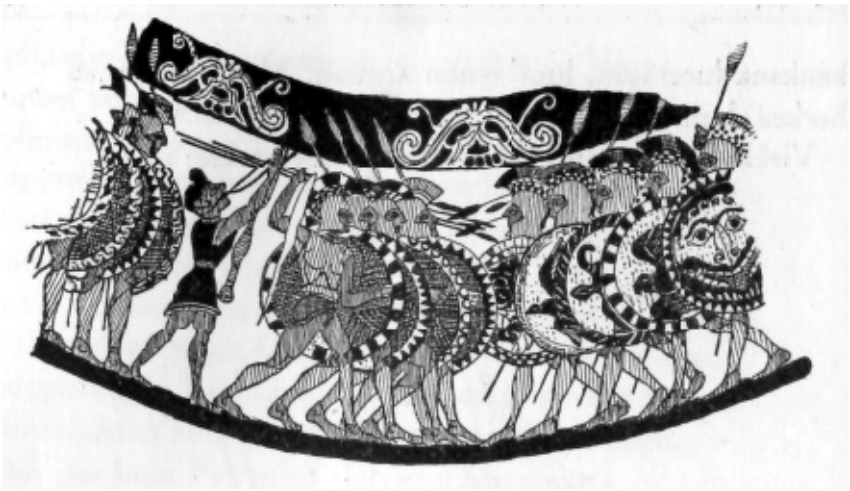

KAHDESKYMMENES LAULU

JUMALIEN TAISTELU.

Suorihe noin tamineihin akhaijit laivojen luona,
taistoon kyltymätön sinä keskell’, aaluva Peleun;
vastaan hankkihe taas kedon kummull’ iliolaiset.

Vaan ylihuipull’ istuen Zeus monirotkon Olympon
koolle jo kutsui kaikk’ ikivallat; kullekin viestin
vei hänen airuenaan Themis saapua Zeun asumukseen.
Virroist’ Okeanos vain poiss’ oli, muut tuli kaikki,
kaikkipa immet myös, asujattaret vienojen viitain,
virranlähtehien, noronurmien viehkeänukkain.
Kohta he saapuivat Zeun, pilviennostajan, linnaan,
istuen pylvästöön ihanaiseen, jonk’ oli tehnyt
Zeulle Hefaistos, taatolleen, ikitaituri tarkka.
Kooll’ oli noin Zeun luona he siis. Merest’ itse Poseidon
astui muitten luo jumalattaren kutsua kuullen,
keskeen istui, tahtoa Zeun heti tieteli, virkkoi:

“Miks, salamoitsija Zeus, olet meidät kutsunut koolle?
Säätty akhaijein arpa jo onko ja iliolaisten?

17

Näät liketysten syöksähtää he jo taistelon liekkiin.”

Pilviennostaja Zeus näin vastasi hälle ja lausui:
“Oikein arvasit, maan järisyttäjä, mieleni, miksi
kutsuin teidät. On surku mun kuoloon-käypiä noita.
Itse ma istumahan toki jään laell’ ylhän Olympon,
katselemaan halumielin. Vaan tepä muut ikivallat,
Troian miesten luo alas menkää nyt ja akhaijein,
saatte nyt auttaa kumpiakin, kuten mieli on kunkin.
Sillä jos raivota saa omin valloin nopsa Akhilleus,
hänt’ ei hetkeäkään voi torjua iliolaiset.
Tuo näkö pelkkä jo vain heit’ ennenkin vavisutti;
nytpä, kun vimmoin käy hän kostoon kumppanin, pelkään
muurit murtelevan hänen vastoin salliman määrää.”

Virkkoi noin Kronossynty ja sytti jo taistelon riehun.
Läksivät kamppailuun ikivallat sielt’ erimielin.
Here akhaijien laivain luo meni kanssa Athenen;
sinne Poseidon myös meni, maan sylisaartaja, sinne
auttaja Hermes, kekseliäin älyneuvohon aina;
sinne Hefaistos myös, väkevyyteens’ aimohon luottain,
nilkkuna asteli, heippasivat jalat hintelät alla.

Ares heiluvaharjapa luo meni iliolaisten,
leiskuvakutri Apollo ja Artemis noutavanuoli,
Leto ja Ksanthos-vuo, Afrodite myös hymyarmas.

Ihmisien kun luot’ oli kaukana viel’ ikivallat,
uljaat mieleltään ol’ akhaijit, aimon Akhilleun
tultua taistoon taas, levon pitkän laattua hältä.
Vaan urot Ilionin vavisuttava valtasi hirmu,
Peleun poika kun ilmestyi, jalo, joutuvajalka,
Areen, urhojen surman, laill’ asu loistava yllään.
Mutta kun taistoon ihmisien kävi myös ikivallat,
vimmasi riehuva heit’ Eris, soi sotahuuto Athenen
raikuen, kaivannolta hän vuoroin, alt’ etumuurin,
vuoroin pauhaavan meren partaalt’ urhoja kiihti.
Toisaall’ Ares huus, tuhomyrskyn-tummana hahmo,

51

linnast’ Ilionin, Simoeis-joen rantoja rientäin,
Kallikolonen viert’, yhä kiihteli urhoja Troian.

Vimmasi vastakkain sotalaumoja noin ikivallat,
toinen toistaan päin vihan riehuss’ itsekin riensi.
Hirmuisin jylinöin isä ihmisien, jumalainkin
pauhasi korkeudessa, ja taas alahalla Poseidon
ääriä laajan maan järisytti ja huippuja vuorten.
Kaikk’ ylt’ympäri järkkyi maa, puropursuvan Idan
juuri ja harja ja Ilion myös sekä laivat akhaijein;
varjojen valtias, Aidoneus, maan allakin säikkyi,
kiljuen istuimelt’ ylös karkasi peljäten, että
murtais vankan maan hänen päänsä jo päältä Poseidon,
jäis ikivaltain, ihmisien näkyviin koto kuolon,
kaamea, kalmainen, jumalainkin katsoa kauhu.
Noinp’ oli ankara ryske, kun nous sota kuolematonten.
Siinä Poseidon-valtiahan kera kiistahan aikoin
nuolet siivekkäät kädess’ astui Foibos Apollo,
Areen vimmaa päin kävi päilyväsilmä Athene,
kultaisin vasamoin päin Hereä Artemis astui,
riistan ampujatar, ajoraikuva sisko Apollon,
Letoa vastaan Hermes taas, avunantaja vahva,
kohti Hefaistoa pyörtehikäs, syvä virta, Skamandros
kielell’ ihmisien, jumaloiltapa sai nimen Ksanthos.

Noin kävi vastakkain ikivallat. Mutta Akhilleun
miel’ yli muun oli saavuttaa Priamon vesa Hektor,
juur’ oli näät hänen hurmeellaan himo sankarin kiivain
Ares kyllyttää, sodan valtias jyhkeäkilpi.
Aineiaanpa Apollo nyt, miesten kiihtäjä, käski
Peleun poikaa päin, poven innoin uljahin täytti,
äänelt’ aivan kuin Priamon vesa, kuulu Lykaon;

haastoi näin hänen hahmossaan Zeun poika Apollo:

“Päämies iliolaisten, miss’, Aineias, on uhkas,
Troian ruhtinahille kun kerskuit, viiniä juoden,
käyväsi mittelöhön kera Peleun poian Akhilleun?”

Hällepä Aineias nyt virkkoi noin sanan vastaan:
“Kuinka sa moiseen vaatia voit, Priamon jalo poika,
vasten mieltäni mittelöhön kera aimon Akhilleun?
Ensipä kertaa en nyt nopsaa Peleun poikaa
kohtais, sillä jo keihäällään minut kerta hän hääti
rinteelt’ Idan, kun vei meiltä hän kaittavat karjat,
valtasi Lyrnesson sekä Pedason, vaan minut turvaan
auttoi Zeus, joka voiman soi sekä notkeat polvet.
Muuten Akhilleus ois minut kaatanut ynnä Athene,
voittoon auttaen eellä jok’ astui, vaskisin keihäin
kiihteli surmaamaan lelegeitä ja miehiä Troian.
Älköön taistoon siis kera käykö Akhilleun kenkään.
Ainapa vierellään jumal’ on joku, torjuja turman,
suoraan sinkoo myös ase hältä, sen ei väsy vauhti,
vaan läpi tunkee sen, kehen käy. Mut soisipa mulle
myös avun taivahiset, tasa-arvan, ei hevin voittais
hän mua vain, vaikk’ ois yliyltään vaskea vallan!”

Näin Zeun poikapa vastasi taas, isovalta Apollo:
“Sankari, ainahisiin sinä turvaa myös jumaloihin!
Sunp’ emos on, sanotaan, tytär ylhän Zeun, Afrodite,
alhaisemman on vain jumalattaren lapsi Akhilleus:
toinenp’ on tytär Zeun, tytär aavojen äijän on toinen.
Peitsines päin siis käy pelotonna! Äl’ uhkia urhon
säiky sä ollenkaan, miten ylpeä suulta jos onkin!”

Virkki, ja nous iso into jo miesten johtajan mieleen.
Päin esirinnast’ astui hän sovat välkkyvät yllään.
Vaan heti Here tuon helo-olka jo keksi, kun astui
telmeess’ aaluva Ankhiseen päin Peleun poikaa;
luo ikivaltoja muita jo kutsui, noin sanan virkkoi:

“Kumpikin mielessänne, Poseidon ynnä Athene,
tuot’ ajatelkaa nyt, miten käy, mitä koituvi tuosta.
Tuoll’ Aineias käy, sopavasket välkkyvät yllään,
Peleun poikaa päin, soi intoa hälle Apollo.
Vaan kera tulkaa kaikki, me pois hänet koht’ ajakaamme;

tai joku käyköön meistä nyt luoksi Akhilleun aimon,
voimaa antakohon sekä rintaan rohkean tiedon,
että hän ylhimpäin on lempimä kuolematonten,
vaan vähänvoipia ett’ ovat nuo, jotk’ iliolaisten

suojana olleet on sodan, surman tanterehella.
Kaikki Olympost’ astuttiin me nyt itsekin käymään
taistoon, hänt’ ett’ ei tänä päivänä vois väki Troian
vammata, sitten kärsiköhön, mitä kehräsi hälle
silloin Kohtalotar elonlankaan, konsa hän syntyi.
Vaan jumal-ääni jos ei tätä virkkane hälle, Akhilleus
kaiketi kammostuu, kun vastaan kuoloton ryntää,
peljästyttävät näät ikivallat on ihmisen nähdä.”

Hälle Poseidon, maan järisyttäjä, vastasi jälleen:
“Here, maltu, sun ei sovi noin ylen hillitön olla.
Taistoon yllyttää jumaloita en muita ma soisi
tahtovan meidän, näät monivertapa meillä on mahti;
vaan vähän syrjemmäs nyt tuonne me siirtäykäämme
kummull’ istumahan; sodan käyköot ihmiset itse.
Mutta jos Ares taistoon käy tai Foibos Apollo,
tai he jos ottelemast’, urotöistä Akhilleun estää,
silloin heitä me vastaan myös heti taistohon tuimaan
rynnistämme, ja kohta he kamppailusta, ma luulen,
karkkoavatkin luo ikivaltojen muitten Olympoon,
meidän voimakkain käsivarsin voittaminamme.”

Virkki ja läks etumaisna Poseidon suortuvatumma
luo kehävallin korkean tuon, jok’ ol’ iliolaisten
ynnä Athenen luoma ja Herakleen jumalaisen
turva, kun tullessaan meren tursas sankarin saattoi
rannalt’ eemmäs karkkoamaan yli tanteren taapäin.
Maan järisyttäjän kanss’ ikivallat sinne nyt istui,
verhona harteillaan sumusankea, peittävä pilvi;
tuollapa toiset taas laell’ istui Kallikolonen,
Foibos, seurana sun sekä Areen, linnojen turman.
Noinpa he vastakkain nyt istui tuumia hautoin,

vaan viel’ empivät kummatkin kiputuimahan taistoon
ryhtyä itse; mut Zeus niin, ylhääll’-istuja, sääti.

Täyttämä sankarien, sotavaunujen koht’ oli tanner
vaskenvälkkehinen, kumu kuului jalkojen alta
joukkojen ryntääväin. Valiointapa kaks urohista
kiihkoin riensi nyt ottelemaan välimaall’ esirintain,
Aineias, kera Ankhiseen, sekä aimo Akhilleus.
Ensiks Aineias kävi tuimana päin. Kypär’ ylväs
heilui harjoin hulmuavin. Oli ankara kilpi
suojana ryntähien, kädess’ uhkasi vaskinen keihäs.
Vaan jopa vastaan riensi Akhilleus; kuin jalopeura
raatelias, jota surmaamaan kyläkuntien miehet
taajana parvena käy; ei piittaa heistä se ensin,
astuu tietään vain, mut kons’ uron urhean, nuoren

keihäs kohti jo käy, sepä kyyristyy, kita aukee
hampain vaahtoavin, sydän rinnass’ ähkyvi uljas;
kylkiä, lanteitaan kovin hännällään peto pieksee,
vimmaans’ itse se yllyttää, jopa hurjana viimein
viskautuu ajoparvea päin säkenöitsevin silmin,
miehen kaataakseen tai heittääkseen oman hengen:
noinpa Akhilleun nyt sydän vaati ja miehevä mieli
taistoon Aineiaan kera käymään rohkearinnan.

Mutta kun rientäissään liki tullut toist’ oli toinen,
ensiks aimo jo huus uros askelnopsa Akhilleus:

“Miks, Aineias, joukostas sinä näin tulit kauas?
Onko sun mielesi mittelöhön mun kanssani, toivoin
saavasi Ilionin hepourhoja hallita, kantaa
valtikkaa Priamon? Vaan jos minut surmaisitkin,
ei toki valtikkaa Priamos suo sulle. On hällä
poikia itselläänkin, on pontt’, äly ei ole poissa.
Vai valioimmat vainiomaat väki suopiko Troian,
kauniit, viljavat, viinikkäät, sun niill’ asuakses,
jos minut surmannet? Vaan mies et lie sinä siihen.
Karkkosit ennenkin jo, ma arvelen, peitseni alta.

Vieläkö muistat, kuink’ alas Idan vuorta sa riensit
vauhtia vinhaa luot’ oman karjasi, kaitsemas yksin,
eeltäni karkuun? Kääntynyt et paetessasi silloin.
Lyrnessoon sinä karkkosit, vaan minä valtasin, kaasin
kaupungin, mua autti Athene ja Zeus, isä ylhä,
naiset orjuuteen vein päiviltään vapahilta,
vaan sinut silloin varjeli Zeus sekä muut ikivallat.
Mutta nyt eivät auttanekaan, niin vaikka sa luulet;
siks sua neuvon, väisty jo vain oman joukkosi keskeen;
kamppailuun älä käy mua vastaan, vaan mene ennen
kuin tuho ennättää; hukan houkkakin tultua tuntee.”

Hälle nyt Aineias näin vastasi vankkumatonna:
“Suull’ älä peljättää mua koita sa, Peleun poika,
niinkuin arkaa lasta! Jos mielisin, itsekin voisin
vastata lausein pilkkaavin sekä kerskaten haastaa.
Kumpikin vanhemmat, suvut, synnyt tuntevi toisen,
kuullut on kertomat ammoiset, vaikk’ et ole nähnyt
kasvoja vanhempaini, sun en minä saajias myöskään.
Vaan pojaks ihmiset mainitsee sinut Peleun kuulun,
äitisi taas Thetis on, kave aaltojen suortuvakauno;
taatoks ylvään Ankhiseen minä mainita mahdan,
kuoloton mull’ emo on Afrodite, kantaja kaunis.
Heistäpä toiset nyt tänä päivänä saa tahi toiset
poikaans’ itkeä, sillä en kamppailutta ma luule

meidän erkanevan, leletellen lapsien lailla.
Mutta kun mielesi kuulla se lie, sukukuntani tarkoin
tuntea — mies moni totta sen tuntee—niin jopa kerron:
Ensin Dardanon Zeus, jylypilvien nostaja, siitti,
Dardanian asututtajan, kons' oli korkenematta
linnaks ihmisien lakeuksill' Ilion vielä,
heill' asumuksena juuret vain puropursuvan Idan.
Dardanos sitten siitti Erikhtonion isovallan,
miehen rikkaimman, mik' on ihmisheimoa ollut.
Tammoja niityillään tuhatkuntia häll' oli kolme,
korskia varsoistaan, ilakoiden hyppelevistä.
Itsepä mielistyi Boreas ihanaisihin noihin,
muotoon muuttautuin oron mustan, luoksi jo luotui;
varsaa kantoivat kakstoista ne kaunoa hälle.
Konsa ne kiitelivät elonkasvaja-maan yli kilvan,
tähkien latvoja vain jalat koskivat taittelematta;
konsapa kiitelivät meren laajoja selkiä mennen,
harjoja kuohujen harmajien jalat hiukkasen hiipoi.
Poika Erikhtonion oli Tros, jalo valtias Troian;
kolmepa Tros-uroholl' oli jälleen kuulua poikaa:
Ilos, Assarakos, Ganymedes myös jumalainen,
tuo, joka kansaa kuolollist' oli kaikkien kaunein;
niinp' ikivallat Olympoon myös hänet ottivat luokseen,
jott' ois juomanlaskija Zeun, kun niin oli kaunis.
Ilos kuulun sai perijäkseen Laomedonin,
taas oli Tithonos, Priamos, Klytios sekä Lampos
poikia tään sekä myös Hiketaon, heimoa Areen.
Poika ol' Assarakon Kapys, Ankhiseen jalo taatto,
poika ma taas olen Ankhiseen, Priamonpa on Hektor.
Moist' urojuurta ja vert' olen, sen minä mainita mahdan.
Uljuutt' urhojen Zeus voi lannistaa sekä nostaa,
niinkuin mielii, sill' ylin hällä on valta ja voima.
Vaan puhe noista jo pois! Loruellen lapsien lailla
emmepä jouten jää nyt keskeen taistelotelmeen.
Kyllähän kumpikin toiselleen vois herjoja heittää —
ei sitä kuormaa kuljettais satasouturi-laiva.
Kerkeä kieli on ihmisien, ja sen pyörivi päällä
kaikenlaista, ja aavapa on sanan kiitämäkenttä.
Kuin oma haastaa suus, niin saa sanan korvasi kuulla.
Vaan mikä meidän on riitelemään nyt ryhtyä tarvis,
ratketa herjauksiin purevaisiin naisien lailla,
jotka, kun raivoon saa viha rintaa-raastava heidät,
kiljuvat toisilleen kadull' ulkona, haukkuen kilvan,
syytelevät todet, valheet, kuin viha vihjovi mieleen!

Taistelointoa multa et ennen suullasi suista,
kuin kera keihäskiistaan käyt. Tule siis sekä joudu!
Käyköön koittelemaan mies miestä jo vaskisin peitsin!”

Virkki, ja kiiti jo hält’ ase ankara kilpeä kohti
valtavan suurta; se vankuen soi, kun päin kävi keihäs.
Vaan käsin vankoin väisti Akhilleus kilpeä syrjään,
sillä hän peljästyi, ett’ Aineiaan uromielen
keihäs varteva vaivatt’ ois läpi kiitävä kilven —
houkkio, mielessään, sydämessään eip’ ajatellut,
ett’ asut, antimet ei ani-loistavat kuolematonten
miesten kuolollisten lie kovin rikkoa helpot.
Ei jalon Aineiaan ase ankara kilpeä myöskään
murtanut; kultapa torjui sen, ikivaltojen lahja;
vain levykertaa kaksi se mursi, mut viel’ oli kolme,
viis näet päällekkäin oli laatinut ontuva seppo,
vaskea kaks, sisäpuollepa taas tinakertoja kaksi,
kultaa yhden vielä; sep’ estikin saarnisen peitsen.

Keihäs Akhilleun kiiti nyt päin, valahuttaja varjon,
iskien Aineiaan sotakilpeen ympyriäiseen,
reunaan äärimpään, ohukaisin kuss’ oli vaski,
vuotakin vasken all’ ohuinnaan; tuon läpi työntyi
Pelionin jalo saarni, ja kilpi sen iskemä raikui.
Kuuristui alas säikähtäin, kurotettuna kilpi,
Aineias; yli lennähtäin selän taa ase tuima
tunkihe tanterehen, vaan kilven, sankarin varjeen,
rikkui vuota ja vaski; ja välttäen noin väkipeitsen
hirmuissaan hän ol’ itse, kun hiipoi niin liki heitto,
lankesi kaamea yö yli silmäin. Vaan jo Akhilleus
viiltävän miekan kiskaltain päin tuimana syöksyi,
huutaen hirmuisesti. Mut Aineias kiven koppoi,
kourin maast’, ylen suuren, kaks sitä ei nykykansan
miest’ ois kantanut, vaan kevyt heiluttaa se ol’ urhon.
Ryntääjää jopa Aineias kivell’ iskenyt oiskin
kilpeen tai kypärään, tuhon yltään torjua koittain,

Peleun poian miekka jo myös hält’ ottanut hengen,
mutta Poseidon, maan järisyttäjä, huomasi vaaran,
kohtapa virkkoi näin jumaloille hän ainahisille:

“Voi, jalon Aineiaan nyt kohtalo huoltani nostaa!
Hadeen luo pian vaivuttaa hänet Peleun poika,
kauasampujan neuvoa kun näet kuunteli houkko,
sill’ ei hältä Apollo nyt turmaa kolkkoa torju.
Vaan miks aivan syyttä hän sais tuhon kärsiä tuiman
toisien tähden vain, vaikk’ armaat toi jumaloille
palveet, antimet ain’, asujoille hän aukean taivaan?

Niinpä me surman suust’ uros temmatkaamme nyt itse,
ettei suuttuva ois Kronossyntykin, jos hänet surmaan
syöksis Akhilleus; eip’ ole surma se salliman suoma,
jott’ ei Dardanon jäis suku tainta ja muistoa vaille.
Zeulle ol’ armain Dardanos näät yli poikien muitten,
kuolollisten tyttäret joit’ ovat saanehet hälle.
Zeun vihan nostanut on Priamon perikunta jo päälleen;
aimo nyt Aineias saa hallita heimoa Troian,
saa pojat, saa pojat poikainkin yhä uusihin polviin.”

Here, valtiatar vakasilmä, nyt vastasi hälle:
“Maan järisyttäjä, tuo omin mielin mieti, mit’ aiot
Aineiaalle sa, auttanet tai hänen antanet jäädä
alle Akhilleun kätten, vaikk’ uros aimo hän onkin.
Vahvat kumpikin näät valat kaikkien kuolematonten
kuullen vannonut on, minä niinkuin Pallas Athene,
iliolaisten päält’ ei torjua pois tuhopäivää,
valkean liekkinä vaikk’ yliyltään leimuamassa
ois koko Troia ja sen sytytelleet aimot akhaijit.”

Konsa Poseidon, maan järisyttäjä, tuon oli kuullut,
riensi jo taistelon halki ja tuiman peitsien tuiskeen
tuonne hän, kuss’ oli Aineias sekä kuulu Akhilleus.
Silmät Peleun poian koht’ utupilvehen peitti,
kilvest’ Aineiaan uromielen tempasi irti
saarnen vaskitetun ja Akhilleun jalkojen viereen

viskasi peitsen taas, mutt’ Aineiaan ylös maasta
koppoi, lennättäin hänet kauas ilmojen kautta;
lens yli vaunujen, taa monen valjakon, miesrivin taajan
heitost’ Aineias jumalkätten valtahisesta,
tuiskahtain alas äärimpään sotamelskehen ääreen,
kuss’ oli kaukoonit juur’ astunnass’ asekiistaan.
Siell’ uron luo kävi maan järisyttäjä, suuri Poseidon,
näin sanat siivekkäät heti hälle jo laati ja lausui:

“Aineias, kuka kuolematon sua noin sokeuttaa,
käskee kamppailuun kera ylvään Peleun poian,
mies väkevämpi jok’ on, jumaloillekin mielehisempi?
Väistyös aina sa pois, kun Akhilleus käy sua vastaan,
että et Hadeen luo tule ennen salliman määrää.
Mutta kun lyönyt on kuolo ja kohtalo maahan Akhilleun,
silloin pelkäämätt’ etumaisten käy kera taistoon,
sillä akhaijeist’ ainoakaan ei muu sua surmaa.”

Jätti jo, virkkaen noin, hänet taas, varoteltuna tarkoin.
Hälveni pois jumal-usva, mi kaihtoi silmät Akhilleun.
Katseli kummissaan ylt’ympäri suurina silmät,

näinpä jo hämmästyin sydämelleen sankari virkkoi:

“Ah, näky kumman kummapa on nyt silmäni eessä!
Tuossa on keihäs maassa, mut ei näkyviss’ ole miestä,
jolle sen surmaks singahutin, himon tuntien tuiman.
Aineiaskin siis oli lempimä kuolematonten,
vaikka ma luulin noin hänen väittävän kerskaten suotta.
Niinpä hän menköön! Häll’ ei lie halu kanssani toiste
voittelohon, kun onnekseen nyt kuoleman karttoi.
Vaan ylös! Yllytän myötäni myös sotimielet akhaijit,
koittelemaan nyt käyn minä iliolaisia muita.”

Virkki ja pitkin riens sotarintaa kaikkia käskein:
“Iliolaisten on luo väli teill’ iso, aimot akhaijit!
Käykää mies päin miestä jo hehkuvin taisteloinnoin!
En minä saata, jos suurikin lie väki mulla ja voima,
niin monen kimppuun, kamppailuun kera kaikkien käydä.

357

Ei jumalatkaan, Ares ei, ei Pallas Athene,
ehtisi taistelemaan joka paikkaan, voima jo ehtyis.
Vaan mitä kuunaan voin, mitä jaksava lie käsi, jalka
ynnä mun voimani muu, sen teen joka rahtua myöten.
Murtelen, myllerrän rivit eestäni, eik’ ilo liene
joutua yhdenkään liki peistäni iliolaisen.”

Noin hän kiihtäen huus. Väkeänsäpä loistava Hektor
kiihteli raikuvin äänin, Akhilleun aikoen kimppuun:

“Ei, urot Ilionin, tule peljätä Peleun poikaa!
Suusota multakin syntyä vois jumaloitakin vastaan,
keihäskiistapa ei, väkevämmät on näät ikivallat.
Niinpä Akhilleuskaan ei kaikkea tee, mitä uhkaa,
tuon voi toimittaa, tämä jälleen jää tekemättä.
Häntä ma vastaan käyn, vaikk’ ois käsi kuin tuli hällä,
kuin tuli kätten voima ja rohkeus kuin kova rauta.”

Kiihtäen huusi hän noin. Kävi päin, kohotettuna keihäät,
iliolaiset; suur’ oli törmäys, ankara pauhu.

Hektorin luo nyt riensi ja virkkoi Foibos Apollo:
“Hektor, Akhilleun kanss’ älä vasta sa antau taistoon,
vaan hänen ryntäystään jää vartoamaan väen keskeen,
ettei peitsellään osu tai sua iskene miekoin.”

Virkki, ja taajaan rintamahan jopa taansihe Hektor,
peljästyin jumal-ääntä, mi noin oli kuulunut korvaan.
Innoll’ iliolaisia päin nyt Akhilleus syöksyi,
huutaen hirmuisesti, ja ensiks Ifitionin
uljaan kaas, uroparvien pään, isä jonk ol’ Otrynteus,
kaataja kaupunkein — hänet siell’ emo sai, vedenimpi,

Hydan miss’ elomailt’ ylenee lumihohtava Tmolos.
Juuri kun riensi hän päin, jumalainen Akhilleus iski
päähän peitsellään; pää halkesi kahtia aivan.
Kaatui mies rytinällä, ja riemuten huusi Akhilleus:

“Siin’ olet, poika Otrynteun, nyt, sinä sankari kauhein!
Täällä sa surmasi sait; sija syntysi lie likell’ ollut
järveä Gygaian, sun taattosi maitapa Hyllos
huuhtoelee kalarunsas kai sekä kuohuva Hermos.”

Noin hän riemuten huus; yö peitti jo surmatun silmät,
pyörin runtelevin yli vyöryi vaunut akhaijein
rinnass’ ottelon uljaan; vaan heti Demoleonin,
urhean taistelijan, Antenorin poian, Akhilleus
kaatoi, peitsen työns ohimoon läpi vaskisen varjeen;
kestänyt ei kypär’ iskua, vaan läpi tunkihe tutkain
murtaen luun sen alta, ja velloutui verisiksi
aivot kaikki, ja ryntääjän noin sorti hän surmaan.
Sitten selkään Hippodamaan, joka karkasi maahan
vaunuiltaan tuhon välttääkseen, hän survasi keihään.
Mylvähtäin hän pois elon puuskui, kuin möly kuullaan,
sonnia kun, Heliken ikikaitsijan uhria, nuoret
nostajat riiputtaa ja Poseidon katsovi riemuin:
noinpa hän mylvähtäin pois huokasi miehevän hengen.
Nyt Polydoron peitsellään, Priamon pojan sorjan,
sorti Akhilleus; eip’ isä taistoon laskenut häntä
lainkaan ois; oli poika hän nuorin näät sekä rakkain
taatolleen. Toist’ ei niin ollut juoksuhun nopsaa.
Nyt kuin lapsi hän näyttääkseen jalan vauhtia vinhaa
riens eturintaan; vaan pian siell’ elo erkeni armas,
juur’ ohi juoksi, kun iski jo askelnopsa Akhilleus
selkään, kultaisten vyösolkien liittymäkohtaan,
peitsellään, sopa kuss’ ihon suojana on sovan alla.
Ruumiin puhkaisten navan kohdalt’ ulkoni kärki.
Voihkaten polvilleen hän vaipui, yö hänet kietoi
tumma, ja maahan suistui hän käsin suolia kooten.

Veljens’ armaan kun, Polydoron, noin näki Hektor
suolia kourillaan kokoellen sortuvan maahan,
silmiss’ uljaan musteni kaikk’, ei kaukana voinut
olla hän kauemmin, heti kohta Akhilleun kimppuun
peistään heiluttain kävi kuin tulen liekki. Akhilleus
kimposi päin hänet nähdessään sekä huus ilon innoin:

“Tuossa on mies, joka tuimimman sydäntuskani tuotti,
mult’ asekumppanin kalliin kaas. Siks emmepä piille

toisiltamme nyt kauemmin sotatanterehella.”

Virkki ja tuimana katse jo huus jalon Hektorin kuulla:
“Käy liki, jotta sen joudummin tuhon paulahan puutut!”

Vastasi vankkumaton, jalo Hektor, heiluvaharja:
“Suull’ älä peljättää mua koita sa, Peleun poika,
kuin mitä arkaa lasta! Jos mielisin, itsekin voisin
vastata lausein pilkkaavin sekä kerskaten haastaa.
Sankari suur’ olet, tiedän sen, vedä sulle en vertaa.
Vaan jumalainpa se on sylisykkynä vielä, se seikka,
peitseni heitoll’ enkö mä, vaikk’ en lie väkivertas,
sult’ ota henkeä, sillä on kärkevä mullakin keihäs.”

Virkki, ja viuhahtain ase sinkosi. Mutta Athene
henkäisyllään käänsi sen luota Akhilleun kuulun,
puhkaten hiljaa vain, ja se taapäin kiiti ja maahan
laskihe, jalkoihin jalon Hektorin. Vaan nyt Akhilleus
tuimana karkasi päin hänet kaataakseen, tuhotakseen,
huutaen hirmuisesti; mut Hektorin kätki Apollo,
kuin jumal’ ainakin, vei sumun taajan taa kevyesti.
Kertaa kolmepa karkasi päin uros aimo Akhilleus,
kertaa kolmepa vain sumun sankan kohtasi peitsi;
neljännesti kun päin jumalaimona ryntäsi, silloin
huus sanat siivekkäät jo hän peljästyttävin äänin:

“Taaskin surmasi, koira, sa vältit; vaan liki liikkui
totta jo turmio; taas sua autti Apollo, jot’ aina
kai anot turvakses, kun keskeen käyt aseryskeen.
Vaan sinut kohtaan vielä, ja tullut on loppusi silloin,
sill’ avun antaja mullakin lie joku taivahisista.
Mutta nyt muitten kimppuun käyn, kenen vain minä kohtaan.”

Virkki ja kaulaan syöksi Dryopsin kärkevän keihään,
jalkoihins’ uron sorruttain, hänet jättäen siihen;
polvea vammasi kohta Filetorin urhean poian,
vartevan Demukhon, hänet peitsellään pysähytti,
kiskaltain väkimiekan löi hänet hengeti sitten.

459

Dardanon, Laogonon, Bias-sankarin poikien, kimppuun
karkasi vaivuttain alas vaunuilt’ äkkiä heidät,
toisen keihääll’ iski ja toisen surmasi miekoin.
Poika Alastorin Tros tuli, polviin tarttua tahtoi,
ettei tappanut ois, vaan vangiks ottanut, henkiin
heittänyt armahtain, sama kosk’ oli näät ikä heillä —
houkkio, tietänyt ei, ett’ armoton häll’ oli rinta;
sill’ ei hellä se ollut mies, ei hempeämieli,
vaan vihanvimmainen! Koki Tros käsin tarttua polviin,
armoa pyytäen; vaan uros maksaan survasi miekan;

suljui maalle jo maksa, ja virtana pois veri tumma
pitkin rintoja vieri, ja laskihe yö yli silmäin,
hält’ elo hälveni pois. Mut Akhilleus Mulion korvaan
syöksi nyt peitsen, jott’ ulos toisest’ ulkoni jälleen
vaskinen kärki. Ja päähän Agenorin poian Ekheklon
kauniskahvaisella hän miekall’ iski, ja säilän
huuruva lämpenemään sai hurme, ja varjosi silmät
himmeä kuoleman yö sekä salliman ankara valta.
Vaskisen kärjen nyt käsivarteen Deukalionin
syöksi hän, kyynärtaipeeseen, kuss’ yhtyvät jänteet.
Seisahtui heti Deukalion käsi herpouneena,
kuolema silmissään; mut Akhilleus pään kypäreineen
maahan silpasi miekallaan; ydin ilmahan roiskui
luunikamista, ja mies sotakenttään suorana sortui.
Rhigmos-urhoa nyt, sotikuulua Peireon poikaa,
Thrakian viljavan mailta jok’ ottelemaan oli tullut,
heitti hän miehustaan; ase vatsanpohjihin puuttui;
vaipui vaunuilt’ urho. Areithoos, ajomiespä,
pois hevot käänsi, mut hartiahan kävi kärkevä peitsi,
vaunuiltaan hänet syöksi, ja vauhkoutui hevot raisut.

Kuin kulo riehuva käy suvipoutien paahtaman vuoren
rotkoihin, tulen vallass’ on syvä, sankea metsä,
liekkejä tupruttaa joka suuntaan tuulien pyörteet:
noin jumalaimona hän joka paikkaan kerkesi keihäin,

493

kaataen karkasi päin; verivirtana maa oli musta.
Kuin iso-otsaiset härät yhteen iestävi maamies
puimaan ohraa kellervää elotanterehella;
härkäin mylvivien jalat joutuen pui jyvät irti:
noin hevot aimon Akhilleun, maan tömisyttäjät, kenttää
kilpien, ruumihien yli kiitivät, vaunujen alla
akseli hurmeess’ ui, etukaiteeseen veri parskui,
viskoutuin kavioista ja vinhain pyörien alta.
Mutta Akhilleus päin orot ohjasi, kunnian kuulun
saadakseen, kädet kauhukkaat veritahmahan peittyi.

YHDESKOLMATTA LAULU

TAISTELU VIRRAN PARTAALLA.

Mutta kun kuohuvan Ksanthos-vuon tuli kaalamo, virran
kaunisjuoksuisen, isä jonka on Zeus, ikitaatto,
heist’ osan Troiaan päin kedon poikki Akhilleus hääti,
mistä akhaijit eileisess’ oli kamppaelussa
kauhuin karkonneet aseloistavan Hektorin vimmaa;
sinne he riensivät hirmuissaan, mut vastahan Here
loi paon estääkseen sumun sankan. Taas osa toinen
virtaan viskautui syväpyörteiseen, hopeaiseen.
Sinne he syöksyi pauhahtain, rajut veet kovin parskui,
rantamat raikuivat, hätähuudoin itse he eestaas
ui mikä minnekin päin, vesipyörteiss’ ympäri kieppuin
Kuin tulen ankaran alt’ iso pyrkii sirkkojen parvi
häälyen virtaa kohti, mut valkea vaipumatonpa
paahtaa, äkkiä leimahtain, ja ne tippuvat virtaan:
niinpä, Akhilleun ahdistaiss’, äkin vaunua, miestä
kukkuranaan oli pyörtehikäs, syvä, kuohuva Ksanthos.

Rantaan siin’ uros, aaluva Zeun, tamariskia vasten
keihään jätti ja kuin joku kuoloton karkasi virtaan
paljain miekoin vain tuhot hirveät aikoen tuottaa.
Toisa ja toisa hän iski, ja kaikui kaamea voihke
miekan tappavan alta, ja hurmeutui vesi virran.

21

Kuin kalat karkkoo muut delfiiniä ahmivasuuta —
peljäten sulloutuu perukoille ne kaartuvan lahden,
niitä se nielee näät, mink’ ahmata vain kita kerkee:
niin väki Troian myös haki kuohuiss’ ankaran virran
turvaa äyrähien. Vaan kun käsi herposi tappoon,
valtasi veest’ elävältä hän kakstoist’ iliolaista,
surmatun Patroklon sovitukseks sulhoa nuorta.
Nuo veti maalle hän kuin vasat kauriin, puistamat kauhun,
hihnoin kaunoisin selän taa kädet kytkien heiltä,
lievevöin, lujalankoja jotk’ ihomekkoja vyötti,
kutsui kumppanejaan luo laivain vankeja viemään,
itsepä vimmoin surmaamaan taas ryntäsi eespäin.

Vastaan nyt Priamon vesa Dardanon juurta, Lykaon,
karkkosi virran luota. Ol’ yllättäin hänet kerran
raastanut pois Priamon puutarhast’ yöllä hän itse;
viikunapuusta kun löi vesarankoja viiltävin vaskin
poikki Lykaon, vaunuihin etutankoja tahtoin,

niin tuho joutui vartomaton, tuli aimo Akhilleus;
Lemnos-saareen kansavahan hänet laitti hän laivoin,
sinne hän kaupattiin, hänet osti Iasonin poika.
Vaan majaystävä Eetion hänet lunnahin suurin,
Imbros-saaren pää, vapautti ja autti Arisbeen;
varhain lähti hän sielt', isän linnaan saapuen jälleen.
Heimo ja ystävät häll' ilonaan ykstoist' oli päivää
pääsystään kotihinsa, mut kahdestoista kun ehti,
taas joku taivahinen hänet saatti Akhilleun valtaan,
Hadeen luo joka sai hänet käymään tiet' ilotonta.
Valtava-askelinen hänen huomasi aimo Akhilleus
juoksevan kilvettään, kypärättään, peistäkin vailla —
sillä hän maahan kaikk' oli heittänyt pois paetessaan
virran luot', oli hiess' yliyltään, uupuvin polvin —
miehekkäälle jo näin sydämelleen virkkeli vimmoin:

"Ah, jopa ihme ja kumma nyt on minun silmäni eessä!
Totta jo nousevat taas urot Ilionin, mitä kaasin,

55

astuvat uudestaan manalaisten alhojen yöstä,
kuin tuli tuokin nyt, joka Lemnos-saarehen kauas
kaupattiin, tuli pois sivu turmien, ei meren kuilut
kuohuvat ehkäisseet, monen estäjät tien sekä aikeen.
Mutta nyt saakoon myös tämän peitseni kärkeä maistaa,
jotta sen mieleni oivaltaa sekä tietävi tarkoin,
vieläkö päässee sieltäkin vai pitäneekö jo luonaan
viljankasvaja maa, väkevimmänkin joka kytkee."

Noin hän vartoen mietti, mut luo jopa juoksi Lykaon
vauhkona polvia kietomahan, halu polttava karttaa
viel' oli rinnassaan kova kuolo ja kaamea kalma.
Valtavan peitsen koht' uros aimo Akhilleus iskuun
nosti, mut nopsana kuuristuin liki juoksi Lykaon,
tarttui polviin, vaan yli hartian kiitäen keihäs
iskihe tanterehen, himo purra ol' ihmisen pintaa.
Nyt käsivarrellaan hän Akhilleun polvia kietoi;
peitseen tarttui taas, sitä päästänyt ei käsi toinen,
näin sanat siivekkäät rukoellen siinä hän äänsi:

"Polvias kietoen sult' anon armoa, säästä, Akhilleus!
Valtias, suojatin laill', avun etsijän, sun tykös astun,
sultahan ensiks sain Demeterin lahjoja maistaa,
tarhastamme kun pois minut ryöstit puusoreasta,
Lemnos-saareen kun pyhäpaikkaiseen minut kauas
heimoni, taattoni luota sa kauppasit, sait sata härkää.
Kolme nyt lunnaiks saat sen vertaa. Päiviä siit' on
vain ykstoista, kun Ilioniin monen vaikean vaivan
jälkeen saavuin taas, ja jo toi minut sallima julma

toistamiseen sinun valtaas. Zeun viha ylläni lie, kun
taas minut alttiiks sulle hän heitti, ja kai emo kantoi
nuorena kuolemahan minut, Laothoe, tytär Alteen,
vanhuksen, lelegein uroheimojen pään, joka kaitsee
Satnioeis-joen äärtä ja Pedason kalliolinnaa.
Hältäpä tyttären nai Priamos monen puolison joukkoon,
sai emo poikaa kaks, et kumpaakaan sinä säästä.
89

Toisen sorti jo heist’ eturintaan peitsesi tuima,
kaatui kamppailuun jumalainen noin Polydoros;
nytp’ oma tullut on turmani, sun näet kättäsi välttää
turha on toivo, kun toi joku kuolematon minut luokses.
Vaan sanon seikan sulle ja sen sydämellesi lasken:
henkeni säästä, en Hektorin kanss’ ole yht’ emon helmaa,
sulta jok’ urhokkaan kaas ystävän, kumppanin kalliin.”

Virkkoi noin Priamon vesa loistava, noin koki häntä
armoon hellyttää, mutt’ armoa vaill’ oli vastaus:

“Vait ole, mieletön, lunnaistas älä haastele mulle.
Koittamaton kun viel’ oli Patroklon tuhopäivä,
heltyen helpommin minä iliolaisia säästin,
vangiten mont’ elävältä ja kauas kaupata antain;
nytp’ ei kuoloa ainoakaan ole karttava, jonka
tuo kedoll’ Ilionin joku kuoloton kätteni valtaan
sen asujoist’, ei semminkään Priamon oma poika.
Kuollos, ystävä, siis sinä myös! Älä ruikuta suotta!
Kuolihan Patrokloskin, vaikk’ urohomp’ oli paljon.
Katso’os, kuink’ olen itse ma sankari sorja ja uljas,
korkea mulla on taatto ja kuoloton kantaja kallis;
vaan mua vartoelee toki kuolo ja mahtava Moira.
Aamu se joutuva on tai ehtoo tai sydänpäivä,
jolloin hengen vie joku multakin kamppaelussa
iskien peitsellään tai jänteelt’ ampuen nuolen.”

Virkki, ja raukesi kohta Lykaonin rinta ja polvet;
heltisi peitsi, ja kahta hän vain levähyttäen kättään
lysmyi kenttään. Vaan heti viiltävän miekan Akhilleus
kaulan juureen syöks solisluuhun; upposi saakka
kahvaan kaksterä miekka, ja suulleen mies somerikkoon
vieri, ja virtasi pois punahurme ja kasteli maata.
Jalkaan tarttuen kaatun Akhilleus viskasi virtaan,
näin sanat siivekkäät hän jälkeen riemuten huusi:

“Painuos vain kalaparvien luo, ne sun haavojes hurmeen
nuolevat pois surematta. Sun itkeä paartesi ääress’
123

ei emo armas saa, monipyörtehinenpä Skamandros

myötään vierittäin sinut laajaan vie meren helmaan.
Kai moni ponnahtaa kala tummaan veen karepintaan
kiitäen haukkaamaan sun hohtelevaa hipiääsi.
Kuolkaa muut kera myös pyhän Troian portteja myöten,
eeltä te karkoten pois, minä surmaten kinterehillä.
Vierivän virrankaan ei varjele valkeat pyörteet,
vaikk’ iät kaiket on teiltä se palveiks sonneja saanut,
orheja syöstyjä myös sen pyörteisiin elävältä.
Surkean surman saatte te, kunnes on suorana kohlut
surmatun Patroklon, tuhot suuret akhaijien, joita
lannistitte te laivojen luo, minä kons’ olin poissa.”

Noin hän huusi, ja tuimistui kovin tuosta jo virta
miettien mielessään, miten estäis aimon Akhilleun
kamppailusta ja myös tuhost’ auttais iliolaiset.
Kohtipa keihäs kourassaan, valahuttaja varjon,
karkasi kaataaksensa Akhilleus Asteropaion,
Pelegonin pojan; — tuon isä laaja ol’ Aksios-virta,
kantaja taas Periboia, Akassamenon tytär vanhin;
hänt’ oli Aksios näät syväpyörtehinen halaellut.
Karkasi kohti Akhilleus, vaan kävi keihäin kaksin
Asteropaios päin, joest’ astuen. Rohkeutt’ antoi
Ksanthos vimmoissaan verisurmast’ iliolaisten,
joit’ oli armoa vailla Akhilleus tappanut virtaan.
Mutta kun rientäissään liki tullut toist’ oli toinen,
ensin virkkoi näin uros askelnopsa Akhilleus:

“Kenpä ja mist’ olet miehiä, kun mua kohdata tohdit?
Ei pojat onnellisten käy mun kättäni vastaan.”

Vastasi Pelegonin aseloistava aaluva hälle:
“Peleun urhea poika, sa miks sukujuurtani tutkit?
Kaukana Paionian mehumaill’ olen syntynyt, tänne
vartevapeitsiä Paionian minä miehiä johdin.
Päivä nyt yhdestoista on saapumisestani Troiaan.
Heimoni alkupa Aksios on, joki laaja, se tiedä;

Aksios tuo, vesivälkkeeltään maan virtoja kaunein,
siittäjä Pelegonin jalopeitsen, josta mun jälleen
kertovat siinneen. Vaan kera taistoon käy jo, Akhilleus!”

Noin uros uhkaten virkki, ja nosti nyt aimo Akhilleus
saarnea Pelionin, vaan kaks samall’ Asteropaios
viskasi peist’, oli näät käsi kumpikin tottunut hällä;
toinen kilpeen sattui, vaan läpi ei toki tutkain
tunkenut; kultapa torjui sen, ikivaltojen lahja;
toinen oikeahan käsivarteen uurteli naarmun,
irti jo purskauttain punahurmeen; peitsipä kenttään

pään yli iskeytyi, hipiää himo sill’ oli maistaa.
Vaan nyt Akhilleun kiiti jo suoraanlentävä saarni,
jonk’ oli suunnannut hän surmaks Asteropaion,
ei toki iskenyt kohti, se vain kävi törmähän rannan,
siihen tunkeutui ihan varren keskehen saakka.
Temmaten huotrastaan veti viiltävän miekan Akhilleus,
vimmoin karkasi kohti; mut turhaan pois koki toinen
peistä Akhilleun kiskaltaa käsin jäntevin irti.
Kolmin riuhtaisuin vavisutti sen vartt’, yhä voima
yht’ oli riittämätön; koki neljännell’ yhä vielä
Aiakon aaluvan peistä hän vääntää poikki, mut ennen
ehtien luo elon miekallaan hält’ otti Akhilleus;
vatsaan iski hän näät navan viereen häntä, ja suolet
suljui maalle, ja silmät yö korahuttavan kuolon
peitti, mut rinnan päälle Akhilleus karkasi, riisui
pois asun yltä ja näin sanan virkkoi, riemuten huusi:

“Nyt viru siinä! On Zeun väkivoivan poikia vastaan
vaikea kiistata, vaikka jos on vesivirtojen juurta.
Sulla kun lie perikantana siis joki välkeäväylä,
juurtapa suuren Zeun suku, synty on mulla, se tiedä.
Valtias myrmidonein mun on taattoni, pää ison heimon,
Peleus, Aiakon poika, ja Zeust’ oli Aiakon synty.
Eip’ ole vertoja Zeun meren helmaan vierivät virrat,
ei pojat virtain vertoja Zeust’ ole polveuville.
191
Nytkin on auttajanas iso virta, jos vain apu siit’ on,
sillä on mahdoton vastustaa Kronossyntyä Zeuta,
eip’ Akheloios ankara ees ole Zeun väkiverta,
ei syvin syöverineen ole suunnaton Okeanoskaan,
jost’ ovat alkuisin joet kaikki ja myös meri itse,
läikkyvät lähteet kaikki ja kaivojen myös syvät suonet.
Vaan sekin peljästyy, kun korkean Zeun tuli iskee,
kun jyly hirmuinen käy raikuen korkeudessa.”

Virkki ja vaskitetun veti peitsen penkerehestä.
Siihen jäi virumaan hänen hengeti iskemänänsä
hietikkoon uros; huuhtoen veet ohi virtasi tummat.
Parveillen kalat, ankeriaat liki liikkua alkoi,
kalvaen, ahmien ahnein suin munuaisien rasvaa.
Itse hän ryntäsi Paionian hepourhojen jälkeen,
jotka nyt vinhaan kiitivät pois joen kuohuvan viertä,
huomaten uljaimpansa jo taistoon sortuvan tuimaan,
Aiakon aaluvan kun käsi iski ja ankara miekka.
Surman sai hält’ Astypylos, Thrasios sekä Mnesos,
Ainios, Thersilokhos ja Mydon sekä viel’ Ofelestes;
muitakin surmannut monen mont’ ois nopsa Akhilleus,

virta jos ei syväpyörtehinen suull’ ihmisen oisi
haastanut julmistuin sekä virkkanut veen kohinasta:

“Miest’ ei voimalt’, ei tuhotöilt’ ole sulle, Akhilleus,
vertaa, sill’ yhä taivahiset ovat turvana sulla.
Surmata jos sun on sallinut Zeus kaikk’ iliolaiset,
tanterehelle ne luot’ aja mun, tee hirmujas siellä!
Kukkuranaan jopa kuolleit’ on minun aaltoni armaat,
vieriä lainkaan ei vedet voi meren mahtavan helmaan,
ruumiit tukkivat tien; ylen hirmuisesti sa murhaat:
Herkeä, heitä jo! Kauhistun sua, valtias miesten!”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Olkoon siis, kuten käsket sen, Zeussynty Skamandros.
Vaan minä miehiä Ilionin tapan korskia, kunnes
kaikk’ ajan heidät kaupunkiin sekä Hektorin kanssa

225

koittaa saan, hänet voinko ma voittaa vai minut hänkö.”

Virkki ja heit’ ajamaan kävi vahvana kuin ikivallat.
Vaan joki pyörtehikäs jo Apolloa kutsuen virkkoi:

“Voi, Zeun poika sa hohtavajous, et mielt’ ole taattos
noutanut, sun joka suojelemaan kovin pyysi ja käski
iliolaisia, heit’ yhä auttaen, kunnes on vihdoin
ehtinyt himmeä ilta, mi viljavat vainiot varjoo!”

Virkki, mut rannan penkerehelt’ asekuulu Akhilleus
karkasi virtaan taas; sepä vastaan pauhaten vyöryi,
kaikki jo velloi veet vihan kuohuun, vierähytellen
ruumisroukkoja, joill’ oli täyttänyt uoman Akhilleus.
Maihin viskeli niitä se mylvien niinkuni sonni,
henkiin jääneet taas vei helmaan vienojen vetten,
heidät piilottain syvin, suurin, peittävin pyörtein.
Aalto Akhilleun peittääkseen raju, korkea nousi,
rankkana kilpeen löi hänet horjuttain, jalan alta
vei lujan pohjan pois. Jalavaanpa hän karkasi kiinni
suureen, tuuheahan, mut juuriltansa se sortui
kaikin penkerineen sekä tukkesi tuuhein lehvin,
kuin pato virran poikki, sen sorjat veet solumasta,
ryöppyyn ryskähtäin. Ylös ryntäsi veestä Akhilleus,
karkkosi kauhuissaan yli kentän, min jalat jaksoi.
Vaan jumal’ ankara tuost’ ei tyyntynyt, vaan tuli jälkeen
mustine vyöryineen, sotimasta Akhilleun aimon
aikoen tauottaa, tuhost’ auttaa iliolaiset.
Keihäänkantaman verran eell’ oli Peleun poika,
kotkana kiiti, jok’ ilmojen on eräniskijä tumma,
kaikkien lintujen voimakkain sekä lentäjä nopsin;
moinen häll’ oli vauhti, ja ryntäillään sopavasket

kalskuivat kamalasti; ja väistyen riensi hän syrjään.
Tulvapa vainoten vain tuli jälkeen valtavin pauhuin.
Niinkuin kastelemaan vedet tummana-läikkyvän lähteen
tarhoja, taimistoit’ ojamies uran aukoen ohjaa,
kuokallaan kaikk’ esteet pois ojast’ ottavi, silloin

virrata alkaa veet sekä vierittää kivisälpää
pohjallaan, jopa laaksoon päin alas rintehen alle
pauhaten kiiruhtaa, ohi ohjaajansakin ehtii:
noin ol’ Akhilleun kinterehill’ yhä kuohuva tulva,
kuinka hän kiitikin; näät jumal’ ihmist’ on väkevämpi.
Aina kun käänsihe vain uros askelnopsa Akhilleus
virtaa vastaan nähdäkseen, kera vainosivatko
kaikk’ ikivallat muut, asujaimet aukean taivaan,
virtapa taivassyntyinen heti ankaran aallon
koht’ yli hartian löi, ja hän poukkosi pois heti maasta
hirmustuin, näet uomastaan ulos vyöryvä virta
herpasi polvet hältä ja maan repi jalkojen alta.
Silloin silmäsi korkeuteen valitellen Akhilleus:

“Zeus isä, virran vallast’ ei mua koitoa auta
siis jumal’ ainoakaan! Kovat kaikkipa kärsisin sitten.
Ei toki taivahisist’ ole kenkään muu tähän syypää,
vain emo armas, ennustain perin pettelevästi,
kun näet Ilionin muka muurien alla hän tiesi
surman tuottavan mulle Apollon tuimien nuolten.
Jos minut tappanut Hektor ois, paras urhoja Troian!
Urhopa urhon kamppailuss’ ois kaatanut silloin!
Vaan oli säättynä mulle nyt surkea surmani: virtaan
vaipua valtahiseen, kuten paimenpoikanen painuu,
kun sikolaumoineen puron talvisen poikki hän kahlaa.”

Virkkoi noin; mut luo jo Poseidon ynnä Athene
riensivät hahmoss’ ihmisien, kädest’ ottivat häntä
kumpikin rauhoittain sekä rohkaisten hänen mieltään.
Ensin hälle Poseidon, maan järisyttäjä, virkkoi:

“Herkeä, Peleun poika, jo, noin älä väisty ja pelkää!
Luonasi auttajat taivahiset Zeun mielt’ ovat myöten
moiset tässä nyt sulla, ma itse ja Pallas Athene.
Eip’ ole kohtalonas toki virtaan vaipua vainkaan;
kohta se talttuu kuohustaan, sen näät omin silmin.
Vaan hyvä kuullos neuvo sa vielä, jos mielinet noutaa:

kaikentappajan taiston työst’ älä tauota kättäs,
ennenkuin kaikk’ Ilioniin ajat, säästämät surman,
kuulujen muurien taa; mut Hektorin kaattuas käänny
jälleen laivojen luo; saat voiton meiltä ja maineen.”

Virkkivät noin sekä lähtivät taas jumalaisehen joukkoon.
Mutta Akhilleus taivaisten sanast’ intoa saaden
syöksyi tanterehelle. Se tulvillaan oli vettä,
urhojen surmattuin asut aalloiss’ uiskeli sorjat,
uiskeli ruumiit myös; ja hän veest’ ylös polvia nostain
ryntäsi tulvaa päin, eik’ estää vierivä virta
voinut hänt’, ison voiman soi näet hälle Athene.
Mutta Skamandron viihtynyt ei viha Peleun poikaan,
tuost’ yhä yltyi vain, ja hän kuohut korkeat nosti,
kuuluvin äänin huus Simoeis-joen myös apurikseen:

“Suistamahan kera käy väki miehen tuon, veli armas,
tai pian suuren kaupungin Priamolta hän sortaa;
hänt’ ei torjua voi näet taistoss’ iliolaiset.
Joutuen siis avuks saavu ja uomasi uhkuta täyteen
vettä sä lähtehies, purot paisuta kaikk’ yli partaan,
ankarat kuohut nosta ja vyörytä ryskyvin pauhuin
puut, kivet vuolteessas, tuon julmurin jott’ asetamme,
joll’ ylivoima nyt on, ikivaltoja matkia into.
Ei väki suur’, ei sorjuus lie toki auttava häntä,
ei asu kaunis tuo, joka kai syväll’ aaltojen alla
liejuun peittyvä lie. Hänet itsens’ ylt’yli myöskin
hiekkaan hautaelen, sorat luon lukemattomin kerroin
päälle, ja lietteest’ ei hänen luitaan löydä akhaijit,
roukkion sellaisen hänen peitokseen minä syydän.
Siinäpä kumpu on häll’, ei kumpua, merkkiä muuta
tarvis lie hänen peijaissaan kohotella akhaijein.”

Virkki ja kimppuun kiiti Akhilleun, kuohuja nostain,
ruumiit’ aalloissaan sekä verta ja vaahtoa viskoi.
Virran taivassyntyisen vesi vuorena nousi
vaahtisin harjoin peittääkseen heti Peleun poian.

Here kiljahtain näki vaaran, peljäten, että
sankarin saaliinaan iso, kuohuva virta jo veisi,
kohta Hefaiston luo, pojan rakkaan, riensi ja virkkoi:

“Poikani ontuvajalka, jo taistoon käy! Varaeltu
Ksanthos on pyörtehikäs sua vastaan vertana varsin.
Joutuen siis avuks astu ja luo isot liekkisi leimuun.
Itse mä Läntisen tänne ja myös Suven selkeäsäisen
nostatan ryntäämään rajupuuskina päin meren päältä,
hehkua heittelemään tuhokasta, mi iliolaisten
kaikk’ asut, ruumiit polttaa. Vaan palamaan sinä pannos
rantojen puut, tuta anna sen itsekin tultas. Äl’ yhtään
huoli, jos uhkailkoon tai mairein suin rukoelkoon.
Älköön ennen laatko sun riehusi, kuin minun kuulet
kieltäen huutavan, vaan tuli uupumaton sido silloin!”

Virkki, ja valkean valtahisen heti sytti Hefaistos.
Kentäll’ ensin leimahtain tuli ruumihit poltti,
joit’ oli surmannut lukemattoman monta Akhilleus,
kuivettui keto kaikki, ja tyrtyi välkkyvä tulva.
Niinkuin syksyin pohjoinen pian vainion kuivaa
äsken kastellun, ilahuttaen kylväjän mieltä,
niin keto joutuen kuivi, ja koht’ oli tuhkana ruumiit.
Virran kimppuun tuosta jo käänsi hän hohtavat liekit;
raitoihin, jalaviin, tamariskeihin tuli tarttui,
ruohikot roihusi kaikk’, apilastot, kaislikot vehmaat,
joit’ oli sankeanaan joen sorjan vieriä pitkin.
Tuskissaan kalat, ankeriaat, väki vellovan virran,
kimmurrellen ui mikä minnekin veess’ ihanassa,
näät kovin vaivasi niitä Hefaiston hehkuva henki.
Syttyi valtava virta jo itse ja huus, sanan virkkoi:

“Ei jumal’ ainoakaan sua torjua saata, Hefaistos,
liekkisi leimua vastustaa en voi minä myöskään.
Luovu jo! Kaupungist’ ajakoon heti aimo Akhilleus
iliolaiset! Miks sotisinkaan heitä ma auttain?”

Noin tulen tuskiss’ äänsi jo hän, vesi kuplina kuohui.

361

Kuin kovan valkean kuumentaiss’ iso kattila kiehuu,
liemeen liuentain sian syötetyn ihroja irti,
vaahdoten valkeanaan, kasa kuivia halkoja alla:
liekkien valtaan noin joki jäi, vesi vaahtona kiehui.
Vierrä se sietänyt ei, vaan tyrtyi, kun kovin poltti
hehku Hefaiston kekseliään. Anovasti jo virta
Herelt’ armoa huus, sanat siivekkäät heti virkkoi:

“Here, miksikä näin mua muist’ yli poikasi vainoo?
Niinp’ ei suur’ ole syy toki mun kuin kaikkien muitten,
mieltäsi vastustain jotk’ iliolaisia auttaa.
Vaan minä tauota tahdon nyt, jos niin sinä käsket;
tauotkoon hän myös. Valan vahvan vielä mä vannon:
iliolaisilt’ en tuhopäivää pois minä torju,
valkean liekkinä vaikk’ yliyltään leimuamassa
ois koko Troia ja sen sytytelleet aimot akhaijit.”

Here valtiatar helo-olka kun tuon oli kuullut,
kohta Hefaistoa kielsi hän, armast’ aaluvatansa:

“Lakkaa, lapseni, kuulu Hefaistos, noin kovin ei sun
kuolollisten vuoks sovi kiusata kuolematonta!”

Virkki, ja valtahisen tulen sammua salli Hefaistos,
aaltopa virtaan armaaseen taas laskihe viihtyin.
Lannistettu kun noin oli Ksanthos, kumpikin talttui,

Heren taltuttaissa, jos kuohuikin oma mieli.

Vaan ikivallat muut raju, hirveä vimmasi riita,
kahdapäin näet kallistui sydän heillä ja mieli.
Ryskyen yhteen ryntäsivät, kumu ankara kuului,
kaikui ilmojen kansi, ja Zeus sen kuuli Olympon
harjall’ istuissaan; hänen rinnassaan sydän nauraa
sai makeasti, kun katseli hän kahakoivia noita.
Kauan toisistaan eross’ eipä he ollehet, Ares,
kilpien rikkoja, riens etumaisna Athenea vastaan,
keihäs vaskinen kourassaan hän pilkaten huusi:

“Taivahiset miks yllytät taas, kähykärpänen, taistoon,
raivotar yltiöpää, jota viehtää hillitön vimma?

385

Sait mua iskemähän Diomedeen, Tydeun poian,
etköpä muistane, kuinka sa peitseen kaikkien nähden
tartuit itse ja suuntasit päin, ihon vammasit sorjan?
Vaan monet kiusantyös nyt maksaa saat, minä luulen.”

Virkki ja aigiiseen sataripsuun syöksi jo keihään,
kilpeen kammoisaan, jota Zeunkaan ei riko leimaus;
siihenp’ iski nyt peitsellään veren peittämä Ares.
Väistihe taammas Athene ja jänteriseen kätehensä
mustan, suuren, särmikkään kiven sieppasi silloin,
muinaisestaan vainiomaan rajamerkkinä seisseen,
kaulaan ryntääjän sen heitti, ja hervoten sarkaa
seitsemän peitti hän kaatuissaan, hius hierteli multaa,
kalskuen soi asu yllä, ja nauroi Pallas Athene;
näin sanat siivekkäät hän riemuten huusi ja virkkoi:

“Houkkio, koskaan et lie miettinyt, kuink’ olen paljon
voimakkaampi ma, koska mun kanssani kiistata tohdit!
Kärsiös kaikki nyt siis kirot äitisi toivomat sulle,
turmaa julmistuin joka tuumii sun, kun akhaijit
hylkäsit, vaan apumies olet korskain iliolaisten!”

Virkkaen noin loi toisiapäin jo hän loistavat silmät.
Vaan kädest’ ottaen koht’ Afrodite, Zeun tytär, Areen
pois veti, tuskissaan kovin ähkyvän, toipuvan vaivoin.
Vaan hänet nähdessään heti Here näin helo-olka
huus sanat siivekkäät kehotellen, Athenea kiihtäin:

“Voi, tytär aigiinkantaja-Zeun, väkiverraton, katso,
tuolla jo tuo kähykärpänen pois läpi taistelon telmeen
Areen vie verenahneen. Siis mene, vainoa häntä!”

Virkki, ja jälkeen koht’ ilon innoin riensi Athene.
karkasi kimppuun, rintaan löi käsin jäntevin häntä;
polvet herposivat, povi raukesi koht’ Afroditen.

Noinpa he kumpikin vaipuivat elonkasvaja-maahan.
Itse hän huus sanat siivekkäät sekä riemuten virkkoi:

“Käyköön kaikkien noin, jotk’ iliolaisia auttaa
taistoon Argos-maan sopavälkkyjä miehiä vastaan!

Kunp’ yht’ uljaat aina ja sitkeät oisivat kuin nyt
Arest’ auttaakseen mua vastaan täss’ Afrodite!
Ammoin loppunut ois sota silloin meiltä ja tullut
turmio Ilionin, kato kaupungin talokauniin.”

Virkki, ja tuon hymysuin helo-olkapa kuuli jo Here.
Vaan nyt Apolloa maan järisyttäjä taistohon vaati:

“Foibos, miksikä jäämme me syrjään? Ei sovi moinen,
muut jo kun ottelevat. Häpeäksipä on, jos Olympoon
käymme nyt, vaskisehen Zeun linnaan, taistelematta.
Niinp’ ala nuoremmaksesi siis! En huoli ma alkaa,
syntynyt ennemmin, kokeneempikin kosk’ olen paljon.
Houkkio, kuinka sun on sydän mieletön! Etkö sa kiusaa
muista, mit’ Ilionissa me yksin taivahisista
kärsiä saimme, kun raadettiin siell’ umpehen vuosi
ihmisen orjina, kun pani palkkaa säättyä vastaan
meidät palvelemaan Zeus Laomedonia korskaa?
Muuri mun ympäri kaupungin piti laatia silloin
laaja ja uljas, jott’ ois Ilionill’ ikiturva.
Sorkkuvasääriä taas sinä kaitsit härkiä, Foibos,
lehtoja kierrellen monirotkon, metsävän Idan.
Mutta kun toivat vihdoinkin ilontuottajat Horat
maksamapäivän, niin koko palkan kielsikin meiltä
kauhea Laomedon, pois laittoi uhkaten luotaan.
Uhkasi kahleisiin jalat meiltä ja myös kädet köyttää,
kaupata kaukaisiin meren saariin uhkasi meidät,
silpoa miekallaan oli kumpaiseltakin korvat.
Suuttuen sieltä me lähdettiin, vihanmustana mieli,
palkkaa meille kun maksanut ei, lupaeltua ensin.
Kansaa tuon sinä suosit nyt, kera meidän et muitten
miehiä Ilionin koe korskia kurjahan surmaan
sortaa, lapsiakin sekä vaimoja myös valioita.”

Kauasampuja näin nyt vastasi hälle Apollo:
“Mieleni totta jo, maan järisyttäjä, luulisit menneen,
kuolollisten vuoksi jos ottelisin sua vastaan,

koitojen, jotk’ ovat kuin puun lehdet: kukkeudessaan
hetkisen kasvelevat, maan armaan anteja syöden,
toisena kuihtuen kuolevat pois. Niinp’ ottelemasta
kohta nyt erjetkäämme, ja kiistata itse he saakoot.”

Noin hän virkki ja kääntyi pois; näet kammosi käydä
kamppailuun, käsikähmään hän sedän korkean kanssa.
Siskopa, valtiatar saloriistan, pilkkasi häntä,
Artemis, ampujatar, sanan tuiman tuiskasi jälkeen:

“Väistyt, kauasampuja, siis ja Poseidonin annat
voiton viedä ja suott’ ihan korjata kunnian kaiken.
Mieletön, miksikä sulla on moinen joutava jousi?
Kunp’ ei tarvis kuulla mun ois sun kerskuvan vasta
taattoni linnoill’ istuissas kera kuolematonten,
kanssa Poseidonin et muka empiväs astua taistoon!”

Virkki, mut kauasampuja vait oli, ääneti aivan.
Vaan kovin närkästyi Zeun korkea puoliso, kohta
soimaten nuhtelemaan kävi nuolien ampujatarta:

“Kuink’ uhitella sa uskallat mua, julkea narttu?
Helppo sun ei väkikilpaan lie mun kanssani käydä,
jousi jos onkin sulla ja Zeus sinut vaimoja vastaan
loi jalopeuraks, surmata soi, kenen vain sinä mielit.
Onnekkaampi sun ois salon hirviä, hukkia vuorten
vainoten pyydystää kuin vastustaa väkevämpääs.
Vaan sota jos halus on, tule, saat tuta kuink’ ylivoipa
voimani on, kun kanssani noin muka vertana veikkaat.”

Virkki, ja neidon ranteisiin vasen iski jo koura,
taas olalt’ oikeahansa hän jousen riisti ja viinen;
neitosen rimpuillessa hän ripsui nauraen niillä
ympäri korvia kohta, ja maahan kirposi nuolet.
Artemis itkien karkkosi pois kuin kyyhkynen arka,
haukan ahdistaissa mi kiitää kallion onton
onkalohon, sill’ ei viel’ ollut säätty se surmaan:
noinpa hän itkien karkkosi pois; jäi jousi ja nuolet.

Letoon käänsihe nyt jumal-airut, tappaja Argon:

497

“Leto, en kera sun minä taistele: ei hyvä mennä
mittelöhön jylypilvisen Zeun avioit’ ole vastaan.
Kerskuos mielin määrin siis ikivaltojen kesken
varsin voittanehes minut voimallas väkevällä!”

Virkki, ja jousen maasta ja nuolet korjasi Leto,
jotk’ oli singonneet pölytupruun sinne ja tänne.
Kons’ oli ottanut nuo, pois riensi jo tyttären jälkeen.
Hänpä jo vaskisehen Zeun linnaan ehti, Olympoon,
heittihe istumahan isän polvell’ itkien impi,
värjyi taivahinen puku yllä; mut tyttären painoi
rinnoilleen Kronossynty ja tieteli näin hymyellen:

“Lapseni, noin kuka taivahinen tyly sulle on ollut,

kuin mink’ ilmetyn ilkiötyön sinä laatinut oisit?”

Seppelsorjapa vastasi näin ajon raikuvan impi:
“Oi isä, Here, puoliso sun, mua löi helo-olka,
aina jok’ alkuna on toran, riidan taivahisille.”

Noinpa he toinen toiselleen nyt haasteli tuossa.
Vaan pyhän Ilionin nyt linnaan riensi Apollo,
luuli akhaijein näät sinä päivänä murtavan muurit
kauniin kaupungin heti vastoin salliman suomaa.
Mutta Olympoon taas kaikk’ astui muut ikivallat,
ken vihan vimmaa täynnä, ken voiton riemua korskaa;
luo isän istuivat jylypilvisen. — Mutta Akhilleus
Troian miehiä kaas, hevot hengeti löi kaviokkaat.
Kuin savu kaupungin palavaisen sankkana nousee
aavoja ilmoja päin, ikivaltain kosto kun iskee,
ahdistaa hätä kaikkia, saa moni haikean murheen:
huoleen, hirmuun noin sai iliolaiset Akhilleus.

Seisoi tornissaan pyhäss’ itsekin valtias vanha,
keksi Akhilleun hirmuisen, näki, kuink’ uron tieltä
karkkosi hämmentyin väki Troian, ei yritellyt
torjua; vaikertain alas tornist’ asteli vanhus,
portinvartia-urhoilleen näin huus valioille:

“Portti nyt auki te temmatkaa väen väistyvän tulla

531

muurien turvaan, sill’ ihan kinterehillä Akhilleus
vainoten kiiruhtaa; nyt lie tuho läsnä, ma luulen!
Mutta kun muurin taa he jo henkäämään ovat päässeet,
portin puoliskot lujapielet salpahan saakaa,
niitten taa näet hirviön tuon jo ma pyrkivän pelkään.”

Virkki, ja portin koht’ urot aukoi, siirteli salvat;
turvaa tarjosivat avo-ukset. Apollopa vastaan
ryntäsi pois tuhon kääntääkseen ylt’ iliolaisten.
Korkeit’ Ilionin tuli muureja kohti he rientäin
kurkuin kuivunehin, pölyss’ ylt’yli tanteren poikki,
keihäin kinterehillä Akhilleus, riehuva vimma
rinnassaan, himo saavuttaa urokunnia kuulu.
Korkeaporttisen vallanneet ois Troian akhaijit,
vaan Antenorin poian Agenorin Foibos Apollo,
uljaan, kuulun, sai urotöille jo yllytetyksi.
Tarmoa rintaan loi, kera vierell’ itsekin seisoi
turvana, raskast’ estääkseen tuhokohlua kuolon,
usvaan verhoutui, nojaellen tammea vasten.
Linnojen kaatajan kun nyt Akhilleun keksi Agenor,
kohta hän seisahtui, kovin myllerrettynä mieli,
miehekkäälle jo näin sydämelleen synkkänä haastoi:

“Voi mua, sillä jos tieltä mä karkkoan tuiman Akhilleun,
kunneka kauhuin muut sekasorross’ ehtiä koittaa,
hän toki saavuttaa, pakolaisena parkana surmaa!
Jos taas Peleun poian Akhilleun vainota annan
noita ja riennän, min jalat jaksaa, muurien luota
tannert’ Ilionin, jott’ Idan rotkojen turviin
päästä ja piilottaa voin itseni viidakon peittoon,
niin hämärissä ma Ilioniin taas hiipiä saatan,
virrass’ uiden kun hiet yltäni huuhtelen ensin.
Mutta nyt moisia miks sydän miettii? Kunpa hän ei vain
keksisi, kun kedon poikki ma karkaan muurien luota,
ei mua vainoten saavuttais jalan tuomana nopsan!
Silloin kuoleman impiä en ikiviepiä välttäis,

sill’ ei ihminen ainoakaan vedä vertoja hälle.
Entä jos ottelemaan kera käynkin muurien alla!
Ruumis on hälläkin näät terän vaskisen vammata, yks on
vain elo, kuolollista on hänkin juurt’, olen kuullut,
voiton kunnian hälle jos suokin Zeus Kronossynty.”

Virkki ja kyyristyin kävi kohti Akhilleun voimaa,
kaihosi kamppailuun sydän urhea riehuvin innoin.
Niinkuin pantteri käy saloviidan sankeikosta
päin ajajaansa ja mieless’ ei ole pelkoa lainkaan,
koirien haukunnan kun kuulee, ei pakotuumaa;
vaikka jo pyytäjän pisto sen haavoittaa tahi heitto,
keihästettynäkään ei raivostaan peto raukee,
ennenkuin hänet saavuttaa tai sortuvi surmaan:
noinp’ Antenorin poika nyt aimon, kuulu Agenor,
väistyä mielinyt taistelematt’ ei kanssa Akhilleun.
Kilven suojakseen heti nosti hän ympyriäisen,
peitsen tähtäsi päin vihamiestä ja huus väkevästi:

“Toivoit kaiketi mielessäs, asekuulu Akhilleus,
Troian urhojen kaupungin nyt voivasi kaataa.
Houkkio, kohlut lie monet tuottava teille se koitos!
Montapa meit’ on miestä ja aimoa siell’ asehissa
vaimojen, lasten, vanhempain elon kallihin eestä
turvana Ilionin, vaan itse nyt kuolosi kohtaat,
vaikk’ uros hirmuinen olet kyllä ja sankari suuri.”

Virkki, ja peitsi jo päin, käden jäntevän heittämä, kiiti,
sääreen, polven alle se sattui eik’ ohi mennyt.
Soi kovin kalskahtain upo-uus, tinavälkkyvä varje,
kun kävi keihäs kohti, mut taapäin iskevä tutkain
kimposi, pystynyt ei, ikivaltain lahja sen esti.
Syöksyi Peleun poika nyt aimon Agenorin kimppuun;
voittajamainett’ ei toki sallinut hälle Apollo,

vaan hän Agenorin tempasi pois sumun sankean peittoon,
turvaan kamppailust’ uron ohjasi vauriotonna.
Sitten Akhilleun sai väen jäljest’ eksytetyksi,

sill’ etehenpä nyt, aivan Agenorin hahmoa kantain,
kauasampuja jäi, ja Akhilleus karkasi jälkeen.
Konsa hän kuolematont’ yli vehnää-versovan kentän
kohti Skamandroa vainosi noin syväpyörtehikästä,
väistyjän hiukan vain yhä olless’ eell’ ovelasti,
jott’ oli saavuttaa yhä toivona kiitäjän kiivaan,
iliolaiset muut pakolaumana laajana riensi
kaupunkiin ilomiellä, ja sen väenpaljous täytti.
Eivät rohjenneet etupuolle he muurien lainkaan
jäädä ja katsoa, keit’ oli kaatunut kamppaelussa,
keill’ elo säilynyt, kaupunkiin vain kaikki he riemuin
virtasivat, ketä pois viel’ auttoi jalka ja polvi.

KAHDESKOLMATTA LAULU

HEKTORIN SURMA.

Karkkosi kaupunkiin väki arkana kuin vasat kauriin,
joi janon polttoon, pois hiet vilvoittaa koki, muurin
rintamusvarjeisiin nojaellen; mutta akhaijit
kilvet ryntäillään tuli rientäen muuria kohti.
Vaan toki paikoilleen pahan kohtalon pauloma Hektor
jäi liki muuria Ilionin sekä porttia Skaian.
Mutta Apollo jo näin nyt pilkkasi Peleun poikaa:

“Miksi, Akhilleus, ahdistat mua askelin nopsin,
kuoleva kuolematont’ ajat ihminen? Et mua tainnut
tuntea taivahiseksi, kun noin tulit tuimana jälkeen.
Troian et miehiä, jotka sa karkotit, vainota muista;
kaupunkiin he nyt ehti, mut itse sa erkenit tänne.
Et mua surmaa, sillä en kuolollist’ ole kantaa.”

Vastasi vimmoissaan uros askelnopsa Akhilleus:

“Mieleni, kauasampuja, veit, pahin taivahisista,
muurien luota kun pois minut viettelit; hampahin multaa
ennen pääsyä Ilioniin moni haukkonut viel’ ois.
Veit ison maineen multa ja turvaan nuo arat autoit:
kelpaa sun, jonk’ ei ole kostoa peljätä tarvis!
Sulle sen totta ma kostaisin, jos vain olis valta.”

Virkki ja muureja kohti jo kääntyi kiivahin kiukuin,

kiitäen, kuin hepo vaunuineen yli kiistämökentän,
juoksija palkinnon, karahuttaa vauhtia vinhaa:
noinpa nyt vinhaan vilkkui myös jalat, polvet Akhilleun.

Vanhus tuon, Priamos, koht’ ensimmäisenä keksi,
kuink’ yli kentän kiiti hän välkkyen niinkuni tähti,
syksyin syttyvä tuo, joka yön pimeäss’ yli muitten
loistaa tähtösien luvutonten säihkyvin tuikkein,
kielell’ ihmisien nimiänsä Orionin koira;
kirkkain tähti se on, toki turmion enne, se tuottaa
koitojen kuolollisten näät kivuks ilkeät kuumeet:
sankarin vainoavan noin ryntäät vaskea välkkyi.
Vanhus vaikertain kädet nosti ja löi, repi päätään,
ääneen tuskissaan valitellen huusi ja kutsui
armast’ aaluvataan; mut portin eess’ yhä seisoi
Hektor, jäykkänä mieli, Akhilleun kohdata aikoin.
Kurkottain käsiänsä nyt pyysi ja vaiteli vanhus:

“Hektor, äl’ yksin käy, rakas poikani, erjeten muista
vastaan miestä sa tuot’, ett’ ei käsi Peleun poian
sulle jo surmaa tois, väkevämpi hän on näet paljon,
kauhea tuo! Kunp’ ois yht’ armas taivahisille
hän kuin mulle, hän koht’ ois koiria, korppeja silloin
ruokkiva ruumiillaan, mure raskas haihtuva multa!
Monta on multa jo riistänyt pois hän kuulua poikaa
surmaan suistaen tai meren saariin kaupaten kauas.
Kahtapa nytkin, kaupunkiin väen tultua turvaan,
kaipaan, poissa nyt on Polydoros, on sorja Lykaon,
saamani ruhtinatar-aviostani Laothoesta.
Vankina jos ovat viel’ elon ilmoill’, irti ma heidät
lunnahin ostan; on kultaa mull’, on vaskea kyllin,
Altes kuulupa myös kosolt’ antoi tyttären myötä.
Mutta jos kuolleet lie he ja Hadeen maille jo menneet,
murhe se meidän on vanhempain, isän itku ja äidin;
kaipio kansan on muun lyhyempi, jos et sinä itse
alla Akhilleun kätten vain nyt henkeäs heitä.

Muurien taa tule, poikani, siis, jott’ ois tuki, turva
miehill’ Ilionin sekä naisill’, eikä Akhilleus
sais ikimainett’, etk’ elon ilmoja itse sa jättäis!
Säälisit ees mua koitoa, viel’ eläessäni jolta
päättävä vanhuuden periportaall’ on polopäivät
ylhä jo Zeus kamalasti, kun kauhut kaikk’ olen nähnyt:
poikien kaatuvan, tyttäret pois tylyn ryöstäjän vievän,
kammiot kaunoiset hävitettävän, kourin akhaijein
koppovan saaliikseen miniöitäni, lapsoset pienet
maahan murskaavan, kun hirveä ottelo riehuu!
Viimein itseni, kons’ elon on jäsenistäni vienyt
pistollaan tai heitollaan joku viiltävin vaskin,
koirat leiskuen raatelevat liki porttia linnan,
pöydäss’ itse ma joit’ olen ruokkinut, usteni vahdit;
hurjina, hullauneina ne, kons’ ovat vertani juoneet,
kierivät portahikolla! On kaunis kaatua nuoren
taistoon, ruumiissaan verivammat viiltävän vasken,
surman sulhonakin hän vielä on katsoa sorja;
mutta kun murhatun vanhuksen saa raiskata koirat,
hältä kun raadellaan häpy, hapset, harmaja parta,
kuunaan kurjemp’ ei näky kohtaa ihmisen silmää!”

Pyyteli vanhus noin, käsin päästään hapsia raastoi
valjenneita, mut järkkymätönp’ oli jäämään Hektor.
Seisoi siell’ emo myös valitellen, kyynelin viljoin,
parmaans’ auki hän riisti ja rinnan paljahan näytti,
näin sanat siivekkäät kera kyynelvirtojen virkkoi:

“Hektor, heltyös täst’, oma poikani, äitiäs sääli!
Kuunaan sulle jos soin minä rintaa rauhtelevaista,
armas laps, sitä muista ja muurien taa tule tuota
hirmua torjumahan, älä kohtaa ulkona yksin!
Jos sinut surmaa hän, tuo julma, en paartesi ääress’
itkeä koito ma saa sua, kohtuni kukkea taimi,
tuojatar aartehien ei puolisos, kaukana meistä
ahneet koirat syö sinut luona akhaijien laivain!”

89

Poikaans’ armast’ itkien noin he nyt kumpikin kutsui,
pyys anomalla, mut järkkymätönp’ oli jäämään Hektor,
vartoen saavuntaa vain valtavan Peleun poian.
Niinkuin kalliokyy kolon suulla on kulkijan eessä,
ruokkima ruohojen myrkkyisten, vihan kiukkua kiehuin,
kauhea katseeltaan, kolon suuta sen kiemurat kiertää:
noin, povess’ uljuus sammumaton, ei väistynyt Hektor,
vasten tornia ulkonevaa nojas säihkyvän kilven,
miehekkäälle jo näin sydämelleen synkkänä haastoi:

“Voi mua! Jos nyt muurien taa sekä porttien väistyn,
moittii Pulydamas etumaisena, hän, joka neuvoi
viemään kaupunkiin väen kaiken, kons’ oli yllä
tuo kovan onnen yö, jona nousi Akhilleus aimo.
Kuullut en neuvoa, vaikk’ ois onnekkaampi se ollut.
Nytpä, kun turmaan vei ylimieleni heidät, en kantaa
eessä mä Troian miesten, en vaimojen laahovavaippain
voi häpeääni, jos näin urot halvemmat mua soimaa:
‘Voimaans’ uskaltain periturmaan vei väen Hektor.’
Haastavat noin he, ja paljoa mun paremp’ oiskin Akhilleun
kimppuun käydä ja kääntyä pois hänen voittajanansa
tai liki muureja myös urokuoloon kaatua itse.
Entä jos lasken pois kupukilven, pois kypäränkin
raskaan riisun, keihään myös panen muuria vasten,
kuulun Akhilleun luo menen itse ja hält’ anon rauhaa,
tarjoan pois Helenen kera kaikkien aartehiensa,
jotka Aleksandros toi kerran laitavin laivoin
Ilioniin — tämän toi sodan syyksi ja syttymiseksi —
Atreun poikien haltuun taas, tavaroistapa tarjoon
muistakin puolet pois, tasan kesken akhaijien kaikkein,
kansan vanhimpain valan annan vannoa sitten,
rahtuakaan jaost’ ett’ ei kätketä, vaan tasan kaikki
armaan kaupungin varat vauraat kahtia pannaan? — —
Mutta nyt moisia miks sydän miettii? Ei rukouksin
mun tule kohdata hänt’, ei helly hän, kuulevinaankaan

123

tarjoust’ ei ole, vaan asehettoman tappavi kohta

niinkuin naisen, kons’ olen riisunut yltäni varjeet.
Ei puheloihin puuttua nyt sopusuulla mun auta,
niinkuin tammen taa tai kallion poika ja neito,
poika ja neitonen istahtaa sulohaastelohonsa.
Ei, paremp’ iskeä on heti yhteen, kohta jo koittaa,
kumpaiselleko voiton Olympon valtias antaa.”

Noin hän vartoen mietti, mut luo jo Akhilleus joutui,
Areen kaltainen, sodan haltian leiskuvaharjan,
pääll’ olan oikean Pelionin tuhosaarnea tuimaa
heiluttain; hänen varrellaan sovat vaskiset välkkyi
kuin tulen liekit tai kuin nouseva Helios itse.
Hirmustui hänet nähdessään, ei tohtinut Hektor
vartoa kauemmin, pois karkkosi luota jo portin;
vainosi, jännittäin jalat vinhat, häntä Akhilleus.
Niinkuin vuorten haukka, mi nopsin on lentävä lintu,
arkaa kyyhkyä ahdistain kevykäisenä kiitää,
syrjään kyyhkynen heittyy, vaan kimeästi se kiljuin
syöksyy jälkeen myös himoll’ ahneell’ iskuhun saaliin:
noinpa hän syöksyi päin tulisesti, mut karkkosi Hektor
kiertäen muuria Troian, min jalat ehti ja jaksoi.
Koht’ ohi kummun, koht’ ohi viikunapuun huminoivan
riensivät muurin viert’ yhä vain ajotietä he laajaa,
kahden hersyvän, kaunoisen jo he luo vesilähteen
pääsivät, joist’ alun pyörtehikäs, pyhä saapi Skamandros.
Toisest’ uhkuelee vesi lämmin, on usva sen yllä
huuruten ilmaan, kuin savu valkean leimua saartaa;
toisen suoni on taas suvisinkin kuin rae kylmä
tai lumi talven tai veden kalvoa kattava jääkin.
Luon’ ovat lähtehien kivireunaiset pesualtaat,
laajat, kauniit, joiss’ oli vaattehiaan valioita
Troian vaimot valkaisseet sekä tyttäret armaat
ennen akhaijein saavuntaa, kun rauha ol’ ammoin.
Siit’ ohi Hektor riensi ja kinterehillä Akhilleus,

eell’ uros oiva, mut vainoamass’ oli viel’ urohompi;
kiitäen juoksivat, sill’ ei ollut kilpana teuras
tai häräntalja, mi palkkana on jalon kiistämöjuoksun,
vaan oli kilpana nyt hepokuulun Hektorin henki.
Kuin hevot karkaavat kaviokkaat tuulena kiertäin
keilaa kiistämön pään uron peijaiss’, uhkeat kons’ on
pantuna palkinnot, jalot kattilat, kukkeat immet,
muureja noin Priamon he nyt kertaan kiersivät kolmeen,
min jalat ehti, ja kaikk’ ikivallat juoksua katsoi.
Loihe jo lausumahan isä ihmisien, jumalainkin:

“Voi, mitä silmäni nyt näkevätkään! Ympäri muurin

miest’ ajetaan, johon mielistyin, ja mun rintani täynn’ on
surkua Hektorin vuoksi, jok’ uhrannut häränreidet
Idan rotkokkaan laell’ on monet mulle ja myöskin
linnass’ Ilionin. Hänt’ aimo Akhilleus vainoo,
kiitäen kiiruhtaa Priamon nyt muureja kiertäin.
Niinpä te, taivahiset, siis punnitkaa tasapuolin,
vieläkö meiltä hän suojan saa, vai salliminenko
sankarin sortua oisi jo alle Akhilleun kätten.”

Hällepä vastasi näin nyt päilyväsilmä Athene:
“Taatto, mit’ on puhe tuo, salamoitsija sankeapilvi?
Miestäkö säättyä tuot’ alun-alkain kohtalon valtaan
saaliiks et sinä sallisi siis korahuttavan kuolon?
Tee se, mut kaikk’ ei taivahiset sua kiittäne suinkaan!”

Virkkoi pilviennostaja Zeus sekä vastasi hälle:
“Malttuos, Tritogeneia, ma en vakavissani varsin
haastanut noin, ja ma ain’ olen suopea, lapseni, sulle.
Tee, miten mielesi vaatii vain, älä arvele lainkaan!”

Innokas ilmankin, sanast’ yltyi tuosta Athene,
oitis Olympon korkeudest’ alas myrskynä riensi.
Hektorin kinterehill’ yhä seurasi nopsa Akhilleus.
Kuin vasa kauriin arka, jot’ ahdistaa ajokoira
sen levolt’ yllättäin, läpi kalliorotkojen kaitain,
viitaan hyykistyin lymyellä se kunne jos aikoo,

koirapa vainuten juoksee vain ja sen taas heti löytää:
nopsaa noin ajajaans’ ei Hektor välttänyt myöskään;
kohti kun Dardanian hän porttia syöksyä aikoi
turvaan päästäkseen sekä varjoon tornien vankkain,
muurilt’ ett’ ois muut avuks olleet nuolia ampuin,
ain’ ol’ Akhilleus eessä, jo taas hänet tanterehelle
käännyttäin, näet muurin puoll’ yhä itse hän juoksi.
Kuin uness’ et ole ehtivinäs ketä kiinni sa juosta,
ei voi karkota toinen, et saavuttaa sinä häntä:
noinp’ ei päässyt Akhilleus luo, ei karkuhun Hektor.
Vaan manan impiä kuink’ yhä vielä hän karttanut oiskaan,
kertaa viimeisintä jos ei ois luokse Apollo
rientänyt kiihoittain poven pontta ja vauhtia polven?

Kumppanejaan yhä kielsi Akhilleus viittoen päällään,
ettei nuolt’, ei peistä he suuntais Hektorin surmaks
eik’ etumaisena ehtisi muut ja hän toisena vasta.
Vaan tykö lähtehien kun neljännesti he saapui,
vaakaan kultaiseen ylitaattopa kaks ylen kolkon
kuoleman arpaa laski, Akhilleun toinen ol’ arpa,
toinen Hektorin taas, hevonsuistajan, kohtalonpäivän;

keskeä vaakaa nosti, ja vaipui Hektorin arpa
Hadeen alhoon asti, ja luota Apollo jo luopui,
päilyväsilmä Athenepa taas tykö riensi Akhilleun,
astuen aivan luo sanat siivekkäät heti virkkoi:

“Nytp’ ison maineen, oi Zeun suosima, kuulu Akhilleus,
toivon, akhaijien laivain luo me jo viemmekin vihdoin,
Hektorin surmaten, taistoon vaikk’ ylen yltiö onkin.
Nytp’ ei kauemmin hän karkota saattane, vaikka
kauasampuja vaivautuis jos kuinkakin paljon,
pyörisi polvillaan Zeun, aigiinkantajan, eessä.
Vaan tähän henkäämään nyt jää, minä itsepä riennän
Hektorin luo, hänet ottelemaan sua yllytän vastaan.”

Virkki, ja totteli riemahtain kehotusta Akhilleus,
Peitseen kärkevähän nojaellen siinä hän seisoi,

225

vaan jumalaisen Hektorin luo heti riensi Athene;
Deifobon jalo häll’ oli muoto ja miehevä ääni,
astuen aivan luo sanat siivekkäät jo hän virkkoi:

“Veljeni, nyt kovin ahdistaa sua nopsa Akhilleus,
ympäri Ilionin sua kiitävin askelin vainoo.
Vaan hänet kohdatkaamme jo seisoen horjumatonna!”

Hällepä vastasi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Deifobos, sinä ain’ olit veljist’ armahin mulle,
joita on vaalinut helmassaan Hekabe Priamolle;
kahtapa kalliimp’ oot sydämelleni nyt sinä vielä,
kun minut nähtyäs uskalsit mun tähteni tänne
muurien suojast’ astua, muut kun jäi sisäpuolle.”

Hällepä vastasi näin nyt päilyväsilmä Athene:
“Rakkahin, kyll’ isä pyys, emo korkea pyys, perätysten
polviin lankesivat, pyys ystävät ympäri saartain
jäämään sinne, kun niin hätä suuri on heillä ja hirmu,
vaan sydänjuuria raateli mult’ ylen murtava tuska.
Mutta nyt taistelemaan tulisesti ja säästelemättä
peitsiä lainkaan, jotta jo näämmekin, onko Akhilleus
kaatava kummankin, asut hurmeenhohtavat vievä
haaksiin hankavihin vai sortuva hän sinun peitsees!”

Noin sanan viekkaan virkki ja astui eeltä Athene.
Mutta kun vastakkain liki toinen toist’ oli, haastoi
ensiks aimo jo noin heti Hektor heiluvaharja:

“Karta en kauemmin sua, Peleun poika, jos äsken
muureja kiersinkin pyhän Troian kolmehen kertaan,
vartoa en sua tohtinut; vaan sydän käydä nyt käskee
mun sua vastaan, lie tuho tullakseen tahi voitto.

Kumpikin vannokohon siis kautt’ ikivaltojen, jotk’ on
kuulijat korkeimmat, valaliittojen vartiat vahvat:
en sua herjaisesti ma kohtele, jos minun voittaa
sallii Zeus ja ma sult’ otan hengen kamppaelussa;
kons’ asun sorjan, Akhilleus, sult’ olen riisunut, ruumiis
annan akhaijien haltuun taas. Sama vanno sa myöskin!”

Kulmia tuimistain nimes askelnopsa Akhilleus:
“Hektor, surman henki, sa vait ole vannomisista!
Kuin kera ihmisien ei liittoon leijonat yhdy,
kesken lampahien sekä sutten ei sopu synny,
vaan välill’ ainainen viha vallitsee, verivaino,
yhtäpä mahdoton on sovun syntyä sulle ja mulle,
kunnes kyllähiseksi jo jommankumman on hurme
Areen juotellut, sodan haltian leiskuvakilven.
Näytä nyt parhain kuntosi; nyt sinun olla on tarpeen
kestävä keihäsmies sekä sankari rohkearinta.
Päättyi nyt pako sulta, ja surmakses heti suuntaa
peitseni Pallas Athene, ja maksaa kaikki jo saatkin
kohlut kumppanien, joit’ iskit riehuen maahan.”

Virkki, ja peitsi jo viuhui päin, valahuttaja varjon.
Vaan tuhon väistäntään oli valpas loistava Hektor,
koht’ alas kuuristui; yli kiitäen vaskinen keihäs
kenttään iskeytyi. Kätehenpä Akhilleun taas sen
temmaten irti jo Hektorin vei näkemättä Athene.
Hektor aimoa huus uhitellen Peleun poikaa:

“Harhaan heitit, et tuonutkaan, jumalainen Akhilleus,
tietoa Zeulta, kun ennustit tuhopäiväni tulleen:
siin’ olit kerskuja viekas vain, sanasankari suuri,
säikkyen uhkaas jott’ unohuttaisin väen uljaan.
Selkään peistä et iskenekään sinä kuin pakolaiseen,
vaan karatessani päin läpi rinnan tunkeos tutkain,
suotu jos sulle se lie; vaan nyt varo itse jo vankan
peitseni vaskea! Kunpa se keihästäis sinut tyyten!
Helpomp’ iliolaisten ois sota tottakin kestää,
kun tuho veis sinut, sill’ olet heille sa vitsaus hirvein.”

Virkki, ja peitsi jo viuhui päin, valahuttaja varjon,
kilpeen Peleun poian, ei ohi, vaan ihan keskeen;
kauas kilpistyi toki tutkain Hektorin vimmaks,
suotta kun singonnut oli kourast’ iskevä keihäs.
Valtasi hämmennys hänet, vailla kun peist’ oli toista;

huutaen Deifoboon hän turvasi valkeakilpeen,
pyytänyt peist’ ois hältä, mut vierell’ ei veli seissut.

Noin nimes silloin mielessään kaikk’ arvaten Hektor:

“Voi, nyt taivahiset mua kuoloon kaiketi kutsuu!
Vierell’ uskoin Deifobon minä seisovan varmaan;
mutta hän muurien suojass’ on; minut petti Athene:
Nyt liki totta jo lie, ei kaukana, kuolema kolkko,
päänmeno pääsemätön! Kai lie sitä mielinyt kauan
Zeus sekä noutavanuoli Apollo, jos ain’ avun ennen,
suosion soivatkin; vaan nyt tuho tuima on tullut.
Mutta en kamppailutta ma kaadu, en mainehetonna,
vaan urotöin, joit’ ei suvut unhota vast’ elävätkään.”

Virkki ja huotrastaan veti raskaan, mittavan miekan,
viiltäväsäiläisen, joka häll’ oli hankkilusvyössään;
sitten syöksyi päin kuin korkea ilmojen kotka,
tummien pilvien puhki jok’ iskee, siepata aikoin
lampaan nuoren tai jänösenkin säikkyvän maasta:
kohti hän karkasi noin, kohotettuna viiltävä miekka.
Kohti Akhilleus syöksyi myös, sydän kiihkoa tuimaa
tulvillaan; poven eess’ oli suojana kiiltävä kilpi,
kaunis, taitehikas; kypär’ otsallaan neliharja
välkkyen nyökkyi; kultaiset kuvun ympäri jouhet
hulmusi, joista Hefaistos ol’ uljaan laatinut töyhdön.
Niinkuin Hesperos yön pimeäss’ yli tähtien muitten
kirkas on tuikkeeltaan, ihanaisin tähtiä taivaan,
niinpä nyt välkkyi peitsen pää, kun Hektorin aimon
surmaks suuntasi sen käden oikean voimin Akhilleus
vaanien kohtaa, jost’ ihon sorjan vammata voisi.
Hektorin varttapa nuo sopavasket varjeli sorjat,
jotka hän kaataissaan Patroklon ol’ ottanut saaliiks;
siit’ iho vilkkui vain, solisluu miss’ olkahan kaulan
yhdistää ja mik’ on arin hengenpaikkoja aivan.
Siihenp’ iski nyt ryntääjää ase aimon Akhilleun,
että jo uhkean niskan puolt’ ulos tunkihe tutkain;

327

ei ihan katkaissut toki kurkkua viiltävä vaski,
jotta hän virkkaa vois sanan vielä ja vastata hälle.
Sortui mies somerolle, ja riemuten huusi Akhilleus:

“Hektor, Patroklolt’ asun rankaisuttako vienees
arvelit, et mua peljännyt, kun kaukana viivyin?
Houkkio, hällepä laitavien jäi laivojen luokse
kostaja voimaltaan moniverta, ma jäin, joka jänteet
sulta jo herpasin! Nyt sinä koht’ olet lintujen, koirain
haaskana, vaan hänet hautaavat surujuhlin akhaijit.”

Hervoten vastasi näin jalo Hektor heiluvaharja:
“Vannotan vanhempais, oman henkesi, polvies kautta,

ällös laivojen luo mua heittäkö koirien raastaa,
vaan ota lunnaat; kukkurapäin on vaskea, kultaa
taattoni antava sulle ja armas äitini. Ruumis
luovuta heille sa taas, rovioll’ ett’ iliolaiset,
miehet, naisetkin, minut polttais leimuavalla.”

Kulmia tuimistain nimes askelnopsa Akhilleus:
“Kautt’ älä polvien mult’, älä vanhempain ano, koira!
Kunp’ oma vimmani sais minut silpomahan sekä syömään
raa’altaan sinut, moiset työt olet mulle sa tehnyt!
Siks sinun ruumiiltas ei pois aja koiria kenkään;
vaikka he kymmenin verroin tois lukemattomat lunnaat,
kymmenin kaksinkin, lupaellen toisia vasta,
vaikkapa punnitsis Priamos sun painosi kultaa,
paareill’ uinumahan sua laskea ei emo armas
saa toki, kyynelin ei sua kastaa, kantamatansa,
vaan lihas linnut syödä ja koirat saa kitahansa.”

Kuollen virkkoi vielä nyt Hektor heiluvaharja:
“Niin, sinut tunnen kyllä ja nään jo, en taivutetuksi
saa sua, sillä on rautainen sydän sulla ja rinta.
Vaan varo, etten taivaisten vedä kostoa päälles,
päivän tultua tuon, jona uljuutes Paris ynnä
Foibos Apollo jo sammuttaa liki porttia Skaian!”

Noin hänen virkkaissaan tuli loppu ja kuolema tumma.
361
Hadeen kartanohon jäsenistä jo karkkosi sielu
surren sankaritöilt’ elon nuoren erkanemistaan.
Kaatunehellepa virkkoi näin viel’ aimo Akhilleus:

“Kuollos vain! Oma kohdatkoon mua kohtalo sitten,
kons’ on säätävä Zeus sen mulle ja muut ikivallat.”

Virkki ja kuolleest’ irti jo tempasi vaskisen keihään,
laski sen pois, sovat hurmeiset heti Hektorin yltä
riisti ja riisui. Vaan joka puolta jo luokse akhaijit
riensivät hämmästyin uron vartta ja muotoa sorjaa;
pistivät peitsillään joka ainoa, luo joka astui,
virkkoi vilkaisten moni vieruskumppanihinsa:

“Kas, näin leppeä vain eip’ ollut koskea Hektor,
laivoihimme kun tulta hän tuiskasi leimuavaista.”

Noin moni virkkoi vainajahan viel’ iskien vamman.
Vaan asun riisunut kons’ oli askelnopsa Akhilleus,
näin sanat lausui siivekkäät hän akhaijien kesken:

“Ystävät, ylhät akhaijein päät sekä päälliköt aimot,
miehen tään kun taivahiset nyt sortua salli,
tuimemman tuhotöiltään kuin koko muu suku Troian,

niinp’ asekoitokseen on käyminen muureja kohti,
tuon tuta saadaksemme, mi Troian miesten on mieli:
kaupungistako karkota, kun valionsa jo vaipui,
vai yhä sinnekö jäädä, jos onkin poissa jo Hektor!
Vaan nyt moisia miks sydän miettii? Laivojen luon’ on
paareill’ itkemätönnä ja hautaan hankkimatonna
viel’ yhä Patroklos, jota en elämässäni koskaan
unhota, en niin kauan kuin jalat allani liikkuu.
Vainajat Hadeen maill’ ikiunhotus vaikk’ erotelkoon,
mieleni sielläkin aina on muistava ystävän armaan.
Voitonlaulupa kaikukohon nyt, miehet Akhaian,
laivojen laitavien kun luo tätä täältä me tuomme!
Uljas saatu on maine, on kaattu jo urhea Hektor,
joll’ ikivaltojen laill’ oli kunnia Ilionissa.”

Virkki, ja kohtelun herjaisen koki hältä nyt Hektor,

385

puhki hän kehräsluun takajänteet pisti ja niistä
nilkkaan kumpaankin häränvuotaiset veti hihnat;
solmi ne vaunuihin, pään antoi laahata jälkeen;
kuulun vaunuilleen asun nosti ja itsekin nousi;
viuhui ruoska, ja vei hevot raisut vauhtia vinhaa.
Tuprusi tanner, kuss’ uros laahasi, suortuvat tummat
huiskin haiskin hulmusi, kaikk’ oli hiertynyt hietaan
kaunis pää, jalo ennen, vaan jopa nyt vihamiesten
raiskata Zeus oman synnyinmaan kamaralla sit’ antoi.

Noin oli Hektorin pää pölyn hiertämä. Vaan emo koito
raastoi suortuviansa ja kauas hohtavan hunnun
viskasi, vaikertain pojan kurjaa kulkua katsoi.
Puhkesi vihlovahan valitukseen myös isä vanha,
kaupunk’ itkua täynn’ oli kaikki ja parkua kansan;
suur’ oli surkeus niin, kuin hukkuen valkean valtaan
korkein linnoineen koko Ilion sortunut oisi.
Valtiasvanhuksen väki vaivoin hillitä saattoi,
Skaian portist’ ett’ ulos ei surunvauhkona syössyt.
Heit’ anovasti hän pyys, lian keskeen heittihe maahan,
kerjäten, vannottain, nimin mainiten, jos kenen keksi:

“Ystävät, aukaiskaa, ei arvelut auta, mun yksin
tuonne akhaijien laivain luo nyt lähteä suokaa!
Käyn tykö miehen tuon kirotöisen, kauhean, ehk’ on
tuskani sääliä saava ja arvoa harmaja pääni;
sill’ isä hälläkin yht’ on vanha ja harmaja, Peleus,
tuo, joka turmaks Ilionin hänet siitti ja vaali;
vaan yli muistapa mulle hän tuottanut tuskat on karvaat,
sillä hän monta on surmannut mult’ aimoa poikaa.
Mutta en niin sure surtenikaan minä kaikkia muita

kuin tätä yhtä; jo hautaan vie minut haikea murhe!
Hektor! Kunp’ edes erjennyt syliss’ ois minun kurjan!
Hänt’ ois kyllältään valitella ja itkeä saatu,
kantaja itkenyt ois, emo koito, ja myös minä itse.”

Noin hän voihkien virkki, ja voihkasi kansakin myötä.

Vaan Hekaben soi vaikerrus seass’ iliotarten:

“Lapseni, miks elän vielä ma koito sun kuolosi jälkeen,
kun nämä kauhut näin? Olit yöni ja päiväni ylpeys
Ilioniss’, asujain tuki, varjelu, vaimojen turva,
urhojen uskallus; kuin taivahisille he sulle
kunnian soikin; sill’ olit heimosi loisto ja maine
ain’ eläessäsi, vaan jopa vaivuit kuoleman valtaan!”

Itkien virkki hän noin, mut tietämätönp’ oli vielä
Hektorin puoliso, sill’ ei ollut kertonut kenkään,
porteist’ ulkona ett’ yhä ottelemass’ oli Hektor,
vaan sisähuoneess’ Andromakhe katon korkean alla
laajaa, kukkaisaa kutomass’ oli purppuravaippaa.
Palveluneitosien hiuskaunojen juuri hän käski
vett’ ison kattilan kuumentaa, jott’ ois kyly lämmin
Hektorin kylpeä, kun palajaisi hän kamppaelusta.
Ei polo arvannut, hänet ett’ oli kaukana kylvyst’
alle Akhilleun kätten Athene jo sortanut surmaan.
Tornist’ äkkiä nyt kävi parku ja voihke, ja suistui
sukkula permantoon, jäsenissään karsiva pelko
virkki hän neitosiaan hiuskaunoja näin puhutellen:

“Seuratkoon kera kaksi, ma käyn kysymään, mik’ on tullut.
Ylhän tuo Hekaben oli ääni, ja kurkkuhun aivan
syöksähtää sydän multa ja jäykiks allani polvet
jähmettyy; liki lie Priamon nyt poikia turma.
Älköön milloinkaan sitä viestiä korvani kuulko!
Vaan kovin pelkään, ett’ on Akhilleus Hektorin uljaan
estänyt kaupungista ja karkoittaa yli kentän;
turmiokas ehk’ uskallus lopun hälle jo toikin,
täynnä jot’ ain’ oli miel’; ei kulkenut toisien turvin,
vaan edell’ aina hän riens, ei ollut toist’ urohompaa.”

Virkki ja niinkuin vimmahinen ulos kammion uksest’
ulkosi neitosineen, sydämessään sylkytys ange.
Mutta kun tornin luo väen sankkaan parvehen saapui,
muurilt’ Andromakhe ulos silmäsi, tuon näki kohta,

kuink’ yli maan hän laahautui, kun vei hevot vinhat,
kuink’ ajo armoton riensi akhaijein laivoja kohti.
Silloin synkeä yö hänen silmistään valon peitti,

taapäin tainnuksiin hän vaill’ elon merkkiä vaipui.
Kauas kirposivat hänen päästään hohtavat kauneet,
pääripa, myös tanu, taidokas sen sidenauha ja huntu,
tuo Afroditen kultaisen häälahjana hälle
tuoma, kun puolisonaan hänet linnoilt’ Eetionin
loistava Hektor vei lukemattomin morsiuslunnain.
Luo kälyt, luo nadot riensivät kaikk’, iso naisien parvi,
maahan martaaks säikkynehen sylihinsä he nosti.
Mutta kun hengähtäin tuli tuntoihinsa hän jälleen,
huusi hän itkien, vaikertain seass’ iliotarten:

“Hektor, voi mua koitoa! Siis saman kohtalon kouriin
kumpikin synnyttiin, Priamon katon alle sa Troiaan,
tuonne ma Thebeen taas, Plakos-vuoren metsävän laaksoon;
linnassaan polo Eetion polosyntyä lastaan
hoivasi varttumahan. Josp’ en ois syntynyt lainkaan!
Nyt menet Hadeen kartanohon sinä, maan ikipeittoon,
vaan minut linnasi kammiohon jätät leskenä tänne
kolkkoon murheeseen ikäpienen pilttini kanssa,
poikasen, sulla ja mulla jok’ on, polon sortelemilla.
Koskaan kuoltuas et sinä hänt’, ei hän sua vaali.
Julmaan jollei vaipuiskaan hän akhaijien vainoon,
vain hätä, huolipa hänt’ elon kaikkina päivinä kaimaa;
maan perimänsä ja mannun vie näet riistäjät vieraat.
Pois ikäkumppanit kaikk’, ilot, leikit orpous ottaa,
painuksissa on pää, moni kyynel poskea kastaa.
Turvaa puutteessaan isän ystävihin polo orpo,
tarttuu kiertäissään tätä vaippaan, tuot’ ihotakkiin;
armahtaa joku ehkä ja maljast’ antavi tilkan,
huulta mi kostuttaa, ei kuivaa kostuta suuta;
tai joku poikanen, joll’ eloss’ on isä, äitikin vielä,
pois hänet karkoittaa käsill’ iskien, ilkkuen suullaan:

497

‘Tiehesi suori! Sun eip’ ole taattosikaan sija täällä.’
Itkien lesken luo, emo-raukan, käypi hän jälleen,
Astyanaks, jota polvellaan isä syötteli ennen
valkoisell’ ytimellä ja lampahien lihasilla;
mutta kun sitten leikeistään uniseksi hän uupui,
hoitajan kainalohon hän nukkui vuotehesensa
untuvapehmoiseen sydän armast’ auvoa täynnä.
Nytpä hän orpona saa kovat kärsiä vaill’ isän turvaa,
Astyanaks — nimen senp’ ovat suoneet iliolaiset,
sill’ olit yksin turva sa porttien, muurien ylhäin.
Kaukana vanhemmista nyt luona akhaijien laivain
syö madot maan sua, kons’ olet kyllästyttänyt koirat
maaten verhoa vailla, ja ois toki palttinat hienot,
työt kutojattarien monet, kauniit, kattosi alla.

Vaan nepä kaikki jo luon minä liekkiin leimuavaiseen;
ei sua auta ne, sillä et saa sinä uinua niissä;
sulle ne suitsutkoot vain maineeks Ilionissa.”

Noin hän itkien virkki, ja voihkasi vaimojen parvi.

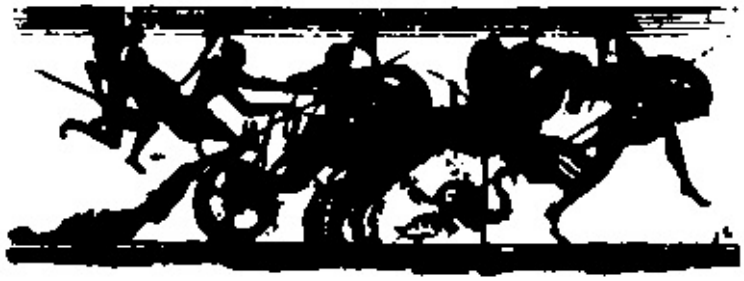

KOLMASKOLMATTA LAULU

KILPAKISAT PATROKLON KUNNIAKSI.

Noin oli kaupungiss’ iso vaikerrus. Mut akhaijit
saapuen laivoilleen liki Hellespontoa laajaa
erkanivat kukin haaralleen, omat kuss’ oli haahdet.
Myrmidoneitaan vain ei päästänyt vielä Akhilleus,
vaan näin kumppanejaan sotimieliä kutsuen lausui:

“Myrmidonit rajurientoiset, asekumppanit armaat,
hetkisen valjaissaan kaviokkaat viel’ orot olkoot,
ääreen Patroklon hevot, vaunut viel’ ajakaamme
käyden kumppanin itkentään, kuten vainaja vaatii.
Mutta kun kyllytetyks saa mielen haikea murhe,
on hevot riisua aika ja kaikkien atria syödä.”

Virkki, ja muut kera myrmidonit suruhuutohon yhtyi.
Kertaa kolme he ohjasivat hevot uhkeaharjat
ruumiin ympäri; kaikk’ urot tenhosi nuo Thetis itkuun.
Kastui kyynelin hiekka ja sankarien sopavasket,
moista kun kaipasivat vihamiesten kauhua kaikkein.
Alkoi, purskahtain valitukseen, Peleun poika,
laskien surmaiset kädet vasten ystävän rintaa:

“Hadeen maillakin, Patroklos, sinä siit’ ilo saaos!
Kaikkipa sulle ma täytän nyt lupaustani myöten,
Hektorin laahasin tänne ja heitän koirien raastaa,

sulhoja Ilionin jalosyntyjä sun roviollas
kakstoist’ uhraan viihdykkeeks oman kostoni vimman.”

Virkki, ja kohtelun herjaisen koki hältä nyt Hektor,
näät hänet kasvoilleen Patroklon paarien ääreen
heitti hän hiekkaan. Vaan sopavasket välkkyvät yltään
ottivat kaikki ja riisuivat hevot hirnuvat irti,
nopsan Akhilleun laivan luo luvutonna jo maahan
istuivat, ja hän laati nyt peijais-atrian runsaan.
Soi korahukset, kun monen sonnin välkkyväkyljen
sorteli veitsi ja myös monen lampaan, määkyvän vuohen;
valkeahampaiset monet rasvaa-tiukkuvat karjut
korvennuttivat kypsyttäin kypenillä Hefaiston;
vainajan ympäri ammeittain veri aaltosi maassa.

Tuonnepa myrmidonein päämiehen, Akhilleun nopsan,
vallat akhaijein muut vei luo Agamemnonin aimon,
vaivoin suostuttain uron ystävätään surevaisen.
Mutta kun saattue tuo tykö astui Atreun poian,
airuet käskyn sai heti selkeä-ääniset laittaa
kattilan kuumenemaan, jalan kolmen kantaman, jotta
taipuis huuhtelemaan veret yltään ehkä Akhilleus.
Mutta hän jyrkkään kieltäytyi sekä näin valan vannoi:

“Ei, Zeun kautta, jok’ on ylin, suurin taivahisista,
ennen päätäni saa pesu kastaa kuin olen pannut
Patroklon roviolle ja luonut kumppanin kummun,
tukkani suortuvat leikannut, sill’ ei suru toiste
tuimele mieltäni näin, min viel’ elon ilmoja nähnen.
Vaan nyt on muistaminen tätä kolkkoa atriatamme.
Mutta kun noussut on koi, sinä, kansain pää Agamemnon,
käskeös hankkia puita ja kaikkea muutakin, mill’ on
vainaja matkalleen varaeltava varjojen maille,
jott’ äkin polttaa saa tuli uupumaton hänet tuhkaks
silmistämme ja taas sotatoimiin ryhtyä kansa.”

Virkki, ja tottelemaan kehotusta he kaikk’ oli alttiit.
Toimeen ryhtyivät, ja kun valmiiks atria joutui,

55

söivät, eik’ osa kukkurapää siin’ uupunut keltään.
Mutta kun kyllältään oli ruokaa saatu ja juomaa,
niin majahansapa taas kukin astui nukkua aikoin.

Vaan meren pauhukkaan oli partaall’ yönsä Akhilleus,
huoltaan huokaillen kera myrmidonein luvutonten
rannan aukeamalla, min ääreen lainehet loiskui.
Kons’ uni nyt hänet voitti ja huojentain sydänhuolet
sai uron uinuksiin, jäsenissään raukeus raskas
Hektorin vainonnast’ avotuulisen ympäri Troian,
haamupa ilmestyi polon Patroklon hänen luokseen,
kuin ihan itse hän ois — koko, muoto ja silmien säihky,
ääni ja vaatteus varrellaan samat kaikk’ oli aivan;
astahtain pääpohjiin näin sanan haamu jo haastoi:

“Siis nukut, siis et kauemmin mua muista, Akhilleus?
Mink’ elin, sen mua muistit, vaan jopa unhotat kuolleen!
Hankkios hautani koht’, ett’ aukeis portti jo Hadeen.
Varjot vainajien mua estää vaipunehitten,
joukkoons’ eivät suo minun astua viel’ yli virran,
vaan liki harhailen minä Hadeen porttia laajaa.
Kerran viimeisen kätes anna, en astu, ma koito,
koskaan Hadeen mailta, kun kirvoittaa tuli sielun.
Emmepä istua saa elon ilmoill’, ystäväpiirist’
eempänä, neuvoja suunnittain, sill’ ankaran surman
suu minut nieli jo, jolleka soi minut syntymä alttiiks;
säättypä sullekin on, jumalainen Akhilleus, kuoloon
vaipua Ilionin ikikuulujen muurien alla.
Vaan sanon vielä ma sulle ja pyydän, jos mua kuullet:
sallios yhteen eik’ eri hautaan tulla, Akhilleus,
luuni sun luittes luo, kuten ennen taattosi linnoill’
yhtenä myös ylenimme, kun sinne Menoitios kerran
toi minut — mun koto näät, Opoeis, piti pienenä jättää,

Amfidamaan pojan kosk’ olin tappanut hetkenä turman,
vaikk’ en tahtonut ois, nopanviskely kun vihan nosti.
Silloin turvaa sain hepourhon, Peleun, luona;

89

hän mua vaali ja varttua soi sotaveljenä sulle.
Siksipä luummekin sulkekohon sama säilytysuurna,
amfora kultainen, emos korkean antama lahja.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Miksikä saavuit, oi rakas, armas ystävä, miksi
muistutat toimia noita sa mulle? Ah, etkö sä tiedä:
täyttävä tarkalleen olen pyyntösi, toivosi kaikki!
Vaan liki astuos, ett’ edes tuokion saa halaella
ystävä ystävätään sekä yhdess’ itkeä huoltaan!”

Kutsui noin, kädet kurkottain ikävöitsevin innoin;
vaan syli tyhjää sulki, ja maahan sauhuna sielu
upposi uikuttain, ja Akhilleus karkasi pystyyn,
hämmästyin kädet yhteen löi, sanan haikean haastoi:

“Ihmepä ihmehien! Siis Hadeen maillakin, näämmä,
säilyy sielu ja hahmo, mut on elo ilminen poissa.
Kaiken yötäpä näät polon Patroklon oli sielu
luonani itkien, vaikertain, sydämelleni laski
montakin toint’; oma häll’ oli muotons’ ihmehisesti.”

Noin nimes, itkuun nostattain halun haikean muissa.
Vainajan vaiheilt’ itkijät nuo rusosorminen Eos
kohtasi koittaissaan. Mut kansojen pää Agamemnon
puitten noudantaan pani miestä ja muulia monta
kohta nyt ympäri leiriä; tuonp’ oli johtaja toimen
Meriones, jalon Idomeneun asekumppani aimo.
Kulkivat kirvehiänsä he kantain puunpurijoita,
köysiä myös lujasäisiä, eell’ etumaisina muulit,
vuort’ ylös, vuort’ alas, polveillen polun mutkia myöten.
Mutta kun ehtivät rotkoihin puropursuvan Idan,
kilvaten ryhtyivät heti tammien korkealatvain
kimppuun kirveillään terävillä; ja valtavin ryskein
kaatui puut, ja he pilkkoivat ne ja muulien selkään
köyttäen kuormasivat; nepä pyrkien taas tasamaalle
juoksivat tallaten tien läpi taajain pensahikoiden.
Pölkkyjä kantamahan myös kaatajat kaikk’ oli pannut

123

Meriones, jalon Idomeneun asekumppani aimo.
Rantaan purkivat puut perätysten, kunne Akhilleus
Patroklolle ja itselleen oli katsonut paikan.

Vaan kun koottuna kaikk’ oli määrätön paljous puita,
ääreen istuutui väki vartoen. Mutta Akhilleus

käski nyt myrmidonein sotimielten vaskiset varjeet
suoria varrelleen, heti valjakot vaunuja viemään
valjastaa, ja he nousi ja joutuin vyöttihe vaskiin,
astui vaunuilleen aseurhot kuin ajajatkin.
Eellä he kulki, ja miest’ oli niinkuin pilveä myötä,
saattue sankka, mi keskellään Patrokloa kantoi.
Leikaten suortuviaan hänet peitti he niill’ yliyltään,
vaan piti hellien päätä Akhilleus paaria saattain,
murheell’ ystävätään noin kuulua vei tykö Hadeen.

Mutta kun joutui paikka jo tuo, valikoima Akhilleun,
laskivat paaret, roukkosivat koon korkean puita.
Muistipa seikan muun uros askelnopsa Akhilleus:
loittoni puuroviolta ja leikkasi keltavat kutrit,
tuuheat, uhkeat, jotk’ oli Sperkheios-joki saapa,
virkkoi huokaisten sekä silmäsi päin sinimerta:

“Suott’ oli, Sperkheios, sana Peleun, taattoni, sulle,
että jos saavun taas kotimaille ma vauriotonna,
päästäni suortuvat sulle ma leikkaan, tuon pyhät palveet,
jäärää uhrikses viiskymment’ uhkuvan lähtees
luona sun lehdossas, kuss’ alttari tuoksuva sull’ on.
Noin sua suostuttaa koki taatto, mut et sitä suonut.
Nyt, kun en koskaan voi sulo-syntymämaatani nähdä,
saakoon sankari Patroklos nämä suortuvat myötään!”

Virkkaen noin käsihinpä jo kalliin kumppanin laski
suortuvat, itkuun nostattain halun haikean muissa.
Päiväkin sammua kai surevilt’ ois ehtinyt, ellei
käynyt Akhilleus ois Agamemnonin luo sanan virkkain:

“Atreun poika, sa, jonka on käskyä kansa akhaijein
alttein tottelemaan — voi kyltyä kyynelihinkin.

Käskeös kansa jo pois roviolta nyt atriapuuhiin.
Täällä mi tehtävä on, sen teemme me, joille on kallein
kaivata vainaja; vaan päämiehet jääköhöt tänne.”

Kons’ oli kuullut tuon Agamemnon, valtias miesten,
laittoi kohta hän pois väen laivain luo tasalaitain.
Hautaajat vain jäi, ja he roukkosi puut rovioksi;
valtahinen pino nous, sata jalkaa laaja ja pitkä;
ruumiin murheissaan roviolle he nostivat sitten.
Montapa uljast’ uuhta ja härkää sorkkuvasäärtä
nylkivät, leikkelivät roviolle, ja kaikkien rasvan
otti ja ruumiin sill’ yliyltään aimo Akhilleus
peitti ja ympäri sen pani piiriin nyljetyt teuraat,
paaria vasten myös parikorvat amforat täyteen
mettä ja kuuta, ja neljä hän orhia kaarevakaulaa

viskasi väännältäin roviolle ja voihkaten huoltaan.
Ruokkinut pöydässään hän ol’ yhdeksää kotikoiraa,
kaksipa niistä hän tappoi nyt, roviolle ne heitti;
kakstoist’ Ilionin jalosyntyjä sulhoja vihdoin
surmasi miekallaan; sill’ armoton häll’ oli mieli;
päästi jo valloilleen tulen, kaiken polttajan tuiman,
voikerrellen kumppaniaan nimin huuteli, kutsui:

“Hadeen maillakin, Patroklos, sinä siit’ ilo saaos!
Kaikkipa sulle ma täytän nyt lupaustani myöten.
Kakstoist’ Ilionin jalosyntyjä sulhoja kanssas
valkea polttaa. Mutt’ ei saa Priamon vesa Hektor
ruokkia roihuja sen, vaan koiria raateliaita.”

Noin uros uhkasi; koskematonp’ oli koirien Hektor;
torjui niit’ Afrodite, Zeun tytär, yötä ja päivää,
ruusuist’, ambrosiaist’ ihoöljyä voiteli turvaks,
ettei raadeltuis iho hält’ ajaessa Akhilleun;
taivaan korkeudest’ alas antoi siintävän pilven
painua Foibos Apollo ja paikan kaihteli kaiken,
kuss’ oli kuollut maass’, ett’ all’ ei paahtavan päivän
viel’ iho kuivettuis jäsenistä ja jänterehistä.

191

Ruumist’ ei toki Patroklon tuli tahtonut polttaa;
mutta jo tuohon ties avun askelnopsa Akhilleus:
loittoni pois roviolta ja taivaan tuulia kaksi,
Läntisen, Pohjoisen, pyys auttamahan, lupas uhrit,
viiniä kultaisesta hän maljastaan valahuttain
kutsui tuulia lietsomahan puut liekkihin, ruumiit
joutuen polttamahan. Rukouksen rientävä Iris
kuuli ja tuulten luo heti viestin viejänä kiiti.
Juur’ oli vieraisilla ne viuhuvan Läntisen luona,
pöydäss’ istuivat; kivikynnyksellepä silloin
Iris ilmestyi; hänet nähdessään heti kaikki
karkasi istuimilta ja rinnalleen kukin kutsui.
Mutta hän kieltäytyi sekä lausui näin, sanan virkkoi:

“Ehdi en istua, aithiopein näet maahan on, ääriin
Okeanos-joen matkani taas, satauhreja saavat
siell’ ikivallat, joutuminen minun myötä on myöskin.
Vaan sua, Pohjoinen, sua, viuhuva Läntinen, kutsuu,
palveet suo parahimmat Akhilleus, jotta te liekkiin
lietsoisitte jo puut rovioidut, joille akhaijit
panneet Patroklon ovat itkien, kaivaten kaikki.”

Virkki ja kiiti jo pois. Heti silloin kumpikin nousi
pauhuin hirmuisin, kautt’ ilmain pilviä vyörtäin.
Myrskyten rynkäsivät ulapalle, ja kuohuja nosti

ulvovat tuulispäät; mehumaille jo ehtivät Troian,
räiskyen roihuamaan tulen saivat, syöksyen kimppuun.
Lietsoivat yli yön he nyt liekkejä viuhuvin puuskin
kumpikin puoleltaan; yön kaateli kaiken Akhilleus
viiniä, kultaiseen sekomaljaan pantua, maahan,
tarttui pirskoittain parikorvaiseen pikariinsa,
sielua koidon Patroklon tykö huusi ja kutsui.
Kuin isä itkee polttaissaan pojan luut, joka jätti
morsion murheeseen, polot vanhemmat valitukseen,
niin suri polttaissansa nyt ystävän luita Akhilleus,
hiilikon ympäri huokailuin lukemattomin hiipi.

Mutta kun valkeutt’ ennustain kointähti jo koitti,
hohtoon kun meren myös loi Eos sahramivaippa,
hiipyi hiljalleen tuli tuhkiin, vaimeni liekki.
Tuulet taas kotimailleen, taa meren Thrakialaisen,
lentäen matkasivat, meri kuohuva huokasi alla.
Poistui pois roviolta nyt Peleun poika ja vaipui
vuoteelleen, uros uupunut, koht’ unen armahan valtaan.
Vaan Agamemnonin luo kun sankarit muut tuli koolle,
nukkuja saapuvien heräs askelihin sekä ääniin,
istumahan heti nousi ja lausui noin, sanan virkkoi:

“Atreun poika ja muut valioimmat vallat akhaijein!
Tulkaa, hiilikkoon valutelkaa viiniä tummaa
ylt’yli, kunne on yltänyt vain tulen valta, ja sitten
aika on Patroklon luut koota, Menoition poian,
tarkoin muist’ erotellen; on helppo ne tuntea meidän;
sill’ oli keskeen pantu hän itse, mut ympäri reunaa
muut kasaeltuna kaikk’, urot, orhit, valkean polttaa.
Uurnaan kultaiseen luut luomme, ne peittäen rasvoin
kahteen kertaan, kunnes on myös minut kätkevä Hades.
Kumpua ei kovin suurt’ ole tällöin tehtävä vielä,
vain parahultainen; ajan ollen sitten, akhaijit,
saatte sen laajentaa, korotella te, jotk’ elon maille
jäätte mun kuoloni jälkeen luo moniteljojen laivain.”

Virkki; ja kuulivat kaikki he aimoa Peleun poikaa.
Kaasivat sammuttain roviolle he viiniä tummaa,
kunne ol’ yltänyt vain tulen liekki ja karttunut tuhka.
Kumppanin lempeän luut he nyt valjenneet valitellen
poimivat uurnaan kultaiseen sekä peittivät rasvoin,
liinaan lauhkeahan sen käärivät, nostivat telttaan;
kummun tehdäkseen kehän mittasivat, kivitarhan
laativat pohjaks sen, keon multaa kiirehin loivat.

Nousi jo kumpu, ja mennä he mieli, mut jäädä ja piiriin

laajaan istua käski Akhilleus, lahjoja antoi
noutaa laivoiltaan: jalan kolmen kantamat, kauniit

kattilat, maljakot myös, hevot, muulit, muhkeat sonnit,
naisia vyösoreoita ja harmaaharkkoa rautaa.
Ensin palkinnot hepourhojen kiistata sääsi:
naisen ol’ askarehilt’ ani-taitavan, kattilan vielä
korvakkaan, kokojaan kakskolmatt’ astiamittaa,
parhain saava, mut tamman taas, ken toisena saapui,
muulia kantavan, viel’ ikehettömän, kuussuvikunnan;
kolmas saapuja taas nelimittaisen pesumaljan,
kauniin, välkkyvän viel’ ihan liekin koskematonna;
kultatalenttia kaks oli neljäs saava, ja viides
kattilan korvakkaan, johon ei tuli koskenut ollut.
Sitten nousi ja lausui noin hän akhaijien kesken:

“Atreun poika ja kaikki te muut varusääret akhaijit!
Pantu on palkinnot hepourhojen kilvata niistä.
Jos kenen toisen peijaiss’ ois nämä kiistämökilvat,
parhaan palkinnon majatalteen itse ma veisin;
eip’ orihitteni oivemmuus ole outoa teille;
juurt’ ovat kuolematonta ne, taattoni häissä Poseidon
hälle ne lahjaks soi, taas mullepa taattoni Peleus.
Vaan nyt en käy minä, ei kaviokkaat orhini kilpaan,
niilt’ ajomies meni armas näät, meni kunnia kuulu,
hän, joka niilt’ useasti ol’ öljyin välkkyvin harjan
uhkean voidellut, vesin kirkkain huuhtonut ensin.
Surren liikkumatonna ne seisovat, ain’ alas maahan
painuu harjat, noin sydän synkkänä kumpikin seisoo.
Siis nyt kilpaan muut te, ken vain urohissa Akhaian
uskaltaa hepojensa ja vankkain vaunujen vauhtiin!”

Virkkoi Peleun poika, ja kilpaan nous urot nopsat;
paljoa ennen muit’ Eumelos, valtias miesten,
aaluva Admeton, ajotaituri muist’ yliverta;
toisena urhea taas Diomedes, valjahin vyöttäin
Tros-uron orhien varsat nuo, jotk’ otti hän kerran
Aineiaalta, jos estikin tält’ oman surman Apollo.
Nousi jo vaaleva myös Menelaos, Atreun poika,

heimoa Zeun, heti valjastain hepovaljakon raisun —
siin’ oma hällä Podargos, siin’ Agamemnonin Aitha,
lahja, min antanut poika ol’ Ankhiseen, Ekhepolos,
jott’ ei saapuva saartoon ois avotuulisen Troian,
vaan koton’ aartehiaan sais nauttia, joill’ oli häntä
Zeus isä siunannut, Sikyonin maill’ asuvaista:
tuonp’ uros sai heti valjaisiin, ylen kiihkeän kilpaan.

Neljäs ol’ Antilokhos, hevot valmiiks uhkeaharjat
vyötti hän valjasvöin, vesa loistava Nestorin aimon,
Neleun valtikan kantajan; juurt’ oli nuo pylolaista,
vinhat vaunujen viejät. Luo pojan taattopa astui,
taitava tarkoin neuvomahan kävi toist’ älytarkkaa:

“Antilokhos, sua, vaikk’ olet nuori, on suosinut aina
Zeus ja Poseidon, oppimahan ajotaitohon kaikkeen
ohjannut, sua siin’ ei siis ole neuvoa tarvis.
Taiten kiistämön pään sinä kierrät. Vaan hitahatpa
on hevot sulla; ja koituu siis kova onni, ma pelkään.
Toisten on valjakot nopsemmat, vaan eip’ ajajoista
kilvass’ ainoakaan sua kekseliäämp’ ole keinoon.
Niinpä sa kaikkesi tee, pane parhaas, poikani armas,
jott’ ei palkinnot pakeneis sivu kättesi sulta.
Taitoa tarvis on veistäjän, ei vain hartiavoimaa,
taidollaan perämies meren aavoill’ eksymätönnä
ohjaa purttaan puikkelevaa, jota viskovat tuulet;
niinp’ ajomieskin taidollaan taa jättävi toisen.
Valjakon oivuuteen sekä vaunujen vain joka luottaa,
huimana laskettaa monin mutkin sinne ja tänne,
syrjään haihattaa hevot, ohjia tottelematta.
Taitava taas ajomies, hevot vaikk’ ei ois tasaverrat,
maalia tarkkaa vain, liki kiertää sen, pito ohjain
ei petä hetkeäkään, yhä on sama kuin alun-alkain;
suora on suunta, ja eell’-ajajast’ ei erkane katse.
Nytp’ ajomaalin mainitsen, se on tuntea helppo.
Maast’ ylös törröttää sylen verran puun tyvi, tammen
327
tai ikihongan kanto, jot’ ei lahoks saa sade kuunaan.
Valkea paasi on pantu sen kumpaisellekin puolle
teitten käänteeseen, kuss’ aukea on ajotanner.
Hautako merkkeineen kenen ammoin kuollehen lienee
vai ajokiistämön maali, mi tehty on taattojen aikaan?
Pannut on määräks sen nyt askelnopsa Akhilleus.
Siit’ ohi ohjaa valjakkos, liki kaarra, ja silloin
vaunuissas vasemmalle sa laiteeseen punossorjaan
hiukkasen kallistau, hepo oikeanpuolinen vauhtiin
vinhaan ruoskien kiihdä ja huutaen, höllitä ohjat,
vaan vasen ohjaa niin liki maalia, ett’ ihan on kuin
syrjää tuon kiven pyyhältäis napa pyöräsi sorjan;
Vaan varo, merkkiä koskettaa älä anna sen, ettei
vaunusi murskautuis sekä vammautuis hevot sulta;
riemu se ois kerakilpaajain, häpeäksipä sulle.
Ollos valpas siis, varovainen, poikani armas.
Jos sinut siin’ on vain ohi auttanut kiitävä vauhti,
ei sua saavuta ainoakaan, sivu ei aja silloin,

ei, jos vaikk’ ajo-orhina ois jumalainen Arion,
Adreston hepo nopsa, mi juurt’ oli kuolematonta,
Laomedoninkin hevot mainiot, maan tämän parhaat.”

Virkki ja istuutui taas Nestor, Neleun poika,
paikalleen, pojan hält’ opit, vihjeet saatua viisaat.

Viides Meriones oli kerkeämään ajokilpaan.
Vaunuilleen kukin nousi ja viskasi arvan; Akhilleus
arpoja puisti, ja Antilokhos sai, Nestorin poika,
paikan parhaan; Eumelos tuli toisena, kolmas
poika ol’ Atreun taas Menelaos, mies asekuulu,
sitten Meriones, sekä viimeiseen sivupaikkaan
Tydeun poika, mut hänp’ oli parhain mies koko parven.
Noin kävi rinnakkain he, ja maalin näytti Akhilleus
kaukaa tanterehelta, ja Foiniksin jumalaisen,
taattons’ ammoisen aseveikon, sinne hän laittoi
juoksua tarkkaamaan sekä taattuja tietoja tuomaan.

361

Kaikk’ yht’aikaa ruoskallaan hevot kiihtivät juoksuun,
huudoill’ yllyttäin sekä ohjillaan hoputellen
innoissaan; ja ne vei yli kentän vauhtia vinhaa
pois sotapurtten luota; ja rintain all’ arohieta
tuprusi niinkuin pilvi ja myrskyn riehuva pyörre,
harjat hulmusivat, kun liehtoi lentävä tuuli.
Kons’ ikiruokkija-maan kävi pintaa piirtäen vaunut,
kons’ ylös ilmaan kimposi; vaan vakavastipa seisoi
vaunujen ohjaajat, joka mies, kovin sykkivin rinnoin
voittoa toivoivat; hepojansa he kiihtivät huudoin,
noin ne kun kirmasivat pölyn nostain tanteren poikki.

Vaan radan päässä kun kääntyä päin meren vaahtisen rantaa
raisut valjakot sai, jopa kunkin näyttihe kunto;
laukkaa täyttä ne karkasivat; etumaisena kiiti
Eumelos, jalot eess’ oli juoksijat, toisena toivat
Tydeun poikaa taas hevot, Tros-uron orhien kantaa,
jäljess’ ei järin paljon, vaan ihan kinterehillä,
tallaamass’ oli aivan näät jalat ain’ ajolautaa,
hengitys hartiakast’ Eumelon poltteli selkää,
sillä ne kiitivät, ett’ ihan niskaan pää kävi kiinni.
Siin’ ohi ehtinyt ois Diomedes tai tasarinnan,
ellei närkästyksissään äkin oisi Apollo
iskenyt pois hänen kourastaan helavälkkyä ruoskaa.
Silloin puhkesivat uron silmiin kyynelet kiukun,
sill’ yhä yltyen vain Eumelon juoksijat kiiti,
vaan omat jälkeen jäi, kun ruoskaa vailla ne juoksi.
Mutta Athenelt’ ei tuo piillyt vilppi Apollon,

luo sotajoukkojen pään Diomedeen riensi hän joutuin,
ruoskan tarjosi taas, hevot voimaa henkäsi täyteen,
karkasi vimmoissaan Admeton aaluvan jälkeen,
katkoi hält’ iespuun; hevot silloin toisa ja toisa
heittihe syrjään tieltä, ja maahan raukesi aisa.
Pyörän viereen vaunuiltaan uros itsekin suistui,
kyynärpäät, suut, sieraimet verivammoja saivat,
otsakin rikkoutui liki kulmia; kyynelin silmät
silloin täyttyivät, kipu salpasi raikuvan äänen.
Koht’ orot ohjasi nyt kaviokkaat Tydeun poika
kauas kaikkien eelle; Athenepa intoa niihin
kiihteli itse ja soi hänen voittaa kunnian kuulun.
Mies lähin vaaleva taas Menelaos ol’, Atreun poika.
Huusi nyt Antilokhos, noin kiihtäen orheja taaton:

“Hei, hevot, laukatkaa tekin, menkää, min jalat jaksaa!
En kera valjakon tuon toki kilpaan vaadi, jot’ ohjaa
urhea Tydeun poika, Athenepa itse nyt antaa
vauhtia sille ja suo hänen voittaa kunnian kuulun;
vaan hevot juoskaa kiinni te ainakin Atreun poian,
älkää jääpykö jälkeen, jott’ ei löis häpeällä
Aitha, mi tamma on vain. Tekö jäätte nyt, uhkeat orhit!
Seikan sen sanon teille, ja myös se on täyttyvä totta:
Nestor, joukkojen pää, ei hoidossaan pidä teitä,
vaan teräll’ ankaran vasken lyö heti hengeti, jos vain
palkinnoista nyt viimeisen vetelehtien saamme.
Joutuen juoskaa siis, ani-parhain vauhti te pankaa!
Itse ma kaiken taas panen taitoni, ett’ ohi pääsen
tuon solarotkon suulla; en laimin lyö sitä seikkaa.”

Virkki; ja peljättäin kävi mieliin käskijän nuhde;
hetkisen vinhempään hevot juoksi, ja tiesolan kohta,
soukan notkelman, näki Antilokhos sotimieli.
Maahan ol’ uurroksen siin’ uurtanut talvinen tulva,
tiest’ osan temmannut, syvän uoman kaivanut kenttään.
Välttää mieli nyt muit’ ajon hiljentäin Menelaos,
vaan orot Antilokhos kaviokkaat ohjasi hiukan
syrjään tiest’ ohi päästäkseen, karahuttaen eespäin.
Hällepä silloin peljästyin huus Atreun poika:

“Mieletön Antilokhos, miten ohjaat! Seis! Aja hiljaa!
Kaita on tie! Sivu laskea saat, kun on taas keto laaja,
ettet runtele kumpaakin sinä törmäten yhteen!”

Noin hän huusi, mut Antilokhon yhä hurjeni vauhti,
ruoskall’ iski hän vain eik’ ollut kuulevinaankaan.

Diskos-kiekkoa min käsi kiidättää väkiheitoin,
voimia nuoria koittain kons’ uros aimo sen heittää,
yht’ etähälle hän pääs ohi, vaan hevot Atreun poian
jälkeen jäi, sill’ itse hän hiljentää koki niitä,
yhteen törmänneet hevot ettei ois kaviokkaat,
vaunuja sorrelleet punossorjia, suin somerikkoon
itse he viskauneet ajokiistan kiivaudessa.
Huusi ja nuhteli noin Menelaos vaaleva silloin:

“Antilokhos, sua ei katalampaa miest’ ole toista!
Nyt mene! Suottapa mielekkääks sua luuli akhaijit.
Vaan valan vannonnatta et palkintoon pane kättäs!”

Virkkoi noin sekä huusi jo jouduttain hepojansa:
“Älkää jälkeen jääkö ja viipykö nyt nulomielin!
Uupuvat ennen lie jalat, polvet noilt’ upehilta
kuin teilt’ itseltänne: jo niilt’ ohi uljas on nuoruus.”

Virkki, ja kannustain kävi mieliin käskijän nuhde,
vinhempään hevot riensi, ja pieneni taas väli joutuin.

Kaukana piiriss’ istuivat tähyellen akhaijit
kilpaajoita, kun kiitivät nuo pölypilvenä kenttää.
Ensiks Idomeneus näki valjakon, valtias Kreetan,
piirist’ ulkona istuen, kuss’ ylävämp’ oli kumpu.
Kaukaa kuuli ja tunsi hän äänestään ajomiehen,
selveni silmiin koht’ ori kiitävä myös, tuta helppo,
karvaltaan punaruskea, vaan lumivalkea laukki
sill’ oli merkkinä otsassaan kuin pyöreä täyskuu.
Pystyyn kohta hän nousi akhaijeja noin puhutellen:

“Ystävät, ylhät akhaijein päät sekä päälliköt aimot!
Yksin vainko ma nuo hevot tunnen vai tekö myöskin?
Eell’ etumaisina nyt hevot toiset kiitävän näyttää,
toinen on myös ajomies; lie kohdannut joku turma
tammoja tanterehella; ne lähteiss’ eell’ oli muista,
myös minä niitten näin etumaisina kiertävän merkin;
vaan nyt missään niit’ ei näy, miten silmäelenkin

463

tannert’ Ilionin ylt’ympäri etsivin silmin.
Päästänyt ohjat on ehk’ ajomies eik’ ympäri merkin
oikein ohjannut, hyvin ehk’ ei luontunut kierros.
Siinä on mahtanut kaatua mies sekä särkyä vaunut,
vaan hevot pillastuin ovat juosseet hurjina karkuun.
Nouskaa tarkkaamaan tekin; sillä en tunne ma selvään;
vaan Aitolian urhoja mies on tuo näköjänsä,
ruhtinas Argos-maan asujain, hevonsuistajan Tydeun
aaluva, vankkumaton Diomedes, niin minä arvaan.”

Pilkkasi askelnopsa nyt Aias, Oileun poika:
“Idomeneus, hokemaan mitä hoppuat? Kaukana vielä
kiitää valjakot vauhdikkaat yli tanteren aavan.
Etpä akhaijein nuorimpiin sinä kuulune aivan,
ei terävimmät sun päly silmät päästäsi myöskään,
vaan yhä pieksät kieltäsi, vaikk’ ei käy toki laatuun
juttelu joutavien, kun on mielekkäämpiä läsnä.
Viel’ ovat ennallaan etumaisina nuo samat tammat,
juoksijat Eumelon, ja hän itsepä ohjia hoitaa.”

Vastasi närkästyin näin Kreetan urhojen päämies:
“Aias, riitaan, rettelöhön paras urho, mut uupuu
mielesi karsas kuntoa muut’ urohissa akhaijein.
Kattila jalkoineen pane veikkaa tai iso malja!
Veikan ratkaiskoon Agamemnon, Atreun poika,
kell’ etumaiset on juoksijat, niin älyn tappios antaa!”

Virkki; mut askelnopsa nyt Aias, Oileun poika,
pystyyn karkasi vastaamaan vihan kiukkua kiehuin.
Jatkunut kauankin kai siin’ ois urhojen riita,
ellei itse Akhilleus ois näin virkkaen noussut:

“Älkää noin vihasuin nyt kiistaa viitsikö jatkaa,
urhea Idomeneus ja sa Aias; ei sovi moinen!
Itsekin nuhtelisitte, jos noin kuka nousisi riitaan.
Rauhass’ istuen varrotkaa sekä valjakon kunkin
juoksua tarkatkaa; pian itse ne ehtivät tänne
kilvaten kiihkoisasti, ja saa kukin nähdä akhaijein

valjakot nuo, etumaisna mik’ on, mikä toisena vasta.”

Virkki; mut vinhana kiidättäin tuli Tydeun poika,
viuhui orhien yll’ yhä ruoska, ja maast’ ylähälle
ponnahtain hevot kirmasivat, yli tanteren kiitäin.
Päin ajomiest’ yhä löi raetuiskuna rapsava hiekka,
vierivät joutuisaan tinan-, kullanvälkkyvät vaunut
jäljess’ orhien kiitävien; ei pyörien kiskot
jättää hienoiseen kedon hiekkaan jälkeä taakseen
kelvoin kerjenneet; niin vinhaan vei hevot raisut.
Piirin keskeen hän pysähytti ne. Virtana vieri
maan kamaraan hiki niistä, ja vaahtosi kaula ja rinta.
Vaunuiltaan valioilta hän hyppäsi, pois pani ruoskan,
vasten valjakon iest’ asetellen. Ei hidas ollut
silloin noutoon palkinnon Sthenelos sotiaimo,
neitoa saattamahan pani uljaat kumppanit, viemään
kattilan korvakkaan, hevot riisui itse hän irti.

Toisena Antilokhos tuli, Neleun aaluva, päästen,
vauhdill’ ei, vaan viekkaudell’ ohi Atreun poian;

mutt’ ihan kinterehill’ oli kiidättäin Menelaos.
Pyörään pyörivähän hevosesta mik’ on välimatkaa,
kons’ ajajaansa se vie yli tanteren vauhtia vinhaa;
hännän jouhien päät yhä kiskoa kiitävän pyörän
hiipoelee, sill’ ei etähällä se, ei välimatkan
pitkän pääss’ ole, kons’ ajo käy yli tanteren aavan:
sen Menelaos vain oli jäljess’ Antilokhosta;
diskos-kiekon kiitämän vaikk’ ohi päästikin ensin,
taas pian kiinni hän sai hänet, sill’ yhä yltyvin innoin
uhkeaharjainen hepo riens, Agamemnonin Aitha.
Kestänyt vielä jos ois ajo tuokion, ois ohi päässyt
silloin hän, ei vain kera ehtinyt voittoa kiistäin.
Idomeneun asemies, jalo Meriones, tuli sitten;
peitsen kantaman jäi hän jälkeen, taa Menelaon,
näät hitahammat häll’ oli juoksijat juoheaharjat,
myös vähin häll’ oli niit’ ajokilvass’ ohjata taito.

Viimeisimpänä Admeton tuli aaluva vihdoin,
vaunuja kiskoi mies, hevot eellään hääteli käymään.
Katseli säälien hänt’ uros askelnopsa Akhilleus,
nous, sanat lausui siivekkäät hän akhaijien kesken:

“Viimeisinnäpä käy paras: eell’ orot, mies peräss’ astuu!
Toiseen palkintoon toki hällä nyt oikeus olkoon;
vaan parahimman voittanut on jalo Tydeun poika.”

Virkki, ja suosiotaan muut huusivat kaikki, ja tamman
kaiketi hälle hän antanut ois, kuten huusi akhaijit,
ellei Antilokhos ois noussut, Nestorin poika,
puoltaen oikeuttaan puhumaan näin eessä Akhilleun:

“Kuohuksiin kovin mieleni saat, jos täytät, Akhilleus,
tuon sanas; aiothan pois palkinnon minult’ ottaa,
harkiten vain, ett’ on hevot, vaunut vaurion saaneet,
vaan ylen aimo hän itse. Mut ois hänen turvata tullut
taivahisiin; eip’ ois vihoviimeiseksi hän jäänyt.
Vaan jos on surku sun häntä ja niin rakas sulle hän lienee,
vaskea, kultaa on majas kukkuranaan, ylen paljon
lampait’, orheja on kaviokkait’, impiä sulla;
hälle sa palkinnot moniverrat niist’ ota sitten
tai heti kohta, sen että akhaijit mainita mahtais.
Vaan minun on hepo tää, sit’ en luovuta; kanssani siitä
käyköön kamppailuun, kuka mielii, mies kera miehen!”

Kuuli ja mielissään uros askelnopsa Akhilleus
nauroi intoa Antilokhon, jok’ ol’ ystävä armas;
näin sanat siivekkäät hän virkkoi vastaten hälle:

“Eumelolle kun siis mua suomaan antimen toisen

pyytänet, Antilokhos, niin teen sun mieltäsi myöten.
Multa hän saa sovan tuon, jota kantoi Asteropaios,
saaliin vaskisen; välkkyvä siin’ ylt’ympäri reunaa
käy tinajuova; hän on ison arvon antava sille.”

Virkki ja noutaa koht’ asekumppanin, Automedonin,
käski sen tallestaan, ja hän lähti ja toi sovan joutuin,
tarjosi Eumelolle, ja tää ilomiellä sen otti.

Nousi nyt julmistuin Menelaos, kiukkua kantain
kiivast’ Antilokholle, ja airut valtikan antoi
valtiahalle ja hiljenemään hän akhaijeja käski;
loihe jo lausumahan Menelaos, mies jumalainen:

“Antilokhos, mitä teit, joka mielevä mies olit ennen?
Taitoni, kuntoni halvensit, hevot estelit, eelle
ehdätit itsesi, jolla on huonommat hevot paljon.
Tuomitkaatte te, vallat akhaijein, päät päteväiset,
kummankin väli kohdalleen, ei suosiokaupoin,
jott’ ei johtuis virkkamahan sopavälkyt akhaijit:
‘Vilpill’ Antilokholt’, ylivallallaan Menelaos
korjasi palkinnon; hevot huonommatp’ oli hällä,
mutt’ asemalta ja arvoltaan ylivoipa hän itse.’
Vaan sanon itse jo tuomion koht’, enk’ inttävän vastaan
usko akhaijeist’ yhdenkään, sill’ en puhu väärin.
Siis tule, Antilokhos, Zeun aaluva, kuin tapa säätää,
vaunujes ääreen käy sekä valjakkos, käsin tartu
ruoskaan notkeahan, joll’ äsken juoksua kiihdit,
orheja koskettain vala vanno Poseidonin kautta,
ettet vaunuja mun sinä estänyt viekkahin juonin!”

Mielevä Antilokhos nyt tuohon vastasi jälleen:
“Leppyös, oi Menelaos; nuor’ olen vielä, se muista,
paljoa suuremp’ on ikä, kuntokin, valtias, sulla.
Tiedäthän, miten yltiöpää mies nuori on aina;
kiihkeä hällä on mieli ja harkitsee hatarasti.
Viihtyköhön viha siis sydämestäsi. Saamani voiton
suon omin ehdoin sulle, ja siit’ yli jos mitä muuta
arvokkaintakin vaatisit, sen heti antava oisin
ennen kuin iäks, aaluva Zeun, minä sun sydämestäs
vieroittautuisin, jumalainkin hylkynä oisin.”

Virkki ja tamman toi talutellen luo Menelaon
aaluva Nestorin aimon, vaan sydän valtiahanpa
tuosta jo riemahtui, kuin tähkiä vartevan viljan
virvoittaa suvikaste, kun vainio sankkana kasvaa;

niin sydän riemahtui sun rinnassas, Menelaos,

noin sanat siivekkäät sinä virkoit, vastasit hälle:

“Niinpä nyt, Antilokhos, minä myös vihan unhotan, kosk’ et
ennen yltiöpää, vaill’ ymmärryst’ ole ollut,
vaikkapa vimmasikin nyt nuoruus mielesi viisaan.
Mutt’ älä vasta sa oivempaas koe konsana pettää.
Näin hevin toinen akhaijeist’ ei mua ois lepytellyt;
vaan sinä nähnyt mont’ olet vaivaa suurta ja vaaraa,
on jalo taattosi, veljesi myös mun tähteni täällä;
siks sinun pyyntöös suostun, myös hevon sulle ma heitän,
vaikka se onkin mun, jott’ oivaltais väki kaikki,
ettei suostumaton, tyly, töykeä mull’ ole mieli.”

Virkki, Noemonin, Antilokhon asekumppanin, huostaan
antaen tamman, vaan piti itse hän kattilan kirkkaan.
Sitten Meriones sai kultatalenttia kaksi,
saapuja neljäs. Vaan parikorvapa kattila viides
viel’ oli palkinnoista, ja kautt’ uropiirin Akhilleus
astui Nestorin luo ja sen antoi hälle ja lausui:

“Ottaos, vanhus, tää, ain’ olkoon sulle se kallis
peijaismuistona Patroklon; sill’ et näe toiste
hänt’ urohissa Akhaian. Äl’ emmi, se ilman on kilpaa
suomani sulle: jo nyrkkeilyt lie sulta ja painit
jääneet, keihäskilvat myös sekä kiitävät juoksut,
sillä jo vaikea vanhuus sun kovin varttasi painaa.”

Virkki sen antaen hälle, ja vanhus sen iloll’ otti,
näin sanat siivekkäät heti vastasi tarjoajalle:

“Haastoit, poikani, kaikin päin osuvasti ja oikein.
Poissa jo on jalan ponsi ja polven, ei käsivarsi
norjana kääntyä voi nivelissään niinkuni ennen.
Oispa se nuoruus vielä ja voima, mi mull’ oli, konsa
Buprasioniin loi Amarynkeun kummun epeijit,
kun pani voittelopalkinnot pojat valtiasvainaan.
Ollut epeijeiss’ ei väkivertaa, ei pylolaisten
ottelijain seass’, ei Aitolian aimojen mulle.

633

Enopsin pojan näät, Klytomedeen, nyrkkini voitti,
painiss’ Ankaios, Pleuronin mies, alakynteen
jäi sekä kilvass’ Ifiklos, jalo juoksija, jälkeen,
kestänyt keihäisill’ ei Fyleus, ei Polydoros.
Vain ajokilvass’ aimommat oli Aktorin poiat,
heitä kun kaks oli, ponnistain kademielinä voittoon;
palkinnoistapa näät paras viel’ oli vartoamassa.
Nuo oli kaksoiset, kävi ohjiin oivana toinen,
oivana ohjiin, taas veli toinen roimana ruoskaan.
Noin olin kerran kelpo, mut nuoremmillepa jääköot

nyt väkikilvat nuo; minut vanhuus kolkko jo painaa
pakkons’ alle; mut mies olin muinoin urhoja uljain.
Vaan pidä kilpoja vielä sä ystäväs muistoa viettäin!
Lahjasi ottaa on rakas mulle, ja mielt’ ilahuttaa,
että sä ystävänäs mua muistat, et unhota antaa
mulle sit’ arvoa, jonk’ olen saava akhaijien kesken.
Palkoin parhain sulle sen kostelkoot ikivallat!”

Virkki, ja kautt’ uropiirin pois kävi aimo Akhilleus,
Neleun poian kiitokset kun kaikk’ oli kuullut.
Nyrkkeilynpä nyt palkinnot pani, ankaran kilvan,
piiriin muulin tuotti hän vankan, kuussuvikunnan,
viel’ ikehettömän, työhön myös totutellakin työlään,
maljan taas parikorvan sai, joka jäi alakynteen,
sitten nousi ja lausui noin hän akhaijien kesken:

“Atreun poika ja kaikki te muut varusääret akhaijit!
Näistäpä kamppailkoon kaks urhoa nyt parahinta,
nouskoon nyrkkeilyyn rajuiskuiseen, ja se, jolle
antaa voiton Apollo akhaijein kaikkien nähden,
muulin seimelleen talutelkoon, muhkean juhdan,
maljapa olkoon taas hyvityksenä voitetun urhon.”

Noin hän virkki, ja mies heti vankka ja varteva nousi,
taitava nyrkkeilyyn, Panopeus-uron poika Epeios,
muulin muhkean lautaisiin käden laski ja lausui:

“Käyköön tänne se mies, joka maljaan tyytyä mielii!
667
Eipä akhaijeist’ ainoakaan ota muulia multa
nyrkkeilyssä, se tietkää, sill’ olen itse ma parhain.
Eikö jo riitä, jos muita on taidokkaampia taistoon!
Miest’ ei milloinkaan ole kaikkeen kelpoa ollut.
Vaan sanon sen minä teille, ja myös se on täyttyvä totta:
siltä, ken kilpaan käy, lihat liivaks, luut lusuks isken;
ruumiinkantajat hän tähän valmiiks siis varaelkoon
viemään pois, kun on nuijannut hänet nyrkkini nurmeen!”

Virkkoi noin, mut vait oli muut, ihan ääneti istui,
vain jalo Euryalos, jumalainen sankari, nousi,
jonk’ isä, ruhtinas Mekisteus, Talaos-uron poika,
voittanut kadmeijit ihan kaikk’ oli, saapuen kerran
Thebeen peijaisiin, sotiessa kun Oidipus sortui.
Tuon apuriksipa riens asekuulu nyt Tydeun poika
voittoa toivottain sekä rohkaisten hänen mieltään.
Vyötärövöin hänet vyötti ja hihnat nyrkkien suojaks
solmisi kaunoiset, härän, nurmien kasvatin, nahkaa.
Vyötettyinäpä noin kävi kumpikin taistelopiiriin,
mies päin miestä, ja nyt, kohotettuna valtavat nyrkit,

yhteen karkasivat, rajut, raskaat ryöppysi iskut.
Kaamea leukojen karskuna soi, hiki virtana vieri
ottelijain jäsenistä. Mut äkkiä iski Epeios
poskeen vaanivan Euryalon väkevästi. Ja silloin
heitti hän seisomisen, jalat lysmyi, herposi polvet.
Kuin kala rantaan poukkoo veest’ ajohaurojen keskeen
pohjoisen puhuessa, mut taas iso aalto sen ahmaa,
poukkosi noin mies lyöty, mut kaatuvan aimo Epeios
sai käsin kannatetuksi, ja kumppanit rientäen luokse
pois hänet kantoivat; jalat veltot laahasi jälkeen,
riipuksiss’ oli pää, veri pursui paksuna suusta.
Keskelleenpä he taintunehen nyt laskivat maahan,
maljaa noutamahan parikorvaa lähtivät toiset.

Kolmannet pani palkinnot nyt katsoa kansan,
painintaan väkivääntehiseen kehotellen, Akhilleus.
701
Kattila jalkoineen, jalo, suur’, oli voittajan palkka,
härkää hinnaks sen kakstoistapa arvasi kansa;
heikommalle hän taas ani-taitavan askarehilta
naisen toi — hänen arvionaan oli härkiä neljä.
Sitten nousi ja lausui noin hän akhaijien kesken:

“Tulkaa, kellä on vain halu astua myös tähän kilpaan!”
Virkki, ja aaluva nous Telamonin, valtava Aias,
nous älykeinojen keksijä myös, monineuvo Odysseus.
Kons’ oli sankarit vyöttäyneet, kävi kumpikin piiriin,
ryhtyen voimakkain käsivarsin toisehen toinen
kuin katonkannakkeet talon korkean, veistäjän kuulun
taiten liittämät kestämähän väkituulien voimaa.
Ruskuivat selät siinä, kun vääntelivät kädet vankat
ankarin tempoiluin, hiki maahan virtana vieri.
Juomuja, kuhmuja ottelijain nous selkähän, kylkiin,
kuumottain punatummina; vaan yhä kumpikin koitti
toistaan kammertaa sekä voittaa kattilan kauniin.
Maahan Odysseus kilpaajaa ei jaksanut kaataa,
jaksanut Aias ei, kuin seinä Odysseus seisoi.
Mutta kun tuosta jo pitkästyi varusääret akhaijit,
lausui Aias noin, Telamonin aaluva aimo:

“Laerteen jalo poika, Odysseus, mies monineuvo,
nosta sa, tai minä nostan! Muu Zeun haltuhun jääköön!”

Virkki jo nostaltain, mut juonen muisti Odysseus,
tarkkasi polven taipeeseen lamauttavan potkun;
sortui mies selin siitä, ja päätyi päälle Odysseus
Aiaan ryntähien, ja sen hämmästyin näki kansa.
Nosti nyt vuorostaan jalo jaksaja, oiva Odysseus

hiukan hievauttain, mut maastapa ei ylös saanut;
kamppasi siinä hän kohta, ja maahan kumpikin kaatui
viereskellen vierekkäin, ryvetettynä multaan.
Oisivat kolmannesti he iskeyneet heti yhteen,
mutta jo nousi nyt itse Akhilleus hilliten heitä:

“Älkää kauemmin väkeänne te vääntäkö loppuun!

Voitto on kummankin, sama voiton palkkakin olkoon.
Nyt tila suokaa temmeltää myös muitten akhaijein.”

Virkki, ja mielellläänpä he kuuli ja totteli häntä,
pois pölyt kumpikin pyyhki ja verhoutui ihotakkiin.

Vaan nyt Akhilleus palkinnot pani kiistämöjuoksun:
maljan hohtavan toi, kuusmittaisen, hopeaisen,
maljoja kauneimman maill’ ihmisien asumilla;
työ sepä Sidonian oli seppojen taitehikasten;
toi meren siintelevän yli sen Foinikian miehet
Lemnos-saareen; lahjaks sai Thoas siellä sen heiltä;
vaan Priamon vesan sill’ oli irti, Lykaonin nuoren,
ostanut Patroklolt’ Euneos, Iasonin poika;
senkin Akhilleus nyt pani peijaiss’ ystävän kalliin
palkaks sille, ken juoksussaan nopeimpana joutuis,
toisena saapunehellepa taas ison, uhkean sonnin;
viimeisellekin viel’ oli puoli talenttia kultaa.
Sitten nousi ja lausui noin hän akhaijien kesken:

“Tulkaa, kellä on vain halu ryhtyä myös tähän kilpaan!”
Virkki, ja askelnopsa nyt Aias, Oileun poika,
nousi, Odysseus myös monineuvo ja Nestorin poika
Antilokhos, joka juoksultaan oli nuoria nopsin.
Seisoi rinnakkain he, ja maalin näytti Akhilleus.
Juoksuun karkasi nyt yli merkin kaikki, ja Aias
muut heti jätti, mut kinterehill’ ihan kiiti Odysseus;
kuin kutojattaren parmast’ on liki kankahan kaiteet,
niitä kun vuoroin kiskoo hän ihan rintahan kiinni,
niin pujotellakseen kudepuikon loimien aukkoon:
niin liki kinterehillä Odysseus kiiti ja polki
toisen jälkiä, ennenkuin pöly kerkesi nousta.
Huokui huohottain yhä päähän Oileun poian
valtias vauhdissaan, ja akhaijit kaikk’ ilohuudoin
kiihtivät kilpaajaa, halu kiivas joll’ oli voittaa.
Mutta kun päättyvä koht’ oli juoksu, jo oiva Odysseus
turvasi näin rukoellen Atheneen päilyväsilmään:

“Kuullos, taivahinen, ole kilvass’ auttaja armas!”
Noin rukoellen pyysi, ja auttoi Pallas Athene,

pontta jo polviin loi, väen virkeän sai käsi, jalka.
Juuri kun palkintoon käsiks syöstä jo mielivät, silloin
luikosi Aiaan jalka — Athenepa tuotteli turman —
teurashärkien kuss’ oli lantaa möyryäväisten,
jotk’ oli iskenyt Patroklon roviolla Akhilleus;
sai suut, sieraimet hän täyteen härkien lantaa,
vaan sekomaljan vei jalo jaksaja, oiva Odysseus,
ensiks ennättäin; härän taas piti loistava Aias.
Siinä hän seisoi nyt, käsin härkää tarttuen sarviin,
lantoja suustaan sylki ja lausui noin, sanan virkkoi:

“Voi, jalat altani vei nyt tuon jumalattaren juoni,
aina jok’ auttelemassa on kuin emo luona Odysseun!”

Virkki, mut hällepä nauroivat makeasti jo kaikki.
Korjasi voiton viimeisen sekä noin hymyhuulin
haasteli Antilokhos nyt Argos-maan urohille:

“Näätte sen itsekin, vaan sanon, ystävät, silti mä teille,
ett’ ikivallat nyt kuten ainakin vanhoja suosii.
Vain vähän vanhemp’ on mua Aias, mutta Odysseus
polvea ammoist’ on, mies entiskausien kansaa,
vaan yhä virkku on äijä hän viel’, ett’ ei kera kilpaa
juosta akhaijit muut hevin jaksane paitsi Akhilleus.”

Haasteli noin kehumiksi hän nopsan Peleun poian.
Hällepä vastasi näin, sanan virkkoi kohta Akhilleus:

“Etpä nyt, Antilokhos, mua turhaan kiittänyt, toisen
puoli talenttia palkintoos panen vielä ma kultaa.”

Virkki ja kullat kouraan toi, ilahuttaen saajan.
Vaan uropiiriin nouti nyt vankan, vartevan peitsen
Peleun poika ja toi kera kilven, toi kypärinkin,
jotk’ oli riistänyt Patroklos, Sarpedonin kaatain.
Sitten nousi ja lausui noin hän akhaijien kesken:

“Näistäpä kamppailkoon kaks urhoa nyt parahinta,
vaskiin vyöttäytyin, käsin koppoen kärkevät peitset,
803
käykööt vastakkain väkiveikkaan kaikkien nähden.
Kumpi nyt ensin toiseltaan ihon rikkovi heljän
hurmein pursuamaan, sovat puhkoen lyö syvän vamman,
tään jalon, huolitetun hopeoilla hän thrakialaisen
miekkani saakoon, jonk’ otin kaatuiss’ Asteropaion;
taas nämä muut tamineet tasan kumpaisellekin tulkoot,
kunnia-atrian myös ani-runsaan heille ma annan.”

Virkki, ja aaluva nous Telamonin, ankara Aias,
nousipa urhea myös Diomedes, Tydeun poika.
Kons’ oli kumpikin puolellaan sovat suorinut ylleen,

piiriin astuivat urot uljain taisteloinnoin,
silmissään tuli tuima, ja kammahtui väki kaikki.
Tuosta kun vastakkain liki tullut toist’ oli toinen,
kertaa kolme he syöksivät päin sekä iskivät yhteen.
Löi ase Aiaan puhki jo kilven ympyriäisen,
vaan sopa kilven all’ ihon varjeli vammaumasta;
mutt’ yli valtavan kilven taas yhä Tydeun poika
tarkata kaulaa päin koki kärkeä välkkyvän peitsen.
Heidän akhaijit laata jo peljäten henkeä Aiaan
käskivät ottelemasta ja voiton kahtia panna.
Vaan Diomedes sai nyt sankarin mittavan miekan,
sai kera huotrankin sekä kauniin kannikehihnan.

Toi valuharkkoisen nyt diskoskiekon Akhilleus,
aimo jot’ Eetion monet heittänyt heitot ol’ ammoin;
vaan hänet hengeti lyönyt ol’ askelnopsa Akhilleus,
senkin laivoilleen sotasaaliin muun kera vienyt.
Sitten nousi ja lausui noin hän akhaijien kesken:

“Tulkaa, kellä on vain halu astua myös tähän kilpaan!
Kaupungista jos kaukanakin häll’ ois väkipellot,
tässäpä rautaa on vara viiden vyöryvän vuoden;
eip’ ole kyntäjän kaupunkiin, ei paimenen pakko
matkata raudan hankintaan, vara valmis on tässä.”

Virkkoi noin; heti nous uros uupumaton Polypoites,
nousi Leonteus, voiman mies jumalaimo, ja Aias,
837
tuo Telamonin poika, ja myös jumalainen Epeios.
Seisoi rinnakkain he, ja koppoi kiekon Epeios,
viskasi kiepahtain, mut heittoa katsojat nauroi;
toisena heiton heitti Leonteus, aaluva Areen;
kolmas mies Telamonin juurt’ oli ankara Aias:
kaikkien merkkien taa käden jäntevän heittopa kantoi.
Mutta kun kiekon sai uros uupumaton Polypoites,
mink’ äkin silmuspään saa paimen koukerosauvan
sinkoamaan ja se viuhahtaa yli kaittavan karjan,
senp’ yli kiistämön kiiti nyt kiekko, ja riemusi kansa.
Nousivat urhokkaan Polypoiteen kumppanit silloin
korjaten palkinnon tykö haaksien hankavalaitain.

Kilvata ampujien hän nyt sinisuut pani kirveet,
yksi- ja kaksterät, kumpiakin pani kymmenen rautaa.
Kauas rantaan pystyttää sinitummien laivain
mastoja parhaan käski ja latvaan sen sidotutti,
siimaan hienoiseen jalat kiinnittäin, aran kyyhkyn
maaliks ampujien. Aran kyyhkyn tuonpa ken ampui,
kaksteräkirveet kaikk’ oli kantava nuo majahansa;

vaan kenen siimaan vain, sivu linnun, liipesi nuoli —
huonommin osuessaan näät — sai yksterät ottaa.

Noin hän sääti. Ja nous heti kilpaan urhea Teukros,
Meriones kera, Idomeneun asekumppani aimo.
Puistelivat kypärissä he arpoja vaskitetussa.
Teukron kirposi arpa nyt ensin. Kohta hän ampui
ankaran nuolen, vaan unohuttikin palvehet panna,
ett’ esikoisia vuonia sais satauhrin Apollo;
lintuun eip’ osunutkaan — ei sitä suonut Apollo,
vaan liki jalkaa sen kävi siimaan nuoli, ja poikki
kärkevä nuolen pää puri kyyhkyä kytkevän siiman.
Kyyhkypä korkeuteen kohos siivin, vaan lepatellen
maahan liukui siima, ja soi ilohuudot akhaijein.
Joutuen Meriones heti jousen tempasi hältä,
nuoli jo ennestään varaeltuna häll’ oli valmiiks;

871

eip’ unohuttanut lausua myös lupausta hän, että
hält’ esikoisia vuonia sais satauhrin Apollo.
Keksi jo liitelevän liki pilviä tuoll’ aran kyyhkyn,
nuolen laskettain kuvun keskeen kainalon alle;
tunkeutui läpi nuoli ja töksähtäin tuli maahan,
aivan Merioneen jalan ääreen; vaan polo kyyhky
laskihe mastoa päin sinitumman, laitavan laivan,
mutta jo painui pää, jäi riippuun raukeat siivet,
koht’ elo karkkosi siitä, ja vaipui kyyhky jo kauas
ampujamiehestään, ja sen hämmästyin näki kansa.
Kaikkipa Meriones nyt kaksteräkirvehet otti,
yksterät Teukros laivoilleen vei astuen rantaan.

Tuotiin varteva peitsi nyt piiriin, kattila tuotiin
liekin koskematon, härän maksava, kukkavakylki;
tuotti ne Peleun poika, ja peitsenheittäjät nousi,
nous isovaltainen Agamemnon, Atreun poika,
Meriones kera, Idomeneun asekumppani aimo.
Heillepä lausui näin uros askelenopsa Akhilleus:

“Atreun poika, ken ei sua tietäis muit’ etevämmäks,
että on voittajaton sun voimasi, heittäjätaitos!
Niinp’ ota palkinnoks sinä kattila tää ja se saata
laivoilles, mut Merioneen oma olkohon peitsi,
jos sinä sallit sen; näet niin minun mieleni laatii.”

Virkki, ja mielellään soi miesten pää Agamemnon
peitsen Merioneelle, mut itse hän airuen haltuun
antoi, Talthybion, oman palkintons’ ihanaisen.

NELJÄSKOLMATTA LAULU

HEKTORIN LUNASTAMINEN.

Erkeni kilpaajat, mikä minnekin muu meni kansa
rantaan laivojen luo; kaikk’ illallist’ ikävöivät,
untakin maatakseen makeasti. Mut itse Akhilleus
itkien muisteli ystävätään; uni, viihtäjä kaikkein,
kauas jäi, eestaas hän viskelihen levotonna,
kaivaten aatteli vain hänen miehuuttaan, uromieltään,
kuink’ oli kahden kamppailleet he ja vaivoja nähneet
päätyen päin vihamiestä ja päin meren aaltojen vimmaa;
noita hän kaikkia muisti, ja runsaat kyynelet uhkui.
Vuoroin vuoteeseen hän painoi kylkeä, selkää,
vuoroin kasvoja taas; jopa pystyyn karkasi viimein,
asteli murheissaan meren rantaa; sieltäpä Eos
keksi Akhilleun, välkkyissään yli rantojen, vetten.
Koht’ uros orhit valjaisiin pani viimana-vievät,
jälkeen vaunujen laahaamaan jalon Hektorin kytki;
kiertänyt kertaa kolme kun Patroklon oli kummun,
läks sisäsuojaan taas levätäkseen, Hektorin heitti

17

kasvoilleen maan multaan. Vaan hipiästä Apollo
esteli vammat kaikk’, elotonnakin sankari hältä
sääliä sai, piti kultaisen hän suojana aigiin,
jottei raadeltuis iho hält’ ajaessa Akhilleun.

Runteli noin hänen ruumistaan joka aamu Akhilleus.
Säälien auvokkaat ikivallat katseli tuota,
valpassilmäisen he jo Argontappajan vaati
varkain pois sitä viemään; niin muut mielivät, mutt’ ei
Here, Poseidon ei, ei Zeun tytär päilyväsilmä,
sill’ oli nostanut näät pyhä Ilion heiss’ ikivimman,
kansa ja kansan pää Priamos; oli syy Paris ollut,
sille jok’ antoi palkinnon, joka hekkuman hälle
tarjosi turmahisen, jumalattaret loukaten toiset.
Kahdestoistapa kons’ uron kaatumisest’ oli aamu,
loihe jo lausumahan seass’ auvollisten Apollo:

“Kauheat taivahiset, tuholaiset! Keillekä Hektor
reisiä uhrasi siis valioitten härkien, vuohten?
Ettekä huoli te suojata hänt’ edes kuoltua, jotta
puoliso sais hänet nähdä ja lapsi ja myös emo itse,
taattokin sais Priamos kera kansan muun ja he kohta
vainajan polttaa vois roviolla ja peijahat viettää,

vaan apureiksipa julman Akhilleun käytte te ennen,
joll’ ei mielessään ole kohtuutt’, ei sydämessään
lempeytt’ ollenkaan, joka vain kuin leijona riehuu,
voima kun suuri sen hyökkäämään sekä rohkea mieli
karjaan kuolollisten on kiihtänyt, atrian saamaan:
noinp’ ei sääliä tunne hän lainkaan, ei häpeääkään,
jost’ iso hyöty on ihmisien, jos haittakin joskus.
Paljon kalliimpaa moni sai kadotettua surra,
ainoist’ aaluvataan tai veljeä, last’ emon yhden,
taukosi itkustaan, valituksestaan toki vihdoin;
kestävän mielen soi näet Moirat inhimisille.
Vaan jalon Hektorin tuo, hält’ ensin riistäen hengen,
kytkee vaunujen taa, hänt’ ympäri ystävän kummun
51
laahaa — ei suru vaimene siit’, ei kunnia kostu.
Mutta hän älköön meit’ uhitelko, jos urhea onkin,
ruumist’ ett’ elotont’ ei runtelemasta jo taltu!”

Vastasi kuohahtain heti Here näin, helo-olka:
“Ois sanas oikea ehkä, Apollo, sa hohtavajousi,
Hektorin jos asetatte te verraks aimon Akhilleun.
Hektor ol’ ihminen vain, emon maisen ruokkima rinnoin:
mutta Akhilleus on jumalattaren kantama, jonka
kasvatin itse ja soin uron kuulun morsiameksi,
Peleun, joll’ osanaan oli suosio kuolematonten.
Häiss’ oli teistä jok’ ainoa; siell’ olit itsekin innoin
soittoines, katalain apumies, ikiluopio luihu!”

Pilviennostaja Zeus näin vastasi hälle ja lausui:
“Here, ällös noin ole silmitön taivahisille!
Ei sama heill’ ole kunnia, vaan jumaloille ol’ armas
Hektor myös yli kaiken muun suvun iliolaisen,
niinp’ oli mullekin, sillä hän toi ain’ antimet auliit,
alttaripaadelt’ ei siell’ uupunut atria runsas,
viini ja uhrintuoksu, jok’ on osa kuolematonten.
Emmepä kätkentään jalon Hektorin käy toki varkain —
tehdä sit’ eihän voi, niin ettei tiedä Akhilleus,
sill’ emo päivät, yöt pojan luon’ yhä pyörivi siellä.
Mutta Thetiin jos nyt kuka kutsuis taivahisista
mielevän neuvoni kuulemahan, ett’ aika Akhilleun
Hektor on luovuttaa Priamolle ja lunnahat ottaa!”

Virkki, ja viestin vei heti tuulena-kiitävä Iris,
keskeen heittäytyi meren tumman, kuss’ yli aavan
Imbros kalliokas Samothrakeen siintävi; roiskui
kuohu, ja syöverihin kuin painava lyijy hän vaipui,
siimoineen joka vie häränsarvisen sorvatun putken,
suljuen aaltoihin kalan surmaks ahmivasuisen.

Onkaloluolassaan Thetis istui, muut merenimmet
piiriss’ istuivat kera siellä, mut itse hän keskell’
itki, kun Ilionin mehumaill’ oli kohta jo kuolla

kaukana synnyinrannoiltaan pojan kohtalo kuulun.
Virkkoi astuen luo noin Iris joutuvajalka:

“Käy, Thetis, ylhä jo Zeus sua kutsuu, säätäjä korkein!”
Hällepä vastasi näin kave kuoloton, kuuleajalka:

“Miksikä korkea Zeus mua kutsuu? Kuolematonten
joukkoon astua julkenis en, suru mull’ ylen suur’ on.
Vaan toki lähden, eik’ ole Zeun sana kuuluva turhaan.”

Virkkoi veen kave korkea noin sekä huntuhun tummaan
verhoutui — ei tummempaa ole konsana nähty.
Sitten suorihe tielle, ja tuulena-kiitävä Iris
astui eeltä; ja aukenivat meren veet avotieksi;
nousivat maalle ja liitivät päin sini-ilmoja taivaan.
Kaitsevasilmän Zeun näki siellä he; kaikkipa muutkin
piiriss’ istuen kooll’ oli auvokkaat ikivallat.
Istui saapuja viereen Zeun, tilan jätti Athene,
Here tervehtäin sulosuin toi, tarjosi maljan
kultaisen, ja hän joi sekä jälleen hälle sen antoi.
Loihe jo lausumahan isä ihmisien, jumalainkin:

“Saavut Olympoon siis, Thetis, suur’ ylen huoli jos onkin,
pohjaton murhe sun rinnassas; sen kyllä mä tiedän;
vaan sanon kuitenkin, miks sait sinä saapua kutsun.
Päivää yhdeksän jo on riidelleet ikivallat
Hektorin ruumiin vuoksi ja linnojenturman Akhilleun;
valpassilmän pois sitä Argontappajan varkain
vaativat viemään, vaan minä kaikki Akhilleun maineeks
auttelen, arvon jott’ yhä sulta ja suosion saisin.
Rientäös leiriin poikasi luo, sana tää sano multa:
syttynyt on viha taivaisten, yli muista ma itse
närkästyn jo, kun laivoilleen hän riehuvin vimmoin
Hektorin vei virumaan eik’ antanut pois ole lainkaan.
Ehkä hän peljästyy sekä luovuttaa hänet silloin.
Menköön luo Priamon mult’ Iris viestinä, että
luota akhaijien laivain pois pojan armahan noutais
lunnahin, lahjoin, jotk’ ilahuttavat mieltä Akhilleun.”

Kuuli ja totteli, ei Thetis empinyt kuuleajalka,
oitis Olympon korkeudest’ alas tuulena kiiti.
Saapui niin pojan luo majasuojaan; siellä hän istui
haikein huokauksin, sotakumppanit askarehillaan
häärivät toimessaan, varatakseen maistuvan eineen;

teurastettuna heill’ oli villava, uhkea uuhi.
Viereen istuutui emo korkea, poskea poian
sormillaan silitellen näin sanan viihtävän virkkoi:

“Poikani, oi, miten kauan noin surun katkeran annat
kalvaa mieltäs, et unta, et ruokaa aattele lainkaan.
Ois sylitellä ja lempiä sun hyvä neitoa nuorta,
sill’ elon ilmoill’ etp’ ole kauan, vaan liki liikkuu
kuolo jo kohdallas sekä salliman ankara valta.
Nyt mua kuullos, sillä ma tuon sanan Zeulta, se tiedä!
Syttynyt on viha taivaisten, yli muista hän itse
närkästyy jo, kun laivain luo sinä riehuvin vimmoin
Hektorin toit virumaan, et pois ole antanut lainkaan.
Luovuta siis hänet koht’, ota vastaan vainajan lunnaat!”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Olkoon siis! Ken lunnaat tuo, pois vainajan vieköön,
niin jos on itse Olympon Zeun vaka tahto ja käsky.”

Noin monet siivekkäät sanat virkkaen äiti ja poika
haasteli toisilleen liki laivoja. Vaan jopa käski
Ilionin pyhän linnaan Zeus sanansaattajatartaan:

“Rientäös, Iris nopsa, nyt istuimilta Olympon
Troiaan luo Priamon jalomielen, vie sana, että
luota akhaijien laivain pois pojan armahan noutais
lahjoin, lunnahin, jotk’ ilahuttavat mieltä Akhilleun.
Yksin lähteköhön, kera muit’ ei miehiä Troian,
airut vain vaka, vanha, jok’ ohjata voi nelipyörät
vankkurit muuleineen sekä jälleen vainajan noutaa
kaupunkiin, hänet, jonka on kaatanut aimo Akhilleus.
Älköön vaaraa mielessään varoelko ja surmaa,
moisen multa hän saa näet saattajan: tappaja Argon

tien opas olkoon, ohjatkoon liki usta Akhilleun.
Mutta kun Hermes on noin hänet vienyt Akhilleun luokse,
ei tämä surmaa hänt’, ei muitten surmata salli.
Eip’ ole mieltä hän vaill’, ei silmitön ilkiö vainkaan,
vaan hält’ armon saa avunetsijä, suopean suojan.”

Virkki, ja viestin vei heti tuulena-kiitävä Iris
kartanohon Priamon, valituksen vaikean keskeen.
Luon’ isän piiriss’ istuivat pihall’ itkevät poiat,
kyynelin kastoivat pukineitaan, vaan isä vanha
vaippaan kääriyneenä hän maass’ oli; päätä ja kaulaa
ylt’yli paksultaan lika peitti, jot’ itse ol’ ylleen
vanhus kourillaan kokoellut, kierien maassa.
Tyttärien, miniäin iso vaikerrus talon täytti,
itkien muistelevain, kuink’ alla Akhilleun kätten

sortunut aimoa mont’ oli surmaan, heittänyt hengen.
Luo Priamon kävi airut Zeun, sanan hälle jo saattoi
hiljaa kuiskaten, vaan hänet valtasi värjyvä pelko:

“Malttuos, oi Priamos, vesa Dardanon, pelkosi heitä!
En totisesti ma sun tule luoksesi viestinä turman,
vaan hyvin aikein; airuenaan näet Zeus minut laittoi,
kaukaakin joka kaitsijanas sua säälien katsoo.
Hektorin noudantaan nyt Olympon Zeus sua käskee
lahjoin, lunnahin, jotk’ ilahuttavat mieltä Akhilleun.
Lähteös yksin, muit’ ei myötäsi miehiä Troian,
airut vain vaka, vanha, jok’ ohjata voi nelipyörät
vankkurit muuleineen sekä jälleen vainajan noutaa
kaupunkiin, hänet, jonka on kaatanut aimo Akhilleus.
Ällös vaaraa mielessäs varoelko ja surmaa,
hältäpä moisen saat sinä saattajan: suotu on oppaaks
Argon tappaja, ohjaamaan liki usta Akhilleun.
Mutta kun Hermes on noin sinut vienyt Akhilleun luokse,
ei sua surmaa tää, ei muitten surmata salli.
Eip’ ole mieltä hän vaill’, ei silmitön ilkiö vainkaan,
vaan hält’ armon saa avunetsijä, suopean suojan.”

187

Virkkaen noin pois kiiti jo Iris joutuvajalka.
Vanhus valjastaa nelipyörät vankkurit kohta
poikien käski ja paikoilleen pajulaitehet panna;
kammion tuoksukkaan avas itse hän, setrisen suojan,
korkeakattoisen, monet kalleudet joka kätki,
kutsui myös Hekaben, näin puolisoaan puhutellen:

“Airut Olympon Zeun tuli, toi sanan, puoliso koito,
laivoilt’ että akhaijein pois oman poikani saisin
lahjoin, lunnahin, jotk’ ilahuttavat mieltä Akhilleun.
Niinpä nyt virkkaos mulle, mit’ itse sa arvelet siitä;
sill’ ylen suur’ oman mieleni on ikävöitsevä into
lähteä laivain luokse akhaijein leirihin laajaan.”

Virkki; mut puoliso näin valitukseen puhjeten lausui:
“Voi mua, missä on mielesi, jost’ olit kuulu sa ennen
ain’ alamaistesi luona ja heimojen vierahienkin?
Kuinka sa yksinäs aiot akhaijein laivojen keskeen
mennä sen miehen luo, joka monta ja aimoa poikaa
sulta jo surmasi? Rautainen sydän sulla on totta!
Jos sinut keksii silmillään sekä saa käsihinsä
mies verikoura ja tunnoton tuo, et armoa hält’, et
sääliä lainkaan saa. Koton’ istua, itkeä meidän
täytyy tääll’ etähällä; ja Hektorin lie elonlankaan
kohtalo kehrännyt, hänet synnyttäissäni kerran,

kaukana vanhemmist’ ett’ eineeks saattava koirain
ois hänet julmuri tuo, jonk’ iskeä mielisin maksaan
hampaat raatelevat, niin poikani runtelijalle
kohlut kostaisin! Sill’ ei hän kehnona kuollut,
vaan soti varjellen hän miehiä, vaimoja Troian,
seisoi paikallaan pelotonna ja väistymätönnä.”

Hällepä näin Priamos jumalainen vastasi vanhus:
“Sinne mä lähden, äl’ estele siis, älä lintuna turman
linnass’ itse nyt tääll’ ole, sillä et mieltäni muuta.
Niin jos neuvonut ois joku muu, joku maan asujoista,
tietäjä, ennusmies tai uhrinkatsoja pappi,

221

vilppiä peljätä sais sekä kaikin päin sitä karttaa.
Nytpä, kun silmin näin jumalattaren, saatipa kuulin,
nyt menen; suott’ ei käskenyt hän. Ja jos surmani säätty
vaskenvälkkyjen siell’ on akhaijein laivojen luona,
olkoon! Surmatkoon minut kohta Akhilleus, kunhan
lastani saan halaella ja haikeat itkuni itken!”

Virkki ja kaunoiset koht’ aukoi arkkujen kannet,
kakstoist’ arkuistaan ihanaisia vaippoja katsoi,
raitia myös kakstoista ja peittoa pehmeävillaa,
yhtäpä mont’ ihokasta ja viittaa viel’ ylen sorjaa,
kultaa punniten otti talenttia kymmenen, kolmi-
jalkoja kaksi ja neljäpä taas pesumaljoja, kauniin
myös pikarinkin, jonka hän lahjana Thrakian miesten
airutmatkall’ ammoin sai; sitäkään edes ei nyt
säästänyt vanhus säilöissään; halu vain oli hällä
polttava noudantaan pojan rakkaan. Pylvähiköstä
iliolaiset kaikki hän hääteli kiivahin nuhtein:

“Pois, vetelehtijät kurjat! Siis koton’ eikö jo kyllin
huolt’ ole itsellänne, kun kiusaamaan mua käytte?
Eikö jo riitä se murhe, min Zeus on päälleni pannut?
Kuollut on uljain poikani; sen tuta kyllä te saatte!
Sill’ ylen paljon helpomp’ on nyt teiltä akhaijein
ottaa henki, kun ei elä Hektor. Vaan minun älköön
silmäni koskaan Ilionin soraks sortuvan nähkö;
Hadeen kartanohon täält’ olkoon matkani ennen!”

Virkki ja sauvallaan väen hääti; ja tieltä he väistyi
rientävän vanhuksen; pojat tuiman kuuli jo kutsun,
kuuli Aleksandros, Helenos, Agathon jumalainen,
Pammon, Antifonos, sodan pauhuss’ aimo Polites,
Deifobos sekä Hippothoos, niin myös jalo Dios;
noitapa yhdeksää nyt tuimana nuhteli vanhus:

“Hulttiot! Ettekö joudu! Jok’ ainoa kunpa jo teist’ ois

kuollut akhaijien laivain luo, vaan säästynyt Hektor!
Voi mua kurjaa, uljaimmat pojat jolleka kasvoi

Troian maill’ avarill’, eik’ ainoakaan elä heistä,
ei jalo Mestor, Troilos ei, hepourhojen ylpeys,
Hektor ei, joka kuin jumal’ ylhä ol’ urhojen kesken,
kuin ei ihmissyntyä ois, vaan juurt’ ikivaltain!
Kaannut on Ares nuo, vaan kaikk’ eloss’ on epäkelvot,
vain valesuut, kujekuntoiset, kisakenttien kuulut,
rohkeat ryöstelemään alamaisten lampahat, vuohet!
Ettekö kuntoon saa heti vaunuja mulle ja niihin
lahjoja kaikkia laita nyt, että jo tielle ma joudun!”

Virkki, ja peljästyin isän käskyä nuhtelevaista
nostivat pois telineiltä he vankkurit kiitäväpyörät,
välkkyvät uutuuttaan, sekä laiteet köyttivät kiinni;
vaarnalt’ ottivat pois iespuunkin, puksisen, vankan,
välkkyvärenkaisen, sironuppisen, myös ieshihnan
ottivat myötä, jok’ yhdeksän oli kyynäränmittaa,
renkaastaan iespuun silovarteen kytkivät aisaan,
ympäri aisanpään sovitellen renkahan tappiin;
kahtaalt’ aisan altapa taas nupin ympäri hihnan
kolmeen kertaan kietoivat, päät solmivat yhteen.
Kammion kalleudet, lukemattomat Hektorin lunnaat
noutivat, kuormasivat täpö-täyteen vankkurit uljaat,
vihdoin valjastain lujat muulit, luukavioiset —
ammoin soi Priamolle ne lahjana Mysian miehet —
valjastain Priamon ajovaljakon myös, jota vanhus
hoitanut itselleen oli seimellään sileällä.

Valjastuttivat noin pihall’ ylhän kartanon vaunut
kansan pää Priamos sekä airut, mielevät vanhat.
Astui silloin luo Hekabe muremustana mieli,
oikeahan kätehens’ oli vienoa viiniä maljan
ottanut kultaisen, jott’ uhrata lähtijät saisi.
Seisoen vaunujen eessä hän lausui noin, sanan virkkoi:

“Vuodata kaitsija-Zeulle nyt uhri ja hält’ ano, että
pois sinut auttaa hän vihamiesten laivojen luota,
sinne kun mielesi on, vaikk’ en sitä sois minä suinkaan.

Siks sinä itse nyt suojaa Zeun ano sankeapilven,
Idan harjalt’ Ilionin joka ääriä katsoo,
kiitävän viestins’ että hän laittais, mielehisimmän
linnuist’ ilmojen hälle ja voimaltaan väkevimmän,
ilmenemään käden oikean puolt’ oman silmäsi nähdä
tien takeheksi, kun lähdet akhaijein laivojen keskeen.
Vaan Zeus kaitsevasilmä jos ei sitä viestiä laita,

en sua neuvo, en yllytä vain lähimaille ma lainkaan
laivojen danaolaisten, vaikk’ ikävöitsevi mieles.”

Hällepä näin Priamos jumalainen vastasi, virkkoi:
“Puoliso armas, pyyntöäs en totisesti ma hylkää;
on hyvä puoleen Zeun kädet nostaa, ett’ avun antais.”

Virkkoi vanhus noin sekä palvelijattaren käski
vett’ ani-raikast’ ammentaa käden huuhtelemiksi.
Neitopa rientäen toi vesiruukun, toi pesumaljan.
Vaan käsin pestyin nyt pikariin hän puolison tuomaan
tarttui, pirskoittain pihan keskeen viiniä virkkoi
kuuluvin äänin, korkeuteen kohotettuna katse:

“Zeus isä, kaitsija maan laelt’ Idan, korkein, suurin,
salli akhaijein luona mun armo ja suosio saada;
kiitävän viestisi myös suo lentää, mielehisimmän
linnuist’ ilmojen sulle ja voimaltaan väkevimmän,
ilmestyin käden oikean puolt’ oman silmäni nähdä
tien takeheksi, kun lähden akhaijein laivojen keskeen.”

Huus anovasti hän noin; Zeus selkeäneuvo sen kuuli,
kotkan laittoi kohta hän, ennuslintuja parhaan,
iskijän tumman tuon, eränpyytäjän täpläväpyrstön.
Kuin oven laajuus on lujasalpaisen, joka johtaa
miehen mahtavan aarteistoon, katon korkean alle,
niin leveältäpä viisti sen kumpikin siipi, kun viuhuin
lens idän puolt’ yli Ilionin Zeun viesti. Ja mieliin
toivoa toi hyvä enne, ja riemahtui joka rinta.
Nousi jo vaunuihin valioihin joutuen vanhus,
portist’ ohjasi kautt’ esikartanon kaikuvan vaunut.

323

Eell’ oli muulit vankkurejaan nelipyöriä kiskoin,
mielevä Idaios ajomiehenä; vaan takan’ aivan,
tuntien ruoskaa vanhuksen, hevot vauhtia vinhaa
vei läpi kaupungin. Suku kaikkipa seurasi häntä
surren, vaikertain, kuin oisi hän kulkenut kuoloon.
Mutta kun kaupungist’ avotanterehelle jo tultiin,
käänsihe Ilioniin vävyt, poiat taas. Ja he kahden
matkasivat ketomaata, mut Zeus näki kaitsevasilmä
kulkijat, vanhuksen poloretkeä säälien katsoi,
näin heti Hermeen hän, pojan rakkaan, sinne jo käski:

“Hermes, sullapa ennen muit’ on rakkahin toimi
auttaa maan asujoita; ken mielees on, sitä kuulet:
siis mene, vie Priamos nyt luokse akhaijien laivain,
niin ett’ ainoakaan ei arvaa, ei näe heistä,
ennenkuin hän Akhilleun luo hyvin turvin on tullut.”

Kuuli ja valmis koht’ oli airut, tappaja Argon;
jalkoihin heti kultaiset, kulumattomat, kauniit
anturat solmisi, joill’ yli laajan maan, yli merten
ilman leyhkänä liihottain kevyesti hän kiitää;
koppoi sauvan, joll’ unin umpeen loihtivi silmät,
toiset taas unest’ elvyttää, miten hällä on mieli.
Tuon käsin koppoen lensi nyt Argontappaja aimo,
Hellesponton luo heti ehti ja äärihin Troian,
siellä hän asteli kuin soma poikanen, ruhtinassynty,
haituvat poskillaan, iän kukkeudess’ ihanimman.

Taa kun mahtava kumpu jo jäi, kuss’ uinuvi Ilos,
niin hevot, muulit juoksustaan pysähyttivät, juottaa
virrast’ aikoivat, hämy yön kun maita jo kattoi.
Silloin Hermeen siell’ yht’äkkiä huomasi airut
astuvan kohti, ja joutuen näin Priamolle hän virkkoi:

“Oi, varo, Dardanon heimon pää, nyt on valppaus tarpeen!
Tuolla ma miehen näin, tuho tullut on meille, mä pelkään.
Pois hevosillako siis heti kääntyä vai liki käydä
polvia kietomahan, jott’ armahtaisi hän meitä?”

Virkki, mut vanhus hämmentyi, hänet valtasi kauhu,
pöyristyi ihokarvat kaikk’ yli ruumihin raihnaan,
tuiki hän tyrmistyi; mutt’ onnentuojapa itse
luo tuli vanhuksen, kädest’ ottain tieteli hältä:

“Kunne on, taatto, sun ties, hevot, muulit kunne sa ohjaat
ambrosiaisess’ yössä, kun muut makeasti jo nukkuu?
Etkö sä peljännyt uromielten akhaijien uhkaa,
jotk’ ovat niin liki täällä ja niin vihan kiukkua täynnä?
Kiitävän yön pimeässä jos ken sinut keksisi heistä,
noin ajaessasi aartehias, miten mielesi oiskaan?
Etp’ ole nuori sa itse, ja vanhus on saattona sulla,
kimppuun-karkaajoita jos tiell’ ois torjua tarvis.
Vaan minä sulle en tee väkivaltaa, varjelen ennen
muitakin vastaan, sill’ olet kuin oma taattoni oisit.”

Hällepä näin Priamos, jumalainen vastasi vanhus:
“Niinhän laita jo lie nyt, poikani, kuin sinä lausuit.
Vaan käsi jonkun taivahisen mua vieläkin varjoo,
koskapa onnekkaan noin ohjasi tielleni oppaan,
kuin ylen kaunis sulla on kasvu ja muoto, ja mieli
ymmärryst’ ylen täynnä; on autuas sull’ isä, äiti.”

Hällepä virkkoi taas Zeun airut, tappaja Argon:
“Haastoit, vanhus, kaikin päin osuvasti ja oikein.
Vaan sano mulle nyt julki ja juttele peittelemättä:

vietkö sa jonnekin pois monet kalleutes, jalot aartees,
heimon vieraan maille ne taattuun talletat turvaan,
vai pyhän Ilionin joko hyljännette te kaikki,
peljäten, kun meni moinen mies, paras suoja, sun poikas
sortui, uupumatonna jok’ aina akhaijeja torjui?”

Hällepä näin Priamos, jumalainen vastasi vanhus:
“Ken sinä, ystävä, lienetkään, ken sull’ isä, äiti?
Niin sanan kauniin sai polopoikani kohtalo sulta!”

Hällepä virkkoi näin Zeun airut, tappaja Argon:
“Siis mua tutkien noin kysyt Hektorin seikkoja, vanhus!
Kyll’ useastikin näin omin silmin, kons’ urokuuluun
391
riensi hän kamppailuun tai konsa hän syöksi akhaijit
laivoja kohti ja löi monet maahan viiltävin vaskin.
Tuot’ ihaellen katseltiin, näet meidät Akhilleus
kieltänyt ottelemast’ oli suuttuen Atreun poikaan.
Oon hänen kumppanejaan — sama laivapa toi minut tänne —
heimoa myrmidonein; mun on taattoni kuulu Polyktor,
voipa ja vauras mies, vaan vanha jo kuin sinä itse;
poikaa hällä on kuus kotonansa, ma seitsemäs täällä;
näät sotatiellepä suoriamaan minut määräsi arpa.
Laivoilt’ ulkonin tänne mä, näät heti huomenen koissa
kamppailuun liki muureja käy tulisilmät akhaijit,
sill’ ylen kyllästyi lepohonsa he, intoa taiston
hillitä ei voi kauemmin päämiehet akhaijein.”

Hällepä näin Priamos, jumalainen vastasi vanhus:
“Kosk’ asekumppani siis olet Peleun poian Akhilleun,
niinpä sä virkkaos mulle ja mun tuta suo tosi tarkka:
vieläkö laivain luona on poikani vai joko lienee
heittänyt koirilleen hänet silpoen siellä Akhilleus?”

Hällepä virkkoi näin Zeun airut, tappaja Argon:
“Vanhus, eip’ ole vielä hän koskema lintujen, koirain,
viel’ yhä ulkona on hän luona Akhilleun laivain
ennallaan virumassa — jo kahdestoista on päivä —
vaan mädän alkuakaan häness’ ei näy, ei mato-toukkaa,
herkkuna ruumiit joille on urhojen kaatunehitten.
Ympäri ystävän kummun Akhilleus armoton kyllä
laahaa häntä jok’ aamu, kun Eos korkea koittaa,
mutt’ ei runtele hänt’ ajo; kummastuis sitä mieles,
kuink’ iho niinkuin kaste on raikas — ei veritahmaa,
ei pölypilkkuakaan, kaikk’ umpeuneet ovat haavat,
pistot peitsien; näät monen vaskipa vammasi häntä.
Niin ikiauvokkaat sun poikaas viel’ yhä suojaa,
vainaja vaikka jo on; rakas ain’ oli hän näet heille.”

Virkki; mut riemahtuin näin vanhus vastasi hälle:
“Ain’, oi poikani, on hyvä palveet taivahisille

toimittaa sopivaiset; ei asujoita Olympon,
kons’ eli linnassaan, unohuttanut poikani koskaan;
senpä nyt muistivat myös, vaikk’ ehti jo kuoleman arpa.
Vaan tämä kaunis malja nyt ottaos multa ja ollos
turvana, saattona tien, kanss’ auttavien ikivaltain,
kunnes Peleun poian Akhilleun käyn katon alle.”

Hällepä vastasi näin Zeun airut, tappaja Argon:
“Mielit nuorempaas koetella, mut et mua, vanhus,
lahjaa saa salass’ ottamahan ohi itse Akhilleun;
pelko ja kammo mun ois sydämelleni koskea moiseen,
hälle mi kuuluu, jott’ ei ois paha koituva ehkä.
Vaan sua saattaisin, jalan maat, meret hankavin haaksin,
vaikk’ ain’ Argos kuulu sun olkoon matkasi määrä,
eik’ ois saattoas halveksuin sua sortava kenkään.”

Virkki ja vaunuihin kera onnentuoja nyt astui,
valjakon ohjaksiin kävi oitis, ruoskahan tarttui,
voimaa uljast’ uhkuamaan hevot saatti ja muulit.
Mutta kun kaivannon sekä muurin luo jo he joutui,
vartiat iltaistaan oli puuhaamassa paraikaa.
Heidät Hermes koht’ unen helmaan herpasi kaikki,
joutuen salvat siirsi ja portin tempasi auki,
päästäen vaunuineen Priamon kera kuulujen lahjain.
Mutta kun sankarin saapuivat majan korkean ääreen,
jonk’ oli myrmidonit varaelleet valtiahalleen —
salvos siin oli honkainen sekä kattona kaislaa,
urhojen niittelemää noroniityilt’, untuvalatvaa;
taaja ol’ aukean myös pihan saartava paalutusaita,
pölkkypä honkainen, yks ainoa, salpana portin;
tarpeen miest’ oli kolme akhaijeja muit’ oven umpeen
saamaan, kolmepa aukaisuun myös ankaran salvan;
mutta sen yksin siirsi Akhilleus — niin pihaportin
aukasi vanhukselle nyt onnentuottaja Hermes,
loistavin lunnahineen luo saapua nopsan Akhilleun,
vaunuilt’ astui pois sekä lausui näin, sanan virkkoi:

“Vanhus, kuolematon jumal’ on sua saattanut: Hermes,
sillä sun oppaakses minut taattoni käski ja laittoi.
Mutta nyt jälleen pois minä lähden, en astu Akhilleun
silmiin; sill’ ei näät jumalain sovi kuolematonten
kuolollisten luo majavieraiks saapua suotta.
Vaan katon alle sa käy ja Akhilleun polvia kiedo,
kautt’ isän vannottain sekä äidin suortuvakaunon,

myös pojan armaan, ett’ ois heltyvä ankara mieli.”

Virkki ja riensi jo pois asumuksiin ylhän Olympon
Hermes; vaunuiltaan Priamos heti laskihe maahan,
vartiaks Idaios jäi vaunujen, vankkurienkin,
vaan majasuojaan riensi jo vanhus, kussa Akhilleus
istui, suosima Zeun. Hänen siellä hän istuvan keksi,
kumppanit syrjemmäll’ oli muut; vain kaks oli luona,
sankari Automedon, vesa Areen Alkimos vielä,
palvelutoimessaan; hän ol’ atrian päättänyt juuri,
syönyt, juonutkin; poisviemätön viel’ oli pöytä.
Huomaamattapa luo tuli valtias vanha ja kietoi
polvet Akhilleun, suudellen kädet suullehen nosti
julmat, murhaiset, monen poian riistäjät hältä.
Niinkuin mies, joka murhan on tehnyt syntymämaassaan,
heimoon vieraaseen pakenee, veripattona astuu
rikkaan kartanohon, väen hämmästyttäen kaiken:
saapui noin Priamos sekä hämmästytti Akhilleun,
muutkin hämmästyi, kukin katsoi kumppanihinsa.
Vaan Priamos anovasti nyt virkkoi eessä Akhilleun:

“Vanhaa taattoas aattele, oi jumalainen Akhilleus!
Viimeisellä hän myös periportaall’ on iän pitkän.
Ehkäpä ahdistaa kovin häntäkin naapurikansat,
eik’ ole varjelijaa väkivallan töiltä ja turman.
Vaan niin kauan kuin sinut viel’ eläväksi hän kuulee,
häll’ ilo mieless’ on, joka päivä hän toivoen vartoo
Ilionista jo pois pojan rakkaan saapuvan jälleen.
Vaan mua kurjaa! Uljaimmat pojat mullepa kasvoi

493

Troian maill’ avarilla, ja kaikki ne multa on kaattu!
Viis oli kymment’ ammoin, kun tuli tänne akhaijit,
yhdeksälläpätoist’ oli äitinä puoliso yksi;
muut pojat saamia taas oli toisten linnani naisten.
Saattoi herpoamaan monet heistä jo ankara Ares;
ainoisimpanikin, jok’ ol’ yksin kilpenä Troian,
surmasit äskettäin, kun puolsi hän syntymämaataan,
Hektorin. Hänt’ olen sulta ma nyt lukemattomin lunnain
saapunut noutamahan, luo tullut akhaijien laivain.
Pelkää tahtoa taivaisten, mua sääli, Akhilleus!
Taattoas aattele; murheisemp’ on kohtalo mulla.
Kärsiä sain, mitä ei elon ilmoill’ ihminen kuunaan:
poskeen poikani surmaajan minä kurkotin kättä!”

Virkki, ja sankari sai halun itkeä, taattoa muistain,
luotaan vanhuksen, kädest’ ottain, työnsi hän hiljaa.
Itkivät muistoissaan he nyt, eessä Akhilleun jalkain
Hektoriaan siin’ itki ja väänteli hen polo vanhus,

taattoa taas ikävöiden Akhilleus itki ja vuoroin
kuoloa Patroklon; majan kaiken voihkina täytti.
Mutta kun itkenyt kyllikseen oli aimo Akhilleus,
haihtunut hältä jo rinnastaan ikävöitsevä haikeus,
istuimelta hän nous, käsin auttoi maast' anojankin;
säälien tuon näki harmajan pään sekä harmajan parran,
näin sanat siivekkäät jopa lausui hälle ja haastoi:

"Koito, sa montapa kestää sait totisesti jo tuskaa!
Kuinka sa yksin tohdit akhaijein laivojen keskeen
tulla sen miehen luo, joka monta ja aimoa poikaa
sulta jo surmasi? Rautainen sydän sulla on totta!
Vaan tähän istuimelle nyt istu, ja viihtyä saakoot
tuskat rinnassamme, jos painaakin suru suuri.
Lainkaan hyödytä meit' ei hyytävä huoli ja murhe.
Surkeudestapa vain ikivallat kehräsi vaiheet
koitojen kuolollisten, vaan ilo huoleton heill' on.
Seinustalla on Zeun ikilinnass' astia täysi,
527
astia turmia, taas hyvän onnen lahjoja toinen.
Kelle ne hämmentäin suo Zeus salamoitsija, sill' on
vaihtuen vastassaan hyvä onni ja huonokin vuoroin;
ken tuholahjoja pelkkiä saa, sepä, sortuen herjaan,
harhaa ääriä mahtavan maan, nälän ain' ajaessa,
hylkynä ihmisien, jumalainkin, kulkuri kurja.
Niin tosin Peleus sai jalot antimet taivahisilta
syntymähetkellään; osa, onnipa häll' oli runsain
heimoss' ihmisien, hän myrmidonein oli päämies;
vaikk' oli ihminen, vaimoks sai jumalattaren ylhän;
vaan toki hällekin huolta he soi, sill' ei perijäkseen
nousevan linnass' uutta hän valtiaspolvea nähnyt,
vain pojan ainoisen, pian vaipuvan; en hänen saata
vaalia vanhuuttaan, näet kaukana syntymämailta
Troian rannoill' oon suruks sun sekä lastesi kaikkein.
Vanhus, kuulut myös sinä muinoin onnekas olleen,
lapsilt', aarteiltas mies rikkain mailla, mit' äärtää
Hellespontos valtahinen, Frygian periääret,
kaukana Lesboskin, Makar ammoin jonk' asututti.
Mutta kun taivahiset nämä turmat tuottivat sulle,
muurejas ainainen nyt saartaa murha ja taisto.
Taltuta tuskasi, taukoamatt' älä itke ja huokaa;
et valituksellas voi auttaa aimoa poikaas,
henkiin et herätellä; on uus tuho uhkana ennen!"

Hällepä näin Priamos, jumalainen vastasi vanhus:
"Viel' älä istua mun, Zeussynty sä, käske, kun maass' on
vainaja vaalimatonna! Jo käy, hänet luovuta mulle,

jotta mun silmäni saa hänet nähdä, ja tuomani lunnaat
ottaos runsaat. Niist’ ilo saaos, syntymämailles
saapuos onnekkaasti, kun näin minun henkeni ensin
säästit, valkeutt’ auringon soit katsoa vielä.”

Kulmia tuimistain nimes askelnopsa Akhilleus:
“Vanhus, kiusaamatt’ ole nyt mua! Itse jo mielin
Hektorin luovuttaa, näet viestin Zeult’ emo mulle

toi, tytär aavojen äijän tuon, elon antaja armas.
Sen näen selvälleen, ett’ on, Priamos, sua myöskin
saattanut taivahinen joku luokse akhaijien laivain.
Eip’ ole miestä, ken nuoruuttaan väkevintäkin uhkuin
leiriin uskaltautunut ois, ohi vartion päässyt,
tai väkisalvan niin kevyesti ken siirtänyt oisi.
Niinp’ älä tuimemmaks sinä kuohuta mieleni tuskaa,
ett’ omat ehk’ ei suojanikaan sua varjele, vanhus,
vaikk’ olet etsijä turvan, vaan Zeun lait rikon ehkä.”

Virkki, ja peljästyin heti totteli kieltoa vanhus.
Vaan ulos uksestaan kuin leijona riensi Akhilleus,
yksin ei, vaan seurana kaks asekumppaniansa,
sankari Automedon sekä Alkimos, joita Akhilleus
jälkeen Patroklon piti ystävinään yli muitten.
Päästivät alt’ iespuun hevot, muulit nuo, katon alle
saattivat vanhuksen jaloäänisen airuen, hälle
tarjoten istuimen; lukemattomat Hektorin lunnaat,
tuomat vankkurien nelipyöräin, purkivat sitten,
raitia jättivät kaks, ihanaisen myös ihoviitan,
verhoitt’ ettei ois palauttava häntä Akhilleus.
Neitojen huoltaa käskettiin pesu, voitelu ruumiin
ulkona, syrjemmäll’, ett’ ei Priamos sitä huomais
eik’ ylen kuohuksiin polotaattoa sais näky poian,
tuskaan vimmaiseen, niin että Akhilleus kiihtyin
hengeti löis hänet ehkä ja Zeun ikisääntöjä rikkois.
Pesseet, voidelleet kun ol’ öljyll’ impyet ruumiin,
sorjaan raitiin verhonneet sekä myös ihoviittaan,
itse Akhilleus vuoteeseen hänet nosti ja vuoteen
vankkurivaunuihin kera kumppanien valioihin;
vaikertain hän ystävätään nimin huusi ja kutsui:

“Ällös suuttuko, Patroklos, jos mailla sa Hadeen
kuullet kolkoill’, että ma luovutin Hektorin aimon
taas hänen taatolleen, joka runsaat tarjosi lunnaat!
Sullekin suostukkeeks osan annan niistä mä täyden.”

Virkki ja astui taas majasuojaan aimo Akhilleus,

kuss’ oli äskeinen peräseinäll’ uhkea istuin;
sille hän istuutui sekä virkkoi näin Priamolle:

“Suotu on poikasi sulle nyt, vanhus, niinkuni pyysit;
pantuna vuoteelleen; hänet nähdä ja myötäsi viedä
koin kohotessa jo saat; mut on aika nyt atria muistaa.
Muistipa ruokaa näät Niobekin suortuvasorja,
vaikk’ oli linnassaan kakstoista hän vaipuvan nähnyt
lastaan, neitoa kuus, kuus poikaa kukkeavartta.
Surmasi närkästyin pojat hohtavajousi Apollo,
tyttäret Artemis ampujatar, kun kerskunut äiti
vertainen olevans’ oli Leton kukkeakulman,
kaksi kun täll’ oli lapsia vain, niin montapa hällä.
Niinpä ne kaksi nyt kaikk’ emon ylpeän kantamat kaatoi.
Päiviä yhdeksän sai hurmeissansa he maata
hautaamatta, kun Zeus väen kaiken näät kivetytti;
päivän kymmenen pääst’ ikivallat hautasi itse.
Ruokaa kuitenkin emo muisti, kun itku jo ehtyi.
Kaukana nyt, kuss’ on Sipylon karut kalliotörmät,
joilleka kertovat yöpyvän öin salon impien arkain,
kun kisa laannut vierill’ on Akheloios-virran,
hän kivipaatena viel’ ikivaltain kostoa itkee.
Siis ajatella jo meidänkin, jalo vanhus, on aika
atriatamme. Sa poikaas saat kyll’ itkeä sitten,
vietyäs Ilioniin, monet kyynelet vierähytellä.”

Virkki ja nopsana nousi ja uuhen valkeavillan
teuraaks iski, ja koht’ asekumppanit nylkivät uuhen,
viilsivät viiluihin, lihat vartaisiin pujotellen,
taiten paistoivat, palat vartailt’ ottivat jälleen.
Leipää Automedon vasut sorjat taitteli täyteen,
pöytään järjestäin; lihat leikkeli taasen Akhilleus.
Ruokiin ryhtyivät he nyt valmiisiin, valioihin.
Mutta kun kyllältään oli ruokaa saatu ja juomaa,
ihmeissään Priamos ihaellen katseli, kuinka

629

kaunis, suur’ ol’ Akhilleus kuin joku kuoloton aivan.
Muotoa myös Priamon ihaellen Akhilleus katsoi
kunnianarvoisaa, sanat vanhan sattuvat kuuli.
Mutta kun kyllin katselleet oli kumpikin toistaan,
ensin näin Priamos, jumalainen virkki jo vanhus:

“Saattaos vuoteeseen nyt, aaluva Zeun, minut joutuin,
jott’ uni armas virvoittaa sais meitä jo vihdoin,
Sillä sen koommin eip’ ole umpeen silmäni menneet,
kuin sun kättesi alla mun sortui poikani surmaan,
vain yhä huokaillut mitatont’ olen huolta ja tuskaa,
vain lian keskeen heittäytyin pihamaallani maannut.

Nyt minä vast’ otin ruokaa taas sekä viiniä tummaa
suuhuni laskin; rahtuakaan en nauttinut ennen.”

Kuuli ja kumppanien sekä neitojen käski Akhilleus
vuoteet valmistaa etusuojaan, kaunihit alle
purppurapatjat panna ja raidit myös varaella,
vaipat, kaattuvat villaiset viel’ uinujan peitoks.
Uksest’ ulkosivat heti neidot soihtuja kantain,
vuoteen kummankin vireästi he laittivat kuntoon.
Virkkoi, leikkiä laski nyt askelnopsa Akhilleus:

“Yöks etusuojaan käy, rakas vanhus, että akhaijein
ruhtinahist’ ei nää sua kenkään, joit’ alituiseen
luonani neuvoa käy pitämässä, sen kylläkin arvaat.
Heistä jos keksisi ken sinut kiitävän yön pimeässä,
hältä sen kuulisi koht’ Agamemnon, valtias miesten;
silloin Hektorin antaminen vois viipyä ehkä.
Vaan sano mulle nyt julki ja virka se peittelemättä:
montako päivää vaatisivat sinun poikasi peijaat,
niin sotimatt’ olen itse ja kansani kaikki sen aikaa.”

Hällepä näin Priamos, jumalainen vastasi vanhus:
“Jos minun haudata suot sinä Hektorin, viettäen peijaat,
näin menetellen täytät, Akhilleus, mieleni toivon:
Saarretut kaupunkiin, hyvin tiedät, on kaikki, ja kaukaa
vuorilt’ asti on tuotava puut — sitä säikkyvi kansa.
663
Päiviä linnass’ yhdeksän surisimme me häntä,
kymmenes peijaitten pitopäiv’ ois kansani viettää;
vihdoin yhdestoist’ uroholle sen kumpu jo luoda;
olkoon kahdestoist’ uus taistelopäivä, jos täytyy.”

Hällepä vastasi näin uros askelnopsa Akhilleus:
“Myös tämä täyttyvä on, jalo vanhus, tahtosi jälkeen;
taistelo tauotkoon siks aikaa, minkä sä pyysit.”

Virkki ja vierastaan kädest’ otti hän, oikean ranteen
kalvoimest’, ett’ ei ois lainkaan pelkoa hällä.
Noinpa he nukkumahan etusuojaan lähtivät sitten,
kansain pää Priamos sekä airut, mielevät vanhat.
Yöpyi uhkeahan peräsuojaan itse Akhilleus,
vienona vierellään Briseis kukkeaposki.

Kaikkipa taivahiset sekä valjakonhaltiat urhot
yön yli uinuivat, unen armaan valtahan vaipuin,
valveill’ yksin vain oli Hermes, tuottaja onnen,
miettien mielessään, miten auttais laivojen luota
kansain pään Priamon sivu valppaan vartion silmäin.
Niinpä jo valtiahan pääpohjiin astuen virkkoi:

“Vanhus, et kai varo vaaraa, kun vihamiestesi luona
noin nukut huoleti vain, jos säästikin henkes Akhilleus.
Poikasi ostanut juur’ olet irti ja maksanut paljon,
kolmepa vertaa sais sun päästäsi, viel’ eläväisen,
poikasi luovuttaa, kotilinnaan jäänehet, jos vain
tääll’ Agamemnon ois ja akhaijit muut sinut nähneet.”

Kuuli ja peljästyin havautti jo airuen vanhus.
Hermes valjaisiin hevot, muulit sai heti heille,
pois läpi leirin ohjasi — heit’ ei keksinyt kenkään.

Mutta kun kuohuvan Ksanthos-vuon tuli kaalamo, virran
kaunisjuoksuisen, isä jonka on Zeus, ikitaatto,
Hermes erkani pois asumuksiin ylhän Olympon.
Loistoon kaikki jo maat loi Eos sahramivaippa;
muureja kohti he vaikertain hevot ohjasi, muulit
ruumisvankkurien kera riensi. Mut ei tulijoita
697
kenkään keksinyt, ei mies, ei vyöviehkeä nainen,
ennen Kassandraa, Afroditen armahan vertaa.
Pergamon huipult’ impi jo katsoi, koht’ isän tunsi,
seisovan vaunuillaan näki, airuen saattona myötä,
Hektorin vuoteellaan näki muulien kuormana myöskin.
Huus yli kaiken kaupungin polo, itkevä impi:

“Tullos, kansa jo kaikk’, urot, naiset, Hektorin näätte,
riemuna teille jok’ ain’ eloss’ ennen sankaritöiltään
saapui. Hänp’ ilo näät oli kaupungin sekä kansan.”

Virkki, ja kaikk’ ulos karkasivat, mit’ ol’ Ilionissa
miestä ja naistakin. Sill’ ylen hillitön heill’ oli murhe.
Ulkona kohtasivat liki porttia Hektorin tuojan.
Puoliso muist’ etumaisna ja äitikin, kantaja kallis,
raastivat suortuviaan, päin vankkurivaunuja syöksyin,
koskivat vainajan päätä, ja itkien katseli kansa.
Noinp’ ois iltaan asti he, päivän painumahetkeen,
surreet porttien eess’ yhä itkien Hektorin surmaa,
vaunuilt’ ellei valtias ois näin käskenyt kansaa:

“Syrjään muulien tieltä jo käykää. Sitten on aika
itkeä kyllältänne, kun on kotihinsa hän tuotu.”

Virkki, ja syrjään muut heti väistyi vaunujen eestä.
Tuotu kun kuuluun nyt kotilinnaan noin oli Hektor,
sorjaan vuoteeseen hänet pantiin, äärehen astui
laulajat kaiuttain murevirsiä vainajan muistoks
äänin vaitelevin; kera voihkasi vaimojen parvi.
Tuskans’ ilmi jo toi näin Andromakhe helo-olka,
kauloen kalleintaan, uronsurman Hektorin päätä:

“Puoliso, nuorena niin elost’ erkanit siis, minut heittäin
leskenä linnoilles, ikäpienen pilttini kanssa,
sulla ja mulla jok’ on, polon sortelemilla. Hän ei lie
vauraaks ehtivä, sillä sit’ ennen korkea Troia
kaatuu kai, sinä kun — sen kilpi ja suoja — jo sorruit,
puoltaja puolisojen siveäin sekä hentojen lasten.
Kohtapa kuljetetaan pois heidät laitavin laivoin,
myös minut muitten myötä; sa, lapseni, kanss’ emos ehkä
orjana raukkana raatamahan tylyn käskijän töitä
kauas joutunet, tai käsivartees käy, sinut paiskaa
tornist’ inha Akhaian mies, tuhos surkean tuottaa
vimmoissaan, kun on hält’ oman veljen tai pojan Hektor
tai isän kaatanut ehkä. Akhaian mies moni totta
Hektorin kätten on alla jo hampain haukkonut multaa;
leppeä taistelon telmeess’ ei näet taattosi ollut.
Siksipä kansa nyt Ilionin hänt’ itkevi kaikki;
toit surun vanhemmillesi, toit sanomattoman tuskan,
Hektor; vaan yli kaikkien mull’ on haikea murhe;
sillä et kurkottaa mua kohti sa kättäsi voinut,
kuiskata mulle et kuollessas, mitä lohtuna oisin
kyynelien valuess’ öin, päivin muistava aina.”

Noin hän itkien virkki, ja voihkasi vaimojen parvi.
Vaan nyt näin Hekabe valitukseen puhkesi vaisuun:

“Hektor, lapseni, mun sydämelleni rakkahin, kallein!
Armas tott’ olit ain’ eläessäsi taivahisille,
siks sua vaalivat myös, vaikk’ ehti jo kuoleman arpa.
Poikani muut, kenen sai heist’ askelnopsa Akhilleus
vangiks, aina hän myi meren aavan taa; Samos, Imbros
heill’ olopaikkana lie tai sauhun saartama Lemnos;
mutta kun sult’ elon otti hän peitsellään terävällä,
kumpua Patroklon, sun kaatamas, kyll’ yhä kiertäin
hän sua laahasi kai — eip’ elpynyt ystävä siitä.
Nyt koton’ uinuissas näkö niinkuin kaste on raikas,
muotosi muuttumaton kuin sen, jolt’ äkkiä hengen
ottanut tuskaton nuoli on hohtavajousen Apollon.”

Noin emo itkien virkki, ja suunnaton nous surun voihke.
Kolmanneksipa näin Helene sanat haikeat haastoi:

“Hektor, lankoni, oi sinä langoist’ armahin mulle —
sill’ aviokseen tänne Aleksandros jumalainen
toi minut Troiaan — kunp’ ois ennen turmani tullut!
Kahdeskymmenes siit’ ajastaika jo vierivi multa,
kun minä läksin sieltä ja erkanin syntymämaasta;

suustasi soimaus ei, sana ei kova lähtenyt koskaan,
vaan jos muittenkaan mua kuulit moittivan täällä,
langon tai kälyn tai natonaisen viehkeäverhon
tai anopinkin — appeni ain’ oli kuin isä armas —
ainapa suostuttain, lepytellen heitä sa silloin
hillitsit sopusuulla ja mielesi lempeydellä.
Siks sua itkien itken myös, polo, itseni vuoksi
murtuvin mielin, sill’ olit Troian maill’ avarilla
suopea, lempeä vain sinä yksin, muut mua kammoo.”

Noin hän itkien virkki, ja kaikkipa voihkasi kansa.
Vaan sureville jo näin sanan virkkoi valtias vanha:

“Tuokaa puita nyt kaupunkiin, ei peljätä tarvis
väijyvän tiellä akhaijein; niin näet itse Akhilleus
lausui laskeissaan minut tummien laivojen luota,
taistelon alkavan vasta, kun kahdestoista on aamu.”

Virkki, ja valjastain härät, muulit kohta he kaikki
ulkona kaupungist’ oli koolla jo rattahinensa.
Päiviä yhdeksän nyt tuotiin puit’ ylen paljon;
vaan valoks ihmisien kun kymmenes ilmeni Eos,
uhkuvin kyynelin kannettiin ulos urhea Hektor,
nostettiin roviolle ja tuiskattiin tuli puihin.
Mutta kun huomensynty jo nous rusosorminen Eos,
niin roviollepa taas jalon Hektorin riensi jo kansa.
Konsa he kertynehet oli sinne ja kaikki jo koolla,
kaasivat sammuttain roviolle he viiniä tummaa
ylt’yli, kunneka vain oli yltänyt valkean valta.
Luutpa jo valjenneet uron veljet, kumppanit surren
talteen korjasivat, moni poskill’ uhkuva kyynel.
Arkkuun kultaiseen luut kootut laskivat sitten,
kons’ oli verhonneet he ne lauhkein purppuraliinoin;
arkkupa hautaan koht’ asetettiin, onkalohonsa
valtavin harkoin peitettiin, kate paasinen pantiin.
Joutuen luotiin kumpu; ja eempänä vartiat istui

799

jott’ äkin yllättää ei vois varusääret akhaijit.
Kons’ oli kumpu jo luotu, he lähtivät taas sekä sitten
suuriin, kuuluihin surujuhliin atrian ääreen
kertyivät Priamon jumalaisen valtiaslinnaan.

Noin jalot vietettiin hevonsuistajan Hektorin peijaat.

ILIAAN SELITYKSIÄ

Kirj.

O. E. TUDEER

Lisäykset ja korjaukset myöhempiin painoksiin
Lauri O. Th. Tudeer.

ENSIMMÄINEN LAULU.

Rutto. Viha.

Apollonin pappi Khryses tulee kreikkalaisten leiriin lunastamaan Agamemnonin haltuun joutunutta tytärtänsä; Agamemnon kieltää röyhkeästi. Rangaistukseksi Apollon ampuu kreikkalaisleiriin ruttonuoliaan, ja kansaa kuolee joukoittain. Akhilleuksen kokoonkutsumassa leirikokouksessa tietäjä Kalkhas ilmoittaa, että jumala on lepytettävä lähettämällä tyttö isänsä luo. Agamemnon suostuu vastahakoisesti, mutta vaatii hyvitystä. Hänen ja Akhilleuksen välillä syntynyt kiivas sanakiista päättyy siihen, että Agamemnon anastaa Akhilleuksen naisvangin, Brīsēiin, ja Akhilleus syvästi loukkautuneena kieltäytyy ottamasta enää osaa taisteluihin. Hänen äitinsä Thetis pyytää Zeusta sallimaan troialaisten voittaa, kunnes kreikkalaiset suovat Akhilleukselle hänelle tulevan kunnian. Zeus suostuu; sen johdosta Here alkaa riidellä, mutta Hefaistos saa esiintymisellään sovun palautumaan kuolemattomien keskuuteen.

1. *Runotar*: alkutekstin mukaan “jumalatar”, jolla tässä tarkoitetaan *Muusaa*. — *Pēleunpoian Akhilleun*: Pēléus, Aiakoksen poika, Etelä-Tessaliassa, *Fthīō‘tis*-maakunnassa asuvien myrmidonien, helleenien ja akhaijien hallitsija. Hänen valtakunnastaan ja siinä asuvista heimoista tehdään lähemmin selkoa Iliaan II laulussa, 681-685, ks. Sel.; vrt. myös Il. IX 484. Peleus oli saanut puolisokseen “merten vanhuksen” tyttären, *Thetis*-nimisen merenhaltiattaren; heidän poikansa oli *Akhilleus*.

2. *Akhaijeja*: tällä tarkoitetaan tässä niinkuin enimmissä eepoksen paikoissa kreikkalaisia ylipäänsä.

3. *Hādēs* (eepoksen murteella *Aï‘dēs*): manalan hallitsija, Zeuksen ja Poseidōnin veli.

6. *Atreun poika*: *Agamémnōn*, Mykēnain valtakunnan (“Argoksen”) mahtava kuningas, kreikkalaisten ylipäällikkö. Hänen isänsä Atréus oli Pelopsin poika; hänen puolisonsa oli Klytaimnē‘strā, hänen veljensä *Menélāos*, Helenēn puoliso; ks. Il. II 569-590 ynnä Sel.

9. *Lētōn poika ja Zeun*: Apóllōn (suomennoksessa käytetään latinaista muotoa: Apollo).

13. *Khrȳseen tytär* (*Khrȳsēís*): miten hän joutui Agamemnōnin haltuun nähdään säkeistä 366-369.

14. *Lehvät Apollon*: laakeripuun oksa; tämä puu oli Apollōnille pyhitetty.

18. *Ikivallat Olympon*: Iliaassa tarkoitetaan Olympoksella Pohjois-Thessalian tunnettua korkeata vuorta: sen laella jumalilla muka on asuntonsa. Toisinaan kuitenkin jumalien olinpaikaksi mainitaan *taivas* (*Ūranós*) ja heitä kutsutaan taivaallisiksi (*ūraniōnes*). Odysseiassa jumalien Olymposta ei enää eroteta taivaasta.

30. *Argos-maassa*: Argos-nimellä on Homeroksen runoissa useita eri merkityksiä. Ainoastaan harvoin se selvästi kohdistuu Argoliin kuuluisaan Argos-kaupunkiin; niin on laita Il. IV 52, jossa Argos rinnastetaan Hērēn muiden lempikaupunkien kanssa, sekä Il. II laulun “laivaluettelossa”, jossa Argoksen ja useiden muiden Argoliin kaupunkien hallitsijaksi sanotaan Diomēdēsta (II 559 ja seur.). Viimeksi mainittu tiedonanto on vaikeasti yhteensovitettavissa Argos-nimen tavallisimman käytön kanssa, jonka mukaan sillä tarkoitetaan Agamemnonin valtakuntaa, minkä pääpaikkana oli Argoliin Mykē‘nai ja mihin sen ohessa näkyy luetun melkoinen osa Peloponnēsosta (ks. Il. II 559-580, Sel.). Sangen usein sitä käytetään vielä väljemmässä merkityksessä, kreikkalaisten kotimaan yleisnimenä: joskus sillä kenties tarkoitetaan Peloponnēsosta (Pohjois-Kreikan vastakohtana). Näitä eri merkityksiä on välistä, niinkuin nyt esillä olevassa paikassakin, vaikea erottaa toisistaan. Merkille pantava on, että “*argolaiset*” (“argeijit”) Homēroksen runoissa parhaasta päästä esiintyy kreikkalaisten yleisnimenä (“akhaijit”- ja “danait”-nimien ohessa). — Kerran (Il. II 681) mainitaan “Pelasginen Argos”, joka sijoitetaan Etelä-Thessaliaan, Fthīan ja Hellaan yhteyteen.

38. *Killa ja Khrȳsa* (kreik. *Khrȳsē*) sijaitsevat antiikkisen perintätiedon mukaan Trōás maakunnan eteläosassa, lähellä Adramyttionin lahtea; eräät uudemmat tutkijat ovat kuitenkin arvelleet, että alkuaan on tarkoitettu Lesbos-saarella olevia paikkakuntia.

39. *Sminthéus*: Apóllōn Sminthéus, peltohiirien herra ja torjuja; häntä palveltiin historiallisenakin aikana useissa paikoin, varsinkin Trōaassa. *Milloinkaan pyhätöksesi jos minä suojan pystytin mieluisan*: Tämä piirre näkyy olevan peräisin ajoilta, jolloin temppelit olivat parhaasta päästä helposti kyhättyjä katoksia. Varsinaisia temppeleitä mainitaan Homēroksen runoissa ani harvoin.

65. *Satauhreja*: “hekatombeja”. Tällä sanalla tarkoitettiin alkuaan uhria, jossa teurastettiin sata nautaa; mutta jo Homēroksen runoissa sitä käytetään suurista eläinuhreista ylipäänsä; niinpä niissä mainitaan hekatombeja, joissa uhrattiin 81, 50 taikkapa vain 12 elukkaa — joko nautaeläimiä tai pientä karjaa. Suomennoksessa välistä “isot suostutusuhrit”, “pitopalveet”, “pyhät palveet”.

87. *Danaolaiset*, *danait*: Homēroksen runoissa kreikkalaisten yleisnimiä (samoin kuin “akhaijit” ja “argolaiset”). On arveltu, että se alkuaan on tarkoittanut sitä *Danauna*-nimistä heimoa, joka egyptiläisten lähteiden mukaan useiden muiden heimojen kanssa 12:nnen vuosisadan alkupuolella e.Kr. hyökkäsi Egyptiin.

100. *Haltia Khrȳsan*: Apóllōn.

138. *Aiās*: kreikkalaisten joukossa oli kaksi sennimistä urhoa; tässä tarkoitetaan Telamōnin poikaa, joka Akhilleuksen jälkeen oli kaikista kreikkalaisista urhoista väkevin ja uljain; toinen oli Oileuksen poika, kasvultaan pienempi, josta sen vuoksi usein käytettiin liikenimeä “pienempi”. Molemmat mainitaan usein yhdessä.

184. *Brīseun tytär*: hänen nimenään esiintyy vain *Brīsēís*, joka luultavasti alkuaan merkitsi Brīsatarta, so. Lesboksen Brēsasta eli Brīsasta kotoisin olevaa naista. Iliaassa nimi kuitenkin selitetään isän nimestä johtuneeksi; isä oli muka Brīséus. Akhilleuksen kerrotaan saaneen kauniin Briseiin saaliikseen kaadettuaan hänen puolisonsa ja hänen kolme veljeänsä (Il. XIX 291-293) Lyrnēssós-nimistä kaupunkia Trōas-maakunnassa (vrt. Il. II 690) valloittaessaan.

194. *Athē‘nē*: mahtava neitseellinen jumalatar, Zeuksen oma tytär. Mitään äitiä hänellä ei ole. Sitä tarua, jonka mukaan hän on syntynyt ilmoille Zeuksen päästä, ei Iliaassa eikä Odysseiassa mainita. Hänen nimensä esiintyy myös muodossa *Athēna’iē*. Välistä (niinkuin esim. säkeessä 200) siihen liittyy lisänimi *Pallás* (*Pallás Athē‘nē*, *Pallás Athenáiē*), jota on koetettu selittää eri tavoin (keihäänsingahduttaja, impi ym.). Usein (esim. 206) hänellä on epiteetti *glaukō‘pis*, suomennoksessa *päilyväsilmä*; vrt. adj. *glaukós* = kiiltävä, vaalea. On välistä selitetty *glaukopis* nimi johtuvaksi *glauks* sanasta (= pöllö), joten se alkuaan olisi merkinnyt pöllönsilmäistä tai pöllönnäköistä, mutta tätä tuskin voi pitää todistettuna. Huomattava kumminkin on, että pöllö on Athēnēlle pyhitetty, niin että on mahdollista, että epiteetti on periytynyt ajoilta, jolloin Athēnē-jumalatarta kuvailtiin pöllönmuotoiseksi tai pöllöpäiseksi. Eepoksessa Athene esiintyy ennen kaikkea sotaisana jumalattarena, mutta samalla hänen myös sanotaan opettavan naisille käsityötaitoa. Sodassa hän on jyrkästi kreikkalaisten puolella, vaikkakin hänellä on pyhäkkö Troian linnavuorella.

202. *Aigiinkantaja*: *aigi’s* on taikavoimainen esine, jota kohottamalla ja pudistamalla Zeus saa aikaan pakokauhua ja hävitystä; välistä sitä käyttää Athē‘nē, kerran Apóllōnkin. Sitä kuvataan takkuiseksi ja sadalla kultatupsulla koristetuksi; varustautuessaan jumala heittää sen hartioilleen; kun sitä sanotaan seppo-jumala Hēfaistoksen Zeukselle antamaksi (Il. XV 308-310) ja kauhistuttavilla kuvilla koristetuksi (Il. V 738-742), niin sitä nähtävästi kuvitellaan metallikilveksi. Myöhempien aikojen taideteoksissa se toisinaan esiintyy takkuisena tai suomuisena taljana, välistä muistuttaen niitä käsitaljoja (*laisē‘ia*), joita Homēroksen urhot joskus käyttävät kilpien asemesta (vrt. Sel. Il. II 388, 389) milloin jonkinmoisena kiemurtelevillä käärmeillä reunustettuna, hartioita ja rintaa peittävänä vaatekappaleena (ks. Od. V laulun otsakekuva), milloin kilpenä; usein siihen on sovitettuna pelottava Gorgoneion (Medūsan pää). — Aigista on jo vanhoina aikoina joskus selitetty myrsky- ja ukkospilveksi; onpa Iliaassa paikkoja, jotka jossakin määrin näyttävät tukevan tätä selitystä (Il. IV 167, XVII 593 ja seur.).

234. *Valtikka*: kreik. *skēptron*, sauva, varsinkin se pitkä, usein kulta- tai muilla metallinastoilla koristettu sauva, joka oli ruhtinaitten, tuomarien ym. julkisten henkilöiden arvonmerkkinä; sellaista sauvaa pitää kädessään myös se, jolla on jokin asia julkiselle kokoukselle esitettävänä; vrt. Od. II 38.

237. *Vaskella* (kreik. *khalkós*) tarkoitetaan Homēroksen runoissa *pronssia* (kuparin ja tinan sekoitusta). Eepoksen kuvaukset loistavat vasken välkkeestä; vaskea ovat taistelu- ja suojelusaseet miltei poikkeuksetta (raudasta on ainoastaan Pandaroksen nuolenpää [Il. IV 185] ja Arēithooksen nuija [Il. VII 141]); samoin mainitaan usein vaskisia työaseita (niinkuin tässä kirvestä tai veistä) ja muita talousesineitä. Vaskesta ja jaloista metalleista loistaa Odysseiassa Menelāoksen talo; onpa faiakilaisten

kuninkaan salissa vaskiset seinät. Ja jumalilla on vaskiset talot tai ainakin niissä on vaskikynnykset tai vaskipermannot. Epäilemättä näissä kuvauksissa häämöttää tarinain säilyttämää pronssikauden loppuaikojen (Mykēneläis-aikakauden) muistoa. Onpa ilmeistä, että sankarieepoksessa on tietoisesti tahdottu kuvata kaukaista muinaisuutta, sellaisena kuin se välkkyi köyhemmissä ja yksinkertaisemmissa (vaikkakin muutamissa suhteissa kehittyneemmissä) oloissa elävien jälkipolvien mielikuvituksessa. Niinpä pronssin katsottiin kerrassaan kuuluvan eepilliseen tyyliin. Mutta tästä tyylittelystä huolimatta mainitaan eepoksessa rautakin; käypä useista paikoin näkyviin, että sitä käytettiin vallan yleisesti työkaluihin ynnä muihin jokapäiväisen elämän tarpeisiin; niinpä esim. kirveet ovat milloin pronssista, milloin raudasta; samoin teurastajan veitsi. Varsinkin mainitaan rautaa usein vertauksissa ja vertauskuvallisissa lauseparsissa, nämä kun ovat runoilijain omien aikojen tosioloista ja kielenkäytöstä peräisin.

248. *Pylos*: tämännimisiä paikkakuntia oli muinoin Peloponnēsoksen länsiosassa kolme, yksi varsinaisessa Ēlis-maakunnassa, sikäläisen Pēneiós-joen varrella, toinen etelämpänä, Eliiseen luetun Trifylíā nimisen maakunnan rannikolla, kolmas, eteläisin, Messēnian länsirannikolla. Nestorin kaupunkina pidettiin tavallisesti viimeksi mainittua. Homēroksen runoissa olevat, tosin jonkin verran ristiriitaiset tiedot soveltuvat parhaiten keskimmäiseen Pylokseen. Niiden mukaan pylolaisten valtakunta olisi ulottunut pohjoiseen päin ainakin Alfeiós-jokeen asti; siihen kuului Trifylíā ja Messēnian pohjoisosa; Iliaan IX laulun mukaan Messēnian eteläosan kaupungit näkyvät olevan Agamemnōnin vallassa (ks. Il. IX 149-153, 291-295).

263-268. Näissä säkeissä luetellut henkilöt ovat, Thēseusta lukuun ottamatta, thessalialaisia lapitheja, jotka olivat mukana kuuluisassa taistelussa tarunomaisia hevosihmisiä, kentaureja, vastaan. Tavallisen tarinan mukaan tämä taistelu aiheutui siitä, että kentaurit lapithi-ruhtinaan Peirithooksen ja Hippodameian häissä yltyivät tihutöihin; Iliaan II laulussa (742-744) sitä vastoin taistelun sanotaan tapahtuneen vasta Peirithooksen ja Hippodameian pojan, Polypoiteen, syntymäpäivänä. Vrt. myös Sel. Od. XI 631. — *Vuorten hirmut*: kentaurit. Alkutekstissä heidän nimenään tässä paikassa on *phēres*, kaiketi = yleiskreik. *thēres* = pedot.

307. *Menoition poika*: Patroklos, Akhilleuksen rakkain ystävä, aseveikko ja alituinen seuralainen. Hänen aikaisemmista kohtaloistaan ks. varsinkin Il. XXIII 84 ja seur.

352. *Koska ma niin lyhykäisen sain elon arvan*: Akhilleuksen äiti Thetis on tiennyt ennustaa, että hänen pojalleen on sallittu kaksi vaihtoehtoista kohtaloa: hän joko sankaritöillä hankkii itselleen ikuisen kunnian, mutta kaatuu nuorena, taikka hän saa viettää pitkää ja rauhallista, mutta maineetonta elämää; ja hän on valinnut edellisen. Ks. varsinkin Il. IX 410-416.

357 ja seur.: Thetis on — joko pian Akhilleuksen syntymisen jälkeen taikka hänen lähtiessään sotaan — luopunut kuolevaisen puolisonsa, vanhan Pēleuksen, kodista ja palannut merenalaiseen lapsuudenkotiinsa, isänsä, merten vanhuksen luo. Vrt. Il. XVIII 85, 431 ja seur., Sel.

366. *Thēbē vallattiin, pyhä kaupunk' Ēetiōnin*: ns. *Thēbē hypoplakíē*, Plakos-vuoren juurella oleva Thēbē (l. Thēbai), jonka luullaan sijainneen Trōaan kaakkoiskulmassa,

Ida-vuoriston rinteellä. Se sanotaan Iliaan VI laulussa (415) kilikialaisten kaupungiksi. Sen hallitsijana oli Ēetíōn, Hektorin puolison Andromakhēn isä; tämä kaatui seitsemine poikineen, kun Akhillēus valloitti kaupungin (Il. VI 396 ja seur., 414 ja seur.). — Akhilleuksen sanoista päättäen Khrȳseen tytär oli valloituksen aikana ollut Thēbēssä.

403. *Briáreōs* oli Hēsiodoksen “Theogonian” mukaan Ūranoksen ja Gaian (taivaan ja maan) satakätisiä jättiläispoikia, joita oli kolme: Bīáreōs (tai Obriáreōs), Kottos ja Gyēs; peläten heidän hirvittävää voimaansa isä työnsi heidät maan alle asumaan. Titaanien sodassa he auttoivat Zeusta ja muita olympolaisjumalia, sen jälkeen he jälleen asuvat maan alla vangittujen Titaanien vartijoina (toisen tarunmuodon mukaan heidän olinpaikkanaan ovat Ōkeanoksen syvänteet). Esillä olevassa Iliaan paikassa puhutaan kapinasta, jonka muut olympolaisjumalat olivat muka panneet toimeen Zeusta vastaan ja jossa tämä kutsui Briareoksen avukseen. Briareosta sanotaan tässä samaksi kuin Aigáiōn, joka tarustossa tavallisesti esiintyy Poseidōnin poikana, pelottavana meritursaana. Kun hänen sanotaan olevan isäänsä voimakkaampi, tarkoitetaan isällä luultavasti tässäkin Poseidōnia. Satakätisiä jättiläisiä (“hekatonkheireja”) koskevat tarut ovat yleensä sangen ristiriitaisia.

405. *Zeus Kronossynty*: Zeus, Kronoksen ja Rheian poika, ks. Sel. Il. II 205.

423. *Ōkeanós*: maailmanvirta, jonka luultiin virtaavan maan ympäri; esiintyy usein jumalaksi olennoituna; hänen puolisonaan on Tēthýs; joskus sanotaan kaikkien jumalien polveutuvan tästä lempeäksi ja kunnianarvoiseksi kuvatusta jumalaparista. — *Aithiopit* (*Aithi’opes, Aithiopē‘es*): sanan johdon mukaan “ne, joilla on auringon polttamat kasvot”, siis tummaihoiset; heidän luultiin asuvan Okeanoksen äärillä; runoudessa heitä kuvataan erittäin hurskaiksi ja jumalien suosimiksi ihmisiksi. Kun heidän (Od. I 23-24) sanotaan asuvan kahta eri äärtä, “*toiset on päivän nousuun päin, päin laskua toiset*“, niin tämä piirre kaiketi perustuu siihen, että aurinko noustessaan ja laskiessaan näyttää olevan lähimpänä maata ja sen asukkaita. — Myöhempinä aikoina aithiopeilla tarkoitettiin neekereitä ja muita etelän tummaihoisia kansoja.

458. Myöhempinä aikoina kuului uhrimenoihin suolansekaisten ohranjyvien ripottaminen teuraan päähän ja alttarille; Homēroksen runoissa ei mainita suolojen sekoittamista jyviin; sanotaan vain, että uhriin osanottajat heittivät jyvät eteensä.

461 ja seur. Rasvaan käärittyjen reisiluiden päälle pantiin, niiden kanssa poltettavaksi, ruumiin eri osista leikattuja ja siten koko ruumista edustavia lihanpalasia. Sen ohessa paistettiin uhritulella vartaisiin pistettyjä sisälmyksiä (vrt. Il. II 426), kuten maksaa, munuaisia yms. (464 “sydämyksiä”), ja kun uhri oli palanut, syötiin ne heti jonkinmoisena makupalana eli alkuruokana; sitten vasta kun reisiluut olivat palaneet, muut lihat paloiteltiin ja paistettiin vartailla varsinaiseksi uhriateriaksi. Sisälmyksien syömisellä oli kaiketi alkuaan jokin uskonnollinen tai maagillinen merkitys. — Myöhempinä aikoina osa sisälmyksistäkin uhrattiin jumalille, osa syötiin, osa annettiin uhripapille tai uhrissa avustaneille airueille palkkioksi.

473. *Paiaani* (Homēroksen murteella *paiē’ōn*): tavallisesti useiden henkilöiden laulama rukous- tai ylistyslaulu, joka etupäässä (niinkuin tässä paikassa) kuului

Apollōnin palvelukseen ja jonka sanottiin saaneen nimensä kertosanoista *iē paiē‘on* (*iē paiā‘n*) = oi pelastaja eli auttaja! Vrt. myös Il. V 401, Sel.

474. *Turvaaja*: kreik. *Hekáergos*. Tätä Apollōnin lisänimeä on selitetty eri tavoin: toisten mukaan se merkitsee *kauas vaikuttavaa*, *kauas osaavaa*, toisten mukaan taas *kauas torjuvaa*. Molemmat selitykset ovat mahdolliset. Suomennoksessa on 474:nnessä säkeessä noudatettu jälkimmäistä, 147:nnessä (“kauasampuja”) ja 479:nnessä (“noutavanuoli”) sekä useissa muissa paikoin edellistä käsitystä.

490. *Sankarikuulu*: oikeastaan “miehelle kunniaa tuottava”.

538. *Aavojen äijä*: kreik. *Halios gerōn*, Thetiin isä. Häntä pidettiin samana haltiana kuin *Nēréus*. Tätä nimeä ei tosin sinänsä tavata Homēroksen runoista (alkutekstistä), mutta sitä edellyttää Iliaan XVIII laulussa esiintyvä merenneitojen yhteisnimi *Nērēidit* (*Nērēides*), so. Nereuksen tyttäret; sanoopa Thetis (Il. XVIII 52) heitä siskoikseen. Odysseiassa “merten vanhuksella” tarkoitetaan eri merenhaltioita: Prōteusta, Forkysta ja Thetiin isää. Vrt. Selit. Od. IV 349.

551. *Vakasilmä*: kreik. tekstissä *bo’ōpis*, sananmukaisesti = lehmänsilmäinen. Runoudessa on tällä epiteetillä kuvattu Hērēn suurten silmäin vakavaa katsetta. Mutta alkuaan sillä on kuitenkin voinut olla toinen, ihan sananmukainen merkitys; on näet mahdollisia, että se on periytynyt ajoilta, jolloin Here-jumalatarta kuvailtiin lehmänmuotoiseksi tai lehmänpäiseksi.

585. *Malja parikorva*, kreik. *depas amphikýpellon*: selitettiin jo antiikkisella ajalla eri tavoin. Toiset arvelivat sillä tarkoitettavan *kaksoispikaria*, juoma-astiaa, jonka jalka oli ontto ja sekin pikarin kaltainen. Toiset taas olivat sitä mieltä, että *depas amphikýpellon* oli *kaksikorvainen* pikari. Nykyajan tutkijat hyväksyvät jälkimmäisen selityksen; sen mukaan olisi luultavasti ajateltava pikaria, jossa oli kaksi hyvin korkeata korvaa, niin että sillä mm. voitiin mukavasti ammentaa viiniä syvistä säilytys- tai sekoitusastioista.

594. *Urot sintialaiset*, kreik. *Sinties andres:* Lēmnos-saaren historiantakaiset asukkaat. Nimen luultiin johtuneen *sīnesthai*-verbistä (= ryöstää, rosvota) ja alkuaan merkinneen *rosvoja*.

603. *Soitto*: alkutekstissä mainitaan tässä *phorminks*-niminen kielisoitin; saman soittimen nimenä esiintyy Homēroksen runoissa myös *kitharis* (*lyrā-*, *lyrē-*nimeä, jolla luultavasti tarkoitettiin samanlaista soitinta, ei tavata Iliaassa eikä Odysseiassa). Sen kaiku- eli kumuontelo näkyy tavallisesti olleen laadittu kilpikonnan kuperasta selkäkilvestä ynnä siihen pingoitetusta nahkakalvosta; onteloon liittyi kaksi puusta (myöhemmin usein sarvista) tehtyä vähän kaarevaa haaraa eli kaarta, joita yhdisti poikkipuu (Il. IX 187 *zygón* = ies [suomennoksessa “hepo”]); poikkipuussa oli kiertimiä, joilla suolijänteistä tehtyjä kieliä viritettiin; toisesta päästään kielet olivat kaikuontelossa kiinni. Niitä viritettäessä oli nähtävästi koko kielisarja pingoitettava tai höllennettävä yht’-aikaa; eri kieliä ei näy voidun virittää erikseen. (Myöhemmin forminksin l. lyyran rinnalla esiintyvä *kithárā* näkyy olleen suoraviivaisempi ja kookkaampi; kaikuontelo oli siinä puusta ja sivuhaaratkin olivat ontot, niin että nekin toimivat kaikuonteloina. Vrt. Odysseian XXIII laulun loppukoristeena olevaa kuvaa.)

TOINEN LAULU.

Agamemnonin uni. Väen koettelu. Boiotia eli laivojen luettelo.

Zeuksen lähettämän petollisen unen yllyttämänä Agamemnōn päättää ryhtyä suureen taisteluun, jossa uskoo valloittavansa Troian. Mutta ensin hän panee väkensä sota-innon koetteelle, ehdottamalla sodasta luopumista ja paluuta kotimaahan. Väki rientääkin ilomielin panemaan ehdotusta toimeen, ja vaivoin onnistuu Odysseuksen ja Nestorin palauttaa järjestys ja lietsoa uudestaan sotaintoa. Joukot järjestetään taisteluun. Luetellaan kaikki eri seuduilta tulleet laivastonosastot ja niiden päälliköt. Troialaisetkin varustautuvat taisteluun. Lyhyesti luetellaan heidän ja heidän eriheimoisten liittolaistensa osastot ja näiden päälliköt.

6. *Uni*: haltiaksi olennoitu unennäkö, kr. *Oneiros*.

18, 19. *Unten ambrosiaisten helmass'*: kreik. *ambrosiā* = jumalten herkullinen, kuolemattomaksi tekevä ravinto (vrt. *ambrotos* = kuolematon), joskus niinkuin Od. IV 445 heidän käyttämänsä hajuvoide; adjektiivi *ambrósios* = jumaltenomainen tai ylipäänsä jumalallisen suloinen, jumalallinen.

21. *Kansanvanhimmat*: kreik. *gerontes*, sananmukaisesti = vanhukset. Homēroksen runoelmissa näillä "vanhimmilla" tarkoitetaan kansan (eli sotajoukon) päämiehiä, niitä ylhäisiä ja eteviä miehiä, joita kuningas tai ylipäällikkö kutsuu neuvotteluihin; heidän joukossaan on niin hyvin nuoria kuin vanhojakin miehiä.

42. *Ihotakki*: kreik. *khitōn*, Homēroksen runoissa kaiketi enimmäkseen pellavainen, hihattoman paidan tapainen vaatekappale.

53. *Päälliköt*: *gerontit*, ks. 21.

103. *Tappaja Argon*: kreikkalaisten eepillisessä runoudessa Hermē's-jumalalla on usein lisänimi *Argeiphóntēs*, joka tavallisesti asetettiin yhteyteen *Īōn* tarun kanssa; Hermeen näet kerrottiin paimenpillillään uuvuttaneen uneen ja sitten surmanneen satasilmäisen *Argoksen*, jonka mustasukkainen Hērē oli asettanut vartioimaan Īōta, Zeuksen hiehoksi muuttunutta lemmikkiä. Jo antiikkisella ajalla useat tutkijat hylkäsivät tämän selityksen, joka tuskin onkaan kielitieteen kannalta puolustettavissa. Muita selityksiä mainittakoon: valon ilmaisija, valoisa, seestä tuottava. Mitä tällä sanalla alkuaan on tarkoitettu, on kuitenkin tuntematonta.

104-107. *Pelops*: Atreuksen ja Thyesteen isä, tavallisen tarun mukaan Tantaloksen poika, mainitaan Homēroksen runoissa ainoastaan tässä yhdessä paikassa. — *Thyéstēs*, Atreuksen veli, Agamemnonin setä, tuli tämän Iliaan paikan mukaan kuninkaaksi veljensä jälkeen. Atreuksen ja Thyesteen kauhistuttavasta veljesriidasta eivät Homēroksen runot tiedä mitään.

108. Agamemnonin valtakunta: ks. 569-580 ynnä Sel.

124. *Liittoon*: välirauhaan.

145. *Aavall' Īkarian*: sillä Aigaian meren myrskyisellä ulapalla, joka leviää Samoksen länsipuolella olevan Īkariā-saaren edustalla.

161. *Helénē*: naisista ihanin, tavallisen tarinan mukaan Zeuksen ja Lēdan, Tyndareōksen puolison, tytär, naimisissa Menelāoksen kanssa; troialaisen kuninkaanpojan Pariin eli Aleksandroksen viettelemänä hän luopui Menelaoksen kodista ja läksi Troiaan sekä tuli siten Troian sodan alkusyyksi. Pariin kuoltua hän meni naimisiin lankonsa Dēifoboksen kanssa, liittyi Troian valloituksen jälkeen uudestaan Menelāokseen ja eli hänen puolisonaan kunnioitettuna Spartassa.

205. *Kronos*: Titaanien sukupolveen kuuluva jumala, Ūranoksen ja Gaian poika, Rheian puoliso, Zeuksen, Poseidōnin, Hādeen (Aïdeen), Hērēn ym. isä, syöksi isänsä maailmain valtaistuimelta, mutta sortui itse, kun hänen lapsensa, Zeus johtajanaan, nousivat kapinaan. Hänet sekä muut Titaanit syöstiin silloin Tartaroksen maanalaisiin pimentoihin. — Hänen nimeensä liittyvä määräyssana *petteliäs* (kreik. *ankylomē‘tēs*, sananmukaisesti koukero- eli kierotuumainen) kohdistuu kaiketi lähinnä siihen julmaan salahankkeeseen, jolla hän masensi isänsä; kenties myös siihen keinoon, jonka hän keksi estääksensä lapsensa syöksemästä häntä itseään valtaistuimelta: hän näet muka heti heidän synnyttyään nieli heidät vatsaansa. Tämä ovela keino ei kuitenkaan auttanut (Hēsiodoksen “Theogonia”).

261. *Vaipast’ ain’ ihotakkiin*: *Ihotakki*, kreik. *khitō‘n*, miesten paidantapainen nuttu, heidän sisin ja usein ainoa pukineensa (vrt sel. Il. II 42). — *Vaippa*, alkutekstissä *khlaina*, jota myös on käännetty sanalla *viitta* (esim. Od. V 229); khlaina oli neliskulmainen, kaiketi villainen vaatekappale, joka heitettiin vaippana hartioille ja usein kiinnitettiin soljella. Vaippa-sanalla on käännetty myös kreik. *fāros* ja *peplos*. Edellisellä tarkoitettiin laajaa, kaiketi pellavasta kudottua kangaskappaletta, jommoisia käytettiin raiteina, käärinliinoina ja vaippoina; Od. V 258:nnen säkeen mukaan niistä tehdään purjeitakin. Od. V 230 ja X 543 *fāros*-sanalla tarkoitetaan naisten tärkeintä pukinetta, jonka tavallisena nimenä oli *peplos*; vrt. Sel. Il. V 338.

302. *Manattaret*: kreik. *Kēres*. Tällä nimellä näkyy alkuaan tarkoitetun vainajain sieluja, joita kuvailtiin pienen pieniksi siivellisiksi olennoiksi. Homēroksen runoudessa *Kēr* on kuolema, kuolon kohtalo; välistä *Ker*it ovat eri kuolintavat. Ne esiintyvät milloin olennoituina, haltiattarina (Kuoleman impinä, Kuolottarina, Manattarina), milloin parhaasta päästä abstraktisena käsitteenä.

303. *Aulís*: Boiōtiassa, tämän maakunnan ja Euboian saaren välisen salmen kapeimmalla kohdalla, vastapäätä Euboian Khalkista, Iliaan II laulun ja myöhemmän runouden mukaan Troian retkelle lähtevän kreikkalaisen laivaston kokoontumispaikka. Huom., että Homēroksen runoissa ei mainita laivaston Auliissa oloon liittyvää tarua Artemis-jumalattaren suuttumuksesta, laivaston viivyttämisestä, Agamemnonin tyttären Īfigeneian uhrista ja hänen ihmeellisestä pelastumisestaan.

336. *Gerēníā* oli tavallisen selityksen mukaan kaupunki Messēnian lahden itärannikolla. Miksi Nestoria runoelmissa sanotaan “gerēnialaiseksi” (tai “gerēnolaiseksi”, kreik. *gerē‘nios*), on epätietoista.

341. *Viinin veettömän uhri*: tavallisiin uhrimenoihin kuuluvissa juomauhreissa käytettiin (samoin kuin juomaksi) vedellä sekoitettua viiniä, mutta valauhreissa käytetty viini oli sekoittamatonta.

362. *Jaa väki heimoittain* jne.: Iliaassa kultakin seudulta kotoisin olevat miehet

yleensä seuraavat omia kotoisia johtajiaan ja esiintyvät siis tavallaan “heimoittain”. Mutta taktillinen yhteys on hyvin höllä, usein kerrassaan olematon; taisteluthan enimmäkseen kehittyvät johtomiesten mieskohtaisten urotöiden sarjoiksi. Nestorin ehdotus taas ilmeisesti tarkoittaa täsmällisempää taktillista ryhmitystä, ei ainoastaan heimojen, vaan myös näiden virallisten alaosien, ns. *phrētrain* (*phrātriain*, “veljeskuntien”) mukaan. Mutta koko tämä jako, joka oli niin tärkeänä tekijänä kreikkalaisen yhteiskunnan elimistössä, ei tule muuten ollenkaan näkyviin homerolaisessa runoudessa. Nestorin ehdotus jää kuin jääkin kaikkea vaikutusta vaille. Siinä kuvastuvat nähtävästi olot, jotka vallitsivat II laulun syntymäaikoina ja syntymäseuduilla. Ja lähinnä sillä on kaiketi tahdottu perustella ns. laivaluettelon liittämistä runoelman yhteyteen.

388, 389. *Kilven kannikehihnasta* puhuttaessa ajatellaan mykēneläiseltä aikakaudelta perittyä melkein miehenkorkuista nahkakilpeä, jota kannettiin olkahihnassa (vrt. Il. XVIII laulun loppukoristeena olevaa kuvaa). Marssittaessa ja sotarattailla ajettaessa se riippui selässä; kun ryhdyttiin taisteluun, se kiepautettiin eteen; taistelussa sitä hallittiin poikkipuun avulla. Tämmöinen kilpi saattoi suojata sekä kantajaansa että lisäksi myös jousimiestä (vrt. Il. VIII 266-272). Useammin kuin tämä jykevä kilpi, joka tosin oli erinomaisena suojana sen takana seisovalle taistelijalle, mutta hyökätessä ja peräytyessä oli kovin hankala pidellä, esiintyy pienempi vaskipeitteinen ympyräkilpi, jota kannettiin vasemmalla kyynärvarrella kahden rivan varassa (vrt. esim. XII ja XXII laulun otsakekuvia). Näitä kahta kilpilajia ei kuitenkaan aina pidetä tarkkaan erillään toisistaan. — Parissa Iliaan paikassa (V 453, XII 426) toimittavat kilven virkaa myöskin “leiskuvat (sananmukaisesti ‘siivelliset’) käsitaljat”; nämä (kreik. *laisē‘ia*) olivat Hērodotoksen mukaan raaoista vuodista tehdyt.

404. *Arvokkaimmat akhaijein päät päteväiset*: alkutekstin mukaan arvokkaimmat *gerontit*, ks. Sel. Il. II 21.

410. *Ohria*: ks. Il. I 458 ynnä Sel.

461. *Aasian niitystä* (kreik. *Āsios leimōn*) ei ollut muita tietoja kuin se, mikä tähän säkeeseen sisältyy; sen mukaan se sijaitsi Lȳdiassa, Kaýstrios- eli Kaystros-joen varrella. Siitä luultiin Aasian nimen olevan alkuisin.

465. *Skamandros*-joki (nyk. Mendere) saa alkunsa Īdan vuoristosta ja juoksee sitten pohjoiseen päin halki Troian tasangon sekä laskee Hellēspontoksen salmeen, lähelle sen eteläsuuta. Tällä joella on Iliaassa toinenkin nimi, Ksanthos, jota jumalain sanotaan käyttävän. — Siihen yhtyi muinoin idän puolelta pienempi *Simóeis*-joki (nykyinen Dumbrek Tshai), joka tätä nykyä laskee Hellespontokseen. Molempien jokilaaksojen kulmauksessa kohoaa Hissarlik-kumpu, muinaisen Ilionin eli Troian linnavuori.

484. Muusain eli runottarien palveluksen vanhimpia pesäpaikkoja oli Olympoksen pohjoisrinteillä oleva Pīerian maakunta.

494-877. Iliaan II laulun jälkipuoliskossa luetellaan ensin laajasti eri kreikkalaisheimojen laivasto-osastot, niiden kotipaikat ja niiden päälliköt (494-759), sitten lyhyemmin troialaisten ja heidän liittolaistensa joukot päällikköineen (816-

877). Nämä luettelot ovat nuoremmat ja nähtävästi toista alkuperää kuin runoelman pääosat. Niissä annetut tiedot poikkeavat useissa kohden niistä oloista, joita edellytetään muussa runoelmassa; onpa huomautettu, että edellinen luettelo (“laivastoluettelo”) näkyykin oikeastaan kohdistuvan kreikkalaisten lähtöön kotimaasta eikä siihen taistelukentälle asettumiseen, johon se muodollisesti liittyy. Yleiseltä laadultaan luettelot muistuttavat hēsiodolaista runoutta, jonka pesäpaikkana oli Boiōtia. “Laivaluettelo” alkaa *boioottien* osastosta ja sitä mainittiin siitä syystä “*Boiōtiā*“-nimellä.

494-510. Tavallisen käsityksen mukaan boioottien heimon tulo siihen Kreikan maakuntaan, joka heistä sai nimensä, tapahtui vasta 60 vuotta Troian valloituksen jälkeen; sitä ennen hallitsivat Thēbaissa kadmeijit, eräissä muissa maakunnan osissa minyiläisten, tarun hämärästä häämöttävä, heimo. Kadmeijeiksi eli kadmeiōneiksi mainitaan Thebain asukkaat Iliaassakin, niissä paikoin, missä kajotaan thebalaistaruston tapahtumiin; — kerrotaanhan Diomēdeen olleen niissä mukana samoin kuin aikaisemmin hänen isänsä Tȳdéus (vrt. Il. IV 384 ja seur., V 803 ja seur., X 288 ja seur., XXIII 678-680). Niitä Boiōtian miehiä taas, jotka ovat mukana Troian sodassa, sanotaan Iliaan eri osissa (samoin kuin tässä, “laivaluettelossa”) boiooteiksi. Näyttää siis edellytettävän että kadmeijein sortuminen oli tapahtunut jonkin aikaa ennen Troian sotaa. Luettelossa Thebaita ei mainita Boiotian kaupunkien joukossa; sen asemesta siinä esiintyy (505) muuten ihan tuntematon *Hypothē‘bai*; tätä selitettiin alempana tasangolla olevaksi paikkakunnaksi, johon “epigonien sodassa” (ks. Sel. Il. IV 406-408) kukistuneet thebalaiset (kadmeiōnit) olivat muka asettuneet. — Iliaan taistelukuvauksissa boioottien osuus ei ollenkaan vastaa sitä asemaa, mikä heille laivaluettelossa on annettu.

511-516. *Orkhomenós* ja *Asplē‘dōn* olivat Boiōtian pohjoisosassa olevia kaupunkeja, joita ei kuitenkaan tässä lueta boioottien asutusalaan kuuluviksi. Orkhomenos oli muinoin minyiläisten mahtava pesäpaikka. — Toinen samanniminen kaupunki oli Arkadiassa.

517-526. *Pȳthō’ = Delfoi*. — *Krīsa* sijaitsi lähellä Delfoita; sitä sanotaan tässä *pyhäksi*, sen tähden että Apollōnille pyhitetty Delfoin (Python) oraakkelipyhäkkö oli sen alueella. Pyhäkkö pysyi krisalaisten hallussa ns. ensimmäiseen pyhään sotaan asti (n. 600-590 e.Kr.); sota päättyi Krisan hävitykseen. Huomattava on, ettei (tätä laivaluettelon paikkaa lukuun ottamatta) Delfoin (Python) kuuluisaa Apollonin-pyhäkköä Iliaassa mainita kuin kerran IX 404, 405. Odysseiassa tämä oraakkelipyhäkkö mainitaan vain VIII 79-81. — *Kēfīsō‘s* joki saa alkunsa Dōris-maakunnan vuorista, juoksee kaakkoiseen suuntaan läpi Fōkiin ja laskee sitten Boiōtian Kōpāis-järveen.

527-535. *Lokreilla* tarkoitetaan tässä sitä heimon osaa, joka asui Euboian salmen varrella (epiknēmīdiläiset ja opūntilaiset lokrit): toinen osa heimoa (ns. ozolit) asui Korinthoksen lahden pohjoispuolella. Aitōlian ja Fōkiin välillä. — *Sopa pellavapelkkä*: tarkoitetaan, että Aias Oileuksen poika vaskihaarniskan asemesta käytti moninkertaisesta palttinasta tehtyä panssarin- eli költerintapaista. — *Koko Hellas ynnä Akhaia*: alkutekstin mukaan *kaikki helleenit* (kreik. *Panéllēnes*,) ja *akhaijit*. Panéllēnes-nimeä tavataan sankarirunoudessa ainoastaan tässä, verraten

myöhäissyntyisessä paikassa. Samoin myös *Hellēnes*-nimeä tavataan vain yhdessä laivaluettelon paikassa, vrt. 681-685, Sel. Huomattava on, että Iliaassa ja Odysseiassa ei tavata *Akhaia*-nimeä (joskus kyllä *Akhaijis*-nimi).

536-545. *Abantit*: heimo, jolla tämän paikan mukaan näkyy olleen koko Euboian saari hallussaan; myöhemmin oli saaren väestö parhaasta päästä joonialainen. Alkutekstissä abantteja sanotaan “rohkeutta korskuviksi” ja “takaraivoltaan pitkätukkaisiksi”; antiikkisen selityksen mukaan tällä tarkoitettiin, että heillä oli otsatukka kerittynä, jotteivät viholliset ottelussa voisi tarttua heitä hiuksiin.

546-558. *Erekhthéus*: Ateenalaisten sukusankari ja suojelushaltia, itse mannusta syntynyt. Tässä Iliaan paikassa Athē‘nē-jumalattaren sanotaan asuttaneen Erekhtheuksen omaan temppeliinsä; Odysseiassa taas (VII 81) jumalattaren kerrotaan asettuneen Erekhtheuksen taloon. Myöhempinä aikoina oli sekä Athenella että Erekhtheuksella oma osastonsa Erekhtheion-nimisessä temppelissä (Ateenan linnavuorella). — Säkeet 553-555 herättivät jo antiikkisella ajalla epäilyksiä, kaiketi lähinnä sen tähden, että Menestheuksen ylistetty johtajantaito (asettelutaito) ei tule missään muussa Iliaan paikassa näkyviin. — Kovin oudolta tuntuu, että *Aias*, joka Akhilleuksen jälkeen oli kreikkalaisten etevin taistelija, mainitaan ikään kuin vain sivumennen, säkeissä 557, 558, ja vielä oudompaa on, että hänen sanotaan asettuneen Ateenan joukkojen luo (alkutekstin mukaan: asettaneen väkensä “sinne, mihin ateenalaisten rivit asettuivat”); ilmeisesti Aias joukkoineen on tässä esitetty jonkinmoisena Ateenan joukkojen jatkona; runoelman muissa osissa Aias on kreikkalaisten mahtavimpia johtomiehiä, ateenalaisten sitä vastoin jäädessä jotensakin syrjään. Säe 558 puuttuukin muutamista käsikirjoituksista, ja antiikkisen ajan etevimmän filologin, Aristarkhoksen, tiedetään hylänneen sen (3:nnella vuosis. e.Kr.). Eräs megaralainen historioitsija Dieukhídās (4:nnellä vuosis.) väitti, että Peisístratos oli pistänyt laivaluetteloon Ateenaa koskevat säkeet; kaiketi Peisistratos olisi muka tällä väärennyksellä koettanut tukea Ateenan vaatimuksia Salamiiseen nähden; saari oli näet Megaran hallussa, kunnes ateenalaiset 7:nnen vuosis. loppuvuosina (toisten mukaan 6:nnen alkupuoliskolla) sen valloittivat. Mutta jos olisi perää siinä, että Peisistratos vetosi puheena olevaan Iliaan säkeeseen, niin täytyisi kai olettaa, että se silloin jo oli runoelmassa luettavana. Joka tapauksessa näyttää siltä, kuin melkein koko Ateenaa koskeva kappale olisi sovitettu tekstiin aikana, jolloin Ateena jo oli melkoista mahtavampi, kuin minä se Homēroksen runoelmissa muuten esiintyy, ja jolloin mm. Salamis jo oli sen hallussa. Ateenan maineen korottamiseksi lisätyt säkeet ovat tietenkin työntäneet tieltään sen, mikä otaksuttavasti aikaisemmin oli Aiaasta ja hänen joukostaan mainittu.

559-580. *Diomē‘dēs*, aitolialaisen pakolaisen Tȳdeuksen poika (ks. Sel. Il. IV 372-400) esiintyy tässä mahtavana valtiaana, jonka valtapiirinä on Argoliin koko etelä- ja itäosa; siihen kuuluu itse Argos-kaupunki ynnä “mahtavamuurinen” Tīryns sekä edelleen niin hyvin Sarōnin kuin Argoliin lahden rannikon satamakaupungit; lisäksi vielä Aiginan saari. Näin ollen hänen alaisensa alue näkyy kokonaan sulkeneen Agamemnonin valtakunnan Aigaian meren yhteydestä! Runoelman muissa osissa hänen asemansa on kuvattu aivan toisenlaiseksi; hän on kyllä kreikkalaisten jaloimpia ja uljaimpia sankareja, mutta hän ei esiinny Agamemnonin vertaisena hallitsijana, vaan parhaasta päästä uskollisena vasallina. — *Mahtavamuurinen Tīryns*:

vielä tänä päivänä Tirynsin “kyklooppiset” (valtavan suurista kivijärkäleistä rakennetut) muurit herättävät ihmettelyä. — *Merenpoukaman ääriset*: Argoliin lahden rannikolla sijaitsevat.

Agamemnonin valtakuntaan kuului “laivaluettelon” (569-580) mukaan Argoliin pohjoisosa, Korinthos ja Sikyō‘n siihen luettuna, sekä lisäksi vielä melkoinen osa sitä Korinthoksen lahden eteläpuolella olevaa maakuntaa, jonka nimenä myöhemmin oli Akhaia. Sitä vastoin se näkyy olevan kokonaan eristetty Aigaian meren rannikosta, jonka kaupungit (säkeissä 559-568) esiintyvät Diomēdeen valtapiiriin kuuluvina. Tuntuu oudolta, että Agamemnon näin ollen saattoi viedä sotaan 100 laivaa, siis suuremman laivaston kuin kukaan muu päällikkö, vieläpä lisäksi luovuttaa 60 laivaa arkadialaisten käytettäväksi (ks. 610-614). Varsin oudolta tuntuu niin ikään se, että tämän laivaluettelon paikan mukaan Argos kaupunki ei kuulu ollenkaan Agamemnonin valtakuntaan, vaikka tämän nimenä useimmiten juuri on Argos (vrt. II 108: “*kaikkea* Argos-maata”). Näin ollen ei voi kieltää, että laivaluettelon esitys Agamemnonin ja Diomedeen valtasuhteista ja heidän alaisistaan alueista on ristiriidassa niiden olojen kanssa, joita muissa runoelman osissa edellytetään, samalla kun se sinänsäkin on oudoksuttava. — Huom., että Agamemnonin joskus (Il. II 108) sanotaan hallinneen useita saariakin; lähinnä tietysti johtuvat mieleen Argoliin rannikkoa reunustavat saaret. Iliaan IX laulun mukaan (149 ja seur.) hänellä on hallussaan useat Etelä-Messēnian kaupungit (vrt. seur. Sel.). Ks. myös Il. I 30. Sel. — *Adrēstos* (Adrāstos): tavallisen tarun mukaan ensin Sikyōnin, sitten synnyinkaupunkinsa Argoksen kuningas, naitti toisen tyttärensä, Argeian, Thēbaista karkoitetulle Polyneikeelle (Oidipūksen pojalle), toisen, Dēipylēn, Aitōliasta paenneelle Tydeukselle (vrt. Il. IV 372-400, Sel.); Iliaassa (V 412) mainitaan vielä eräs tytär, Aigiáleia. Tydeuksen pojan Diomedeen puolisona. Nostaaksensa vävynsä Polyneikeen Thebain valtaistuimelle Adrestos pani toimeen ns. “seitsemän sankarin sotaretken”; muiden sankarien sortuessa hänet pelasti ihmeellisellä nopeudellaan hänen hevosensa Aréiōn (Il. XXIII 346-348 ynnä Sel.).

581-590. *Myös eri paikalleen ominaisena joukkona johti*: näillä sanoilla on nähtävästi tahdottu teroittaa kuulijain mieleen, että Menélāos oli täysin itsenäinen ruhtinas eikä veljensä alainen alikuningas. Iliaan muista osista saa lähinnä sen käsityksen, että Menelaos (kotimaassa ollessaan) eli ja hallitsi veljensä rinnalla Mykēnaissa; ainoastaan yhdessä kohden (III 443, 444) hänen ja Helenēn kotipaikkana mainitaan Lakedáimōn (= Sparta). Iliaan IX laulun mukaan (149 ja seur.) osa Messēniaa näkyy olevan Agamemnonin hallussa; siinäkin näkyy siis edellytettävän, ettei Menélāoksella ollut mitään itsenäistä valtakuntaa. — Odysseiassa taas laivaluettelon kanta tähän asiaan nähden esiintyy täysin vakiintuneena: Menélāos on Spartan kuningas ja elää siellä Helenēn kanssa loistavassa linnassa.

591-602. *Pylos ja pylolaisten valtakunta*: ks. Il. I 248, Sel. — 594-600; *Thamyris*, tarunomainen laulaja, jonka luultiin olleen kotoisin Thrākiasta; tällä luultavasti tarkoitettiin Pīeriaa. *Oikhalían* hallitsija Eurytos oli Odysseian VIII laulussa (223 ja seur.) kerrotun tarun mukaan mainio jousimies, joka julkesi vaatia itse Apollōnin kilpailuun, mutta saikin suuttuneelta jumalalta surmansa. Toisen tarinan mukaan Hēraklē´s valloitti Oikhalían ja surmasi Eurytoksen, sen tähden että tämä, ensin luvattuaan hänelle tyttärensä Iólēn, sitten rikkoi lupauksensa; Iólēn Herakles vei

saaliinaan. Tätä taruaihetta käsiteltiin mm. eräässä vanhassa “Oikhalian valloitus” nimisessä eepoksessa, jota väitettiin joko Homēroksen tai hänen vävynsä Kreōfȳloksen sepittämäksi. Odysseian XXI laulussa (11-45) hänen kerrotaan kuollessaan jättäneet jousensa ja nuolensa pojalleen Īfitokselle, tämä taas oli lahjoittanut ne nuorelle Odysseukselle; sillä jousella Odysseus sittemmin ikämiehenä surmaa vaimonsa röyhkeät kosijat. Ylipäänsä Eurytoksen taruston hajanaiset ja erivivahteiset piirteet ovat vain väkisin yhteensovitettavissa. Tarujen Oikhaliaa etsittiin myöhemmin milloin Thessaliasta milloin Mālis-maakunnasta, milloin Messēniasta, kuten tässä kohdassa näyttää olevan, alkuaan sen muisto luultavasti liittyi Thessaliaan (ks. Il. II 730) mutta myöhempinä aikoina Oikhalian enimmiten kuvailtiin olleen Euboiassa.

603-614. *Kyllē´nē*: korkea vuoristo Arkadian koilliskulmassa. — *Aipytos*: erään arkadialaisen kuningassuvun kantaurho; hänen hautakumpuansa näytettiin vuoristossa Feneoksen seutuvilla. — Arkadialaisten maa ei missään kohden ulottunut meren rantaan; sen tähden “*ei merenmatkaajoita he olleet*“.

615-624. *Būprasionilla* näkyy tarkoitettavan myöhemmin Ēlis-maakunnan pohjoisinta osaa, *Ēlis*-nimellä taas sen keskiosaa; eteläosa (Trifylíā) luetaan Homēroksen runoissa pylolaisten valtakuntaan (ks. I 248, Sel.). Maakunnan asukkaita sanotaan eepoksessa melkein aina *epeijeiksi*; tarkoitetaanko tällä nimellä mitään muuta heimoa, kuin sitä, mikä myöhemmin sanottiin ēleijeiksi (ēeliläisiksi), on epätietoista; ainoassa Iliaan paikassa, jossa eleijit mainitaan (XI 671 [alkutekstissä], vrt. Sel. 673), he ilmeisesti ovat samat kuin epeijit. Historiallisella ajalla tätä nimeä ei enää käytetty. — *Kteatos* ja *Eurytos* (tässä mainittu Eurytos on tietenkin toinen henkilö kuin äsken (596) mainittu Oikhalían sankari) olivat kaksi tarunomaista ylen voimakasta sankariveljestä, kaksosia (Il. XXIII 641), jotka aina esiintyivät yhdessä; kuvailtiinpa heidät, ainakin myöhempinä aikoina, joskus yhteenkasvaneiksikin. Tavallisesti heitä mainitaan yhteisellä dualismuotoisella lisänimellä: *Aktoriōne* tai *Molī´one* taikkapa *Aktoriōne Molī´one*. Nämä nimet näyttävät olevan muodostetut patronyyminimien tavoin, siis Aktorione = *Aktōrin* pojat (tai jälkeläiset), Molione — *Moloksen* pojat (tai jälkeläiset). Jo aikaiseen niitä kuitenkin selitettiin isän ja *äidin* nimistä johtuneiksi; Aktorione siis muka = Aktorin pojat, Molione = Molionēn pojat. Iliaassa sanotaan kahdessa eri paikassa (XI 751 ja XIII 206, 207) heidän isäkseen Poseidō‘n-jumalaa. Naispuolinen nimi Moliónē (yks. nom.) ei sellaisenaan esiinny Iliaassa, Aktōr taas ainoastaan parin muun henkilön nimenä, joilla ei ole Aktorionien kanssa mitään tekemistä. Nyt puheena olevassa II laulun paikassa nimi Aktoríōne on (alkutekstissä) sovitettu Kteatoksen ja Eurytoksen poikiin, *Amphimakhokseen* ja *Thalpiokseen*. — *Augeíās*; karjarikkaudestaan kuuluisa eliläinen (tai epeijiläinen) kuningas, tunnettu Hērakleen tarustosta (“Augiaan karjapihat”). — Huom., että Elis-maakunnan merkillisintä paikkaa, Olympian pyhäkköä, Homeroksen runoissa ei ollenkaan mainita.

625-630. *Ekhī‘nai-saaret* (myöhemmin tavallisesti *Ekhīnādes*): ryhmä pieniä saaria, jotka reunustavat Akarnānian länsi- ja Aitōlian eteläarannikkoa, osaksi myöhemmin maatuneet Akhélōos-virran lietemaihin. Runoilija näkyy kuvitelleen niiden olevan lähempänä Ēlistä. — *Dūlíkhion* kuuluu Odysseian mukaan Odysseuksen valtapiiriin (yhdessä paikassa tosin, Od. XIV 336, siinä sanotaan olevan eri kuningas).

Tavallisesti sitä on pidetty Ekhinain saaristoon kuuluvana saarena, mutta siinä saaristossa ei ole yhtäkään niin suurta saarta, että Odysseiassa olevat tiedot siihen soveltuisivat. Onpa W. Dörpfeld arvellut, että sillä on tarkoitettu suurta Kephallēnia-saarta. Vrt. Sel. Od. I 245-248. — *Megēs*, Fyleuksen poika, esiintyy tässä Dulikhionin ja Ekhinai-saarten väen päällikkönä; mutta huomattava on, että sama Meges Iliaan XIII ja XV laulun mukaan (XIII 691, 692, XV 519) on epeijien johtajia. — *Fȳléus* oli perintätarinan mukaan äsken (624) mainitun Augeiaan poika; siitä ei tosin Iliaassa mainita mitään.

631-637. *Kefalleenit* on sekä Iliaassa eitä Odysseiassa Odysseuksen kansan nimi. — *Nēriton*: eräs “Ithakēssa” oleva vuori; *Krokyleialla* ja *Aigilipsilla* (suomennoksessa Aigīlips) tarkoitettiin luultavasti erityisiä saman saaren paikkakuntia. — *Ithákē* oli historiallisella ajalla nykyisen Theaki-saaren nimi, mutta Odysseiassa olevia paikanmääräyksiä ja kuvauksia on vaikea sovittaa tähän pieneen saareen. W. Dörpfeld on sen tähden esittänyt sen mielipiteen, että eepoksen Ithakella alkuaan tarkoitettiin Leukasta, että historiallisen ajan Ithake-saarta vastaa eepoksen *Samos* (eli Samē), ja Kefallēniaa Dūlíkhion. Vrt. Sel. Od. I 17.

638-644. *Oinéus*: Tȳdeuksen ja Meleagroksen isä; ks. Il. VI 216 ja seur., Il. XIV 115-119. — *Meléagros*: tämän sankarin traagillinen tarina kerrotaan Iliaan IX laulussa, 529-599. — *Andráimōn*, *Thoās*-urhon isä, oli perintötarinan mukaan Oineuksen vävy.

645-652. *Īdomenéus*: kreikkalaisten etevimpiä johtomiehiä: hänen isänsä oli Iliaan XIII kirjan mukaan (449-452, vrt. Od. XIX 178 ja seur.) Deukaliōn, joka taas oli Zeuksen pojan Mīnōksen poika. — *Mēriónēs* taas oli Deukalionin pojan Moloksen poika (ks. Il. X 269, 270), siis Idomeneuksen veljenpoika. Tunnetut tarut Knōsoksen kuninkaasta Minoksesta ja hänen laajasta vallastaan ovat peräisin muinaiskreettalaiselta kulttuurikaudelta asti; tähän ei kuitenkaan Homēroksen runoelmissa viitata. — Niitä erikielisiä kansallisuuksia, joita vielä historiallisella aikakaudella eli Kreetassa (mm. eteokreetteja, muinaiskreettalaisen kansan jälkeläisiä), mainitaan Od. XIX 175-178; vrt. Sel.

653-670. *Rhodos*-saaren kreikkalainen asutus oli *doorilainen*. Yleensä oletettiin, että ns. doorilaisten vaellus tapahtui vasta Troian sodan jälkeisinä aikoina. Iliaan ja Odysseian laulajat eivät ole doorilaisten siirroista tietävinään; vain harvoin ilmenee joku piirre, joka edellyttää doorilaisten oloa heidän historianaikuisilla asumapaikoillaan. Vrt. Sel. Od. XIX 175-178. — 659: tässä mainittu *Efýrē*-kaupunki (ynnä Sellē‘eis-joki) sijoitettiin tavallisesti Eliiseen; toiset arvelivat sen olleen Thessaliassa; vrt. *Efýrē* (Aakkosellisessa luettelossa). — 663: *Likýmnios*: Hērakleen äidin Alkmēnēn veli.

671-680. *Sȳmē*, *Nisyros*, *Kōs* ym.: nämä saaret sijaitsevat Aigaian meren kaakkoisosassa; ne luettiin (samoin kuin Rhodoskin) myöhemmin ns. Sporadi-saariin. Niidenkin asutus oli doorilainen, ja se asetettiin Hērakleen taruston yhteyteen. *Thessalós* oli tarun mukaan Herakleen ja Kōs-saaren kuninkaan Eurypyloksen tyttären Khalkiopēn poika. Niistä kohtaloista, jotka veivät Herakleen Kos-saareen, ja hänen sikäläisistä seikkailuistaan kerrotaan vihjaisemalla Il. XIV 250-256, XV 25 ja seur. (ks. Sel. XV 18-30).

681-685. Ei ole varmaa tietoa siitä, mitä paikkakuntaa runoilija on tarkoittanut "*pelasgisella Argoksella*"; nimi esiintyy ainoastaan tässä laivaluettelon paikassa. Toiset ovat arvelleet, että sillä on tarkoitettu Thessaliaa ylipäätään ja että se säe, jossa sitä mainitaan, on siirtona koko siihen luettelon osaan, jossa tehdään selkoa tämän maakunnan eri tahoilta lähteneistä joukoista (681-759); Pēleuksen valtakunnan esitys alkaisi siten vasta säkeestä 682. Toiset ovat sitä mieltä, että pelasgisella Argoksella tarkoitetaan Etelä-Thessaliaa, jossa Peleuksen valtakunta pääosaltaan sijaitsee; toiset vihdoin, että se on eri paikkakunta tämän valtakunnan alueella ja siis rinnastettu seuraavien paikannimien kanssa; viimeksi mainittu otaksuma tuntuu todenmukaisimmalta. Myöhemmin oli Pelasgiō'tis Thessalian koillisen neljänneksen nimenä. — *Alos* oli Pagasain lahden itärannikolla, *Alópē* Māliin lahden pohjoisrannalla, *Trēkhī's* saman lahden sopukassa, lähellä Sperkheiós-joen suuta. Muista runoelman kohdista käy näkyviin, että *Fthīa* (*Phthī'ē*) on valtakunnan pääosa (pääkaupunki?), Pēleuksen asuntopaikka; se sijaitsee ilmeisesti myöhemmässä Fthīō'tis-maakunnassa (Thessalian kaakkoisessa neljänneksessä). — *Hellás* oli, kuten Iliaan IX:n laulun 478:nnesta säkeestä nähdään, syrjäisempi valtakunnan osa, luultavasti Sperkheiós-joen laaksossa sijaitseva. IX:n laulun 484:nnen säkeen mukaan kuului Peleuksen valtakuntaan myös *Dolopien* maa, jylhässä Pindoksen vuoristossa. Muuten sekä Hellas että varsinkin Fthie esiintyy usein koko valtakunnan nimenä. — Huomattava on, ettei laivaluettelon mukaan myöhäisempi Fthiotis-maakunta kokonaisuudessaan ollut Peleuksen vallan alainen; säkeissä 695-697 luetellut Prōtesilāoksen valtakunnan kaupungit sijaitsevat näet tämän maakunnan itäosassa, osaksi Peleuksen vallan alaisten paikkakuntien välissä. — Yleensä näyttää siltä kuin laivaluettelon laatijalla olisi ollut jotensakin hämärät tiedot Thessalian paikallisuuksista.

Myrmidonien heimoa ei historiallisella ajalla ollut olemassa; Homēroksen runoissa se on Pēleuksen valtakunnassa asuva heimo, Akhilleuksen urhea joukko. — *Helleenien* nimi esiintyy Homēroksen runoissa ainoastaan tässä paikassa (Hellās-maakunnan asukasten nimenä); siitä johdettu *Panéllēnes* niin ikään vain yhdessä paikassa (II 530, ks. Sel.); molemmat paikat ovat laivaluettelossa. Historiallisella ajalla *helleenit* oli kreikkalaisten yleisnimenä. — *Akhaijeilla* tarkoitetaan sankarieepoksessa milloin erityisesti Peleuksen valtakunnassa asuvaa heimoa, milloin — ja useimmiten (Odysseiassa aina) — kreikkalaisia ylipäänsä. Välistä käytetään yhdisteltyä muotoa *Panoakhaioí* = kaikki akhaijit, kaikki kreikkalaiset. Historiallisella ajalla mainitaan akhaijeiksi toiselta puolen Fthiotiin asukkaita, toiselta puolen sitä heimoa, joka asuu Peloponnēsoksen pohjoisimmassa maakunnassa, Akhaiassa, sekä sieltä lähteneissä siirtoloissa.

695-710. Ne paikkakunnat, joista *Prōtesilāoksen* joukkojen sanotaan olevan kotoisin, sijaitsivat Fthīō'tis-maakunnan itäosassa, ks. Sel. 681-685. — *Pýrasos* näkyy olleen Dēmēterin, maan kasvullisuuden jumalattaren, palvelun vanhimpia pesäpaikkoja; myöhemmin sen nimenä olikin *Dēmē'trion*. — Prōtesilāoksen sankarikuolemasta kerrottiin "Kypria"-nimisessä eepoksessa. Hänen ja hänen puolisonsa Lāodameian haudan taaksekin ulottuvasta rakkaudesta oli omituisia tarinoita, jotka tarjosivat myöhempien aikojen runoudelle kiitollisia aiheita.

711-715. *Ferai*, Thessalian koillisen maakunnan, Pelasgiōtiin eteläosassa. — *Iōlkós*

(alkutekstissä *Iaōlkós*) Pagasain lahden pohjukassa, Argonauttien retken lähtökohta. — *Pelíās* (alkutekstissä *Peli'ēs*), Iolkoksen hallitsija, Argonauttiretken johtajan Iasonin (*Iē'sōn*in) setä. — *Admētos*, Fēreen poika, Ferain kuningas, maineikas tarusankari. Hänen luonaan oli muka Apollōnin palveltava vuosi paimenena; silloin hän mm. (Il. II 763-767) kasvatti isännälleen "lintuna kiitävät" hevoset; niillä hänen ja Alkēstin poika *Eumēlos* Fērain hallitsija ajoi kilpa-ajoissa, jotka pantiin toimeen Patrokloksen hautajaisissa (ks. Il. XXIII 288 ja seur.). Kun Kohtalottarien Admetokselle määräämä kuolinpäivä koitti, meni *Alkēstis*, "vaimojen valioin", vapaaehtoisesti hänen asemestaan kuolemaan, mutta Hēraklē's toi hänet manalasta takaisin surevalle puolisolle (vrt. Euripideen *Alkēstis*-tragedia).

716-728. *Mēthō'ne, Melíboia, Olizō'n*: sijaitsevat Magnēsian jylhän vuorimaan rannikoilla (Ossan ja Pēlionin juurilla); — *Thaumakian* (*Thaumakiē*) asema on epävarma. Magnesia ei kuitenkaan (laivaluettelon mukaan) kokonaisuudessaan kuulunut Filoktēteen valtapiiriin, vrt. 756-759. — *Akhaijein … koht' oli muistaminen Filoktē'tēs*: tietäjä näet ilmoittaa heille, ettei Troiaa voida ilman hänen apuaan valloittaa. Hänen haavastaan ja hänen hylkäämisestään kerrottiin "Kypria"-eepoksessa, hänen hakemisestaan kreikkalaisten leiriin toisessa "kyklisessä" eepoksessa, ns. "Pikku Iliaassa". Tarua on paljon käsitelty (ja kehitetty) myöhemmässä runoudessa; säilynyt on Sofokleen "Filoktetes"-tragedia. — *Medōn*, Oileuksen avioton poika, siis ns. "pienemmän" Aiaan velipuoli, esiintyy tässä haavoittuneen Filokteteen väen johtajana. Mutta Iliaan XIII ja XV laulujen mukaan (XIII 693 ja seur., XV 332 ja seur.) hän asui, kotimaastaan Lokriista paettuaan, Fylakēssa, siis Prōtesilāoksen valtakunnassa, ja edellä mainitussa paikassa hänen sanotaan yhdessä Protesilaoksen veljen Podarkeen kanssa taistelevan "fthialaisten" etunenässä.

729-733. *Trikka* (*Trikkē*) ym.: Thessalian länsiosassa, Hestiaiō'tis-maakunnassa. Trikkē oli lääkärijumalan, *Asklēpioksen* palvelun vanhimpia pesäpaikkoja. Homēroksen runoelmissa Asklēpios ei kuitenkaan esiinny jumalana; häntä mainitaan vain taitavana lääkärinä (vrt. varsinkin Il. IV 194, 219). — *Ithō'mē*: tietenkin toinen paikka kuin Messēnian kuuluisa senniminen vuorilinna. — *Oikhalíā* ja *Eurytos*: vrt. Il. II 591-602, Sel.

734-737. *Ormênion* ym.: nähtävästi pohjois-thessalialaisia paikkakuntia. — *Eurýpylos*: etevä, useissa paikoin esiintyvä kreik. soturi; toinen samanniminen henkilö mainittiin Il. II 677.

738-747. Tässä kappaleessa luetellut paikkakunnat sijaitsevat Pohjois-Thessaliassa, Hestiaiōtiin ja Pelasgiōtiin maakunnissa, laajalla alueella, jonka asukkaina historiallisella ajalla olivat thessalialaisten vallan alaiset peraibit (l. perrhaibit). Näihin seutuihin muinaistarina sijoitti lapithien ja kentaurien kuuluisan taistelun, jonka pääsankareita Peiríthoos ja Kainéus olivat; vrt. Il. I 263 ja seur. ynnä Sel. — Iliaan XII laulussa (128-130) Polypóitēs ja Leontéus mainitaankin lapitheiksi. — *Pēlion*: tunnettu vuoristo Magnēsiassa; säkeissä 738, 739 mainitut seudut rajoittuvat muuten idässä Ossan vuoristoon, eivätkä siitä etelämpänä olevaan Pelioniin. — *Aithiikit*: asuivat Ēpeiroksen ja Thessalian rajaseuduilla, Pindoksen vuoristossa.

748-755. *Titarē'sios*-joki juoksee läpi peraibien maan (Thessalian pohjoisimmassa

osassa) sekä laskee *Pēneiokseen*. — *Styks*, “valan hirmuisen vesi vankka”, jonka kautta jumalat vannovat (Il. XIV 271, XV 37, Od. V 185), on tietenkin manalan kaamea joki; vrt. Il. VIII 369; parissa sellaisessa paikassa (esim. Il. XV 37) jossa sen kautta vannotaan, liittyy siihen, kumma kyllä, epiteetti “syvä, suistuva” (alkutekstin mukaan Styksin alas tihkuva vesi) josta voi päättää, että runoilijalla samalla on ollut mielessä todellinen Styks-puro, jonka hyiset vedet jylhässä vuoristossa lähellä Arkadian Nōnakrista valuvat ohuena tummana nauhana 200 m:n korkuista jyrkkää kallioseinämää pitkin osaksi jyrkänteen pohjalla hajotakseen usvaksi, osaksi yhtyäkseen alhaalla Krāthis-joen uomaan; rotkon toiselta puolelta katsottuina ne todella näyttävät tihkuvan hitaasti alas. — *Eniēnejä* pidetään samana heimona kuin Ainiānit, jotka historiallisella ajalla asuivat paljoa etelämpänä. Mālis-maakunnan länsipuolella olevassa jylhässä vuorimaassa. — Oudolta tuntuu *Dōdōnan* (*Dōdōnēn*) mainitseminen tässä yhteydessä; toiset ovat arvelleet, että Iliaassa tällä nimellä tarkoitetaan jotakin muka Pohjois-Thessaliassa ollutta sennimistä paikkaa; toiset taas luulevat runoilijan olettaneen, että tässä puheena olevien heimojen asuinpaikat ulottuivat Ēpeiroksen Dodonan lähettyville asti. — On jo ylempänä (Sel. 681-685) huomautettu, että laivaluettelossa annetut tiedot Thessalian eri seuduista tuntuvat sangen häälyviltä.

756-759. *Magnesia* (*Magnēsíā*): aikaisemmin (Sel. 716-728) on mainittu, että ne seudut, joista laivaluettelon mukaan Filoktēteen joukot olivat kotoisin, sijaitsivat parhaasta päästä Magnesiassa. Esillä olevan paikan mukaan Magnesiassa oli sellaisiakin seutuja, joiden asukkaat, *Magnētit*, eivät olleet Filokteteen päällikkyyden alaisia. Tämä on muuten ainoa Iliaan paikka, jossa tätä heimoa mainitaan.

763, 764. *Fēreen aaluva* = Admētos; *Eumēlos* oli Admētoksen poika (ks. 711-715). — *Pēreia* (*Pēréiē*): tuntematon paikka kaiketi Ferain seutuvilla; nimi esiintyy erimuotoisena eri käsikirjoituksissa.

776. *Lootosnurmea*: tarkoitetaan hernehukkaisten heimoon kuuluvaa rehukasvia, maitetta (*Lotus corniculatus*) tai mesikkää (*Melilotus*).

781-783. *Tyfōéus*: Gaian (maaemon) ja Tartaroksen (manalan syvimmän kuilun) synnyttämä satapäinen hirviö, joka muka muinoin oli noussut taisteluun jumalia vastaan; kukistuneena hän viruu maan alla, tämän Iliaan paikan mukaan arimein eli arimolaisten maassa, jota tavallisesti selitettiin Kilikiaksi; toisten mukaan taas hän on pitkällään Etnan alla.

786. *Īris*: sateenkaari, jota pidettiin jumalaisena ennemerkkinä (vrt. Il. XVII 547-550); sankarieepoksessa useimmiten, niinkuin esillä olevassa paikassakin, olennoituna: jumalien sanansaattaja, välistä siivekkääksi kuvattu haltiatar.

793. *Aisyē‘tēs*: eräs Aisyetes mainitaan Il. XIII 427 Alkáthoos-nimisen troialaisen sankarin isänä. Myöhemmässä runoudessa sanotaan joskus Antē‘nōria Aisyeteen pojaksi.

813, 814. *Batíeia*: nimi on selitetty karhunvaapukka-pensaikoksi (*bátos* = karhunvaapukka). — *Myrīnan* (*Myrī‘nē*) sanottiin olleen amatsoni (tarujen naissoturikansaa) ja Dardanoksen puoliso.

819-823. *Dardanolaiset* eli *dardanit* asuivat Troiasta koilliseen päin Hellēspontoksen

rannikolla Dardania-nimisessä seudussa; he olivat kenties samaa heimoa kuin Thrākian illyrialaissukuiset dardanit. Sankarieepoksen mukaan Troian hallitsijasuku polveutui dardanien suku-urhosta Dardanoksesta. Iliaan XX laulussa (215-241) olevan sukuluettelon mukaan (vrt. Il. V 222, Sel.) Priamos ja Ankhī‘sēs ovat puoliorpanoita. Dardanit näyttävätkin yleensä olevan varsinaisia troialaisia paljoa lähempänä kuin muut liittolaiset (vrt. usein esiintyvää säettä “Troian kansa ja Dardanian sekä kaikk’ apuheimot”); sanotaanpa dardanien johtajaa Aineiāsta joskus troialaisten (*trōien*) päälliköksi (niin Il. V 180 ja 217; suomennoksessa puhutaan molemmissa paikoin *īliolaisista*). Joskus käy vilahdukselta näkyviin, että yhteisestä kannasta haarautuneiden hallitsijasukujen välillä on olemassa nurjaa mieltä ja epäluuloisuutta, vrt. Il. XIII 459-461 ja XX 179-186. Ennustaapa Poseidō‘n (Il. XX 302-308), että Priamoksen sukuhaaran sorruttua Ainéiās ja hänen jälkeläisensä tulevat hallitsemaan troialaisten heimoa. Vielä historiallisella ajalla asui Trōaan Dardaniassa dardanien heimo, ja sen hallitsijain luultiin polveutuvan Aineiaasta. Tämä oli erään (ns. kyklisissä eepoksissa so. Homeroksen runoja myöhempien samaa tarustopiiriä käsittelevien eeposten sarjassa kerrotun) tarinan mukaan Troian hävityksen aikana (tai jo sitä ennen) omaisineen lähtenyt sieltä pois ja asettunut Īdan vuoristoon. Ja sittemmin on versomistaan versonut taruja Aineiaan laajoista vaelluksista, jotka lopulta ulotettiin Latiumiin asti. — Myöhempien aikojen runoudessa dardanit ja troialaiset usein esiintyvät samana kansana (niin esim. Vergiliuksen *Æneis*-eepoksessa). — *Īda* (*Īdē*), korkea vuoristo Trōás-maakunnan kaakkoisrajalla. Sen huipulla kuvaillaan usein Zeuksen oleskelevan. — *Antē‘nōr*: vrt. Il. III 146 ja seur., Sel.

824-827. *Zeleia*: kaupunki Trōás-maakunnassa, Propontis- (Marmara-) mereen laskevan *Aisēpos*-joen laaksossa, antiikkisten selittäjäin mukaan “Troialaisessa Lykiassa”. Seudun nimenä näet esiintyy Iliaan V laulussa (105, 173) Lykia. Asukkaat sanotaan kuitenkin sekä tässä että V laulussa troialaisiksi ja erotetaan siten varsinaisen Lykian asukkaista (Il. II 876, 877). Onko todella otaksuttava, että Troaassa on asunut joku lykialaisen heimon haara, on kiistanalainen kysymys. Iliaassa *Pandaros* ja hänen johtamansa joukot esiintyvät hyvin läheisinä Troian liittolaisina.

828-831. *Adrē‘steia* jne.: Trōás-maakunnan pohjoisosassa.

834. *Tuhokuoleman haltiat*: Kērit eli Manattaret, vrt. Il. II 302 Sel.

835-839. Tässä kappaleessa mainitut paikkakunnat sijaitsevat Hellēspontoksen rantamilla, *Sēstos*- ja *Abȳdos*-salmen kapeimmalla kohdalla, edellinen Euroopan, jälkimmäinen Aasian puolella; *Perkō‘tē*, *Praktios*, *Ari’sbē*, *Sellē‘eis* Aasian puolella. — Toinen Selleeis-joki näkyy olleen Ēliissä, ks. Il. II 659, Sel.

840-843. *Pelasgit*: kuinka näiden, nähtävästi Aasian puolella asuvien pelasgien on ajateltu suhtautuvan siihen pelasgi-heimoon, jonka nimi historiallisenakin aikana säilyi Thessalian koillisosan nimenä (Pelasgiō‘tis), on epätietoista. Tunnetuin *Lārīsa* (*Lārissa*)-niminen paikka oli mainitun thessalialaisen maakunnan pääkaupunki (Pēneiós-joen varrella), mutta samannimisiä kaupunkeja oli monessa eri paikoin Kreikkaa ja Vähää-Aasiaa, mm. yksi Trōaassakin; toinen oli Aiolis-maakunnassa, lähellä Kȳmeä. Vrt. Il. XVII 301.

844-850. *Thrākialaiset* (*Thrē‘ikes*), *kikonit* ja *paionit* ovat euroopanpuoleisia kansoja, jotka nähtävästi asuivat mainitussa järjestyksessä idästä länteen. Alkutekstissä puhutaan tässä (844, 845) “kaikista thrēikeistä, jotka Hellē‘spontos sulkee sisäpuolelleen”. Tätä paikanmääräystä on tulkittu eri tavoin; mm. on arveltu (van Leeuwen), että Hellespontos-nimellä tässä, itse salmen ohessa, on tarkoitettu myöskin lähintä osaa Aigaian merta ja varsinkin myös Gallipolin niemimaan luoteispuolella olevaa lahtea; puheena olevat thrakialaiset olisivat siis asuneet mainitulla niemimaalla (Thrakian Khersonēsoksella). Myös kikonit ja paionit kuuluvat suureen thrakialaiseen heimoon. Samaa heimoa ovat myös alempana mainitut mȳsialaiset ja frygialaiset. — *Aksios*: nyk. Vardar, iso joki, joka laskee Thermain, nyk. Salonikin lahteen.

851-857. *Paflagonien* asumat paikkakunnat olivat Mustanmeren etelärannikolla, Paflagonian maakunnassa. — On arveltu mahdolliseksi, että tässä mainitut Eneetit ovat voineet olla samaa heimoa kuin Koillis-Italian (illyriansukuiset) venetit. — *Halizonien* maan luullaan olleen Mustanmeren etelärannalla, melkoista idempänä paflagonien maata.

858-861. *Mȳsi’a*: Trōás-maakunnan kaakkoispuolella. Mysialaiset olivat thrākialaista heimoa; Euroopan-puoleisia mysialaisia mainitaan Il. XIII 5 (ks. Sel.). — *Khromíos*, alkutekstissä *Khromis*: kaiketi sama kuin Il. XVII 218 mainittu Khromios. — *Mies juurt’ Aiakon*: Aiakoksen pojanpoika Akhilléus. — *Virtaan, jonne hän muitakin surmasi*: Ksanthos- eli Skamandros-jokeen. On puhe taisteluista, joita kuvataan Iliaan XXI kirjassa; siinä tosin ei Ennomosta mainita.

862, 863. *Frygia* (*Phrygiē*): tässä kaiketi tarkoitetaan ns. isoa Frygiaa, Mȳsian ja Lȳdian itäpuolella olevaa sisämaata (Sangários- ja Maiandros-jokien latvojen ääressä); toinen ns. pieni Frygia, sijaitsi Propontiin rannikolla. Frygit olivat thrākialaista heimoa.

864-866. *Maionit* (*Mēiones*), sama kansa, jota myöhemmin sanottiin lȳdialaisiksi. — *Gȳgáiā vedenimpi*: alkutekstin mukaan *Gȳgáiējärvi*. Tämä järvi, jonka nimi kaiketi johtuu kuningas Gȳgeen nimestä, oli ihmiskäsin kaivettu Sardeis-kaupungin suojelemiseksi vesitulvilta. Tässä järvi on vedenneitoseksi olennoituna.

867-875. *Kārian miehet*: Vähän Aasian lounaisosassa asuvat kaarit. Nämä ovat alkutekstin mukaan “*barbaróphōnoi*“, barbariäänisiä. *Barbaros*-sana esiintyy tässä kaiketi alkuperäisessä merkityksessään: outoääninen, epäselvästi puhuva. Barbaareja sanan myöhemmässä merkityksessä (= ei-kreikkalaisia) olivat useat muutkin troialaisten liittolaiset. — *Miletos* (*Mīlētos*): tässä tarkoitetaan kaiketi kaarilaista kaupunkia, joka muka oli olemassa, ennen kuin sen paikalle perustettiin mahtava joonialainen Miletos. Luettelon laatija on näet ilmeisesti pyrkinyt kuvaamaan kansallisuus- ja asutussuhteita sellaisiksi, kuin niiden arveltiin olleen ennen kreikkalaisten siirtolain perustamista Vähään-Aasiaan. — *Pääsomin kultaisin, kuin neito, hän suorihe taistoon* jne.: ei ole selvää kumpaiseen tämä lause (alkutekstissä relatiivilause) kohdistuu, Nasteeseenko vai Amfimakhokseen; ei kumpaistakaan mainita (enempää kuin mȳsialaista Ennomosta) Iliaan XXI laulussa niiden joukossa, jotka Akhilleus “sorteli virtaan”.

876, 877. *Lykia* (*Lyki’ē*): Vähän-Aasian eteläosan läntisin maakunta. — Propontiin rannoilla muka asuneista “troialaisista lykialaisista”, ks. 824-827, Sel. — *Sarpēdō‘n*: Zeuksen poika, Bellerofonteen tyttärenpoika (ks. Il. VI 198, 199), Hektorin jälkeen etevin päällikkö troialaisten puolella. — *Glaukos*: Hippolokhoksen poika, Bellerofonteen pojanpoika (ks. Il. VI 206); Sarpedon ja Glaukos ovat siis serkuksia. — *Ksanthos*: Lykian pääjoki, erotettava Troian ohi virtaavasta Skamandroksesta, jota välistä mainitaan Ksanthos-nimellä.

KOLMAS LAULU.

Valat. Tähystely muurilta. Pariin ja Menelaoksen Kaksintaistelu.

Joukot ryntäävät toisiansa vastaan. Menelaoksen lähestyessä Aleksandros eli Paris ensin väistyy, mutta kun Hektor nuhtelee häntä, niin hän rohkaisee mielensä ja ehdottaa sotaa ratkaistavaksi kaksintaistelulla. Sill'aikaa kuin valauhreja hankitaan, Priamos Troian porttitornissa tiedustelee Heleneltä taistelukentällä näkyviä kreikkalaispäälliköitä. — Tehdään valallinen sopimus: jos Menelaos kaatuu, saa Paris pitää Helenen ja hänen kanssaan ryöstetyt aarteet ja kreikkalaiset palaavat maahansa; jos Paris kaatuu, niin troialaiset luovuttavat Helenen aarteineen sekä maksavat lisäksi sakon. Kaksintaistelussa Menelaos voittaa Pariin; Afrodite tosin viime tingassa pelastaa tämän, mutta Menelaoksen voiton nojalla Agamemnon vaatii sopimuksen täytäntöön panoa.

6. *Pygmaijit*, tarunomainen kääpiökansa (sananmukaisesti "nyrkinkokoiset ihmiset"), jonka luultiin asuvan kaukaisessa etelässä, maailman virran äärellä. On arveltu pygmaiji-tarun syntyneen siten, että kreikkalaisten korviin oli tullut huhuja Sisä-Afrikan pienikasvuisista heimoista (nyk. *Akka*- ym. kääpiökansat).

8, 9. Kreikkalaisten meluton miehuus on tässä ilmeisesti asetettu Troian joukkojen pauhun ja hälinän vastakohdaksi. Samanlainen vastakohta esiintyy myös Iliaan IV laulussa (429-438). On joskus arveltu runoilijan siten tahtoneen kuvata kreikkalaisten korkeamman ja aasialaisten muka alemman kulttuurikannan erotusta. Mutta sellaista erotusta ei yleensä eepoksessa tule näkyviin; mainituissa IV laulun säkeissä troialaisten puolella vallitseva hälinä selitetään johtuvaksi siitä, että heidän joukoissaan puhuttiin monta eri kieltä. Näin ollen lienee puheena olevaa vastakohtaa pidettävä parhaasta päästä runollisena tyylikeinona.

24. *Kalliokauris* (alkutekstin mukaan "villivuohi"): tällä luultavasti tarkoitetaan ns. betsoari-vuohta eli pasengia (*Capra aegagrus*), jota vielä nytkin tavataan muutamilla Aigaian meren saarilla, tai kenties vuori- eli alppikaurista (*Capra ibex*). Molemmilla on erinomaisen pitkät, käyrät sarvet.

29. Sankarieepoksen sotavaunut ovat kaksipyöräisiä, kaksivaljaikon vedettäviä rattaita. Niissä on keskiaisa eli vehmaro; tähän kiinnitetään ies, jonka alle hevoset valjastetaan leveillä rintahihnoilla (vrt. myös Il. *XXIV* 267 ja seur., jossa paikassa tosin puhutaan kuormavankkureista). Ajetaan aina kaksivaljaikolla. Hevoset vetävät yksinomaan yhteisestä ikeestä; vetohihnoja ei ole. Rattaiden koppa on takaa avoin; sivuilla ja edessä on kaareva laita, joka välistä näkyy olevan puusta veistetty, välistä taas vitsoista tai hihnoista kudottu; sitä reunustaa (niin ikään kaartuva) kaidepuu. Istuinta niissä ei ole. — Sotarattaita käyttävät esitaistelijat etupäässä taistelun melskeeseen rientäessään (tai sieltä paetessaan); urho seisoo rattailla, vieressään ajaja-toveri: taistelupaikalle saavuttuaan hän tavallisesti hypähtää maahan ryhtyäkseen otteluun. Ks. Odysseian III laulun alkukoristeena oleva kuva, jossa paitsi kaksivaljaikkoa nähdään myös varahevonen. — Paitsi sotarattaita oli myös olemassa nelipyöräisiä, muulien vedettäviä kuormavankkureita.

62. *Teho raskahan raudan*: alkutekstissä ei Paris nimenomaan mainitse rautaa, mutta muissa sankarieepoksen paikoissa kirveitä samoin kuin muita työaseita sanotaan milloin vaskisiksi milloin rautaisiksi. Ks. Sel. Il. I 237.

75. *Argos* ja *Akhaia* (alkutekstissä *Akhaijis*): on arveltu että, missä Argos ja Akhaijis näin mainitaan rinnatusten, edellinen lähinnä edustaa Peloponnēsosta, jälkimmäinen Pohjois-Kreikkaa; vrt. Sel. Il. II 527-534.

103. *Valkea jäärä* on uhrattava Aurinko-jumalalle (Hēliokselle eli Ēeliokselle), *musta uuhi* taas Maaemolle.

143. *Aithrē*: Troizēnin kuninkaan Pittheuksen tytär, Ateenan kuninkaan Aigeuksen puoliso, Thēseuksen äiti. Kun Kastōr ja Polydéukēs vapauttivat Theseuksen ryöstämän sisarensa Helenēn, veivät he mukanaan Aithren ja antoivat hänet Helenēlle orjaksi.

145. *Skaian portti*, kreik. *Skaiái pylai* = vasemmanpuoleinen, so. läntinen portti; esiintyy eepoksessa Troian tärkeimpänä, se kun on taistelukentän puolella. Luultavasti sama kuin joskus mainittu dardanolainen portti.

146 ja seur. *Lampos, Klytíos* ja *Hiketā'ōn* ovat Lāomedōnin poikia, kuningas Priamoksen veljiä. — *Antēnōr* kuvataan Iliaassa viisaaksi vanhukseksi, Priamoksen uskolliseksi neuvonantajaksi. *VII* laulussa (347-353) kerrotaan hänen kehoittaneen troialaisia pysymään häiriintyneessä sopimuksessa ja luovuttamaan Atreideille Helenēn ja hänen aarteensa. III 207 hän itse mainitsee talossaan kestinneensä Odysseusta ja Menelāosta, kun nämä ennen taistelujen alkua olivat tulleet lähettiläinä Troiaan. Tämä itsessään moitteeton piirre antoi myöhempien aikojen runoilijoille aiheen kuvata Antēnoria kansansa kavaltajaksi. — Iliaassa mainitaan 11 Antēnorin poikaa, uljaita urhoja.

149. *Portin korvalla* tarkoitetaan portin viereistä (toisen selityksen mukaan portin päällistä) vahvaa muuriulkonemaa, "tornia", joka oli portin suojana ja jonka tasaisella katolla hyvin sopi istua ja katsella taistelukenttää; tämmöiset ns. porttitornit kuuluivat jo historiantakaiseen linnoitusjärjestelmään; niiden jäännöksiä on mm. sen muinaislinnan raunioissa, joka lähinnä vastaa runojen Troiaa (Hissarlikin 6:nnessa, mykēneläisaikaisessa kaupungissa).

151, 152. *Puusirkat*: oikeammin *laulukaskaat*; nämä ovat *Cicada*-sukuun kuuluvia n. 10-30 mm pitkiä, puiden ja pensaiden lehvillä eläviä kalvosiipisiä hyönteisiä, joiden koiraat saavat aikaan kimeätä sirisevää ääntä, mikä kreikkalaisista oli erittäin miellyttävä; pitivätpä he niitä joskus pienissä häkeissäkin.

166-244. Tässä oletetaan, ettei Priamos vielä — sodan kymmenentenä vuonna — tunne vihollisten päällikköjä ulkonäöltä; tämä, samoin kuin se seikka, ettei Helénē (235-244) tiedä mitään veljiensä kuolemasta, on tietenkin ristiriidassa todennäköisyyden kanssa, mutta runoilija on tätä epäkohtaa vähäksynyt kaunista ja vaikuttavaa kuvaustansa luodessaan.

175. Helenēn ja Menelāoksen tytär oli Hermiónē.

189. *Amatsoonit*: tarujen sotaisa naiskansa, jonka Vähän-Aasian eri osiin vieläpä Kreikkaan tekemistä sotaretkistä oli paljon kertomuksia; niinpä heidän kerrotaan

tässä hyökänneen Frygiaan; Iliaan VI laulussa (186) mainitaan heidän taistelunsa lykialaisia vastaan; Iliaan loppuun liittyneessä “kyklisessä” *Aithiopís*-runoelmassa kerrottiin, miten he Priamoksen liittolaisina ryhtyivät taisteluun kreikkalaisia vastaan Troian edustalla. Myöhemmän perintätarinan mukaan he olivat muka asuneet Vähän-Aasian pohjoisosassa, Thermō‘dōn-joen partailla.

235-244. Helenēn veljiä *Kastoria* ja *Polydeukesta* (lat. *Pollux*) pidettiin samoina kuin *Dioskuurit*, kaksi hevosen selässä ratsastavaa jumalolentoa, jotka halki ilmojen riensivät hätään-joutuneiden avuksi. Tässä heidät kuitenkin mainitaan kuolevaisiksi ihmisiksi. Yleisimmän tarutoisinnon mukaan *Lēda* (*Lēdē*) synnytti *Kastorin* ja *Polydeuksen* sekä Helenēn Zeukselle, *Klytaimnēstran* Tyndareokselle. Mutta oli myös olemassa tarumuoto, jonka mukaan toinen veljeksistä, Polydeukēs, oli Zeuksen poika ja kuolematon, toinen, Kastōr, Tyndareoksen siittämä ja kuolevainen. Kun kuolevaisen veljen elämä päättyy, menee kuolematonkin veli hänen kanssaan manalaan. Zeus kuitenkin armossaan tasoittaa heidän kohtalonsa, niin että molemmat joka toinen päivä elävät kuolemattomien keskuudessa, joka toinen ovat manalassa. Odysseian XI laulu, jossa kuvataan Odysseuksen käynti manalassa, esitetään (300-304) asia niin, että molemmat ovat Tyndareoksen poikia ja ovat manalassa, joka toinen päivä elävinä, joka toinen vainajina.

273, 274. Villahahtuvan leikkaaminen uhrieläimen päästä kuului sankariajan valauhri-menoihin; villojen jakeleminen troialaisten ja kreikkalaisten johtomiehille tarkoitti sitä, että kaikki ottivat vastuulleen valan velvoitukset.

278, 279. *Manalaiset kumpikin*: Hādēs (*Aï‘dēs*) eli, kuten joskus sanotaan, “manalainen Zeus”, ja hänen puolisonsa Persefónē (Persefóneia). — Niissä piireissä, joiden elämänkatsomus kuvastuu Homēroksen runoudessa, uskottiin vainajain “haamujen” manalassa viettävän jonkinmoista tajutonta varjoelämää, jossa mistään rangaistuksista ei voi olla puhetta. Poikkeuksina on pari Iliaan paikkaa (III 278, 279 ja XIX 259, 260), joissa puhutaan valanrikkojain haudantakaisesta rangaistuksesta, sekä tunnettu, verraten nuori Odysseian paikka (XI 576-600), jossa kuvataan muutamien suurten rikoksentekijäin manalassa kärsittäviä vaivoja. Jälkimmäisten (Tityoksen, Tantaloksen ja Sisyfoksen) rangaistus johtuu siitä, että he ovat aivan erikoisesti, mieskohtaisesti rikkoneet jumalia vastaan; valanrikkojat taas ovat itse vannoessaan antautuneet kohtalonsa alaisiksi. Joka tapauksessa nämä poikkeukset edellyttävät haudantakaiseen oloon nähden toista, luultavasti vanhempaa kantaa kuin se, mikä eepoksessa muuten vallitsee.

285-291. Troialaisten tarjoamien sovintoehtojen ohessa Agamémnōn tässä vielä vaatii jonkinmoisen rangaistussakon (kreik. *dikē*, suomennoksessa “lunnaat”). Omituista kyllä troialaisilla ei ole mitään siihen sanottavaa. Neljännessä laulussa sitten kerrotaan koko sopimuksen rikkomisesta.

301. *Pois vieras puolisot vieköön*: nimittäin orjuuteen.

310. Priamos vie teurastetut lampaat Troiaan, kaiketi kuopattaviksi tai muuten hävitettäviksi. Valauhrien lihaa ei nautittu, vaan ne joko poltettiin kokonaan tuhkaksi tai heitettiin mereen tai kuopattiin maahan.

332-335. *Sopa*: vastaava kreik. sana on *thōrēks*; tällä tarkoitetaan (ainakin

useimmissa paikoissa) vaskista rintahaarniskaa, joka oli muodostettu kahdesta kuperasta levystä: rinta- ja selkäsuojuksesta. Kuten 360:nnestä säkeestä näkyy, tämä rintahaarniska oli niin väljä, että siihen puettu taistelija joskus notkealla liikkeellä voi väistää keihästä, joka on sen lävistänyt. — Toisenlaista sotisopaa kuvataan esim. Il. IV 132 ja seur. — *Iso, raskas kilpi*: säkeestä 356 käy ilmi, että on ajateltava ympyräkilpeä; samanlainen on säkeestä 347 päättäen Menelāoksenkin kilpi.

406. *Tuttusi*: Pariin.

419, 420. Säkeestä 422 nähdään, että Heleneä seurasivat aikaisemmin (143, 144) mainitut “saattajanaiset”.

445. *Kranáē*: tuntematon saari, kenties runoilijain vapaasti keksimä.

448. *Vuoteess’… kuvereikäisessä*: tarkoitetaan vuodetta, jonka kehyksessä on reikiä hihnoja varten, jotka muodostavat pohjan.

NELJÄS LAULU.

Valat rikotaan. Agamemnonin tarkastuskäynti.

Zeuksen kehoituksesta Athene pitää huolta siitä, että sopimus troialaisten taholta rikotaan. Siinä tarkoituksessa hän ihmisen hahmossa yllyttää Pandaroksen ampumaan jousella Menelaosta. Tämä haavoittuu, ja Agamemnon käskee väkensä ryhtymään taisteluun; käyden osastosta toiseen hän nuhtelee vitkastelijoita, kiihottaa taistelunhaluisia, ylistää taattuja urhoja. Alkaa ankara taistelu, jossa troialaisia kiihottaa Apollon, kreikkalaisia Athene.

8. *Argos* oli Hērēn palvelun tärkein pesäpaikka Kreikassa. — *Alalkomenái*: kaupunki Boiōtiassa; siellä oli ikivanha Athēnē-jumalattaren pyhäkkö; — alkuaan oli kai Alalkoménē ollut vihollisia torjuvan, suojelevan jumalattaren nimi, josta kaupungin nimi johtui.

31-36. *Hērē* esiintyy sankarieepoksessa troialaisten leppymättömänä vihollisena. Tässä lausumistaan sanoista päättäen Zeus ei tiedä, mistä tuo tuima viha johtuu; tämä kysymys onkin Iliaassa yleensä jätetty syrjään; yhdessä kohden vain, paikassa, joka nykyisessä muodossaan on runoelman nuorimpia (*XXIV* 27-30), mainitaan Hērēn ja Athēnēn vihaavan Priamosta ja hänen kansaansa sen tähden, että Paris (tietenkin kun kolme jumalatarta alisti keskinäisen kilpailunsa hänen ratkaistavakseen) oli ylistänyt Afrodītea, mutta torunut molempia muita (näin alkutekstissä). Koko tämä kilpailu- ja ratkaisuaihe on muuten Iliaalle vieras; sitä vastoin se kyllä esiintyi “Kypria”-eepoksessa.

102. *Valosyntyinen*, kreik. tekstissä *lykēgenē‘s*. Tämän epiteetin merkitys on epävarma; sitä on selitetty joko *Lykiassa syntyneeksi* tai *valon synnyttäjäksi* tai *valossa syntyneeksi*. Kielelliset seikat puoltavat lähinnä viimeksi mainittua selitystä. Myöhempinä aikoina oli kyllä olemassa taruja, joiden mukaan Apóllōn oli Lykiasta kotoisin; Iliaankin mukaan häntä palvellaan Lykiassa (nimittäin Trōás-maakunnan sennimisessä seudussa; vrt. Il. IV 103, V 105).

105 ja seur. *Kauriin, kallionkiipeäjän*: ks. Il. III 24, Sel. — Sankarieepoksessa mainitaan usein jousten olevan sarvesta valmistettuja. Tavallisesti on (kuvissa esiintyvien jousien nojalla) arveltu, että kaksi sarvea oli kokonaisina (ainoastaan siloitettuina) yhdistetty lujalla metalliputkella, joka ammuttaessa oli kädensijana. On kuitenkin epäilyttävä olisiko sellaista jousta ollenkaan voitu taivuttaa. Todennäköisemmältä tuntuu sen tähden toinen selitys, jonka mukaan sarvet sahattiin pitkin pituuttaan ohuiksi levyiksi ja näitä sitten liimattiin tai muulla tavalla sovitettiin lujasti yhteen. Siinäkin tapauksessa olisi jousen molempia puoliskoja yhdistänyt luja putkentapainen kädensija, *pēkhys*, joka mainitaan mm. Od. XXI 419 (alkutekstissä). Jousi oli sangen kankea, niin että se viritettäessä oli painettava lujasti maata vastaan, kunnes sen toisessa päässä oleva jänne ulottui toisessa päässä olevaan renkaaseen, johon se oli kiinnitettävä.

123. *Odan*: nuolenpään, joka alkutekstin mukaan on *rautainen*; vrt. Sel. Il. I 237.

132-137. *Sopa kuss' ihon suojana on sovan alla*: Menelāoksen "sopa" (*thōrēks*) näkyy olevan toista laatua kuin edellä (III 332-335, ks. Sel.) kuvattu Pariin haarniska. Koska sen reunat takin reunain tavoin menevät päällekkäin vartalon etupuolella, se nähtävästi on tehty nahasta tai jostakin muusta verraten pehmeästä aineesta; ainakin myöhempinä aikoina sellaiset nahkapanssarit näkyvät usein olleen metallisuomuksilla päällystetyt (vrt. esim. Iliaan II laulun otsakekuvaa ja VI laulun loppukoristetta, vaasimaalauksia VI ja V vuosisadan vaihteelta e.Kr.). — Menelaoksen sopa on vyötetty kultasolkisella vyöllä; sen alla taas on vatsan suojana vaskella päällystetty (vrt. esim. Il. IV 187) leveä alusvyö: "levysonnus" (*mitrē*).

151. *Siderihmat*: jänne: tai suonirihmat, joilla nuolenpää oli kiinnitetty varteen.

186. *Lieve*: kreik. tekstin vastaavaa sanaa, *zōma*, on selitetty useilla eri tavoin. Mm. on arveltu sillä tarkoitettavan niitä vyötäisistä riippuvia metallilevyillä päällystettyjä nahkaliuskoja, joita niin usein näkee antiikkisissa soturien kuvissa (niin esim. Iliaan II ja III laulun otsakekuvissa muutamilla henkilöillä). Tämänlaatuista "lievettä" ei kuitenkaan koskaan kuvata sankarieepoksessa, niin seikkaperäisesti kuin siinä tehdäänkin asepuvuista selkoa. Yhdessä paikassa (Il. XXIII 683) *zōma*lla ilmeisesti tarkoitetaan lannevyötä, mikä lieneekin sanan alkuperäinen merkitys; eräässä paikassa (Od. XIV 482, vrt. 489) se merkitsee samaa kuin *khitō'n* (= mekko, ihotakki); nyt esillä olevassa paikassa ja samoin myös säkeessä 215 sanat *zostē'r* (vyö), *zōma* ja *mitrē* vastaavat *juuri saman asepuvun* kuvauksessa aikaisemmin käytettyjä sanoja *zostē'r*, *thōrēks* ja *mitrē* (vrt. 132-137, Sel.). Siitä päättäen *zōma*lla tässä tarkoitetaan itse "sotisopaa".

219. *Kheirōn*: Pēlionin vuoristossa asustava kentauri, hurskas ja viisas, ei väkivaltainen kuin muut kentaurit. Tämän Iliaan paikan mukaan hän on antanut itse Asklēpiokselle lääkkeitä; hän on myös opettanut lääketaitoa Akhilleukselle (Il. XI 832) ja ollut hyvissä väleissä tämän isän, Pēleuksen kanssa (vrt. Il. XVI 143, 144, XIX 390, 391). Myöhempien tarujen mukaan hän on Akhilleuksen ja muidenkin sankarinuorukaisten kasvattaja.

319. Tässä mainitusta urotyöstä kerrotaan tarkemmin Il. VII 132-156.

372-400. Diomēdeen isä *Tydéus* oli tarun mukaan Aitōlian Kalydōnin kuninkaan

Oineuksen poika ja siis Meleagroksen veli (ks. Il. II 641, IX 529-599, XIV 113-125). Surmattuaan erään enonsa hän läksi maanpakoon, pääsi Argoksen kuninkaan Adrāstoksen (Adrēstoksen) turviin ja sai tämän tyttären puolisokseen. Oli yksi niistä “seitsemästä sankarista”, jotka johtivat sotaretkeä Thebaita vastaan, syöstäkseen Oidipūksen pojan Eteokleen valtaistuimelta ja asettaaksensa hänen karkoitetun veljensä Polyneikeen hänen sijalleen. “Seitsemän sankarin sodassa” hän kaatui. Taruissa hänet kuvataan rohkeaksi ja vihassaan hillittömäksi urhoksi. Vrt. myös Il. V 800-813, X 285-290.

385. Kadmeijit, ks. Il. II 494-510. Sel.

395. *Haimōn*: esiintyy thēbalaistarustossa. Hän on Kreōnin poika; erään kertomuksen mukaan hän on viimeinen, jonka Sfinksi surmaa ennen kuin Oidipūs kukistaa sen; Sofokleen “Antigónē”-tragediassa taas hän on Antigonēn sulhanen; oli myös olemassa tarina, jonka mukaan *Maiōn* oli hänen ja Antigonen poika.

406-408. Tarun mukaan vasta “seitsemän sankarin” poikien, ns. *epigonien*, onnistui valloittaa Thēbai.

434. *Antajat valkean maidon*: vielä meidän päivinämme nautitaan Kreikassa enemmän lampaan- kuin lehmänmaitoa.

440. *Vaino, Hirmu, Riita*: kreik. *Phobos* (oikeastaan = “pako”), *Deimos* ja *Eris*, tässä haltioiksi olennoituina.

515. *Trītogéneia*: Athē‘nē jumalattaren liikanimi. Sen on selitetty merkitsevän: päästä (so. Zeus-jumalan) syntynyt, kolmantena syntynyt, Tritoon-joesta tai yleensä vedestä syntynyt, mutta nämä ovat vain arveluja.

517. *Diō‘rēs*: epeijien päälliköitä, ks. Il. II 622.

533. *Hiussykkyrä-päiset*: kreik. *akrókomoi* = päälaki-tukkaiset; tällä luultavasti tarkoitettiin, että thrākialaisilla oli tukka niin kerittynä, että vain keskelle päälakea jäi hiustöyhtö eli suortuva.

VIIDES LAULU.

Diomedeen Urotyöt.

Taistelun tuoksinassa kunnostautuu varsinkin Diomedes, jolle Athene lisää voimia ja uljuutta. Mm. hän kaataa Pandaroksen ja heittää valtavalla kivellä Aineiasta, niin että tämä menee tainnoksiin. Aineiaan äiti Afrodite yrittää häntä pelastaa, mutta Diomedes haavoittaa jumalatarta peitsellään, ja tämä pakenee Olympokselle. Diomedes hyökkää uudestaan Aineiaan kimppuun, mutta Apollon torjuu hänet ja pelastaa Aineiaan Troiaan. Ares kiihottaa Troialaisia ja lähettää toipuneen Aineiaan uudestaan taisteluun. Areen avustamana Hektor johtaa troialaiset rajuun hyökkäykseen. Väkevän Aiaankin täytyy peräytyä. Lykialainen Sarpedon surmaa Herakleen pojan Tlepolemoksen, mutta haavoittuu itse. Here ja Athene lähtevät kreikkalaisia rohkaisemaan. Athenen yllyttämänä Diomedes hyökkää itse Areen kimppuun ja iskee häneen haavan, niin että hän kaatuu maahan ja hänen täytyy etsiä turvaa ja hoivaa Olympokselta.

5, 6. … *Tähti, mi syksyin yöss’ yli muitten kiiluu kirkkainnaan, kun on kylpenyt Okeanossa*: Seirios eli koirantähti (*Sirius*), taivaan loistavin tähti; sen sanotaan olevan kirkkainnaan, kun se *elonaikana* alkaa tulla näkyviin aamutaivaalla; se on silloin muka kylpenyt maailmanvirrassa; vrt. Il. XXII 26-32, Sel.

59, 60. Nimet *Tektōn* (= kirvesmies, salvomies, rakentaja) ja *Harmōn* (= liitosten laatija) on nähtävästi tekaistu näiden henkilöiden jälkeläisen ammattitaidon vuoksi.

95. *Lykāonin loistava poika*: Pandaros.

113. *Punossilmukkain läpi*: kreik. tekstissä puhutaan punotusta, so. kaiketi neulotusta tai solmustetusta *khitōn*ista; tarkoitetaan haarniskan alla olevaa paitaa eli ihotakkia.

175. *Torjumaton kuka liekin tuo*: Homēroksen urhojen kypärissä on usein poskisuojukset (kenties nenäsuojuksetkin), joten kasvoista ei ole paljoa näkyvissä (vrt. esim. Il. XVIII laulun otsakekuvaa; XI laulun loppukoristeena olevassa kuvassa nähdään nenänsuojus ja ylöspäin käännetyt poskisuojukset). Siten voidaan selittää se seikka, ettei Ainéiās tässä tunne Diomēdesta.

222. *Trōs*: Troian ja Dardanian hallitsijain sukutaulu Iliaan mukaan (ks. Il. XX 215-241):

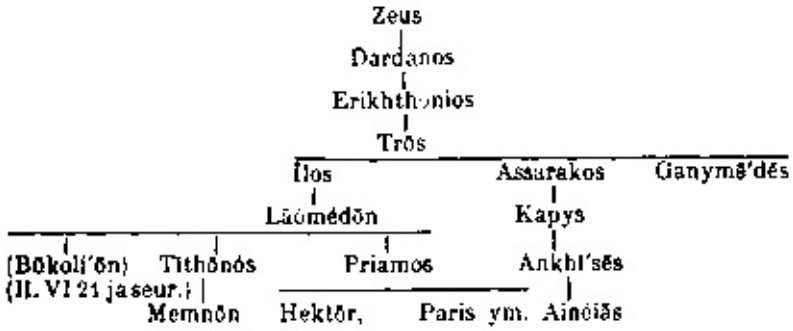

— Toisissa lähteissä sukusuhteet esiintyvät jonkin verran toisenlaisina. Niinpä Ganymedestä sanotaan joskus Laomedonin pojaksi, joskus taas hänen veljekseen. — Aineiaan hevoset ovat Trōs-urhon muinaisen valjaikon kantaa, vrt. 265 ja seur.

266. *Ganymēdeen, … pojan ryöstetyn*: Iliaan XX laulussa (233-235) jumalien kerrotaan ryöstäneen Ganymedeen hänen kauneutensa tähden, jotta hän eläisi kuolemattomien parissa Zeuksen juomanlaskijana. Tavallisemman tarun mukaan Zeus itse lähetti kotkansa ryöstämään lempimänsä nuoren kuninkaanpojan.

313. Tarun mukaan Afrodī‘tē yhtyi lemmenliittoon nuoren kuninkaanpojan Ankhīseen kanssa, kun tämä Ida-vuoriston rotkoissa kaitsi isänsä karjaa.

327. *Uros itse*: Sthenelos.

338. *Vaippa*: alkutekstissä *peplos*. Tällä nähtävästi tarkoitettiin alkuaan isoa neliskulmaista (villaista) kangaskappaletta, jota käytettiin useihin eri tarpeisiin. Niinpä peploksella peitettiin sotarattaita, milloin niitä ei käytetty (Il. V 194,195); peploksia mainitaan Odysseiassa komeiden istuimien peitteinä (Od. VII 95-97); Iliaan XXIV laulussa taas (795, 796) verhotaan peploksilla Hektōr-vainajan luut, ennen kuin ne suljetaan kultaiseen arkkuun. Mutta useimmin peplosta kuitenkin mainitaan naisten (varsinkin myös jumalattarien) pukineena. Tämä pukine on

nähtävästi saatu aikaan siten, että iso neliskulmainen kangaskappale pantiin ruumiin ympärille, niin että sivureunat yhtyivät oikealla puolella. Yläreunat kiinnitettiin toisiinsa hartioiden kohdalta isoilla säppineuloilla; siten syntyi pääaukko, ja käsivarret jäivät vapaiksi. Pitkin oikeata kuvetta reunat kiinnitettiin toisiinsa säppineuloilla tai soljilla. Pukua pidettiin tavallisesti vyötettynä.

370. *Diō‘nē*: Afrodī‘tē on Homēroksen mukaan Zeuksen ja Dionen tytär; huom., että Dōdōnan pyhäkössä Dionea palveltiin Zeuksen rinnalla hänen puolisonaan. — Hēsiodoksen “Theogoniassa” kerrotaan Afroditen synnystä aivan toisella tavoin.

385-391. *Efiáltēs* ja *Ōtos*: näiden taruhenkilöiden yhteisnimenä on Alōadit (tai Alōeidit), mikä nimi muka johtui siitä, että heidän isänsä oli Alōéus; Odysseiassa mainitaan (XI 306), että Alōeus oli puolisolleen Īfidameialle siittänyt heidät. Luultavampaa kumminkin on, että tuo nimi on johdettu alōē’-sanasta, joka merkitsee puimatannerta, ja että ōtos ja Efia’ltēs alkuaan ovat olleet jonkinlaisia elon tai kasvullisuuden haltioita. Tarun mukaan ne ovat kovin väkeviä ja rohkeita urhoja, jotka muka yhdeksänvuotiaina olivat yhdeksän syltä pitkät ja hartioiltaan yhdeksän kyynärää leveät. Julkeudessaan he ryhtyivät taisteluun jumalia vastaan; yrittivätpä nostaa Pēlion-vuorta Ossan päälle ja Ossaa Olympoksen päälle, valloittaakseen siten jumalilta taivaan. Tämä olisi onnistunutkin, jollei Apollōn olisi heitä surmannut. Näin kerrotaan Odysseian XI laulussa (305-320). — Alkutekstin mukaan (387) he sulkivat Areen isoon vaskiseen *ruukkuun*. — *Ēeri’boia*: Aloeuksen puoliso, Aloadien äitipuoli.

392-404. Tässä on vihjomalla viitattu eräisiin hämäränlaisiin Hērakleen taruston kohtauksiin. Hērē on Herakleen ainainen vainooja, mutta missä tilaisuudessa hän muka sai Herakleen nuolesta haavan, on epätietoista. Herakleen ja Hādeen (Aïdeen) taistelun voisi ajatella tapahtuneeksi silloin, kun Herakles väkivalloin ryösti ja vei ylös elävien ilmoille manalan kolmipäisen koiran, Kerberoksen; tälle käsitykselle antaa tukea *vainajien* mainitseminen (tekstin sanamuodon mukaan Hades sai haavansa *vainajien keskuudessa*). Tämä muka tapahtui “*en pylōi*“, jossa *pylos*-sanan on arveltu merkitsevän samaa kuin *pyloi* = portti, ja tuntuuhan luonnolliselta, että taistelu manalan vahtikoirasta tapahtui manalan uksilla. Antiikkiset tulkitsijat kuitenkin selittelivät paikkaa toisin; he näet olivat sitä mieltä, että tässä on puhe siitä Herakleen ja Pylolaisten (*en Pylōi = Pyloksessa*) sodasta jota mainitaan Iliaan XI laulussa, 690-693; siinä taistelussa, niin selitettiin, olivat jumalatkin mukana, pylolaisten (Nēleuksen) puolella Poseidon, *Here*, *Hades*, Herakleen puolella Athene ja Zeus; Hēsiodoksen ja Pindaroksen runoissa on kohtia, joista tämänsuuntaisellekin selitykselle on voitu saada jonkinmoista tukea. — Tätä sotkuista taruvyyhteä ei ole helppo selvittää. Mahdollista on, että jo esillä oleva Iliaan paikka on syntynyt useiden eri tarujen sekoituksesta. — Huom., että Heraklesta, joka säkeessä 396 mainitaan Zeuksen pojaksi, säkeessä 392 sanotaan Amfitryōnin aaluvaksi; tarun mukaan Amfitryonin puoliso Alkmē‘nē synnytti hänet Zeukselle.

401. *Paiē’ōn*: Homēroksen runoelmissa jumalien lääkäri. Myöhempinä aikoina tämä nimi esiintyy (*Paiā‘n*-muodossa) tavallisesti Apollōnin, joskus Asklēpioksen, tilapäisesti jonkun muunkin jumalan lisänimenä. Yleisnimenä se merkitsee ylistys- tai rukousvirttä, ks. Il. I 473, Sel.

412. Diomēdeen isä Tȳdéus oli saanut vaimokseen Adrēstoksen (Adrastoksen) tyttären (ks. Il. II 559-580 Sel.; vrt., Il. XIV 121). Esillä olevan paikan mukaan Diomedes siis oli isänsä lanko.

453. *Käsitaljat*: kreik. *laisē‘ia*, luultavasti kilpien asemesta käytettyjä eläimentaljoja, ks. Il. II 388, 389. Sel.

542-545. *Diokleen* kaupunki *Fērē* mainitaan myös Odysseiassa (III 488); siellä sen nimi esiintyy *Fērái*-muodossa. Eräässä toisessa Odysseian paikassa (XXI 15, 16) Ortilokhoksen talon sanotaan olevan Messēnēssä (Ortílokhos on kai sama nimi kuin Orsílokhos). Iliaan IX laulussa (151, 293) taas mainitaan *Fērái* Agamemnonin vallan alaisten Etelä-Messenian kaupunkien joukossa. Kun nyt puheena olevassa paikassa Diokleen sanotaan olevan “Pylos-maata halkovan” Alfeiós-joen kantaa, niin se tuntuu viittaavan toiseen seutuun, Pylos-maan pohjoisosaan (ks. Il. I 248, Sel.) — Saattaa muuten olla niinkin, ettei runoilija ole ollut oikein selvillä puheenaolevien paikkakuntien maantieteellisestä asemasta. Vrt. myös Od. III 488, 489, Sel.

576 ja seur. *Paflagonit* ja *Pylaiménēs*: ks. Il. II 851-855 ynnä Sel. — Iliaan XIII laulussa (658) sama Pylaimenes esiintyy jälleen elävänä! Tämmöiset kompastukset ovat Homēroksen runoelmissa sangen harvinaisia.

609. Tässä mainittu *Menésthēs* on toinen henkilö kuin ateenalaisten johtaja *Menesthéus* (ks. Il. II 552).

613. *Paisos*: sama kaupunki, jonka nimenä Iliaan II laulussa (829) on *Apaisos*.

640-651. Tarun mukaan oli Poseidōn (tai Poseidon ja Apóllōn; Il. VII 452, 453; XXI 441-457) rakentanut Lāomedōnille Troian linnanmuurit; kun Laomedon ei suorittanut sovittua palkkaa, lähetti Poseidon merihirviön, joka söi suuhunsa suuret joukot hänen alamaisiaan eikä ollut poistettavissa, ennen kuin Laomedon olisi antanut sille oman tyttärensä Hēsionēn syötäväksi. Silloin Hēraklēs surmasi hirviön ja pelasti rantakallioon kytketyn Hesionen; palkkioksi hänen tuli saada ne hevoset, jotka Zeus oli lahjoittanut Trōs-kuninkaalle korvaukseksi ryöstämästään Ganymēdeestä (vrt. 265-267). Laomedon rikkoi taaskin sanansa ja suuttunut Herakles palasi ja hävitti Troian; tämä oli Troian ensimmäinen hävitys. — Hēsio’nē joutui silloin Herakleen asekumppanin Telamōnin sotasaaliiksi.

693. *Zeun jalovartinen tammi*: tätä lähellä Skaian porttia kasvavaa pyhää puuta mainitaan useissa paikoin.

705-707. Enimmät kreikkalaiset, jotka Hektorin ja Areen näissä säkeissä sanotaan surmanneen, esiintyvät ainoastaan tässä paikassa.

741. *Gorgōn pää*: pelottava kummitus, leveä irvinaama, suussa torahampaat, kieli ulkona suusta, tukassa käärmeitä. Tavallisen tarun mukaan Gorgoja (Gorgoneja) oli ollut kolme; yksi niistä oli Medūsa, jolta Perséus sivalsi pään poikki; tämän kaamean pään luultiin kivetyttävän näkijän, ja sen kuvaa käytettiin taikavoimaisena pahan torjumiskeinona. Sitä kuvailtiin hyvin usein *aigiiseen* (ks. Il. I 202 Sel.) sovitetuksi.

742, 743. *Kypärä nelinirkko* (*kynéē tetraphálēros*): tällä luultavasti tarkoitetaan neljällä kupulalla (kahdella kumpaisessakin syrjässä) koristettua kypäriä.

749. *Hōrat*: vuodenaikojen ja niissä ilmenevän järjestyksen haltiattaret; heitä kuvailtiin suloisiksi nuoriksi neitosiksi.

785. *Stentōr*: mainittu vain tässä paikassa. “Stentorin ääni” tuli sittemmin sananparreksi.

789. *Skaian portti*: alkutekstissä puhutaan tässä *Dardanolaisportista*. Tätä selitetään tavallisesti samaksi kuin Skaian portti; eräät tutkijat ovat tosin taipuvaiset pitämään sitä samana kuin se portti, mikä oli mykēneläisaikuisen Troian kaakkoispuolella. Edellinen selitys tuntuu kuitenkin olevan paremmin perusteltu. Vrt. Il. III 145, Sel.

796, 797. Tässä runoilija on sekoittanut molemmat kilpityypit: leveä olkahihna (“*kannike laaja*“) kuuluu miehenkorkuiseen nahkakilpeen, ei pyöreään metallikilpeen (ks. Il. II 388, 389, Sel.).

808. Tämä kaavamainen säe sopii tähän paikkaan huonosti. Se on, Aleksandreian filologien ajoilta alkaen, epäilyttänyt tutkijoita.

832, 833. Sitä Areen aikomusta ja mielenmuutosta, johon tässä viitataan, ei ole aikaisemmin mainittu. Runoilija on nähtävästi pannut tähän tuon aikomusaiheen vain siksi, että se *tässä paikassa* tuntui runollisesti tehokkaalta.

845. Kreik. kansanuskon mukaan manalan hallitsijalla, Hādeella, oli kypärä, joka teki sen, joka pani sen päähänsä, näkymättömäksi. — Huom., että nimi Hādēs (alkuperäisempi, Homēroksen kielessä käytetty muoto *Aï‘dēs*) luultavasti alkuaan merkitsi näkymätöntä tai näkymättömäksi tekevää.

875. *Kun loit sinä tuon tytön hurjan*: vrt. Il. I 194, Sel.

898. *Uranon lapset*: Kronos ja muut Titaanit, jotka ovat teljetyt Tartaroksen syvänteihin: vielä heitäkin syvemmälle Zeus olisi muka syössyt Areen.

KUUDES LAULU.

Hektorin ja Andromakhen kohtaus.

Jumalien poistuttua taistelu jatkuu. Voitto kallistuu kreikkalaisten puolelle. Veljensä Helenoksen neuvosta Hektor lähtee kaupunkiin kehoittamaan äitiään Hekabea muiden arvokkaiden naisten kanssa kääntymään rukouksin ja lahjoin Athene-jumalattaren puoleen. Taistotantereella Diomedes ja Glaukos ovat ryhtymäisillään toistensa kimppuun, mutta selviääkin, että heitä yhdistää perinnäinen majaystävyys, ja he erkanevat vaihdettuaan lahjoja. Suoritettuaan kaupungissa varsinaisen tehtävänsä Hektor käy nuhtelemassa taistelusta vetäytynyttä Parista ja saakin tämän palaamaan taistotantereelle. Haettuaan vaimoansa Andromakhea kodistaan hän tapaa tämän kaupungin portilla. Sydämellisen keskustelun jälkeen hän jättää puolisonsa ja pienen poikansa hyvästi.

34-36. *Satnióeis* ja *Pēdasos*: joki ja kaupunki Trōás-maakunnan eteläosassa; seudun asukkaita sanotaan Il. XXI 86 lelegeiksi. — *Fylakos*: troialainen, toinen henkilö kuin Il. II 705 mainittu kreikkalainen. — *Lēitos*: boioottien johtajia (Il. II 494). — *Eurýpylos*. ks. Il. II 736, Sel.

37. *Adrēstos*: tämän nimisiä henkilöitä esiintyy troialaisten puolella 2 tai 3; Argoksen kuuluisa kuningas Adrēstos (Adrāstos) on tietysti aivan toinen henkilö.

39. *Tamariski*: kreik. *myrikē*, eräs pensasmainen varpukasvi.

89-92. Homēroksen runoelmat eivät yleensä tiedä mitään jumalankuvista ja niiden palvonnasta; ainoana poikkeuksena on tämä VI laulussa oleva kohtaus; sehän näyttää edellyttävän, että Troian Athēnēn-temppelissä oli istuvan jumalattaren kuvapatsas. Ovatpa muutamat tutkijat arvelleet, ettei tässäkään puhuta mistään kuvasta, vaan että sanoja “Athenen helmaan, polvien päälle” on käsitettävä kuvaannollisena lausepartena. Luultavampaa kuitenkin on, että se runoilija, joka on laatinut ihanan kertomuksen Hektorin ja Andromakhen kohtauksesta (369-502) ja liittänyt sen runoelman muihin aineksiin puheenaolevan palvonta episodin avulla, tätä kuvatessaan on joutunut poikkeamaan runoelmassa muuten edellytetyistä tavoista ja noudattamaan oman aikansa oloja.

119. *Glaukos*: lykialaisten johtaja (Sarpēdōnin rinnalla), Il. II 877; hänen suvustaan ks. VI 145 ja seur.

130-140. *Lykū‘rgos* (*Lykóorgos*): tavallisen tarun mukaan thrākialainen kuningas, joka vastusti Dionȳsoksen palvelusta. *Nȳsa*, tarunomainen vuoriseutu, jossa Dionysos muka vietti lapsuutensa. — Kreikk. tarustossa on useampiakin kertomuksia, joissa kuvastuu Dionysoksen hurmaintoisen uskonnon leviäminen ja sen herättämä vastarinta.

152. Tavallisen selityksen mukaan tarkoitetaan *Efyrēllä* tässä Korinthosta. Toinen Efýrē mainitaan Il. II 659, ks. Sel.; vrt. myös *Aakkosellinen luettelo*.

153, 154. *Sīsyfos* kuvataan tarustossa — osaksi humoristisin piirtein — mitä ovelimmaksi petkuttajaksi “viekkain mies suvust’ ihmisien;” osasipa hän muka kahdesti petkuttaa itse kuolemankin. Mutta lopulta hänen kävi kuitenkin huonosti: hän on niitä pahantekijöitä, jotka manalassa saavat osakseen ikuiset vaivat. Odysseian XI laulussa (593-600) kerrotaan, että hänen on työnnettävä valtava kivimöhkäle ylös vuorelle, mutta, kun hän juuri on saanut sen huipulle asti, se vyöryy takaisin alas tasangolle, ja hänen on aloitettava turha työnsä uudestaan. — Sisyfos on tämän paikan mukaan *Aioloksen* poika, kreik. *Aiolídēs*; tarkoitetaanko, että hän polveutuu siitä Aioloksesta, joka myöhemmän heimotarinan mukaan oli Hellēnin poika, on epävarmaa; isännimi Aiolides voi kenties olla tekaistu *aiólos* (vilkaskäänteinen, vilkkuva) adjektiivista, Sisyfoksen vikkelän kekseliäisyyden vuoksi. Myöhemmässä runoudessa Sīsyfoksesta joskus tehtiin Odysseuksen isä; häneltä muka Odysseus oli saanut oveluutensa perinnöksi. — Kuva: Odysseian XI laulun loppukoriste.

155. *Bellerofōn*: alkutekstissä nimi esiintyy täyteläisemmässä muodossaan: *Bellerofo’ntēs*.

157 ja seur. *Proitos* on yleisimmän tarun mukaan Tirynsin kuningas; Iliaan mukaan hän hallitsee Efyrēssä. Kerrottiin, että hän veljensä Akrisioksen karkoittamana oli paennut Lykiaan; siellä hän oli nainut kuningas Iobateen tyttären *Anteian* (tai Stheneboian); appensa sotajoukon avulla hän oli sitten päässyt takaisin valtakuntaansa.

168-170. Homēroksen eepoksissa ei missään muualla mainita kirjoitustaitoa; on ilmeisesti tahdottu kuvata aikaa, jolloin tämä taito oli muka vielä tuntematon (tai ei ainakaan käytännössä). Onko tässä ainoassa paikassa tehty poikkeus, siis (runoilijan kannalta) anakronismi? *Yhteentaittuvan taulun* mainitseminen kyllä ilmaisee, että runoilija itse on tuntenut kirjoitustaidon; yhteentaitettava tauluhan oli antiikkisen kirjeen tavallinen muoto. Mutta siitä huolimatta tässä tuskin on tarkoitettu varsinaista kirjoitusta. “Turmiokirjat”, “salamerkit” tuskin ovat muuta kuin sovittuja merkkejä, piirtoja, joilla kenties on ollut joku maagillinen merkitys. Pääasiassa siis runoilijan kuvaus on kuin onkin pysynyt muinaislaulun oikeissa puitteissa, kaukaisen sankariajan oloissa.

179-188. *Khimaira*: nykyajan kielissä *chimère*. — Tavallisesti kerrottiin, että *Bellerofontēs* (eli Bellerofō´n) Pēgasoksen, siipihevosen, selässä kohosi ilmoihin ja ylhäältäpäin iski Khimairan hengiltä.

184. *Solymit*: kreik. *Solymoi*, ainoastaan muinaistarinoissa esiintyvä kansa, jonka luultiin eläneen Vähän-Aasian Lykiassa tai sen läheisyydessä.

201. *Alēionin kenttä*: luult. = “harhailukenttä”, vrt. kreik. *alā‘sthai* = harhailla.

205. *Artemis*-jumalattaren luultiin välistä äkillisesti nuolillaan tappavan naisia; vrt. Il. IV 428, XIX 58, 59, XXI 483, 484; viimeksi mainitussa paikassa Zeuksen sanotaan luoneen Artemiin jalopeuraksi vaimoja vastaan.

216. *Oinéus*: Kalydōnin kuningas, Diomēdeen isoisä, ks. Il. II 641 ja seur.

219, 220. *Malja parikorva*: ks. Il. I 585, Sel.

243-250. *Pylvähiköt*: etupäässä on ajateltava suuren salirakennuksen, *megaron*in, (vrt. Od. I 329, Sel.) pihanpuoleisen päädyn edessä olevaa pylväseteistä (*prodomos*, *aithū´sē*): sitä paitsi useat muutkin pihan kupeilla olevat suojat, vajat jne. avautuivat pihalle päin pylväiköillä — Kumpaisellakin puolella pihaa oli rivi erillisiä huoneita eli kammioita (*thalamoi*): toisella puolella Priamoksen poikien ja miniäin, toisella puolella taas hänen tyttäriensä ja vävyjensä suojat (vrt. vanhaa suomalaista aittajärjestelmää). — Hektorilla ja Pariilla näkyy olleen omat talot (vrt. 313 ja seur., 370 ja seur.).

251, 252. *Emo*: Priamoksen iäkäs puoliso Hekábē. — *Laodikē*: ks. Il. III 122-124.

290. *Sīdonia* (*Sīdoniē*): kaiketi = Sidonin alueeseen kuuluva maakunta (Foinikiassa).

326. Aikaisemmin ei ole mitään mainittu suuttumuksesta, jonka Hektōr tässä mainitsee syyksi, minkä tähden Paris on poistunut taistelusta. Selitykseksi on viitattu siihen, että Hektor on voinut arvata Pariin närkästyneen kansalaistensa osoittamasta epäsuosiosta (Il. III 320-322, vrt. 453, 454). Mutta tästä epäsuosiosta puhuttaessa ei edes mainita, että Pariilla oli siitä mitään tietoa. Täytynee myöntää, että runoelmassa tässä kohden on vähän hatara liitos.

386. *Suuri Īlionin torni*: tarkoitetaan samaa porttitornia, joka mainittiin II 149, ks. Sel.

395-397. *Eetíōn*, *Plakos-vuori* ja *Thēbe*: ks. Il. I 366 ynnä Sel.

403. *Astýanaks* = “kaupungin kuningas”.

420. *Vuorien immet*: vuorten luonnottaret eli nymfit, *Oreiadit* (“Oreadit”).

426. *Tänne*: Troiaan, oikeastaan Troian edustalla olevaan kreikkalaisleiriin.

428. *Isän linnoilla*: isänsä (ei Andromakhen isän) kodissa. — *Hänet nuolillaan … Artemis ampui*, ks. Sel. 205.

433. *Viikunapuu*: tämä merkkipuu mainitaan myös Il. XI 167 ja XXII 145 (vrt. Sel. viimeksi mainittuun paikkaan).

435-439. Näitä rynnäköitä ei muualla mainita.

457. *Hypéreia*-niminen lähde mainittiin Il. II 734; se oli Eurypyloksen maassa, jossakin Pohjois-Thessaliassa; tarkoitetaanko tässä samaa lähdettä, on epävarmaa. — *Messēís*-lähdettä näytettiin myöhempinä aikoina Therapnaissa, lähellä Spartaa. — Andromakhēn kerrottiin Troian valloituksen jälkeen joutuneen Akhilleuksen pojan Neoptolemoksen orjattarena joko Fthīaan tai Molossien maahan (Ēpeirokseen), ja synnyttäneen isännälleen Molossôs-nimisen pojan, josta tuli Molossien kuningassuvun kantaisä. Neoptolemoksen kuoltua Andromakhe joutui naimisiin pelastuneen lankonsa Helenoksen kanssa.

SEITSEMÄS LAULU.

Hektorin ja Aiaan kaksintaistelu. Ruumiiden kokoaminen.

Hektor ja Paris ahdistavat kreikkalaisia. Athene ja Apollon sopivat joukkotaistelun keskeyttämisestä ja saavat sitä varten aikaan, että Hektor haastaa kaksintaisteluun kreikkalaisen urhon, kenen vain tekee mieli. Arpa määrää kreikkalaisten edustajaksi Aiaan, Telamonin pojan. Ankara on Hektorin ja Aiaan ottelu. Yön lähetessä airuet erottavat heidät, ja he vaihtavat keskenään lahjoja. Kreikkalaisten päällikköjen piirissä Nestor ehdottaa aselepoa kaatuneitten ruumisten korjaamista varten; hautakummun yhteyteen olisi rakennettava muuri laivaleirin suojaksi. Troialaisten keskuudessa Antenor kehoittaa luovuttamaan Helenen aarteinensa. Helenen luovuttamiseen Paris ei suostu; sitä vastoin hän tarjoutuu suorittamaan takaisin ryöstämänsä aarteet ja lisäämään niihin omiakin varojansa. Aamun koittaessa troialaisten airut esittää kreikkalaisille Pariin tarjouksen. Kreikkalaiset hylkäävät sen, mutta suostuvat troialaistenkin puolelta ehdotettuun aselepoon. Sekä kreikkalaiset että troialaiset käyttävät päivän ruumiiden kokoamiseen ja polttamiseen, kreikkalaiset lisäksi Nestorin ehdottaman suojelusmuurin rakentamiseen.

8, 9. Nuijamies *Arēíthoos* oli aikoinaan saanut surmansa arkadialaisen Lykūrgoksen kädestä (Il. VII 136-146), ja hänen hautaansa näytettiin myöhempinä aikoina Arkadiassa (lähellä Mantineiaa). — On eri mieltä siitä, tarkoitetaanko *Arnēlla* Boiotian Arnea (Il. II 507) vai jotakin samannimistä Arkadian paikkakuntaa.

11. *Päänvarje*: kreik. *stephanē*; on luultavasti alkuaan tietänyt jotakin kypärään kuuluvaa metallivannetta tai reunasuojusta; ainakin joskus sillä näkyy tarkoitetun koko kypäriä.

22. *Tammen luona*: ks. Il. V 693.

52, 53. Äskeisessä jumalain keskustelussa ei mainittu mitään siitä, ettei Hektorin ollut muka sallittu kaatua ehdotetussa kaksintaistelussa. Näin ollen tuntuisi luonnollisemmalta, että Helenos lausuisi tuon rauhoittavan vakuutuksensa omana mielipiteenään tai aavistuksenaan. Suuri aleksandreialainen kriitikko Arístarkhos katsoi säkeen 53 hylättäväksi.

58. *Kalliokotka*: kreik. *aigypiós*; ei tiedetä varmaan mitä petolintua sillä tarkoitetaan; usein sitä on selitetty partakorppikotkaksi (*Gypaëtus*), mutta yhtä hyvin se voi olla joku oikea kotka (*Aquila*).

132-149. *Feia* (Odysseiassa, XV 297: *Pheái*) sijaitsi Ēlis-maakunnassa, merenrannikolla (Alfeioksen pohjoispuolella); *Keládōn* ja *Iardanos* ovat tuntemattomia puroja. — Tässä mainittu *Lykū‘rgos* (kreik. tekstissä *Lykóorgos*) oli sukujohtotarinain mukaan arkadialainen ruhtinas; joka tapauksessa hän on toinen henkilö kuin tunnettu thrākialainen Dionȳsoksen vainooja (Il. VI 130-140). — *Viekkaudella*: viekkaus piili kaiketi siinä, että Lykūrgos yllätti Arēithooksen kapeassa solassa, jossa hän ei voinut heiluttaa nuijaansa; siellä Lykūrgos ehti tappaa hänet, ennen kuin hän oli päässyt väljempään paikkaan.

166. *Enȳálios*: Areen liikanimi.

220. *Vaskinen*: tässä = vaskella päällystetty.

251-254. Vrt. Il. III 359-360. Ks. myös III 332-335, Sel.

291. *Sallima*: kreik. tekstissä *daimōn*, jolla tässä (ja samoin 377 ja 396) tarkoitetaan jumalaa, jumaluutta ylipäänsä (ei mitään eri jumalaolentoa).

304. *Kannikehihna*: miekkaa kannettiin olkahihnassa.

337 ja seur.: Sillä muurilla, joka Nestorin ehdotuksesta rakennetaan kreikkalaisen laivaleirin suojaksi, on runoelmassa sangen omituinen asema. Tuntuuhan kovin oudolta, että sellainen muuri huomataan tarpeelliseksi vasta kun kreikkalaiset jo ovat olleet leiriytyneinä Troian edustalla 9 vuotta. Eikä Nestorilla ole esitettävänä mitään erikoista syytä, joka juuri silloin olisi aiheuttanut tämmöisen toimenpiteen, mikä on omiaan muuttamaan koko sodankäynnin luonteen. Ja sen jälkeen kun muuri (433-441) on rakennettu, näyttää siltä kuin sen olemassaolo joutuisi aina välistä kokonaan unohduksiin. Koko kertomus muurista ja niistä tuimista taisteluista, joiden keskuksena se ajoittain on (niistä kerrotaan varsinkin XII laulussa; viittauksia on lauluissa XIII-XVI, XXIV) näyttää olevan sepitetty aikana, jolloin runoelma oli pääosiltaan valmis, niin ettei ollut helppoa saada sitä oikein tyydyttävällä tavalla sovitetuksi sen yhteyteen.

380. *Asekunnittain asemillaan* (kreik. tekstin mukaan: *leirissä*): nämä sanat ovat ristiriidassa 370:nnen säkeen kanssa. Säe 380 puuttuukin parhaimmista käsikirjoituksista.

433. *Viel’ ei koittanut koi*: nim. seuraavana päivänä. Edellisenä aamuna oli vainajat koottu ja laskettu roviolle; palamisen ajatellaan kestäneen koko päivän ja yöhön asti; vasta seuraavan aamun koittaessa luodaan hautakumpu.

441. *Paaluja*: näkyy olevan puhetta paaluaidasta (vrt. Il. VIII 343, XII 55, 56, XV 1).

452, 453. *Poseidōnin* ja *Apollōnin* Lāomedōnille rakentama muuri: ks. Il. XXI 441-457 (jossa rakentajana oikeastaan mainitaan Poseidōn yksin); vrt. myös V 640-651, Sel.

459-463. Näyttää siltä kuin tämä Zeuksen neuvo (ja sen toteuttaminen) olisi keksitty sen seikan selittämiseksi, ettei kreikkalaisten muka niin suurenmoisesta linnoituksesta myöhempinä aikoina ollut nähtävänä vähintäkään jälkeä. Iliaan XII laulun alussa kerrotaan tarkemmin, miten sen hävittäminen sodan päätyttyä oli tapahtuva.

468, 469. *Iā‘sōn* (Homēroksen tekstissä *Iē‘sōn*): maineikas tarusankari, Argonauttien johtaja. Argonauttien kerrottiin retkellään laskeneen Lēmnos-saarelle, jossa naiset äskettäin olivat surmanneet kaikki miehet. Nyt he yhtyivät lemmenliittoon kreikkalaisten sankarien kanssa; itse Iasonille synnytti sikäläisen kuningas Thoaan tytär Hypsipýlē Eunēoksen. Vrt. myös Od. X 80 ja seur. ynnä Sel.

KAHDEKSAS LAULU.

Keskeytyvä taistelu.

Alkaa uusi päivä. Zeus kieltää ankarasti jumalia sekaantumasta taisteluun ja, asettuu itse Idan huipulle, katsellakseen sieltä ihmisten ottelua. Alussa sotaonni jakaantuu tasan. Mutta keskipäivällä Zeus kultaisella vaa’alla punnitsee molempien riitapuolten kuolonkohtalot, ja kreikkalaisten painuu maahan. Ukkosen jylinän pelottamina kreikkalaiset peräytyvät. Diomedes ja Nestor kuitenkin yhdessä saavat aikaan käänteen ja ajavat troialaisia kaupunkia kohti. Silloin Zeus singahduttaa salamansa Diomedeen valjaikon eteen ja jylinällä antaa troialaisille voiton merkin. Hektor ryntää kreikkalaisten kimppuun ja tunkeutuisipa aina leiriin saakka ja polttaisi laivat, jollei Agamemnon, Heren yllyttämänä, kiihottaisi kreikkalaisia uusiin ponnistuksiin. Diomedes, Agamemnon, Menelaos, Teukros ym. kaatavat vihollisia joukoittain. Mutta Zeus, joka on jonkin aikaa säälinyt kreikkalaisia, antaa jälleen troialaisille voimaa ja intoa. Hektorin ahdistamina kreikkalaiset pakenevat muurinsa taakse. Here ja Athene yrittävät lähteä heitä auttamaan, mutta Zeus huomaa sen ja pakottaa heidät palaamaan Olympokselle. Sinne hän itsekin lähtee. Taistelun keskeyttää yö, ja Hektor käskee troialaisia viettämään sen ulkona taistelukentällä, aikoen heti aamun valjetessa viedä heidät taisteluun ja voittoon.

39, 40. *Ma en vakavissani varsin* jne.: näillä sanoilla Zeus itse riistää äsken (10-16) lausumaltaan ankaralta uhkaukselta kaiken ponnen. Säkeistä 397-406 käy kuitenkin ilmi, että hän on kuin onkin tarkoittanut täyttä totta. Tämän ristiriidan vuoksi epäiltiin jo aleksandreialaisella aikakaudella säkeitä 28-40 epäperäisiksi.

70. *Kuoleman arpaa*: alkutekstin mukaan kaksi *Kēriä* (Kuolotarta, ks. Il. II 302, Sel.).

81-88. Se hevonen, jota Paris ampui otsaan, oli nähtävästi varahevonen (vrt. Il. XVI 471), joka “sivuhihnoilla” (87) oli kiinnitetty kaksivaljaikon viereen.

89, 90. *Ohjasmiehenä*: tarkoitetaan tässä vaunuissa seisovaa soturia, ei ajomiestä,

jona oli Ēniopéus, ks. 120.

105-108. *Trōs-uron valjakon varsat* jne.: näistä hevosista ja niiden valtaamisesta kerrottiin Iliaan V laulussa, säkeissä 260-273, 319-327.

114. *Eurymédōn*: Nestorin ajomies (toinen Eurymedon esiintyy Iliaan IV laulussa, 227).

185. Tämän säkeen mukaan Hektōr ajaa nelivaljaikolla; muuten eepoksen sankarit aina ajavat kaksivaljaikolla. Hänen hevostensa nimet ovat alkukielellä *Ksanthos* (“Rusko”), *Podargos* (“Lumijalka”), *Aithōn* (“Voikko”) ja *Lampos* (“Kimo”?).

193. *Käsikahvat*: ympyräkilven sisäpuolella olevat kaksi ripaa, joilla kilpeä pideltiin: toisesta pujotettiin kyynärvarsi, toinen oli kädensijana (vrt. Sel. Il. II 388, 389).

203. *Helíkē*: Peloponnēsoksen pohjoisrannikolla; mainitaan Il. II 575 Agamemnōnin valtakuntaan kuuluvien kaupunkien joukossa. Historiallisella ajalla se oli Poseidōnin palveluksen pesäpaikkoja ja vanhemman akhaialaisliiton keskuksena, mutta vajosi mereen 373 e.Kr. — *Aigai*: tämännimisiä kaupunkeja oli useita; tässä luullaan tarkoitettavan joko Euboiassa tai Peloponnēsoksen Akhaiassa olevaa Aigaita.

213. Alkuteksti on tässä kohden kovin mutkikas ja epäselvä: sen, laivojen ulkopuolella (?) olevan alan, jonka kaivanto sulki (piiriinsä) muurin edestä.

230. Tämän paikan mukaan kreikkalaiset olivat Troian-matkallaan laskeneet maihin Lēmnokseen ja siellä viettäneet iloisia lepopäiviä.

267-272. Aiaan mykēneläismallinen kilpi on niin iso, että se riittää suojaamaan kahta miestä; Teukros on jousimiehenä kilvetön. — Samanlaiseksi kuin tässä, on täysiaseisen hopliitan ja kevytaseisen aputaistelijan yhteistoiminta kuvattu eräässä Tyrtaioksen elegiassa (Frgm. 11).

290 *Kolmijalat* eli *tripodit* olivat padan- tai maljanmuotoisia kolmen korkean jalan kannattamia metalliastioita, joita Homēroksen runoelmissa mainitaan hyvin usein. Ks. Odysseian XXI laulun otsakekuvaa.

304, 305. Homēroksen runoelmien mukaan vallitsee sekä kreikkalaisten että troialaisten keskuudessa yksiavioisuus, joka ei tosin estä miestä pitämästä jalkavaimoja. Troialaisten puolella on kuitenkin yksi poikkeus, itse kuningas Priamos; hänellä on näet pääpuolisonsa Hekabēn (ja jalkavaimojen) ohessa muitakin aviovaimoja. Näitä oli (kreik. tekstin sanamuodon mukaan) Gorgythiōnin äiti *Kastiáneira*, joka oli kotoisin Thrākian *Aisȳmēsta*, ja samoin Il. XXI 85 mainittu *Lāothóē*.

343. Tässä puhutaan kaivannosta ja paaluaidasta, mutta itse muuria ei mainita; samoin Il. XV 1.

363. *Zeuksen poika*: Hēraklē‘s.

440. *Maan järisyttäjä*: Poseidō‘n.

475, 476. *Päivän tultua tuon*: omituisesti sanottu, kun tarkoitetaan huomispäivää’ — Kaatuneen Patrokloksen ruumiista ei otella “*liki keuloja laivain*“, vaan kaukana taistelukentällä (ks. Iliaan XVII laulu). Siis tuntuva johdonmukaisuuden puute.

479-481. *Īapetós* ja *Kronos*: mahtavimmat Titaaneista. Zeuksen ja muiden hänen sukupolveansa olevien jumalien kukistamina Titaanit elävät syvässä, pimeässä Tartaroksessa, joka tässä sijoitetaan kauas maan ja meren äärille, mihin Auringon säteet eivät ulotu (vrt. Il. II 205, Sel.).

519. *Ikivaltain nostama*: jumalien (Poseidōnin ja Apollōnin) rakentama, ks. Il. V 640-651, Sel., VII 452, 453, Sel.

533. *Luo muurien*: Troian muureja kohti.

YHDEKSÄS LAULU.

Lähetystö Akhilleuksen luona. Sovinnonpyynnöt.

Kreikkalaiset ovat pelon vallassa. Agamemnon ehdottaa öisessä leirikokouksessa — tällä kertaa tosissaan — pakoa kotimaahan. Diomedes vastustaa ehdotusta, ja kokous kannattaa häntä. Vanhinten neuvottelussa Nestor sitten ehdottaa, että koetettaisiin sovittaa Akhilleusta. Agamemnon myöntää tehneensä väärin loukatessaan joukkonsa uljainta sankaria ja tarjoutuu luovuttamaan Akhilleukselle Briseiin sekä antamaan mitä runsainta hyvitystä, mm. oman tyttärensä puolisoksi sekä hänen myötäjäisikseen useita Messenian kaupunkeja. Lähetystönä menevät Akhilleuksen luo Aias Telamonin poika ja Odysseus sekä lisäksi Foiniks-vanhus, joka on hoitanut Akhilleusta hänen lapsuudessaan. Akhilleus ottaa lähetystön ystävällisesti vastaan. Odysseus kehoittaa häntä luopumaan vihastaan ja auttamaan kansalaisiaan sekä esittää Agamemnonin tarjoukset. Akhilleus pysyy järkähtämättömänä ja uhkaa huomisaamuna lähteä väkineen kotimatkalle; Foiniksia hän kehoittaa tulemaan mukaan. Foiniks koettaa häntä taivuttaa, mm. kertomalla, miten muinoin Meleagroksen kävi, kun hän oli leppymätön, niinkuin Akhilleus nyt. Kun Akhilleus ei taivu, nuhtelee häntä vielä Aias hänen leppymättömyydestään. Lopulta Akhilleus vastaa, ettei aio tarttua aseihin, ennen kuin Hektor lähenee hänen oman väkensä, myrmidonien, leirimajoja ja sytyttää laivoja palamaan: hänen oman majansa ja laivansa edessä Hektor kyllä pysähtyy. Foiniks jää Akhilleuksen luo, Aias ja Odysseus poistuvat ja vievät vastauksen perille.

18-20. Agamémnōn puhuu tässä siitä kehoituksesta, jonka Zeus kolme päivää aikaisemmin oli lähettänyt hänelle petollisessa unessa (Il. II 8 ja seur.).

26-28. Tässä Agamémnōn mieli masentuneena lausuu tosissaan saman kehoituksen, jolla hän taannoin (II 139-141) vain tahtoi koetella akhaijien sotaista intoa.

34-35. Ks. Il. IV 370-400.

70. *Vanhimmat*: ks. Il. II 21 Sel.

121. *Kattilajalkaa*: ns. *kolmijalkaa*; ks. Il. VIII 290, Sel.

122. *Talentti*, kreik. *talanton*: tällä sanalla tarkoitetaan Homēroksen runoudessa verraten pientä paino- ja arvomäärää: niinpä on Iliaan XXIII laulussa (269) kaksi talenttia kultaa neljäntenä kilpapalkintona, neljän mitan vetoisen kattilan ollessa kolmantena. Myöhempinä aikoina talentilla tarkoitettiin paljoa suurempaa painomäärää (n. 20-30 kg, vaihdellen eri aikoina): rahayksikkönä talentti teki

historiallisena aikana n. 6.000 kultamarkkaa.

130. Akhilleuksen valloitus- ja ryöstöretkistä, ks. 328 ja seur.

145. Sen perintätiedon mukaan, joka myöhemmin pääsee valtaan ja joka on meille tuttu mm. attikalaisen tragedian nojalla, Agamemnonin tyttäret olivat *Khrȳsóthemis*, *Ēléktrā* ja *Īfigéneia*.

149-153. Näissä säkeissä luetellut Agamemnonin vallan alaiset kaupungit sijaitsevat Etelä-Messēniassa, enimmät Messēnian lahden rannikoilla; muutamat niistä olivat myöhemmin hävinneet tai saaneet uudet nimet. Ks. Il. II 587 Sel., V 542-545 Sel.

168. *Foiniks … etumaisin, johtaja olkoon*: tällä tarkoitetaan, että hänen on Akhilleuksen isällisenä ystävänä (ks. 434-495) saatettava Aiās ja Odysséus, varsinaiset lähettiläät, hänen luoksensa.

171. *Käsivettä*: kun oli ryhdyttävä juhlalliseen rukoukseen, oli käsiä huuhdottava.

183. Syy, minkä tähden lähettiläät rukouksillaan kääntyvät juuri Poseidōnin puoleen, on kai siinä, että he kulkevat pauhaavan meren rantaa myöten.

186-189. *Soitin*: alkuteoksessa *forminks*. — *Hepo*: (kreik. *zygón* = ies), vrt. Sel. Il. I 603. — Säestäen itseään forminksilla Akhilléus laulaa “urhojen töistä” (sananmukaisesti “miesten mainehia”, *kleo andrō‘n*), siis eepillisiä lauluja. Odysseiassa niitä laulavat ammattilaulajat; historiallisena aikana niitä puoleksi laulaen lausuvat ns. rapsodit.

188. *Ēetiōnin linna*: Plakos-vuoren juurella oleva Thēbē, ks. Il. I 366, Sel.

191. *Aiakon aaluva* (kreik. *Aiakidēs*): Aiakós, Zeuksen ja Aigīnanymfin poika, Aiginan saarelaisten suku-urho, oli Pēleuksen isä, siis Akhilleuksen isoisä; tavallisen tarun mukaan, jota ei mainita Homēroksen lauluissa, hän oli myös Telamōnin isä, Aiaan isoisä.

200. *Istuimen punapurppuraverhon*: istuimet olivat verhotut purppuraisilla ryijyntapaisilla kudelmilla (*tapētes*).

208. *Selysviilun*: koko “selyksen” (selkärangan lihoineen).

241. *Keulanpäät*: alkutekstin mukaan *peräkeuloista kohoavat korkeat päät eli ponnet*. Ainakin myöhempinä aikoina nämä olivat koristeelliseen muotoon veistetyt.

304. *Hektorin kaataa voit* jne.: ajatus on: *nyt* saatat kantaa Hektorin, koska hän nyt taitaa tulla sinua hyvinkin lähelle (ennen hän näet muka vältteli taistelua, vrt. 352-355).

383. *Orkhomenós*: ns. minyiläinen Orkhomenós (Boiōtiassa, ks. Il. II 511) oli mykēneläisen kulttuurin tärkeimpiä pesäpaikkoja; siellä olevaa senaikuista komeata kupuhautaa sanottiin Minyaan aarrekammioksi.

404, 405. Tämä on, erästä laivaluettelon kohtaa (II 520) lukuun ottamatta, ainoa Iliaan paikka, jossa Apollōnin suurta Delfoissa (“Pythossa”) olevaa oraakkelipyhäkköä mainitaan.

411. *Salliman arpaa kaks*: alkutekstin mukaan kaksinaiset *Kērit* (Kuolottaret; ks. Il. II

302, Sel.).

422. *Vanhimmat*: gerontit (ks. Il. II 21, Sel.). Aiās on nuori urho, mutta kuuluu samoin kuin Odysséuskin gerontteihin; Foiniks vanhus sitä vastaan ei näy olevan gerontti.

447. *Hellaan maa*: ks. Il. II 681-685, Sel.

454. *Erinnyit* (*Erīnýs*-haltiattaret): Kostottaret.

457. *Zeus manalainen* = Hādes (Aïdēs).

484. *Doloopit* (*Dolopes*): kreikkalaissukuinen mutta Kreikan sivistyksen ulkopuolelle jäänyt heimo, jonka pääosa asui keskellä Pohjois-Kreikkaa, Pindoksen jylhässä vuoristossa; ks. Il. II 681-685, Sel. — Dolooppeja sanottiin muuten asuneen myös Skȳros-saarella (ks. Il. IX 668, Sel.).

502-514. Sekä *Rukoukset* (kreik. *Litai*) että *Harha* (kreik. *ātē*) esiintyvät tässä jonkinmoisiksi haltiantapaisiksi olennoituina. *Vammain vaalijoilla* tarkoitetaan tietysti juuri Rukouksia.

529-599. Se kertomus, minkä Foiniks esittää Akhilleukselle varoitukseksi, on perusaiheeltaan hyvinkin sen tapahtumasarjan kaltainen, joka on Iliaan koossapitävänä kehyksenä. Meléagros on samoin kuin Akhilléus kansansa etevin esitaistelija; niin kauan kuin hän on taistelussa mukana, eivät viholliset voi pitää puoliansa; kun hän suuttuneena jää pois sodan melskeestä, ovat viholliset voitokkaina, ja hänen kansaansa uhkaa tuho ja turmio. Yhteiskunnan vanhimmat tarjoavat hänelle loistavia lahjoja taivuttaaksensa hänet rientämään kansansa pelastajaksi, hänen isänsä ja muut omaisensa rukoilevat häntä, samoin hänen toverinsa, mutta hän ei taivu, ennen kuin viholliset nousevat kaupungin muureille ja sytyttävät sen palamaan. Onpa arveltu, että sillä suurella runoilijalla — olipa hän nimeltään Homēros tai ei —, joka Troian sodan keskukseksi asetti Akhilleuksen vihan ja sen ympärille ryhmitti äärettömän runovaraston runolliseksi kokonaisuudeksi, on silmiensä edessä ollut juuri tämä Meleagroksen tarina.

529. *Kūreetit*: perintötarinan mukaan Aitōliassa asunut heimo, jonka pääkaupunkina oli *Pleurō'n* (ks. Il. II 639).

543 ja seur. *Kalydōnin metsäkarjun ajo* oli kreik. runouden ja kuvaamataiteiden suosituimpia aiheita; tavallisesti kuvailtiin urhealla *Atalántē*-immellä olleen siinä tärkeä osa. Niinpä kerrottiin, että Atalante oli iskenyt petoon ensimmäisen haavan; Meléagros taas antoi sille kuoliniskun; sitten hän soi taljan Atalantelle kunniapalkinnoksi. Siitä suuttuivat ajossa mukana olleet Thestioksen pojat, Meleagroksen äidin, *Althaian*, veljet; syntyi taistelu, jossa Meleagros heidät kaatoi. Althaian surun ja vihan vimmasta on olemassa taru, joka kokonaan poikkeaa Iliaassa esitetystä ja kenties on sitä vanhempi: seitsemän päivää Meleagroksen syntymisen jälkeen olivat Moirat (Kohtalottaret) ilmaisseet hänen äidilleen Althaialle, että lapsukaisen elämä oli sammuva, niin pian kuin liedessä par'aikaa palava kekäle paloi loppuun. Silloin Althaia oli temmannut kekäleen tulesta, sammuttanut sen ja pannut sen talteen. Mutta kun hänen veljensä olivat saaneet surmansa Meleagroksen kädestä, sytytti vimmastunut sisar kohtalokkaan kekäleen palamaan, ja sen kanssa paloi

Meleagroksen elämä loppuun.

556-564. *Idas* (*Īdēs*): Afareuksen poika, ēliläinen tai messēnialainen tarusankari, jonka morsiamen *Marpēssan* Apóllōn oli ryöstänyt. — *Alkyō‘n* eli *halkyō‘n*: kuningaskalastaja eli jäälintu (*Alcedo hispida*), joka rakentaa pesänsä rantatörmiin. Sen kerrottiin pesivän ja munivan ihan hyrskyjen partaalle, vuoden synkimpänä ja myrskyisimpänä aikana; peläten poikastensa joutuvan tyrskyjen valtaan se muka surkeasti kirkuen valittaa ankaraa ja tylyä kohtaloaan. Toiselta puolen kerrottiin, että Zeus oli näille lintusille suonut muutamia kauniita päiviä keskelle talvimyrskyjä, jotta ne voisivat turvallisesti hautoa muniaan.

579. *Köynnöstarhoja*: viinitarhoja.

668. *Skȳron koska hän sorti*: kaiketi tarkoitetaan Skȳros-saarta. Myöhemmissä lähteissä kerrotaan, että Akhilléus, jo ennen kuin läksi Troian sotaan, oli tehnyt sotaretken Skyrokseen, joko kostaakseen Thēseuksen murhan tai rangaistakseen saaren Pēleuksesta luopuneita asukkaita (muka dolooppeja). Paljoa tunnetumpi on se taru, jonka mukaan Akhilleuksen äiti, estääksensä hänet joutumasta kohtalokkaaseen Troian sotaan, oli vienyt hänet Skyrokseen, jossa hän sai piillä naispuvussa kuningas Lykomēdeen tytärten keskuudessa. Vrt. Il. XIX 326 ja seur., Sel. — Toiset taas ovat arvelleet, että Skyroksella tässä tarkoitetaan jotakin Vähän-Aasian kaupunkia; vrt. Il. IX 328, 329, jossa Akhilleus sanoo laivaretkillä hävittäneensä 12, maaretkillä 11 Trōaan kaupunkia.

KYMMENES LAULU.

Dolonin seikkailu.

Huolet eivät salli Agamemnonin eivätkä Menelaoksen nukkua. He herättävät Nestorin, Aiaan, Idomeneuksen, Odysseuksen ja Diomedeen. Etuvartioston luona pidetyssä neuvottelussa Nestor ehdottaa jonkun urhon lähettämistä troialaisten aikeita urkkimaan. Diomedes tarjoutuu toimeen; toverikseen hän valitsee Odysseuksen. Troialaisten puolella taas Hektor ehdottaa vakoilijan lähettämistä kreikkalaisleiriin; toimeen tarjoutuu suuren palkinnon toivossa Dolon. Diomedes ja Odysseus yllättävät hiipivän vakoilijan ja ottavat hänet kiinni. Peloissaan hän ilmaisee, miten troialaiset ja heidän liittolaisensa ovat leiriytyneet, sekä huomauttaa, että äsken saapuneet thrakialaiset makaavat muista erillään ja että heidän kuninkaallansa Rhesoksella mm. on mitä pulskimmat hevoset. Ilmiannon palkaksi hän toivoo armahdusta, mutta saakin surmansa. Odysseus ja Diomedes hiipivät thrakialaisten leiriin, panevat nukkuvien keskuudessa toimeen verilöylyn, surmaavat Rhesoksenkin, anastavat hänen hevosensa ja palaavat ratsain oman väen luo.

Tässä laulussa, ns. *Doloneiassa*, esitetty välikohtaus liittyy kyllä edellisessä laulussa kuvattuun tilanteeseen, mutta ei ole missään varsinaisessa yhteydessä toiminnan kulun kanssa. Sinänsä Doloneia on taidokkaasti sommiteltu, mutta tyyliltään ja hengeltään se kuitenkin poikkeaa Iliaan muista osista. Onpa se itse asiassa niin irrallinen, ettei sen poistamisesta syntyisi vähintäkään aukkoa. Olikin olemassa perintötarina, jonka mukaan tämä laulu alkuaan oli erillinen, “Homeroksen” sepittämä runoelma, joka vasta myöhään (muka Peisistratoksen toimesta) oli liitetty Iliaan yhteyteen.

77. *Vyö korukirjainen*: tuntuu oudolta, että tässä “asevarjeiden” joukossa mainitaan *vyö* (*zōstē´r*), mutta ei sotasopaa eli haarniskaa, joka sillä vyötettiin. Vai olisiko Dolōneian kirjoittaja kenties katsonut voivansa käyttää *zōstē´r*-sanaa haarniskan merkityksessä?

105, 106. *Vauriot … viel’ useammat*: nim. kuin ne, jotka nyt ahdistavat meitä (vrt. 89).

110. *Aias askelnopsa*: pienempi Aiās, Oīleuksen poika, lokrien johtaja. — *Fȳleun aaluva*: Megēs, Dūlikhionin ja Ekhīnai-saarten miesten johtaja (Il. II 625-630, Sel.).

147. Illalla oli Agamémnōn kokoontuneelle sotajoukolle ehdottanut pakoa; Diomē ´dēs oli ehdotusta vastustanut, ja akhaijit olivat intomielin häneen yhtyneet (Il. IX 1-56). Sen jälkeen oli Agamemnonin majassa pidetty geronttien neuvottelu, jonka tuloksena oli lähetystön lähettäminen Akhilleuksen luo. Kun lähettiläät olivat tyhjin toimin palanneet yhä koolla olevien geronttien luo, oli Diomedes taas kehoittanut ryhtymään aamulla taisteluun, ja kaikki olivat tämän neuvon hyväksyneet. Siihen päättyi IX laulu. Kun nyt Nestōr, samana yönä, puhuu siitä, että olisi mietittävä, oliko pako vai taisto parempi, niin tämä ei sovi hyvin yhteen edellä kerrotun kanssa.

254-265. *Häränvuotainen kypärä*: alkutekstissä vastaa kypärä-sanaa *kynéē*, jolla sanan johdosta päättäen alkuaan on tarkoitettu koirannahkaista päähinettä, karvalakkia. Alkuperäinen merkitys oli kuitenkin jo aikaiseen väljentynyt, niin että tässä paikassa voidaan puhua häränahkaisesta, toisessa paikassa (Il. X 335) “näätäisestä” (tai kärpännahkaisesta) *kyneē*stä; sanotaanpa *kyneē*tä välistä vaskiseksi sekä harjoilla ja töyhdöillä varustetuksi; sanaa on siis voitu käyttää jopa ylipäänsä kypärän merkityksessä. — Oudonlainen on Mērioneen *kynéē* (261-265). Yleensäkin on Dolōneian laulajalla sankarien asua kuvatessaan ollut taipumusta fantastisten, niin sanoaksemme maalauksellisten piirteiden käyttämiseen.

266-271. *Autōlykos*: Odysseian mukaan Antikleian, Odysseuksen äidin isä, varkauden töissä taitavampi kuin kukaan muu ihminen. (Od. XIX 395, 396). — *Amýntōr*, *Ormenoksen* poika: samat nimet esiintyvät Il. IX 448 Foiniksin isän ja isoisän niminä. — *Skandeia*: Kythēra-saaren eteläarannalla.

285-290. Tästä Tȳdeuksen seikkailusta kerrottiin Iliaan IV laulussa, 382-398 sekä V laulussa 802-808.

353. *Auroin … nidevankoin*: alkutekstissä *pēktón arotron*, jolla näkyy tarkoitetun liitoksin eri kappaleista kokoonpantua auraa; tämän vastakohtana oli (Hēsiodoksen mainitsema) *arotron autógyon*, jossa ainakin runko ja ojas olivat yhtä puuta.

402. *Orot Aiakon aaluvan*: Akhilleuksen, Aiakoksen pojanpojan.

415. *Īlos*: Priamoksen isoisä, ks. Il. V 222, Sel. Īloksen hautakumpu oli (Il. XI 166-167) keskellä tasankoa, lähellä viikunapuuta, joka mainitaan mm. myös VI laulussa (433). Tämä hautakumpu, jonka Troian joukkojen päämiehet ovat valinneet neuvottelupaikakseen, ei ole sama kuin se kumpu, jonka kupeilla X 160 joukkojen sanottiin olevan leiriytyneinä.

429. *Paionit*: ks. Il. II 844-850, Sel. — *Kaukōnit*: heimo (ei-kreikkalainen), jonka kerrottiin muinoin asuneen Bīthȳniassa (koillisessa Trōásmaakunnassa).

Samanniminen heimo oli myös olemassa Ēliin Trifyliassa (mainittu mm. Odysseiassa, III 366). — *Lelegit*: muinoin Vähän-Aasian länsirannikolla asunut kansa, jota toiset pitävät samana kuin kārialaiset, toiset taas eri heimona. Ilias tuntee heitä troialaisten liittolaisina; XXI laulussa (86, 87) mainitaan, että heillä Trōaassa, Satnióeis-joen partaalla (maakunnan eteläosassa) oli korkea Pēdasos-kaupunki; II laulun luettelossa heitä ei mainita. Oli olemassa tarinoita myös eri osissa Kreikkaa asuneista lelegeistä; on mahdollista, että ne perustuvat hatariin muistotietoihin väestöstä, joka asui Kreikassa ennen kreikkalaisten heimojen sinne tuloa; on näet arveltu, että tämä väestö oli sukua Vähän-Aasian heimojen kanssa. — *Pelasgit*: ks. Il. II 840-843, Sel.

430. *Thymbra* (*Thymbrē*): kaupunki Trōaassa; sen paikasta on eri mielipiteitä; joka tapauksessa se oli sisämaan puolella.

434. *Urot Thrākian*: näiden äsken saapuneiden ja II laulussa (844, 845) mainittujen thrākialaisten keskinäinen suhde on epäselvä. Puheena olevat Iliaan kohdat ovat molemmat runoelman nuorimpia ja irrallisimpia osia; näyttää melkein siltä kuin ei kumpaisenkaan sepittäjä olisi tiennyt toisestaan.

447. Runoilijalle on sattunut pieni kommellus, hän kun antaa Diomēdeen tuntea Dolōnin nimen, vaikkei tämä ole sitä maininnut.

513. Myös Odysseuksen on ajateltava nousseen hevosen selkään (vrt. 541). — Huom., että tämä on ainoa paikka, jossa Iliaan sankarit esiintyvät ratsain. Että ratsastus oli runoilijalle hyvinkin tunnettu, käy näkyviin siitä, että eräässä vertauskuvassa (Il. XV 679-684) kerrotaan oivan ratsumiehen hämmästyttävistä taituritempuista.

YHDESTOISTA LAULU.

Agamemnonin urotyöt.

Aamun koittaessa Zeus lähettää Eris-haltiattaren kiihottamaan kreikkalaisia taisteluun. Agamemnon vie joukkonsa Hektorin johtamia troialaisia vastaan. Tuimassa ottelussa sotaonni ensin jakaantuu tasan, mutta keskipäivästä se kallistuu kreikkalaisten puolelle. Agamemnon työntää troialaiset takaisin kaupunkia kohti, surmaten heitä joukoittain. Zeus asettuu jälleen Ida-vuorelle ja lähettää sieltä Iriin käskemään Hektoria pysymään erillään taistelusta niin kauan kuin näkee Agamemnonin siinä riehuvan; kun tämä on haavoittuneena poistunut, on Hektor taisteleva voitokkaasti yöhön asti. Taistelun jatkuessa Koon iskee Agamemnoniin haavan, joka pian pakottaa hänet poistumaan taistotantereelta. Hektor hyökkää surmaten kreikkalaisten kimppuun. Odysseus ja Diomedes työntävät hänet takaisin, mutta molemmat haavoittuvat, joten heidänkin on pakko luopua taistelusta. Aias vielä ahdistaa troialaisia. Paris haavoittaa nuolellaan Asklepioksen poikaa Makhaonia, ja Nestor vie tämän rattaillaan taiston telmeestä. Hektor kääntyy nyt Aiasta vastaan. Zeus lannistaa Aiaan rohkeuden, ja hän väistyy hitaasti. Eurypylos tulee hänen avukseen, mutta saa Pariin nuolesta haavan. — Akhilleus näkee laivaltaan Nestorin tuovan Makhaonin leiriin ja lähettää Patrokloksen tiedustelemaan haavoittunutta. Patroklos tulee Nestorin majaan, jossa Makhaon saa hoitoa. Nestor kertoo nuoruutensa urotöistä ja ehdottaa lopulta, että Akhilleus, jollei itse ryhdykään taisteluun, sallisi Patrokloksen viedä myrmidonit troialaisia vastaan ja antaisi hänen pukeutua Akhilleuksen omiin asevarjeisiin, jotta troialaiset uskoisivat hänet Akhilleukseksi ja pelästyisivät. Paluumatkallaan Patroklos kohtaa haavoittuneen Eurypyloksen ja jää häntä hoivaamaan.

1. *Tīthōnós*: Lāomedōnin poika, Priamoksen veli (ks. Il. XX 215-241, V 222, Sel.), jonka Ēōs jumalatar (Koitar) hänen kauneutensa vuoksi ryösti ja teki puolisokseen; heidän liitostaan syntyi aithiopien päällikkö, uljas sankari Memnōn, joka Hektorin kaaduttua tuli joukkoineen Priamoksen avuksi. — Tunnetun tarun mukaan, jota ei kuitenkaan mainita Iliaassa eikä Odysseiassa, Eos sai Zeuksen tekemään Tithonoksen kuolemattomaksi, mutta ei älynnyt pyytää hänelle ikuista nuoruutta; Tithonos sen tähden aikaa myöten vanheni ja kutistui, kunnes vihdoin muuttui sirkuttelevaksi puusirkaksi eli laulukaskaaksi (*cicada*ksi; ks. Il. III 151, 152, Sel.).

4. *Ottelon ankara merkki*: tämä “merkki” (kreik. *teras*) tuotti jo vanhalla ajalla selittäjille päänvaivaa. Toiset arvelivat runoilijan tarkoittaneen Zeuksen *aigista* (vrt. Il. I 202, Sel.), toiset ajattelivat salamaa, miekkaa tai tulisoihtua jne. Ensiksi mainittu selitys on kenties paras.

17. *Varuvasket*: vaskiset säärivarut, vrt. Il. III 86, Sel.

20. *Kinýrās* (*Kinýrēs*), Kyproksen tarunomainen ensimmäinen kuningas, Afrodītēn suosikki, Pafoksen Afroditen-palvelun perustaja. — Homēroksen mukaan etevät taideteollisuuden tuotteet usein ovat peräisin itäisiltä mailta, Foinikiasta tai (niinkuin tässä Agamemnonin haarniska) Kyproksesta.

24. *Siniviirut*: alkutekstin mukaan viirut ovat “mustaa (= tummaa) *kyanos*ta”; tällä

tarkoitetaan sinistä lasiainesta, jota käytettiin koristeiksi aidon lasuurikiven (*lapis lazuli*) asemesta. Sekä aitoa lasuurikiveä että sinilasia suosittiin suuresti Itämailla ja Egyptissä sekä myös historiantakaisen ajan Kreikassa. Tunnettu on Mykēnaista löydetty sinilasilla koristettu alabasterinen seinäfriisi, ja muistakin historiantakaisten jäännösten löytöpaikoista on tavattu siitä aineesta tehtyjä koristeosasia. — Säkeessä 26 mainitut *sinikäärmeet* ovat tietenkin samaa lasiainesta eli emaljia; samoin *sinikumpura* (35) ja *kyy sinisuomu* (38).

56. *Kedon kumpu*: vrt. Il. X 160, XX 3.

57. *Pulydámās*: Panthooksen poika. Nimi on oikeastaan *Polydámās*, mutta koska se ei sellaisenaan sovellu daktyliseen kuusimittasäkeeseen, esiintyy sen ensimmäinen tavu eepillisessä runoudessa aina venytettynä, ja koska kreik. lyhyt *o* on umpinainen ääntiö, merkitään sitä, kun sitä venytetään, samalla tavalla kuin *ū*-vokaalia.

93. *Oīléus*: troialainen; tietysti eri henkilö kuin lokrilaisen Aiaan isä.

123-125. Iliaan III laulussa (205-224) kerrottiin, miten Menélāos ja Odysséus, tietenkin ennen sodan alkamista, olivat käyneet Troiassa Helenēn tähden. Se mikä tässä, XI 123-125 ja 139, 140, kerrotaan Antimakhoksesta, kohdistuu ilmeisesti siihen tilaisuuteen.

163, 164. Nämä säkeet, joissa äkkiodottamatta kerrotaan Zeuksen vieneen Hektorin erilleen ottelun melskeestä, ovat omiansa ällistyttämään lukijaa. Vähäistä myöhemmin (185 ja seur.) Zeus lähettää Īriin kehoittamaan Hektoria väistymään toistaiseksi taistelusta; tämä kehoitus on tietysti aiheeton, jos Zeus jo itse on poistanut Hektorin taistelun tuoksinasta. Teksti on kuin onkin näissä kohden huonosti yhteen sommiteltu.

166. *Īloksen hautakumpu*: ks. Il. X 415, Sel.

270. *Synnytär-immet*: *Eileithyiat*, synnytyksen ja lapsenpäästön haltiattaret.

353. *Kypär' uljas*: alkutekstissä kypärän määräyssanana on *aulō'pis*, joka luultavasti merkitsee "putkellista". Vanhalla ajalla kypärän töyhtö kiinnitettiin milloin harjuntapaiseen kohokkeeseen (*phalos*, vrt. esim. VII laulun otsakekuvaa, X laulun loppukoristetta; harjakypärä nenä- ja poskisuojuksineen XVIII laulun otsakkeessa), milloin pystyputkeen (vrt. esim. VI laulun otsaketta ja VIII laulun loppukoristetta; mm. XVII laulun otsakekuvassa nähdään sekä harja- että putkikypäriä).

385 ja seur. *Jousi*, jota aikaisemmin, kuten useista taruston piirteistä käy näkyviin, oli pidetty suuressa arvossa, — esiintyyhän itse Hēraklē's alkuaan etupäässä jousella taistelijana — ei sankarieepoksessa enää tunnu oikein olevan jalosäätyisten esitaistelijain arvon mukainen ase. — *Kiekuratukka*: kreik. tekstin sanamuodon mukaan *sarvella komeileva*; eräs antiikkinen selittäjä tietää kertoa, että "sarvella" tässä tarkoitettiin muinaisaikuista palmikoitua, "sarven" (kiekuran) muotoista hiuslaitetta. Diomē'dēs kuvaa Parista narrimaisesti hienostelevaksi keikariksi.

498. *Vasen taistelon ääri*: kreikkalaisten puolelta katsoen.

540-543. Nämä säkeet eivät hyvin sovi tähän paikkaan. Hektōr ei ole astunut alas rattailtaan, mutta siitä huolimatta hän muka (541) käyttää aseina kivijärkäleitäkin! Ja

aiheettomalta tuntuu, ettei Zeus salli Hektorin käydä “väkevämpänsä” kimppuun, koska tämä kuitenkin (544 ja seur.) Zeuksen pelottamana peräytyy eikä siis väkevämmyyttään tehosta. Säkeet 540, 541 esiintyvät samassa laulussa jo säkeinä 264, 265 Agamemnonista sanottuina. Säettä 543 ei ole Iliaan käsikirjoituksissa ollenkaan, vaan se on sovitettu painettuun tekstiin sitaattien nojalla; se tavataan ensi kerta Aristoteleen Retoriikassa, siteerattuna 542:sen säkeen yhteydessä.

639. *Pramnēn viini*: tätä viiniä saatiin luultavasti Īkariā-saarelta (ks. Il. II 145, Sel.), jossa oli senniminen vuori.

662. Nestōr oli, kuten edellä nähtiin, poistunut taistotantereelta ennen Eurypyloksen haavoittumista, eikä hänellä saattanut olla siitä mitään tietoa. Säe puuttuukin parhaimmista käsikirjoituksista.

673. *Elis-maan asujoita*: alkutekstissä *ēléioi*, joilla tässä tarkoitetaan samaa kansaa, jota muissa Iliaan ja Odysseian paikoissa, vieläpä tässä, säe 688 sanotaan epeijeiksi (ks. Il. II 615-624, Sel.).

690-691. Mihin Hērakleen taruston kohtaan tässä mainitun taistelun on ajateltava liittyvän, on epätietoista. Vrt. Il. V 392-404, Sel.

696. *Vanhus*: Nēléus.

699. *Valjakon vaunuineen, jalot juoksijat, niit’ oli neljä*: nelivaljakkoa mainitaan Iliaassa ja Odysseiassa vain kahdesti, nimittäin näissä säkeissä ja Od. XIII 81-83. Iliaassa puhutaan (kreik. tekstissä) kilpa-ajovaljaikosta ja sellaista kaiketi Odysseiassakin tarkoitetaan. Muuten Iliaan ja Odysseian sankarit aina (myös kilpa-ajoissa) ajavat kaksivaljaikolla. Historiallisella ajalla nelivaljaikolla-ajo oli suosituin hevosurheilu, mutta sankarieepoksen laulajat ovat ilmeisesti katsoneet sen sankariajan tapoihin soveltumattomaksi.

709. *Pojat … Molīonen saamat*: Kteatos ja Eurytos; 751:nnen säkeen mukaan he ovat Poseidōnin poikia; ks. Il. II 615-625, Sel.

776. *Te kumpikin*: Akhilléus ja Patroklos.

785. *Aktōr*: tällä Aktorilla, Patrokloksen isoisällä, ei ole mitään tekemistä ns. Aktoriōnien kanssa; vrt. 709, II 615-624, Sel.

798-803. Näissä säkeissä on rinnakkain kaksi aihetta, jotka eivät sovellu hyvin yhteen: 1) jos Patroklos esiintyy Akhilleuksen tamineissa, niin troialaiset saattavat uskoa hänet Akhilleukseksi ja sen tähden karttaa taistelua, ja kreikkalaiset silloin voivat hengähtää ahdistuksestaan; 2) myrmidonit saattavat tuoreilla voimillaan helposti työntää uupuneet troialaiset Troiaan saakka. XVI laulun alussa (40-45) Patroklos esittää Akhilleukselle Nestorin neuvon (omana ehdotuksenaan), ja Akhilléus suostuu siihen (64 ja seur.). Patroklos pukeutuukin Akhilleuksen tamineihin, mutta sitten seuraavissa taistelukuvauksissa tätä tamineiden vaihtoa vain harvoin mainitaan — enimmäkseen epäilyksen alaisissa säkeissä —, ja usein puhutaan Patrokloksen asepuvusta ikään kuin se olisi hänen omansa. Näyttääkin siltä kuin koko asunvaihto-aihe olisi sovitettu runoelmaan perusteluksi, kun siihen liitettiin Hēfaistoksen Akhilleukselle takoman uuden asevarustuksen mainio kuvaus (Il. XVIII 469-617).

KAHDESTOISTA LAULU.

Taistelu leirin muurista.

Taistelua yhä jatkuu. Troialaiset ovat jo tunkeutuneet leirimuurin edessä olevan vallikaivannon partaalle, mutta siellä heidän hevosensa tekevät tenän. Pulydamaan neuvosta he jättävät valjakkonsa palvelijain huostaan ja ryntäävät jalkaisin muuria vastaan; Asios yksin koettaa valjaikollaan hyökätä eräästä avonaisesta portista sisään. Mutta hyökkäyksen torjuvat lapithit Polypoites ja Leonteus, kaataen useita Asioksen urhoja. Taistelu riehuu pitkin muuria joka taholla. Aias Telamonin poika ja hänen kaimansa Oileuksen poika rohkaisevat kreikkalaisia, rientäen aina sinne, missä vaara on pahin. Lykialaisten päällikkö Sarpedon ja hänen toverinsa Glaukos panevat toimeen rajun ryntäyksen, ja vihdoin Sarpedon repii alas muurisakaran ja saa siten aikaan murroksen. Kreikkalaiset, Aias Telamonin poika etunenässä, yhä puolustautuvat vimmatusti, ja moni urho kaatuu veriinsä. Lopulta Zeus kuitenkin antaa voiton kunnian Hektorille. Valtavalla kivilohkareella Hektor murtaa auki portin, troialaiset syöksyvät sisään ja kreikkalaiset pakenevat laivojensa ääreen.

10-34. Kreikkalaisten muurin hävityksestä, vrt. myös Il. VII 459-463, Sel.

27. *Hanko*: Poseidōnin ase ja tunnusmerkki ns. kolmikärki (kreik. *triaina*); alkuaan kenties atrain. Ks. Odysseian V laulun alkukoristeena olevaa kuvaa.

113. *Manan kolkkoja neitoja*: alkutekstin mukaan *pahoja Kērejä* (ks. Il. II 302, Sel.).

127 ja seur. *Lapithit, Polypóitēs, Leontéus*: ks. Il. II 738-747, Sel., I 263-268, Sel.

140. *Oinómaos* ja *Oréstēs*: troialaisia, samannimisistä kreikkalaisista (Il. V 705, 706, IX 142) erotettavat. — *Thóōn*: kaksi sennimistä troialaista on aikaisemmin (Il. V 153, XI 422) mainittu kaatuneeksi.

142. *Vartiamiehet*: Polypóitēs ja Leontéus.

187. *Ormenos*: toisen samannimisen troialaisen oli Teukros kaatanut (Il. VIII 274).

235, 236. Zeuksen *sana* ja *lupaus*: tällä Hektor tarkoittaa sitä kehoitusta, jonka Iris Zeuksen sanansaattajana toi hänelle Il. XI 200-209.

239, 240. Näyttää siltä kuin kreikkalainen lintujen lennosta ennustaja tavallisesti olisi kääntynyt pohjoiseen päin, niin että hänellä oli oikealla puolellaan itä, vasemmalla länsi. Yleensä oikealla puolella ilmestyvää ennusmerkkiä pidettiin hyväenteisenä, vasemmalla puolella ilmestyvää pahaenteisenä. Toiselta puolen on, mm. esillä olevan paikan nojalla, päätetty, että lännestä itään lentävä lintu oli hyväenteinen, idästä länteen lentävä pahaenteinen. Tietomme kreikkalaisten enneopista ovat kovin vaillinaiset.

258. Ei tiedetä tarkkaan mitkä ne muurin osat ovat, jotka tässä säkeessä mainitaan. Sanaa “*oluspalkit*” vastaa alkutekstissä *krossai*, jolla on arveltu tarkoitettavan palkkeja tai niitä kannakkeita, joiden päällä rintamukset eli muurisakarat kohosivat; tämä selitys tosin on kovin epävarma. — *Rintamusvarjeet*: näiden sanojen vastineena alkutekstissä on *epálkseis*, jolla luultavasti tarkoitetaan muurin rintamuksia

(muurinsakaroita). Säkeessä 375, 381, 397 *epálkseis* on suomennettu *etuvarjeeksi*, 406, 424 *etusuojukseksi*, 308. rintamusvarjeet.

336. *Teukron myös, majasuojastaan joka juur' oli tullut*: Teukros oli edellisenä päivänä saanut kivenheitosta ruhjevamman (Il. VIII 324 ja seur.); vasta nyt hän jälleen lähtee taisteluun.

426. *Käsitaljat*: ks. Il. V 453, Sel., II 388, 389 Sel.

450. Tämä kuvauksen tehoa laimentava säe oli jo antiikisella ajalla epäilyjen alainen.

459. *Saranat*: vanhan ajan ovet (portit) kääntyivät tappien varassa, jotka sovitettiin kamanassa ja kynnyksessä oleviin syvennyksiin.

KOLMASTOISTA LAULU.

Taistelu laivojen ääressä.

Nähtyään troialaisten tunkeutuvan kreikkalaisten leiriin Zeus kääntää katseensa pois muihin maailman ääriin. Poseidon, joka Samothrake-saaren korkeimmalta kukkulalta on seurannut taistelun menoa, käyttää tilaisuutta auttaaksensa kreikkalaisia. Hän rientää heidän luoksensa ja lähestyy ensin Kalkhaan hahmossa molempia Aias-urhoja ja kehoittaa heitä uljaaseen taisteluun sekä herättää heissä uutta intoa ja uusia voimia. Samoin hän sitten lietsoo sotaintoa muihin päällikköihin ja joukkoihin. Kreikkalaisten vasemmalla sivustalla kunnostautuvat varsinkin Idomeneus ja Meriones sekä myös Antilokhos ja Menelaos, kaataen toisen troialaisurhon toisensa jälkeen. Keskustassa taas Aiaat torjuvat Hektoria. Tämä kokoaa ympärilleen kaikki etevimmät troialaiset ankaraan hyökkäykseen, mutta kreikkalaiset, suuri Aias etunenässä, pitävät yhä urheasti puoliaan. Ja sodan pauhina nousee yläilmoja kohti.

5, 6. *Mȳsíā*: tässä tarkoitetaan Euroopan-puoleisten mysialaisten maata, roomalaisten *Mœsiaa*, joka jotensakin vastaa ent. Bulgariaa ja Serbiaa (ennen 1. maailmansotaa); vrt. Il. II 858-861. Sel. — *Hippēmolgit* ja *abiot* (abiolaiset): runoilijalla on jonkinmoisia tietoja thrākialaisten ja (Euroopan) mysialaisten pohjois- ja itäpuolella samoilevista paimentolaiskansoista ("skythalaisista"), mutta nämä tiedot ovat sulautuneet yhteen tarujen kanssa, joissa kerrottiin muka pohjan perillä asuvasta hurskaasta ja autuaasta kansasta (hyperboreiolaisista eli "pohjoisentaustalaisista"). Nimi *hippēmolgói* merkitsee "tamman lypsäjiä"; alkutekstissä vielä lisätään että he ovat "maidonjuojia". Abioiden nimen syntyperää ja alkumerkitystä ei tunneta, mutta luultavaa on, että runoilija on katsonut sen johtuneeksi *biā* sanasta (= väkivalta); siten se muka tarkoitti kansaa, "joka ei harjoittanut väkivaltaa". Tähän viittaa määräyssana "*oikeamielten*".

8, 9. *Sill' ei yhdenkään jumaloista hän astuvan luullut joukkoja auttamahan*: Zeushan oli (Il. VIII 5-27) ankarasti kieltänyt jumalia sekaantumasta taisteluun; ja kun Hērē ja Athēnē yrittivät kieltoa rikkoa, oli hän kovin uhkauksin pakottanut heidät luopumaan yrityksestä (VIII 397 ja seur.).

11. *Hänkin*: ajatus näkyy olevan: samoin kuin Zeus (ks. Il. XI 182, 183) istui Īda-

vuoren laella, samoin Poseidōnkin istui korkealla tähystyspaikalla.

21. *Aigái*: ei tiedetä mitä sennimistä paikkaa tässä tarkoitetaan; vrt. Il. VIII 203, Sel.

43. *Sylisaartaja*: alkutekstissä on *Gaiē‘okhos*. Tätä Poseidōnin lisänimeä on tavallisesti selitetty maata piteleväksi, maata syleileväksi (sen mukaan Il. XX 34 suomennettu *maan sylisaartaja*; XIII 59 on suomennoksessa *sylilaaja*). Kielitieteelliset seikat eivät kuitenkaan puolla tätä selitystä, sillä sanan jälkimmäinen osa näkyy johtuvan samasta vartalosta kuin ajamista, vaunuja yms. merkitsevät sanat. Tämän mukaan Gaieokhos on tulkittu joko *maan liikuttajaksi* eli *järisyttäjäksi*, joten se merkitsisi samaa kuin Poseidōnin lisänimi *Ennosigaios*, tai *vaunuista* eli *ajosta iloitsevaksi* (maan järisyttäjäksi se on käännetty esim. Il. XIII 83, Od. III 55, VIII 350).

54. *Poikia korkean Zeun*: Zeuksen kantaa ja hänen suojattejaan.

172. *Pēdaion*: luultavasti Trōás-maakunnassa.

185, 186. *Amfímakhos, Kteatos-uron, Aktorin poian* (alkutekstin mukaan Aktioriōnin) *aaluva*: säkeen 207:n mukaan Kteatos oli Poseidōnin poika; ks. Il. II 615-624, Sel.

299. *Hirmu*: alkutekstissä *Fobos* (= pako, pelko).

301, 302. *Thrākia*: Areen luultiin asustavan raakojen ja sotaisten thrākialaisten maassa. — *Efyrit*: antiikkisten selitysten mukaan Thessalian Krannōnin asukkaiden muinoinen nimi. — *Flegyit*: rajuluontoinen historiantakainen heimo, joka tarustossa enimmäkseen sijoitetaan Boiōtiaan; tässä heidät kuitenkin, antiikkisten selitysten mukaan, on ajateltu Thessalian Gyrtōnen (ks. Il. II 738-747 ynnä Sel.) muinaisiksi asukkaiksi. Efyrein ja flegyein kuvaillaan olevan keskenään sodassa.

312-327. Tämän paikan mukaan Hektorin hyökkäys kohdistuu laivaleirin keskustaan, jossa molemmat Aiaat sekä Teukros uljaasti pitävät puoliaan häntä vastaan. Säkeistä 681, 682 käy sitten näkyviin, että tämä taistelu tapahtuu suuren Aiaan laivojen kohdalla; näiden siis ajatellaan olevan laivaleirin keskiosassa. Tämä paikanmääräys on kuitenkin ristiriidassa XI laulussa (5-9; samoin myös VIII 222-226, jossa puheena olevat säkeet kuitenkin parhaimmista käsikirjoituksista puuttuvat) olevan kanssa, jonka mukaan Aiaan ja Akhilleuksen laivaosastot ovat äärimmäisillä sivustoilla, vaan Odysseuksen laiva keskimmäisenä. Eepokseen käytettyjä eri aineksia ei siis näissä kohden ole hyvin sovitettu yhteen. — Outoa on myös, että Īdomenéus vastatessaan Mērioneen kysymykseen puhuu vain keskustasta ja vasemmasta siivestä, mutta jättää oikean sivustan lukuun ottamatta.

352. *Meren harmaan aalloist’ astui luo salavihkaa*. — Useat tutkijat ovat syystä huomauttaneet, että koko kappale 345-360 aiheettomasti keskeyttää kertomuksen kulun eikä ole oikeassa sopusoinnussa laulun alussa kuvatun tilanteen kanssa. — Säkeissä 358-360 oleva kuva on kovin epäselvä: nuora, jota Zeus ja Poseidō‘n kiskovat vuoroin eri puolille, johdattaa mieleen köyden (“kissanhännän”) vetämistä (vrt. myös Il. VII 102); mutta siihen kuvaan ei oikein hyvin sovellu se, että sama nuora herpaisee monen polvet.

405-408. Näyttää melkein siltä, kuin tässä olisi sekoitettu kaksi kilpilajia: kilpeä näet kuvataan kahdella poikkipienalla varustetuksi ympyräkilveksi, mutta samalla niin

isoksi, että se mykēneläiskilven tavoin peittää taakseen miehen melkein kokonaan. Kuitenkin on kenties syytä huomauttaa, että eräässä 7:nnen vuosisadan joonialaisessa vaasimaalauksessa nähdään sotureja, joilla on noin suunnattoman isot ympyräkilvet.

421-423. Nämä kolme säettä esiintyvät (alkutekstissä ihan samanlaisina) myös VIII laulun säkeinä 332-334. Viimeksi mainitussa paikassa samat (tai samannimiset) soturit kantavat laivaleiriin ruhjevamman saanutta Teukrosta; nyt esillä olevassa paikassa he kantavat Hypsēnōria, ja tämänkin sanotaan oihkivan, vaikka hänen kaatumisestansa on kerrottu sanoilla, joita tavallisesti käytetään kuolemaan sortuvista. Ilmeistä on näin ollen, että säkeet on XIII:een lauluun lainattu VIII:sta.

427-433. *Aisȳē´tēs*: ks. Il. II 793, Sel. — *Alkáthoos*, Ankhiseen vävy, siis Aineiaan lanko; esiintyi myös XII laulussa (93) Troian etevimpien sankarien joukossa.

446, 447. *Kaattua kolme*: Othryonéus (363), Āsios (387) ja Alkáthoos (427). — *Yksi*: Hypsē´nōr.

459-461. Aineiaan ja Priamoksen sukujen välisistä suhteista, ks. Il. II 819-823, Sel.

546, 547. *Verisuoni, mi pitkin selkää käy ylös niskahan asti*: selitetään eräässä skholionissa (vanhan ajan selittäjiltä, grammatikoilta periytyneessä ja Homeroksen runojen eräissä käsikirjoituksissa säilyneessä reunamuistutuksissa) onttolaskimoksi, jossa maksasta tuleva veri juoksee sydämeen ja sieltä kaulaa kohti. Ei ole kuitenkaan luultavaa, että runoilijalla oli siksi selvä käsitys ihmisen suonistosta. Luultiinhan vielä 4:nnellä vuosis. e.Kr. ihmisessä olevan 4 paria suuria suonia, joista yksi pari muka kulki kummallakin puolella selkärankaa niskasta lanteihin.

564. *Tulen hiiltämä paalun pää*: tulessa kovennettu paalun pää.

570-573. Tässä hieman epäselvässä vertauksessa verrataan *peitsessä* (alkutekstin mukaan “keihään ympärillä”) sätkivä mies *köydessä* sätkivään sonniin.

658. *Isä*: Pylaiménēs, paflagonien päämies; Iliaan V laulussa kerrottiin (576) hänen kuolemastaan; siitä huolimatta hän nyt jälleen esiintyy elävänä!

669. *Sakot ankarat*: asekuntoiset miehet näkyvät olleen velvolliset (ainakin yksi kustakin talosta, vrt. Il. XXIV 400) ottamaan osaa heimon sotiin, mutta maksamalla suuren sakon voineen päästä asevelvollisuuden suorittamisesta. Vrt. myös Il. XXIII 296-299.

681, 682. Ks. 312-327, Sel.

685-700. Tämä kappale näkyy osaksi perustuvan toisiin edellytyksiin kuin ne, jotka esiintyvät Iliaan muissa osissa, ja varsinkin kuin “laivaluettelossa” annetut tiedot. Niinpä tämä on ainoa Iliaan paikka, jossa joonialaisia mainitaan; niillä tarkoitetaan tässä nähtävästi ateenalaisia. — *Fthīan miehillä* (alkutekstissä oleva nimi *Phthī´oi* esiintyy sekin Iliaassa ainoastaan tässä paikassa) ei tässä tarkoiteta Akhilleuksen miehiä, vaikkakin Pthī´ē on Pēleuksen valtakunnan tavallinen nimi, vaan sen heimon väkeä, joka laivaluettelon mukaan (Il. II 695-710, ks. Sel.) asui Fthīō´tis-maakunnan itäosassa (Fylakēssa, Pȳrasoksessa ym. kaupungeissa) ja jonka päällikkönä Prōtesílāos oli ollut. Heidän johtajinaan esiintyvät tässä Protesilaoksen veli *Podárkēs* (vrt. II 704 ja seur.), sekä lokrilaissyntyinen *Medōn*, joka tämän paikan ja samoin XV

laulun (333 ja seur.) mukaan asuikin Prōtesilāoksen valtakunnassa, Fylakēssa; — laivaluettelossa sitä vastoin saman Medonin sanotaan johtavan Filoktēteen väkeä (ks. Sel. II 716-728). — *Megēs*, Fȳleuksen poika, on tämän paikan ja samoin myös Iliaan XV laulun 519:nnen ja 520:nnen säkeen mukaan epeijien päälliköitä; — laivaluettelossa (II 627-630) hänet sanottiin Dūlikhionin ja Ekhīnai-saarten väen päälliköksi. — Muutkin tässä mainitut epeijien johtajat ovat eri henkilöitä kuin ne, jotka mainitaan laivaluettelossa (Il. II 615-624).

710-711. *Kumppaniseura, mi kannattain piti kilpeä hälle* jne.: tässä kuvastuu hyvin mykēneläisen kilven jykevyys ja paino.

731. Tämä säe puuttuu parhaista käsikirjoituksista.

746. *Uros taistelonahne*: Akhilléus.

743 ja seur. Vaikka Hektōr hyväksyy Pūlydamaan ehdotuksen, vieläpä näyttää ryhtyvän sen toimeenpanoon, ei ehdotetusta neuvottelusta ole enää puhettakaan.

792-794. *Askánios* ja *Askania* (*Askaniē*): ks. Il. II 862, 863. Kun tässä XIII laulun paikassa Askanioksen (ja Moryksen) sanotaan saapuneen Troiaan vasta edellisenä päivänä, niin tämä on ristiriidassa mainittujen II laulun säkeiden kanssa, joiden mukaan Askanios (Forkyksen rinnalla) oli jo joukkojen tarkastuksen aikana Troian edustalla olevien Frygialaisten päällikkönä.

NELJÄSTOISTA LAULU.

Heren viekkaus.

Nestor keskustelee haavoittuneiden päällikköjen kanssa. Agamemnon ehdottaa taaskin yöllistä pakoa. Odysseus nuhtelee häntä. Diomedes ehdottaa että, kun ei haavojen vuoksi voida ottaa osaa taisteluun, kuitenkin mentäisiin taistelevia kiihottamaan, ja Poseidon rohkaisee Agamemnonin mieltä ennustamalla, että hän vielä näkee troialaisten pakenevan. Edistääkseen Poseidonin puuhia Here panee Uni-haltian avulla toimeen juonen. Hän koristautuu kauneimmilleen, vieläpä saa tekosyyn nojalla Afroditelta lainaksi ihmevyön, jossa on kaikki lemmen lumot. Lemmen hurmaama Zeus nukahtaa puolisonsa viereen sikeään uneen. Here lähettää Uni-haltialla sanan Poseidonille, ja tämä ryhtyy entistä vielä tehokkaampaan toimeen. Järjestettyään uudestaan kreikkalaisten aseistamisen hän vie heidät itse tuliseen taisteluun. Aias ja Hektor törmäävät yhteen, ja Aias iskee isolla kivellä Hektoria, niin että hän vähissä hengissä vaipuu maahan; uskolliset toverit pelastavat hänet, mutta kreikkalaiset hyökkäävät vimmatusti vihollistensa kimppuun; nämä joutuvat tappiolle, ja kreikkalaiset panevat pakenevien riveissä toimeen ankaran verilöylyn.

1 ja seur.: Tässä palataan takaisin niihin kohtauksiin, joihin XI laulu päättyi. Nestor on leirimajassaan, jossa hän virkistää itseänsä Hekamēdēn valmistamalla sekajuomalla (XI 624); hänen luonaan on haavoittunut Makhā´ōn; Patroklos on rientänyt takaisin Akhilleuksen luo. Kuullessaan taistelun melskeen yltyvän ja lähenevän (vrt. Il. XII, XIII) Nestor menee ulos ottamaan selkoa asemasta ja tapaa (24) Agamemnonin, Diomedeen ja Odysseuksen, jotka, hoidettuaan äsken (XI 252, 369-378, 436, 437) saamiansa haavoja, ovat lähteneet laivojensa luota samalle

asialle.

44-48. Tässä muodossa ei ole aikaisemmin esitetty Hektorin uhkausta. Lähinnä runoilijalla on kai mielessä hänen edellisenä päivänä (VIII 180-183) lausumansa sanat:

> “Mutta kun pääsen luo minä laivain kaarevalaitain,
> silloin leimuavaa varaelkaa tulta te mulle,
> jotta ma laivat voin sytytellä ja itse akhaijit
> surmata laivain luona”…

62, 63. Huom., että Nestōr itse ei ole haavoittunut.

226-230. *Ēmathíā* (*Ēmathiē*): vanha, varsinkin runoudessa käytetty Makedonian nimi. — *Athos* (alkutekstissä *Athóōs*): tunnettu jyrkkä vuori, johon pohjoisin Khalkidikēsta ulkoneva niemimaa päättyy. — *Thoās*: ks. Il. VII 468, 469, Sel.

251. *Troian kaatamaretki*: ks. Il. V 640-651 ynnä Sel.; vrt. myös XV 25-30.

259. *Yö*: kreik. *Nyks*, tässä haltiattareksi olennoituna.

267. *Sulottaret*: Khariitit, kreik. *Kharites* (vrt. Il. XVIII 382, Sel.).

274. *Mahdit muut manalaiset*: näillä ei tässä tarkoiteta Hādesta ja Persefoneiaa vaan Titaaneja.

290, 291. *Khalkís, kymindis*: Pliniuksen mukaan “yöhaukka”.

317-327. Ei juuri tunnu luonnolliselta eikä tarkoituksenmukaiselta, saati sitten hienotunteiselta, että Zeus suostuttaakseen Hērēn yhtymään kanssaan lempeen, luettelee useita entisiä rakastajattariansa. Aleksandreialaisen aikakauden etevimmät kriitikot pitivätkin näitä säkeitä epäperäisinä, ja muutamat uudemmatkin tutkijat ovat heihin yhtyneet. Siihen ei ole kuitenkaan riittävää syytä; sanoihan jo Horatius aikoinaan, että jalo Homēros välistä nukahtaa. — *Danaē*: Argoksen kuninkaan Akrisioksen (ks. Il. VI 157 ja seur., Sel.) vaskityrmään suljettu tytär, jonka luo Zeus tuli kultasateena ja joka sitten synnytti hänelle Perseuksen. — *Foiniksin tytär*: Eurō ´pē, jonka Zeus sonniksi muuttautuneena vei selässään kautta meren Foinikiasta Kreetaan.

346-353. On arveltu, että tämä Zeuksen ja Hērēn yhtymisen kuvaus perustuu muinaiseen luonnonsymboliikkaan, joka joskus myöhemmässä runoudessa (varsinkin eräässä Aiskhyloksen “Danaídes”-tragedian katkelmassa) tulee selvemmin näkyviin: taivas hedelmöittää (ukkosilmassa ja sateessa) maan. Tämän paikan runoilijalle jumalain yhtymys ei kuitenkaan enää ole muuta kuin lemmenkohtaus, vieläpä hyvin kevyeltä kannalta käsitetty; sen vertauskuvallinen merkitys on unohtunut; eikä sen kuvauksessa ilmene uskonnollista hartautta nimeksikään.

433. *Ksanthos-vuon kaalamo*: siitä lähemmin Il. XXI 1-16, Sel.

508-522. Näyttää siltä kuin XIV laulun loppua olisi säilynyt kaksi toisintoa, laajempi (440-505) ja suppeampi (508-522).

516. Kertoessaan Iliaan XVII laulussa (24-28) tästä taistelustaan Hyperēnorin kanssa Menélāos sanoo tämän röyhkeästi solvaisseen häntä; siitä ei esillä olevassa paikassa

mainita mitään.

VIIDESTOISTA LAULU.

Takaisinajo laivoilta.

Zeus herää unestaan. Nähdessään kreikkalaisten Poseidonin kiihottamina ajavan troialaisia pakoon hän suuttuu suunnattomasti; Here välttää uhkaavan rangaistuksen vannomalla, ettei ole Poseidonia yllyttänyt. Zeus käskee hänen kutsua Olympokselta Iriin ja Apollonin; edellisen tulee vaatia Poseidon luopumaan sodasta, jälkimmäisen saattaa Hektor entiselleen ja käännyttää kreikkalaiset pakosalle. Edelleen hän ilmaisee Herelle, kuinka asiat tulevat kehittymään; ei yksikään kuolematon saa auttaa kreikkalaisia, ennen kuin hänen Thetiille antamansa lupaus on täytetty. — Mielten kuohuntaa Olympoksella. — Kuultuaan Zeuksen käskyn Poseidon ensin aikoo panna vastaan, hän kun muka Zeuksen veljenä on tasa-arvoinen tämän kanssa, mutta taipuu kuitenkin ja poistuu meren helmaan. Apollon taas menee troialaisten luo ja puhaltaa Hektoriin uutta voimaa ja intoa. Troialaiset kääntyvät ja ryntäävät uudestaan leirimuuria vastaan, Hektor johtajanaan; heidän edessään kulkee itse Apollon, kädessään Zeuksen aigis. Sitä pudistamalla hän saa kreikkalaiset kauhun valtaan, ja he pakenevat takaisin muurin sisäpuolelle. Apollon taas tasoittaa kaivannon ja muurin troialaisten edestä, ja he työntävät kreikkalaiset laivoihin asti. — Kauhistuneena Patroklos kiirehtii Eurypyloksen luota, kehoittaakseen Akhilleusta rientämään avuksi. Laivojen ääressä kreikkalaiset tekevät sitkeätä vastarintaa. Mutta Hektor ryntää päälle kuin meren hyökyaalto, ja kreikkalaisten täytyy luopua ensimmäisestä laivarivistä. Aias vain pitää puoliansa, astuen laivankannelta toiselle ja torjuen vihollisia isolla laivatangolla. Hektor tarttuu Protesilaoksen laivan keulaan kiinni ja käskee sytyttämään sen palamaan, mutta Aias lyö maahan jokaisen, joka yrittää sitä tehdä. — Laulun perinnäinen otsake kohdistuu ainoastaan sen alkusakeisiin.

18-30. Tämä karkeapiirteinen kuvaus on nähtävästi peräisin Hērakleen tarustoon kuuluvasta kertomuksesta, jonka runoilija edellyttää yleisesti tunnetuksi ja joka on voitu täydentää varsinkin Pindaroksen runoelmissa ja runokatkelmissa tavattavien viittausten avulla. Siinä oli kerrottu, mitenkä Hērē, joka aina niin kiihkeästi vainosi Zeuksen ja Alkmēnēn poikaa Hēraklesta, kerrankin oli saattanut hänet merta myllertävien myrskytuulten heiteltäväksi, kunnes hän ajautui Kōs-saarelle (Vrt. Il. II 671-680, Sel.). Siellä hänen oli kestettävä ankaria taisteluja saaren asukkaiden, merooppien, kanssa, olisipa tuhoutunut, jollei Zeus olisi häntä pelastanut. Tämä Hērakleen seikkailu tapahtui muka (Il. XIV 250-256) hänen kotimatkallaan Troiasta, jonka hän oli hävittänyt kuningas Lāomedōnin petoksen kostoksi (vrt. Il. V 640-651 ynnä Sel.). — Myöhempinä aikoina ne tylyt ja osaksi oudonlaiset rangaistukset, joilla Zeuksen tässä Iliaan paikassa kerrotaan kurittaneen Hereä ja tämän puolelle asettuneita jumalia, tuntuivat olevan jyrkässä ristiriidassa jumalien arvon kanssa. Siksi niitä selitettiin kosmologisiksi vertauskuviksi. Zeuksella muka tarkoitettiin yläilmoja (*aithē‘r*). Herellä alempia ilmakerroksia (*āēr*), hänen jalkoihinsa kiinnitetyillä alasimilla maata ja vettä, jne.

37. *Myös syvä, suistuva Styks*: alkutekstin mukaan *Styksin alas tihkuva vesi*, vrt. Il. II

748-755, Sel.

339. *Mēkisthéus*: tässä mainittua Mekistheusta voi kenties ajatella samaksi sennimiseksi henkilöksi, joka Il. VIII 333 ja XIII 422 sanotaan Ekhioksen pojaksi. Omituista on, että esillä olevassa paikassa Mekistheuksen rinnalla mainitaan eräs Ekhios tavalla, josta voi päättää, ettei tätä ole ajateltu hänen isäkseen. Näyttää siltä kuin nämä nimet olisi vapaasti tekaistu tai umpimähkään otettu eepillisestä nimivarastosta.

389. *Tangoin rengasvartisin*: tangoilla, jotka on tehty useista renkailla tiukasti toisiinsa kiinnitetyistä riu'uista.

515. Fōkilainen päällikkö *Skhedíos*, Perimēdeen poika, on toinen henkilö kuin se samanniminen fokilaispäällikkö, Īfitoksen poika, joka mainitaan Il. II 517 ja jonka surmasta kerrotaan Il. XVII 306.

518, 519 *Ōtos, Kyllēnēn mies*: toinen henkilö kuin Il. V 385 (ks. Sel.) mainittu Alōadi. Koska häntä sanotaan epeijien päämieheksi, näkyy Kyllenellä tässä tarkoitettavan Ēlis-maakunnan sennimistä paikkaa (eikä Arkadian tunnettua vuoristoa). — *Megēs*: ks. Il. XIII 685-700, Sel.

546 ja seur. *Melánippos* oli Lāomedōnin pojan Hiketāonin poika, Priamoksen veljenpoika. Dolops, Hektōr ja Melanippos olivat siis serkuksia.

641. *Isän maineeltaan matalamman*: Perifēteen isä Kopréus (= "Sontanen") oli airut, siis palvelusmies.

645-647. Perifēteellä kuvaillaan siis olevan iso mykēneläismallinen kilpi.

668 ja seur. *Heidän silmistäänpä jo pois sumun sankan* (alkutekstissä: "pimeyden valtavan pilven") *Athē´nē siirsi*: ei ole aikaisemmin ollut puhetta mistään pimeyden pilvestä tai sumusta, joka olisi estänyt taistelevat näkemästä "niin hyvin laivain kuin tasapäisen taistelon puoleen." On arveltu (U. v. Wilamowitz-Moellendorff), että tämän paikan sepittäjä (tai runoelmaan sovittaja) on — jotensakin ajattelemattomasti — jäljitellyt erästä toista paikkaa, Il. V 127 ja seur., jossa Athē'nē sanoo poistaneensa Diomēdeen silmiltä sumun. Siinäkään ei ollut ennen puhuttu mistään sumusta tai pimeydestä, vaan tarkoitettiin sitä "pimeyttä", mikä muka aina tavallisissa oloissa estää ihmisen tuntemasta jumalolentoja. Tässä XV laulun paikassa sitä vastoin "pimeyden pilvi" jää kerrassaan selittämättömäksi.

679-684. Näistä säkeistä nähdään, että ratsastustaito niinä aikoina, jolloin runoelma sai nykyisen muotonsa, kyllä oli tunnettu, vaikka runoilijat välttivät sen mainitsemista, kaiketi sen tähden ettei ratsastamisen katsottu soveltuvan sotarattailla ajavien muinaissankarien tapoihin. Tässä sitä mainitaan vertauskuvassa; ainoa paikka, jossa sankarit itse esiintyvät hevosen selässä, on myöhäissyntyisessä X laulussa; ks. Sel. Il. X 513.

694, 695. … *kädell' urhoa valtahisella eespäin työnteli Zeus*: 151:sen säkeen mukaan Zeus on jäänyt Īda-vuoristoon, Gargaron-nimiselle huipulle; sieltä hän, kuten seuraavasta laulusta käy ilmi, edelleen katselee taistelun menoa. Näin ollen tuntuu oudolta, että hänen tässä sanotaan *kädellään* sysäävän Hektoria eteenpäin, — sanotaanpa alkutekstissä nimenomaan, että hän sysäsi hänet takaapäin. Onko tässä

hatara liitos vai onnistumaton kuvaannollinen lauseparsi, on vaikea ratkaista.

728, 729. *Väistyi … keulan kannelt' ohjaajan jaluspuulle*: alkutekstissä Aiaan sanotaan väistyneen seitsemän jalan pituiselle jaluslaudalle, ja tätä on selitetty kohokkeeksi, jolla perämies melaa hallitessaan saattoi liikkua laivan toiselta laidalta toiselle. Homēroksen laivoissa oli kantta ainoastaan kokassa ja peräkeulassa; tämän paikan mukaan näyttää siltä kuin peräkeulan kansi olisi ollut kovin lyhyt, koska perämiehen paikka ei ollut siinä, vaan sen edessä olevalla eri kohokkeella. — Ei ole kuitenkaan aivan varmaa, mitä laivan osia eri termeillä tarkoitetaan.

KUUDESTOISTA LAULU.

Patrokleia.

Patroklos tulee itkien Akhilleuksen luo ja moittii hänen kivenkovaa sydäntään: jollei tämä itse katso voivansa astua kansalaistensa avuksi, niin sallikoon ainakin Patrokloksen viedä myrmidonit taisteluun. Akhilleus suostuu tähän: Patroklos saa myrmidoneineen karkoittaa troialaiset laivoilta, mutta palatkoon sen tehtyään älköönkä taisteluinnossaan rynnätkö kaupunkiin asti. — Sillä välin Aiaskin on taistelusta uupunut; Hektor iskee miekallaan hänen peitsensä poikki; hän väistyy, ja troialaiset heittävät tulta Protesilaoksen laivaan. Tämän nähdessään Akhilleus itse jouduttaa Patroklosta ja kiihottaa myrmidoneja taisteluun. Pukeuduttuaan Akhilleuksen tamineihin ja noustuaan hänen sotarattailleen Patroklos vie taistelunhimoiset myrmidonit troialaisia vastaan. Nämä kauhistuvat ja heidän rivinsä järkkyvät. Patroklos sammuttaa palavan laivan ja hyökkää vihollisten kimppuun; nämä peräytyvät taistellen leiristä, Patroklos ahdistaa heitä vimmatusti, kiertäen heidät ja siten katkaisten heiltä pakotien sekä kaataen heitä joukoittain. Lykialaisten päälliköstä Sarpedonista, Zeuksen pojasta, hän saa uljaan vastustajan. He hyökkäävät toistensa kimppuun. Zeuksen tekisi mieli pelastaa poikansa, mutta Heren kehoituksesta hän myöntyy antamaan kohtalon määräyksen mennä täytäntöön. Sarpedon kaatuu, ja hänen ruumiistaan taistellaan raivoisasti. Vihdoin Patroklos saa haltuunsa kaatuneen asevarjeet, mutta Zeuksen käskystä Apollon korjaa ruumiin ja panee Unen ja Kuoleman viemään sen kotimaahan haudattavaksi. Voitoninnossaan Patroklos työntää troialaiset kaupunkiin asti, nousisipa sen muureillekin, jollei Apollon häntä ankarin sanoin häätäisi. Kaupungin portille saapunut Hektor on ensin kahden vaiheilla, kääntyäkö jälleen vihollisia vastaan vaiko viedä väkensä muurien turviin. Apollonin rohkaisemana hän kuitenkin hyökkää taisteluun. Patroklos surmaa hänen ajajansa Kebrioneen, ja voittoisat kreikkalaiset saavat ruumiin haltuunsa. Kolme kertaa Patroklos ryntää vihollisten kimppuun ja kaataa kulloinkin yhdeksän urhoa. Silloinpa Apollon kavalalla lyönnillä saa hänet tyrmistymään, riistää häneltä kypärän ja irroittaa sotisovan; Euforbos iskee häneen haavan, ja Hektor antaa hänelle kuoloniskun. Kuollessaan Patroklos ennustaa, että Hektor pian saa surmansa Akhilleuksen kädestä.

18. *Oman palkkana pattoutensa*: akhaijien "pattous" on siinä, ett'eivät nousseet Agamemnonia vastaan, kun tämä (I laulussa) loukkasi Akhilleuksen kunniaa ja oikeutta.

72-86. *Jos ystävä ois Agamemnon vain sopumieli* jne.: nämä Akhilleuksen sanat eivät

sovellu mitenkään yhteen IX laulussa esitetyn asiain kulun kanssa. Sen mukaanhan Agamemnon oli lausunut julki katumuksensa ja lähetystön välityksellä tarjonnut Akhilleukselle sovintoa ja ylen runsasta hyvitystä; olipa tämä muka tapahtunut juuri edellisen yön kuluessa! Yleensäkään se runoilija, joka alkuaan sepitti kertomuksen Patrokloksen viimeisestä taistelusta ja sitä seuranneesta Akhilleuksen mielenmuutoksesta, mikä on XVI, XVII ja XIX laulun runkona, ei näy tienneen mitään IX laulussa kerrotusta sovinnontarjouksesta.

131. *Varuvasket*: metallisäärykset.

149-151. *Balíos*: luultavasti = “kirjo”; *Ksanthos* = “rusko”. — *Harpyiat*: (vrt. *harpázein* = temmata pois, ryöstää), taruolentoja, joiden luultiin vihureina tempaavan pois ihmisiä teille tietymättömille tai äkkisurmaan. (Vrt. Od. XX 63-67 ynnä Sel.). Tässä Iliaan paikassa harpyia *Podargē* (“Nopsajalka”) esiintyy tammana. Useimmiten harpyioja kuvailtiin käyräkyntisiksi siivekkäiksi naisiksi tai petolinnuiksi, joilla on naisen pää. Ks. Odysseian XX laulun loppukoristeena oleva kuva. Joskus heitä kuvaillaan vihureiksi tai tuulispäiksi. — *Zefyros* = länsituuli; sitä sanottiin kaikista tuulista nopeimmaksi (Il. XIX 415, 416).

189. *Aktōr*, toinen henkilö kuin Patrokloksen samanniminen isoisä (esim. Il. XVI 14) ja kuin ns. Aktoriōnien oletettu isä (vrt. Il. II 615-624, Sel.).

233. *Dōdōna* (*Dōdō´nē*), Zeuksen ikivanha ennustuspyhäkkö Ēpeiroksessa (vrt. Il. II 750). Akhilléus sanoo Dodonaa Zeuksen pelasgilaiseksi (*Pelasgikós*): tämä lisänimi on tietenkin yhteydessä pelasgien heimon kanssa, jonka nimi historiallisenakin aikana säilyi Thessalian koillisosan nimenä (*Pelasgiō´tis*). Kuinka ne pelasgit, jotka Il. II 840 ja X 429 mainitaan Troian liittolaisten joukossa, suhtautuvat näihin Thessalian pelasgeihin, on epätietoista.

273, 274. Nämä säkeet, jotka huonosti soveltuvat tähän paikkaan, tuntuvat olevan ajattelemattomasti lainatut I laulusta, jossa ne (411, 412) esiintyvät Akhilleuksen lausumina.

322. *Thrasymē´dēs*: Antilokhoksen veli.

335. *Pēnéleōs ja Lykōn*: edellinen kreikkalainen (boioottien päälliköitä), jälkimmäinen troialainen.

368 ja seur. Se, mikä tässä kerrotaan, sopii huonosti yhteen 363:nnen säkeen kanssa, jossa juuri sanottiin Hektorin seisovan vankkana ja suojelevan väkeään.

415-417. Tässä mainitut henkilöt ovat Sarpēdonin tovereita, siis lykialaisia (vrt. 419, 420), samoin kuin 317 ja seur. mainitut veljekset Atymnios ja Maris (vrt. 327).

420. *Sopavyöttömät*: kreik. *amitrokhítōnes* = joiden mekot eli ihotakit eivät olleet *mitrē*llä, leveällä vaskipäällyksisellä vatsavyöllä vyötetyt (vrt. Il. IV 132-137, Sel.).

511. *Glaukos* oli aikaisemmin samana päivänä saanut Teukroksen nuolesta haavan käsivarteensa, ja sen vuoksi hänen oli täytynyt väistyä esitaistelijain joukosta (XII 387 ja seur.); myöhemmin (XIV 426) hänen kerrottiin kuitenkin Sarpēdonin ym. rinnalla asettuneen maahan suistunutta Hektoria suojelemaan; nyt esillä olevassa paikassa taas muistetaan jälleen, että haava on tehnyt hänet kykenemättömäksi

taisteluun.

558, 559. *Mies, etumaisna ken mursi akhaijien muurin, sankari Sarpēdō´n*: vrt. XII 398 ja seur.

572. *Būdeion*: toisten arvelun mukaan kaupunki Magnēsiassa, toisten mukaan Phthiōtiissa.

583. *Ketorastaita*: alkutekstin mukaan oikeastaan kottaraisia.

694-696. *Adrēstos*: troialainen soturi, toinen henkilö kuin perkōtelaisen Meropsin poika (Il. II 829 ja XI 329) ja kuin se samanniminen troialainen, jonka kuolemasta kerrottiin VI laulussa (63). — Useimmilla muillakin tässä luetelluilla Troialaisilla on kaimojansa muissa Iliaan osissa.

SEITSEMÄSTOISTA LAULU.

Menelaoksen urotyöt.

Hektorin ajaessa Akhilleuksen valjaikkoa takaa Menelaos asettuu suojaamaan Patrokloksen ruumista ja surmaa Euforboksen, joka koettaa sitä vallata. Apollonin kehoituksesta Hektor jättää valjaikon takaa-ajon sikseen ja hyökkää Menelaoksen kimppuun. Tämä väistyy kutsuakseen suuren Aiaan avukseen. Hektor riisuu Patrokloksen ruumiilta Akhilleuksen asevarjeet. Aias tulee Menelaoksen kanssa puolustamaan ruumista, ja sen ympärillä nousee tulinen taistelu. Hektor pukeutuu Akhilleuksen asevarjeihin ja Zeus suo hänelle lyhyeksi ajaksi suurta voimaa, korvaukseksi siitä, että hän pian on kaatuva. Menelaokseen ja Aiaaseen yhtyvät useat muut sankarit. Zeus käärii ruumiista taistelevat taajaan sumuun. Milloin troialaiset ovat saamaisillaan ruumiin haltuunsa, milloin kreikkalaiset torjuvat heitä, ja monta urhoa kaatuu. — Seisoen taistelusta erillään Akhilleuksen kuolemattomat hevoset itkevät kaatunutta ajajaansa eivätkä hievahda paikaltaan, ennen kuin Zeus saa niiden mielen virkistymään. Silloin Automedon ohjaa ne taistelun tuoksinaan. Aineias ja Hektor ryntäävät niiden kimppuun, mutta molemmat Aiaat rientävät heitä torjumaan. — Taistelu Patrokloksen ruumiista yhä yltyy, Athenen kiihottaessa kreikkalaisia, Apollonin troialaisia. Zeus antaa jylinällään troialaisille voiton merkin. Aias rukoilee häntä poistamaan tuskastuttavan pimeyden, jotta saisi edes kaatua päivän valossa, ja Zeus täyttää hänen rukouksensa. Menelaos lähettää Antilokhoksen viemään surusanoman Akhilleukselle; sitten hän ja Meriones nostavat Patrokloksen ruumiin hartioilleen ja lähtevät kantamaan sitä leiriä kohti, ja heidän takanaan molemmat Aiaat torjuvat Hektorin ja Aineiaan johtamien troialaisten kiivaita hyökkäyksiä.

23-28. *Panthooksen pojat*: Pūlydámās, Euforbos, Hyperē´nōr. Viimeksi mainitun surmasta on kerrottuna Iliaan XIV laulun lopussa (516-519), mutta hänen lausumastaan solvauksesta ei siinä mainita mitään. Näin ollen Menelāoksen sanat (XVII 24 ja seur.) näyttävät edellyttävän tekstimuotoa, jossa hänen ja Hyperēnorin taistelusta oli kerrottu runsaammin piirtein kuin XIV laulun nykyisessä tekstissä.

153. *Nytp' edes koirilt' et sinä suojele häntä*: Glaukos ei siis tiedä, että Apóllōn on korjannut Sarpēdonin ruumiin tappotantereelta (Il. XVI 677 ja seur.).

186-214. Tämä on niitä paikkoja, jotka edellyttävät että Patrokloksella todella on ollut yllään Akhilleuksen asevarukset, niinkuin XVI laulun alussa (40-42, 130 ja seur.) on kerrottu. Vrt. Il. XI 798-803, Sel.

210, 211. *Hektorin täytti Ārēs hirmuinen*: Ares edustaa tässä sotaista intoa.

216-218. Tässä luetelluista liittolaissotureista *Mesthlēs* on maionien, *Glaukos* lykialaisten, *Forkys* frygialaisten, *Asteropáios* (Il. XXI 154, 155) paionien päälliköitä; *Ennomos* on mȳsialaisten toinen päällikkö; *Khromíos* taas on nähtävästi sama henkilö kuin Khromis, joka Il. II 858 mainitaan saman heimon toisena päällikkönä. *Thersílokhos* on paiōni (vrt. Il. XXI 205 ja seur.)

377 ja seur. *Thrasymē´dēs* ja *Antílokhos*: Nestorin molemmat pojat seisovat 683:nnen ja 705:nnen säkeen mukaan taistotantereen vasemmalla äärellä.

404-406. Akhilleus oli edellisen laulun mukaan (XVI 87-96) käskenyt Patrokloksen kääntyä takaisin, niin pian kuin oli karkoittanut viholliset laivojen kimpusta, ja nimenomaan kieltänyt häntä ryntäämästä edemmäs Troian muureja kohti. Nyt esillä olevan paikan mukaan taas Akhilleus ilman muuta olettaa, että Patroklos on edennyt Troian porteille asti ja sieltä on palaava ehein nahoin. Tässä on kieltämättä ristiriita, sillä täytyihän Akhilleuksen joko edellyttää, että Patroklos oli noudattanut hänen käskyänsä, tai olla huolissaan siitä, että hän oli taisteluinnossaan unohtanut sen.

545, 546. Nämä säkeet, joiden tiedetään puuttuneen muutamista vanhan ajan käsikirjoituksista, soveltuvat huonosti tähän; huom. että Zeuksen 593 ja seur. säkeissä edelleen sanotaan suovan voiton Troialaisille.

575. Tässä mainittu *Ēetí´ōn* on toinen henkilö kuin Plakos-vuoren alaisen Thēbēn samanniminen kuningas, Andromakhēn isä.

593-595. *Aigís* (alkutekstissä sitä ei sanota kilveksi) on tässä mainittu tavalla, joka johdattaa mieleen ukkospilven, vrt. Il. I 202, Sel.

608. *Deukalíōnin poika*: Īdomenéus.

688. *Joku jumaloista*: alkutekstin mukaan jumala (jumaluus).

698. *Asun riisui*: voidakseen nopeasti rientää leiriin.

KAHDEKSASTOISTA LAULU.

Aseiden taonta.

Akhilleus näkee laivoilta, miten kreikkalaiset hämmennyksissä perääntyvät, ja aavistaa pahaa. Antilokhos saapuu ja tuo itkien surusanoman. Epätoivon valtaamana Akhilleus heittäytyy maahan ja repii tukkaansa, ja kaikki palvelijattaret puhkeavat valitushuutoihin. Ne kuulee Thetis meren syvänteissä. Tietäen niiden merkityksen hänkin puhkeaa itkuun, ja häneen yhtyvät kaikki Nereidit. Heidän saattamanansa hän nousee merestä ja menee poikansa luo. Tämä ilmoittaa, ettei voi elää, jollei saa kostaa Hektorille ystävänsä surmaa. Thetis vakuuttaa itkien, että Akhilleuksen on määrä kuolla kohta Hektorin jälkeen, mutta Akhilleus ei siitä välitä. Koska Hektorilla on hänen aseensa, tarjoutuu äiti hankkimaan

Hefaistokselta, seppo-jumalalta, uudet. — Hektor seuraa pakenevien kintereillä ja on vähällä saada Patrokloksen ruumiin haltuunsa. Here lähettää Iriin kehoittamaan Akhilleusta estämään ystävän ruumista joutumasta vihollisten häväistäväksi. Iriin neuvosta hän astuu aseetonna kaivannon partaalle, hänen päästään loistaa Athenen suoma tulinen hohde, ja hänen suustaan lähtee pelottava huuto. Troialaiset peräytyvät sekasorrossa, ja Patrokloksen ruumis tuodaan leiriin. Here panee päivän laskemaan; taistelu keskeytyy. — Troialaiset neuvottelevat keskenään; Pulydamaan mielestä heidän tulisi vetäytyä kaupunkiin ja puolustautua siellä; Hektor taas voitoninnossaan tahtoo heti aamulla hyökätä laivojen kimppuun, ja hänen mielipiteensä voittaa. Kreikkalaisten leirissä Patrokloksen ruumis pestään ja pannaan käärinliinoihin, ja koko yön Akhilleus myrmidoneineen vaikeroi sen ääressä. Sillä välin Thetis menee Olympokselle Hefaistoksen luo ja pyytää tätä takomaan Akhilleukselle uudet aseet. Hefaistos ryhtyy heti toimeen ja laittaa mitä loistavimmat aseet, koristaen varsinkin kilpeä ihanilla, taiteikkailla kuvilla.

9-11. Näiden Akhilleuksen sanojen mukaan Thetis oli hänelle selvästi ennustanut Patrokloksen kuoleman; XVII laulussa sitä vastoin (410) nimenomaan sanotaan, että Thetis ei ollut siitä ilmoittanut, ja yleensäkin koko Patrokleia edellyttää, ettei Akhilleus ennakolta tiennyt Patrokloksen kohtaloa.

37-51. *Nēreun tyttäret*: Nereidit, kreik. *Nērēídes*, merenneitoset, Thetiin sisaret (ks. Il. I 538, Sel.). Vanhan ajan kriitikot hylkäsivät heidän nimiensä luettelon (39-48) epähomērolaisena; sellaiset pelkät luettelot ovat hēsiodolaisessa runoudessa tavalliset, mutta Iliaassa ja Odysseiassa niitä ei ole, paitsi tässä ainoassa paikassa. Nimet ovat melkoiseksi osaksi samoja kuin siinä 50 Nereidien luettelossa, joka on luettavana Hēsiodoksen “Theogoniassa” (243-261); onpa joku yhteinen säekin. Useimmat nimet on johdettu meren ominaisuuksista, niinkuin *Glaukē* = kiiltävä, *Kȳmodókē*, vrt. *kȳma* (aalto), *Halíē* = merellinen, *Nēsáiē* = saarellinen, *Speiō’* = onkaloinen, *Limnō´reia*, vrt. *limnē* (järvi, rantavesi), *Dōtō´* ja *Dōrís* = antelias, *Ferūsa* = vievä, *Dȳnaménē* = mahtava, *Deksaménē* = huostaansa ottava, *Panópē* = päilyvä, *Galáteia*, vrt. *galē´nē* (tyyni), *Maira* = kimmeltävä, *Amátheia*, vrt. *amathos* (hiekka); muut kuvaavat kantajansa auvokkaiksi, ihaniksi, jaloiksi olennoiksi, niinkuin *Tháleia* = kukkea, *Melitē*, vrt. *meli* (hunaja), *Nēmertē´s* ja *Apseudē´s* = pettämätön, *Klyménē* = kuuluisa jne.

55-60. Niinkuin ennen on mainittu, viitataan Iliaassa monin paikoin (I 352, 415-418, IX 410-416; XXI 276-278) siihen, että Thetiillä on ennakkotieto kohtalon Akhilleukselle säätämistä elämän ja kuoleman ehdoista ja että hän on ilmaissut tietonsa pojalleenkin. Ehdot ovat: jos Akhilleus tyytyy rauhalliseen, maineettomaan elämään, niin hänelle on suotu pitkä ikä; jos hän taas antautuu sankarin mainetöihin, niin hän kohoaa kunnian kukkuloille, mutta kaatuu nuorena. Säkeissä 95, 96 lisätään että, jos hän — niinkuin onkin tehnyt — valitsee jälkimmäisen ehdon, niin hänen kohtalonsa hetki tulee pian sen jälkeen, kun hän on kaatanut Hektorin. Vrt. myös Il. XIX 416, 417, XXII 358-360, XXIII 80, 81.

85. *Kun häävuoteesen piti sun kera ihmisen käydä*: Zeus oli vasten Thetiin tahtoa naittanut hänet kuolevaiselle miehelle, Pēleukselle. Ks. 431 ja seur., Sel.

117-121. Runoilijalla ei näy olevan tietoa siitä tarusta, jonka mukaan Hēraklē´s kuoltuaan maan päällä kohosi jumalien Olympokseen. Odysseian “Nekyia”-laulussa (Od. XI 601 ja seur.) eri käsityksiä on sovellutettu yhteen siten, että muka Herakleen haamu oleskelee Hādeen synkässä valtakunnassa, mutta hän itse Hēbēn puolisona nauttii surutonta oloa kuolemattomien piirissä. — Siitä että kaatunutta Akhilleusta useissa paikoin palveltiin kuolemattomana haltiana (puolijumalana tai jumalana), ei Iliaassa eikä Odysseiassa tule näkyviin mitään tietoa; yleensähän vainajain palvelus on Kreikan sankarieepoksen ihmisille vieras.

231. *Vaunujen, keihästen sekasortoon*: troialaisia runneltui *omien* valjakkojensa ja peitsiensä sekasortoon.

239, 240. Alkutekstin mukaan Hērē lähetti Aurinko-jumalan alas Ōkeanoksen virtaan vasten hänen omaa tahtoansa.

300-302. Närkästyksessään Hektōr olettaa, että Pūlydámās ja ne, jotka kenties tahtoisivat, että hänen neuvoansa noudatettaisiin, ensi sijassa ajattelevat omia tavaroitaan; he muka pyrkivät kaupungin muurien turviin suojellakseen siten omaisuuttansa. Hektorin mielestä kuitenkin sellainen menettely juuri johtaisi Troian kukistumiseen, ja sitenhän tavaratkin auttamattomasti joutuisivat vihollisten haltuun. Olisipa parempi heti jakaa ne kansalaisten kesken ja keventynein mielin koettaa kenttätaistelussa päästä voittoon kuin tavarain vuoksi asettua pelkälle puolustuskannalle ja siten menettää kaikki. — Aivan selvä Hektorin ajatuksen juoksu kyllä ei ole; hänen sanoissaan on enemmän purkautuvaa mielenkiihkoa kuin perustelevaa ajatuksen logiikkaa.

326-332. Näistä sanoista päättäen Akhilléus ei vielä sotaan lähtiessään tiennyt kohtalonsa olevan kaatua Troian edustalle; on siis oletettava, että Thetis vasta myöhemmin on ilmoittanut sen hänelle. — *Opóeis*: myöhemmin *Opūs*, itäisten lokrien pääkaupunki (ks. Il. II 531). Sieltä olivat Menóitios ja Patroklos alkuaan kotoisin, ks. Il. XXIII 85 ja seur.

356-368. Zeuksen pisteliäät sanat aiheutuvat lähinnä siitä, että Hērē (166-168) salaa oli lähettänyt Īriin kiihottamaan Akhilleusta torjumaan troialaisia. — Molempien jumalien keskustelu liittyy tosin vain höllästi kertomuksen kulkuun.

370, 371. Hēfaistoksen vaskinen talo on Olympoksella, ks. 142 ja seur. Siellä on Homēroksen mukaan myös hänen pajansa, jonka myöhemmät runoilijat tavallisesti sijoittivat johonkin tulivuoreen.

373. *Kattilajalkoja*: kolmijalkoja, ks. Il. VIII 290, Sel.

382. Tämän Iliaan paikan mukaan Hēfaistoksen puoliso on *Kharis*, Sulo olennoituna, Sulotar; runoilija näkyy tässä olettavan, että oli olemassa *yksi* Kharis; toisissa paikoin Iliasta kyllä puhutaan useista khariiteista. Hēsiodoksen “Theogoniassa” (945, 946) Hefaistoksen puolisona on nuorin khariiteista, Aglaíē. — Toisen, mm. Odysseiassa (VIII 267-366) kerrotun, tarinan mukaan taas Hefaistos on nainut itse Afroditen.

395. ja seur. Iliaassa on kaksi toisistaan poikkeavaa kertomusta siitä, miten Hēfaistos singahdutettiin alas jumalten asunnoista. Toinen on se, joka kerrotaan esillä olevassa paikassa: häpeissään siitä, että hänen synnyttämänsä poikanen oli rampa, Hērē oli

heittänyt hänet luotaan ja Thetis ynnä Eurynómē olivat ottaneet hänet turviinsa maailmanvirran alaiseen onkaloon. I laulussa sitä vastoin kerrotaan (590-594), että Zeus viskasi hänet maahan, sen tähden että hän vanhempainsa riidellessä oli asettunut äidin puolelle; silloin hän suistui Lēmnokseen.

431-435. Se, mikä tässä kerrotaan Thetiin avioliitosta, voidaan täydentää myöhemmästä runoudesta ja muista lähteistä: Zeus (toisten mukaan myös Poseidō´n) oli tahtonut saada Thetiin puolisokseen, mutta kun Promētheukselta (tai Themis-jumalattarelta) saatiin tietää kohtalon määränneen, että Thetiistä oli syntyvä isäänsä voimakkaampi poika, Zeus antoikin Thetiin kuolevaiselle miehelle, hurskaalle Pēleukselle. Thetis koetti jos jollakin tavoin torjua sulhoa; niinpä hän muuttihe jalopeuraksi, käärmeeksi, tulenliekiksi jne., mutta kaikista ponnisteluistaan huolimatta hänen oli pakko alistua. Avioliitosta syntyi Akhilléus, josta kyllä tuli isäänsä voimakkaampi sankari, mutta ei kuitenkaan mahtavain jumalain kilpailijaa. — Iliaan XXIV laulussa (59-61) puhutaan Thetiin avioliitosta aivan toiseen henkeen: siinä Hērē kehuskellen kertoo kasvattaneensa Thetiin ja naittaneensa hänet Pēleukselle.

478-608. *Akhilleuksen kilpeä* on ajateltava suureksi ympyräkilveksi. Se on “viisinkertainen”; tämä on ilmeisesti ymmärrettävä niin, että päällekkäin oli muka viisi pyöreätä metallilevyä, alin suurin ja ylemmät aina pienemmät; siten oli vain ylin, keskimmäinen ympyrä kokonaisuudessaan näkyvissä; muista jäi kustakin näkyviin vain reunimmainen osa. Kilven pinta jakaantui konsentrisiin vyöhykkeihin, joita voitiin koristaa kuvasarjoilla. Näitä kuvatessaan runoilija antaa lukijan (alkuaan kuulijan) ikään kuin seurata, miten taitava seppo saa kuvan toisensa jälkeen kasvamaan näkyviin. Siten on luettelomainen kuivuus vältetty. Muutenkin kuvasarjain esitys on harvinaisen eloisa ja havainnollinen; kuvista huokuu luontevaa kauneutta mitä jalointa laatua. Kuvauksen taiteellinen etevyys käy varsinkin selväksi, kun vertaa sitä muiden runoilijain jäljittelyihin, kuten esim. hēsiodolaiseen Hērakleen kilven esitykseen. — Vaikka, kuten sanottu, saamme nähdä eri kuvien syntyvän ikään kuin silmiemme edessä, niin ei ole kuitenkaan nimenomaan kerrottu, millä tavalla Hēfaistoksen ajatellaan ne laatineen. Aikaisemmin ajateltiin yleensä korkokuvatekniikkaa (lähinnä ns. pakotustyötä). Mutta sen jälkeen kun on kaivettu ilmoille mykēneläisen taideteollisuuden tuotteita, on jotensakin varmasti voitu päättää, että runoilijalla on ollut mielessä se erinomaisen hienosti kehittynyt tekotapa, jota on käytetty esim. Mykēnain kuuluisissa kullalla kirjailluissa pronssitikareissa (ks. tämän laulun loppukoristetta): pronssiin on tehty syvennyksiä, joihin on upotettu eri metalleista tehtyjä ohuita kuvasia. Eri sekoituksilla (lejeerauksilla) osattiin antaa metalleille, nimenomaan kullalle; eri värivivahduksia; yksityisseikat piirrettiin kuviin kaivertimella. Kilpi kokonaisuudessaan on tietenkin runoilijan luovan mielikuvituksen tuote; ei ole luultavaa että hänellä on ollut silmiensä edessä mitään niin suurenmoista ja niin hienosti kehitettyä taideteosta, kuin Akhilleuksen kilpi on. — Tutkijat ovat, toinen toisensa jälkeen, viehättyneet selvittelemään, miten kuvasarjat on ajateltava jakaantuneiksi eri vyöhykkeisiin, mutta varmuuteen ei ole päästy. Eikä ole edes luultavaa, että runoilija on suunnitellut kuvauksensa siinä määrin järjestelmällisesti. Se vain käy kuvauksesta näkyviin, että maa, meri ja taivaankappaleet on sijoitettu keskimmäiselle, pyöreälle levylle (483-489), ja että

Ōkeanoksen virta (607, 608) on reunimmaisessa vyöhykkeessä kaikkien muiden kuvasarjain yhteisenä kehyksenä. Muuten on luonnollista, että ulompiin, pitempiin vyöhykkeisiin mahtui enemmän kuvia kuin sisempänä oleviin.

486-489. *Plēiadit*: kreik. *Plēiádes*, *Pleiádes*, “Seulasien” tähtisikermä. Sitä näkyy kuvaillun kyyhkysparveksi (*peleiádes*). — *Hyadit*: kreik. *Hyádes* edellisten läheisyydessä näkyvä tähtiryhmä; nimen luultiin johtuneen joko *hȳein* (= sataa)-verbistä tai substantiivista *hȳs* = sika (siis Hyadit muka = porsaat). — *Ōrī´ōn*, tunnettu tähtikuvio (yleisimmin tunnetaan siihen kuuluvista tähdistä ne kolme, jotka muodostavat “Orionin vyön” = “Kalevan miekan” eli “Väinämöisen viikatteen”). Sitä kuvailtiin taivaanlaelle siirretyksi jättiläissuuruiseksi metsästäjäksi (Ēōksen lemmikiksi, ks. Sel. Od. V 121 ja seur.); siellä hän yhä heittosauvallaan tai nuijallaan uhkaa eläimiksi kuvailtuja tähdistöjä — *Seitsentähtisen viel’ Otavankin, ilmojen otson* jne.: alkutekstin mukaan *naaraskarhun, jota myös sanotaan vankkureiksi* (vrt. ruots. “Karlavagnen”). Otavaa, joka ei laskeudu koskaan taivaanrannan alle, kuvaillaan karhuksi, joka aina kääntyy samalla paikalla, pelokkaasti väijyskellen suurta erämiestä.

497-508. Kuvattu oikeudenkäyntikohtaus johtuu miestappo- tai murha-asiasta, mutta on sinänsä riita-asian luontoinen. On tapahtunut miestappo tai murha; vainajan suvun oikeutta edustava henkilö on suostunut verikoston asemesta tyytymään henkisakkoon. Mutta sitten on syntynyt riita-asia; murhamies väittää jo suorittaneensa sovitun sakon, vastapuoli taas ei myönnä sitä saaneensa. Asia on alistettu tuomarin ratkaistavaksi. Kummallakin asianosaisella on puoltajajoukkonsa. Gerontit (ks. Il. II 21, Sel.) ovat koolla, ja tuomari kuulee heidän mielipidettään ennen kuin ratkaisee asian. Kummankin riitapuolen on ennakolta ollut suoritettava talentti kultaa (ks. Il. IX 122, Sel.), ja molemmat nämä panokset joutuvat sille, joka on parhaiten esittänyt oikeutensa, siis sille, jonka eduksi asia ratkaistaan.

509-540. Laaja saarto- ja taistelukuva on ajateltava kahteen pääryhmään jakaantuneeksi: toisena on kaupunki ynnä sitä saartavat joukot, toisena väijymys ja taistelu; välittävänä yhdyssiteenä on väijyksiin lähtevä joukko. Toisiansa seuraavat kohtaukset (väijyksiin lähtö, väijyksissäolo, vihollisten karjan kimppuun tehty hyökkäys ja joukkojen taistelu) on ajateltava esitetyksi vierekkäin, niinkuin usein on tehty vanhanaikaisessa, kertovassa taiteessa.

535. Alkutekstissä mainitaan *Eris, Kydoimós* (taistelun melske, haltiaksi olennoituna) ja *Kēr* (Surma, ks. Il. II 302 Sel.).

561. *Köynnöstarha*: viinitarha.

564. On mahdollista, että sinistä kaivantoa eli ojaa on ajateltava sinisestä lasista eli emaljista (*kyanos*) laadituksi.

569. *Kitara*: kreik. *phorminks*, ks. Il. I 603 Sel.

570. *Linos-laulu* (kreik. *linos*): alkuaan surulaulu, jonka luultiin olevan Vähästä-Aasiasta peräisin ja jossa kertosäkeenä oli *ailinon ailinon*. Sitä oli muka ensin laulettu jonkun Linos-nimisen laulajan muistoksi. Esillä olevassa Iliaan paikassa sitä tuskin sentään voi ajatella surulauluksi.

590. ja seur. Sitä tanssitannerta, jonka tarunomaisen taiteilijan Daidaloksen kerrottiin laatineen Mīnōksen tyttärelle Ariadnēlle, kuvailtiin kaiketi jonkinmoiseksi labyrintiksi eli sokkeloksi, jonka mutkikkaita kierteitä myöten nuorten rivien oli karkeloitava. Labyrintin kuva on nähtävänä mm. Knōsoksen rahoissa.

596. *Mekkona kaunoinen, viel' öljynvälkkyvä kangas*: alkutekstissä puhutaan mekoista, jotka kiiltävät himmeästi öljystä. Eräässä Odysseian paikassa (VII 107) kerrotaan, miten (kangaspuissa olevista) hienoista pellavakankaista tihkui öljyä: nähtävästi oli tapana tehdä langat öljyllä notkeiksi. Esillä olevassa Iliaan paikassa nuorukaisten mekkoja kuvaillaan uuden uutukaisiksi, niin että niissä vielä oli öljyapretuurin kiiltoa.

600. *Astiaseppo*: savenvalaja; *levypyörä*: savenvalupyörä.

YHDEKSÄSTOISTA LAULU.

Sovinto.

Kun Thetis aamun koittaessa tuo Akhilleukselle Hefaistoksen takomat aseet, tapaa hän tämän yhä Patrokloksen ruumiin ääressä itkemästä. Thetis suojaa ruumiin nektarilla ja ambrosialla mätänemästä. Akhilleus kutsuu kaiken väen koolle ja ilmoittaa luopuvansa tuhoisasta vihastaan sekä kehoittaa Agamemnonia heti lähettämään joukot taisteluun. Agamemnon tunnustaa tehneensä väärin, mutta syyttää harhateostaan sallimaa, Zeusta, Erinnystä ja varsinkin Atea, joka oli hänet sokaissut. Sovitukseksi hän tahtoo tuoda esille taannoin lupaamansa hyvityslahjat. Akhilleus vain tahtoo viipymättä ryhtyä taisteluun. Odysseus kuitenkin saa aikaan, että joukot ensin virkistävät voimiansa aterialla. Lahjat tuodaan esille, ja Agamemnon vannoo juhlallisesti olleensa Briseikseen kajoamatta. Palautettu Briseis itkee Patroklosta. Kun Akhilleus kiihkeässä surussaan ja taistelunhimossaan yhä kieltäytyy virkistämästä itseänsä ruualla ja juomalla, vahvistaa häntä Zeuksen käskystä Athene valamalla hänen rintaansa nektaria ja ambrosiaa. Akhilleus pukeutuu uusiin loistaviin asevarjeisiin. Astuen valjaikkonsa luo hän moittii sitä siitä, ettei se ollut tuonut Patroklosta elämään takaisin. Silloin Ksanthos-hepo saa Hereltä puhekyvyn ja ennustaa Akhilleuksen pikaisen kuoleman. Kun se on sanottu, riistää Erinnys siltä jälleen puhekyvyn, ja Akhilleus ohjaa valjaikkonsa eturintamaan.

48-53. *Agamemnonin* haavoittuminen: ks. Il. XI 251-253; *Diomēdeen*: XI 373-378; *Odysseuksen*: XI 434-438.

91. *Harha*: kreik. *ātē*.

115. *Akhaijinen Argos*: tuntuu luultavimmalta, että tällä nimellä tässä tarkoitetaan Argos-kaupunkia; toiset sitä tosin selittävät Peloponnēsokseksi taikka siksi Peloponnēsoksen osaksi, joka Troian sodan aikana oli Agamemnonin valtakuntana.

116. *Perséus*: Zeuksen ja Danaēn poika (ks. Il. XIV 317-327 Sel.).

117. *kuuskuinen poika = Eurysthéus*, jonka käskynalaisena Herakleen oli suoritettava vaikeat suurtyönsä; hän oli siis Zeuksen pojanpojan poika. Kun oli tullut se päivä, jolloin Alkmēnēn piti synnyttää Zeukselle Hēraklē´s, oli Zeus tarun mukaan julistanut, että poika, joka oli sinä päivänä syntyvä, oli hallitseva kaikkia, jotka olivat Zeuksen sukujuurta. Silloin oli Hērē mustasukkaisuudessaan keskeyttänyt Alkmēnēlta synnytyksen ja saanut aikaan sen, että Zeuksen ja Danaēn pojan Perseuksen pojanpoika Eurysthéus syntyi maailmaan ennen aikaansa. Näin joutui Hēraklēs kehnomman miehen käskynalaiseksi.

134. *Noin minun myös kävi*: Agamémnōnkin oli käynyt “Harhan” (Ātēn) paulaan (vrt. 94).

141. *Eilen*: näin alkutekstissäkin (*khthizós*), vaikka edellisen kertomuksen mukaan lähetystön käynnistä Akhilleuksen luona oli kulunut kaksi päivää. Sen jälkeen kun Agamémnōn tylysti hylkäsi Khrȳseen pyynnön, oli Apollōnin lähettämä rutto raivonnut kreikkalaisten leirissä 9 päivää, 10:ntenä pidettiin se kokous, jossa

Agamemnonin ja Akhilleuksen välit rikkoutuivat; 12 päivää myöhemmin Thetis kävi Zeuksen puheilla (kaikki tämä kerrottu I laulussa). Sitten seuraavana päivänä (koko Iliaan 22:sena) tapahtuivat ne seikat, jotka kerrotaan II laulussa; edelleen Pariin ja Menelaoksen kaksintaistelu ja sopimuksen rikkominen (III, IV) sekä ne taistelut ja muut seikat, joista kerrotaan V-VII 312. Sen jälkeen menee yksi päivä (Iliaan 23:s) vainajain ruumiiden kokoamiseen ja polttamiseen, ja toinen (24:s) kreikkalaisten leirimuurin rakentamiseen. Seuraavan päivän (25:nnen) kuluessa tapahtuvat ne taistelut, joista kerrotaan VIII laulussa. Yöllä lähetetään sitten lähetystö Akhilleuksen luo (IX laulu); saman yön kuluessa tapahtuvat myös X laulun seikkailut (Dolō´neia). XI laulussa alkaa Iliaan 26:s päivä, joka kestää XVIII laulun 239:nteen säkeeseen asti; siihen mahtuu pitkä sarja taisteluja, jotka päättyvät Patrokloksen kaatumiseen ja hänen ruumiinsa korjaamiseen akhaijien haltuun; sen kuluessa taotaan myös Akhilleuksen uusi asevarustus. Seuraavana päivänä (Iliaan 27:ntenä), joka alkaa XIX laulun alussa, tapahtuu sitten Akhilleuksen ja Agamemnonin sovinto.

195. *Eilen*: ks. edellinen Sel. 141.

259, 260. *Erinnyit myös manalaiset, kuoltua joilt’ ikikoston saa valan vannoja väärän*: ks. Il. III 278, 279, Sel.

291-297. Alkutekstissä Akhilleuksen sanotaan surmanneen Brīsēiin puolison ja hävittäneen jalon Myneen kaupungin; tämä kaupunki oli Lyrnēssós (ks. Il. II 690, XIX 60). Antiikkiset selittäjät olivat sitä mieltä, että Briseiin puoliso oli ollut juuri Lyrnēssoksen hallitsija Mynēs; Iliaan tekstissä sitä ei sanota.

326. *Neoptólemos*: Akhilleuksen ja Deidameian poika. Thetis, joka muka tiesi että Akhilleus, jos hän menisi sotaan, oli aikaisin sortuva manan maille, vei hänet salaa, hänen ollessaan vielä nuorena poikana, Skȳros-saareen, sen hallitsijan Lykomēdeen taloon, kasvatettavaksi siellä tytön puvussa Lykomēdeen tyttärien parvessa. Kun hän oli varttunut nuorukaiseksi, hän kuitenkin yhtyi lemmenliittoon Lykomēdeen tyttären Dēidameian kanssa, ja tämä synnytti hänelle pojan, Neoptolemoksen. Akhilleuksen kaaduttua Neoptólemos noudettiin Skyroksesta kreikkalaisten leiriin; hän osoittautui ylen uljaaksi taistelijaksi ja sodan loppuvaiheissa hänellä oli tärkeä sija (ks. Od. III 189 ja IV 5). Sotasaalista jaettaessa hän sai orjattarekseen Hektorin lesken Andromakhēn. Iliaassa ei ole — nyt esillä olevaa paikkaa lukuun ottamatta — minkäänlaista viittausta tarinaan Akhilleuksen Skyroksessa oleskelusta ja sen seurauksista; IX laulussa (438 ja seur.) päinvastoin edellytetään, että hänet vallan nuorena lähetettiin sotaan suoraan Fthīēstä (Eräs Akhilleuksen Skyrokseen tekemä sotaretki mainitaan IX 668, ks. Sel.). Neoptolemoksen noutamista Skyroksesta ja hänen kunnostautumistaan Troian sodan loppuvaiheissa mainitaan ensin Odysseiassa, XI 506-537.

358. *Selkeä pohjoinen*: alkutekstin mukaan selkeissä yläilmoissa syntynyt pohjoistuuli.

387. *Huotra*: kallisarvoista peistä säilytettiin putkenmuotoisessa huotrassa eli kotelossa.

400. *Harpyian pojat*: ks. Il. XVI 149-151, Sel.

417. *Ikivalta ja mainen mies*: Apóllōn ja Paris, ks. Il. XXII 359, 360.

KAHDESKYMMENES LAULU.

Jumalien taistelu.

Molempien joukkojen varustautuessa taisteluun Zeus lähettää Themiin kutsumaan jumalat Olympoksen kukkulalle. Kun kaikki ovat koolla, lehtojen ja lähteiden nymfejä myöten, kehoittaa Zeus heitä menemään taisteluun, mielensä mukaan troialaisten tai kreikkalaisten puolelle. Here, Athene, Poseidon, Hermes, Hefaistos liittyvät kreikkalaisiin, Ares, Apollon, Artemis, Leto, joenjumala Ksanthos ja Afrodite troialaisiin. Hirveä taistelu alkaa; Zeus jylisee ylhäältä; Poseidon järkyttää maata perustuksia myöten, ja jumalat ryntäävät toistensa kimppuun. Apollon yllyttää Aineiasta asettumaan Akhilleusta vastaan. Pian jumalat kuitenkin väistyvät katsellaksensa syrjästä ottelua. Akhilleus pilkkaa Aineiasta, ja tämä kehuskelee suurta sukuansa; sitten he törmäävät yhteen. Aineias olisi saanut surmansa Akhilleuksen miekasta, jollei Poseidon, sen tähden että Aineiaan ja hänen sukunsa oli määrä hallita troialaisia Priamoksen sorruttua, olisi tarttunut häneen kiinni ja heittänyt häntä kauas rintaman taakse. Apollon varoittaa Hektoria antaumasta otteluun Akhilleuksen kanssa, mutta kun tämä surmaa hänen veljensä Polydoroksen, ryntää hän Akhilleuksen kimppuun. Olisipa hän jo saanut surmansa, jollei Apollon olisi häntä pelastanut kätkemällä hänet läpinäkymättömään sumuun. Hirveästi Akhilleus raivoaa troialaisten keskuudessa. — Laulun otsake on jonkin verran erehdyttävä; varsinaisesta “jumalien taistelusta” kerrotaan vasta seuraavassa laulussa.

3. *Kedon kumpu*: ks. Il. X 160, XI 56.

8. *Immet*: nymfit, luonnottaret.

11. *Pylvästö*: Zeuksen *megaron*in pylväseteinen, ks. Il. VI 243-250, Sel.

53. *Kallikolō´nē*: “Kauniskumpu”, luultavasti lähellä sitä paikkaa, missä Simóeis laski Skamandrokseen.

96. *Lelegit*: lähinnä tarkoitetaan Pēdasoksen asukkaita, vrt. Il. X 429, Sel.

135. *Näät monivertapa meillä on mahti*: Tämä ei tietenkään sovellu tähän paikkaan; säe puuttuukin useista käsikirjoituksista. Sitä vastoin se kyllä on paikallaan VIII laulussa, jossa se (alkutekstissä) esiintyy melkein samanlaisena (211).

145-148. Tätä “*kehävallia*” ei mainita missään muualla. On kaiketi oletettava, että sellainen turvapaikka oli tarpeen silloin, kun Hērakleen oli taisteltava Poseidōnin lähettämää hirviötä vastaan, jonka syötäväksi Lāomedōnin tytär Hēsiónē oli kytketty kiinni rantakallioon, ks. Il. V 640-651, Sel. Muurin on tietenkin ajateltava olevan lähellä rantaa.

179-186. Runoilija olettaa Akhilleuksen tietävän, että Aineiaan ja Priamoksen suvun välillä on jonkinmoista kaunaa. Nämä kireät välit tulevat selvimmin näkyviin Iliaan XIII laulussa, säkeissä 459-461. Vrt. myös XX 302-308 sekä II 819-823, Sel.

268-272. Tuntuu oudolta, että kultakerros oli muka keskimmäisenä; näyttäisihän luonnollisemmalta, että se olisi ollut päällimmäisenä. Aleksandreialainen kriitikko Arístarkhos hylkäsikin nämä säkeet sopimattomana lisäkkeenä, joka oli ristiriidassa

jumalan takoman asevarustuksen murtumattomuuden kanssa.

302-308. Ks. Il. II 819-823. Sel. — *Zeun vihan nostanut on Priamon perikunta jo päälleen*: alkutekstin mukaan: “sillä Zeus on jo vihastunut Priamoksen sukuun”. Vrt. Il. IV 44-49, jossa Zeus sanoo Īlionin olleen hänelle kaikista kaupungeista rakkaimman.

384-392. *Tmōlos-vuori* ja *Gȳgaian järvi*: Maionien maassa eli Lȳdiassa, ks. Il. II 864-866 ynnä Sel. — *Hȳda* (alkutekstissä *Hydē*): selitettiin samaksi kuin myöhempi Sardeis. — *Hermos*: Lȳdian pääjoki, *Hyllos*, tämän lähdejokia.

403-405. *Helikēn ikikaitsija*: alkutekstissä *Helikō´nios anaks* (Helikonilainen ruhtinas). *Poseidō´n Helikōniosta* tiedetään palvellun muutamissa paikoin Vähässä-Aasiassa, saaristossa ja Euroopankin Hellaassa; kuuluisa oli varsinkin Mykalēssa oleva Poseidōn Helikonioksen pyhäkkö, ns. Paniō´nion, joonialaisten liiton keskuspaikka. Nimi asetettiin yhteyteen Helíkē nimisen kaupungin kanssa, jonka Poseidōnin-palvonnasta puhutaan Il. VIII 203 (ks. Sel.); tätä käsitystä eivät kuitenkaan kaikki hyväksyneet. — *Kuin möly kuullaan* jne.: runoilijalla näyttää tässä olevan mielessään omituinen, vanhanaikainen uhritapa, jonka jälkiä voidaan seurata mykēneläiseen aikakauteen asti ja joka rahakuvista päättäen pysyi voimassa historiallisen ajan Īlionissa vielä 3:nnella vuosisadalla j.Kr. Sen sijaan että tavallisesti uhriteuraan päätä nostettiin ylöspäin, ennen kuin veri laskettiin kaulasuonista, hinattiin koko eläin puuhun riippumaan ja teurastettiin vasta sitten. Ilionissa uhrattiin sillä tavoin lehmiä Athēnēlle; tämän Iliaan paikan mukaan taas näkyy samalla tavalla uhratun sonneja Poseidō´n Helikoniokselle.

407. *Polýdōros*: Priamoksen ja Lāothoēn poika, ks. Il. XXI 84-91, Sel.

YHDESKOLMATTA LAULU.

Taistelu joen partaalla.

Akhilleus ajaa troialaiset Ksanthos-joen kaalamolle; sieltä hän työntää toiset kaupunkia kohti, toiset suistaa jokeen. Sinne hän itsekin syöksyy ja surmaa vedessä ajelehtivia; 12 troialaisnuorukaista hän sentään vie vankeina joesta Patrokloksen hautajaisissa surmattaviksi. Kentällä hän kohtaa Priamoksen pojan Lykaonin. Tämä anoo armoa, mutta Akhilleus vastaa, että kuollut, so. Patroklos, on häntä parempi mies; itsekin hän pian kaatuu; kuolkoon siis Lykaonkin nurkumatta. Surmatun ruumiin hän heittää jokeen. Sen jälkeen hän tappaa vielä monta urhoa veden partaalla. Suuttuneena joenjumala kieltää häntä täyttämästä uomaa ruumiilla, ja Akhilleus jatkaa taistelua maalla. Mutta äkkiä hän jälleen syöksyy jokeen. Silloin tämä kuohahtaen nousee häntä vastaan. Hädissään Akhilleus pakenee kentälle, mutta jokikin tulvii yli äyräittensä ja ahdistaa häntä valtavin aalloin, vieläpä saa Simoeis-joen kaikkine lisävesineen yhtymään hänen tuhokseen. Akhilleus on huutavassa hädässä. Silloin Hefaistos Heren yllyttämänä sekaantuu asiaan ja tulen voimalla lannistaa vedet. Nyt jumalat törmäävät yhteen. Athene kaataa Areen kivenheitolla. Afroditen taluttaessa Aresta taistelusta Athene vielä ilkkuen lyö molemmat kumoon. Poseidon ja Apollon sopivat taistelutta, samoin Hermes ja Leto. Artemis moittii veljeänsä Apollonia, mutta silloin Here tarttuu hänen käsiinsä ja pieksee häntä hänen

omalla jousellaan ja nuolillaan, niin että hän itkien pakenee Olympokselle. — Priamos käskee avata kaupungin portit pakeneville troialaisille. Apollon yllyttää Agenoria asettumaan portin edustalle Akhilleusta vastaan. Tämän hyökätessä Agenor olisi sortunut, jollei Apollon olisi kätkenyt häntä sumuun. Agenorin hahmossa hän sitten väistymällä houkuttelee Akhilleuksen pois portin äärestä, niin että pakenevat troialaiset saattavat pelastua kaupunkiin.

1-16. *Skamandros* eli Ksanthos juoksi (sen uoma on myöhemmin siirtynyt lännemmäksi) kreikkalaisten leirin ja Troian kaupungin välitse, jakaen tasangon kahteen osaan, laajaan läntiseen ja kapeampaan itäiseen (kaupunginpuoleiseen). Kolmessa Iliaan paikassa, XIV 433, XXI 1 ja XXIV 692, mainitaan joessa olevaa kaalamoa; tämän on arveltu olleen lähellä Simoeis-joen ja Skamandroksen yhtymäpaikkaa ja “kedon kumpua” (X 160, XI 56, XX 3). Varsinkin XXIV laulussa olevasta paikasta voidaan päättää, että siitä kulki kaupungin ja läntisen tasangon välinen tie. Taistelukuvauksissa tosin välistä näyttää siltä, kuin sekä kaalamon että joenkin olemassaolo olisi unohdettu, taistelu kun tuntuu esteettä kuohuilevan edestakaisin laivaleirin ja kaupungin välillä. — Nyt esillä oleva paikka näyttää olevan selitettävissä seuraavalla tavalla: kun pakenevat troialaiset saapuvat kaalamon kohdalle, onnistuu Akhilleuksen saada heidän joukkonsa jaetuksi kahtia; toisia hän ajaa edessään kaupunkia kohti, tietenkin tavallista kaalamon tietä, toiset taas hän estää pääsemästä kaalamolle ja työntää jokeen, sellaiseen paikkaan, jossa se virtaa syvänä ja vuolaana. Näin selittää tämän jossakin määrin pulmallisen paikan W. Dörpfeld, “Troja und Ilion” nimisessä teoksessa (1902, siv. 620, 621). — *Eileinen kamppaelu*: ne taistelut, jotka on kuvattu Iliaan lauluissa XI-XVIII, ks. XIX 141, Sel.

38. *Etutankoja*: tällä tarkoitetaan sotarattaiden kaidepuita.

41. *Iāsonin* (*Iēsōn*in) *poika*: Eunēos, ks. Il. VII 468, 469, Sel. — Lykāonin myömisestä kerrotaan myös Iliaan XXIII laulussa, 745-747, vrt. Sel.

75, 76. *Lykā´ōn* tässä vetoaa siihen, että Akhilléus, suomalla hänelle leipää lietensä ääressä, oli muka myöntänyt hänelle turvanhakijan pyhät oikeudet.

84-91. *Lāothóē*: liittolaisheimon ruhtinaan tytär Lāothóē on Priamoksen aviovaimoja (ei jalkavaimo); ks. Il. VIII 304, 305, Sel., vrt. Il. XXII 48. — *Polydōroksen* kohtalosta kerrottiin Il. XX 407-418.

168. *Pään yli*: on oletettava, että Akhilléus oli nostanut käsivartensa keihäänheittoon.

192. *Nytkin on auttajanas iso virta*: Skamandros (Ksanthos).

194. *Akhelō´ios* (eli *Akhelō´os*): Hellaan suurin joki, juoksee Tymfrēstoksen vuoristosta (Ēpeiroksessa) lounaiseen ja eteläiseen suuntaan läpi Akarnānian.

200-300. Tässä kappaleessa kertomuksen eri kohdat eivät liity hyvin toisiinsa. Jätettyään (201) Asteropaioksen ruumiin rantahiekkaan, niin että virta saattoi sitä huuhtoa ja se oli kalojen ulottuvissa, Akhilléus ajaa paiōneja (Asteropaioksen väkeä) pitkin jokea, surmaten toisen toisensa jälkeen (205-210). He eivät ole joessa, eikä myöskään kerrota Akhilleuksen heittäneen siihen heidän ruumiitansa. Siitä huolimatta joenjumala (214-221) valittaa, että hän ruumiilla tukkii sen uoman, ja pyytää häntä siitä luopumaan. Tähän pyyntöön suostuen Akhilleus lupaa (223-226)

ajaa troialaiset kaupunkiin; hän siis näyttää nyt aikovan ahdistaa niitä troialaisia, jotka pakenivat tai olivat paenneet kaalamon kautta (Sel. 1-16). Hän ryhtyykin täyttämään lupaustaan (227). Näin ollen tuntuu aiheettomalta, että joenjumala (229) kääntyy valituksin Apollōnin puoleen, semminkin kun sitä Zeuksen käskyä, jonka laiminlyömisestä hän Apollōnia moittii, ei ole ennen mainittukaan (Il. XX 25 Zeus vain oli kehoittanut jumalia auttamaan taistelijoita “kuten mieli on kunkin”). Ja yhtä aiheettomia kuin nämä joenjumalan sanat ovat, yhtä tuloksettomiksi ne jäävät. Sen sijaan Akhilleus äkkiä taas hypähtää virtaan (233, 234), ei sanota mistä syystä eikä mitä varten; hänen äskeinen aikeensa on kuin onkin unohtunut, ja nyt joki puolestaan panee hänet ahtaalle; ei ole apua siitäkään, että hän (246) ryntää ylös virrasta; joki nousee yli äyräitten ja ahdistaa häntä hänen rientäessään pitkin kenttää (248 ja seur.). Vihdoin Athē‘nē ja Poseidō‘n antavat hätääntyneelle uutta uskallusta ja pontta, 284-299. Ja silloin Akhilleus — syöksyy tanterelle; on unohtunut, että hän jo on noussut vedestä ja karkkoaa yli kentän “min jalat jaksoi”! — Näyttääpä siltä, kuin tässä olisi koottu yhteen piirteitä eri lauluista, joissa eri tavoin oli kerrottu joessa ja sen partailla muka tapahtuneista taisteluista. — Näyttää myös siltä, kuin kertomus uudestaan yltyvästä virran noususta (305-327), joka päättyy siihen, että Hērē saa tulen jumalan veden voimaa lannistamaan, olisi jonkinmoinen edellisen, Poseidonin ja Athenen väliintuloon päättyneen kuvauksen toisinto.

351. *Ruohikot roihusi kaikk’, apilastot, kaislikot vehmaat*: alkutekstissä mainitaan *lōtos* (maite tai mesikkä, ks. II 776 Sel.), *thryon* (luultavasti joku laji kaislaa) ja *kypeiron* (*Cyperus*, eräs toinen sarakasvi).

356. *Syttyi*: tarkoitetaan, että joki kiehahti.

384. *Jos kuohuikin oma mieli*: nim. Hērēn.

400, 401. Alkutekstissä ei *aigista* nimenomaan sanota kilveksi; vrt. Il. I 202, Sel.

412. *Äitisi*: Hērēn. Näitä kiroja ei tosin muualla mainita.

426. *He kumpikin*: Ārēs ja Afrodī´tē.

441-460. Vrt. Il. V 640-651, Sel., VII 452, 453. — *Kun pani … meidät palvelemaan Zeus Lāomedōnia*: alkutekstissä sanotaan vain: “kun me tullen Zeuksen luota palvelimme Laomedonia.” Sankarieepoksessa ei kerrota, mistä syystä Poseidō´n ja Apóllōn olivat muka antautuneet Lāomedonin, kuolevaisen ihmisen, palvelukseen, ja mahdollista on, ettei alkuperäisessä tarussakaan mainittu, mistä tuo palvelussuhde aiheutui. Myöhemmin tätä pulmaa selitettiin joko siten, että Zeus oli tuominnut molemmat jumalat tuohon alentavaan palvelustyöhön rangaistukseksi siitä, että olivat yhtyneet kapinaan häntä vastaan (vrt. Il. I 399, 400, jossa ei tosin Apollonia mainita), tai siten, että Poseidón ja Apóllōn itse tahtoivat koetella Lāomedonin rehellisyyttä ja hurskautta.

483, 484. Ks. Il. VI 205 Sel.

497. *Jumal-airut, tappaja Argon*: Hermē´s; ks. Sel. Il. II 103.

511. *Ajon raikuvan impi*: Artemis, metsästäjä-jumalattarena, vrt. 485, 486.

565. *Kuoleman immet*: *Kēr*it, ks. Sel. Il. II 302.

568. Homēroksen lauluissa ei tiedetä mitään siitä tarusta, jonka mukaan Thetis oli tulen voimalla tehnyt Akhilleuksen koko ruumiin haavoittumattomaksi, paitsi nilkkaa, josta oli pitänyt häntä, lapsukaista, liekissä.

KAHDESKOLMATTA LAULU.

Hektorin surma.

Kun Akhilleukselle selviää, että Apollon on hänet pettänyt, rientää hän takaisin kaupunkia kohti. Tämän nähdessään Priamos ja Hekabe rukoilemalla rukoilevat portin edustalla seisovaa Hektoria vetäytymään muurien turviin. Hektor epäröi ensin, mutta kunniantunto voittaa, ja hän jää odottamaan vihollista. Mutta kun Akhilleus pelottavana lähestyy, lannistuu hänen mielensä ja hän lähtee pakoon. Akhilleus seuraa häntä kintereillä. Kolme kertaa he kiitävät kaupungin ympäri. Zeuksen tekisi mieli pelastaa Hektor, mutta Athenen kehoituksesta hän kuitenkin sallii kohtalon mennä täytäntöön. Kun pakenija ja takaa-ajaja neljättä kertaa kiertävät kaupunkia, punnitsee hän kultaisella vaa'alla molempien kuolonkohtalot, ja Hektorin painuu Hadeen valtakuntaan. Apollon, joka siihen asti on antanut Hektorille voimia, luopuu hänestä, ja Athene sekaantuu asiain menoon. Deifoboksen, Hektorin veljen, hahmossa hän lähestyy Hektoria ja rohkaisee häntä: kahden heidän tulee uljaasti pitää puoliaan. Iloiten veljensä avusta Hektor ryhtyy taisteluun. Kun hänen heittokeihäänsä kilpistyy Akhilleuksen kilvestä, hän pyytää veljeltään toista; mutta Deifobos onkin hävinnyt ja Hektor huomaa, että Athene on hänet pettänyt. Miekanmittelyssä hän kaatuu; ennen kuolemaansa hän rukoilee voittajaa luovuttamaan hänen ruumiinsa kalliista lunnaista hänen kansalaisilleen, mutta Akhilleus tylysti vastaa heittävänsä sen koirien ja petolintujen raadeltavaksi. Viitattuansa vielä siihen päivään, jolloin Akhilleus Pariin ja Apollonin kukistamana on kaatuva, Hektor heittää henkensä, ja kreikkalaiset pistelevät ruumista keihäillään. Akhilleus sitoo sen rattaidensa taakse ja laahaa sitä voittolaulun raikuessa leiriä kohti. Hekabe ja Priamos antautuvat kiihkeän surun valtaan, ja Priamosta voidaan vaivoin estää syöksymästä ulos rukoilemaan verenhimoista vihollista luovuttamaan jalon sankarin ruumiin. Vaikerointi kuuluu muurilta Hektorin kotiin asti; pahinta aavistaen Andromakhe rientää muurintornille ja näkee puolisonsa ruumista laahattavan maan tomussa. Hän pyörtyy, ja toivuttuaan puhkeaa haikeihin valituksiin, kuvaten varsinkin sitä surkeata kohtaloa, joka on tuleva Hektorin orvoksi jääneen pojan osaksi.

26-32. *Ōrīōnin koira*: koirantähti eli *Seirios* (Sirius); sitä kuvailtiin suuren erämiehen, Orionin ajokoiraksi, ja sen luultiin, kun se elonaikana oli kirkkainnaan, tuottavan ihmisille tauteja; vrt. Il. V 5, 6 Sel. ja XVIII 486-489, Sel.

71-76. Samansuuntainen nuoruuden kukoistuksessa kaatuneen sulhon ja raadellun, veressään viruvan vanhuksen vertaus tavataan myös elegiassa, jota ateenalainen valtiomies Lykūrgos v. 331 e.Kr. pitämässään puheessa Leōkratesta vastaan siteerasi Tyrtaioksen tekemänä. Ja, omituista kyllä, elegiassa kuvaus soveltuu melkoista tarkemmin ja luontevammin esitettävään ajatukseen kuin eepoksessa, vieläpä siinä on hyvin vanhanaikaisia, konkreettisia piirteitä, jotka eepoksessa olevasta toisinnosta puuttuvat. Näin ollen tuntuu siltä, kuin elegian esitys tässä kohden edustaisi

alkuperäisempää kantaa kuin eepoksen, huolimatta siitä että elegiarunous yleensä astuu näkyviimme myöhemmin kuin eepillinen.

101, 102. *Kons' oli yllä tuo kovan onnen yö* = eilisiltana. Ks. Il. XVIII 254-283.

145. *Kumpu ja viikunapuu*: Tästä paikasta saa, samoin kuin Iliaan VI laulun 433:nnesta ja 434:nnestä säkeestä, sen käsityksen, että tuo eri paikoissa mainittu viikunapuu kasvoi lähellä kaupungin muuria; XI laulun 166:nnen ja 167:nnen säkeen mukaan taas viikunapuu näkyy olevan lähellä Īloksen hautakumpua, mutta tämä näyttää siinä (alkutekstin mukaan) olevan sijoitettu keskelle kenttää. X laulun 415:nnen säkeen mukaan Iloksen hautakumpu oli jotensakin lähellä sitä "kedon kumpua", jolle voittoisat troialaiset olivat leiriytyneet ja jota mainitaan useissa paikoin (X 160, XI 56, XX 3); XXIV laulussa (349, 350) sama hautakumpu esiintyy lähellä Skamandroksen kaupunginpuoleista rantaa, kaalamon seutuvilla. Vaikkeivät kaikki paikanmääräykset sovellu hyvin yhteen, on kuitenkin mahdollista, että runoilija nyt esillä olevassa paikassa mainitsemallaan kummulla ("tähystyspaikalla", kreik. *skopiē´*) on tarkoittanut samaa kumparetta, jota muualla sanotaan Īloksen hautakummuksi, vaikka tosin paikanmääräykset ovatkin kovin häälyviä vieläpä ristiriitaisiakin.

147-156. Skamandros saa alkunsa kaukana Troiasta Īdan vuoristossa olevista lähteistä. Voisi kenties ajatella, että runoilija tässä on tarkoittanut Troian edustalla maasta kummunneita lähteitä, joiden vesi juoksi Skamandrokseen; onpa arveltu hänellä olleen mielessä eräs, Hissarlikin lounaispuolella oleva, lähde, joka saa vetensä kolmesta maanalaisesta suonesta ja joka vanhoista ajoista alkaen on ollut kivillä reunustettu. Mutta kahta lähekkäin olevaa erilämpöistä lähdettä ei ole Troian seuduilta löydetty.

163. *Keilaa kiistämön pään*: kilpa-ajossa oli kierrettävä soikean radan toisessa päässä oleva merkki, kivi, paalu tai patsas, kreik. *nyssa*, lat. *mēta*. Vrt. Il. XXIII 327 ja seur.

194. *Dardanolainen portti*: ks. Il. V 789, Sel.

210. *Kaks ylen kolkon kuoleman arpaa*: alkutekstin mukaan kaksi kuoleman *Kēr*iä; vrt. Il. VIII 69, Sel., II 302, Sel.

317. *Hesperos*: alkutekstissä *astē´r hesperos* ("iltainen tähti"), iltatähti, jonka ei alkuaan tiedetty olevan sama kuin aamutähti; myöhemmin *Afroditen tähti*, *Afrodī´tē* (lat. *Venus*).

391-404. Kun Akhilléus kehoittaa akhaijeja viemään kaatuneen Hektorin ruumiin laivojen luo riemuvirren raikuessa ja itse sytyttävin rytmein virittää laulun ("uljas saatu on maine" jne.), niin kuvautuu eteemme juhlallinen saattue. Tämä kuva kuitenkin rikkoutuu, kun Akhilleus sitoo ruumiin rattaidensa taakse ja hänen hevosensa ruoskan viuhuessa vinhaa vauhtia laahaavat sitä leiriä kohti. Ei voi kieltää, että tässä kohden tuntuu olevan huonosti tasoitettu liitos. Ovatpa eräät tutkijat (Naber, Fick) arvelleet, että on ollut aika, jolloin Ilias (tai nykyisen Iliaan päärunko) päättyi säkeeseen 393 tai 394.

469, 470. Alkutekstin mukaan Andromakhēn päähine on kokoonpantu neljästä kappaleesta: 1) *antyks* = rengas eli pääripa; 2) *kekrȳphalos*, luultavasti jonkinlainen

kankea tanu; 3) punottu *anadésmē*, jonkinmoinen kääre; 4) *krēdemnon* = huntu. Päähine oli siis melkoista monimutkaisempi kuin ne, joita käytettiin klassillisella ajalla.

487-505. Sydäntä vihlova orvon kohtalon kuvaus on havainnollisuudessaan mahtavaa runoutta, mutta tuntuu kuitenkin Andromakhen lausumana sangen oudolta. Jo Arístarkhos huomautti, että tämä kuvaus kyllä soveltuu orvon surkeaan kohtaloon ylipäänsä, mutta ei Astyanaksiin. Eihän — edellytettynä että Troia pysyy pystyssä Hektorin kuoltuakin ja että hänen entiset ystävänsä viettävät huoletonta elämää — eihän ole mitenkään oletettavissa, että hänen pojaltaan riistettäisiin isän perintö ja että turvattoman orvon olisi pakko kerjäämällä hankkia itselleen niukka ravinto. Sen tähden Arístarkhos katsoi säkeet 487-499 poistettaviksi; eräät uudemman ajan tutkijat taas ovat huomauttaneet että, jos myös säkeet 500-505 tai 500-507 poistetaan, se mikä sitten seuraa, liittyy hyvin säkeeseen 486. Mutta kylläpä Andromakhen valituksen valtava teho siten tuntuvassa määrin heikkenisi eikä suurempi asiallinen todennäköisyys korvaisi tappiota. Tuntuukin luonnollisemmalta olettaa, että runoilija, antaessaan Andromakhen kuvitella Astyanaksin vastaista kohtaloa, on viehättynyt kuvaukseen sovittamaan piirteitä, jotka ovat runollisesti tehokkaita, vaikkeivät oikein sovellu juuri *tämän* orvon tilaan. Tämä ei ole ainoa senlaatuinen kohta Homēroksen runoissa.

506, 507. *Astýanaks*: ks. Il. VI 403 ynnä Sel.

KOLMASKOLMATTA LAULU.

Kilpakisat Patrokloksen kunniaksi.

Leiriin saavuttuaan myrmidonit kunnioittavat Patroklos-vainajaa kiertämällä vaikeroiden valjaikoillaan ruumislavaa; Hektorin ruumiin taas Akhilleus heittää suulleen maahan. Yöllä Patrokloksen sielu ilmestyy unessa Akhilleukselle ja pyytää tätä pian polttamaan ruumiin, jotta sielu pääsisi Hadeen rauhaan, sekä huolehtimaan siitä, että heidän molempien jäännökset aikanaan pannaan yhteiseen hautauurnaan. Aamun koittaessa lähdetään hakemaan vuoristosta ruumiinpolttopuita. Myrmidonien leikattuihin hiussuortuviin peitetty ruumis kannetaan määräpaikalle; Akhilleus itsekin leikkaa tukkansa, jonka hän ennen on luvannut palatessaan uhrata kotimaansa joelle Sperkheiokselle, ja pistää sen vainajan käteen. Rakennetaan valtava rovio; sille lasketaan ylimmäksi Patrokloksen ruumis ja sen ympärille joukko teurastettuja lampaita ja raavaita, ja Akhilleus sivelee ruumiin niiden rasvalla. Edelleen pannaan roviolle neljä hevosta ja kaksi vainajan kotikoiraa. Ja lopulta Akhilleus surmaa vangitsemansa 12 troialaista ja heittää heidätkin tulen syötäviksi. Kun sytytetty rovio ei ala palaa, lupaa Akhilleus tuulille uhreja, ja Iriin kutsumina ne tulevat kohisten ja lietsovat rovion ilmituleen. Seuraavana aamuna rovio sammutetaan viinillä: Patrokloksen luut kootaan ja pannaan kulta-astiaan, ja sen päälle luodaan kumpu. Sitten Akhilleus panee vainajan kunniaksi toimeen urheilukilpailut. Kilpa-ajossa Antilokhos saa voiton Menelaoksesta, mutta kun tämä valittaa, että hän kilpailuinnossaan on kepposella päässyt edelle, niin hän häveten tarjoaa Menelaokselle voittamansa palkinnon; tästä hyvillään Menelaos luovuttaa sen nuorukaiselle takaisin. Nyrkkeilyssä voittaa Epeios. Painissa Odysseus ja Aias Telamonin

poika osoittautuvat tasavoimaisiksi. Kilpajuoksussa Aias Oileuksen poika olisi voittanut Odysseuksen, jollei Athene olisi pannut häntä luiskahtamaan kumoon teuraitten lantaan. Telamonin pojan Aiaan ja Diomedeen asetaistelu uhkaa saada verisen lopun, ja pelästyneet katselijat keskeyttävät sen. Diskoksenheitossa voittaa Polypoites, kyyhkysen ammunnassa Meriones. Kun keihäänheittoon mm. ryhtyy itse Agamemnon, antaa Akhilleus hänelle ensi palkinnon ilman kilpailua.

28. *Luvutonna*: kreik. *mȳríoi*, jolla Homēroksen runoissa tarkoitetaan ylen suurta, ääretöntä lukumäärää (myöhemmin *myrioi* = 10.000); XVI laulun mukaan (168-170) myrmidoneja oli 2.500 (50 laivaa, kussakin 50 miestä).

46. *Tukan leikkaaminen*: vrt. 135 ja 141-153 ynnä Sel.

58. *Kukin*: kaikki “vallat Akhaijein muut”, so. päälliköt; ks. 36.

62-107. Patrokloksen nukkuvalle Akhilleukselle ilmestyvää *haamua* eli oikeammin “sielua” (alkutekstissä *psȳkhē*) ei ole ajateltu miksikään harhanäyksi eli houreeksi, vaan todelliseksi sieluolennoksi, Patrokloksen ruumiista erkaantuneeksi sieluksi. Tavallisesti Homēroksen runoissa oletetaan, että sielu heti ruumiista lähdettyään joutuu Hādeen (Aïdeen) valtakuntaan, liehuaksensa sitten siellä tajuttomana varjona. Tässä paikassa taas on oletettu, etteivät Hādeen asujaimet salli ruumiista lähteneen sielun päästä manalan joen yli ja yhtyä heidän joukkoonsa, ennen kuin tuli on sen kirvoittanut (alkutekstin mukaan *ennen kuin ihmiset ovat saattaneet sen tulesta osalliseksi*); — vainajalla on siis ainakin jonkinmoista tajua ja väkeä. Sen jälkeen kun ruumis on poltettu, sielu ei enää pääse takaisin elävien ilmoille; siihen asti se voi tulla heidän luokseen.

104. *Elo ilminen*: alkutekstissä *phrénes*, so. oikeastaan pallea, jossa luultiin tajun, tajullisen elämän asustavan. Sanaa käytetään usein ymmärrystä, järkeä merkitsemään.

125, 126. *Kunne Akhilléus* jne.: sinne, mihin Akhilleus oli määrännyt luotavaksi suuren hautakummun Patroklokselle ja itselleen.

135-153. Kreikkalaisten keskuudessa oli tavallista, että kuolemantapauksen sattuessa vainajan omaiset leikkasivat tukkansa ja laskivat suortuvat ruumispaareille; poissaolevat saattoivat jäljestäpäin laskea hiussuortuvan hautakummulle. Historialliseltakin ajalta on esimerkkejä siitä, että sellaiseen toimitukseen ottivat osaa laajatkin piirit: etevän päällikön kuoltua saattoi kokonainen suuri armeija leikata tukkansa, — vieläpä kerittiin harjat hevosilta ja muuleilta! — On arveltu, että tavalla alkuaan on ollut jokin maagillinen tai uskonnollinen merkitys; on muka vainajalle uhrattu osa omaa elinvoimaa tai on tahdottu panemalla omia hiuksia paareille pysyä salaperäisessä yhteydessä vainajan kanssa; selityksiä on monta. On kuitenkin mahdollista, että tukan leikkaaminen ja vainajalle “uhraaminen” alkuaankin on ollut parhaasta päästä surunosoitus, perusteeltaan samanluontoinen kuin poskien raateleminen, tukan repiminen, rinnan takominen ym. kiihkeät tunteenpurkaukset. — Toista laatua on se hiusuhri, jonka Pēléus on luvannut Sperkheiòs-joelle (144 ja seur.). Näkyy olleen tapana antaa poikien tukan kasvaa vapaasti, kunnes he saavuttivat mieskuntoisuusiän, ja silloin leikata se ja uhrata eli pyhittää se jollekin jumalalle; ja ainakin vanhoina aikoina se nähtävästi usein uhrattiin jollekin joenjumalalle. Tässä näkyy olevan tarpeen edellyttää, että Akhilléus kodistaan

lähtiessään oli niin nuori, ettei tätä uhrintapaista vielä ollut toimitettu; hänen isänsä lupaukseen näin ollen sisältyi, että Akhilléus oli säilyttävä pitkän tukkansa, kunnes hän, onnellisesti palatessaan kotimaahansa, uhraisi sen Sperkheiokselle. Tietäen, ettei tämä lupaus koskaan ole toteutuva, Akhilléus antaa nuorukaissuortuvansa sen sijaan ystävävainajalleen.

163-183. Patrokloksen hautajaisissa noudatetut menot edustavat osaksi aivan toista käsityskantaa kuin se, mikä muuten tulee näkyviin, milloin sankarieepoksessa puhutaan kuolemasta ja haudantakaisesta olosta. Voitaneenhan pitää varmana, että ruumiinpoltolla alkuaan tahdottiin hävittää ruumis ja päästää sielu olopaikkaan ja olotilaan, jossa kaikki yhteys eloon jääneiden kanssa oli mahdoton. Ja tämän käsitystavan mukaisestihan näitä asioita yleensä eepoksessa esitetään. Hautalahjat ja hautauhrit sitä vastoin edellyttävät, että vainajan olemassaolo jollakin salaperäisellä tavalla jatkuu haudassakin, että hänellä siellä on samanlaatuiset tarpeet kuin ennen maan päällä ollessaan ja että hän yhä voi vaikuttaa jälkeen jääneiden omaistensa oloon, heidän vahingokseen, jos hänen tarpeitaan laiminlyödään, siunaukseksi, jos hurskaasti pidetään niiden täyttämisestä huolta. Tämän ikivanhan käsitystavan mukaista on, että vainajan ravinnoksi teurastetaan lampaita ja härkiä, että pidetään huolta siitä, että hän edelleenkin voi iloita hevosista ja koirista niinkuin maan päällä eläessään; niin ikään hän saattaa muka tarvita orjiakin. Tähän perustuivat ihmisuhrit, joiden tiedetään todella olleen käytännössä mykēneläisellä kulttuurikaudella. Mutta kaikki tämä on ristiriidassa ruumiinpolton ja yleensä sen käsitystavan kanssa, joka oli päässyt valtaan niinä aikoina ja niissä piireissä, joiden kulttuuria sankarieepos lähinnä edustaa. Sotavankien uhraamisesta kertoessaan runoilija säkeessä 176 sanoo Akhilleuksella olevan mielessä *pahat työt* (niin alkutekstin mukaan); hän siis jyrkästi vieroo ihmisuhria; nähtävästi se häntä ja hänen aikalaisiansa pöyristyttää raakana julmuutena. Eikä hän varmaankaan olisi sellaisella piirteellä rumentanut ihailemansa sankarinuorukaisen kuvaa, jollei sitä olisi esiintynyt niissä taruissa ja lauluissa, joihin hänen esityksensä perustui, vieläpä niin vakiintuneena, että sitä oli vaikea kuvauksesta poistaa. Saamme siis tässä ikään kuin vilahdukselta luoda katseen runojen kehityksen historiaan: näemme miten se runoilija, joka on muovaillut Iliaan (tai ainakin puheena olevan jakson) sen nykyiseen muotoon, on käyttänyt aineksia, jotka olivat kiteytyneet kiinteään muotoon paljon vanhempina aikoina, aikoina, jolloin vallitsi huomattavasti alkuperäisemmät sivistysolot kuin ne, joiden vallitessa hän itse eli ja runoili.

Muutamat tutkijat (Rohde, Finsler) ovat arvelleet, että myös *hunajan* ja *rasvan* käyttö (167-171) viittaa muinaisiin tapoihin, joiden tarkoituksena ei ollut ruumiin hävittäminen, vaan päin vastoin sen säilyttäminen. Hunajaa näet tiedetään Babyloniassa ja välistä Kreikassakin käytetyn viimeksi mainittuun tarkoitukseen. Ja ruumiin peittäminen rasvakerroksella johdattaa mieleen, että eri kansojen keskuudessa on ollut tapana käyttää sillä tavoin vahaa ruumiiden säilyttämiseen; vrt. myös säkeitä 243, 244. Toiselta puolen voisi tosin ajatella, että rasvan tuli edistää ruumiin palamista, ja kenties myös, että hunaja oli alkuaan tarkoitettu vainajan ravinnoksi; myöhempinä aikoina hunajalla oli kyllä vainajain palveluksessa tärkeä sija. — Joka tapauksessa on tässäkin kohden asiat esitetty tavalla, joka osoittaa, että runoilija ei ole ollut niiden merkityksestä selvillä.

269. *Kultatalentti*: ks. Il. IX 122, Sel.

270. *Kattilan korvakkaan*: kreik. *phiálē*, jolla sanalla myöhemmin tarkoitettiin matalaa jalatonta, melkein ison teevadin kaltaista juomamaljaa. Tässä sillä taas nähtävästi tarkoitetaan jotakin keittoastiaa. Fialeksi sanotaan myös (243, 253) sitä kultaista astiaa (“uurnaa”), johon Patrokloksen luut pannaan; samaa astiaa sanotaan 92:nnessa (tosin jonkin verran epäilyksen alaisessa) säkeessä *amforaksi* (*amphiphoréus*). Joka tapauksessa Homeroksen *phiálē* näkyy olleen melkoista syvempi ja tilavampi astia kuin myöhempien aikojen samanniminen juomamalja. — Useissa paikoin mainittu “malja parikorva” (*depas amphikýpellon*, 220 “parikorvainen pikari”) on yksinomaan juoma-astia.

277-278. *Taattoni häissä Poseidon hälle ne lahjaks soi*: alkutekstissä sanotaan vain, että Poseidon lahjoitti nuo kuolemattomat hevoset Akhilleuksen isälle Pēleukselle; että se muka tapahtui Peleuksen häissä, kerrotaan vasta myöhemmässä selityskirjallisuudessa.

288. *Eumēlos*: hänen valjakostaan kerrottiin Il. II 763-767.

291. *Trōs-uron orhien varsat*: ks. Il. V 222, 263-273, 319-327.

295, 296. *Podargos*: joko = “Nopsajalka” tai “Sukkajalka” (vrt. Il. VIII 185, jossa Hektorin samanniminen hevonen on “Lumijalka”). — *Aitha* (*Aithē*) = punaraudikko. — Tässä mainittu *Ankhī´sēs* on tietysti eri henkilö kuin samanniminen dardanolainen, Aineiaan isä.

309. *Kiistämön pää*: ks. Il. XXII 163, Sel.

326. *Ajomaali*: “kiistämön pää”.

335. *Laiteeseen punossorjaan*: tarkoitetaan sotarattaiden hihnoista tai vitsaksista punottua laitaa, ks. Il. III 29, Sel.

346-348. *Arī´ōn* (kirjoitetaan myöskin *Arē´iōn*): Argoksen kuninkaan Adrēstoksen kuuluisa hevonen, joka “seitsemän sankarin sodassa” nopeudellaan pelasti isäntänsä, kun kaikki muut päälliköt kaatuivat Thēbain edustalla tai pakoretkellä. Se oli *kuolematonta juurta*: kerrottiin näet, että Poseidō´n oli oriin muotoisena lähestynyt tammaksi muuttautunutta Dēmētēriä (Demeter Erinnystä), ja seurauksena oli ihmevarsan syntyminen; toisen tarun mukaan sen synnytti Poseidonille eräs Harpyia (vrt. Il. XVI 150, Sel.). — *Lāomedōnin hevot*: samat (tai samaa kantaa) kuin äsken (291) mainitut Trōs-kuninkaan hevoset.

353-357. Alkutekstissä ei nimenomaan sanota, että ensimmäinen paikka oli paras ja että viides oli “sivupaikka”. On tosin arveltu, että ensimmäisen arvan saanut asettui ensimmäiselle paikalle vasemmalta lukien ja muut sitten järjestyksessä vierekkäin ja että hänellä siis, koska merkkipaalu oli kierrettävä vasempaan päin (vrt. 338), oli lyhyin matka ajettavana ja päinvastoin sillä kilpailijalla, joka oli saanut viimeisen sijan, kaikista pisin. Eri paikkojen paremmuus ja huonommuus riippui kuitenkin koko rivin asemasta merkkipaalun suhteen; se saattoi olla niin asetettu, että keskimmäinen paikka oli paras ja molemmat äärimmäiset paikat huonoimmat. — Myöhempinä aikoina koetettiin erityisillä laitteilla tasoittaa eri kilpailijain etuja.

415 ja seur. Antilokhoksen onnistuu päästä Menelāoksen ohi juuri solatien suun edessä, kun Menelaos jo on hiljentänyt hevostensa vauhdin, jottei ahtaassa solassa joutuisi liian lähelle edellä ajavan Diomēdeen rattaita. Se, että Antilokhos innoissaan sillä tavoin käyttää hyväkseen paikan ja tilaisuuden tarjoamaa etua, ei ollut runoilijan eikä kaiketi hänen kuulijakuntansakaan käsityksen mukaan täysin lojaalista. — Tähän katsoen tuntuu omituiselta, että runoilija antaa jumaliensa niin hyvin tässä kilpailutilaisuudessa kuin useissa paikoissa, missä täysi tosi on kyseessä, toimia kerrassaan törkeän epälojaalisesti!

457-472. Merkkipaalun, joka kilpa-ajajain tulee kiertää, on ajateltu olevan siksi kaukana, ettei se näy siihen paikkaan missä katselijat ovat (vrt. 326, 358-361, 474 seur.). Kummulla istuva Īdomenéus huomaa hämmästyksekseen, että ensimmäiset hevoset, jotka kierrettyään paalun tulevat kaukaa näkyviin, eivät ole Eumēloksen tammat, jotka aikaisemmin (tietenkin lähtömatkalla) olivat muiden edellä, vaan Diomēdeen orhit. Mutta säkeissä 462, 463 hän sanoo nähneensä toisen valjaikon (Eumeloksen) ensin kiertäneen merkkipaalun. Toisaalta hän säkeissä 465, 466 arvelee, että tämän valjaikon ajajalta merkkipaalun kiertäminen ei olekaan luonnistunut. Tämän ristiriidan vuoksi muutamat tutkijat ovat ehdottaneet säkeet 462-464 myöhempänä lisäyksenä poistettaviksi; otaksua ne lisätyiksi tuntuu kuitenkin jotensakin aiheettomalta.

533. Koska ies oli särkynyt (392), ei ollut mahdollista valjastaa jälleen hevosia rattaiden eteen, vaan ajajan täytyi itse kiskoa ne perässään.

546, 547. *Ois hänen turvata tullut taivahisiin*: alkutekstin mukaan: hänen olisi tullut *rukoilla* kuolemattomia.

560. *Asteropaioksen* kuolemasta kerrottiin Iliaan XXI laulussa, 139-183.

584. Vala on vannottava Poseidonin kautta, koska hevonen on Poseidonin tunnus-eläin; hän on sen muka luonut ja hän on lisänimeltään Hippios (“hevosjumala”); onpa häntä itseäänkin välistä ajateltu hevosen muotoiseksi; vrt. 346-348, Sel.

633. *Aitōlian aimot*: perintötarina liittää aitoolit läheisesti Ēlis-maakunnan asutushistorian yhteyteen. Niinpä ēliläisten kerrottiin polveutuvan aitoleista, jotka, johtajanaan Oksylos, doorilaisen vaelluksen aikana olivat siirtyneet Eliiseen; Oksyloksen kantaisä taas oli muka Eliistä muuttanut Aitoliaan. Yleensähän sankarieepoksen runoilijat koettavat esityksestään syrjäyttää kaikkia semmoisia väestö- ja muita oloja, joiden luultiin syntyneen Troian sodan jälkeen; mutta silloin tällöin niitä kuitenkin pilkahtaa esille.

638-642. *Aktorin poiat*: Kteatos ja Eurytos, ks. Il. II 615-624, Sel., XI 709, Sel.

656. *Malja parikorva*: *depas amphikýpellon*, ks. Il. I 585 Sel. (XXIII 220 “parikorvainen pikari”).

680. *Sotiessa kun Oidipus sortui*: alkutekstin mukaan “kun Oidipódēs oli kaatunut rytinällä”. Tällä tuskin on voitu tarkoittaa muuta, kuin että Oidípūs kaatui taistelussa (eräs antiikkinen selittäjä on tosin luullut tarkoitettavan, että Oidipus oli heittäytynyt jyrkänteeltä syvyyteen). Ja se seikka, että puhutaan hänen hautajaisissaan toimeenpannuista urheilukilpailuista, viittaa siihen, että hän runoilijan käsityksen

mukaan oli pysynyt vallassa kaatumiseensa asti. Oidipódēs, eli, kuten hänen nimensä myöhemmässä kirjallisuudessa esiintyy, *Oidípūs*, oli Kreikan tunnetuimpia tarusankareita, Thēbān Lāiōksen ja Kreiōnin (tavallisemmin *Kreōn*) sisaren Epikastēn (myöhemmin tavallisesti *Iokástē*) poika. Se mitä Iliaassa mainitaan, eroaa melkoisesti siitä tarun muodosta, joka suurten attikalaisten tragediankirjoittajain kehittämänä on tullut yleisesti tunnetuksi. Iliaan runoilija ei näy tietäneen mitään niistä kohtaloista, joihin Oidipuksen elämä tavallisen tarinan mukaan päättyi: hänen silmiensä puhkaisemisesta, hänen maanpaostaan ja hänen Attikassa tapahtuneesta kuolemastaan. — Odysseian XI laulussa, ns. Nekyiassa, puhutaan (271-280) Oidipuksen elämänvaiheista vähän enemmän, mutta ei siinäkään yhtäpitävästi myöhemmin yleisen tarunmuodon kanssa; mainitaan, että Oidipus oli surmannut isänsä ja nainut oman äitinsä ja että äiti-puoliso asian laidan tultua ilmi hirtti itsensä; mutta Oidipus oli muka edelleen jäänyt Thebain kuninkaaksi, tosin “polomielenä” kärsien äitinsä Erinnyksien lähettämiä tuskia.

702. *Kattila jalkoineen*: “kolmijalka”.

741-747. *Malja*: kreik. *krētē´r* (att. *krātē´r*), iso sekoitusmalja, jossa viini sekoitettiin veden kanssa juomaksi. — Lykāonin sotavankeudesta, myömisestä ja lunastamisesta kerrottiin Iliaan XXI laulussa, 34-44. Nyt esillä olevissa säkeissä sanotaan Eunēoksen ostaneen hänet Patroklokselta; lienee siis oletettava, että Akhilléus oli lahjoittanut sotavankinsa ystävilleen.

800. Sarpēdonin viimeisestä taistelusta kerrottiin Iliaan XVI laulussa, 462-505, hänen asevarustuksensa riistämisestä XVI 663-665.

806. Alkutekstin mukaan: (kumpi ensin) “suojelusaseiden ja mustan veren lävitse (tai välitse) koskettaa sisäosia”. Säkeen toinen puolisko tavataan myös Iliaan X laulun 298:ssa ja 469:ssä säkeissä, joissa on puhe maassa olevista aseista ja verilätäköistä, joiden *välitse* sankarien on kuljettava (niin alkutekstin mukaan). Ilmeistä on, ettei se sovi hyvin nyt esillä olevaan paikkaan. Yleensä koko tätä aseellista ottelua kuvataan enemmän tositaisteluksi kuin ritarilliseksi kilpaleikiksi eli turnaukseksi. Näyttää siltä kuin runoilija tässä olisi kuvannut kilpailulajia, joka ei enää ollut käytännössä hänen aikanaan ja jonka laadusta hänellä ei ollut selvää käsitystä.

827. *Eetíōn*: Plakos-vuoren alaisen Thēbēn kuningas, Andromakhēn isä.

847. Alkutekstin mukaan Polypoiteen singahduttama rautakiekko lensi heittosauvan heiton verran kiistämön äärtä kauemmas (tarkoitetaan kaiketi sen verran kaikkien muiden heittoja kauemmas.)

NELJÄSKOLMATTA LAULU.

Hektorin lunastaminen.

Öisin Akhilleus itkee Patroklosta; päivällä hän valjaikollaan laahaa Hektorin ruumista ystävänsä hautakummun ympäri. Apollonin toimesta ruumis tosin säilyy vahingoittumatta, mutta Akhilleuksen menettely saattaa Hektoria suosineiden jumalien mielet kuohuksiin, ja kun ei Akhilleus yhdeksän päivän kuluttua ole lakannut rääkkäämästä ruumista, nousee

Apollon suuttuneena muiden jumalien välinpitämättömyyttä vastaan. Itse Zeus asettuu hänen puolelleen ja lähettää Thetiin ilmoittamaan pojalleen, että jumalat kammoksuvat hänen tylyyttään, ja käskemään tätä luovuttamaan ruumiin Priamokselle lunnaita vastaan. Myös Iris saa viedä sanoman Priamokselle: hän lähteköön yksin, vain ajomiehen saattamana, Akhilleuksen luo, lunastamaan runsain lahjoin poikansa ruumiin; Hermes on häntä matkalla suojeleva. Priamos, joka surun vimmassaan on rypenyt loassa, sonnustautuu heti matkalle, huolimatta puolisonsa varoituksista ja vaikeroimisista. Kun hän yön pimeydessä juottaa valjaikkoansa joesta, liittyy matkaan Hermes nuoren myrmidonin hahmossa ja saattaa hänet vartioston huomaamatta Akhilleuksen majaan. Priamos polvistuu Akhilleuksen jalkojen juureen, suutelee poikansa surmaajan käsiä ja, johdattaen hänen mieleensä hänen oman, surkeassa vanhuudessa riutuvan isänsä, rukoilee häntä luovuttamaan Hektorin ruumiin. Ja Akhilleus muistaa iäkästä isäänsä, joka ei koskaan saa nähdä hänen palaavan kotimaahan. Hänen sydämensä sulaa, ja yhtyen Priamoksen itkuun hän suostuu hänen pyyntöönsä ja käskee nostaa ruumiin vanhuksen vankkureille. Aterioituaan Akhilleuksen kanssa vanhus panee maata majan eteiseen. Mutta Hermes herättää hänet unesta ja neuvoo häntä lähtemään matkalle pimeän suojassa. Kun Priamos aamun valjetessa kuormineen lähenee kaupunkia, rientää kaikki kansa ulos kentälle ja ottaa vaikeroiden vastaan isänmaan puolesta kaatuneen sankarin ruumiin. Hektorin talossa sitten valiolaulajat ryhtyvät itkuihin naisten vaikeroidessa. Ja ensinnä Andromakhe itkee puolisoaan ja valittaa omaa ja poikansa kovaa kohtaloa. Sitten Hekabe itkee poikaansa. Vihdoin Helene kiittää kaatuneen langon lempeyttä. Ja itkuihin yhtyy voihkien kaikki kansa. — Lopuksi laitetaan rovio, ruumis poltetaan; luodaan hautakumpu; syödään suruateria Priamoksen talossa.

29, 30. Tämä on ainoa Iliaan paikka, jossa viitataan kolmen jumalattaren kauneuskilpailuun ja Pariin ratkaisuun. Odysseiassa sitä ei myöskään mainita. Sen sijaan tiedetään, että tätä taruaihetta oli käsitelty “Kypria”-nimisessä eepoksessa. Tarun pääpiirteet ovat: Zeus oli yksissä neuvoin Themis-jumalattaren kanssa päättänyt, että ihmisten keskuudessa oli aikaansaatava tuhoisa sota. Hänen käskystään Eris (olennoitu *riita*) Pēleuksen ja Thetiin häissä olevien jumalattarien parveen heitti kultaomenan, jonka piti tulla kauneimmalle. Hērē, Athē´nē ja Afrodī´tē vaativat sitä kukin itselleen, mutta päättivät alistaa kiistansa troialaiselle kuninkaanpojalle Pariille, joka Īdan vuoristossa kaitsi isänsä laumoja. Kukin jumalatar tarjosi hänelle antimiaan, Here laajan valtakunnan, Athene sotaiset voitot, Afrodite ihanimman naisen. Paris ratkaisi riidan Afroditen eduksi, ja seurauksena oli kauniin Helenēn ryöstö ja kauhea Troian sota. — Koska tuntuu oudolta, että tästä sodan esihistorian perusaiheesta, josta Iliaassa ei muuten tiedetä mitään, mainitaan näin sivumennen vihjaisemalla runoelman viimeisessä laulussa, ovat useat tutkijat pitäneet näitä kahta säettä myöhempänä lisäyksenä.

31. *Uron kaatumisesta*: alkutekstissä sanotaan vain “siitä”; tämän luulisi tarkoittavan: siitä päivästä, jolloin Hektorin ruumiin joka-aamuinen laahaaminen alkoi. Vasta säkeestä 107 käy selville, että tässä onkin laskettu aika Hektorin kuolinpäivästä. Hektōr kaatui Iliaan 27:ntenä päivänä; 28:ntena Patrokloksen ruumis poltetaan; 29:ntenä ovat suuret urheilukilpailut; 30:nnen päivän aamulla alkoi jokapäiväinen ruumiin laahaaminen, ja sitä on jatkunut 9 päivää (vrt. 107); näin on tultu Iliaan 39:nteen päivään, joka on 12:s Hektorin kuolemasta.

59-63. Nämä piirteet poikkeavat (samoin kuin 101, 102 esiintyvä) tuntuvasti siitä, mitä runoelman muissa osissa kerrotaan Thetiistä ja varsinkin Hērēn suhtautumisesta häneen. Vrt. Il. XVIII 431-435, Sel.

66-67. Ajatus: Hektorilla ei ole oleva samaa kunniaa kuin Akhilleuksella, mutta kyllä hänkin oli jumalille ylen rakas.

81. *Häränsarvisen sorvatun putken*: alkutekstin mukaan “kedolla yöpyvän härän sarven”; antiikkisten selittäjäin mukaan sarvella tarkoitetaan sarvesta tehtyä pientä putkea, josta siima oli pujotettu juuri ongen yläpuolelta, niin ettei kala onkeen käydessään voisi purra siimaa poikki.

152-158. Zeus tässä vakuuttaa, ettei Priamoksen ole tarvis pelätä vaaraa ja surmaa, koska hän on saattajakseen saava itse Hermē´s-jumalan, ja Īris ilmoittaa (181-187) tämän lupauksen Priamokselle. Mutta sittemmin sitä ei oteta enää ollenkaan lukuun. Priamos ei sitä mainitse levottomalle puolisolleen; päin vastoin käy hänen tälle lausumistaan sanoista (224-227) selväksi, että hän kyllä itsekin pitää mahdollisena, että Akhilleus hänet surmaa. Sitten Zeus kyllä lähettää Hermeen suojelemaan Priamosta hänen matkallaan, mutta tämän aiheuttaa sääli, joka hänessä herää, kun hän näkee turvattoman vanhuksen surullisen retken (331-338); äskeisestä lupauksesta ei puhuta sanaakaan. Koska näin ollen Zeuksen lupaus on aivan irrallaan tapahtumain menosta, ovat useat tutkijat pitäneet säkeitä 152-158 ja 181-187 myöhempänä lisäyksenä. — Itse asiassa nämä säkeet kuitenkin ovat juuri omiansa valaisemaan sen runoilijan työskentelytapaa, jonka käsialaa Iliaan aiheiltaan niin kaunis viimeinen laulu on.

207. *Tunnoton*: alkutekstissä *apistos* = epäluotettava. Tällä lähinnä tarkoitettaneen, että Akhilléus rajussa äkkipikaisuudessaan saattaa yltyä odottamattomaan tuhotyöhön.

229-231. Näissä säkeissä mainitaan alkutekstin mukaan seuraavat viisi lajia kankaita tai vaatekappaleita: 1) *peploksia*, so. isoja kangaskappaleita, joita käytettiin erilaisiksi verhoiksi sekä varsinkin naisten pukineiksi (vrt. Il. V 338, Sel.); 2) *vaippoja* (*khlainai*), joita sanotaan yksinkertaisiksi (*haploides*) ja jotka siis kaiketi olivat kaidemmat kuin III 126 ja XXII 441 mainitut kaksoisvaipat (*diplakes*); 3) *tapētes*, ryijyntapaisia kudelmia, joilla istuimia ja niillä olevia patjoja verhottiin; 4) laajoja, luultavasti pellavasta kudottuja liinoja (*phārea*), joita käytettiin raiteina ja käärinliinoina, mutta myös vaippoina (Odysseiassa, V 258, niistä tehdään purjeita); 5) ihopaitoja eli -takkeja (*khitō´nes*).

268-272. *Välkkyvärenkainen ies*: Aleksandreialaisen grammaatikon Aristarkhoksen selityksen mukaan tässä on puhe ikeen selkään kiinnitetyistä renkaista, joiden lävitse ohjakset pujotettiin. — Se rengas taas, joka mainitaan säkeissä 271, 272, oli ikeen alapuolella; se kai pujotettiin väliaisan päähän ja kiinnitettiin siihen nastalla eli tapilla.

277-280. Kuormavankkurien eteen valjastetaan muuleja; myöhempinäkään aikoina ei kreikkalaisten keskuudessa käytetty hevosia työ- ja kuormajuhtina. Niiden rattaiden eteen taas, joissa Priamos itse ajaa, valjastetaan parihevoset.

318. *Aarteistoon, katon korkean alle*: korkeakattoiseen aarrekammioon.

349-351. On kaiketi saavuttu Skamandroksen kaalamolle, vrt. 692, XXI 1-16, Sel.

360. *Onnentuoja*: kreik. *eriū´nios*, Hermeen epiteetti (Il. XX 35 “auttaja”, 82 “avunantaja”, XXIV 679 “tuottaja onnen”).

384, 385. Tähän asti Hermē´s ei ole ollut tietävinään, kuka Priamos on.

390. Itse asiassa Priamos ei ole kysynyt Hermeeltä “Hektorin seikkoja”! Paikkaa on selitetty siten, että Priamoksen sanoissa kuitenkin muka ilmenee jonkinmoinen halu saada kuulla lähemmin, mitä tuntematon nuorukainen tietää Hektorista; ja koska nuorukaisen mielestä Priamos ei voi tosissaan kummastella, että Hektorin maine on hänelle tuttu, niin hän olettaa, että Priamos kysymyksellään lähinnä on tahtonut panna hänet koetukselle. Selitys on mutkallinen, ja joka tapauksessa on myönnettävä, ettei runoilijan tarkoitus ole tullut selvästi ilmaistuksi.

400. Tässä edellytetään, että niistä heimoista, jotka olivat liittoutuneet sotaretkeen, oli lähdettävä mies talosta ja että, jos perheessä oli useita asekuntoisia miehiä, vaali voitiin jättää arvan ratkaistavaksi (vrt. Il. XIII 669, Sel.).

413. *Jo kahdestoista on päivä*: vrt. 31, Sel.

448. Troian rannalle leiriytyneet kreikkalaiset eivät majailleet teltoissa, vaan leirimajoissa. Että niin oli laita, käy selvästi ilmi varsinkin tästä paikasta, jossa Akhilleuksen asunto on kuvattu hirsistä salvetuksi taloksi, missä on kaikki kreikkalaisen talon pääosat: paaluaidan ympäröimä piha lujine portteineen, pylväseteinen (*aithū´sē* 644, *prodomos* 673) ja megaronia vastaava asuinhuone.

494. *Kaikki ne multa on kaattu*: alkutekstin mukaan “en sano ainoankaan jääneen:” Priamos tarkoittaa, ettei pidä elossa olevia poikiaan kaatuneiden “uljaimpien” veroisina. Tämä on selvemmin lausuttu säkeissä 255-262.

546. *Makar*: tarunomainen Lesbos-saaren asuttaja. Tämä Makar (= autuas) eli Makaréus oli muka Hēlios-jumalan ja Rhodos-nimisen haltiattaren poika; mahdollista on, että Aioloksen poika Makaréus, jonka lemmenliitto sisarensa Kanakēn kanssa tarjosi myöhemmille runoilijoille kitkerän-imelän runoaiheen, alkuaan on ajateltu samaksi henkilöksi.

551. *On uus tuho uhkana ennen*: Nämä sanat on tulkittu eri tavoin; toiset ovat niissä nähneet jonkinmoisen uhkauksen: “varo, ettet minua valituksillasi suututa, niin että teen sinulle väkivaltaa”, (vrt. 568-570). Toiset taas ovat sitä mieltä, ettei sanoissa ole mitään uhkausta, vaan että Akhilléus tarkoittaa: “surustasi ei ole mitään apua, et voi herättää poikaasi henkiin; ennen saattaa onnettomuus (kuolema) yhdyttää sinut itsesi.” Jälkimmäinen selitys tuntuu liittyvän paremmin ajatuksenjuoksuun.

614-617. Akhilléus on kertonut *Niobēn* järkyttävän tarun suostuttaakseen Priamoksen aterian nauttimiseen: koska muka Nióbē, vaikka oli saanut kärsiä niin kauheita, kuitenkin lopulta, “kun itku jo ehtyi, muisti ruokaa”, niin Priamoskin ryhtyköön ateriaan. Tähän ajatuksenjuoksuun eivät kuitenkaan hyvin sovellu ne säkeet (614-617), joissa kerrotaan, miten Niobe kivipatsaaksi muuttuneenakin yhä itkee surujansa. Sen tähden jo antiikkiset tutkijat katsoivat nämä säkeet hylättäviksi. Ja myönnettävä onkin, että jos ne olisivat poissa, säkeet 618, 619 mitä luontevimmin liittyisivät säkeeseen 613. Onhan ajateltavissa, että joku laulaja tai lausuja (rapsodi)

tätä kappaletta esittäessään on kaivannut tarun tavallista loppua, Nioben kivettymistä, ja sen tähden lisännyt puheena olevat säkeet, huolimatta siitä, että hän siten on tullut kytkeneeksi yhteen kaksi toisiinsa soveltumatonta tarutoisintoa (tai eri tarua), joten alkuperäinen ajatusyhteys on häiriintynyt. — Matkakirjailija Pausaníās (2 vuosis. j.Kr.) kertoo Sipyloksen vuoristossa olevasta muodostumasta, joka kaukaa nähtynä näytti itkevän naisen kuvapatsaalta ja jota sanottiin Niobeksi; lähempää katseltaessa huomasi sen kuitenkin pelkäksi kalliojyrkänteeksi. Mainitussa vuoristossa on jonkin matkan päässä muinaisesta Magnēsiasta nähtävänä vuoriseinämään hakattu komerontapainen, ja siinä niin ikään kalliosta hakattu suuren suuri istuvan naisen kuvapatsas erittäin vanhanaikaista tekoa. Tätä — luultavasti Vähän-Aasian suurta jumal'äitiä esittävää — kuvapatsasta on arveltu siksi kuvaksi, jota kreikkalaiset sanoivat kivettyneeksi Niobeksi; mutta ainakaan Pausaniaan kuvaus ei siihen sovellu. — *Arat salon immet*: alkutekstissä "nymfi-jumalattaret". — *Akhelō´ios-virralla* tarkoitetaan tässä erästä Sipyloksen vuoristosta virtaavaa jokea tai puroa, jonka nimenä myös esiintyy *Akhélēs*.

635-642. On jo kulunut kahdestoista päivä Hektorin kuolemasta (vrt. säkeitä 31 ja 413); niin kauan siis Priamos muka on virunut unetonna ja ravintoa nauttimatta!

644. *Etusuojaan*: alkutekstin mukaan *pylväseteiseen* (*aithū´sē*).

731-737. Perintötarinan mukaan Andromakhēn oma kohtalo tulee semmoiseksi kuin hän tässä ennustaa: Akhilleuksen poika Neoptólemos vie hänet orjattarenaan hävitetystä Troiasta. — Pojalleen hän nyt ennustaa vielä järkyttävämpiä kohtaloita kuin äsken XXII laulussa (487-505, ks. Sel.), nimittäin joko orjuutta tai äkkisurmaa. Ja näistä äidin aavistuksista toteutuu perintötarinan mukaan kamalin ja jyrkin. Kyklisten eepoksien mukaan Astýanaks paiskattiin tornista maahan: *Īliū persis* ("Ilionin hävitys") nimisessä eepoksessa tämä tapahtui Odysseuksen toimesta, ns. "Pikku Iliaassa" taas Neoptolemos teki tuon julman työn; kärjistettiinpä tätä tarupiirrettä myöhemmin niin, että Neoptolemos muka murskasi Astyanaksin pään sitä alttaria vastaan, johon hänen vanha isoisänsä Priamos oli turvautunut.

748-759. Hekabēn valituksessa ajatuksen kulku ei ole oikein selvä. Se lienee kuitenkin selitettävä näin: Jumalat ovat pitäneet hellää huolta kaatuneesta Hektorista. Hekaben muut Akhilleuksen valtaan joutuneet pojat ovat kyllä saaneet leppeämmän kohtalon; he näet ovat yhä elossa, vaikkakin orjina, kun sitä vastoin Hektōr on surmattu ja hänen ruumistaan on pidelty pahoin. Mutta kuitenkin hän on kuolleenakin saanut osakseen jumalien ihmeellistä suojelusta: hän on yhä säilynyt tuoreena ja kauniina. Ja tästä sureva äiti saa — ainakin hetkeksi — jonkinmoista lohtua. — Kovin outoa muuten on, ettei Hekábē tässä ollenkaan muista niitä lukuisia uljaita poikiaan, jotka Akhilléus on kaatanut taistotantereella ennen Hektoria, vaan puhuu ainoastaan niistä, jotka ovat joutuneet sotavangeiksi. — *Sauhun saartama Lēmnos*: sitä alkutekstin sanaa, jonka vastineena suomennoksessa on "sauhun saartama", tunnetaan ainoastaan tästä yhdestä paikasta, eikä sen merkityksestä ole varmaa tietoa. Kun sen on arveltu merkitsevän "sumuista", "sauhuista", niin on ajateltu niitä palavia kaasuja, jotka muinoin tässä saaressa tuprusivat maasta ja jotka mm. antoivat aiheen siihen taruun, että Hēfaistoksella oli siellä pajansa; luotettavimpien tiedonantojen mukaan tämä ilmiö ei ollut vulkaanista laatua, kuten usein on väitetty.

765. *Kahdeskymmenes ajastaika*: koska on kulumassa kymmenes vuosi siitä kun Troian sota alkoi, edellyttävät nämä Helenēn sanat, että hänen ryöstöstään (tai paostaan) oli mennyt kokonaista kymmenen vuotta kostosodan valmistuksiin. Tätä ajanmääräystä ei ole tavattu muualta kuin tästä Iliaan viimeisen laulun paikasta.

NIMI- JA ASIALUETTELO

(Luetteloon ei yleensä ole otettu sellaisia nimiä, jotka esiintyvät vain yhdessä ainoassa paikassa.)

Aavojen äijä (*Halios gerōn*): merellinen haltia, Thetiin isä; ks. Sel. Il. I 538 ja *Meren äijä*.

Abantit: Euboiassa asuva heimo, ks. Sel. Il. II 536-545.

Abȳdos: kaupunki Hellespontoksen Aasian-puoleisella rannikolla, ks. Sel. Il. II 835-839.

Admētos: Thessalian Ferain hallitsija, Alkēstiin puoliso, Eumēloksen isä.

Adrēstos: 1) muinainen Sikyōnin ja Argoksen hallitsija, thēbalaistaruston päähenkilöitä; ks. Il. II 572 ja Sel. II 559-580. — 2) perkōtelaisen Meropsin poika, Adrēsteian, Apaisoksen ym. Trōaan paikkakuntien väen päälliköitä, ks. Il. II 829. — 3) ja 4) kaksi muuta troialaista soturia (Il. VI 37 ja seur.; XVI 694).

Afaréus: Kalētorin poika, kreikkalainen.

Afrodī´tē: Zeuksen ja Diōnēn tytär, lemmen ihana jumalatar; pitää Iliaassa troialaisten puolta. Dēmodokoksen laulun mukaan (Od. VIII 266-366), jossa kerrotaan hänen ja Areen lemmenseikkailusta, hän on Hēfaistoksen puoliso.

Agamémnōn: Atreuksen poika, Menelāoksen veli, Klytaimnēstrān puoliso, Mykēnain kuningas, kreikkalaisten ruhtinaista mahtavin, heidän ylipäällikkönsä Troian retkellä. Hänen valtakunnastaan, ks. Il. II 569 ja seur. ynnä Sel. II 559-580. Hänen surmastaan kerrotaan varsinkin Odysseian XI laulussa, 405-426.

Agélāos: 1) Fradmonin poika, troialainen soturi. (Il.) — 2) kreikkalainen soturi. (Il.) — (Alkutekstissä joskus *Agéleōs*) Damastōrin poika, Pēnelopeian kosijain johtomiehiä (Od.).

Agē´nōr: troialainen, Antēnorin poika.

Aiaíē: tarunomainen saari, jossa Kirkē asustaa, ks. Sel. Od. X 80 ja seur.

Aiakós: Zeuksen poika, Pēleuksen isä, Akhilleuksen isoisä; ks. Sel. Il. IX 191.

Aiās: 1) Salamiin kuninkaan Telamōnin poika, Akhilleuksen jälkeen uljain kreikkalaisista urhoista: — 2) Oīleuksen poika, lokrien johtaja Troian sodassa; vrt. Il. II 527 ja seur. ja Sel. Od. I 326-327.

Aiē´tēs: auringon jumalan ja Ōkeanoksen tyttären Persēn poika, Kirkēn veli, Aian hallitsija; ks. Sel. Od. X 80 ja seur.

Aigái: ks. Sel. Il. VIII 203, XIII 21.

Aigís: ks. Sel. Il. I 202; vrt. Od. III 42.

Aigisthos: Thyesteen poika, Agamemnōnin murhaaja; ks. Sel. Od. I 29, 30.

Ainéiās: Ankhīseen ja Afrodītēn poika, dardanien päällikkö, Troian etevimpiä urhoja. Sukuluettelo Il. XX 215 ja seur.; vrt. Sel. Il. V 222.

Ainos: kaupunki Thrākiassa, Hebroksen (nykyisen Maritzan) suistamossa (nyk. Enos).

Aiolos: 1) tuulten hallitsija; ks. Od. X 1-27 ynnä Sel. — 2) Krētheuksen isä, ks. Od. XI 237.

Aisēpos: 1) Trōás-maakunnassa oleva joki, joka laskee Propontiiseen. — 2) Lāomedonin pojan Būkoliōnin poika (Il. VI 21).

Aisȳē´tēs: ks. Il. II 793, Sel.; XIII 427.

Aithiopit: tarunomainen kansa, jonka luultiin asustavan Ōkeanoksen partailla; ks. Il. I 423. Od. I 22-24 ynnä Sel.

Aitōlit: länsikreikkalainen heimo, jonka maa rajoittui lännessä Akharnāniaan, idässä ozolilaisten lokrien maahan; pääkaupunki: Kalydō´n (ks. Il. II 638-644).

Akámās: 1) Antēnorin poika, dardanien päällikköjä. — 2) Eussōroksen poika, Troian thrākialaisten päällikköjä.

Akhaia (*Akhaiís*): Kreikka: ks. Sel. Il. I 2; vrt. myös Sel. Il. III 75.

Akhaijit: kreikkalaiset; ks. Sel. Il. I 2, II 681-685.

Akhelōios: 1) joki Länsi-Kreikassa, ks. Il. XXI 194, Sel. — 2) joki tai poro Lȳdiassa, ks. Il. XXIV 614-617, Sel.

Akhilléus: Etelä-Thessaliassa asuvien myrmidonien, helleenien ja akhaijien kuninkaan Pēleuksen ja merellisen haltiattaren Thetiin poika, kreikkalaisten uljain sankari Troian sodassa.

Aksios: joki paionien maassa (Thrākiassa); laskee Thermain (nyk. Salonikin) lahteen.

Aktōr: 1) Menoitioksen isä, Patrokloksen isoisä. — 2) Azeuksen poika, ks. Il. II 513. — 3) Ekhekleen isä, kaiketi myrmidoni, ks. Il. XVI 189. — 4) Kteatoksen ja Eurytoksen (nimellinen) isä, ks. Sel. Il. II 615-624.

Alalkomenái: kaupunki Boiōtiassa, ks. Sel. Il. IV 8.

Aléksandros (“Miehentorjuja”): sama kuin *Paris*, ks. tätä.

Alfeiós: Peloponnēsoksen suurin joki; juoksee Arkadian ja Ēliin läpi Ioonian mereen; olennoituna joenjumala, Ortilokhoksen isä; ks. Sel. Od. III 488, 489.

Alithérsēs: Ithakalainen, Odysseuksen uskollinen kannattaja.

Alkáthoos: Aisȳēteen poika, troialainen urho, ks. Il. XIII 427 ja seur.

Alkimédōn: Lāerkeen poika, myrmidonien päälliköitä, ks. Il. XVI 197, XVII 466 ja seur.

Alkimos: myrmidoni (Il. XIX 392, XXIV 474, 574), kaiketi sama kuin Alkimédōn.

Alkinoos: Nausithooksen poika, faiakilaisten kuningas.

Alkmē´nē: Amfitryōnin puoliso, Hērakleen äiti, ks. Il. XIV 324, XIX 98 ja seur., Od. XI 266-268.

Altēs: lelegien kuningas, ks. Il. XXI 85 ja seur.

Amarynkéus: muinoinen epeijiruhtinas, ks. Il. II 622.

Amatsoonit: (*Amazónes*): ks. Il. III 189, Sel.; mainitaan myös VI 186; vrt. Il. II 813, 814, Sel.

Ambrosia: jumalten ravinto, ks. Sel. Il. II 19.

Amfímakhos: 1) Kteatoksen poika, epeijien päälliköitä, ks. Sel. Il. II 615-624. — 2) kārilaisten päällikköjä, troialaisten puolella.

Amfimédōn: Pēnelopeian kosijoita.

Amfínomos: Nīsoksen poika, dūlikhiolainen; oikeamielisin Pēnelopeian kosijoita.

Amfīos: perkōtelaisen Meropsin poika, Adrēsteian, Apaisoksen ym. Trōaan paikkakuntien väen päälliköitä (Il. II 830). — 2) paisolaisen Selagoksen poika (Il. V 612); huom., että Paisosta pidetään samana kuin äsken mainittua Apaisosta.

Amfitrī´tē: Poseidōnin puoliso, meren haltiatar.

Amnisós: Knōsoksen valkamapaikka.

Amýntōr, Ormenoksen poika: 1) Foiniksin isä, asuu Hellás-maakunnassa, ks. Il. IX 448. — 2) eräs Iliaan X laulussa (267) mainittu henkilö, kotoisin Eleōnista, mikä kaiketi on ajateltava Boiōtiassa olevaksi kaupungiksi, ks. Il. II 500.

Andráimōn: aitōlien kuningas, Thoaan isä.

Andromákhē: Plakos-vuoren juurella sijaitsevan Thēbēn kuninkaan Ēetiōnin tytär, Hektorin puoliso.

Ankáios: 1) muinainen arkadialaisten päällikkö (Il. II 609). — 2) eräs pleurōnilainen (Il. XXIII 635).

Ankhī´sēs: 1) Kapyksen poika, Assarakoksen pojanpoika, Trōs-ruhtinaan pojanpojanpoika, Aineiaan isä; ks. Il. XX 239; Sel. Il. V 222. — 2) eräs kreikkalainen, Ekhepōloksen isä (Il. XXIII 296).

Ante´nōr: troialaisten etevimpiä johtomiehiä, 11 pojan isä; ks. Sel. Il. III 146 ja seur.

Antifátēs: 1) eräs laistrygoni. — 2) Melámpūs-tietäjän poika.

Antifos: 1) Priamoksen poika. — 2) maionien päällikköjä (troialaisten puolella). — 3) kreikkalainen, useiden Sporadi-saarien väen päällikköjä. — 4) eräs Odysseuksen soturi, jonka kyklooppi tappoi ja söi. (Od. II 19-20). — 5) eräs toinen Odysseukselle uskollinen ithakelainen.

Antíkleia: Autolykoksen tytär. Lāerteen puoliso, Odysseuksen äiti.

Antílokhos: Nestorin poika, Thrasymēdeen, Peisistratoksen ym. veli; ks. Sel. Od. III 112.

Antínoos: Eupeitheen poika, julkein kaikista Pēnelopeian kosijoista.

Apollo (*Apóllōn*): Zeuksen ja Lētōn poika, kreikkalaisten tärkeimpiä ja tunnetuimpia jumalia. Hänen luultiin joskus “tuskattomilla nuolillaan” tempaavan pois miehiä (niinkuin Artemis naisia), vrt. Od. III 280, XV 409-411 ym. Pitää Iliaassa jyrkästi troialaisten

puolta.

Arēíthoos: 1) Boiōtian Arnēn kuningas. — 2) thrākialainen, troialaisten puolella.

Ārē´nē: Nestorin valtakunnassa oleva kaupunki.

Ārēs (alkutekstissä enimmäkseen *Arēs*, joskus *Ārēs*): Zeuksen ja Hērēn poika, sotajumala, raju, vaihemielinen, pitää sentään enimmäkseen troialaisten puolta.

Ārē´tē: faiakilaisten kuninkaan Alkinooksen puoliso.

Ārētos: troialainen (Il. XVIII 494 ja seur.).

Argon tappaja: Hermē‘s-jumala, ks. Sel. Il. II 103.

Argos: 1) ks. Sel. Il. I 30, II 559-580, III 75. — 2) Argon-tappaja. — 3) Odysseuksen uskollinen koira. Od. XVII 292-300.

Arísbē: kaupunki Hellespontoksen Aasian-puoleisella rannalla, ks. Il. II 835-839, Sel.

Arkeísios: Lāerteen isä, Odysseuksen isoisä.

Arkesílaos: boiootien päällikköjä.

Arkhélokhos: Antēnōrin poika, dardanolaisten johtajia.

Arkheptólemos: Īfitoksen poika, Hektōrin vaununohjaaja, Teuroksen surmaama.

Arnē: kaupunki Boiōtiassa; kenties toinen samanniminen kaupunki Arkadiassa, ks. Sel. Il. VII 8, 9.

Artemis: Zeuksen ja Lētōn tytär, Apollōnin sisar, neitseellinen jumalatar, metsänriistan ajaja ja samalla suojelija; tuottaa välistä nuolillaan naisille (joskus miehillekin) tuskattoman äkkikuoleman, vrt. Od. V 123, 124; XI 172, 173; 198, 199. Häntä kuvaillaan kauniiksi, kookkaaksi, solakaksi neitsyeksi. Pitää sodassa troialaisten puolta.

Āsios: 1) Hyrtakoksen poika, Arisbēsta kotoisin, perkōtelaisten, abȳdolaisten ym. päällikkö, ks. Il. II 835-839. — 2) fainopsien isä, Abȳdoksesta kotoisin, ks. Il. XVII 584 (jollei häntä ole pidettävä samana kuin A. 1). — 3) Dymaan poika, Hekabēn veli, Frygiasta kotoisin, ks. Il. XVI 716 ja seur.

Askálafos: Āreen ja Astyokhēn poika, Ialmenoksen veli, minyiläisen Orkhomenoksen väen toinen päällikkö; ks. Il. II 511 ja seur.

Askania (*Askaníē*): Iliaan II laulun mukaan (862, 863) paikkakunta Frygiassa; samanniminen (kenties sama) paikkakunta mainitaan Il. XIII 793.

Askánios: Hippotiōnin poika, troialaisten liittolaisia (Il. XIII 792); samanniminen henkilö mainitaan Iliaan II laulussa (862) frygialaisten päällikkönä.

Asklē´pios: lääketietoinen muinaissankari, Makhāonin ja Podaleirioksen isä; ei esiinny Iliaassa jumalana eikä puolijumalana.

Āsōpos: joki Etelä-Boiōtiassa.

Asteropa´ios: Pēlegonin poika, paionilainen sankari, troialaisten puolella.

Athē´nē, *Athenáíe*: Zeuksen tytär, mahtava jumalatar, Odysseuksen ja Tēlemakhoksen suojelija. Vrt. Sel. Il. I 194.

Atréus: Pelopsin poika, Agamemnōnin ja Menelāoksen isä, Mykēnain hallitsija; ks. Il. I 6, Sel., II 105, Sel.

Augeiái: 1) Lokriin kaupunkeja (Il. II 532). — 2) Menelāoksen valtakunnan kaupunkeja (Il. II 583).

Augéiās: epeijien kuningas, ks. Sel. Il. II 615-624.

Autólykos: Antikleian isä, Odysseuksen isoisä, mainitaan Od. XIX 395, 396 eteväksi varkaudessa ja (petollisessa) valan käytössä.

Automédōn: kreikkalainen sankari, Akhilleuksen valjaikon ajaja.

Autónoos: 1) kreikkalainen soturi (Il. XI 302). — 2) troialainen (Il. XVI 694).

Bellerofōn: (*Bellerophóntēs*) kreikk. muinaissankari, Glaukoksen poika, Sarpēdōnin ja nuor. Glaukoksen isoisä.

Bias (*Biās*): 1) ateenalainen soturi (Il. XIII 691). — 2) pylolainen (Il. IV 296). — 3) troialainen (Il. XX 460).

Brīsēís: Brīseuksen tytär, Lyrnēssoksen valloituksessa joutunut Akhilleuksen sotasaaliiksi.

Briséus: ks. Sel. Il. I 184.

Būprásion: paikkakunta Ēliissä, ks. Sel. Il. II 615-624.

Danaolaiset (*Danaói*): kreikkalaiset; vrt. Sel. Il. I 56.

Dardania, *dardanolaiset*: ks. Sel. Il. II 819-823.

Dardanos: 1) dardanien suku-urho, Troian kuningassuvun ja dardanien päällikköjen kantaisä; ks. Sel. Il. V 222. — 2) Biaan poika, troialainen.

Dēífobos: Troian kuninkaan Priamoksen ja Hekabēn poika; oli Pariin kuoltua nainut Helenen. Ks. Sel. Od. IV 276.

Dēmē´tēr: maan kasvullisuuden jumalatar, mainitaan XIV 326 Zeuksen rakastajattarien joukossa.

Deukaliōn: Mīnōksen poika, Īdomeneuksen isä. — 2) eräs troialainen (XX 478).

Dioklē´s: Ortilokhoksen poika. Fērain hallitsija; ks. Sel. Od. III 488, 489.

Diomē´dēs: Tȳdeyksen poika, kreikkalaisten uljaimpia sankareja, ks. Sel. II 559-580.

Dionȳsos (*Diō´nȳsos*): viinin ja innostuksen jumala, Zeuksen ja Semelēn poika (Il. VI 130 ja seur., XIV 325).

Diō´rēs: 1) Amarynkeuksen poika, epeijien johtajia. — 2) Automedōnin isä (Il. XVII 429).

Dolíos: uskollinen orja Odysseuksen talossa; ks. Sel. Od. IV 735-737.

Dolopit (*Dolopes*): Pēleuksen vallan alainen heimo, ks. Sel. Il. IX 484, Sel. Il. II 681-685,

Sel. Il. IX 668.

Dolops: 1) Klytioksen poika, kreikkalainen. — 2) Lampoksen poika, troialainen.

Dōdō´na (*Dōdō´nē*): ikivanha oraakkelipaikka Ēpeiroksessa; ks. Sel. Il. II 750, Od. XIV 327, XIX 296.

Dryas (*Dryās*): 1) Eräs lapithi (Il. I 263). — 2) thrākialaisen Lykūrgoksen isä (Il. VI 130).

Drȳops (*Dryops*): eräs troialainen.

Dūlíkhion: Odysseuksen valtapiiriin kuuluva saari; ks. Sel. Il. II 625-630, Od. I 245-248.

Ēetí´ōn: 1) Plakos-vuoren alaisen Thēbēn hallitsija, Andromakhēn isä, ks. Sel. Il. I 366. — 2) eräs troialainen (Il. XVII 575). — 3) eräs imbrolainen (Il. XXI 42).

Efýrē: 1) muinainen muka “Argoksen sopessa” sijainnut kaupunki, joka selitettiin samaksi kuin myöhempi Korinthos, ks. Il. VI 152 ja seur. — 2) “Sellē‘eis-joen viereinen”. (Il. II 659 ja XV 531); pidettiin toisena paikkakuntana kuin edellä mainittu E. ja sijoitettiin Ēliiseen. — 3) Odysseiassa esiintyvä E. lienee ajateltava Thesprōtiassa sijaitsevaksi; ks. Sel. Od. I 258-263.

Efyrit: luultavasti Thessaliassa asunut heimo, ks. Il. XIII 301.

Egypti: alkutekstissä *Aigyptos*; tällä nimellä tarkoitetaan enimmäkseen Niili-jokea, ainoastaan kerran (Od. XVII 448) Egyptin maata.

Eiléithyia: lapsenpäästäjä-haltiatar.

Ēiónes (huom. neljä tavua): paikkakunta Argoliissa.

Ekheklos: 1) Agenorin poika, troialainen (Il. XX 474). — 2) toinen troialainen (Il. XVI 694).

Ekhénēos: eräs faiakilainen, ks. Sel. Od. VII 55.

Ekhépōlos: 1) sikyōnilainen (Il. XXIII 296). — 2) troialainen (Il. IV 457).

Ekhetos: “mannermaalla” asuva julmuudestaan kuuluisa kuningas, vrt. Sel. Od. XVIII 85.

Ekhíos: 1) Mēkistheuksen isä, kreikkalainen. — 2) eräs toinen kreikkalainen soturi (Sel. Il. XV 339). — 3) eräs lykialainen soturi (Il. XVI 416).

Elefē´nōr: Khalkōdonin poika, abanttien päällikkö.

Eleō´n: paikkakunta Boiōtiassa. Ks. Il. II 500, X 266.

Ēlis: kreikkalainen maakunta, Peloponnēsoksen luoteisosa, ks. Sel. Il. II 615-624.

Elpē´nōr: eräs Odysseuksen tovereista, joka juovuspäissään putoaa Kirkēn talon katolta ja taittaa niskansa.

Ennomos: I) mȳsialaisten päällikköjä, ennustaja, troialaisten puolella. — 2) eräs troialainen soturi.

Enȳálios: sama kuin Ārēs.

Enȳō: sodan haltiatar, vrt. Areen lisänimeä Enȳálios.

Ēōs (*Ēō´s*): aamunkoi, olennoituna “Koitar”; vrt. Sel. Od. V 121-124.

Epeijit: Ēlis-maakunnan asukkaat; ks. Sel. Il. II 615-624.

Epeiós: Panopeuksen poika, suunnattoman suuren onton puuhevosen rakentaja. Tämän puuhevosen uumeniin kreikkalaisten parhaat urhot kätkeytyivät valloittaaksensa siten Troian.

Epístrofos: 1) Īfitoksen poika, fōkilaisten päällikköjä. — 2) Euēnoksen poika, Lyrnēssoksesta kotoisin (troialaisten puolella). — 3) halizonien toinen päällikkö (troialaisten liittolaisia).

Erebos: manalan pimento.

Ereuthalíōn: arkadialainen sankari.

Erinnys (*Erīnýs*): Kostotar.

Ēris (*Eris*): riita haltiattareksi olennoituna.

Eteōnéus: Boēthooksen poika, Menelāoksen palvelumies, ks. Sel. Od. IV 23.

Euforbos: Panthooksen poika, troialainen sankari.

Eumaios: Syriē-saaren kuninkaan Ktēsioksen poika, jonka foinikialaiset kauppiaat ryöstivät ja myivät orjaksi Ithakeen, jossa hänestä tuli sikopaimen, uskollisin Odysseuksen väestä; hänen kohtaloistaan kerrotaan varsinkin Od. XV 403-484.

Eumēlos: Admētoksen poika, Ferain ja useiden muiden Thessalian paikkakuntien väen päällikkö; ks. Il. II 711-715 Sel. Il. XXIII 288 ja seur.

Eunēos: Iēsonin (Iasonin) ja Hypsipylēn poika, Lēmnoksen hallitsija.

Eupeíthes: Antinooksen isä.

Eurýalos: 1) Mēkisteuksen poika, Argoksen, Tīrynsin ym. väen päällikköjä, ks. Il. II 565. — 2) Nauboloksen poika, faiakilainen, ks. Sel. Od. VIII 111-119.

Eurybátēs: esiintyy Iliaassa ja Odysseiassa kahden kreikkalaisen airuen nimenä, joista toinen on Agamemnōnin, toinen Odysseuksen palveluksessa.

Eurýkleia: Ōpsin tytär, Lāerteen ostama orjatar, on hoitanut Odysseusta ja Tēlemakhosta heidän ollessaan lapsia, toimii uskottuna palvelijana Odysseuksen talossa.

Eurýlokhos: Odysseuksen uskottu toveri.

Eurýmakhos: Polyboksen poika, Pēnelopeian kosijoiden päämiehiä.

Eurymédōn: 1) Ptolemaioksen poika, Agamemnōnin ajomies. — 2) Nestorin ajomies.

Eurynómē: emännöitsijä Odysseuksen talossa.

Eurýnomos: Aigyptioksen poika, Pēnelopeian kosijoita.

Eurýpylos: 1) Euaimonin poika, Ormenionin ynnä useiden muiden Thessalian paikkakuntien hallitsija (ks. Il. II 734-737), etevä kreikk. soturi. — 2) Kōs-saaren hallitsija (ainoastaan Il. II 677).

Erysthéus: Stheneloksen poika, Perseuksen pojanpoika, Argoksen hallitsija, jonka

käskynalaisena Hērakleen oli suoritettava sankarityönsä.

Eurytos: 1) Oikhalian kuningas, ks. Sel. Il. II 591-602. — 2) Aktorin tai Poseidōnin poika, Kteatoksen kaksoisveli, ks. Sel. Il. II 615-624.

Faiakilaiset (*Phaiēkes*): ks. Sel. Od. V 34, 35.

Fainops: 1) Āsioksen poika, Abȳdoksesta kotoisin. — 2) Forkyksen isä, frygialainen. — 3) Ksanthoksen ja Thoōnin isä, troialainen.

Feidon: Thesprōtialaisten kuningas, mainittu Odysseuksen valekertomuksissa Od. XIV 316 ja seur., XIX 287 ja seur.

Fēmios (vrt. *phēmis* = maine), *Terpiin* (“ilahuttajan”) poika, ithakalainen laulaja.

Feraí: Eumēloksen kaupunki (Thessaliassa), ks. Sel. Od. IV 197, 198.

Fēraí: Diokleen kaupunki, ks. Sel. Od. III 488, 489.

Ferēs: Admētoksen isä, Eumēloksen isoisä.

Filóitios: Odysseuksen uskollinen karjapaimen.

Filoktē´tēs: Poiaan poika, “jousjalo” kreikkalainen sankari; ks. Sel. Od. III 188, 189.

Filomēleídēs: eräs lesbolainen kuningas, ks. Sel. Od. IV 342, 343.

Foibos: Apollōnin lisänimi, tarkoitti oikeastaan Apollonia puhdistusjumalana.

Foinikia (*Phoinīkē*): ks. Sel. Od. IV 84, 85.

Foiniks: 1) Amyntorin poika, Hellās-maakunnasta kotoisin, Akhilleuksen hoitaja ia sittemmin hänen saattajansa, ks. varsinkin Il. IX 438 ja seur. — 2) Eurōpēn isä (Il. XIV 321).

Fōkís: maakunta Keski-Kreikassa.

Forbās: 1) lesbolainen Diomē´dē-neitosen isä (Il. IX 665). — 2) troialainen, Īlioneuksen isä (Il. XIV 490).

Forkys: 1) frygialaisten toinen päällikkö, Fainopsin poika. — 2) eräs merenhaltia, Polyfēmoksen äidin, Thoōsan isä (Od. I 12); *Forkyksen satama*: Od. XIII 96, 345.

Fronios: Noēmōnin isä, ithakalainen, ks. Sel. Od. II 386.

Frygia, (*Frygíē*): thrākialaissukuisten frygien asumat maat Vähässä-Aasiassa. Sisä-Frygia eli Suur-Frygia, itäpuolella Mȳsiaa ja Lȳdiaa, Sangários-joen latvoilla, Il. III 184 ym. ja Pikku-Frygia, Propontiin eteläpuolella (Il. XXIV 545).

Fthīa (*Fthī´ē*): maakunta Etelä-Thessaliassa, Pēleuksen valtakunnan pääosa, ks. Sel. Il. II 681-685.

Fylákē: kaupunki Itä-Thessaliassa, Prōtesilāoksen kotipaikka, ks. Il. II 695 ja seur.

Fylakos: 1) Īfikloksen isä, Prōtesilāoksen ja Podarkeen isoisä. — 2) eräs troialainen.

Fȳléus: Megeen isä, perintötarinan mukaan Ēliistä kotoisin, Dūlikhioniin siirtynyt, ks. Il. II 625-630, Sel., XV 530 ja seur.

Ganymē´dēs: troialainen kuninkaanpoika, Iliaan mukaan Trōs-kuninkaan poika, Priamoksen isoisän veli. Ks. Il. V 222, Sel.; 266, Sel.; XX 232 ja seur.

Gargaron: Trōás-maakunnassa oleva Īdā-vuoriston huippu.

Gerēníā: paikkakunta, josta Nestorin liikanimen *Gerēnios* luultiin johtuneen; ks. Sel. Il. II 336.

Gigantit: jättiläissuuria taruolentoja; ks. Sel. Od. VII 59.

Glaukos: Sīsyfoksen poika, Bellerofonteen isä. — 2) Bellerofonteen pojan Hippolokhoksen poika, lykialaisten toinen päällikkö, Sarpēdonin toveri.

Gorgō: ks. Sel. Il. V 741.

Gȳgaia (*Gȳgáiē*): järvi Lȳdiassa lähellä Sardeista, Il. XX 391; Il. II kirjassa (865) vedenneidoksi olennoitu, vrt. Sel.

Hādēs (*Aidēs*, *Ais*): Kronoksen ja Rheian poika, Zeuksen ja Poseidōnin veli, manalan hallitsija.

Halithérsēs: Ithakalainen ennustaja, Odysseuksen uskollinen kannattaja.

Halizonit: ks. Sel. Il. II 851-857.

Harpyiat: siivekkäät, ihmisiä ryöstävät taruolennot, joskus = vihurit. Ks. Sel. Il. XVI 149-151, Od. XX 63-78.

Hēbē: “nuoruuden kukoistus”, jumalatar, Zeuksen ja Hērēn tytär, jumalten juomanlaskija.

Hefaistos (*Hēfaistos*): tulen ja seppyyden jumala, Zeuksen ja Hērēn rampa poika.

Hekábē: frygialaisen Dymaan tytär, Priamoksen puoliso, 19 lapsen äiti.

Hektōr: Troian kuninkaan Priamoksen ja hänen puolisonsa Hekabēn poika, jalo sankari, kansansa tuki ja turva.

Helénē: naisista ihanin, Zeuksen tytär, Menelāoksen puoliso, läksi Pariin viettelemänä Troiaan ja eli siellä hänen puolisonaan; meni hänen kuoltuaan naimisiin lankonsa Dēifoboksen kanssa, liittyi Troian valloituksen jälkeen uudestaan Menelāokseen ja eli kunnioitettuna hänen puolisonaan Spartassa, ks. Sel. Il. II 161.

Helenos: 1) Priamoksen ja Hekabēn poika, tietäjä. — 2) Oinopsin poika, kreikkalainen.

Helíkē: kaupunki Peloponnēsoksen pohjoisrannikolla, ks. Sel. Il. VIII 203.

Hēlios (alkutekstissä kaikkialla paitsi Od. VIII 271 vanhempi muoto *Ēélios*): aurinko, auringonjumala.

Hellás: 1) Pēleuksen valtapiiriin kuuluva maakunta (niin Od. XI 496); — 2) Kreikanmaa, lähinnä Pohjoiskreikka. Vrt. Sel. Il. II 681-685, Od. I 344.

Helleenit: ks. Sel. Il. II 527-535, 681-685.

Helos: 1) kaupunki Lakōnian lahden rannikolla (Il. II 584). — 2) Nestorin valtakunnan

kaupunkeja (Il. II 593).

Hēraklē´s: Zeuksen ja Alkmēnēn poika, kerran (Il. V 392) mainittu Amfitryōnin (Alkmēnēn puolison) pojaksi; Iliaan XVIII laulun mukaan (117-121, ks. Sel.) kuolevainen sankari.

Hērē: Zeuksen, ylijumalan, sisar ja puoliso; pitää jyrkästi kreikkalaisten puolta troialaisia vastaan. — *Here vakasilmä*, ks. Sel. Il. I 551.

Hermes (*Herméiās, Herméās, Hermē´s*): kreikk. jumala, tavallisesti nuorukaiseksi kuvailtu. Hän on "jumal'airut" (*diáktoros*) Argeiphóntēs ("Argontappaja", ks. Sel. Il. II 103), "auttaja" eli "onnentuoja" (*eriū´nios*), paimenten jumala; esiintyy Od. XXIV ja seur. vainajain saattajana heidän mennessään manalaan (H. *Psȳkhopompós*). Tavallisen jumalais-sukujohdon mukaan hänen isänsä on Zeus, hänen äitinsä Atlaan tytär Maiás eli Maia.

Hiketā´on: Lāomedōnin poika, Priamoksen veli. — 2) perkōtelaisen Melanippoksen isä.

Hippasos: 1) kreikkalainen, Hypsēnorin isä. — 2) troialainen, Kharopsin ja Sōkoksen isä. — 3) paioni, Apisāonin isä.

Hippodámeia: 1) Atraksin tytär, Peirithooksen puoliso, ks. Il. II 742. — 2) dardanolaisen Ankhīseen tytär, Alkathooksen puoliso, ks. Il. XIII 429. (Kuuluisinta sennimistä taruhenkilöä, Oinomaoksen tytärtä, Pelopsin puolisoa ei Homēroksen runoelmissa mainita.)

Hippólokhos: 1) Bellerofonteen poika, Glaukoksen isä, — 2) Antimakhoksen poika, troialainen.

Hippóthoos: 1) Aasian-puoleisten pelasgien toinen päällikkö. — 2) Priamoksen poika.

Hōrat: vuodenajat, vuodenaikojen haltiattaret, ks. Sel. Il. V 749.

Hȳlē, *Hylē*: kaupunki Boiōtiassa.

Hypéreia: senniminen lähde mainitaan Il. II 734 ja VI 457; vrt. Sel. viimeksi mainittuun paikkaan.

Hyperē´nōr: troialainen soturi, ks. Il. XIV 516, XVII 24 ynnä Sel.

Hyperíōn: auringon jumalan lisänimi, ks. Sel. Od. I 8.

Hyrtakos: arisbelainen, Āsioksen isä.

Iálmenos: Āreen ja Astyokhēn poika, Askalafoksen veli, minyiläisen Orkhomenoksen väen toinen päällikkö, ks. Il. II 512.

Iāson (*Īe´sōn*): kreik. muinaissankari, argonauttien päällikkö.

Īdā (*Īdē*): vuoristo Trōás-maakunnassa, ks. Sel. Il. II 819-823.

Īdaios: 1) troialainen airut. — 2) Dareen poika, troialainen.

Īdomenéus: Deukaliōnin poika, kreetalaisten päällikkö, ks. Il. II 645-652 ynnä Sel.

Īfiklos: Fylakoksen poika, Prōtesilāoksen ja Podarkeen isä (Il. II 705); samana henkilönä

on kenties pidettävä Il. XXIII 636 mainittua Īfiklosta.

Īfitos: Oikhalian kuninkaan Eurytoksen poika, ks. Sel. Il. II 591-603.

Īkários: Pēnelopeian isä.

Īlion, *Ilios* (edellinen muoto esiintyy Homē´roksen runoissa vain yhdessä paikassa): sama kuin Troia.

Īlos: Trōs-kuninkaan poika, Priamoksen isoisä, ks. Il. XX 215 ja seur.

Imbros: saari Aigaian meressä, Khersonēsoksen länsipuolella.

Īris: sateenkaari; olennoituna jumalien sanansaattaja-haltiatar; ks. Sel. Il. II 786.

Ithákē: Odysseuksen syntymä- ja kotisaari, ks. Sel. Il. II 631-637; Sel. Od. I 17.

Ithakos: Ithakēn tarunomainen nimikkouros, Od. XVII 207.

Jousi: ks. Sel. Il. IV 105 ja seur., Od. XIX 572-579, XXI 138, 139.

Kadmeijit (*Kadméioi*, *Kadmeíōnes*): Boiōtian Thēbain muinaiset asukkaat, ks. Sel. Il. II 494-510.

Kalkhās: Thestōrin poika, kreikkalainen tietäjä.

Kalydō´n: aitolien pääkaupunki, ks. Il. II 638-644.

Kalypsō´: Ōgygíē-saaressa asuva haltiatar, ks. Sel. Od. I 14.

Kapanéus: Stheneloksen isä, argolainen sankari, tunnettu thēbalaistarustosta.

Kāria: *kārien* maa, Vähän-Aasian lounaisosassa, ks. Il. II 867 ja seur.

Kassandra (*Kassándrē*): Priamoksen tytär, tietäjä (sellaisena ei esiinny kuitenkaan Homeroksella).

Kastōr: 1) Tyndareoksen ja Lēdan (toisen tarutoisinnon mukaan Zeuksen ja Lēdan) poika; vrt. Sel. Od. XI 298-304. — 2) Eräs kreetalainen, Hȳlakoksen poika.

Kauasampuja: Apóllōn.

Kaukōnit: troialaisten liittolaisia, ks. Sel. Il. X 479.

Kebriónēs: Priamoksen avioton poika; Hektorin valjaikon ohjaaja.

Kefalleenit: Odysseuksen valtakunnan asukkaat, ks. Sel. Il. II 631-637, Od. I 17, 245-248.

Kentaurit: tarujen rajut hevosihmiset, “vuorien hirmut”.

Khalkís: 1) kaupunki Euboiassa, Eurīpos-salmen kapeimmalla kohdalla (Il. II 537). — 2) kaupunki Aitōlian rannikolla (Il. II 640).

Kharis: “Sulotar”; ks. Il. XVIII 382, Sel.

Kharybdis: pelottavaksi hirviöksi olennoitu meren kurimus, ks. Od. XII 104 ja seur., Sel. Od. XII 73-110.

Kheirōn: kentauri, ks. Sel. Il. IV 219.

Khimaira: tarunomainen hirviö, ks. Il. VI 179-183 ynnä Sel.

Khromíos: 1) Priamoksen poika. — 2) eräs lykialainen (Il. V 677). — 3) eräs troialainen (Il. VIII 275). — 4) eräs troialaisten puolella taisteleva soturi, luultavasti mȳsialainen (Il. XVII 218), kaiketi sama kuin Il. II 858 mainittu Khromis. — 5) eräs pylolainen (Il. IV 295).

Khromis: mȳsialainen päällikkö (Il. II 858); vrt. Khromíos 4).

Kikonit: kansakunta Thrākiassa, Troian liittolaisia, ks. Sel. Il. II 844-850.

Kilpi: ks. Sel. Il. II 388, 389.

Kirkē: auringon jumalan tytär, velhontapainen haltiatar, vrt. Sel. Od. VIII 448, X 80.

Kitara: ks. Sel. Il. I 603, Od. I 153.

Kloníos: boioottien päälliköitä, ks. Il. II 495.

Klytaimnē´strā (*Klytaimnē´strē*): Tyndareoksen ja Lēdan tytär, Agamemnōnin uskoton puoliso. Ks. varsinkin Od. XI 409 ja seur. ynnä Sel.

Klytíos: Lāomedōnin poika, Priamoksen veli.

Knōsós: mahtava kaupunki Kreetassa.

Kolmijalat: ks. Sel. Il. VIII 290.

Kóōn: Antēnōrin poika, troialainen.

Kōs: Sporadien saaristoon kuuluva saari lähellä Vähän-Aasian lounaista rantaa, ks. Il. II 671-680, Sel., Il. XIV 255, Il. XV 18-30, Sel.

Kronos: Titaanien sukupolveen kuuluva jumala, Zeuksen, Poseidōnin ynnä useiden muiden jumalien isä; tavallinen määräyssana “petteliäs”; ks. Sel. Il. II 205.

Kronossynty: Zeus.

Ksanthos: 1) Troian kenttää halkova joki, sama kuin Skamandros. — 2) joki Lykiassa, ks. Il. II 876. — 3) eräs troialainen. — 4) hevosen nimi, “Rusko” tai “Voikko”.

Kteatos: Aktōrin tai Poseidōnin poika, Eurytoksen kaksoisveli, ks. Sel. Il. II 615-624.

Ktēsippos: Polytherseen poika, Pēnelopeian kosijoita.

Kydōnit: Kreetassa asunut heimo, ks. Sel. Od. III 291-296.

Kyllē´nē: 1) vuoristo Arkadiassa. — 2) paikkakunta Ēlis-maakunnassa; ks. Sel. Il. XV 518, 519.

Kyparissē´eis: kaupunki pylolaisten valtakunnassa.

Kypárissos: kaupunki fōkilaisten maassa.

Kypris: Kyproksen jumalatar, Afrodī´tē.

Kypärä: ks. Sel. Il. V 175, XI 353.

Lāérkēs: myrmidoni, Alkimedōnin isä.

Lāértēs: Arkeisioksen poika, Odysseuksen isä.

Laistrȳgonit: julmat jättiläiset, jotka tuhosivat kaikki Odysseuksen laivat, paitsi yhtä; ks. Od. X 81-124 ynnä Sel.

Laiva: ks. varsinkin Od. II 416 ja seur., Sel. Od. III 353 (kannet), V 243-261 (lautan rakentaminen), XII 409-424 (haaksirikko), XV 286-293.

Lakedaímōn: Menelāoksen valtakunta (Lakōníā); muutamissa paikoin tällä nimellä tarkoitetaan Spartan kaupunkia.

Lampos: 1) Lāomedōnin poika, Priamoksen veli. — 2) Hektorin hevonen, ks. Il. VIII 185, Sel.

Lāodámās: faiakilainen, Alkinooksen poika.

Laodíkē: 1) Agamemnōnin tytär. — 2) Priamoksen tytär.

Laomédōn: Troian hallitsija, Īloksen poika, Priamoksen isä, ks. Il. XX 230 ja seur.; Sel. Il. V 222.

Lāothóē: Alteen tytär, Priamoksen sivupuoliso, Lykāōnin ja Polydōroksen äiti, ks. Il. XXI 84-91, Sel., XXII 46-53.

Larissa (*Lārīsa*: Iliaassa Aasianpuoleisten pelasgien kaupunki.

Leiō´dēs: Oinopsin poika, Pēnelopeian kosijoita, uhreista ennustaja.

Leiókritos: Euēnōrin poika, Pēnelopeian kosijoita.

Lēitos: boioottien päällikköjä, Il. II 494.

Lelegit: kansakunta, joka Iliaan mukaan asui Trōás-maakunnassa Satnióneis-joen varrella; ks. Sel. Il. X 429.

Lēmnos: saari Aigaian meren pohjois-osassa.

Leontéus: lapithein toinen päällikkö, ks. Sel. Il. II 738-747.

Lesbos: iso saari lähellä Vähän-Aasian itärannikkoa, eteläpuolella Trōás-maakuntaa.

Lēthos: pelasgi (Il. II 843, XVII 288).

Lētō´: jumalatar; synnytti Zeukselle Apollōnin ja Artemiin.

Lokrit: ks. Sel. Il. II 527-535.

Lootos: tällä tarkoitetaan Iliaassa erästä rehukasvia, ks. Il. II 776, Sel.

Lōtofagit: Lootoksensyöjät, ks. Od. IX 84 ja seur. ynnä Sel.

Lykā´ōn: 1) Pandaroksen isä. — 2) Priamoksen ja Lāothoēn poika, ks. Il. XXI 34-121.

Lȳkia (*Lykiē*): maakunta Vähän-Aasian lounaisosassa. — 2) Trōás-maakunnan seutu, Aisēpos-joen varrella (Il. V 105, 173).

Lȳkialaiset (*Lykioi*): kansa, joka asui Lykian maakunnassa, ks. Lykia 1); Troian liittolaisia.

Lykomē´dēs: kreikkalainen soturi.

3**Lykūrgos** (*Lykóorgos*): 1) Dryaan poika, thrākialainen (Il. VI 130 ja seur.). — 2) eräs arkadialainen (Il. VII 142 ja seur.).

Lyktos: kaupunki Kreetan saarella.

Lyrnēssós: kaupunki Trōás-maakunnassa, ks. Il. II 690 ja seur., XIX 60, XX 92.

Maan järisyttäjä: Poseidó´n.

Maionia (*Meioniē*): Lȳdia.

Maionit (*Mēiones*): Lȳdialaiset, Troian liittolaisia, ks. Il. II 861-866, Sel.

Makhā´ōn: Asklēpioksen poika, lääketaitoinen sankari, ks. Il. II 731, 732 Sel., IV 193 ja seur., XI 506.

Maleia (alkutekstissä enimmäkseen *Maleiai*): Peloponnēsoksen kaakkoiskärki, merenkulkijoille vaarallinen paikka.

Medōn: 1) Oīleuksen avioton poika, laivaluettelon mukaan (Il. II 716 ja seur., Sel.) Filoktēteen väen johtaja, Il. XIII laulun mukaan (693, vrt. Sel.) “Fthīan miesten” esitaistelijoita, vrt. myös Il. XV 332 ja seur. — 2) Troian liittolaisjoukkoihin kuuluva soturi (Il. XVII 216). — 3) Ithakalainen airut, Odysseukselle uskollinen.

Megapénthēs: “Suurisuru”, “Surun lapsi”, Menelāoksen avioton poika; ks. Sel. Od. IV 11.

Megēs: Fȳleuksen poika, laivaluettelon mukaan (Il. II 625-630) Dūlikhionin ja Ekhīnai-saariston väen päällikkö, Il. XIII ja XV laulun mukaan (XIII 691, 692, XV 519, 520) epeijien johtajia.

Mēkistéus: 1) argolainen, Talaoksen poika, Euryaloksen isä. — 2) eräs toinen kreikkalainen, Ekhioksen poika, ks. Il. XV 339 Sel.

Melámpūs: Amythāōnin poika, tietäjä, ks. Sel. Od. XI 281-297

Melánippos: 1) perkōtelainen, Hiketāonin poika. — 2) ja 3) kaksi eri troialaista. — 4) eräs kreikkalainen.

Melanthéus (toisissa paikoin alkutekstiä *Melánthios*): Dolioksen poika, Odysseuksen orja, vuohipaimen, isännälleen uskoton.

Melanthō´: Dolioksen tytär, Melantheuksen sisar, uskoton orjatar.

Meléagros: Kalydōnin kuninkaan Oineuksen poika, maineikas tarusankari, ks. Il. IX 529-599 ynnä Sel.

Memnōn: Koittaren ja Tīthōnoksen poika, aithiopien päällikkö, taisteli troialaisten puolella, sai surmansa Akhilleuksen kädestä.

Menélāos: Atreuksen poika, Agamemnōnin veli, Helenēn puoliso, Spartan (Lakedaimōnin) kuningas (ks. kuitenkin Sel. Il. II 581-590).

Menesthéus: Peteō´s-urhon poika, ateenalaisten päällikkö, ks. Il. II 552 ynnä Sel.

Menésthios: 1) Arēithooksen poika, Boiōtian Arnēsta kotoisin (Il. VII 8). — 2)

Sperkheioksen poika, myrmidonipäällikkö (Il. XVI 173).

Menóitios: Aktōrin poika, Patrokloksen isä, kotoisin Lokriin Opóeis-kaupungista, Pēleuksen turvatti; ks. Il. XXIII 85 ja seur.

Mentēs: Ankhialoksen poika, tafolaisten kuningas. Hänen hahmossaan Athē´nē-jumalatar esiintyy Odysseian I laulussa.

Mentōr: Alkimoksen poika, Odysseukselle uskollinen ithakalainen. Athē´nē esiintyy Odysseian II-IV laulussa hänen hahmossaan Tēlemakhoksen neuvonantajana ja saattajana, XXII ja XXIV laulussa Odysseuksen avustajana ja tukena.

Meren äijä (*Halios gerōn*): Od. IV 349 ja XVII 140 merenhaltia Prōtéus (Od. IV 305 “Vanhus veen”, 401 “Aavojen äijä”); Od. XIII 96 ja 345 toinen merenhaltia Forkȳs, Od. XXIV 58 merenneitosten isä Nēréus. Vrt. myös Il. I 538 ynnä Sel.

Mēriónēs: Moloksen poika, kreetalainen, Īdomeneuksen toveri, ks. Il. II 645-652, Sel.

Merops: perkōtelainen, Adrēstoksen ja Amfīoksen isä.

Mesthlēs: maionien toinen päällikkö (Il. II 864, XVII 216).

Mīlētos: 1) kaupunki Kreetassa Il. II 647. — 2) kārien kaupunki Vähässä-Aasiassa (myöhemmin joonialainen kaupunki), Il. II 867-875, Sel.

Mīnōs: Zeuksen poika, Kreetan mahtava kuningas.

Moira: Kohtalotar.

Molīone: ks. Sel. Il. II 615-624.

Molos: kreetalainen, Mērioneen isä.

Mūlios: 1) eräs epeiji. — 2) ja 3) kaksi troialaista, toinen Akhilleuksen, toinen Patrokloksen surmaama.

Muusat: Runottaret, Zeuksen tyttäriä, asustavat Olympoksella.

Mykē´nai, *Mykē´nē*: ikivanha Argoliin kaupunki, Agamemnōnin valtakunnan pääkaupunki, ks. Il. II 569. — 2) Īnakhos-joenjumalan tytär, ks. Sel. Od. II 120.

Mynes (*Mynēs*): Lyrnēssoksen hallitsija, ks. Il. II 692, XIX 291-297, Sel.

Myrmidonit: Pēleuksen valtakunnassa asuva heimo, ks. Sel. Il. II 681-685, Sen urhoja Akhilléus ja hänen kuoltuaan Neoptólemos johti Troian sodassa.

Mȳsia, *mȳsialaiset*: ks. Sel. Il. II 858-861, XIII 5, 6.

Naisten puku: “vaippa” (*peplos*), ks. Sel. Il. V 338: päähineet, ks. Il. XXII 469, 470 ynnä Sel.

Nausikáā: Alkinooksen tytär, esiintyy Od. VI, VII, VIII laulussa.

Nausíthoos: “Nopealaiva”, Alkinooksen isä.

Neion (*Nēion*): Ithakēssa oleva vuori, luultavasti sama kuin Nēriton.

Nektari (*nektar*:) jumalien juoma; kuvaillaan jonkinlaiseksi ihmeen suloiseksi

viinintapaiseksi.

Nēléus: Poseidōn-jumalan ja Tȳrōn poika (ks. Od. XI 235-257), Nestorin isä, pylolaisten muinainen kuningas.

Neoptólemos: Akhilleuksen poika; ks. Sel. Il. XIX 326.

Nēréus: merellinen haltia. Häntä ei mainita Iliaan eikä Odysseian alkutekstissä, mutta häntä edellyttää merenneitojen nimi Nērēídes = Nereuksen tyttäret. Vrt. Sel. Il. I 538.

Nēritōn: Ithakassa oleva vuori, vrt. Neion.

Nēritos: samoin kuin Ithakos Ithakēn tarunomaisia nimikkourhoja (Od. XVII 207).

Nestōr: Nēleuksen ja Khlōriin (ks. Sel. Od. XI 281-297) poika, pylolaisten kuningas, paljon kokenut, viisas vanhus, puhujana verraton; Antilokhoksen ja Thrasymēdeen isä. Kertoo nuoruutensa urotöistä Il. I 262 ja seur., IV 318 ja seur., VII 133 ja seur., XI 670 ja seur., XXIII 629 ja seur.

Noē´mōn: Fronioksen poika, eräs ithakalainen, ks. Sel. Od. II 386.

Odysséus: Lāerteen ja Antikleian poika, Pēnelopeian puoliso, Tēlemakhoksen isä, Ithakēn kuningas, kefalleenien hallitsija, kreikkalaisten etevimpiä johtajia, älyltään verraton.

Oféltios: 1) troialainen soturi (Il. VI 20). — 2) kreikkalainen soturi (Il. XI 302).

Ōgygia (*Ōgygiē*): tarunomainen saari, jossa Kalypso haltiatar pidättää Odysseusta 7 vuotta.

Oikhalíā: Eurytoksen kaupunki, sijoitetaan Il. II 730 Thessaliaan: vrt. Il. II 591-602, Sel.

Oīléus: 1) lokrien hallitsija, pienemmän Aiaan isä. — 2) eräs troialainen (Il. XI 93).

Oinéus: Kalydōnin hallitsija, Tȳdeuksen ja Meleagroksen isä.

Oinómaos: 1) kreikkalainen soturi (Il. V 706). — 2) troialainen (Il. XII 140, XIII 506). Kuuluisin senniminen henkilö, Pisan kuningas, Pelopsin tarinan päähenkilöitä, ei esiinny Homēroksen lauluissa.

Ōkeanós: maailmanvirta, joka muka virtaa maan ympäri, myös jumalolennoksi kuvailtu, ks. Sel. Il. I 423.

Olympos: Balkanin niemimaan korkein vuori (lähes 3000 m), Thessalian ja Makedonian rajalla, Iliaan mukaan jumalien tavallinen olopaikka, ks. Sel. Il. I 18. Odysseiassa ei Olymposta ja Ūranosta eroteta toisistaan; vrt. Sel. Od. I 102.

Opóeis: lokrien kaupunki, lähellä Euboian ja mannermaan välistä salmea.

Oréstēs: 1) Agamemnōnin ja Klytaimnēstran poika, ks. Sel. Od. I 29, 30. — 2) eräs toinen kreikkalainen (Il. V 705). — 3) eräs troialainen (Il. XII 140, 193).

Ōrīōn eli *Oariōn*: kaunis metsästäjä, jonka Ēō´s (Koitar) vei omakseen ja josta sitten tuli tähtikuvio; ks. Od. V 121-124, XI 310, 572-575.

Orkhomenós: 1) minyiläisten kaupunki, Boiōtiassa (Il. II 511, IX 381). — 2) kaupunki Arkadiassa, (Il. II 606).

Ormenos: 1) Amyntorin isä, Foiniksin isoisä. — 2) erään toisen Amyntorin isä (Il. X 267). — 3) ja 4) kaksi eri troialaista (Il. VIII 274, XII 187).

Orsílokhos: 1) ja 2) kaksi kreikkalaista, toinen Diokleen isä, toinen hänen poikansa (Il. V 542 ja seur., Sel.). — 3) eräs troialainen (Il. VIII 274). — 4) eräs Odysseuksen valekertomuksessa mainittu kreetalainen, Idomeneuksen poika. (Od. XIII 260).

Ortílokhos: Alfeios-joenjumalan poika, Diokleen isä; (Od. III 488, 489, Sel.).

Ortygia (*Ortygiē*:) tarumainen saari, ks. Sel. Od. XV 403 ja seur.

Ōtos: 1) Efialteen veli, toinen ns. Alōadi, (Il. V 385-391, Sel.). — 2) epeijien päälliköitä (Il. XV 518, 519, Sel.).

Paflagonit: kansakunta, joka asui Vähässä-Aasiassa, Mustanmeren rannikolla; taisteli Troian puolella, (Il. II 851).

Paiaani (*paiē´ōn*): rukous- tai ylistyslaulu.

Paiē´ōn: jumalien lääkäri.

Paionit: thrākialainen heimo; asui Aksios-joen varsilla; Troian liittolaisia; ks. Sel. Il. II 844-850.

Pallás: Athē´nē-jumalattaren lisänimi, ks. Il. I 194. Sel.

Pandáreōs: satakieleksi muuttuneen Aēdōnin isä, ks. Od. XIX 518-523 ynnä Sel. Erään tarun mukaan Pandareoksen tyttäret joutuivat tuulispäitten eli Harpyiain poistemmattaviksi, ks. Sel. Od. XX 66, Od. I 241, Sel.

Pandaros: Lykāonin poika, Trōás-maakunnan Lykian väen päällikkö, jousimies; ks. Il. II 827, IV 88 ja seur., V 168 ja seur.

Panopéus: 1) fōkilaisten kaupunkeja. — 2) eräs kreikkalainen, Epeioksen isä.

Panthoos: troialainen, Euforboksen, Pūlydamaan ja Hypērēnorin isä.

Paris: Priamoksen poika, Menelāoksen puolison Helenēn viettelijä; toinen nimi: Aléksandros.

Parnassos (*Parnēsós*): jylhä vuoristo Keski-Kreikassa, Fōkis-maakunnassa (korkein huippu n. 2460 m).

Patroklos: Menoitioksen poika, alkuaan kotoisin Lokris-maakunnan Opóeis-kaupungista, Akhilleuksen ystävä. Hänen aikaisemmat kohtalonsa: ks. Il. XXIII 84 ja seur.; hänen viimeinen taistelunsa: ks. Il. XVI (“Patrokleia”).

Pēdasos: 1) Agamemnōnin vallan alainen kaupunki Messēniassa (Il. IX 152). — 2) kaupunki Trōás-maakunnassa (Il. VI 34, XXI 87 ym.). — 3) eräs troialainen, Būkoliōnin poika, Priamoksen veljenpoika (Il. IV 21). — 4) Akhilleuksen hevonen (Il. XVI 152, 467).

Peiraios: Klytioksen poika, Tēlemakhoksen uskottu toveri.

Peiríthoos: Zeuksen poika, mainio muinaissankari, lapithien ruhtinas, Theseuksen aseveikko, ks. Sel. Il. I 263-268, Od. XXI 295-304.

Peiroos: thrakialaisten päällikköjä (Il. II 844).

Peisandros: 1) Maimaloksen poika, myrmidonipäällikkö (Il. XVI 193). — 2) ja 3) kaksi eri troialaista (Il. XI 122 ja XIII 601). — 4) Polyktōrin poika, Pēnelopeian kosijoita.

Peisístratos: Nestorin poika Tēlemakhoksen toveri hänen Spartan-matkallaan.

Pelasginen Argos: ks. Sel. Il. I 30, II 681-685. — *Pelasginen Zeus*: ks. Sel. Il. XVI 233.

Pelasgit: Iliaassa Vähän-Aasian puolella asuva heimo, jonka kaupunki oli nimeltään Lārīsa, ks. Sel. Il. II 840-843.

Pēléus: Aiakoksen poika, Thetiin puoliso, Etelä-Thessaliassa, Fthīō´tis-maakunnassa asuvien myrmidonien, helleenien, ja akhaijien kuningas, Akhilleuksen isä, ks. Sel. Il. I 1, XVIII 432-435.

Pēlion: vuoristo Magnēsiassa (Itä-Thessaliassa).

Penéleōs: boioottien päällikköjä, ks. Il. II 494.

Pēnelópeia: Īkarioksen tytär, Odysseuksen uskollinen puoliso.

Pergamos: Troian kaupungin linnavuori.

Perimē´dēs: Odysseuksen tovereita.

Perkō´tē: Kaupunki Hellēspontoksen Aasian-puoleisella rannikolla, ks. Il. II 835.

Pērō´: Nēleuksen tytär, ks. Od. XI 281 ja seur. ynnä Sel.

Persefónē (*Persefóneia*): manalaisten hallitsijatar, Zeuksen tytär, Hādeen puoliso.

Perséus: Zeuksen ja Danaēn poika, tunnettu argolainen tarusankari ks. Il. XIV 320.

Peteō´s: ateenalainen suku-urho, Menestheuksen isä.

Pīeríā (*Pīeriē*): maakunta Makedonian kaakkoisosassa, Olympos-vuoriston rinteillä.

Plakos: vuori Trōás-maakunnassa (Mȳsiassa).

Plataani: vaahteraa muistuttava leveälehtinen puu (*Platanus orientalis*).

Pleurō´n: kaupunki aitolien maassa muinoin Kūreettien oma; ks. Il. II 639 (vrt. Sel. Il. IX 529).

Podaléirios: Asklēpioksen poika, Makhāonin veli, lääketaitoinen sankari, ks. Sel. Il. II 731, 732.

Podárgē: harpyia, joka Zefyrokselle synnytti Akhilleuksen hevoset Ksanthoksen ja Balioksen; ks. Il. XVI 149-151, Sel.

Podargos: hevosen nimi, ks. Il. VIII 185 Sel., XXIII 295, Sel.

Podárkēs: Īfikloksen poika, Prōtesilāoksen veli, ks. Il. II 704.

Polī´tēs: Priamoksen poikia.

Polybos: 1) ithakalainen, Pēnelopeian kosijan Eurymakhoksen isä (Od. I 399 ym.). — 2) eräs Pēnelopeian kosija (Od. XXII 243). — 3) eräs faiakilainen (Od. VIII 373). — 4) eräs egyptiläinen (Od. IV 126).

Polýdōros: 1) Priamoksen ja Lāothoēn poika. — 2) eräs epeiji tai pylolainen (Il. XXIII 637).

Polýfēmos: “Kaikkien kyklooppein väkevin”, Poseidō´n-jumalan ja *Thoōsa*-nimisen merenneidon poika, ks. Sel. Od. I 68-73, IX 182-555.

Polýktōr: 1) Ithakēn muinaisurhoja, mainitaan samoin kuin Ithakos ja Nēritos ainoastaan Od. XVII 207. — 2) Peisandroksen isä, ks. Od. XVIII 299, XXII 243.

Polypóitēs: Peirithooksen poika, lapithien toinen päällikkö, ks. Sel. Il. II 738-747.

Pontónoos: “Merimieli”; faiakilainen airut.

Poseidō´n: (*Poseidā´ōn*): Kronoksen poika, Zeuksen veli, Amfitrītēn puoliso, meren jumala, vetten ja maitten myllertäjä, “maan sylisaartaja”, “maan järisyttäjä”; on Troian sodassa kreikkalaisten puolella.

Priamos: Lāomedōnin poika, Troian iäkäs kuningas. Hänen ylin puolisonsa on Hekábē; sitä paitsi hänellä on useita muita aviovaimoja, mm. Kastiáneira ja Lāothó´ē, sekä lisäksi vielä jalkavaimoja. Poikia hänellä on 50, niistä 19 Hekaben synnyttämiä; tyttäriä 12. Sukuluettelo Il. XX 215 ja seur., vrt. Sel. Il. V 222.

Prōtesílāos: Īfikloksen poika, itäthessalialainen päällikkö, ks. Il. II 695 ja seur. ynnä Sel.

Prothoē´nōr: boioottien päälliköitä, ks. Il. II 495.

Pteleós: 1) Nestorin valtakunnan kaupunkeja (Il. II 593). — 2) kaupunki Thessaliassa (Il. II 697).

Puku: ks. Sel. Od. V 229-232.

Pulydámās: Panthooksen poika troialainen; ks. Sel. Il. XI 57.

Pylaiménēs: paflagonien päällikkö, Troian liittolaisia; ks. Il. II 851, V 576, Sel. XIII 643-658.

Pylártēs: kaksi eri troialaista (Il. XI 491 ja XVI 696).

Pylos: Nestorin valtakunta ja lähinnä sen pääkaupunki; ks. Sel. Il. I 248.

Pýthō: paikkakunta Fōkiissa, Parnassoksen juurella, jossa oli Apollōnin pyhäkkö, (myöh. Delfoi); ks. Sel. Il. II 517-526.

Rauta: Ks. Sel. Il. I 237, Od. I 99 ja XVI 294.

Rhadámanthys: Zeuksen ja Eurōpēn poika, Mīnōksen veli, siirtyi maallisesta elämästä Ēlysionin kentälle, ks. Od. IV 564 ynnä Sel.

Rheia (*Rhéiē*): Kronoksen puoliso, Zeuksen ja hänen veljiensä ja sisariensa äiti.

Rhesos: 1) Ēioneuksen poika, thrākialaisten päällikkö, Troian liittolainen. — 2) joki Trōás-maakunnassa.

Salamī´s: saari Sarōnin lahdessa, lähellä Attikaa, ks. Il. II 557, Sel., VII 199.

Samos: 1) Thrākian S., myöh. Samothrā´kē, saari eteläpuolella Thrākiaa (Il. XIII 12, XXIV 79, 752). — 2) (alkutekstissä useammin *Samē*) Odysseuksen valtapiiriin, kefalleenien valtakuntaan kuuluva saari, ks. Sel. Il. II 631-637, Od. I 17, 245-248.

Samothrākē: ks. Samos, 1).

Sangários: joki, joka Suur-Frygiasta juoksee halki Bīthȳnian ja laskee Mustaanmereen.

Sarpēdō´n: lykialaisten päällikkö, jonka Zeukselle synnytti Bellerofonteen tytär Lāodámeia; etevimpiä sankareja Troian puolella, ks. Sel. Il. II 876, 877.

Satauhrit: “hekatombit”, ks. Sel. Il. I 65.

Satnióeis: joki Trōás-maakunnassa.

Seireenit: taruolentoja, joilla muka oli linnun ruumis, mutta naisen pää, rinnat ja kädet, ja jotka laulullaan houkuttelivat merenkulkijoita turmioon; ks. Sel. Od. XII 39-54.

Sellē´eis: 1) joki Trōás-maakunnassa, Il. II 839, XII 97. — 2) joki Kreikassa, luult. Ēliissä, ks. Il. II 659, Sel., XV 531.

Sidonia (*Sīdonīē*): Sīdōnin alue Foinikiassa, Foinikia.

Sikyō´n: Agamemnōnin valtakuntaan kuuluva kaupunki Korinthoksen lahden etelärannikolla; ks. Il. II 572, XXIII 299.

Simóeis: joki, joka Troian läheisyydessä laski idästä päin Skamandrokseen; ks. Sel. Il. II 465.

Skaianportti: Troian kaupungin tärkein portti; vrt. Il. III 145, Sel., V 789, Sel.

Skamandros: joki, joka juoksee luoteiseen suuntaan Troian sivu ja laskee Hellēspontokseen. Sama kuin Ksanthos 1). Esiintyy välistä haltiaksi olennoituna. Ks. Il. II 465, Sel., XXI 1-16, Sel.

Skhedíos: kahden fōkilaisen päällikön nimi; toinen Īfitoksen poika (Il. II 517, XVII 306), toinen Perimēdeen poika (Il. XV 515).

Skheria (*Skheriē*): tarunomainen maa, faiakilaisten asuinpaikka, ks. Sel. Od. V 34, 35.

Skȳros: saari Aigaian meressä, Il. IX 668 ynnä Sel., XIX 326 ja seur., Sel.; edellisessä paikassa toisten selitysten mukaan kaupunki Trōaassa (Frygiassa?).

Soittimet: ks. Sel. Il. I 603.

Sopa (*haarniska*): ks. Il. III 332-335, Sel., IV 132-137, Sel.; vrt. myös IV 186, Sel.

Sotavaunut: ks. Sel. Il. III 29.

Sparta (*Spartē*): Menelāoksen valtakunnan (Lakedaimōnin) pääkaupunki, Eurōtās-joen varrella.

Sperkheiós: Pēleuksen valtakunnan pääjoki; virtaa läpi ainiānien (“enieenien”) ja mālilaisten maan ja laskee Māliin lahteen.

Sthenelos: 1) Kapaneuksen poika, argolaisten päällikköjä, Diomēdeen toveri. — 2) Perseuksen poika, Eurystheuksen isä, Argoksen muinainen kuningas.

Stikhios: ateenalaisten päällikköjä.

Styks: manalan joki, ks. Sel. Il. II 748-755.

Tafos: jonkin matkan päässä Odysseuksen hallitsemasta saariryhmästä sijaitseva maa, ks. Sel. Od. I 105.

Talaos: argolainen, Mēkisteuksen isä.

Talentti: kreikkalainen painoja arvomitta, ks. Il. IX 122, Sel.

Talo: ks. varsinkin Sel. Od. I 329.

Talthýbios: Agamemnōnin palveluksessa oleva airut.

Tartaros: manalan syvin kuilu, saman verran Hādesta syvemmällä kuin aurinko on ylempänä maata (Il. VIII 13-16, 478-481, XIV 279).

Teiresíās: muinainen thēbalainen ennustaja.

Telamō´n: Salamiin ruhtinas, suuren Aiaan ja Teukroksen isä.

Tēlémakhos: Odysseuksen ja Pēnelopeian poika.

Tēlépylos: “Kaukoportti”: tarunomaisten laistrȳgonien kaupunki, ks. Od. X 81-124 ynnä Sel.

Tenedos: saari lähellä Trōás-maakunnan länsirantaa.

Tēthýs: Ōkeanoksen puoliso, ks. Sel. Il. I 423.

Teukros: Telamōnin avioton (Il. VIII 284) poika, jonka äiti tavallisen tarun mukaan oli troialainen kuninkaantytär Hēsiónē (ks. Sel. Il. V 640-651); velipuolensa Aiaan uskollinen toveri, etevä jousimies.

Theānō´: thrākialaisen Kisseen tytär, Antēnōrin puoliso, Troiassa palvellun Athēnēn papitar.

Thēbe (*Thēbai*, *Thēbē*): 1) kaupunki Boiōtiassa. — 2) kaupunki Mȳsiassa (Trōás-maakunnassa), Plakos-vuoren juurella. — 3) Egyptin kuuluisa Thēbē-kaupunki.

Themis: jumalatar, luonnossa ja ihmiselämässä vallitsevan järjestyksen edustaja.

Theoklýmenos: Polyfeideen poika, Melámpūs-tietäjän jälkeläisiä, Argoksesta kotoisin; tietäjä, Od. XV 223 ja seur.

Thersílokhos: paionilainen soturi, troialaisten puolella.

Thersī´tēs, rumin kreikkalaisista, kuulu häijystä suustaan. (Il. II 212-271).

Thesprootit: Ēpeiroksessa asuva heimo.

Thetis: merellinen haltiatar, merten vanhuksen tytär, nērēidien sisar, Pēleuksen puoliso, Akhilleuksen äiti, ks. varsinkin Sel. Il. I 357 ja seur.; XVIII 431 ja seur.

Thoās: 1) Andraimonin poika, aitolien johtaja Il. II 638). — 2) Lēmnoksen kuningas (Il. XIV 230, XXIII 745). — 3) eräs troialainen (Il. XVI 311).

Thoōn: 1) troialainen, Fainopsin poika (Il. V 153). — 2) toinen troialainen (Il. XI 422). — 3) kolmas troialainen (Il. XII 140, XIII 545).

Thrasymē´dēs: Nestorin poika, Antilokhoksen veli.

Thrinakíē: tarunomainen saari, jossa auringon-jumalan karja ja lammas-laumat käyvät laitumella, ks. Sel. Od. XI 106.

Thryóessa: Nestorin valtakunnan kaupunkeja, Alfeioksen varrella (Il. XI 711); kaiketi sama kuin *Thryon* (Il. II 592).

Tīthōnós: Lāomédōnin poika, Priamoksen veli, *Ēō´s*-jumalattaren puoliso, ks. Il. XI 1, Sel.

Tityós: Gaian (maaemon) jättiläissuuruinen raju poika; ks. Sel. Od. VII 321-326.

Tlēpólemos: 1) Hērakleen poika, rhodolaisten päällikkö, ks. Sel. Il. II 653-670; V 628 ja seur. — 2) Damastorin poika, lykialainen soturi.

Trikka (*Trikkē, Trikē*): kaupunki Thessaliassa, ks. Sel. Il. II 729-733.

Trītogéneia: Athēnēn lisänimi, ks. Sel Il. IV 515.

Trōílos: Priamoksen poika, kaatunut sodan alkuaikoina.

Trōs: 1) Erikhthonioksen poika, Dardanoksen pojanpoika, ks. Il. XX 215 ja seur., Sel. Il. V 222. — 2) eräs troialainen soturi, Il. XX 463.

Tȳdéus: Oineuksen poika, Diomēdeen isä, ks. Sel. Il. IV 372-400, vrt. Od. Sel. III 167.

Tyndáreos: Lēdan (*Lēdēn*) puoliso, Klytaimnēstran ja (Odysseian mukaan) Kastorin ja Polydeukeen isä.

Tȳrō: Salmōneuksen tytär, Kretheuksen puoliso, ks. Sel. Od. II 120.

Uhrit: ks. Sel. Il. I 458, 461 ja seur.; II 400 ja seur.; Od. III 9 ja 430-463; “satauhrit”, ks. Sel. Il. I 65; valauhrit, ks. Il. III 273, 274, 310 ynnä Sel.; kuolinuhrit, ks. Od. X 516-534, XI 22-36.

Ūranós: taivas, jumal’olentona Gaian puoliso, Kronoksen ja muiden titaanien isä.

Valtikka: ks. Sel. Il. I 234.

Vanhimmat: ks. Sel. Il. II 21.

Vanhus veen: ks. *Meren äijä*.

Vankkurit: ks. Il. XXIV 266 ja seur.; Od. VI 36 ja seur.

Vaski: ks. Sel. Il. I 237; Od. I 99; XVI 294.

Vaunut: ks. Sel. Il. III 29; vrt. XXIV 266 ja seur.

Viini: ks. Sel. Od. I 110.

Zakynthos: nykyinen Zante-saari; kuului Odysseuksen valtakuntaan. Vrt. Sel. Od. I 245-248.

Zēthos: Zeuksen ja Antiopēn poika, Amfiōnin veli, Aēdōnin puoliso, Ityloksen isä, ks. Od. XI 260-265 ynnä Sel., XIX 518-523.

Zeus: Kronoksen ja Rheian poika, Hērēn veli ja puoliso, kreikkalaisten ylin jumala, “jumalien ja ihmisten isä” (so. isällinen hallitsija), alkuaan taivaan jumala; “pilviennostaja”, “jylypilvinen”, “salamoitsija”, valvoo valan pyhyyttä; hänen säännöksiään tulee kuninkaiden ja tuomarien käyttää ja toteuttaa.

ALKU- JA LOPPUKORISTEINA OLEVAT KUVAT

(a alku-, b loppukoristeet):

I a. Briseis viedään pois Akhilleuksen luota; henkilöt: Agamemnon, Briseis, Thaltybios (kädessään airuen sauva), Diomedes. Punakuvioinen attikalainen vaasimaalaus, Hieronin tekemä, 5:nnen vuosis. alusta e.Kr. PERROT—CHIPIEZ, *Histoire de l'art dans l'antiquité* X (1914), kuva 274 (siv. 484). Ks. II. I 318-348, kohtaus vapaasti käsiteltynä.

I b. Runotar. Attikalainen valkopohjainen vaasimaalaus 5:nneltä vuosis. e.Kr. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, liitekuva XXII (siv. 720).

II a. Taisteluun varustautuvia sotureita. Punakuvioinen attikal. vaasimaalaus, Duriin tekemä, 6:nnen ja 5:nnen vuosis. vaihteelta e.Kr. FURTWÄNGLER—REICHHOLD, *Griechische Vasenmalerei*, kuvataulu 53, kuva 1.

II b. Troian rauniokumpu (Hissarlik). DÖRPFELD, *Troja und Ilion*, liitekuva 67 (siv. 604).

III a. Menelaoksen ja Pariin kaksintaistelu. Punakuvioinen vaasimaalaus, Duriin tekemä, 6:nnen ja 5:nnen vuosis. vaihteelta. POTTIER, *Douris*, liitekuva 9 (siv. 44) — Aihe vapaasti käsitelty.

III b. Troian 6:nnen (mykēneläisaikaisen) kaupungin muureja. NOACK, *Die Baukunst des Altertums*, liitekuva 113.

IV a. Taisteluun lähtö. *Journal of Hellenic studies XIV* (1891), I liitekuvasta (vaasimaalauksen mukaan).

IV b. Haavoittunut Menelaos. Antiikkinen kivikaiverrus. FURTWÄNGLER, *Die antiken Gemmen*, kuvataulu XXIII, kuva 2 (suurennettuna).

V a. Taistelukohtaus. Vaasimaalaus. *Monumenti del instituto archeologico*, kuvataulu XXXVIII.

V b. Jalopeura. Antiikkinen kivikaiverrus. FURTWÄNGLER, *Die antiken Gemmen*, kuvataulu XIII, kuva 45.

VI a. Helene ja Paris, Andromakhe ja Hektor. Mustakuvioinen vaasimaalaus. BAUMEISTER, *Denkmäler des klassischen Altertums I*, kuva 778 (siv. 725). — Ks. Il. VI 394 ja seur., kohtaus vapaasti käsiteltynä.

VI b. Sotisopaan pukeutuva soturi. Punakuvioisesta vaasimaalauksesta. FURTWÄNGLER—REICHHOLD, *Gr. Vasenmalerei*, kuvataulu 81, kuva 2.

VII a. Hektorin ja Aiaan kaksintaistelun keskeyttäminen. Punakuvioinen vaasimaalaus. BAUMEISTER, *Denkmäler I*, liitekuva XIII, kuva 779, 780 (siv. 716). — Il. VII 273 ja seur.

VII b. Kreikkalaisten päällikköjen liuskaäänestys. Punakuvioinen vaasimaalaus, Duriin tekemä. FURTWÄNGLER—REICHHOLD, *Gr. Vasenmalerei*, kuvataulu 54, kuva 2.

VIII a. Taistelukohtaus. Punakuvioinen vaasimaalaus. HARTWIG, *Gr. Meisterschalen* (Tekstinide) kuva 63 c (siv. 539).

VIII b. Kaksi taistelijaa. Mustakuvioisesta attikal. vaasimaalauksesta (Amasiin tekemästä), 6:nnelta vuosis. e.Kr. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 113 (siv. 181).

IX a. Agamemnonin lähettiläät Akhilleuksen luona. Punakuvioinen vaasimaalaus. BAUMEISTER, *Denkmäler I*, kuva 781 (siv. 727). — Il. IX 195 ja seur.

IX b. Miehen pää. Punakuvioisesta vaasimaalauksesta. HARTWIG, *Gr. Meisterschalen*, kuvataulu XXXVII, kuva 4 b.

X a. Odysseus ja Diomedes yllättävät Dolonin. Punakuvioinen vaasimaalaus. BAUMEISTER, *Denkmäler I*, kuva 505 (siv. 459). — Il. X 336 ja seur.

X b. Juokseva soturi, pantterin taljaan verhoutunut. Punakuvioinen vaasimaalaus, Oltoksen tekemä, 6:nnen ja 5:nnen vuosis. vaihteelta, PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 268 (siv. 469). — Vrt. Il. III 17 (Paris), X 29 (Menelaos).

XI a. Taistelukohtaus. Pun. kuvioinen vaasimaalaus. FURTWÄNGLER—REICHHOLD, *Gr. Vasenmalerei*, kuvataulu 74, kuva 4.

XI b. Haavan sitominen. Punakuvioinen vaasimaalaus, Sōsiaan tekemä, 5:nnen vuosis. alkupuolelta e.Kr. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 284 (siv. 505).

XII a. Taisteluun lähtö. *Journal of Hellenic studies XIV* (1891), I kuvataulusta (vaasimaalauksen mukaan).

XII b. Hektor sotarattaillaan ajaen. Roomalaisaikuisen Ilionin rahakuva. DÖRPFELD, *Troja und Ilion*, liitekuva 65, n:o 101.

XIII a. Poseidon nousee hippokamppien vetämiin vaunuihinsa. Ant. kivikaiverrus. FURTWÄNGLER, *Die ant. Gemmen II*, siv. 242 (pääkuva).

XIII b. Poseidon. Poseidonialainen raha, VI:ltä vuosis. e.Kr.

XIV a. Zeus ja Here. Metooppikuva eräästä Selinus-kaupungin temppelistä, 5:nnen vuosis. alkupuoliskolla e.Kr.

XIV b. Jalopeuran pää. Knidolainen rahakuva, 6:nnelta vuosis. e.Kr.

XV a. Taistelu laivojen ääressä. Punakuvioinen vaasimaalaus. BAUMEISTER, *Denkmäler I*, kuva 783 (siv. 729). — Vrt. Il. XV 704 ja seur., XVI 119 ja seur.

XV b. Soturi suojelee haavoittunutta toveria. Antiikkinen kivikaiverrus. FURTWÄNGLER, *Ant. Gemmen*, kuvataulu XXXVI, kuva 9.

XVI a. Taistelukohtaus. Korintholainen vaasimaalaus, 6:nnelta vuosis. e.Kr. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art IX*, kuva 353 (siv. 642).

XVI b. Uni ja Kuolema kantavat Sarpedonin ruumista. Punakuvioinen vaasimaalaus. BAUMEISTER, *Denkmäler I*, kuva 781 (b) (siv. 727). — Ks. Il. XVI 681-683 (toisten selitysten mukaan on tässä kuvassa esitetty Memnonin ruumiin kantaminen).

XVII a. Taistelu kaatuneen soturin ruumiista. Korintholainen vaasimaalaus, 6:nnelta vuosis. e.Kr. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art IX*, kuva 341 (siv. 625.

XVII b. Menelaos ja Hektor taistelevat Euphorhoksen ruumiista. Ioonilaistyylinen vaasimaalaus (Rhodos-saarelta), 7:nneltä vuosis. e.Kr. BAUMEISTER, *Denkmäler I*, kuva 784 (siv. 730). Vrt. Il. XVII 43 ja seur., kohtaus hyvin vapaasti käsiteltynä.

XVIII a. Thetis Hephaistoksen luona. Punakuvioinen vaasimaalaus. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 359 (siv. 653).

XVIII b. Jalopeuran-ajo. Mykēneläisessä tikarinterässä oleva kuva. SPRINGER—MICHAELIS, *Handbuch der Kunstgeschichte* (1911), kuvaliite V, kuva 2 b (siv. 116). N. 1/3 luonn. kokoa.

XIX a. Nereidit tuovat Akhilleuksen aseita. Ala-italialaisesta vaasimaalauksesta (4:nnelt vuosis. e.Kr.). *Monumenti del Instituto archeologico III*, XX:nnestä kuvasta.

XIX b. Nuori soturi. Punakuvioisesta vaasimaalauksesta. *Journ. of Hell. studies XXXIV* (1914), siv. 189, kuva 8 b.

XX a. Sotajoukkojen yhteentörmäys. Ioonilaistyylinen vaasimaalaus (n.s. Chigi-vaasista). PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art IX*, kuva 273 (siv. 548).

XX b. Akhilleuksen pää. Punakuvioisesta vaasimaalauksesta (vaasi Euphronioksen työpajasta), 6:nnen ja 5:nnen vuosis. vaihteelta. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. l'art X*, kuva 251 (siv. 433).

XXI a. Taistelukohtaus. Prōtokorintholainen vaasimaalaus (n.s. Macmillan vaasista) luult. 7:nneltä vuosis. e.Kr. *Journ. of Hell. studies XI* (1890), kuvaliite II, kuva 5.

XXI b. Sama vaasi, kokonaiskuva. *Journ. of Hell. St. XI*, kuvaliite I, kuva 2.

XXII a. Akhilleuksen ja Hektorin ottelu. Punakuvioinen vaasimaalaus. *Journ. of Hell. studies XXXI* (1911), kuvaliite XIV, kuva 2.

XXII b. Hektorin ruumiin laahaaminen. Mustakuvioinen valkopohjainen vaasimaalaus. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 374 (siv. 688). — Vrt. Il. XXII 395 seur., XXIV 14 ja seur. Kuvassa nähdään m.m. Patrokloksen siivekäs haamu.

XXIII a. Akhilleus uhraa Troialaisia sotavankeja Patrokloksen rovion ääressä. Pronssi-ämpäriin (n.s. praenesteliseen cistaan) piirretty, kuva, luult. 3:nnelta vuosis. e.Kr. BAUMEISTER, *Denkmäler I*, kuva 790 (siv. 736).

XXIII b. Kilpa-ajo. Ergotimoksen tekemästä, Klitiaan maalaamasta suuresta attikal. vaasista (n.s. Francois-vaasista), 6:nnelta vuosis. e.Kr. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 101 Siv. 154.

XXIV a. Priamos lunastaa Akhilleukselta Hektorin ruumiin. Punakuvioisesta vaasimaalauksesta, luult. 5:nnen vuosis. alkuvuosilta. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 344 (siv. 617).

XXIV b. Vainajan ruumiin vaaliminen. Punakuvioinen vaasimaalaus. PERROT—CHIPIEZ, *Hist. de l'art X*, kuva 371 (siv. 679).